

ជីវិត

ភាសាចាស់

អភិធម្មបិដក

អភិធម្មមាតិកាចាត្រៀម

។ និមោ តស្ស ភក្កវត្តោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

អភិធម្មមាតិកាចារ្យ

ឯកំ សមយំ ភក្កវា ទេវេសុ វិហារតិ តាវតីសកវនេ ចារិច្ចត្តកម្មលេ
បណ្ណាកម្មលសិលាយំ។ តត្រ ខោ ភក្កវា ទេវានំ តាវតីសានំ អភិធម្មកថំ
កថេសិ។

១. ធម្មសង្គណីមាតិកា

តិកមាតិកា

កុសលា ធម្មា (ធរ. ស. តិកមាតិកា ១-២២), អកុសលា ធម្មា, អព្យាកតា
ធម្មា។ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ធម្មា, ទុក្ខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ធម្មា,
អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ធម្មា។ វិចាកា ធម្មា, វិចាកធម្មធម្មា,
នេវិចាកនិវិចាកធម្មធម្មា។ ឧចាទិណ្ណាចាទានិយា ធម្មា,
អនុចាទិណ្ណាចាទានិយា ធម្មា, អនុចាទិណ្ណាអនុចាទានិយា ធម្មា។
សំកិលិដ្ឋសំកិលេសិកា ធម្មា, អសំកិលិដ្ឋសំកិលេសិកា ធម្មា,
អសំកិលិដ្ឋអសំកិលេសិកា ធម្មា។ សវិតក្កសវិចារា ធម្មា, អវិតក្កវិចារមត្តា
ធម្មា, អវិតក្កអវិចារា ធម្មា។ បីតិសហគតា ធម្មា, សុខសហគតា ធម្មា,
ឧបេក្ខាសហគតា ធម្មា។ ទស្សនេន បហាតព្វា ធម្មា, ភាវនាយ បហាតព្វា
ធម្មា, នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតព្វា ធម្មា។ ទស្សនេន
បហាតព្វហេតុកា ធម្មា, ភាវនាយ បហាតព្វហេតុកា ធម្មា, នេវ ទស្សនេន ន
ភាវនាយ បហាតព្វហេតុកា ធម្មា។ អាចយកាមិនោ ធម្មា, អបចយកាមិនោ
ធម្មា, នេវាចយកាមិនាបចយកាមិនោ ធម្មា។ សេក្ខា ធម្មា, អសេក្ខា ធម្មា,

នេវសេក្ខនាសេក្ខា ធម្មា។ បរិត្តា ធម្មា, មហគ្គតា ធម្មា, អប្បមាណា ធម្មា។
បរិត្តារម្មណា ធម្មា, មហគ្គតារម្មណា ធម្មា, អប្បមាណារម្មណា ធម្មា។ ហីនា
ធម្មា, មជ្ឈិមា ធម្មា, បណ្ឌិតា ធម្មា។ មិច្ឆត្តនិយតា ធម្មា, សម្មត្តនិយតា ធម្មា,
អនិយតា ធម្មា។ មគ្គារម្មណា ធម្មា, មគ្គហេតុកា ធម្មា, មគ្គាធិបតីនោ ធម្មា។
ឧប្បន្នា ធម្មា, អនុប្បន្នា ធម្មា, ឧប្បាធិនោ ធម្មា។ អតីតា ធម្មា, អនាគតា ធម្មា,
បច្ចុប្បន្នា ធម្មា។ អតីតារម្មណា ធម្មា, អនាគតារម្មណា ធម្មា,
បច្ចុប្បន្នារម្មណា ធម្មា។ អជ្ឈត្តា ធម្មា, ពហិទ្ធា ធម្មា, អជ្ឈត្តពហិទ្ធា ធម្មា។
អជ្ឈត្តារម្មណា ធម្មា, ពហិទ្ធារម្មណា ធម្មា, អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្មណា ធម្មា។
សនិទស្សនសប្បដិយា ធម្មា, អនិទស្សនសប្បដិយា ធម្មា, អនិទស្សនអប្បដិយា
ធម្មា (ធរ. ស. តិកមាតិកា ១-២២)។

ទ្វាវិសតិទិកំ។

ទុកមាតិកា

ហេតុគោដ្ឋកំ

ហេតុ ធម្មា, ន ហេតុ ធម្មា។ សហេតុកា ធម្មា, អហេតុកា ធម្មា។
ហេតុសម្បយុត្តា ធម្មា, ហេតុវិប្បយុត្តា ធម្មា។ ហេតុ ចេវ ធម្មា សហេតុកា ច,
សហេតុកា ចេវ ធម្មា ន ច ហេតុ។ ហេតុ ចេវ ធម្មា ហេតុសម្បយុត្តា ច,
ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ ធម្មា ន ច ហេតុ។ ន ហេតុ ខោ បន ធម្មា សហេតុកាបិ,
អហេតុកាបិ។ ហេតុគោដ្ឋកំ។

ចូឡន្តរទុកំ

សប្បជ្ជយា ធម្មា, អប្បជ្ជយា ធម្មា។ សន្តិកា ធម្មា, អសន្តិកា ធម្មា។
សនិទស្សនា ធម្មា, អនិទស្សនា ធម្មា។ សប្បដិយា ធម្មា, អប្បដិយា ធម្មា។
រូបិនោ ធម្មា, អរូបិនោ ធម្មា។ លោកិយា ធម្មា, លោកុត្តរា ធម្មា។ កេនចិ
វិញ្ញេយ្យា ធម្មា, កេនចិ នវិញ្ញេយ្យា ធម្មា។ ចូឡន្តរទុក្ខំ។

អាសវគោត្ថកំ

អាសវា ធម្មា, នោ អាសវា ធម្មា។ សាសវា ធម្មា, អនាសវា ធម្មា។
អាសវសម្បយុត្តា ធម្មា, អាសវវិប្បយុត្តា ធម្មា។ អាសវា ចេវ ធម្មា សាសវា ច,
សាសវា ចេវ ធម្មា នោ ច អាសវា។ អាសវា ចេវ ធម្មា អាសវសម្បយុត្តា ច,
អាសវសម្បយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច អាសវា។ អាសវវិប្បយុត្តា ខោ បន ធម្មា
សាសវាបិ, អនាសវាបិ។ អាសវគោត្ថកំ។

សញ្ញោជនគោត្ថកំ

សញ្ញោជនា ធម្មា, នោ សញ្ញោជនា ធម្មា។ សញ្ញោជនិយា ធម្មា,
អសញ្ញោជនិយា ធម្មា។ សញ្ញោជនសម្បយុត្តា ធម្មា, សញ្ញោជនវិប្បយុត្តា
ធម្មា។ សញ្ញោជនា ចេវ ធម្មា សញ្ញោជនិយា ច, សញ្ញោជនិយា ចេវ ធម្មា នោ ច
សញ្ញោជនា។ សញ្ញោជនា ចេវ ធម្មា សញ្ញោជនសម្បយុត្តា ច,
សញ្ញោជនសម្បយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច សញ្ញោជនា។ សញ្ញោជនវិប្បយុត្តា ខោ
បន ធម្មា សញ្ញោជនិយាបិ, អសញ្ញោជនិយាបិ។ សញ្ញោជនគោត្ថកំ។

គន្ធគោត្ថកំ

គន្ធា ធម្មា, នោ គន្ធា ធម្មា។ គន្ធនិយា ធម្មា, អគន្ធនិយា ធម្មា។
គន្ធសម្បយុត្តា ធម្មា, គន្ធិប្បយុត្តា ធម្មា។ គន្ធា ចេវ ធម្មា គន្ធនិយា ច,

គន្ថនិយា ចេវ ធម្មា នោ ច គន្ថា។ គន្ថា ចេវ ធម្មា គន្ថសម្មយុត្តា ច,
គន្ថសម្មយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច គន្ថា។ គន្ថវិប្បយុត្តា ខោ បន ធម្មា គន្ថនិយាបិ,
អគន្ថនិយាបិ។ គន្ថគោដ្ឋកំ។

ឱយគោដ្ឋកំ

ឱយា ធម្មា, នោ ឱយា ធម្មា។ ឱយនិយា ធម្មា, អនោយនិយា ធម្មា។
ឱយសម្មយុត្តា ធម្មា, ឱយវិប្បយុត្តា ធម្មា។ ឱយា ចេវ ធម្មា ឱយនិយា ច,
ឱយនិយា ចេវ ធម្មា នោ ច ឱយា។ ឱយា ចេវ ធម្មា ឱយសម្មយុត្តា ច,
ឱយសម្មយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច ឱយា។ ឱយវិប្បយុត្តា ខោ បន ធម្មា
ឱយនិយាបិ, អនោយនិយាបិ។ ឱយគោដ្ឋកំ។

យោគគោដ្ឋកំ

យោគា ធម្មា, នោ យោគា ធម្មា។ យោគនិយា ធម្មា, អយោគនិយា ធម្មា។
យោគសម្មយុត្តា ធម្មា, យោគវិប្បយុត្តា ធម្មា។ យោគា ចេវ ធម្មា យោគនិយា
ច, យោគនិយា ចេវ ធម្មា នោ ច យោគា។ យោគា ចេវ ធម្មា យោគសម្មយុត្តា
ច, យោគសម្មយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច យោគា។ យោគវិប្បយុត្តា ខោ បន ធម្មា
យោគនិយាបិ, អយោគនិយាបិ។ យោគគោដ្ឋកំ។

នីវរណគោដ្ឋកំ

នីវរណា ធម្មា, នោ នីវរណា ធម្មា។ នីវរណិយា ធម្មា, អនីវរណិយា ធម្មា។
នីវរណសម្មយុត្តា ធម្មា, នីវរណវិប្បយុត្តា ធម្មា។ នីវរណា ចេវ ធម្មា
នីវរណិយា ច, នីវរណិយា ចេវ ធម្មា នោ ច នីវរណា។ នីវរណា ចេវ ធម្មា
នីវរណសម្មយុត្តា ច, នីវរណសម្មយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច នីវរណា។

នីវរណវិប្បយុត្តា ខោ បន ធម្មា នីវរណិយាបិ, អនីវរណិយាបិ។
នីវរណគោដ្ឋកំ។

បរាមាសគោដ្ឋកំ

បរាមាសា ធម្មា, នោ បរាមាសា ធម្មា។ បរាមជ្ជា ធម្មា, អបរាមជ្ជា ធម្មា។
បរាមាសសម្មយុត្តា ធម្មា, បរាមាសវិប្បយុត្តា ធម្មា។ បរាមាសា ចេវ ធម្មា
បរាមជ្ជា ច, បរាមជ្ជាចេវ ធម្មា នោ ច បរាមាសា។ បរាមាសវិប្បយុត្តា ខោ បន
ធម្មា បរាមជ្ជាបិ, អបរាមជ្ជាបិ។ បរាមាសគោដ្ឋកំ។

មហន្តរទុកំ

សារម្មណា ធម្មា, អនារម្មណា ធម្មា។ ចិត្តា ធម្មា, នោ ចិត្តា ធម្មា។
ចេតសិកា ធម្មា, អចេតសិកា ធម្មា។ ចិត្តសម្មយុត្តា ធម្មា, ចិត្តវិប្បយុត្តា
ធម្មា។ ចិត្តសំសជ្ជា ធម្មា, ចិត្តវិសំសជ្ជា ធម្មា។ ចិត្តសមុដ្ឋានា ធម្មា, នោ
ចិត្តសមុដ្ឋានា ធម្មា។ ចិត្តសហភុនោ ធម្មា, នោ ចិត្តសហភុនោ ធម្មា។
ចិត្តានុបរិវត្តិនោ ធម្មា, នោ ចិត្តានុបរិវត្តិនោ ធម្មា។ ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានា ធម្មា,
នោ ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានា ធម្មា។ ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានសហភុនោ ធម្មា, នោ
ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានសហភុនោ ធម្មា។ ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានានុបរិវត្តិនោ ធម្មា,
នោ ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានានុបរិវត្តិនោ ធម្មា។ អជ្ឈត្តិកា ធម្មា, ពាហិរា ធម្មា។
ឧចាទា ធម្មា, នោ ឧចាទា ធម្មា។ ឧចាទិណ្ណា ធម្មា, អនុចាទិណ្ណា ធម្មា។
មហន្តរទុកំ។

ឧចាទានគោដ្ឋកំ

ឧបាទានា ធម្មា, នោ ឧបាទានា ធម្មា។ ឧបាទានិយា ធម្មា, អនុបាទានិយា
ធម្មា។ ឧបាទានសម្មយុត្តា ធម្មា, ឧបាទានវិប្បយុត្តា ធម្មា។ ឧបាទានា ចេវ
ធម្មា ឧបាទានិយា ច, ឧបាទានិយា ចេវ ធម្មា នោ ច ឧបាទានា។ ឧបាទានា ចេវ
ធម្មា ឧបាទានសម្មយុត្តា ច, ឧបាទានសម្មយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច ឧបាទានា។
ឧបាទានវិប្បយុត្តា ខោ បន ធម្មា ឧបាទានិយាបិ, អនុបាទានិយាបិ។
ឧបាទានគោដ្ឋកំ។

កិលេសគោដ្ឋកំ

កិលេសា ធម្មា, នោ កិលេសា ធម្មា។ សំកិលេសិកា ធម្មា, អសំកិលេសិកា
ធម្មា។ សំកិលិដ្ឋា ធម្មា, អសំកិលិដ្ឋា ធម្មា។ កិលេសសម្មយុត្តា ធម្មា,
កិលេសវិប្បយុត្តា ធម្មា។ កិលេសា ចេវ ធម្មា សំកិលេសិកា ច, សំកិលេសិកា
ចេវ ធម្មា នោ ច កិលេសា។ កិលេសា ចេវ ធម្មា សំកិលិដ្ឋា ច, សំកិលិដ្ឋា ចេវ
ធម្មា នោ ច កិលេសា។ កិលេសា ចេវ ធម្មា កិលេសសម្មយុត្តា ច,
កិលេសសម្មយុត្តា ចេវ ធម្មា នោ ច កិលេសា។ កិលេសវិប្បយុត្តា ខោ បន
ធម្មា សំកិលេសិកាបិ, អសំកិលេសិកាបិ។ កិលេសគោដ្ឋកំ។

បិដ្ឋិទុកំ

ទស្សនេន បហាតញ្ញា ធម្មា, ន ទស្សនេន បហាតញ្ញា ធម្មា។ ភាវនាយ
បហាតញ្ញា ធម្មា, ន ភាវនាយ បហាតញ្ញា ធម្មា។ ទស្សនេន បហាតញ្ញហេតុកា
ធម្មា, ន ទស្សនេន បហាតញ្ញហេតុកា ធម្មា។ ភាវនាយ បហាតញ្ញហេតុកា
ធម្មា, ន ភាវនាយ បហាតញ្ញហេតុកា ធម្មា។ សរីតក្កា ធម្មា, អរិតក្កា ធម្មា។
សរិចារា ធម្មា, អរិចារា ធម្មា។ សប្បីតិកា ធម្មា, អប្បីតិកា ធម្មា។
បីតិសហគតា ធម្មា, ន បីតិសហគតា ធម្មា។ សុខសហគតា ធម្មា, ន

សុខសហគតា ធម្មា។ ឧបេក្ខាសហគតា ធម្មា, ន ឧបេក្ខាសហគតា ធម្មា។
កាមាវចរា ធម្មា, ន កាមាវចរា ធម្មា។ រូចាវចរា ធម្មា, ន រូចាវចរា ធម្មា។
អរូចាវចរា ធម្មា, ន អរូចាវចរា ធម្មា។ បរិយាបន្នា ធម្មា, អបរិយាបន្នា ធម្មា។
និយ្យានិកា ធម្មា, អនិយ្យានិកា ធម្មា។ និយតា ធម្មា, អនិយតា ធម្មា។ សឧត្តរា
ធម្មា, អនុត្តរា ធម្មា។ សរណា ធម្មា, អរណា ធម្មា។ បិដ្ឋិទុកំ។

អភិធម្មទុកមាតិកា។

សុត្តន្តកុដកមាតិកា

វិជ្ជាភាគិនោ ធម្មា, អវិជ្ជាភាគិនោ ធម្មា។ វិជ្ជុបមា ធម្មា, វេទិរូបមា ធម្មា។
ពាលា ធម្មា, បណ្ឌិតា ធម្មា។ កណ្ណា ធម្មា, សុក្កា ធម្មា។ តបនីយា ធម្មា,
អតបនីយា ធម្មា។ អធិវចនា ធម្មា, អធិវចនបថា ធម្មា។ និរុត្តិ ធម្មា, និរុត្តិបថា
ធម្មា។ បញ្ញត្តិ ធម្មា, បញ្ញត្តិបថា ធម្មា។ នាមញ្ញ, រូបញ្ញ។ អវិជ្ជា ច, ភវតណ្ហា ច។
ភវទិដ្ឋិ ច, វិភវទិដ្ឋិ ច។ សស្សតទិដ្ឋិ ច, ឧច្ឆទទិដ្ឋិ ច។ អន្តរា ទិដ្ឋិ ច, អនន្តរា ទិដ្ឋិ
ច។ បុព្វន្តានុទិដ្ឋិ ច, អបរន្តានុទិដ្ឋិ ច។ អហិរិកញ្ច, អនោត្តប្បញ្ច។ ហិរី ច,
ឌីត្តប្បញ្ច។ ទោវចស្សតា ច, ចាបមិត្តតា ច។ សោវចស្សតា ច,
កល្យាណមិត្តតា ច។ អាបត្តិកុសលតា ច, អាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា ច។
សមាបត្តិកុសលតា ច, សមាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា ច។ ធាតុកុសលតា ច,
មនសិការកុសលតា ច។ អាយតនកុសលតា ច, បដិច្ចសមុប្បាទកុសលតា
ច។ ហ៊ានកុសលតា ច, អដ្ឋានកុសលតា ច។ អដ្ឋរោ ច, មទ្ធកោ ច។ ឧត្តិ ច,
សោវច្ឆញ្ច។ សាខល្យញ្ច, បដិសន្តារោ ច។ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារតា ច, ភោជនេ
អមត្តញ្ចតា ច។ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ច, ភោជនេ មត្តញ្ចតា ច។ មុដ្ឋស្សច្ឆញ្ច,
អសម្បជញ្ញញ្ច។ សតិ ច, សម្បជញ្ញញ្ច។ បដិសន្ធិនពលញ្ច, ភាវនាពលញ្ច។
សមថោ ច, វិបស្សនា ច។ សមថនិមិត្តញ្ច, បក្កាហនិមិត្តញ្ច។ បក្កាហោ ច,

អវិក្ខេបោ ច។ សីលវិបត្តិ ច, ទិដ្ឋិវិបត្តិ ច។ សីលសម្មទា ច, ទិដ្ឋិសម្មទា ច។
សីលវិសុទ្ធិ ច, ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ច។ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ខោ បន, យថាទិដ្ឋិស្ស ច បដានំ។
សំវេកោ ច សំវេជនិយេសុ ថានេសុ, សំវិគ្គស្ស ច យោនិសោ បដានំ។
អសន្តដ្ឋិតា ច កុសលេសុ ធម្មេសុ, អប្បដិវាទិតា ច បដានស្មី។ វិជ្ជា ច, វិមុត្តិ ច។
ខយេ ញាណំ, អនុប្បាទេ ញាណាន្តិ។

សុត្តន្តិកទុកមាតិកា។

ធម្មសង្កណីមាតិកា និដ្ឋិតា។

២. វិភង្គមាតិកា

ខន្ធវិភង្គោ

បញ្ចក្ខន្ធា - (វិភ. ១) រូបក្ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធា សញ្ញាក្ខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា
វិញ្ញាណក្ខន្ធាតិ។ ខន្ធវិភង្គោ

អាយតនវិភង្គោ

ទ្វាទសាយតនានិ (វិភ. ១៥៤) - ចក្ខុយតនំ រូចាយតនំ សោតាយតនំ
សង្ខាយតនំ ឃានាយតនំ គន្ធាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ រសាយតនំ កាយាយតនំ
ដោដ្ឋញ្ញាយតនំ មនាយតនំ ធម្មាយតនន្តិ។ អាយតនវិភង្គោ

ធាតុវិភង្គោ

អដ្ឋារស ធាតុយោ (វិភ. ១៨៣) - ចក្ខុធាតុ រូបធាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុ,
សោតធាតុ សង្ខធាតុ សោតវិញ្ញាណធាតុ, ឃានធាតុ គន្ធាតុ

ឃានវិញ្ញាណធាតុ, ជីវ្ហាធាតុ រសធាតុ ជីវ្ហាវិញ្ញាណធាតុ, កាយធាតុ
ដោដ្ឋព្ភធាតុ កាយវិញ្ញាណធាតុ, មនោធាតុ ធម្មធាតុ មនោវិញ្ញាណធាតុតិ។
ធាតុវិកង្គំ។

សច្ចវិកង្គំ

ចត្តាវិ អរិយសច្ចានិ (វិក. ១៨៩) - ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ, ទុក្ខសមុទយំ អរិយសច្ចំ,
ទុក្ខនិរោធំ អរិយសច្ចំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា អរិយសច្ចន្តិ។ សច្ចវិកង្គំ។

ឥន្ទ្រិយវិកង្គំ

ពារីសតិឥន្ទ្រិយានិ (វិក. ២១៩) - ចក្ខុឥន្ទ្រិយំ សោតិឥន្ទ្រិយំ ឃានិឥន្ទ្រិយំ ជីវ្ហិឥន្ទ្រិយំ
កាយិឥន្ទ្រិយំ មនិឥន្ទ្រិយំ ឥត្តិឥន្ទ្រិយំ បុរិសិឥន្ទ្រិយំ ជីវិតិឥន្ទ្រិយំ សុខិឥន្ទ្រិយំ ទុក្ខិឥន្ទ្រិយំ
សោមនស្សិឥន្ទ្រិយំ ទោមនស្សិឥន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខិឥន្ទ្រិយំ សទ្ធិឥន្ទ្រិយំ វីរិយិឥន្ទ្រិយំ
សតិឥន្ទ្រិយំ សមាធិឥន្ទ្រិយំ បញ្ញាឥន្ទ្រិយំ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមិតិឥន្ទ្រិយំ អញ្ញាឥន្ទ្រិយំ
អញ្ញាតារិឥន្ទ្រិយន្តិ។ ឥន្ទ្រិយវិកង្គំ។

បដិច្ចសមុប្បាទវិកង្គំ

អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា (វិក. ២២៥), សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណបច្ចយា
នាមរូបំ, នាមរូបបច្ចយា សឡាយតនំ, សឡាយតនបច្ចយា ជស្សោ,
ជស្សបច្ចយា វេទនា, វេទនាបច្ចយា តណ្ហា, តណ្ហាបច្ចយា ឧទាទានំ,
ឧទាទានបច្ចយា ភវេ, ភវបច្ចយា ជាតិ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណំ
សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សចាយាសា សម្ពវន្តិ, ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ។ បដិច្ចសមុប្បាទវិកង្គំ។

សតិបដ្ឋានវិកង្គំ

ចត្តារោសតិបដ្ឋានា (វិភ. ៣៥៥) - ឥធនិក្ខុ អន្លៀត្តំ កាយេ កាយានុបស្សី
វិហរតិ, ពហិទ្ធា កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតិ, អន្លៀត្តពហិទ្ធា កាយេ
កាយានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជានោ សតិមាវិនេយ្យ លោកេ
អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

អន្លៀត្តំ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរតិ, ពហិទ្ធា វេទនាសុ វេទនានុបស្សី
វិហរតិ, អន្លៀត្តពហិទ្ធា វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជានោ
សតិមាវិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

អន្លៀត្តំ ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ, ពហិទ្ធា ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ,
អន្លៀត្តពហិទ្ធា ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជានោ សតិមាវិនេយ្យ
លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។

អន្លៀត្តំ ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ, ពហិទ្ធា ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ,
អន្លៀត្តពហិទ្ធា ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ អាតាបី សម្មជានោ សតិមា
វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ។ សតិបដ្ឋានវិភង្គំ។

សម្មប្បដានវិភង្គោ

ចត្តារោសម្មប្បដានា (វិភ. ៣៩០) - ឥធនិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ
អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បដាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។

ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។

អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វីរីយំ
អារកតិ ចិត្តំ បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។

ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ បិទិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បិយា ធន្តំ ជនេតិ វាយមតិ វីរីយំ អារកតិ ចិត្តំ
បគ្គណ្ហាតិ បទហតិ។ សម្មប្បធានវិភង្គំ។

ឥទ្ធិចាទិកដ្ឋោ

ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា (វិភ. ៤៣០) - ឥធ ភិក្ខុ
ធន្តសមាធិបធានសម្ព័ន្ធវាសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទំ ភាវេតិ,
វីរីយសមាធិបធានសម្ព័ន្ធវាសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទំ ភាវេតិ,
ចិត្តសមាធិបធានសម្ព័ន្ធវាសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទំ ភាវេតិ,
វីរមសាសមាធិបធានសម្ព័ន្ធវាសមន្មាគតំ ឥទ្ធិចាទំ ភាវេតិ។ ឥទ្ធិចាទិកដ្ឋំ។

ពោជ្ឈដ្ឋិកដ្ឋោ

សត្ត ពោជ្ឈដ្ឋា (វិភ. ៤៦៦) - សតិសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ
វីរីយសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ បិទិសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ បស្សទិសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ សមាធិសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ
ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ។ ពោជ្ឈដ្ឋិកដ្ឋំ។

មគ្គដ្ឋិកដ្ឋោ

អរិយោ អដ្ឋដ្ឋិកោ មគ្គោ (វិភ. ៤៨៦)។ សេយ្យចិន្ទំ - សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្គហ្មោ
សម្មាវាទា សម្មាកម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ។
មគ្គដ្ឋិកដ្ឋំ។

ឈានវិភង្គា

ឥធម៌កិក្ខុ ចាតិមោក្ខសំវេសំវុតោវិហារតិ (វិភ. ៥០៨)

អាចារគោចរសម្បជ្ជោ អណ្តាមត្តេសុ វុដ្ឋេសុ ភយទស្សវី សមាធាយ សិក្ខតិ
សិក្ខាបទេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញូ បុព្វត្ថាបររត្ថំ
ជាគរិយានុយោគមនុយុត្តោ សាតច្ចំ នេបក្កំ ពោធិបក្ខិកានំ ធម្មានំ
ការវនានុយោគមនុយុត្តោ។

សោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្បជានការី ហោតិ, អាឡោកិតេ វិឡោកិតេ
សម្បជានការី ហោតិ, សមិញ្ញិតេ បសារិតេ សម្បជានការី ហោតិ,
សង្ឃិបត្តចីវរធារណេ សម្បជានការី ហោតិ, អសិតេ បីតេ ខាយិតេ
សាយិតេ សម្បជានការី ហោតិ, ឧច្ឆារបស្សវកម្មេ សម្បជានការី ហោតិ,
គតេ បីតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ ភាសិតេ តុណ្ហិភាវេ សម្បជានការី ហោតិ។

សោ វិវិត្តំ សេនាសនំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខមូលំ បព្ពតំ កន្ទំ គិរិគុហំ សុសានំ
វនបត្តំ អព្ពោកាសំ បលាលបុញ្ញំ អប្បសន្តំ អប្បនិក្សេសំ វិជនវាតំ
មនុស្សរាហស្សេយ្យកំ បដិសល្លានសារុប្បំ។

សោ អរញ្ញគតោ វា រុក្ខមូលគតោ វា សុញ្ញាការគតោ វា និសីទតិ បល្លង្គំ
អាគុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតី ឧបជ្ឈបេត្វា, សោ អភិជ្ឈំ ឡោកេ
បហាយ វិគតាភិជ្ឈេន ចេតសាវិហារតិ, អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនតិ,
ព្យាចាទបទោសំ បហាយ អព្យាបន្នចិត្តោវិហារតិ សព្វចាណភូតហិតានុកម្មី,
ព្យាចាទបទោសា ចិត្តំ បរិសោធនតិ, ជិនមិទ្ធិំ បហាយ វិគតជិនមិទ្ធាវិហារតិ
អាឡោកសញ្ញំ សតោ សម្បជានោ, ជិនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនតិ, ឧទ្ធចកុក្កុច្ចំ
បហាយ អនុទូតោវិហារតិ អជ្ឈត្តំ វុបសន្តចិត្តោ, ឧទ្ធចកុក្កុច្ចា ចិត្តំ

បរិសោធន៍, វិចិត្រច្នៃ បហាយ តិណ្ណាវិចិត្រច្នៃ វិហារតិ អកចំកជី កុសលេសុ
ធម្មេសុ, វិចិត្រច្នៃ ចិត្តំ បរិសោធន៍។

សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណោ បហាយ ចេតសោ ឧបក្កិលេសេ បញ្ចាយ
ទុត្តលីករណោ វិវិច្ឆេ កាមេហិ វិវិច្ឆេ អកុសលេហិ ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារំ
វិវេកជំ បីតិសុខំ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ, វិតក្កវិចារានំ រូបសមា
អជ្ឈត្តំ សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោធិការំ អវិតក្កំ អវិចារំ សមាធិជំ បីតិសុខំ
ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ, បីតិយា ច វិរាគា ឧបេក្ខតោ ច វិហារតិ
សតោ ច សម្បជានោ សុខញោ កាយេន បដិសំវេទេតិ, យំ តំ អរិយា អាចិត្តន្តិ
“ឧបេក្ខតោ សតិមា សុខវិហារី” តិ, តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ, សុខស្ស
ច បហាធា ទុក្ខស្ស ច បហាធា បុព្វេ សោមនស្ស ទោមនស្សានំ អត្ថផ្គមា
អទុក្ខមសុខំ ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ។

សត្តសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិយសញ្ញានំ អត្ថផ្គមា នានត្ថសញ្ញានំ
អមនសិការា “អនន្តោ អាកាសោ” តិ អាកាសានញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ
វិហារតិ, សត្តសោ អាកាសានញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម “អនន្តំ វិញ្ញាណ” តិ
វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ, សត្តសោ វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ
សមតិក្កម្ម “នត្ថិ កិញ្ចី” តិ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ, សត្តសោ
អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ។
ឈានវិភង្គំ។

អប្បមញ្ញាវិភង្គោ

ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ (វិភ. ៦៤២) - ឥធនិក្ខុ មេត្តាសហគតេន
ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជិវត្វាវិហារតិ, តថា ទុតិយំ, តថា តតិយំ, តថា ចតុត្ថំ។ ឥតិ

ឧទ្ទមដោតិវិយំ សព្ពដិសព្ពត្តតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ មេត្តាសហគតេន
ចេតសាវិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន អព្យាបន្នេន ជីវិត្វា
វិហរតិ។

ករុណាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជីវិត្វាវិហរតិ, តថា ទុតិយំ, តថា
តតិយំ, តថា ចតុត្ថំ។ ឥតិ ឧទ្ទមដោតិវិយំ សព្ពដិសព្ពត្តតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ
ករុណាសហគតេន ចេតសាវិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន
អព្យាបន្នេន ជីវិត្វាវិហរតិ។

មុទិតាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជីវិត្វាវិហរតិ, តថា ទុតិយំ, តថា
តតិយំ, តថា ចតុត្ថំ។ ឥតិ ឧទ្ទមដោតិវិយំ សព្ពដិសព្ពត្តតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ
មុទិតាសហគតេន ចេតសាវិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន
អព្យាបន្នេន ជីវិត្វាវិហរតិ។

ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជីវិត្វាវិហរតិ, តថា ទុតិយំ, តថា
តតិយំ, តថា ចតុត្ថំ។ ឥតិ ឧទ្ទមដោតិវិយំ សព្ពដិសព្ពត្តតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ
ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសាវិបុលេន មហគ្គតេន អប្បមាណេន អវេរេន
អព្យាបន្នេន ជីវិត្វាវិហរតិ។ អប្បមញ្ញាវិភង្គំ។

សិក្ខាបទវិភង្គា

បញ្ចសិក្ខាបទានិ (វិភ. ៧០៣) - ចាណាតិចាតា វេរមណី សិក្ខាបទំ,
អទិន្នាទានា វេរមណី សិក្ខាបទំ, កាមេសុមិច្ឆាចារា វេរមណី សិក្ខាបទំ,
មុសាវាទា វេរមណី សិក្ខាបទំ, សុរាមេយមជ្ឈបមាទដ្ឋានា វេរមណី
សិក្ខាបទំ។ សិក្ខាបទវិភង្គំ។

បដិសម្ពិទ្ធាវិកង្គោ

ចតុស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា (វិភ. ៧១៨) - អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា
និរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធា បដិកានបដិសម្ពិទ្ធា។ បដិសម្ពិទ្ធាវិកង្គោ

ញាណវិកង្គោ

ឯកវិធនញាណវត្ថុ (វិភ. ៧៥១) - បញ្ចវិញ្ញាណា ន ហេតុ, អហេតុកា,
ហេតុវិប្បយុត្តា, សប្បច្ចយា, សម្ពុតា, អរូចា, លោកិយា, សាសវា,
សំយោជនិយា, គន្ធនិយា, ឡិយនិយា, យោគនិយា, នីវរណិយា, បរាមជ្ជា,
ឧចាទានិយា, សំកិលេសិកា, អព្យាកតា, សារម្មណា, អចេតសិកា, វិចាកា,
ឧចាទិណ្ឌាចាទានិយា, អសំកិលិដ្ឋសំកិលេសិកា, ន សវិតក្កសវិចារា, ន
អវិតក្កវិចារមត្តា, អវិតក្កអវិចារា, ន បីតិសហគតា, នេវ ទស្សនេន ន
ភាវនាយ បហាតញ្ញា, នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ញហេតុកា,
នេវាចយតាមិនាបចយតាមិនោ, នេវសេក្ខនាសេក្ខា, បរិត្តា, កាមាវចរា, ន
រូចាវចរា, ន អរូចាវចរា, បរិយាបន្នា, នោ អបរិយាបន្នា, អនិយតា,
អនិយ្យានិកា។

ឧប្បន្នវត្ថុកា, ឧប្បន្នារម្មណា, បុរេជាតវត្ថុកា, បុរេជាតារម្មណា,
អជ្ឈត្តិកវត្ថុកា, ពាហិរារម្មណា, អសម្ពិទ្ធុវត្ថុកា, អសម្ពិទ្ធុរម្មណា,
នាធាវត្ថុកា, នាធារម្មណា, ន អញ្ញមញ្ញស្ស គោចរវិសយំ បច្ចនុភោត្តិ, ន
អសមន្នាហារា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន អមនសិការា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន អព្ភោកិណ្ឌា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន
អបុព្វំ អចរិមំ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន អញ្ញមញ្ញស្ស សមនន្តរា ឧប្បជ្ឈន្តិ។

បញ្ចវិញ្ញាណា អនាកោតា, បញ្ចហិវិញ្ញាណោហិ ន កញ្ចិ ធម្មំ
បដិវិជានាតិ, អញ្ញត្រ អភិនិចាតមត្តា, បញ្ចន្ទវិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន

កញ្ចាំ ធម្មំ បដិវិជានាតិ, បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កញ្ចាំ ភិយាបថំ កប្បេតិ,
បញ្ចន្ទំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន កញ្ចាំ ភិយាបថំ កប្បេតិ, បញ្ចហិ
វិញ្ញាណោហិ ន កាយកម្មំ ន វចីកម្មំ បដ្ឋបេតិ, បញ្ចន្ទំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ
ន កាយកម្មំ ន វចីកម្មំ បដ្ឋបេតិ, បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ
សមាធិយតិ, បញ្ចន្ទំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ
សមាធិយតិ, បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន សមាបដ្ឋតិ ន វុដ្ឋាតិ, បញ្ចន្ទំ វិញ្ញាណានំ
សមនន្តរាបិ ន សមាបដ្ឋតិ ន វុដ្ឋាតិ, បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន ចរតិ ន ឧប្បជ្ឈតិ,
បញ្ចន្ទំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន ចរតិ ន ឧប្បជ្ឈតិ, បញ្ចហិ វិញ្ញាណោហិ ន
សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ ន សុបិទំ បស្សតិ, បញ្ចន្ទំ វិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបិ ន
សុបតិ ន បដិពុជ្ឈតិ ន សុបិទំ បស្សតិ, យាថាវ កវត្តុវិការវា បញ្ញា។ ឯវំ
ឯកវិធន ព្រាណាវត្ថុ។

ទុវិធន ព្រាណាវត្ថុ - លោកិយា បញ្ញា, លោកុត្តរា បញ្ញា។ កេនចិ វិញ្ញេយ្យា
បញ្ញា, កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា បញ្ញា។ សាសវា បញ្ញា, អនាសវា បញ្ញា។
អាសវវិប្បយុត្តា សាសវា បញ្ញា, អាសវវិប្បយុត្តា អនាសវា បញ្ញា។
សំយោជនិយា បញ្ញា, អសំយោជនិយា បញ្ញា។ សំយោជនវិប្បយុត្តា
សំយោជនិយា បញ្ញា, សំយោជនវិប្បយុត្តា អសំយោជនិយា បញ្ញា។ គន្ធនិយា
បញ្ញា, អគន្ធនិយា បញ្ញា។ គន្ធវិប្បយុត្តា គន្ធនិយា បញ្ញា, គន្ធវិប្បយុត្តា
អគន្ធនិយា បញ្ញា។

ឱយនិយា បញ្ញា, អនោយនិយា បញ្ញា។ ឱយវិប្បយុត្តា ឱយនិយា បញ្ញា,
ឱយវិប្បយុត្តា អនោយនិយា បញ្ញា។ យោគនិយា បញ្ញា, អយោគនិយា បញ្ញា។
យោគវិប្បយុត្តា យោគនិយា បញ្ញា, យោគវិប្បយុត្តា អយោគនិយា បញ្ញា។
នីវរណិយា បញ្ញា, អនីវរណិយា បញ្ញា។ នីវរណវិប្បយុត្តា នីវរណិយា បញ្ញា,

នីវរណវិប្បយុត្តា អនីវរណិយា បញ្ញា។ បរាមជ្ជា បញ្ញា, អបរាមជ្ជា បញ្ញា។
បរាមាសវិប្បយុត្តា បរាមជ្ជា បញ្ញា, បរាមាសវិប្បយុត្តា អបរាមជ្ជា បញ្ញា។
ឧចាទិណ្ណា បញ្ញា, អនុចាទិណ្ណា បញ្ញា។ ឧចាទានិយា បញ្ញា, អនុចាទានិយា
បញ្ញា។ ឧចាទានវិប្បយុត្តា ឧចាទានិយា បញ្ញា, ឧចាទានវិប្បយុត្តា
អនុចាទានិយា បញ្ញា។

សំគិលេសិកា បញ្ញា, អសំគិលេសិកា បញ្ញា។ គិលេសវិប្បយុត្តា
សំគិលេសិកា បញ្ញា, គិលេសវិប្បយុត្តា អសំគិលេសិកា បញ្ញា។ សវិតក្កា
បញ្ញា, អវិតក្កា បញ្ញា។ សវិចារា បញ្ញា, អវិចារា បញ្ញា។ សប្បីតិកា បញ្ញា,
អប្បីតិកា បញ្ញា។ បីតិសហគតា បញ្ញា, ន បីតិសហគតា បញ្ញា។
សុខសហគតា បញ្ញា, ន សុខសហគតា បញ្ញា។ ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា, ន
ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា។ កាមាវចរា បញ្ញា, ន កាមាវចរា បញ្ញា។ រូចាវចរា
បញ្ញា, ន រូចាវចរា បញ្ញា។ អរូចាវចរា បញ្ញា, ន អរូចាវចរា បញ្ញា។ បរិយាបន្នា
បញ្ញា, អបរិយាបន្នា បញ្ញា។ និយ្យានិកា បញ្ញា, អនិយ្យានិកា បញ្ញា។ និយតា
បញ្ញា, អនិយតា បញ្ញា។ សឧត្តរា បញ្ញា, អនុត្តរា បញ្ញា។ អត្ថជាបិកា បញ្ញា,
ជាបិតត្ថា បញ្ញា។ ឯវំ ធុរិយេន ព្រាណាវត្ថុ។

តិរិយេន ព្រាណាវត្ថុ - ចិន្តាមយា បញ្ញា, សុតមយា បញ្ញា, ភាវនាមយា
បញ្ញា។ ធានមយា បញ្ញា, សីលមយា បញ្ញា, ភាវនាមយា បញ្ញា។ អធិសីលេ
បញ្ញា, អធិចិត្តេ បញ្ញា, អធិបញ្ញាយ បញ្ញា។ អាយកោសល្លំ, អចាយកោសល្លំ,
ឧចាយកោសល្លំ។

វិចាកា បញ្ញា, វិចាកធម្មធម្មា បញ្ញា, នេវិចាកនិចាកធម្មធម្មា បញ្ញា។
ឧចាទិណ្ណាចាទានិយា បញ្ញា, អនុចាទិណ្ណាចាទានិយា បញ្ញា,
អនុចាទិណ្ណាអនុចាទានិយា បញ្ញា។ សវិតក្កសវិចារា បញ្ញា, អវិតក្កវិចារមត្តា

បញ្ញា, អវិភក្តអវិចារា បញ្ញា។ បីតិសហគតា បញ្ញា, សុខសហគតា បញ្ញា,
ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា។ អាចយគាមិនី បញ្ញា, អបចយគាមិនី បញ្ញា,
នេវាចយគាមិនាបចយគាមិនី បញ្ញា។ សេក្ខា បញ្ញា, អសេក្ខា បញ្ញា,
នេវសេក្ខនាសេក្ខា បញ្ញា។ បរិត្តា បញ្ញា, មហគ្គតា បញ្ញា, អប្បមាណា
បញ្ញា។ បរិត្តារម្មណា បញ្ញា, មហគ្គតារម្មណា បញ្ញា, អប្បមាណារម្មណា
បញ្ញា។ មគ្គារម្មណា បញ្ញា, មគ្គហេតុកា បញ្ញា, មគ្គាធិបតិនី បញ្ញា។ ឧប្បដ្ឋា
បញ្ញា, អនុប្បដ្ឋា បញ្ញា, ឧប្បាធិនី បញ្ញា។ អតីតា បញ្ញា, អនាគតា បញ្ញា,
បច្ចុប្បដ្ឋា បញ្ញា។ អតីតារម្មណា បញ្ញា, អនាគតារម្មណា បញ្ញា,
បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណា បញ្ញា។ អជ្ឈត្តា បញ្ញា, ពហិទ្ធា បញ្ញា, អជ្ឈត្តពហិទ្ធា បញ្ញា។
អជ្ឈត្តារម្មណា បញ្ញា, ពហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា, អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្មណា បញ្ញា។

សវិតក្កសវិចារា បញ្ញា អត្ថិវិចាកា, អត្ថិវិចាកធម្មធម្មា, អត្ថិ
នេវិចាកនិវិចាកធម្មធម្មា។ អត្ថិ ឧចាធិណ្ឌាចាធិនិយា, អត្ថិ
អនុចាធិណ្ឌាចាធិនិយា, អត្ថិ អនុចាធិណ្ឌាអនុចាធិនិយា។ អត្ថិ បីតិសហគតា,
អត្ថិ សុខសហគតា, អត្ថិ ឧបេក្ខាសហគតា។ អត្ថិ អាចយគាមិនី, អត្ថិ
អបចយគាមិនី, អត្ថិ នេវាចយគាមិនាបចយគាមិនី។ អត្ថិ សេក្ខា, អត្ថិ
អសេក្ខា, អត្ថិ នេវសេក្ខនាសេក្ខា។ អត្ថិ បរិត្តា, អត្ថិ មហគ្គតា, អត្ថិ
អប្បមាណា។ អត្ថិ បរិត្តារម្មណា, អត្ថិ មហគ្គតារម្មណា, អត្ថិ
អប្បមាណារម្មណា។ អត្ថិ មគ្គារម្មណា, អត្ថិ មគ្គហេតុកា, អត្ថិ
មគ្គាធិបតិនី។ អត្ថិ ឧប្បដ្ឋា, អត្ថិ អនុប្បដ្ឋា, អត្ថិ ឧប្បាធិនី។ អត្ថិ អតីតា, អត្ថិ
អនាគតា, អត្ថិ បច្ចុប្បដ្ឋា។ អត្ថិ អតីតារម្មណា, អត្ថិ អនាគតារម្មណា, អត្ថិ
បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណា។ អត្ថិ អជ្ឈត្តា, អត្ថិ ពហិទ្ធា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធា។ អត្ថិ
អជ្ឈត្តារម្មណា, អត្ថិ ពហិទ្ធារម្មណា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្មណា។

អវិតក្កវិចារមត្តា បញ្ញា អត្ថិ វិចារកា, អត្ថិ វិចារកធម្មធម្មា, អត្ថិ
នេវវិចារកនិវិចារកធម្មធម្មា។ អត្ថិ ឧចាទិណ្ណាចាទានិយា, អត្ថិ
អនុចាទិណ្ណាចាទានិយា, អត្ថិ អនុចាទិណ្ណាអនុចាទានិយា។ អត្ថិ អាចយគាមិនី,
អត្ថិ អបចយគាមិនី, អត្ថិ នេវាចយគាមិនាបចយគាមិនី។ អត្ថិ សេក្ខា, អត្ថិ
អសេក្ខា, អត្ថិ នេវសេក្ខនាសេក្ខា។ អត្ថិ ឧប្បន្នា, អត្ថិ អនុប្បន្នា, អត្ថិ
ឧប្បាទិនី។ អត្ថិ អតីតា, អត្ថិ អនាគតា, អត្ថិ បច្ចុប្បន្នា។ អត្ថិ អជ្ឈត្តា, អត្ថិ
ពហិទ្ធា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធា។

អវិតក្កអវិចារា បញ្ញា អត្ថិ វិចារកា, អត្ថិ វិចារកធម្មធម្មា, អត្ថិ
នេវវិចារកនិវិចារកធម្មធម្មា។ អត្ថិ ឧចាទិណ្ណាចាទានិយា, អត្ថិ
អនុចាទិណ្ណាចាទានិយា, អត្ថិ អនុចាទិណ្ណាអនុចាទានិយា។ អត្ថិ បីតិសហគតា,
អត្ថិ សុខសហគតា, អត្ថិ ឧបេក្ខាសហគតា។ អត្ថិ អាចយគាមិនី, អត្ថិ
អបចយគាមិនី, អត្ថិ នេវាចយគាមិនាបចយគាមិនី។ អត្ថិ សេក្ខា, អត្ថិ
អសេក្ខា, អត្ថិ នេវសេក្ខនាសេក្ខា។ អត្ថិ បរិក្ខារម្ពណា, អត្ថិ
មហគ្គតារម្ពណា, អត្ថិ អប្បមាណារម្ពណា។ អត្ថិ មគ្គតារម្ពណា, អត្ថិ
មគ្គហេតុកា, អត្ថិ មគ្គាធិបតីនី។ អត្ថិ ឧប្បន្នា, អត្ថិ អនុប្បន្នា, អត្ថិ ឧប្បាទិនី។
អត្ថិ អតីតា, អត្ថិ អនាគតា, អត្ថិ បច្ចុប្បន្នា។ អត្ថិ អតីតារម្ពណា, អត្ថិ
អនាគតារម្ពណា, អត្ថិ បច្ចុប្បន្នារម្ពណា។ អត្ថិ អជ្ឈត្តា, អត្ថិ ពហិទ្ធា, អត្ថិ
អជ្ឈត្តពហិទ្ធា។ អត្ថិ អជ្ឈត្តារម្ពណា, អត្ថិ ពហិទ្ធារម្ពណា, អត្ថិ
អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្ពណា។

បីតិសហគតា បញ្ញា, សុខសហគតា បញ្ញា អត្ថិ វិចារកា, អត្ថិ
វិចារកធម្មធម្មា, អត្ថិ នេវវិចារកនិវិចារកធម្មធម្មា។ អត្ថិ ឧចាទិណ្ណាចាទានិយា,
អត្ថិ អនុចាទិណ្ណាចាទានិយា, អត្ថិ អនុចាទិណ្ណាអនុចាទានិយា។ អត្ថិ

ស៊ីតក្កស៊ីបាវា, អត្ថិ អ៊ីតក្កវិចារមត្តា, អត្ថិ អ៊ីតក្កអវិចារា។ អត្ថិ
អាចយគាមិនី, អត្ថិ អបចយគាមិនី, អត្ថិ នេវាចយគាមិនាបចយគាមិនី។ អត្ថិ
សេក្ខា, អត្ថិ អសេក្ខា, អត្ថិ នេវសេក្ខនាសេក្ខា។ អត្ថិ បរិត្តា, អត្ថិ មហាគ្គតា,
អត្ថិ អប្បមាណា។ អត្ថិ បរិត្តារម្មណា, អត្ថិ មហាគ្គតារម្មណា, អត្ថិ
អប្បមាណារម្មណា។ អត្ថិ មគ្គារម្មណា, អត្ថិ មគ្គហេតុកា, អត្ថិ
មគ្គាធិបតីនី។ អត្ថិ ឧប្បន្នា, អត្ថិ អនុប្បន្នា, អត្ថិ ឧប្បាធិនី។ អត្ថិ អតីតា, អត្ថិ
អនាគតា, អត្ថិ បច្ចុប្បន្នា។ អត្ថិ អតីតារម្មណា, អត្ថិ អនាគតារម្មណា, អត្ថិ
បច្ចុប្បន្នារម្មណា។ អត្ថិ អជ្ឈត្តា, អត្ថិ ពហិទ្ធា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធា។ អត្ថិ
អជ្ឈត្តារម្មណា, អត្ថិ ពហិទ្ធារម្មណា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្មណា។

ឧបេក្ខាសហគតា បញ្ញា អត្ថិ វិចារកា, អត្ថិ វិចាកធម្មធម្មា, អត្ថិ
នេវិចាកនិវិចាកធម្មធម្មា។ អត្ថិ ឧចាធិណ្ឌាចាធិនិយា, អត្ថិ
អនុចាធិណ្ឌាចាធិនិយា, អត្ថិ អនុចាធិណ្ឌអនុចាធិនិយា។ អត្ថិ អាចយគាមិនី,
អត្ថិ អបចយគាមិនី, អត្ថិ នេវាចយគាមិនាបចយគាមិនី។ អត្ថិ សេក្ខា, អត្ថិ
អសេក្ខា, អត្ថិ នេវសេក្ខនាសេក្ខា។ អត្ថិ បរិត្តា, អត្ថិ មហាគ្គតា, អត្ថិ
អប្បមាណា។ អត្ថិ បរិត្តារម្មណា, អត្ថិ មហាគ្គតារម្មណា, អត្ថិ
អប្បមាណារម្មណា។ អត្ថិ មគ្គារម្មណា, អត្ថិ មគ្គហេតុកា, អត្ថិ
មគ្គាធិបតីនី។ អត្ថិ ឧប្បន្នា, អត្ថិ អនុប្បន្នា, អត្ថិ ឧប្បាធិនី។ អត្ថិ អតីតា, អត្ថិ
អនាគតា, អត្ថិ បច្ចុប្បន្នា។ អត្ថិ អតីតារម្មណា, អត្ថិ អនាគតារម្មណា, អត្ថិ
បច្ចុប្បន្នារម្មណា។ អត្ថិ អជ្ឈត្តា, អត្ថិ ពហិទ្ធា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធា។ អត្ថិ
អជ្ឈត្តារម្មណា, អត្ថិ ពហិទ្ធារម្មណា, អត្ថិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធារម្មណា។ ឯវំ តិវិជេន
ញាណវត្ថុ។

ចតុត្ថិជេន ព្រាណាវត្ថុ - កម្មស្សកតព្រាណាំ, សទ្ធានុលោមិកំ ព្រាណាំ,
មគ្គសមន្តីស្ស ព្រាណាំ, ជលសមន្តីស្ស ព្រាណាំ។ ទុក្ខេ ព្រាណាំ, ទុក្ខសមុទយេ
ព្រាណាំ, ទុក្ខនិរោធព្រាណាំ, ទុក្ខនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ព្រាណាំ។
កាមាវចរា បញ្ញា, រូចាវចរា បញ្ញា, អរូចាវចរា បញ្ញា, អបរិយាបន្នា បញ្ញា។
ធម្មេ ព្រាណាំ, អន្ធយេ ព្រាណាំ, បរិច្ឆេ ព្រាណាំ, សម្មតិ ព្រាណាំ។ អត្ថិ បញ្ញា
អាចយាយ, នោ អបចយាយ, អត្ថិ បញ្ញា អបចយាយ, នោ អាចយាយ, អត្ថិ
បញ្ញា អាចយាយ ចេវ, អបចយាយ ច, អត្ថិ បញ្ញា នេវាចយាយ, នោ
អបចយាយ។ អត្ថិ បញ្ញា និព្វិនាយ, នោ បដិវេជាយ, អត្ថិ បញ្ញា បដិវេជាយ,
នោ និព្វិនាយ, អត្ថិ បញ្ញា និព្វិនាយ ចេវ, បដិវេជាយ ច, អត្ថិ បញ្ញា នេវ
និព្វិនាយ, នោ បដិវេជាយ។ ហានភាគិនី បញ្ញា, វិភិភាគិនី បញ្ញា,
វិសេសភាគិនី បញ្ញា, និព្ពេជភាគិនី បញ្ញា។

ចតស្សោ បដិសម្ពិទា។ ចតស្សោ បដិបទា។ ចត្តារិ អារម្មណានិ។
ជរាមរណោ ព្រាណាំ, ជរាមរណសមុទយេ ព្រាណាំ, ជរាមរណានិរោធព្រាណាំ,
ជរាមរណានិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ព្រាណាំ។ ជាតិយា ព្រាណាំ... ខេ... ភវេ
ព្រាណាំ... ខេ... ឧទានានេ ព្រាណាំ... ខេ... តណ្ហាយ ព្រាណាំ... ខេ... វេទនាយ
ព្រាណាំ... ខេ... ជស្សេ ព្រាណាំ... ខេ... សឡាយតនេ ព្រាណាំ... ខេ... នាមរូបេ
ព្រាណាំ... ខេ... វិញ្ញាណោ ព្រាណាំ... ខេ... សង្ខារេសុ ព្រាណាំ, សង្ខារសមុទយេ
ព្រាណាំ, សង្ខារនិរោធព្រាណាំ, សង្ខារនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយ ព្រាណាំ។
ឯវំ ចតុត្ថិជេន ព្រាណាវត្ថុ។

បញ្ចវិជេន ព្រាណាវត្ថុ - បញ្ចខ្ចីកោ សម្មាសមាធិ, បញ្ចព្រាណិកោ
សម្មាសមាធិ។ ឯវំ បញ្ចវិជេន ព្រាណាវត្ថុ។

ធម្មិជេន ព្រាណាវត្ថុ - ធសុ អភិញ្ញាសុ បញ្ញា។ ឯវំ ធម្មិជេន ព្រាណាវត្ថុ។

សត្វវិជេន ព្រាណវត្ថុ - សត្វសត្វតិ ព្រាណវត្ថុនិ។ ឯវំ សត្វវិជេន
ព្រាណវត្ថុ។

អដ្ឋវិជេន ព្រាណវត្ថុ - ចតុសុ មគ្គេសុ, ចតុសុ ជលេសុ បញ្ញា។ ឯវំ
អដ្ឋវិជេន ព្រាណវត្ថុ។

នវវិជេន ព្រាណវត្ថុ - នវសុ អនុបុព្វវិហារសមាបត្តិសុ បញ្ញា។ ឯវំ
នវវិជេន ព្រាណវត្ថុ។

ទសវិជេន ព្រាណវត្ថុ - ទស តថាគតស្ស តថាគតពលានិ, យេហិ ពលេហិ
សមន្មាគតោ តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិជាតាតិ, បរិសាសុ សីហនាទំ នទតិ,
ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។ កតមាទិ ទស? ឥធ តថាគតោ ហំនព្វា ហំនតោ អដ្ឋានព្វា
អដ្ឋានតោ យថាភូតំ បជាតាតិ, យម្មិ តថាគតោ ហំនព្វា ហំនតោ អដ្ឋានព្វា
អដ្ឋានតោ យថាភូតំ បជាតាតិ, ឥធម្មិ តថាគតស្ស តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ
ពលំ អាគម្ម តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិជាតាតិ, បរិសាសុ សីហនាទំ នទតិ,
ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ កម្មសមាធានានំ ហំនសោ
ហេតុសោ វិចាកំ យថាភូតំ បជាតាតិ។ យម្មិ តថាគតោ
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ កម្មសមាធានានំ ហំនសោ ហេតុសោ វិចាកំ
យថាភូតំ បជាតាតិ, ឥធម្មិ តថាគតស្ស តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ
អាគម្ម តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិជាតាតិ, បរិសាសុ សីហនាទំ នទតិ,
ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ សព្ពត្ថកាមិនី បដិបទំ យថាភូតំ បជាតាតិ, យម្មិ
តថាគតោ សព្ពត្ថកាមិនី បដិបទំ យថាភូតំ បជាតាតិ, ឥធម្មិ តថាគតស្ស

តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ព តថាគតោ អាសកំ ឋានំ បដិជាធាតិ,
បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ អនេកធាតុនាធាតុលោកំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ,
យម្យំ តថាគតោ អនេកធាតុនាធាតុលោកំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ, ឥធម្មំ
តថាគតស្ស តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ព តថាគតោ អាសកំ ឋានំ
បដិជាធាតិ, បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ សត្តានំ នាធាធិមុត្តិកតំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ, យម្យំ
តថាគតោ សត្តានំ នាធាធិមុត្តិកតំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ, ឥធម្មំ តថាគតស្ស
តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ព តថាគតោ អាសកំ ឋានំ បដិជាធាតិ,
បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ បរសត្តានំ បរមុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្ថំ
យថាភូតំ បដិជាធាតិ, យម្យំ តថាគតោ បរសត្តានំ បរមុគ្គលានំ
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្ថំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ, ឥធម្មំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ
ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ព តថាគតោ អាសកំ ឋានំ បដិជាធាតិ, បរិសាសុ
សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ សំកិលេសំ វោទានំ
វុដ្ឋានំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ, យម្យំ តថាគតោ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ
សំកិលេសំ វោទានំ វុដ្ឋានំ យថាភូតំ បដិជាធាតិ, ឥធម្មំ តថាគតស្ស
តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ព តថាគតោ អាសកំ ឋានំ បដិជាធាតិ,
បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ បុព្ពេនិវាសានុស្សតី យថាភូតំ បដិដាណតិ, យម្យំ
តថាគតោ បុព្ពេនិវាសានុស្សតី យថាភូតំ បដិដាណតិ, ឥធម្មំ តថាគតស្ស
តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ម តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិដាណតិ,
បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ សត្តានំ បុត្តបចាតំ យថាភូតំ បដិដាណតិ, យម្យំ
តថាគតោ សត្តានំ បុត្តបចាតំ យថាភូតំ បដិដាណតិ, ឥធម្មំ តថាគតស្ស
តថាគតពលំ ហោតិ។ យំ ពលំ អាគម្ម តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិដាណតិ,
បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

បុន ចបរំ តថាគតោ អាសវ៉ានំ ខយំ យថាភូតំ បដិដាណតិ, យម្យំ តថាគតោ
អាសវ៉ានំ ខយំ យថាភូតំ បដិដាណតិ, ឥធម្មំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ ហោតិ។
យំ ពលំ អាគម្ម តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិដាណតិ, បរិសាសុ សីហនាធំ
ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ បវត្តេតិ។

ឥមា និទន តថាគតស្ស តថាគតពលានិ។ យេហិ ពលេហិ សមន្នាគតោ
តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិដាណតិ, បរិសាសុ សីហនាធំ ននតិ, ព្រហ្មចក្កំ
បវត្តេតិ។ វរំ នសវិជេន ញាណាវត្ថុ។

ញាណាវិកដ្ឋំ។

ខុទ្ទកវត្ថុវិកដ្ឋោ

ឯកកំ

ជាតិមទោ (វិក. ៨៣២), គោត្តមទោ, អាហេគ្យមទោ, យោព្ពនមទោ,
ជីវិតមទោ, លាភមទោ, សក្ការមទោ, គរុការមទោ, បុរេក្ខារមទោ,

បរិវារមនោ, ភោគមនោ, វណ្ណមនោ, សុតមនោ, បដិភានមនោ, រត្តញ្ញមនោ,
 បិណ្ឌាចារឹកមនោ, អនវញ្ញាតមនោ, ភិយាបជមនោ, ឥទ្ធិមនោ, យសមនោ,
 សីលមនោ, ឈានមនោ, សិប្បមនោ, អាហារមនោ, បរិណាហមនោ,
 សណ្ឋានមនោ, ចារិប្បិមនោ, មនោ, បមាមនោ, ជម្ពោ, សារម្ពោ, អត្រិច្ឆតា,
 មហិច្ឆតា, ចាបិច្ឆតា, សិទ្ធី, តិទ្ធីណំ, ចាបល្យំ, អសភាគុត្តិ, អរតិ, តទ្ធី,
 វិជម្ពិតា, ភត្តសម្មនោ, ចេតសោ ច លីនត្ថំ, កុហនា, លបនា, ធម៌ត្ថិកតា,
 និប្បសិកតា, លាភេន លាភំ និជីគីសនតា, “សេយ្យោហមស្មី” តិ មាណោ,
 “សទិសោហមស្មី” តិ មាណោ, “ហីនោហមស្មី” តិ មាណោ។ សេយ្យស្ស
 “សេយ្យោហមស្មី” តិ មាណោ, សេយ្យស្ស “សទិសោហមស្មី” តិ មាណោ,
 សេយ្យស្ស “ហីនោហមស្មី” តិ មាណោ, សទិសស្ស “សេយ្យោហមស្មី” តិ មាណោ,
 សទិសស្ស “សទិសោហមស្មី” តិ មាណោ, សទិសស្ស “ហីនោហមស្មី” តិ មាណោ,
 ហីនស្ស “សេយ្យោហមស្មី” តិ មាណោ, ហីនស្ស “សទិសោហមស្មី” តិ មាណោ,
 ហីនស្ស “ហីនោហមស្មី” តិ មាណោ, មាណោ, អតិមាណោ, មាណាតិមាណោ, ធិមាណោ,
 អធិមាណោ, អស្មិមាណោ, មិច្ឆាមាណោ, ញាតិវិតក្កោ, ជនបទវិតក្កោ,
 អមវិតក្កោ, បរាទុទ្ទយតាបជិសំយុត្តោវិតក្កោ,
 លាភសក្ការសិលោកបជិសំយុត្តោវិតក្កោ, អនវញ្ញត្ថិបជិសំយុត្តោវិតក្កោ
 (វិភ. ៨៣២)។ ឯកកំ។

ទុកំ

កោដោ ច ឧបនាហោ ច, មក្ខោ ច បឡាសោ ច, ឥស្សា ច មច្ឆរិយញ្ច, មាយា
 ច សាវេយ្យញ្ច, អវិជ្ជា ច ភវតណ្ហា ច, ភវទិដ្ឋិ ច វិភវទិដ្ឋិ ច, សស្សតទិដ្ឋិ ច
 ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ ច, អន្តវាទិដ្ឋិ ច អនន្តវាទិដ្ឋិ ច, បុព្ពន្តានុទិដ្ឋិ ច អបរន្តានុទិដ្ឋិ ច,
 អហិរិកញ្ច អនោត្តប្បញ្ច, ទោវចស្សតា ច ចាបមិត្តតា ច, អនដ្ឋវោ ច អមទ្ធុវោ

ច, អក្ខន្តិ ច អសោរច្ចញ្ច, អសាខល្យញ្ច អប្បជិសន្តារោ ច, ឥន្ទ្រិយេសុ
អគុត្តទ្វារតា ច ភោជនេ អមត្តញ្ញតា ច, មុជ្ឈស្សច្ចញ្ច អសម្បជញ្ញញ្ច,
សីលវិបត្តិ ច ទិដ្ឋិវិបត្តិ ច, អដ្ឋត្ថសំយោជនញ្ច ពហិទ្វាសំយោជនញ្ច។ ទុក្ខំ។

តិកំ

តីណិ អកុសលមូលានិ, តយោ អកុសលវិតក្កា, តិស្សោ
អកុសលសញ្ញា, តិស្សោ អកុសលធាតុយោ, តីណិ ទុច្ចរិតានិ, តយោ អាសវា,
តីណិ សំយោជនានិ, តិស្សោ តណ្ហា, អបរាមិ តិស្សោ តណ្ហា, អបរាមិ តិស្សោ
តណ្ហា, តិស្សោ វសនា, តិស្សោ វិជា, តីណិ ភយានិ, តីណិ តមានិ, តីណិ
តិត្តាយតនានិ, តយោ កិញ្ចាណា, តីណិ អន្តរាណិ, តីណិ មលានិ, តីណិ
វិសមានិ, អបរាមិ តីណិ វិសមានិ, តយោ អគ្គិ, តយោ កសាវា, អបរេមិ
តយោ កសាវា។

អស្សាទទិដ្ឋិ អត្តានុទិដ្ឋិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, អរតិវិហោសា អធម្មចរិយា, ទោវចស្សតា
ចាបមិត្តតា ឆានត្ថសញ្ញា, ឧទ្ធច្ចំ កោសជ្ឈំ បមាទោ, អសន្តុដ្ឋិតា
អសម្បជញ្ញតា មហិច្ឆតា, អហិកំ អនោត្តប្បំ បមាទោ, អនាទិរិយំ
ទោវចស្សតា ចាបមិត្តតា, អស្សទិយំ អវទញ្ញតា កោសជ្ឈំ, ឧទ្ធច្ចំ អសំវរោ
ទុស្សីល្យំ, អរិយានំ អទស្សនកម្មតា សទ្ធម្មំ អសោតុកម្មតា ឧចារម្ពចិត្តតា,
មុជ្ឈស្សច្ចំ អសម្បជញ្ញំ ចេតសោវិក្ខេបោ, អយោនិសោ មនសិកាវោ
កុម្មគ្គសេវោ ចេតសោ ច លីនត្តំ។ តិកំ។

ចតុក្កំ

ចត្តារោ អាសវា, ចត្តារោ គន្តា, ចត្តារោ ឌីយា, ចត្តារោ យោគា, ចត្តាវិ
ឧបាទានានិ, ចត្តារោ តណ្ហាប្បាទា, ចត្តាវិ អគតិគមនានិ, ចត្តារោ វិបរិយាសា,

ចត្តារោ អនិយវេហារា, អបរេបិ ចត្តារោ អនិយវេហារា, ចត្តារិ ទុច្ឆរិតានិ,
អបរាបិ ចត្តារិ ទុច្ឆរិតានិ, ចត្តារិ ភយានិ, (អបរានិបិ ចត្តារិ ភយានិ,) ចតស្សោ
ទិដ្ឋិយោ។ ចតុក្កំ។

បញ្ចកំ

បញ្ចោរម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ, បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ, បញ្ច
មច្ឆរិយានិ, បញ្ច សង្ការ, បញ្ច សល្លា, បញ្ច ចេតោទិលា, បញ្ច ចេតសោវិនិត្តា,
បញ្ច នីវរណានិ, បញ្ច កម្មានិ អានន្តរិកានិ, បញ្ច ទិដ្ឋិយោ, បញ្ច វេរា, បញ្ច
ព្យាសនា, បញ្ច អក្ខន្តិយា អាទិនវា, បញ្ច ភយានិ, បញ្ច ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទា។
បញ្ចកំ។

ធកំ

ធិវិវាទមូលានិ, ធនន្តរាគា ធម្មា, ធិរោជវត្ថុនិ, ធនល្អាភាយា, ធន
អគារវា, ធនបរិហានិយា ធម្មា, អបរេបិ ធនបរិហានិយា ធម្មា, ធន
សោមនស្សបរិចារា, ធនោមនស្សបរិចារា, ធនឧបេក្ខបរិចារា, ធនគេហសិកានិ
សោមនស្សានិ, ធនគេហសិកានិ ទោមនស្សានិ, ធនគេហសិកា ឧបេក្ខា, ធន
ទិដ្ឋិយោ។ ធកំ។

សត្តកំ

សត្ត អនុសយា, សត្ត សំយោជនានិ, សត្ត បរិយុដ្ឋានានិ, សត្ត អសទ្ធម្មា,
សត្ត ទុច្ឆរិតានិ, សត្ត មាណា, សត្ត ទិដ្ឋិយោ។ សត្តកំ។

អដ្ឋកំ

អង្គ កិលេសវត្ថុនិ, អង្គ កុសីតវត្ថុនិ, អង្គសុ លោកធម្មេសុ ចិត្តស្ស
បដិយាតោ, អង្គ អនិយវេហារា, អង្គ មិច្ឆត្តា, អង្គ បុរិសនោសា, អង្គ
អសញ្ញាវាទា, អង្គ នេវសញ្ញាសញ្ញាវាទា។ អង្គកំ។

នវកំ

នវ អាយាតវត្ថុនិ, នវ បុរិសមលានិ, នវវិទា មាណ, នវ តណ្ហាមូលកា ធម្មា,
នវ ឥញ្ញតានិ, នវ មញ្ញតានិ, នវ ជន្មតានិ, នវ បបញ្ញតានិ, នវ សង្ខតានិ។ នវកំ។

ទសកំ

ទស កិលេសវត្ថុនិ, ទស អាយាតវត្ថុនិ, ទស អកុសលកម្មបថា, ទស
សំយោជនានិ, ទស មិច្ឆត្តា, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, ទសវត្ថុកា អន្តក្កាហិកា
ទិដ្ឋិ។ ទសកំ។

អដ្ឋារស តណ្ហាវិចរិតានិ អដ្ឋត្ថិកស្ស ឧបាទាយ, អដ្ឋារស
តណ្ហាវិចរិតានិ ពាហិរស្ស ឧបាទាយ, តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា
អភិសង្ខិបិត្វា ធន្តិស តណ្ហាវិចរិតានិ ហោន្តិ, ឥតិ អតីតានិ ធន្តិស
តណ្ហាវិចរិតានិ, អនាគតានិ ធន្តិស តណ្ហាវិចរិតានិ, បច្ចុប្បន្នានិ ធន្តិស
តណ្ហាវិចរិតានិ, តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិបិត្វា អង្គ
តណ្ហាវិចរិតសតំ ហោតិ, យានិ ច ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិកតានិ ព្រហ្មជាលេ
វេយ្យាករណេ វុត្ថានិ ភកវតា។

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គិ។

ធម្មបាទយវិភង្គោ

កតិ ខន្ធ, កតិ អាយតនានិ, កតិ ធាតុយោ, កតិ សច្ចានិ, កតិ ឥន្ទ្រិយានិ,
កតិ ហេតុ, កតិ អាហារា, កតិ ជស្សា, កតិ វេទនា, កតិ សញ្ញា, កតិ ចេតនា,
កតិ ចិត្តានិ (វិភ. ៩៧៨)?

បញ្ចក្ខន្ធា, ធានសាយតនានិ, អដ្ឋាស ធាតុយោ, ចត្តារិ សច្ចានិ,
ពារីសតិឥន្ទ្រិយានិ, នវ ហេតុ, ចត្តារោ អាហារា, សត្ត ជស្សា, សត្ត វេទនា, សត្ត
សញ្ញា, សត្ត ចេតនា, សត្ត ចិត្តានិ (វិភ. ៩៧៨)។

ធម្មបាធយវិភង្គំ។

វិភង្គមាតិកា និដ្ឋិតា។

៣. ធាតុកថាមាតិកា

នយមាតិកា

សង្កហោ អសង្កហោ (ធាតុ. ១)។ សង្កហិតេន អសង្កហិតំ។ អសង្កហិតេន
សង្កហិតំ។ សង្កហិតេន សង្កហិតំ។ អសង្កហិតេន អសង្កហិតំ។ សម្មយោគោ
វិប្បយោគោ។ សម្មយុត្តេន វិប្បយុត្តំ។ វិប្បយុត្តេន សម្មយុត្តំ។ សម្មយុត្តេន
សម្មយុត្តំ។ វិប្បយុត្តេន វិប្បយុត្តំ។ សង្កហិតេន សម្មយុត្តំ វិប្បយុត្តំ។
សម្មយុត្តេន សង្កហិតំ អសង្កហិតំ។ អសង្កហិតេន សម្មយុត្តំ វិប្បយុត្តំ។
វិប្បយុត្តេន សង្កហិតំ អសង្កហិតំ។

អពុទ្ធអមាតិកា

បញ្ចក្ខន្ធា។ ធានសាយតនានិ។ អដ្ឋាស ធាតុយោ។ ចត្តារិ សច្ចានិ។
ពារីសតិឥន្ទ្រិយានិ។ បដិច្ចសមុប្បាទោ។ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា។ ចត្តារោ

សម្បជ្ឈធានា។ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា។ ចត្តារិ ឈានានិ។ ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ។
បញ្ចិន្ទ្រយានិ។ បញ្ចពលានិ។ សត្ត ពោជ្ឈង្គា។ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។
ជស្សោ វេទនា សញ្ញា ចតនា ចិត្តំ អធិមោក្ខោ មនសិការោ។

នយមុខមាតិកា

តីហិ សង្កហោ។ តីហិ អសង្កហោ។ ចតុហិ សម្បយោគោ។ ចតុហិ
វិប្បយោគោ។

លក្ខណមាតិកា

សភាគោ។ វិសភាគោ។

ពាហិរមាតិកា

សព្វាបិ ធម្មសង្កណី ធាតុកថាយ មាតិកាតិ។

ធាតុកថាមាតិកា និដ្ឋិតា។

៤. បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកា

ធិ បញ្ញត្តិយោ (បុ. ប. មាតិកា ១) - ខន្ធបញ្ញត្តិ អាយតនបញ្ញត្តិ ធាតុបញ្ញត្តិ
សច្ចបញ្ញត្តិ ឥន្ទ្រិយបញ្ញត្តិ បុគ្គលបញ្ញត្តិតិ។

បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកា និដ្ឋិតា។

៥. កថាវត្ថុមាតិកា

បុគ្គលកថា

សុទ្ធសច្ច័កជ្ជអនុលោមបច្ចនីកំ

បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនាតិ (កថា. ១), អាមន្តា។ យោ
សច្ច័កជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនាតិ? ន
ហេវំ វត្ថុព្ពេ។

អាជានាហិ និគ្គហំ - ហព្វា បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថន, តេន វត
វេ វត្ថុព្ពេ “យោ សច្ច័កជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនា”តិ។ យំ តត្ថ វទេសិ “វត្ថុព្ពេ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ច័កជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថុព្ពេ ‘យោ សច្ច័កជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនា’”តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថុព្ពេ “យោ សច្ច័កជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនា”តិ, នោ ច វត វេ វត្ថុព្ពេ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនា”តិ។ យំ តត្ថ វទេសិ “វត្ថុព្ពេ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ច័កជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថុព្ពេ ‘យោ សច្ច័កជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនា’”តិ, មិច្ឆា។

អនុលោមបញ្ចកំ។

បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនាតិ? អាមន្តា។ យោ សច្ច័កជ្ជោ
បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ច័កជ្ជបរមត្ថនាតិ? ន ហេវំ
វត្ថុព្ពេ។

អាជ្ញាធរប្រឹក្សាប្រឹក្សា - បាញ់ បុគ្គល ឈប់លក់សិទ្ធិក្នុងប្រទេស, តែង
រៀន រៀន រៀន “យោ សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ បុគ្គល ឈប់លក់
សិទ្ធិក្នុងប្រទេស” តើ យ៉ាង ត្រូវ រៀន “រៀន យោ ‘បុគ្គល ឈប់លក់
សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’, យោ រៀន ‘យោ សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ
បុគ្គល ឈប់លក់ សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’” តើ, មិន។

យោ រៀន រៀន “យោ សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ បុគ្គល
ឈប់លក់ សិទ្ធិក្នុងប្រទេស” តើ, យោ រៀន រៀន “បុគ្គល ឈប់លក់
សិទ្ធិក្នុងប្រទេស” តើ យ៉ាង ត្រូវ រៀន “រៀន យោ ‘បុគ្គល ឈប់លក់
សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’, យោ រៀន ‘យោ សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ
បុគ្គល ឈប់លក់ សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’” តើ, មិន។

ប្រឹក្សាប្រឹក្សា

តើ យោ មិន “រៀន យោ ‘បុគ្គល ឈប់លក់ សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’, យោ
រៀន ‘យោ សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ បុគ្គល ឈប់លក់
សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’” តើ តែង ត្រូវ ត្រូវ ប្រឹក្សា យោ ប្រឹក្សា
យោ ប្រឹក្សា យោ ប្រឹក្សា យោ ប្រឹក្សា យោ ប្រឹក្សា -

បាញ់ បុគ្គល ឈប់លក់សិទ្ធិក្នុងប្រទេស, តែង រៀន រៀន “យោ
សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ បុគ្គល ឈប់លក់ សិទ្ធិក្នុងប្រទេស” តើ
យ៉ាង ត្រូវ រៀន “រៀន យោ ‘បុគ្គល ឈប់លក់ សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’, យោ រៀន
រៀន ‘យោ សិទ្ធិក្នុង ប្រទេស, តែង យោ បុគ្គល ឈប់លក់
សិទ្ធិក្នុងប្រទេស’” តើ, មិន។

នៅ ចេ បន វត្តព្នៅ “យោ សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ” តិ, នៅ ច វត រេ វត្តព្នៅ “បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ” តិ។ យំ តត្ថ វទេសិ “វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’, នៅ ច វត្តព្នៅ ‘យោ សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’” តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆា។

និក្ខហនតុក្កំ។

ឯសេ ចេ ទុដ្ឋិក្ខហិតេ ហោវមេវំ តត្ថ ធន្ធុ, “វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’, នៅ ច វត្តព្នៅ ‘យោ សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’” តិ, នៅ ច មយំ តយា តត្ថ ហោតាយ
បដិញ្ញាយ ហោវំ បដិជានន្តា ហោវំ និក្ខហិតត្ថា, អថ មំ និក្ខណ្ណាសិ, ទុដ្ឋិក្ខហិតា
ច ហោម -

ហញ្ញា បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ, តេន វត រេ វត្តព្នៅ “យោ
សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ” តិ។
យំ តត្ថ វទេសិ “វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’, នៅ ច
វត្តព្នៅ ‘យោ សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’” តិ, មិច្ឆា។

នៅ ចេ បន វត្តព្នៅ “យោ សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ” តិ, នៅ ច វត រេ វត្តព្នៅ “បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ” តិ, យំ តត្ថ វទេសិ “វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’, នៅ ច វត្តព្នៅ ‘យោ សច្ចិកជ្ឈា បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថោ’” តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆា។

ឧបនយនចតុក្កំ។

ន ហេវំ និគ្គហេតព្ពេ, តេន ហិ យំ និគ្គណ្ហាសិ - ហព្វា បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, តេន វត វេ វត្ថព្ពេ “យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្ថព្ពេ ខោ
‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន’, នោ ច វត្ថព្ពេ ‘យោ សច្ចិកជ្ជោ
បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថព្ពេ “យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ, នោ ច វត វេ វត្ថព្ពេ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្ថព្ពេ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន’, នោ ច វត្ថព្ពេ ‘យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆា។ តេន ហិ យេ កតេ
និគ្គហេ, សេ និគ្គហេ ទុក្ខេន។ សុកតេ បដិកម្មេ។ សុកតា បដិចាទនាតិ។

និគ្គមនចតុក្កំ។

បឋមោ និគ្គហោ។

សុទ្ធសច្ចិកជ្ជបច្ចនីកានុលោមំ

បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោតិ? អាមន្តា។ យោ សច្ចិកជ្ជោ
បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោតិ? ន ហេវំ
វត្ថព្ពេ។

អាជាតាហិ និគ្គហំ - ហព្វា បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, តេន
វត វេ វត្ថព្ពេ “យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ

សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្តព្នោ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្តព្នោ ‘យោ សង្ខិកដ្ឋោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា””តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្តព្នោ “យោ សង្ខិកដ្ឋោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
នុបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ, នោ ច វត វេ វត្តព្នោ “បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ, យំ តត្ថ វនេសិ “វត្តព្នោ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្តព្នោ ‘យោ សង្ខិកដ្ឋោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា””តិ, មិច្ឆា។

បច្ចនីកបញ្ចកំ។

បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណាតិ? អាមន្តា។ យោ សង្ខិកដ្ឋោ
បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណាតិ? ន ហេវំ
វត្តព្នោ។

អាជានាហិ បដិកម្មំ - ហេវិ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន, តេន
វត វេ វត្តព្នោ “យោ សង្ខិកដ្ឋោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្តព្នោ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្តព្នោ ‘យោ សង្ខិកដ្ឋោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា””តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្តព្នោ “យោ សង្ខិកដ្ឋោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ, នោ ច វត វេ វត្តព្នោ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្តព្នោ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ

សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន', ដោ ច វត្តព្នោ 'យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា'" តិ, មិច្ឆា។

បដិកម្មចតុក្កំ។

ត្វំ ចេ បន មញ្ញាសិ "វត្តព្នោ ខោ 'បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន', ដោ
ច វត្តព្នោ 'យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា'" តិ។ តេន តវ តត្ថ ហោតាយ បដិញ្ញាយ ហោរំ បដិជានន្តំ
ហោរំ និគ្គហោតព្ពេ, អថ តំ និគ្គណ្ណាម, សុនិគ្គហិតោ ច ហោសិ -

ហញ្ញោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន, តេន វត វេ វត្តព្នោ "យោ
សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា" តិ។
យំ តត្ថ វទេសិ "វត្តព្នោ ខោ 'បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន', ដោ ច
វត្តព្នោ 'យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា'" តិ, មិច្ឆា។

ដោ ចេ បន វត្តព្នោ "យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលោ
ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា" តិ, ដោ ច វត វេ វត្តព្នោ "បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា" តិ, យំ តត្ថ វទេសិ "វត្តព្នោ ខោ 'បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន', ដោ ច វត្តព្នោ 'យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា'" តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆា។

និគ្គហចតុក្កំ។

ឯសេ ចេ ធុន្និគ្គហិតេ ហោរំ មេរំ តត្ថ ធឹក្ខ, "វត្តព្នោ ខោ 'បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន', ដោ ច វត្តព្នោ 'យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ

បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, នោ ច មយំ តយា តត្ថ ហេតាយ
បដិញ្ញាយ ហេរំ បដិជានន្តា ហេរំ និគ្គហេតព្ភា, អថ មំ និគ្គណ្ហាសិ, ទុន្និគ្គហិតា
ច ហោម -

ហញ្ចិ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន, តេន វត វេ វត្ថព្ភេ “យោ
សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ។
យំ តត្ថ វនេសិ “វត្ថព្ភេ ខោ ‘បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច
វត្ថព្ភេ ‘យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថព្ភេ “យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលា
នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, នោ ច វត វេ វត្ថព្ភេ “បុគ្គលា នុបលព្ភតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្ថព្ភេ ខោ ‘បុគ្គលា នុបលព្ភតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថព្ភេ ‘យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆា។

ឧបនយនចតុក្កំ។

ន ហេរំ និគ្គហេតព្ភេ, តេន ហិ យំ និគ្គណ្ហាសិ - ហញ្ចិ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន, តេន វត វេ វត្ថព្ភេ “យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្ថព្ភេ ខោ
‘បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថព្ភេ ‘យោ សច្ចិកជ្ជោ
បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថព្ភេ “យោ សច្ចិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ បុគ្គលា
នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, នោ ច វត វេ វត្ថព្ភេ “បុគ្គលា នុបលព្ភតិ

សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ។ យំ តត្ថ វេទេសិ “វត្ថុព្រូ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថុព្រូ ‘យោ សង្ខិកជ្ជោ បរមត្ថោ, តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា””តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆា, តេន ហិ យេ កតេ
និគ្គហោ, សេ និគ្គហោ ធុក្កដេ។ សុកតេ បដិកម្មេ, សុកតា បដិចាធនាតិ។

និគ្គមនចតុក្កំ។

ធុតិយោ និគ្គហោ។

ឱកាសសង្ខិកជ្ជអនុលោមបច្ចដិកំ

បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណាតិ? អាមន្តា។ សព្ពត្ថ បុគ្គលោ
ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណាតិ? ន ហេវ វត្ថុព្រូ។

អាជានាហិ និគ្គហំ - ហព្វិ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន, តេន វត
វេ វត្ថុព្រូ “សព្ពត្ថ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ។ យំ តត្ថ វេទេសិ
“វត្ថុព្រូ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថុព្រូ ‘សព្ពត្ថ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា””តិ, មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថុព្រូ “សព្ពត្ថ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ, នោ
ច វត វេ វត្ថុព្រូ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា”តិ។ យំ តត្ថ វេទេសិ
“វត្ថុព្រូ ខោ ‘បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’, នោ ច វត្ថុព្រូ ‘សព្ពត្ថ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថណា””តិ, មិច្ឆា...បេ...។

តតិយោ និគ្គហោ។

កាលសង្ខិកជ្ជអនុលោមបច្ចដិកំ

បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនាតិ? អាមន្តា។ សព្វេនា បុគ្គលា
ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនាតិ? ន ហេវំ វត្ថុព្ពេ។

អាជានាហិ និគ្គហំ - ហព្វំ បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, តេន វត
វេ វត្ថុព្ពេ “សព្វេនា បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ។ យំ តត្ថ វេនេសិ
“វត្ថុព្ពេ ខោ ‘បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន’, នោ ច វត្ថុព្ពេ ‘សព្វេនា
បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថុព្ពេ “សព្វេនា បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ, នោ
ច វត វេ វត្ថុព្ពេ “បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ។ យំ តត្ថ វេនេសិ
“វត្ថុព្ពេ ខោ ‘បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន’, នោ ច វត្ថុព្ពេ ‘សព្វេនា
បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ, មិច្ឆា... បេ...។

ចតុត្ថោ និគ្គហោ។

អវយវសច្ចិកជ្ជអនុលោមបច្ចនីកំ

បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនាតិ? អាមន្តា។ សព្ពេសុ បុគ្គលា
ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនាតិ? ន ហេវំ វត្ថុព្ពេ។

អាជានាហិ និគ្គហំ - ហព្វំ បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, តេន វត
វេ វត្ថុព្ពេ “សព្ពេសុ បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ។ យំ តត្ថ វេនេសិ
“វត្ថុព្ពេ ខោ ‘បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន’, នោ ច វត្ថុព្ពេ ‘សព្ពេសុ
បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ? មិច្ឆា។

នោ ច បន វត្ថុព្ពេ “សព្ពេសុ បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ, នោ
ច វត វេ វត្ថុព្ពេ “បុគ្គលា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ។ យំ តត្ថ វេនេសិ

“វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន’ ដោ ច វត្តព្នៅ ‘សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា’” តិ, មិច្ឆា... បេ....។

បញ្ហាមា និក្ខហោ។

ឱកាសសច្ចិកជ្ជបច្ចនីកានុលោមំ

បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនាតិ? អាមន្តា។ សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនាតិ? ន ហេវំ វត្តព្នៅ។

អាជានាហិ និក្ខហំ - ហេតុ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន, តេន វត វេ វត្តព្នៅ “សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន’ ដោ ច វត្តព្នៅ ‘សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា’” តិ, មិច្ឆា។

ដោ ច បន វត្តព្នៅ “សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, ដោ ច វត វេ វត្តព្នៅ “បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ “វត្តព្នៅ ខោ ‘បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថន’ ដោ ច វត្តព្នៅ ‘សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនា’” តិ, មិច្ឆា... បេ....។

ឆដ្ឋា និក្ខហោ។

កាលសច្ចិកជ្ជបច្ចនីកានុលោមំ

បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនាតិ? អាមន្តា។ សព្ពត្ថ បុគ្គល ឧបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថនាតិ? ន ហេវំ វត្តព្នៅ។

អាជ្ញាធរ និង បុគ្គល - បាញ់ បុគ្គល ឈប់លក់ ឥត សង្គ្រោះ ជួប មេត្តា, តែង
 រត រេ វត្ត ព្រះ “សង្គ្រោះ បុគ្គល ឈប់លក់ ឥត សង្គ្រោះ ជួប មេត្តា” តិ។ យំ តត
 រេសី “វត្ត ព្រះ ខា ‘បុគ្គល ឈប់លក់ ឥត សង្គ្រោះ ជួប មេត្តា’, នៅ ប វត្ត ព្រះ
 ‘សង្គ្រោះ បុគ្គល ឈប់លក់ ឥត សង្គ្រោះ ជួប មេត្តា’” តិ, មិញ។

នា បេ បន វត្តព្រៃ “សព្វធា បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, នា
 ប វត វេ វត្តព្រៃ “បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ។ យំ តត្ថ វនេសិ
 “វត្តព្រៃ ខោ ‘បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថន’ , នា ប វត្តព្រៃ ‘សព្វធា
 បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សង្ខិកជ្ជបរមត្ថនា” តិ, មិច្ឆា... បេ....។

សត្វម្នា និគ្គហោ។

អរ្យសច្ចក្នុងបច្ចនិកានុលោម

បុគ្គលណា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថេនាតិ? អាមន្តា។ សព្វេសុ បុគ្គលណា
 នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ឈបរមត្ថេនាតិ? ឈហរំ វត្ថុព្រា។

អាជ្ញាធរជាតិមន្ត្រីការពារជនរងគ្រោះ - បាញ់ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, តេន
វត វេ វត្តព្នៃ “សព្វេសុ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិ។ យំ តត្ថ
វនេសិ “វត្តព្នៃ ខោ ‘បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន’, នោ ប វត្តព្នៃ
‘សព្វេសុ បុគ្គលា នុបលព្ភតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា’” តិ, មិច្ឆា។

នោះ បេ បន វត្តព្រៃ “សព្វេស្ស បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ។
នោះ ប វត វេ វត្តព្រៃ “បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ” តិ។ យំ តត្ថ
វនេសិ “វត្តព្រៃ ខោ ‘បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ’, នោះ ប វត្តព្រៃ
‘សព្វេស្ស បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថោ’” តិ, មិច្ឆា... បេ....។

អង្គមេនីគ្គហោ។

កថាវត្ថុមាតិកា និដ្ឋិតា។

៦. យមកមាតិកា

មូលយមកំ

កុសលបទនយចតុក្កំ

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា (យម. ១. មូលយមក. ១ អាទយោ), សត្តេ តេ
កុសលមូលា។ យេ វា បន កុសលមូលា, សត្តេ តេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេ តេ កុសលមូលេន ឯកមូលា។ យេ វា បន
កុសលមូលេន ឯកមូលា, សត្តេ តេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលមូលេន ឯកមូលា ធម្មា, សត្តេ តេ កុសលមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលា។ យេ វា បន កុសលមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលា, សត្តេ តេ ធម្មា
កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេ តេ កុសលមូលមូលា។ យេ វា បន
កុសលមូលមូលា, សត្តេ តេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេ តេ កុសលមូលេន ឯកមូលមូលា។ យេ វា
បន កុសលមូលេន ឯកមូលមូលា, សត្តេ តេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលម្បលេន ឯកម្បលម្បលា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលេន
អញ្ញមញ្ញម្បលម្បលា។ យេ វា បន កុសលម្បលេន អញ្ញមញ្ញម្បលម្បលា, សត្តេតេ
ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលកា។ យេ វា បន
កុសលម្បលកា, សត្តេតេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលេន ឯកម្បលកា។ យេ វា បន
កុសលម្បលេន ឯកម្បលកា, សត្តេតេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលម្បលេន ឯកម្បលកា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលេន
អញ្ញមញ្ញម្បលកា។ យេ វា បន កុសលម្បលេន អញ្ញមញ្ញម្បលកា, សត្តេតេ
ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលម្បលកា។ យេ វា បន
កុសលម្បលម្បលកា, សត្តេតេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលេន ឯកម្បលម្បលកា។ យេ
វា បន កុសលម្បលេន ឯកម្បលម្បលកា, សត្តេតេ ធម្មា កុសលា។

យេ កេចិ កុសលម្បលេន ឯកម្បលម្បលកា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលម្បលេន
អញ្ញមញ្ញម្បលម្បលកា។ យេ វា បន កុសលម្បលេន អញ្ញមញ្ញម្បលម្បលកា,
សត្តេតេ ធម្មា កុសលា។

អកុសលបទនយចតុត្ថំ

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលា។ យេ វា បន
អកុសលមូលា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលេន ឯកមូលា។ យេ វា
បន អកុសលមូលេន ឯកមូលា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលមូលេន ឯកមូលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលា។ យេ វា បន អកុសលមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលា, សត្តេតេ ធម្មា
អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលមូលា។ យេ វា បន
អកុសលមូលមូលា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលេន ឯកមូលមូលា។ យេ
វា បន អកុសលមូលេន ឯកមូលមូលា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលមូលេន ឯកមូលមូលា ធម្មា, សត្តេតេ
អកុសលមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលមូលា។ យេ វា បន អកុសលមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលមូលា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលកា។ យេ វា បន
អកុសលមូលកា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សត្តេតេ អកុសលមូលេន ឯកមូលកា។ យេ វា
បន អកុសលមូលេន ឯកមូលកា, សត្តេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលមូលេន ឯកមូលកា ធម្មា, សព្ពេតេ អកុសលមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលកា។ យេ វា បន អកុសលមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលកា, សព្ពេតេ
ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សព្ពេតេ អកុសលមូលមូលកា។ យេ វា បន
អកុសលមូលមូលកា, សព្ពេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សព្ពេតេ អកុសលមូលេន ឯកមូលមូលកា។
យេ វា បន អកុសលមូលេន ឯកមូលមូលកា, សព្ពេតេ ធម្មា អកុសលា។

យេ កេចិ អកុសលមូលេន ឯកមូលមូលកា ធម្មា, សព្ពេតេ
អកុសលមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលមូលកា។ យេ វា បន អកុសលមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលមូលកា, សព្ពេតេ ធម្មា អកុសលា។

អព្យាកតបទនយចតុក្កំ

យេ កេចិ អព្យាកតា ធម្មា, សព្ពេតេ អព្យាកតមូលា។ យេ វា បន
អព្យាកតមូលា, សព្ពេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចិ អព្យាកតា ធម្មា, សព្ពេតេ អព្យាកតមូលេន ឯកមូលា។ យេ វា
បន អព្យាកតមូលេន ឯកមូលា, សព្ពេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចិ អព្យាកតមូលេន ឯកមូលា ធម្មា, សព្ពេតេ អព្យាកតមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលា។ យេ វា បន អព្យាកតមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលា, សព្ពេតេ ធម្មា
អព្យាកតា។

យេ កេនី អព្យាកតា ធម្មា, សត្តេតេ អព្យាកតម្ភលម្ភលា។ យេ វា បទ
អព្យាកតម្ភលម្ភលា, សត្តេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចី អព្យាកតា ធម្មា, សត្តេ តេ អព្យាកតម្បលេន ឯកម្បលម្បលា។ យេ
វា បន អព្យាកតម្បលេន ឯកម្បលម្បលា, សត្តេ តេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចី អព្យាកតម្ភលេន ឯកម្ភលម្ភលា ធម្មា, សព្វេតេ
អព្យាកតម្ភលេន អញ្ញាមញ្ញម្ភលម្ភលា។ យេ វា បន អព្យាកតម្ភលេន
អញ្ញាមញ្ញម្ភលម្ភលា, សព្វេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេនី អព្យាកតា ធម្មា, សត្តេ តេ អព្យាកតម្ពលកា។ យេ វា បន
អព្យាកតម្ពលកា, សត្តេ តេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចី អព្យាកតា ធម្មា, សត្តេតេ អព្យាកតម្បលេន ឯកម្បលកា។ យេ
វា បន អព្យាកតម្បលេន ឯកម្បលកា, សត្តេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចី អព្យាកតម្ភលេន ឯកម្ភលកា ធម្មា, សត្តេតេ អព្យាកតម្ភលេន អញ្ញមញ្ញម្ភលកា។ យេ វា បន អព្យាកតម្ភលេន អញ្ញមញ្ញម្ភលកា, សត្តេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេនី អព្យាកតា ធម្មា, សត្តេ តេ អព្យាកតម្ភលម្ភលកា។ យេ វា បន
អព្យាកតម្ភលម្ភលកា, សត្តេ តេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចី អព្យាកតា ធម្មា, សត្តេ តេ អព្យាកតម្បលេន ឯកម្បលម្បលកា។
 យេ វា បន អព្យាកតម្បលេន ឯកម្បលម្បលកា, សត្តេ តេ ធម្មា អព្យាកតា។

យេ កេចិ អព្យាកតម្ភលេន ឯកម្ភលម្ភលកា ធម្មា, សត្តេតេ
អព្យាកតម្ភលេន អញ្ញមញ្ញម្ភលម្ភលកា។ យេ វា បន អព្យាកតម្ភលេន
អញ្ញមញ្ញម្ភលម្ភលកា, សត្តេតេ ធម្មា អព្យាកតា។

នាមបទនយចតុក្កំ

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលា។ យេ វា បន នាមម្ភលា, សត្តេតេ
ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលេន ឯកម្ភលា។ យេ វា បន
នាមម្ភលេន ឯកម្ភលា, សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមម្ភលេន ឯកម្ភលា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលេន
អញ្ញមញ្ញម្ភលា។ យេ វា បន នាមម្ភលេន អញ្ញមញ្ញម្ភលា, សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលម្ភលា។ យេ វា បន នាមម្ភលម្ភលា,
សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលេន ឯកម្ភលម្ភលា។ យេ វា បន
នាមម្ភលេន ឯកម្ភលម្ភលា, សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមម្ភលេន ឯកម្ភលម្ភលា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលេន
អញ្ញមញ្ញម្ភលម្ភលា។ យេ វា បន នាមម្ភលេន អញ្ញមញ្ញម្ភលម្ភលា, សត្តេតេ
ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមម្ភលកា។ យេ វា បន នាមម្ភលកា,
សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមមូលេន ឯកមូលកា។ យេ វា បន
នាមមូលេន ឯកមូលកា, សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមមូលេន ឯកមូលកា ធម្មា, សត្តេតេ នាមមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលកា។ យេ វា បន នាមមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលកា, សត្តេតេ ធម្មា
នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមមូលមូលកា។ យេ វា បន
នាមមូលមូលកា, សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សត្តេតេ នាមមូលេន ឯកមូលមូលកា។ យេ វា បន
នាមមូលេន ឯកមូលមូលកា, សត្តេតេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ នាមមូលេន ឯកមូលមូលកា ធម្មា, សត្តេតេ នាមមូលេន
អញ្ញមញ្ញមូលមូលកា។ យេ វា បន នាមមូលេន អញ្ញមញ្ញមូលមូលកា, សត្តេ
តេ ធម្មា នាមា។

យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សត្តេតេ កុសលហេតុ... បេ....
កុសលនិទានា... បេ.... កុសលសម្ពា... បេ.... កុសលប្បកវា... បេ....
កុសលសមុដ្ឋានា... បេ.... កុសលាហារា... បេ.... កុសលាវម្ពណា... បេ....
កុសលបច្ចយា... បេ.... កុសលសមុទយា... បេ....។

មូលំ ហេតុ និទានញ្ច, សម្ពាវោ បកវេន ច;
សមុដ្ឋានាហារាវម្ពណា, បច្ចយោ សមុទយេន ចាតិ។

មូលយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

ខន្ទយមកំ

បណ្ណាត្តិវារោ

បញ្ចក្ខន្ធា (យម. ១.ខន្ទយមក.១ អាធិយោ) - រូបក្ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធា
សញ្ញាក្ខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា។

បទសោធនវារោ

អនុលោមំ

រូបំ រូបក្ខន្ធា, រូបក្ខន្ធា រូបំ។

វេទនា វេទនាក្ខន្ធា, វេទនាក្ខន្ធា វេទនា។

សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធា, សញ្ញាក្ខន្ធា សញ្ញា។

សង្ខារា សង្ខារក្ខន្ធា, សង្ខារក្ខន្ធា សង្ខារា។

វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា, វិញ្ញាណក្ខន្ធា វិញ្ញាណំ។

បច្ចនីកំ

ន រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន រូបក្ខន្ធា ន រូបំ។

ន វេទនា ន វេទនាក្ខន្ធា, ន វេទនាក្ខន្ធា ន វេទនា។

ន សញ្ញា ន សញ្ញាក្ខន្ធា, ន សញ្ញាក្ខន្ធា ន សញ្ញា។

ន សង្ខារា ន សង្ខារក្ខន្ធា, ន សង្ខារក្ខន្ធា ន សង្ខារា។

នវិញ្ញាណំ នវិញ្ញាណក្ខន្ធន្នា, នវិញ្ញាណក្ខន្ធន្នា នវិញ្ញាណំ។

បទសោធនមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

រូបំ រូបក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា វេទនាក្ខន្ធន្នា។

រូបំ រូបក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា សញ្ញាក្ខន្ធន្នា។

រូបំ រូបក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា សង្ខារក្ខន្ធន្នា។

រូបំ រូបក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា វិញ្ញាណក្ខន្ធន្នា។

វេទនា វេទនាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា រូបក្ខន្ធន្នា។

វេទនា វេទនាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា សញ្ញាក្ខន្ធន្នា។

វេទនា វេទនាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា សង្ខារក្ខន្ធន្នា។

វេទនា វេទនាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា វិញ្ញាណក្ខន្ធន្នា។

សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា រូបក្ខន្ធន្នា។

សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា វេទនាក្ខន្ធន្នា។

សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា សង្ខារក្ខន្ធន្នា។

សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា វិញ្ញាណក្ខន្ធន្នា។

សង្ខារា សង្ខារក្ខន្ធន្នា, ឧន្ទា រូបក្ខន្ធន្នា។

សង្ខារ សង្ខារក្ខន្ធា, ឧន្ទា វេទនាក្ខន្ធា។

សង្ខារ សង្ខារក្ខន្ធា, ឧន្ទា សញ្ញាក្ខន្ធា។

សង្ខារ សង្ខារក្ខន្ធា, ឧន្ទា វិញ្ញាណក្ខន្ធា។

វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា, ឧន្ទា រូបក្ខន្ធា។

វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា, ឧន្ទា វេទនាក្ខន្ធា។

វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា, ឧន្ទា សញ្ញាក្ខន្ធា។

វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា, ឧន្ទា សង្ខារក្ខន្ធា។

បច្ចនីកំ

ន រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន វេទនាក្ខន្ធា។

ន រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន សញ្ញាក្ខន្ធា។

ន រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន សង្ខារក្ខន្ធា។

ន រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន វិញ្ញាណក្ខន្ធា។

ន វេទនា ន វេទនាក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន រូបក្ខន្ធា។

ន វេទនា ន វេទនាក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន សញ្ញាក្ខន្ធា។

ន វេទនា ន វេទនាក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន សង្ខារក្ខន្ធា។

ន វេទនា ន វេទនាក្ខន្ធា, ន ឧន្ទា ន វិញ្ញាណក្ខន្ធា។

ន សញ្ញា ន សញ្ញាភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន រូបភ្នំន្ទោ។

ន សញ្ញា ន សញ្ញាភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន វេទនាភ្នំន្ទោ។

ន សញ្ញា ន សញ្ញាភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន សង្ខារភ្នំន្ទោ។

ន សញ្ញា ន សញ្ញាភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន វិញ្ញាណភ្នំន្ទោ។

ន សង្ខារ ន សង្ខារភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន រូបភ្នំន្ទោ។

ន សង្ខារ ន សង្ខារភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន វេទនាភ្នំន្ទោ។

ន សង្ខារ ន សង្ខារភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន សញ្ញាភ្នំន្ទោ។

ន សង្ខារ ន សង្ខារភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន វិញ្ញាណភ្នំន្ទោ។

ន វិញ្ញាណំ ន វិញ្ញាណភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន រូបភ្នំន្ទោ។

ន វិញ្ញាណំ ន វិញ្ញាណភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន វេទនាភ្នំន្ទោ។

ន វិញ្ញាណំ ន វិញ្ញាណភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន សញ្ញាភ្នំន្ទោ។

ន វិញ្ញាណំ ន វិញ្ញាណភ្នំន្ទោ, ន ខន្ទា ន សង្ខារភ្នំន្ទោ។

សុទ្ធខន្ទារាព

អនុលោម

រូបំ ខន្ទា, ខន្ទា រូបំ។

វេទនា ខន្ទា, ខន្ទា វេទនា។

សញ្ញា ខន្ធោ, ខន្ធោ សញ្ញា។

សង្ខារ ខន្ធោ, ខន្ធោ សង្ខារ។

វិញ្ញាណំ ខន្ធោ, ខន្ធោ វិញ្ញាណំ។

បច្ចនីកំ

ន រូបំ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន រូបំ។

ន វេទនា ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន វេទនា។

ន សញ្ញា ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន សញ្ញា។

ន សង្ខារ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន សង្ខារ។

ន វិញ្ញាណំ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន វិញ្ញាណំ។

សុទ្ធខន្ធមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

រូបំ ខន្ធោ, ខន្ធោ វេទនា។

រូបំ ខន្ធោ, ខន្ធោ សញ្ញា។

រូបំ ខន្ធោ, ខន្ធោ សង្ខារ។

រូបំ ខន្ធោ, ខន្ធោ វិញ្ញាណំ។

វេទនា ខន្ធោ, ខន្ធោ រូបំ។

វេទនា ខន្ទោ, ខន្ទា សញ្ញា។

វេទនា ខន្ទោ, ខន្ទា សង្ខារា។

វេទនា ខន្ទោ, ខន្ទា វិញ្ញាណំ។

សញ្ញា ខន្ទោ, ខន្ទា រូបំ។

សញ្ញា ខន្ទោ, ខន្ទា វេទនា។

សញ្ញា ខន្ទោ, ខន្ទា សង្ខារា។

សញ្ញា ខន្ទោ, ខន្ទា វិញ្ញាណំ។

សង្ខារា ខន្ទោ, ខន្ទា រូបំ។

សង្ខារា ខន្ទោ, ខន្ទា វេទនា។

សង្ខារា ខន្ទោ, ខន្ទា សញ្ញា។

សង្ខារា ខន្ទោ, ខន្ទា វិញ្ញាណំ។

វិញ្ញាណំ ខន្ទោ, ខន្ទា រូបំ។

វិញ្ញាណំ ខន្ទោ, ខន្ទា វេទនា។

វិញ្ញាណំ ខន្ទោ, ខន្ទា សញ្ញា។

វិញ្ញាណំ ខន្ទោ, ខន្ទា សង្ខារា។

បច្ចដិកំ

ន រូបំ ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វេទនា។

ន រូបំ ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន សញ្ញា។

ន រូបំ ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន សង្ខារា។

ន រូបំ ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វិញ្ញាណំ។

ន វេទនា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន រូបំ។

ន វេទនា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន សញ្ញា។

ន វេទនា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន សង្ខារា។

ន វេទនា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វិញ្ញាណំ។

ន សញ្ញា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន រូបំ។

ន សញ្ញា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វេទនា។

ន សញ្ញា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន សង្ខារា។

ន សញ្ញា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វិញ្ញាណំ។

ន សង្ខារា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន រូបំ។

ន សង្ខារា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វេទនា។

ន សង្ខារា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន សញ្ញា។

ន សង្ខារា ន ខន្ទោ, ន ខន្ទា ន វិញ្ញាណំ។

នវិញ្ញាណំ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន រូបំ។

នវិញ្ញាណំ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន វេទនា។

នវិញ្ញាណំ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន សញ្ញា។

នវិញ្ញាណំ ន ខន្ធោ, ន ខន្ធោ ន សង្ខារ។

ខន្ធយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

អាយតនយមកំ

បណ្ណាត្តិវារោ

ធានសាយតនានិ (យម. ១.អាយតនយមក.១ អាទយោ) - ចក្ខុយតនំ
សោតាយតនំ ឃានាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ កាយាយតនំ រូចាយតនំ សង្ខាយតនំ
គន្ធាយតនំ វសាយតនំ ជាដ្ឋញ្ញាយតនំ មនាយតនំ ធម្មាយតនំ។

បទសោធនវារោ

អនុលោមំ

ចក្ខុ ចក្ខុយតនំ, ចក្ខុយតនំ ចក្ខុ។

សោតំ សោតាយតនំ, សោតាយតនំ សោតំ។

ឃានំ ឃានាយតនំ, ឃានាយតនំ ឃានំ។

ជីវ្ហា ជីវ្ហាយតនំ, ជីវ្ហាយតនំ ជីវ្ហា។

កាយោ កាយាយតនំ, កាយាយតនំ កាយោ។

រូបំ រូបាយតនំ, រូបាយតនំ រូបំ។

សន្តោ សន្តាយតនំ, សន្តាយតនំ សន្តោ។

គន្លោ គន្លាយតនំ, គន្លាយតនំ គន្លោ។

រសោ រសាយតនំ, រសាយតនំ រសោ។

ដោជ្ឈញ្ចោ ដោជ្ឈញ្ចាយតនំ, ដោជ្ឈញ្ចាយតនំ ដោជ្ឈញ្ចោ។

មនោ មនាយតនំ, មនាយតនំ មនោ។

ធម្មោ ធម្មាយតនំ, ធម្មាយតនំ ធម្មោ។

បច្ចនីកំ

ន ចក្កំ ន ចក្កាយតនំ, ន ចក្កាយតនំ ន ចក្កំ។

ន សោតំ ន សោតាយតនំ, ន សោតាយតនំ ន សោតំ។

ន ឃានំ ន ឃានាយតនំ, ន ឃានាយតនំ ន ឃានំ។

ន ជីវ្ហំ ន ជីវ្ហាយតនំ, ន ជីវ្ហាយតនំ ន ជីវ្ហំ។

ន កាយោ ន កាយាយតនំ, ន កាយាយតនំ ន កាយោ។

ន រូបំ ន រូបាយតនំ, ន រូបាយតនំ ន រូបំ។

ន សន្តោ ន សន្តាយតនំ, ន សន្តាយតនំ ន សន្តោ។

ន គន្លោ ន គន្លាយតនំ, ន គន្លាយតនំ ន គន្លោ។

ន រសោ ន រសាយតនំ, ន រសាយតនំ ន រសោ។

ន ដោជ្ឈត្តោ ន ដោជ្ឈត្តាយតនំ, ន ដោជ្ឈត្តាយតនំ ន ដោជ្ឈត្តោ។

ន មនោ ន មនាយតនំ, ន មនាយតនំ ន មនោ។

ន ធម្មោ ន ធម្មាយតនំ, ន ធម្មាយតនំ ន ធម្មោ។

បទសោធនមូលចក្កវារោ

អនុលោម

ចក្ខុ ចក្ខាយតនំ, អាយតនា សោតាយតនំ។

ចក្ខុ ចក្ខាយតនំ, អាយតនា ឃានាយតនំ។

ចក្ខុ ចក្ខាយតនំ, អាយតនា ជ្ជីវាយតនំ... បេ...។

ចក្ខុ ចក្ខាយតនំ, អាយតនា ធម្មាយតនំ។

សោតំ សោតាយតនំ, អាយតនា ចក្ខាយតនំ។

សោតំ សោតាយតនំ, អាយតនា ឃានាយតនំ... បេ...។

សោតំ សោតាយតនំ, អាយតនា ធម្មាយតនំ។

ឃានំ ឃានាយតនំ, អាយតនា ចក្ខាយតនំ... បេ...។

ឃានំ ឃានាយតនំ, អាយតនា ធម្មាយតនំ... បេ...។

ធម្មោ ធម្មាយតនំ, អាយតនា ចក្ខុយតនំ។

ធម្មោ ធម្មាយតនំ, អាយតនា សោតាយតនំ...បេ...។

ធម្មោ ធម្មាយតនំ, អាយតនា មនាយតនំ។ (ចក្កំ ពិន្ទិតត្ថំ។)

បច្ចនីកំ

ន ចក្កំ ន ចក្ខុយតនំ, នាយតនា ន សោតាយតនំ។

ន ចក្កំ ន ចក្ខុយតនំ, នាយតនា ន ឃានាយតនំ...បេ...។

ន ចក្កំ ន ចក្ខុយតនំ, នាយតនា ន ធម្មាយតនំ។

ន សោតំ ន សោតាយតនំ, នាយតនា ន ចក្ខុយតនំ...បេ...។

ន សោតំ ន សោតាយតនំ, នាយតនា ន ធម្មាយតនំ។

ន ឃានំ ន ឃានាយតនំ, នាយតនា ន ចក្ខុយតនំ...បេ...។

ន ឃានំ ន ឃានាយតនំ, នាយតនា ន ធម្មាយតនំ...បេ...។

ន ធម្មោ ន ធម្មាយតនំ, នាយតនា ន ចក្ខុយតនំ។

ន ធម្មោ ន ធម្មាយតនំ, នាយតនា ន សោតាយតនំ...បេ...។

ន ធម្មោ ន ធម្មាយតនំ, នាយតនា ន មនាយតនំ។ (ចក្កំ ពិន្ទិតត្ថំ។)

សុទ្ធាយតនវារោ

អនុលោមំ

ចក្ខុ អាយតន៍, អាយតនា ចក្ខុ។

សោត៍ អាយតន៍, អាយតនា សោត៍។

ឃាន៍ អាយតន៍, អាយតនា ឃាន៍។

ជីវ្ហា អាយតន៍, អាយតនា ជីវ្ហា។

កាយោ អាយតន៍, អាយតនា កាយោ។

រូបំ អាយតន៍, អាយតនា រូបំ។

សន្តោ អាយតន៍, អាយតនា សន្តោ។

គន្លោ អាយតន៍, អាយតនា គន្លោ។

រសោ អាយតន៍, អាយតនា រសោ។

ដោដ្ឋញ្ចោ អាយតន៍, អាយតនា ដោដ្ឋញ្ចោ។

មនោ អាយតន៍, អាយតនា មនោ។

ធម្មោ អាយតន៍, អាយតនា ធម្មោ។

បច្ចនីកំ

ន ចក្ខុ នាយតន៍, នាយតនា ន ចក្ខុ។

ន សោត៍ នាយតន៍, នាយតនា ន សោត៍។

ន ឃាន៍ នាយតន៍, នាយតនា ន ឃាន៍។

ន ជ្លីវ៉ា នាយតន៍, នាយតនា ន ជ្លីវ៉ា។

ន កាយោ នាយតន៍, នាយតនា ន កាយោ។

ន រូបំ នាយតន៍, នាយតនា ន រូបំ។

ន សន្នោ នាយតន៍, នាយតនា ន សន្នោ។

ន គន្លោ នាយតន៍, នាយតនា ន គន្លោ។

ន រសោ នាយតន៍, នាយតនា ន រសោ។

ន ដោជ្ឈញ្ញោ នាយតន៍, នាយតនា ន ដោជ្ឈញ្ញោ។

ន មនោ នាយតន៍, នាយតនា ន មនោ។

ន ធម្មោ នាយតន៍, នាយតនា ន ធម្មោ។

សុទ្ធាយតនមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

ចក្កំ អាយតនំ, អាយតនា សោតំ...បេ....។

ចក្កំ អាយតនំ, អាយតនា ធម្មោ។

សោតំ អាយតនំ, អាយតនា ចក្កំ...បេ....។

សោតំ អាយតនំ, អាយតនា ធម្មោ។

យានំ អាយតនំ, អាយតនា ចក្កំ...បេ....។

យានំ អាយតនំ, អាយតនា ធម្មា...បេ...។

ធម្មា អាយតនំ, អាយតនា ចក្ខុ។

ធម្មា អាយតនំ, អាយតនា សោតំ...បេ...។

ធម្មា អាយតនំ, អាយតនា មនោ។ (ចក្កំ ពន្លឺតត្ថំ។)

បច្ចនិកំ

ន ចក្ខុ នាយតនំ, នាយតនា ន សោតំ...បេ...។

ន ចក្ខុ នាយតនំ, នាយតនា ន ធម្មា។

ន សោតំ នាយតនំ, នាយតនា ន ចក្ខុ...បេ...។

ន សោតំ នាយតនំ, នាយតនា ន ធម្មា។

ន យានំ នាយតនំ, នាយតនា ន ចក្ខុ...បេ...។

ន យានំ នាយតនំ, នាយតនា ន ធម្មា...បេ...។

ន ធម្មា នាយតនំ, នាយតនា ន ចក្ខុ។

ន ធម្មា នាយតនំ, នាយតនា ន សោតំ...បេ...។

ន ធម្មា នាយតនំ, នាយតនា ន មនោ។ (ចក្កំ ពន្លឺតត្ថំ។)

អាយតនយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

ធាតុយមកំ

បណ្ណាត្តិវារោ

អដ្ឋាវស ឆាតុយោ (យម. ១. ឆាតុវមក. ១ អាទយោ) - ចក្ខុឆាតុ សោតឆាតុ
យានឆាតុ ជីវ្ហាឆាតុ កាយឆាតុ រូបឆាតុ សធុឆាតុ គន្ធុឆាតុ វសឆាតុ
ដោដ្ឋត្ថឆាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណឆាតុ សោតវិញ្ញាណឆាតុ យានវិញ្ញាណឆាតុ
ជីវ្ហាវិញ្ញាណឆាតុ កាយវិញ្ញាណឆាតុ មនោឆាតុ មនោវិញ្ញាណឆាតុ
ធម្មឆាតុ។

បទសោធនវារោ

អនុលោមំ

ចក្ខុ ចក្ខុឆាតុ, ចក្ខុឆាតុ ចក្ខុ។

សោតំ សោតឆាតុ, សោតឆាតុ សោតំ... បេ...។

ចក្ខុវិញ្ញាណំ ចក្ខុវិញ្ញាណឆាតុ, ចក្ខុវិញ្ញាណឆាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណំ... បេ...។

មនោ មនោឆាតុ, មនោឆាតុ មនោ។

មនោវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណឆាតុ, មនោវិញ្ញាណឆាតុ មនោវិញ្ញាណំ។

ធម្មា ធម្មឆាតុ, ធម្មឆាតុ ធម្មា។

បច្ចនីកំ

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុឆាតុ, ន ចក្ខុឆាតុ ន ចក្ខុ។

ន សោតំ ន សោតឆាតុ, ន សោតឆាតុ ន សោតំ... បេ...។

ន ចក្ខុវិញ្ញាណំ ន ចក្ខុវិញ្ញាណាធាតុ, ន ចក្ខុវិញ្ញាណាធាតុ ន
ចក្ខុវិញ្ញាណំ...បេ....។

ន មនោ ន មនោធាតុ, ន មនោធាតុ ន មនោ។

ន មនោវិញ្ញាណំ ន មនោវិញ្ញាណាធាតុ, ន មនោវិញ្ញាណាធាតុ ន
មនោវិញ្ញាណំ។

ន ធម្មា ន ធម្មធាតុ, ន ធម្មធាតុ ន ធម្មា។

បទសោធនមូលចក្កវារោ

អនុលោម

ចក្ខុ ចក្ខុធាតុ, ធាតុ សោតធាតុ...បេ....។

ចក្ខុ ចក្ខុធាតុ, ធាតុ ធម្មធាតុ។ (យថា អាយតនយមកេ ចក្កំ ពន្ធិតំ,
ឯវមិទ ចក្កំ ពន្ធិតត្ថំ។)

បច្ចនិក

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុធាតុ, ន ធាតុ ន សោតធាតុ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុធាតុ, ន ធាតុ ន ឃានធាតុ...បេ....។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុធាតុ, ន ធាតុ ន ធម្មធាតុ...បេ....។

ន ធម្មា ន ធម្មធាតុ, ន ធាតុ ន ចក្ខុធាតុ...បេ....។

ន ធម្មា ន ធម្មធាតុ, ន ធាតុ ន មនោវិញ្ញាណាធាតុ។ (ចក្កំ ពន្ធិតត្ថំ។)

សុទ្ធិធាតុវារោ

អនុលោម

ចក្ខុ ធាតុ, ធាតុ ចក្ខុ... បែ...។

ចក្ខុវិញ្ញាណំ ធាតុ, ធាតុ ចក្ខុវិញ្ញាណំ... បែ...។

មនោវិញ្ញាណំ ធាតុ, ធាតុ មនោវិញ្ញាណំ។

ធម្មា ធាតុ, ធាតុ ធម្មា។

បច្ចនីកំ

ន ចក្ខុ ន ធាតុ, ន ធាតុ ន ចក្ខុ... បែ...។

ន ចក្ខុវិញ្ញាណំ ន ធាតុ, ន ធាតុ ន ចក្ខុវិញ្ញាណំ... បែ...។

ន មនោវិញ្ញាណំ ន ធាតុ, ន ធាតុ ន មនោវិញ្ញាណំ។

ន ធម្មា ន ធាតុ, ន ធាតុ ន ធម្មា។

សុទ្ធិធាតុមូលចក្ខុវារោ

អនុលោម

ចក្ខុ ធាតុ, ធាតុ សោតំ... បែ...។

ចក្ខុ ធាតុ, ធាតុ ធម្មា... បែ...។

ធម្មា ធាតុ, ធាតុ ចក្ខុ... បែ...។

ធម្មា ធាតុ, ធាតុ មនោវិញ្ញាណំ។ (ចក្កំ ពន្លឺតត្ថំ។)

បច្ចនីកំ

ន ចក្កំ ន ធាតុ, ន ធាតុ ន សោតំ... បេ...។

ន ចក្កំ ន ធាតុ, ន ធាតុ ន ធម្មា... បេ...។

ន ធម្មា ន ធាតុ, ន ធាតុ ន ចក្កំ... បេ...។

ន ធម្មា ន ធាតុ, ន ធាតុ ន មនោវិញ្ញាណំ។ (ចក្កំ ពន្លឺតត្ថំ។)

ធាតុយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

សច្ចយមកំ

បណ្ណាត្តិវារោ

ចត្តាវិ សច្ចានិ (យម. ១. សច្ចយមក. ១ អាទិយោ) - ទុក្ខសច្ចំ សមុទយសច្ចំ
និរោធសច្ចំ មគ្គសច្ចំ។

បទសោធនវារោ

អនុលោមំ

ទុក្ខំ ទុក្ខសច្ចំ, ទុក្ខសច្ចំ ទុក្ខំ។

សមុទយោ សមុទយសច្ចំ, សមុទយសច្ចំ សមុទយោ។

និរោធា និរោធសច្ចំ, និរោធសច្ចំ និរោធា។

មង្គ្រា មង្គ្រស្ទ័, មង្គ្រស្ទ័ មង្គ្រា។

បង្កង្ក

ន ឡ័ ឡ័ ឡ័ស្ទ័, ន ឡ័ស្ទ័ ន ឡ័។

ន សមុទ្រយោ ន សមុទ្រយស្ទ័, ន សមុទ្រយស្ទ័ ន សមុទ្រយោ។

ន និរោធា ន និរោធស្ទ័, ន និរោធស្ទ័ ន និរោធា។

ន មង្គ្រា ន មង្គ្រស្ទ័, ន មង្គ្រស្ទ័ ន មង្គ្រា។

បទសោធនមូលចក្ខុវារោ

អនុលោម

ឡ័ ឡ័ស្ទ័, ស្ទ័ សមុទ្រយស្ទ័។

ឡ័ ឡ័ស្ទ័, ស្ទ័ និរោធស្ទ័។

ឡ័ ឡ័ស្ទ័, ស្ទ័ មង្គ្រស្ទ័។

សមុទ្រយោ សមុទ្រយស្ទ័, ស្ទ័ ឡ័ស្ទ័។

សមុទ្រយោ សមុទ្រយស្ទ័, ស្ទ័ និរោធស្ទ័។

សមុទ្រយោ សមុទ្រយស្ទ័, ស្ទ័ មង្គ្រស្ទ័។

និរោធា និរោធស្ទ័, ស្ទ័ ឡ័ស្ទ័។

និរោធា និរោធស្ទ័, ស្ទ័ សមុទ្រយស្ទ័។

និរោធនិរោធសត្វ, សត្វា មគ្គសត្វ។

មគ្គោ មគ្គសត្វ, សត្វា ធុត្តសត្វ។

មគ្គោ មគ្គសត្វ, សត្វា សមុទយសត្វ។

មគ្គោ មគ្គសត្វ, សត្វា និរោធសត្វ។

បច្ចនីកំ

ន ធុត្តំ ន ធុត្តសត្វំ, ន សត្វា ន សមុទយសត្វំ។

ន ធុត្តំ ន ធុត្តសត្វំ, ន សត្វា ន និរោធសត្វំ។

ន ធុត្តំ ន ធុត្តសត្វំ, ន សត្វា ន មគ្គសត្វំ។

ន សមុទយោ ន សមុទយសត្វំ, ន សត្វា ន ធុត្តសត្វំ។

ន សមុទយោ ន សមុទយសត្វំ, ន សត្វា ន និរោធសត្វំ។

ន សមុទយោ ន សមុទយសត្វំ, ន សត្វា ន មគ្គសត្វំ។

ន និរោធនិរោធសត្វំ, ន សត្វា ន ធុត្តសត្វំ។

ន និរោធនិរោធសត្វំ, ន សត្វា ន សមុទយសត្វំ។

ន និរោធនិរោធសត្វំ, ន សត្វា ន មគ្គសត្វំ។

ន មគ្គោ ន មគ្គសត្វំ, ន សត្វា ន ធុត្តសត្វំ។

ន មគ្គោ ន មគ្គសត្វំ, ន សត្វា ន សមុទយសត្វំ។

ន មឆ្កោ ន មឆ្កស្ម័, ន ស្មា ន និរោធស្ម័។

សុទ្ធស្ម័រោ

អនុលោម

ទុក្ខំ ស្ម័, ស្មា ទុក្ខំ។

សមុទយោ ស្ម័, ស្មា សមុទយោ។

និរោធស្ម័, ស្មា និរោធា។

មឆ្កោ ស្ម័, ស្មា មឆ្កោ។

បច្ចនីកំ

ន ទុក្ខំ ន ស្ម័, ន ស្មា ន ទុក្ខំ។

ន សមុទយោ ន ស្ម័, ន ស្មា ន សមុទយោ។

ន និរោធស្ម័, ន ស្មា ន និរោធា។

ន មឆ្កោ ន ស្ម័, ន ស្មា ន មឆ្កោ។

សុទ្ធស្ម័មូលចក្ករោ

អនុលោម

ទុក្ខំ ស្ម័, ស្មា សមុទយោ។

ទុក្ខំ ស្ម័, ស្មា និរោធា។

ធុត្ថំ សច្ចំ, សច្ចា មគ្គោ។

សមុទយោ សច្ចំ, សច្ចា ធុត្ថំ...បេ... សច្ចា មគ្គោ។

និរោធា សច្ចំ, សច្ចា ធុត្ថំ...បេ... សច្ចា មគ្គោ។

មគ្គោ សច្ចំ, សច្ចា ធុត្ថំ។

មគ្គោ សច្ចំ, សច្ចា សមុទយោ។

មគ្គោ សច្ចំ, សច្ចា និរោធា។

បច្ចនីកំ

ន ធុត្ថំ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន សមុទយោ។

ន ធុត្ថំ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន និរោធា។

ន ធុត្ថំ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន មគ្គោ។

ន សមុទយោ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន ធុត្ថំ...បេ... ន សច្ចា ន មគ្គោ។

ន និរោធា ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន ធុត្ថំ...បេ... ន សច្ចា ន មគ្គោ។

ន មគ្គោ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន ធុត្ថំ។

ន មគ្គោ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន សមុទយោ។

ន មគ្គោ ន សច្ចំ, ន សច្ចា ន និរោធា។

សច្ចយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

សង្ខារយមកំ

បណ្ណាត្តវារោ

តយោ សង្ខារោ (យម. ២.សង្ខារយមក.១ អាទយោ) - កាយសង្ខារោ
វជីសង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ។ អស្សាសបស្សនា កាយសង្ខារោ, វិតក្កវិចារោ
វជីសង្ខារោ, សញ្ញា ច វេទនា ច ចិត្តសង្ខារោ, វបេត្វាវិតក្កវិចារេ សព្វេបិ
ចិត្តសម្មយុត្តកា ធម្មា ចិត្តសង្ខារោ។

បទសោធនវារោ

អនុលោមំ

កាយោ កាយសង្ខារោ, កាយសង្ខារោ កាយោ។

វជី វជីសង្ខារោ, វជីសង្ខារោ វជី។

ចិត្តំ ចិត្តសង្ខារោ, ចិត្តសង្ខារោ ចិត្តំ។

បច្ចនីកំ

ន កាយោ ន កាយសង្ខារោ, ន កាយសង្ខារោ ន កាយោ។

ន វជី ន វជីសង្ខារោ, ន វជីសង្ខារោ ន វជី។

ន ចិត្តំ ន ចិត្តសង្ខារោ, ន ចិត្តសង្ខារោ ន ចិត្តំ។

បទសោធនមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

កាយសង្ខារោ, សង្ខារោ វចីសង្ខារោ។

កាយសង្ខារោ, សង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ។

វចី វចីសង្ខារោ, សង្ខារោ កាយសង្ខារោ។

វចី វចីសង្ខារោ, សង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ។

ចិត្តំ ចិត្តសង្ខារោ, សង្ខារោ កាយសង្ខារោ។

ចិត្តំ ចិត្តសង្ខារោ, សង្ខារោ វចីសង្ខារោ។

បច្ចនីកំ

ន កាយោ ន កាយសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន វចីសង្ខារោ។

ន កាយោ ន កាយសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន ចិត្តសង្ខារោ។

ន វចី ន វចីសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន កាយសង្ខារោ។

ន វចី ន វចីសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន ចិត្តសង្ខារោ។

ន ចិត្តំ ន ចិត្តសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន កាយសង្ខារោ។

ន ចិត្តំ ន ចិត្តសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន វចីសង្ខារោ។

សុទ្ធសង្ខារវារោ

អនុលោមំ

កាយសង្ខារោ វចីសង្ខារោ, វចីសង្ខារោ កាយសង្ខារោ។

កាយសង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ, ចិត្តសង្ខារោ កាយសង្ខារោ។

វេទីសង្ខារោ ចិត្តសង្ខារោ, ចិត្តសង្ខារោ វេទីសង្ខារោ។

បច្ចនីកំ

ន កាយសង្ខារោ ន វេទីសង្ខារោ, ន វេទីសង្ខារោ ន កាយសង្ខារោ។

ន កាយសង្ខារោ ន ចិត្តសង្ខារោ, ន ចិត្តសង្ខារោ ន កាយសង្ខារោ។

ន វេទីសង្ខារោ ន ចិត្តសង្ខារោ, ន ចិត្តសង្ខារោ ន វេទីសង្ខារោ។

សង្ខារយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

អនុសយយមកំ

សត្តានុសយា (យម. ២.អនុសយយមក.១) - កាមរាគានុសយោ
បដិឃានុសយោ មាធានុសយោ ធិដ្ឋានុសយោ វិចីកិច្ចានុសយោ
ភវរាគានុសយោ អវិជ្ជានុសយោ។

អនុសយយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

ចិត្តយមកំ

សុទ្ធិចិត្តសាមញ្ញំ

បុគ្គលវារោ

១. ឧប្បាទនិរោធកាលសម្ពេទវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ (យម. ២.ចិត្តយមក.១ អាទយោ), តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។
យស្ស វា បន ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ។

២. ឧប្បាធិប្បន្នវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

៣. និរោធិប្បន្នវារោ

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ។

៤. ឧប្បាទវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្ត។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
ឧប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្ត។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត។

៥. ដំណើរការ

យស្ស ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុដ្ឋត្ត។ យស្ស វា បទ ចិត្តំ និរុដ្ឋត្ត, តស្ស
ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិត្ត។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិត្ត,
តស្ស ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។

យស្ស ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ
និរុដ្ឋិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, វាស្ស ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
និរុដ្ឋិស្សតិ, វាស្ស ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ
និរុជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្ត។

យស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
និរុជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្ត។

៦. ឧប្បាទនិរោធរាម

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្ត។ យស្ស វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្ត, តស្ស
ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្ត។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
និរុជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ
និរុជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
និរុជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ
និរុជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
និរុជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិត្ត។

៧. ឧប្បជ្ជមាននិរោធរាម

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ,
តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ,
តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

៨. ឧប្បជ្ឈមានុប្បន្នវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស
ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមានំ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ,
តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈមានំ។

៩. និរុជ្ឈមានុប្បន្នវារោ

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស
ចិត្តំ និរុជ្ឈមានំ។

យស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ,
តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈមានំ។

១០. ឧប្បន្នប្បាទវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ, តស្ស
ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ,
តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ,
តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន
ឧប្បន្និស្សតិ, តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។

១១. អតីតានាគតវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ, នោ ច តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ។
យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ, នោ ច តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ, នោ ច តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ន
ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ, នោ ច តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ,
តស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ។

១២. ឧប្បន្នុប្បន្នមានវារោ

ឧប្បន្នំ ឧប្បន្នមានំ, ឧប្បន្នមានំ ឧប្បន្នំ។

ន ឧប្បន្នំ ន ឧប្បន្នមានំ, ន ឧប្បន្នមានំ ន ឧប្បន្នំ។

១៣. និរុទ្ធនិរុជ្ឈមានវារោ

និរុទ្ធនិរុជ្ឈមានំ, និរុជ្ឈមានំ និរុទ្ធនំ។

ន និរុទ្ធនំ ន និរុជ្ឈមានំ, ន និរុជ្ឈមានំ ន និរុទ្ធនំ។

១៤. អតិក្កន្ធកាលវារោ

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមាណំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, និរុជ្ឈមាណំ
ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស ចិត្តំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈមាណំ
ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, ឧប្បជ្ឈមាណំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី
អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស ចិត្តំ។

យស្ស ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈមាណំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, ន និរុជ្ឈមាណំ
ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស ចិត្តំ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ន និរុជ្ឈមាណំ
ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, ន ឧប្បជ្ឈមាណំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី
អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស ចិត្តំ។

សុទ្ធិចិត្តសាមញ្ញំ

ធម្មវារោ

១. ឧប្បាទនិរោធកាលសម្ពេទ្ធវារោ

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ ន និរុជ្ឈតិ, តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យំ វា បន
ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ ន និរុជ្ឈតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ និរុជ្ឈតិ, តំ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យំ វា បន
ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ និរុជ្ឈតិ។

២. ឧប្បាឧប្បន្នវារោ

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជនំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជនំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

ក. និរោធិប្បន្នវារោ

យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជនំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បជ្ជនំ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។

យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជនំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជនំ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។

២. ឧប្បាធនវារោ

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិត្ត។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិត្ត, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិតុ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិស្សតិ,
តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិតុ។

៥. និរោធរាគ

យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិតុ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋិតុ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។

យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតុ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតុ, តំ ចិត្តំ ន
និរុដ្ឋតិ។

យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋតិ។

យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។

យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិតុ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋិតុ។

យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតុ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតុ។

៦. ឧប្បាទនិរោធរាគ

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិតុ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋិតុ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតុ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតុ, តំ ចិត្តំ ន
ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត្ត។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិត្ត, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជិត្ត។

៧. ឧប្បជ្ជមានននិរោធរាម

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ។

៨. ឧប្បជ្ជមានុប្បន្នរាម

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជមានំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជមានំ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជមានំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជមានំ។

៩. និរុដ្ឋមានុប្បន្នវារោ

យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋមាណំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋមាណំ។

យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋមាណំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ន
និរុដ្ឋមាណំ។

១០. ឧប្បន្នុប្បាទវារោ

យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថំ, តំ ចិត្តំ ន
ឧប្បន្នំ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ, តំ ចិត្តំ
ឧប្បន្នំ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ, តំ
ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។

១១. អតីតាធាតុវារោ

យំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថំ, នោ ច តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ។ យំ វា បន ចិត្តំ
ឧប្បន្និស្សតិ, នោ ច តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថំ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថំ, នោ ច តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ។ យំ វា
បន ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ, នោ ច តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថំ។

១២. ឧប្បន្នប្បដ្ឋមានវារោ

ឧប្បន្នំ ឧប្បដ្ឋមានំ, ឧប្បដ្ឋមានំ ឧប្បន្នំ។

ន ឧប្បន្នំ ន ឧប្បដ្ឋមានំ, ន ឧប្បដ្ឋមានំ ន ឧប្បន្នំ។

១៣. និរុទ្ធនិរុជ្ឈមានវារោ

និរុទ្ធ�ំ និរុជ្ឈមានំ, និរុជ្ឈមានំ និរុទ្ធិ។

ន និរុទ្ធិ ន និរុជ្ឈមានំ, ន និរុជ្ឈមានំ ន និរុទ្ធិ។

១៤. អតិក្កន្ធកាលវារោ

យំ ចិត្តំ ឧប្បដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ, និរុជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ តំ ចិត្តំ។ យំ វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ, ឧប្បដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ តំ ចិត្តំ។

យំ ចិត្តំ ន ឧប្បដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ, ន និរុជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ តំ ចិត្តំ។ យំ វា បន ចិត្តំ ន និរុជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ, ន ឧប្បដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធិ អតិក្កន្ធកាលំ តំ ចិត្តំ។

សុទ្ធិចិត្តសាមញ្ញំ

បុគ្គលធម្មវារោ

១. ឧប្បាទនិរោធកាលសម្ពេទវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ ន និរុជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈតិ ន និរុជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ន
ឧប្បជ្ឈតិ និរុជ្ឈតិ។

២. ឧប្បាធិប្បន្នវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ,
តស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន
ឧប្បន្នំ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

៣. និរោធិប្បន្នវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ,
តស្ស ភំ ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន
ឧប្បន្នំ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ។

៤. ឧប្បាទវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ឧប្បន្និត្ថំ, តស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្ត។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ន ឧប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្យតិ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្យតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិតិ។

ယសျှ ယံ ငါနီ ခုဉ်ညီနီ၊ နေျှ နံ ငါနီ ခုဉ်ညီနီ၊ ယေျှ ဂါ ပဒ ယံ ငါနီ
 ခုဉ်ညီနီ၊ နေျှ နံ ငါနီ ခုဉ်ညီနီ၊

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្ត, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្តស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្តស្សតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្ត។

៥. ដំណើរការ

ယសျှ ယံ ငိန္တံ ခိန္တိန္တိ၊ ဇယျှ ဇံ ငိန္တံ ခိန္တိန္တိ။ ယသျှ ဘ ဗသ ယံ ငိန္တံ
ခိန္တိန္တိ၊ ဇယျှ ဇံ ငိန္တံ ခိန္တိန္တိ။

យស្ស យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិត្ត។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ន និរុដ្ឋិត្ត, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ, វស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋិស្សតិ, វស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋាស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋាស្សតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិត្ត, តស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋិស្សតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិត្ត។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិត្ត, វាស្ស វំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, វាស្ស វំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិត្ត។

៦. ឧប្បទាននិរោធរាម

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិត្ត។ យស្ស វា បទ យំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋិត្ត, តស្ស តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិត។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ន និរុដ្ឋិត, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បទ យំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋិស្សតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិតុ, ភស្តុ តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
និរុជ្ឈិស្សតិ, ភស្តុ តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិតុ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស តំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋិស្សតិ, តស្ស តំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈិត្ត។

៧. ឧប្បត្តិមាននន្ទិរោគវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន
និរុដ្ឋតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ និរុដ្ឋតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។

៨. ឧប្បជ្ឈមាធិប្បន្នវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមាធំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមាធំ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈមាធំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ន ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈមាធំ។

៩. និរុដ្ឋមាធិប្បន្នវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋមាធំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ និរុដ្ឋមាធំ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋមាធំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ន ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន និរុដ្ឋមាធំ។

១០. ឧប្បន្នប្បាទវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ត។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
ឧប្បន្និត្ត, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ, យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ។

១១. អតីតានាគតវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ, នោ ច ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ, នោ ច ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ, នោ ច ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និស្សតិ, នោ ច ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្នំ, ភស្ស ភំ ចិត្តំ ន ឧប្បន្និត្ថ។

១២. ឧប្បន្នុប្បន្នមានវារោ

ឧប្បន្នំ ឧប្បន្នមានំ, ឧប្បន្នមានំ ឧប្បន្នំ។

ន ឧប្បន្នំ ន ឧប្បន្នមានំ, ន ឧប្បន្នមានំ ន ឧប្បន្នំ។

១៣. និរុទ្ធនិរុជ្ឈមានវារោ

និរុទ្ធ�ំ និរុជ្ឈមានំ, និរុជ្ឈមានំ និរុទ្ធិ។

ន និរុទ្ធំ ន និរុដ្ឋមានំ, ន និរុដ្ឋមានំ ន និរុទ្ធំ។

១៤. អតិក្កន្ធកាលវារោ

យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, និរុដ្ឋមានំ
ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស តំ ចិត្តំ។ យស្ស វា បន យំ ចិត្តំ
និរុដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, ឧប្បជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី
អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស តំ ចិត្តំ។

យស្ស យំ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ឈមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, ន
និរុដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស តំ ចិត្តំ។ យស្ស វា បន យំ
ចិត្តំ ន និរុដ្ឋមានំ ខណំ ខណំវីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ, ន ឧប្បជ្ឈមានំ ខណំ ខណំ
វីតិក្កន្ធី អតិក្កន្ធកាលំ តស្ស តំ ចិត្តំ។

សុត្តន្តបិដកមិស្សកវិសេសោ

យស្ស សរាគំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... យស្ស វីតរាគំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស
សនោសំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស វីតនោសំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស សមោហំ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស វីតមោហំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស សំឡត្តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស
វិក្ខត្តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស មហាគ្គតំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស អមហាគ្គតំ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស សឧត្តរំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស អនុត្តរំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស
សមាហិតំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស អសមាហិតំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស វិមុត្តំ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស អវិមុត្តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

អភិធម្មបិដកមិស្សកវិសេសោ

យស្ស កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... យស្ស អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស
អព្យាកតំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។

(ឯតេន ឧទាយេន យាវ សរណាអរណា ឧទ្ទិវតញ្ញា។)

យស្ស អរណំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ ន និរុជ្ឈតិ, តស្ស អរណំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ យស្ស វា បន អរណំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ ន ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស
អរណំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ ន និរុជ្ឈតិ។

ចិត្តយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

ធម្មយមកំ

បណ្ណាត្តិវារោ

បទសោធនវារោ

អនុលោមំ

កុសលា កុសលា ធម្មា (យម. ក. ធម្មយមក. ១ អាទិយោ)។ កុសលា ធម្មា
កុសលា។

អកុសលា អកុសលា ធម្មា។ អកុសលា ធម្មា អកុសលា។

អព្យាកតា អព្យាកតា ធម្មា។ អព្យាកតា ធម្មា អព្យាកតា។

បច្ចនិកំ

ន កុសលា ន កុសលា ធម្មា។ ន កុសលា ធម្មា ន កុសលា។

ន អ កុសលា ន អ កុសលា ធម្មា។ ន អ កុសលា ធម្មា ន អ កុសលា។

ន អ ព្យាកតា ន អ ព្យាកតា ធម្មា។ ន អ ព្យាកតា ធម្មា ន អ ព្យាកតា។

បទសោធនមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

កុសលា កុសលា ធម្មា។ ធម្មា អ កុសលា ធម្មា។

កុសលា កុសលា ធម្មា។ ធម្មា អ ព្យាកតា ធម្មា។

អ កុសលា អ កុសលា ធម្មា។ ធម្មា កុសលា ធម្មា។

អ កុសលា អ កុសលា ធម្មា។ ធម្មា អ ព្យាកតា ធម្មា។

អ ព្យាកតា អ ព្យាកតា ធម្មា។ ធម្មា កុសលា ធម្មា។

អ ព្យាកតា អ ព្យាកតា ធម្មា។ ធម្មា អ កុសលា ធម្មា។

បច្ចនីកំ

ន កុសលា ន កុសលា ធម្មា។ ន ធម្មា ន អ កុសលា ធម្មា។

ន កុសលា ន កុសលា ធម្មា។ ន ធម្មា ន អ ព្យាកតា ធម្មា។

ន អ កុសលា ន អ កុសលា ធម្មា។ ន ធម្មា ន កុសលា ធម្មា។

ន អ កុសលា ន អ កុសលា ធម្មា។ ន ធម្មា ន អ ព្យាកតា ធម្មា។

ន អ ព្យាកតា ន អ ព្យាកតា ធម្មា។ ន ធម្មា ន កុសលា ធម្មា។

ន អព្យាក្រឹត ន អព្យាក្រឹត ធម្មា។ ន ធម្មា ន អកុសលា ធម្មា។

សុទ្ធជម្ពវារោ

អនុលោមំ

កុសលា ធម្មា។ ធម្មា កុសលា។

អកុសលា ធម្មា។ ធម្មា អកុសលា។

អព្យាក្រឹត ធម្មា។ ធម្មា អព្យាក្រឹត។

បច្ចនីកំ

ន កុសលា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន កុសលា។

ន អកុសលា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន អកុសលា។

ន អព្យាក្រឹត ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន អព្យាក្រឹត។

សុទ្ធជម្ពមូលចក្ខុវារោ

អនុលោមំ

កុសលា ធម្មា។ ធម្មា អកុសលា។

កុសលា ធម្មា។ ធម្មា អព្យាក្រឹត។

អកុសលា ធម្មា។ ធម្មា កុសលា។

អកុសលា ធម្មា។ ធម្មា អព្យាក្រឹត។

អព្យាកតា ធម្មា។ ធម្មា កុសលា។

អព្យាកតា ធម្មា។ ធម្មា អកុសលា។

បច្ចនីកំ

ន កុសលា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន អកុសលា។

ន កុសលា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន អព្យាកតា។

ន អកុសលា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន កុសលា។

ន អកុសលា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន អព្យាកតា។

ន អព្យាកតា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន កុសលា។

ន អព្យាកតា ន ធម្មា។ ន ធម្មា ន អកុសលា។

ធម្មយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

ឥន្ទ្រិយយមកំ

បណ្ណាត្តិវារោ

ពារីសតិទ្រិយានិ (យម. ក. ឥន្ទ្រិយយមក. ១ អាទយោ) - ចក្ខុទ្រិយំ
សោតិទ្រិយំ យានិទ្រិយំ ជីវិទ្រិយំ កាយិទ្រិយំ មនិទ្រិយំ ឥន្ទ្រិយំ បុរិសិទ្រិយំ
ជីវិតិទ្រិយំ សុខិទ្រិយំ ទុក្ខិទ្រិយំ សោមនស្សិទ្រិយំ ទោមនស្សិទ្រិយំ
ឧបេក្ខិទ្រិយំ សទ្ធិទ្រិយំ វីរិយិទ្រិយំ សតិទ្រិយំ សមាធិទ្រិយំ បញ្ញាទ្រិយំ
អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមតិទ្រិយំ អញ្ញាទ្រិយំ អញ្ញាតារិទ្រិយំ។

បទសោធនវារោ

អនុលោម

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ចក្ខុន្ទ្រិយំ ចក្ខុ។

សោតំ សោតិន្ទ្រិយំ, សោតិន្ទ្រិយំ សោតំ។

យានំ យានិន្ទ្រិយំ, យានិន្ទ្រិយំ យានំ។

ជីវ្ហា ជីវ្ហិន្ទ្រិយំ, ជីវ្ហិន្ទ្រិយំ ជីវ្ហា។

កាយោ កាយិន្ទ្រិយំ, កាយិន្ទ្រិយំ កាយោ។

មនោ មនិន្ទ្រិយំ, មនិន្ទ្រិយំ មនោ។

ឥត្ថំ ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, ឥត្ថិន្ទ្រិយំ ឥត្ថំ។

បុរិសោ បុរិសិន្ទ្រិយំ, បុរិសិន្ទ្រិយំ បុរិសោ។

ជីវិតំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, ជីវិតិន្ទ្រិយំ ជីវិតំ។

សុខំ សុខិន្ទ្រិយំ, សុខិន្ទ្រិយំ សុខំ។

ទុក្ខំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ, ទុក្ខិន្ទ្រិយំ ទុក្ខំ។

សោមនស្សំ សោមនស្សិន្ទ្រិយំ, សោមនស្សិន្ទ្រិយំ សោមនស្សំ។

ទោមនស្សំ ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ ទោមនស្សំ។

ឧបេក្ខា ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ, ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខា។

សទ្ធា សទ្ធិន្ទ្រិយំ, សទ្ធិន្ទ្រិយំ សទ្ធា។

វិរិយំ វិរិយន្ទ្រិយំ, វិរិយន្ទ្រិយំ វិរិយំ។

សតិ សតិន្ទ្រិយំ, សតិន្ទ្រិយំ សតិ។

សមាធិ សមាធិន្ទ្រិយំ, សមាធិន្ទ្រិយំ សមាធិ។

បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ, បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញា។

អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ទ្រិយំ,
អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ទ្រិយំ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ។

អញ្ចំ អញ្ជិន្ទ្រិយំ, អញ្ជិន្ទ្រិយំ អញ្ចំ។

អញ្ញាតាវី អញ្ញាតាវីន្ទ្រិយំ, អញ្ញាតាវីន្ទ្រិយំ អញ្ញាតាវី។

បច្ចនីកំ

ន ចក្កំ ន ចក្កន្ទ្រិយំ, ន ចក្កន្ទ្រិយំ ន ចក្កំ។

ន សោតំ ន សោតិន្ទ្រិយំ, ន សោតិន្ទ្រិយំ ន សោតំ។

ន ឃានំ ន ឃានិន្ទ្រិយំ, ន ឃានិន្ទ្រិយំ ន ឃានំ។

ន ជិដ្ឋា ន ជិដ្ឋិន្ទ្រិយំ, ន ជិដ្ឋិន្ទ្រិយំ ន ជិដ្ឋា។

ន កាយោ ន កាយិន្ទ្រិយំ, ន កាយិន្ទ្រិយំ ន កាយោ។

ន មនោ ន មនិន្ទ្រិយំ, ន មនិន្ទ្រិយំ ន មនោ។

ន ឥត្ថី ន ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, ន ឥត្ថិន្ទ្រិយំ ន ឥត្ថី។

ន បុរិសោ ន បុរិសិន្ទ្រិយំ, ន បុរិសិន្ទ្រិយំ ន បុរិសោ។

ន ជីវិតំ ន ជីវិតិន្ទ្រិយំ, ន ជីវិតិន្ទ្រិយំ ន ជីវិតំ។

ន សុខំ ន សុខិន្ទ្រិយំ, ន សុខិន្ទ្រិយំ ន សុខំ។

ន ទុក្ខំ ន ទុក្ខិន្ទ្រិយំ, ន ទុក្ខិន្ទ្រិយំ ន ទុក្ខំ។

ន សោមនស្សំ ន សោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ន សោមនស្សិន្ទ្រិយំ ន សោមនស្សំ។

ន ឆោមនស្សំ ន ឆោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ន ឆោមនស្សិន្ទ្រិយំ ន ឆោមនស្សំ។

ន ឧបេក្ខា ន ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ, ន ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ ន ឧបេក្ខា។

ន សទ្ធា ន សទ្ធិន្ទ្រិយំ, ន សទ្ធិន្ទ្រិយំ ន សទ្ធា។

ន វីរិយំ ន វីរិយិន្ទ្រិយំ, ន វីរិយិន្ទ្រិយំ ន វីរិយំ។

ន សតិ ន សតិន្ទ្រិយំ, ន សតិន្ទ្រិយំ ន សតិ។

ន សមាធិ ន សមាធិន្ទ្រិយំ, ន សមាធិន្ទ្រិយំ ន សមាធិ។

ន បញ្ញា ន បញ្ញិន្ទ្រិយំ, ន បញ្ញិន្ទ្រិយំ ន បញ្ញា។

ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិ ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិន្ទ្រិយំ, ន
អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិន្ទ្រិយំ ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិ។

ន អញ្ចំ ន អញ្ចិន្ទ្រិយំ, ន អញ្ចិន្ទ្រិយំ ន អញ្ចំ។

ន អញ្ញាតាវី ន អញ្ញាតាវីន្ទ្រិយំ, ន អញ្ញាតាវីន្ទ្រិយំ ន អញ្ញាតាវី។

បទសោធនមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សោតិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា យានិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ជីវិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា កាយិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា មនិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឥត្តិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា បុរិសិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ជីវិតិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សុខិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ធុត្តិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សោមនស្សិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឆោមនស្សិន្ទ្រិយំ។

ចក្កុ ចក្កុន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា សទ្ធិន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា វិវិធិន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា សតិន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា សមាធិន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា បញ្ញាន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាន្ទ្រីយំ។

ចក្ខុ ចក្ខុន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

សោតំ សោតិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្ខុន្ទ្រីយំ... ឬ...។

សោតំ សោតិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

យានំ យានិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្ខុន្ទ្រីយំ... ឬ...។

យានំ យានិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

ជីវ្ហា ជីវ្ហិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្ខុន្ទ្រីយំ... ឬ...។

ជីវ្ហា ជីវ្ហិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

កាយោ កាយិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្ខុន្ទ្រីយំ... ឬ...។

កាយោ កាយិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

មនោ មនិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

មនោ មនិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

ឥត្ថី ឥត្ថិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

ឥត្ថី ឥត្ថិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

បុរិសោ បុរិសិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

បុរិសោ បុរិសិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

ជីវិតំ ជីវិតិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

ជីវិតំ ជីវិតិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

សុខំ សុខិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

សុខំ សុខិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

ទុក្ខំ ទុក្ខិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

ទុក្ខំ ទុក្ខិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

សោមនស្សំ សោមនស្សិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

សោមនស្សំ សោមនស្សិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

ឆោមនស្សំ ឆោមនស្សិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា ចក្កន្ទ្រីយំ... បេ...។

ឆោមនស្សំ ឆោមនស្សិន្ទ្រីយំ, ឥន្ទ្រីយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រីយំ។

ឧបេក្ខា ឧបេក្ខិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

ឧបេក្ខា ឧបេក្ខិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

សន្ធា សន្ធិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

សន្ធា សន្ធិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

វិរិយំ វិរិយិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

វិរិយំ វិរិយិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

សតិ សតិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

សតិ សតិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

សមាធិ សមាធិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

សមាធិ សមាធិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា
ចក្ខុន្ទ្រយំ... ឬ...។

អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ទ្រយំ, ឥន្ទ្រិយា
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

អញ្ជំ អញ្ជំទ្រ័យំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុទ្រ័យំ...។

អញ្ជំ អញ្ជំទ្រ័យំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ជាតាទ្រ័យំ។

អញ្ជាតាទ្រ័យំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុទ្រ័យំ...។

អញ្ជាតាទ្រ័យំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ជំទ្រ័យំ។

បច្ចនីកំ

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សោតិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន យានិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ជីវិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន កាយិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន មនិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឥត្តិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បុរិសិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ជីវិតិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សុខិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ទុក្ខិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុទ្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សោមនស្សិទ្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឆោមនស្សិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឧបេត្តិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សទ្ធិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន វិវិយិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សតិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សមាធិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បញ្ញិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញិន្ត្រ័យំ។

ន ចក្ខុ ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារិន្ត្រ័យំ។

ន សោតំ ន សោតិន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ...។ ឬ... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារិន្ត្រ័យំ។

ន យានំ ន យានិន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ...។ ឬ... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារិន្ត្រ័យំ។

ន ជិន្ហំ ន ជិន្ហិន្ត្រ័យំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្ខុន្ត្រ័យំ...។ ឬ... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារិន្ត្រ័យំ។

ន កាយោ ន កាយិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន មនោ ន មនិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន ឥត្ថំ ន ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន បុរិសោ ន បុរិសិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន ជីវិតំ ន ជីវិតិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន សុខំ ន សុខិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន ទុក្ខំ ន ទុក្ខិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន សោមនស្សំ ន សោមនស្សិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន
ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន ធាមនស្សំ ន ធាមនស្សិន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កន្ទ្រិយំ... បេ... ន ឥន្ទ្រិយា
ន អញ្ញាតាវិន្ទ្រិយំ។

ន ឧបេក្ខា ន ឧបេក្ខិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន សធា ន សធិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន វិរិយំ ន វិរិយិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន សតិ ន សតិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន សមាធិ ន សមាធិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន បញ្ញា ន បញ្ញិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិ ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន
ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន អញ្ចំ ន អញ្ចិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ។

ន អញ្ញាតាវិ ន អញ្ញាតាវិន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុន្ទ្រយំ...ខេ... ន ឥន្ទ្រយា ន
អញ្ចិន្ទ្រយំ។

សុទ្ធិន្ទ្រយវារោ

អនុលោម

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ។

សោតំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សោតំ។

យានំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា យានំ។

ជិវ្ហា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ជិវ្ហា។

កាយោ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា កាយោ។

មនោ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា មនោ។

ឥត្ថី ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឥត្ថី។

បុរិសោ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា បុរិសោ។

ជីវិតំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ជីវិតំ។

សុខំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សុខំ។

ធុក្ខំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ធុក្ខំ។

សោមនស្សំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សោមនស្សំ។

ឆោមនស្សំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឆោមនស្សំ។

ឧបេក្ខា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឧបេក្ខា។

សទ្ធា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សទ្ធា។

វីរ័យំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា វីរ័យំ។

សតិ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សតិ។

សមាធិ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សមាធិ។

បញ្ញា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា បញ្ញា។

អនញ្ញាតញ្ញស្សម័តិ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា អនញ្ញាតញ្ញស្សម័តិ។

អញ្ចំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ចំ។

អញ្ញាតាវី ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

បច្ចនីកំ

ន ចក្កំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កំ។

ន សោតំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សោតំ។

ន យានំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន យានំ។

ន ជីវ្ហា ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ជីវ្ហា។

ន កាយោ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន កាយោ។

ន មនោ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន មនោ។

ន ឥត្ថី ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឥត្ថី។

ន បុរិសោ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បុរិសោ។

ន ជីវិតំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ជីវិតំ។

ន សុខំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សុខំ។

ន ទុក្ខំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ទុក្ខំ។

ន សោមនស្សំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សោមនស្សំ។

ន ធាមនស្សំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ធាមនស្សំ។

ន ឧបេក្ខា ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឧបេក្ខា។

ន សទ្ធា ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សទ្ធា។

ន រីរិយំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន រីរិយំ។

ន សតិ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សតិ។

ន សមាធិ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សមាធិ។

ន បញ្ញា ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បញ្ញា។

ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ។

ន អញ្ចំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ចំ។

ន អញ្ញាតារី ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារី។

សុទ្ធិន្ទ្រិយមូលចក្កវារោ

អនុលោមំ

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សោតំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឃានំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ជ្ជ្ជា។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា កាយោ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា មនោ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឥត្ថិ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា បុរិសោ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ជីវិតំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សុខំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ធុក្ខំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សោមនស្សំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ទោមនស្សំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ឧបេក្ខា។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សធា។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា វិរិយំ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សតិ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា សមាធិ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា បញ្ញា។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញា។

ចក្ខុ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

សោតំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

ឃានំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

ជីវ្ហា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

កាយោ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

មនោ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

តត្ថី ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

បុរិសោ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

ជីវិតំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

សុខំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

ទុក្ខំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

សោមនស្សំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្ខុ... ឬ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតារី។

នោមនស្សំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

ឧបេក្ខា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

សទ្ធា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

វីរិយំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

សតិ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

សមាធិ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

បញ្ញា ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

អញ្ចំ ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ញាតាវី។

អញ្ញាតាវី ឥន្ទ្រិយំ, ឥន្ទ្រិយា ចក្កុ...បេ... ឥន្ទ្រិយា អញ្ចំ។

បច្ចនីកំ

ន ចក្កុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សោតំ។

ន ចក្កុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឃានំ។

ន ចក្កុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ជីវ្ហា។

ន ចក្កុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន កាយោ។

ន ចក្កុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន មនោ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឥន្ទ្រី។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បុរិសោ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ជីវិតំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សុខំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ធុត្ថំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សោមនស្សំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឆោមនស្សំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ឧបេក្ខា។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សទ្ធា។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន វិរិយំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សតិ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន សមាធិ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បញ្ញា។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ចំ។

ន ចក្ខុ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតាវី។

ន សោតំ ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន បក្ខុ... បេ.... ន ស្រ្តីយា ន អស្វាតារី។

ន ឃានំ ន ឥន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុ...បេ.... ន ឥន្ទ្រយា ន អញ្ញាតាវី។

ន ជីវ្ហា ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន ចក្ខុ...ខេ.... ន ស្រ្តីយា ន អស្ចារ្យ។

ន កាយោ ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន បក្ខ...ខេ... ន ស្រ្តីយា ន អញ្ញាតាវី។

ន មនោ ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន ចក្ខុ...ខេ... ន ស្រ្តីយា ន អញ្ញាតាវ។

ន ឥត្តំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន បក្ខ... ខេ... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតាវ។

ន បុរិសោ ន ឥន្ទ្រយំ, ន ឥន្ទ្រយា ន ចក្ខុ...ខេ.... ន ឥន្ទ្រយា ន អញ្ញាតារី។

ន ជីវិត ន សង្គ្រាម, ន សង្គ្រាម ន បង្ក...ខេ... ន សង្គ្រាម ន អស្ចារ្យ។

ន សុខំ ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន បក្ខ... ែ... ន ស្រ្តីយា ន អញ្ញាតាវី។

ន ធុត្តំ ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន បក្ខ... ែ... ន ស្រ្តីយា ន អញ្ញាតាវ។

ន សោមនស្សំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្ខុ... បេ.... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតាវី។

ន ខោមនស្សំ ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន ចក្ខុ...ខេ.... ន ស្រ្តីយា ន អញ្ញាតាវី។

ន ឧបេក្ខា ន ស្រ្តីយំ, ន ស្រ្តីយា ន ចក្ខុ...បេ.... ន ស្រ្តីយា ន អញ្ញាតាវី។

ន សង្ហា ន សង្ក្រាន្តិយ័, ន សង្ក្រាន្តិយា ន ចក្ខុ...ខេ... ន សង្ក្រាន្តិយា ន អញ្ញាតាវី។

នរិយំ នត្ថន្ទិយំ, នត្ថន្ទិយា ន ចក្ខុ...! បេ.... នត្ថន្ទិយា ន អញ្ញតារី។

ន សតិ ន ស្ម័គ្រច័យ, ន ស្ម័គ្រច័យ ន ចក្ខុ...ខែ.... ន ស្ម័គ្រច័យ ន អញ្ញាតាវី។

ន សមាធិ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កុ...បេ.... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារី។

ន បញ្ញា ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កុ...បេ.... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារី។

ន អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កុ...បេ.... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារី។

ន អញ្ញំ ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កុ...បេ.... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញាតារី។

ន អញ្ញាតារី ន ឥន្ទ្រិយំ, ន ឥន្ទ្រិយា ន ចក្កុ...បេ.... ន ឥន្ទ្រិយា ន អញ្ញំ។

ឥន្ទ្រិយយមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

យមកមាតិកា និដ្ឋិតា។

៧. បដ្ឋានមាតិកា

ហេតុបច្ច្រយោ អារម្មណបច្ច្រយោ អធិបតីបច្ច្រយោ អនន្តរបច្ច្រយោ
សមនន្តរបច្ច្រយោ សហជាតបច្ច្រយោ អញ្ញាមញ្ញបច្ច្រយោ និស្ស្រយបច្ច្រយោ
ឧបនិស្ស្រយបច្ច្រយោ បុរេជាតបច្ច្រយោ បច្ឆាជាតបច្ច្រយោ អាសេវនបច្ច្រយោ
កម្មបច្ច្រយោ វិចារកបច្ច្រយោ អាហារបច្ច្រយោ ឥន្ទ្រិយបច្ច្រយោ ឈានបច្ច្រយោ
មគ្គបច្ច្រយោ សម្មយុត្តបច្ច្រយោ វិប្បយុត្តបច្ច្រយោ អតីបច្ច្រយោ នតីបច្ច្រយោ
វិគតបច្ច្រយោ អវិគតបច្ច្រយោតិ (បដ្ឋា. ១.១.បច្ច្រយុទ្ធស)។

បដ្ឋានមាតិកា និដ្ឋិតា។

និកមនំ

សត្វប្បករណាឆាមតោ, អភិធម្មមនេសយី;
នេវាតិទេវោ នេវានំ, នេវលោកម្ហី តំ បុរេ។

តស្សាយំ មាតិកា សញ្ញា, សកលស្សបិ ឧទ្ធករ;
ចិវដ្ឋិតតំ ធម្មស្ស, តំ បគ្គណ្ហាន្ត សាធកោ។

ឆ្វាវីសតិ តិកា យេវ, តយេវ ហេតុកោច្ឆកំ;
ចូឡន្តរុកា សត្វ, កោច្ឆកា ច តតោ បរំ។

មហន្តរុកា ចាបិ, តតោ ចុទ្ធស និទ្ទិសេ;
កោច្ឆកានិ ឧវេ បិដ្ឋិ-ទុកានិជ្ជារសេទិសា។

ឆ្វាចត្តាលីស សុត្តន្ត-ទុកា តេវន្តិ បញ្ចធា;
សត្វប្បករណិកា ភិណ្ឌា, ធម្មសង្គណិមាតិកា។

អភិធម្មមាតិកាចាឡិ និដ្ឋិតា។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មោហវិច្ឆេទន្តិ

គន្ថាវម្ពកថា

១. ការុញ្ញភាវិតំ យស្ស, ញ្ញាណចក្ក មហោទយំ;
អនុភូតស្ស លោកស្ស, ជាតំ សាមញ្ញលោចនំ។

២. តំ ពុទ្ធិ សុគតំ ជីវំ, សសទ្ធម្មំ សសាវកំ;

វិនិច្ឆ័យនុស្សវិនិច្ឆ័យ ច, ថេរមេត្តា ច វិនិច្ឆ័យ កំ។

៣. ថេរ ច ជីវសីលាទិ-គុណាលង្គារសោភិតេ;
សាសនុជ្ជាតកេ ជីវេ, បុព្វកេ វិសហលកេ។

៤. វិនុច្ឆិទេវទេវោ យំ, ទេវានំ តិទសាលយេ;
បញ្ញាយ ទេសយី តស្ស, អភិធម្មស្ស មាតិកា។

៥. យា តស្ស វិបុលត្ថាយ, ធម្មសង្កណ្ឌិអាទិហិ;
អនេកេហិ បកាវេហិ, ចាឡិអជ្ជកថាហិ ច។

៦. អត្តោវិនិច្ឆយោ ថេវ,
វិភត្តោ សាគរូបមោ;
អនន្តនយវោកិណ្ណោ,
ទុក្ខោគាហោ យតោ តតោ។

៧. សមាសេនាភិធម្មត្ថំ, មាតិកាមុខតោទិលំ;
ញាតុកាមេហិ សុទ្ធវិហិ, អន្តោវាសីហិ យាចិតោ។

៨. សង្កត្តិទ្វាន នយតោ, ចាឡិអជ្ជកថាគតំ;
អត្ថំ វិនិច្ឆយញ្ជេវ, សមាសេន និរាគុលំ។

៩. សាមត្ថិយគតំ អត្ថំ, និកាយន្តវិនិស្សជំ;
មហាវិហារវាសីនំ, កមាភតនយានុគំ។

១០. ធិបយន្តោ នយញ្ញនំ, សទា សម្មោទការិនី;
មោហាវិច្ឆេទនី ឆាម, ករិស្សាមត្ថវណ្ណានន្តិ។

គន្លាវម្ភកថា និដ្ឋិតា។

១. ធម្មសង្គណីមាតិកា

តិកបទត្តវណ្ណានា

តត្ថ អភិធម្មស្ស មាតិកាតិ ឯត្ថ កេនជ្ជេន អភិធម្មោ?

ធម្មាតិវេកធម្មវិសេសជ្ជេន។ អតិវេកវិសេសត្ថធិបកោ ហិ ឯត្ថ អភិ-សន្តោ
“ពាឡិយោ មេ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ, នោ បដិក្កមន្តិ (សំ. និ. ៤.៨៧; ៥.១៩៥,
១០២២; ម. និ. ៣.៣៨៤, ៣៨៩), អភិក្កន្តវណ្ណា” តិអាទិសុ (សំ. និ. ១.១; ខុ. ចា.
៥.១; សុ. និ. មជ្ឈិមសុត្ត; វិ. វ. ៨៥៧) វិយ, តស្មា យថា សមុស្សិតេសុ ពហូសុ
ធរត្តេសុ ចេវ ធរដេសុ ច យំ អតិវេកប្បមាណំ, វិសេសវណ្ណាសណ្ឋានញោ ធរត្តំ, តំ
អតិច្ឆត្តំ, យោ អតិវេកប្បមាណោ, វិសេសវណ្ណាសណ្ឋានោ ច ធរដោ, សោ
អតិទ្ធលោតិ ច វុច្ឆតិ, ឯវមេវ អយម្បិ ធម្មោ ធម្មាតិវេកធម្មវិសេសជ្ជេន
“អភិធម្មោ” តិ វុច្ឆតិ។ ភកវតា ហិ សុត្តន្តំ បត្វា
ខន្ធាយតនធាតុសច្ច៥ន្ត្រិយបច្ចយាការាទយោ ធម្មា ឯកទេសេនវិភត្តា, ន
និប្បទេសេន, អភិធម្មំ បត្វា បន អនេកេហិ នយវិសេសេហិ និប្បទេសតោវ
វិភត្តា។ ឯវំ ធម្មាតិវេកធម្មវិសេសជ្ជេន “អភិធម្មោ” តិ វេទិតញោ។

កេនជ្ជេន មាតិកា? មាតុសមជ្ជេន។ មាតាវិយាតិ ហិ មាតិកាយថា
បទុមិកំ មុខន្តិ។ យថា ហិ មាតា នាណាវិដេ បុត្តេ បសវតិ, តេ ចាលេតិ,
ចោសេតិ ច, ឯវមយម្បិ នាណាវិដេ ធម្មោ, អត្តេ ច បសវតិ, តេ ច អវិនស្សមាទេ
ចាលេតិ, ចោសេតិ ច, តស្មា “មាតិកា” តិ វុច្ឆតិ។ មាតិកំ ហិ និស្សាយ
ធម្មសង្គណីអាទិសត្ថប្បករណាវសេនវិត្តាវិយមាណា អនន្តាបរិមាណា ធម្មា,
អត្តា ច តាយ បសុតា, ចាលិតា, ចោសិតាវិយ ច ហោន្តិ។ តថា ហិ

ធម្មសង្គណ្ឌិយ្យករណោ ចតស្សោវិភត្តិយោ ចិត្តវិភត្តិ រូបវិភត្តិ និក្ខេបរាសិ
អត្តទ្វារោតិ។ តត្ថ នាធានយេហិ ឯកុណនុតិចិត្តវិការិនី ចិត្តវិភត្តិ
វិត្តារិយមាណា អនន្តាបរិមាណភាណាវារោ ហោតិ, តទនន្តរំ ឯកវិធាធិនា
រូបវិការិនី រូបវិភត្តិ វិត្តារិយមាណា អនន្តាបរិមាណភាណាវារោ ហោតិ, តទនន្តរំ
មូលខន្ធទ្វារាធិនី និក្ខេបិត្វា ទេសិតោ និក្ខេបរាសិ វិត្តារិយមាណា
អនន្តាបរិមាណភាណាវារោ ហោតិ, តទនន្តរំ តេបិជកស្ស ពុទ្ធវចនស្ស
អដ្ឋកថាភូតោ អត្តទ្វារោ វិត្តារិយមាណា អនន្តាបរិមាណភាណាវារោ ហោតិ។
ឯវមិទំ ធម្មសង្គណ្ឌិយ្យករណំ វាចនាមគ្គតោ អតិរេកតេរសមត្តភាណាវារម្មិ
សមាទំ វិត្តារិយមាណំ អនន្តាបរិមាណភាណាវារំ ហោតិ។

តថា វិភត្តិយ្យករណោ ខន្ធវិភត្តោ

អាយតនធាតុសច្ច័ស្ត្រិយបច្ចយាការសតិបដ្ឋានសម្មប្បធាន៩ទិចាទពោជ្ឈង្គ
មគ្គង្គណោអប្បមញ្ញាសិក្ខាបទបដិសម្ពិទ្ធាញ្ញាណខុទ្ទកវត្ថុធម្មបាទយវិភត្តា
តិ អដ្ឋារសវិភត្តាវិភត្តា, តេ
សុត្តន្តភាជនីយអភិធម្មភាជនីយាធិនាធានយេហិ វិត្តារិយមាណា បច្ចេកំ
អនន្តាបរិមាណភាណាវារោ ហោតិ។ ឯវមិទំ វិភត្តិយ្យករណំ វាចនាមគ្គតោ
បញ្ចតីសមត្តភាណាវារម្មិ សមាទំ វិត្តារិយមាណំ អនន្តាបរិមាណភាណាវារំ
ហោតិ។

តថា ធាតុកថាបករណំ “សង្គហោ អសង្គហោ” តិអាធិនា ចុទ្ធសវិជេន
វិភត្តំ វាចនាមគ្គតោ អតិរេកភាណាវារមត្តម្មិ សមាទំ វិត្តារិយមាណំ
អនន្តាបរិមាណភាណាវារំ ហោតិ។

តថា បុគ្គលបញ្ញត្តិយ្យករណំ ខន្ធបញ្ញត្តិ

អាយតនធាតុសច្ច័ស្ត្រិយបុគ្គលបញ្ញត្តិតិ ធម្មិជេនវិភត្តំ វាចនាមគ្គតោ

អតិរេកបញ្ចកាលារវាងមត៌្មវិវត្តវិយមាណំ អនន្តាបរិមាណកាលារំ
ហោតិ។

តថា កថាវត្ថុប្បករណំ សកវាទេ បញ្ច សុត្តសតានិ, បរវាទេ បញ្ច
សុត្តសតានិទិ សុត្តសហស្សំ សមោធានេត្វា វិភត្តំ វាចនាមគ្គតោ
សង្កឹតិអាហេបិទនយេន ធិយនិកាយប្បមាណាម្បិវិត្តវិយមាណំ
អនន្តាបរិមាណកាលារំ ហោតិ។

តថា យមកប្បករណំ មូលយមកំ
ឧត្តាយតនធាតុសច្ចសង្ខារអនុសយចិត្តធម្មត្ថ្រ្ម្មយយមកន្តិ ទសវិជេនវិភត្តំ
វាចនាមគ្គតោវិសកាលារវាសមត្មវិវត្តវិយមាណំ អនន្តាបរិមាណកាលារំ
ហោតិ។

បដ្ឋានប្បករណំ ហេតុបច្ចយអារម្មណបច្ចយាទិចតុវិសតិបច្ចយេ
គហេត្វា តិកបដ្ឋានាទិចតុវិសតិវិជេនវិភត្តំ បច្ចេកំ កតិបយកាលារម្បិ
វិត្តវិយមាណំ អនន្តាបរិមាណកាលារំ ហោតិ។ ឯវំ អនន្តាបរិមាណានំ
ធម្មានំ, អត្តានញ្ច បសវនតោ, ចាលនតោ, ចោសនតោ ច “មាតាវិយាតិ
មាតិកា” តិ វុច្ចតិ។ ចាលនចោសនញ្ចេត្ត សម្មជ្ជានំ, វិវទ្ធានញ្ច ចាឡិអត្តានំ
មាតិកានុសារេន សល្លក្ខេត្វា សមាធយនតោ, រក្ខណតោ ច វេទិតព្ពំ។ សា
បនាយំ បរិច្ឆេទតោ ធម្មសង្កណីមាតិកា វិភត្តមាតិកា ធាតុកថាមាតិកា
បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកា កថាវត្ថុមាតិកា យមកមាតិកា បដ្ឋានមាតិកាតិ
សត្តន្តំ បករណានំ អាទិម្ហិ ឋបីតា សត្តវិធា ហោតិ។

តត្ថ ធម្មសង្កណីមាតិកា អាទិ, សាបិ តិកមាតិកា ទុកមាតិកាតិ ទុវិធា។
តត្ថ ទ្វាវិសតិ តិកា តិកមាតិកា នាម។ ទ្វេបត្តាលីសសតទុកា ទុកមាតិកា

នាម, សា បុន អាហារូភាសិតា សាវកភាសិតា ទុរិយា។ តត្ថ ទ្វារីសតិ តិកា
ចេវ, “ហេតុ ធម្មា ន ហេតុ ធម្មា... បេ... សរណា ធម្មា អរណា ធម្មា” តិ ឥមេ ច
សតំ ទុកាតិ អយំ អាហារូភាសិតា សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតា សត្តន្តំ បករណានំ
មាតិកា នាម, តទនន្តរា “វិជ្ជាភាគិនោ ធម្មា អវិជ្ជាភាគិនោ ធម្មា... បេ...
ខយេញ្ញាលំ អនុប្បាទេញ្ញាលា” តិ ឥមេ ទ្វាចត្តាលីស សុត្តន្តិកទុកា
ធម្មសេនាបតិសាវីបុត្តត្ថេវេន ឋបិតត្តា សាវកភាសិតា នាម។ ឥមេ ឋបេន្តោ
បន ថេរោ ន សាមុក្កំសិកេន អត្ថនោ ញ្ញាលោន ឋបេសិ, ឯកុត្តរិយំ បន
ឯកកនិចាតទុកនិចាតសង្កឹតិសុត្តនសុត្តរសុត្តហិ សមោធានេត្វា
អាភិធម្មិកត្ថេរានំ សុត្តន្តំ បត្វា អកិលមនត្ថំ ឋបេសិ។

សា បុន សប្បទេសនិប្បទេសវសេន ទ្វេកោដ្ឋាសា ហោន្តិ។ ឯត្ថ ហិ នវ
តិកា, ឯកសត្តតិ ច ទុកា សប្បទេសានំ សាវសេសានំ នាមរូចានំ
បរិគ្គហិតត្តា សប្បទេសា នាម, អវសេសា តេវស តិកា, ឯកសត្តតិ ច ទុកា
និប្បទេសានំ និវសេសានំ នាមរូចានំ គហិតត្តា និប្បទេសា នាម។ តេសំ
វិភាកោ តត្ថ តត្ថេវ អវិ ភវិស្សតិ។ តថា នាមលាភវសេន ទ្វិយា។ សញ្ញេវ ហិ
ឯតេ តិកទុកា អាទិបទវសេន, សព្ពបទវសេន ចាតិ ទ្វិយា នាមំ លកន្តិ។ តត្ថ
“កុសលា ធម្មា, អកុសលា ធម្មា, អព្យាកតា ធម្មា” តិ អយំ តាវ អាទិបទវសេន
លទ្ធនាមោ កុសលត្ថិកោ នាម។ “សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា ធម្មា... បេ...
ធម្មា” តិ អយំ សព្ពបទវសេន លទ្ធនាមោ វេទនាត្ថិកោ នាម។ ឯវំ សព្វេសម្មិ
តិកទុកានំ នាមំ វេទិតត្ថំ។

សា បនេសា បញ្ចទសហិ បរិច្ឆេទេហិ វត្ថិតា។ តិកានំ ហិ ឯកោ បរិច្ឆេទោ,
ទុកានំ ចុទ្ធស។ “ហេតុ ធម្មា ន ហេតុ ធម្មា” តិ អាទិយោ ហិ ធម្មា គន្ថតោ ច
អត្ថតោ ច អញ្ញមញ្ញសម្ពុទ្ធន កណ្ឌិការិយ, យជារិយ ច ហុត្វា ឋិតត្តា

“ហេតុតោច្ឆកោ”តិ វុច្ចតិ។ តតោ អបរេ “សប្បច្ចយា ធម្មា”តិអាទយោ សត្ត
 ទុកា អញ្ញមញ្ញំ អសម្ពុទ្ធា កេវលំ ទុកសាមញ្ញេន ឧច្ឆិទិត្វា តោច្ឆកន្តរេ
 ឋបិតតត្ថា, អញ្ញេហិ ច អន្តរទុកេហិ ចូឡកត្ថា “ចូឡន្តរទុកា”តិ វេទិតញ្ញា។
 តតោ បរំ អាសវទុកាធិនំ ធន្នំ ទុកានំ វសេន អាសវតោច្ឆកោ នាម។ តតោ
 សំយោជនទុកាធិនំ ធន្នំ វសេន សំយោជនតោច្ឆកោ នាម។ តថា
 គន្ធាឱយយោគនីវរណាទុកាធិនំ ធន្នំ ធន្នំ វសេន គន្ធាឱយយោគនីវរណតោច្ឆកោ
 នាម។ បរាមាសទុកាធិនំ បញ្ចន្នំ វសេន បរាមាសតោច្ឆកោ នាម។ តតោ បរំ
 សារម្មណាទុកាធិនំ ចតុទ្ទស ទុកា មហាន្តរទុកា នាម។ តតោ បរំ
 ឧបាទានទុកាធិនំ ធន្នំ ទុកា ឧបាទានតោច្ឆកោ នាម។ តតោ
 កិលេសទុកាធិនំ អដ្ឋទុកា កិលេសតោច្ឆកោ នាម។ តតោ បរំ
 ធស្សនេនបហាតត្ថទុកាធិនំ អដ្ឋាស ទុកា អភិធម្មមាតិកាយ
 បរិយោសានេ ឋបិតតត្ថា បិដ្ឋិទុកា នាម។ វិជ្ជាភាគិយទុកាធិនំ បន
 ទ្វាចត្តាលីស ទុកា សុត្តន្តិកទុកា នាម។ ឯវមេតិស្ស បញ្ចទសហិ បរិច្ឆេទេហិ
 វវត្ថុតាយ តាវ អយំ អត្ថវណ្ណានា ភវិស្សតិ។

កុសលត្ថិកវណ្ណានា

យស្មា បនេត្ថ តិកមាតិកា អាទិ, តត្ថាបិ កុសលត្ថិកោ អាទិ, តស្មា
 កុសលត្ថិកស្ស តាវ -

អត្ថតោ ភូមិភេទា ច, បច្ឆេកំ សម្បយោគតោ;
 ឧទ្ទេសតោ ច ធម្មានំ, លក្ខណាធិវិភាគតោ។

 សន្តីហា សុញ្ញតោ ចេវ, វិសយាធិប្បភេទតោ;
 យថានុរូបំ សព្ពត្ថ, វេទិតញ្ញា វិនិច្ឆយោ។

តត្ថ អត្ថតោ តាវ កុសលា ធម្មាតិ ឯត្ថ កុសលសន្តោ
អាហេត្យានវន្តនេកសុខវិចារកេសុ ទិស្សតិ។ អយំ ហិ “កង្ខិ ទុកោតោ កុសលំ,
កង្ខិ កោតោ អនាមយ”ន្តិអាទីសុ (ជា. ១.១៥.២៤៦; ២.២០.១២៩) អាហេត្យ
ទិស្សតិ។ “កតមោ បន, ភន្តេ, កាយសមាចារោ កុសលោ? យោ ខោ, មហារាជ,
កាយសមាចារោ អនវន្តោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៣៦១) អនវន្តោ។ “កុសលោ តំ
រថស្ស អង្គបច្ចុត្តាន”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៨៧) នេកេ។ “កុសលស្ស កម្មស្ស
កតត្តា ឧបចិតត្តា”តិអាទីសុ (ធជ. ស. ៤៣១) សុខវិចារកេ។ ស្វាយមិធន
អាហេត្យបិ អនវន្តេបិ សុខវិចារកេបិ វត្ថុតិ។ យថេវ ហិ រូបកាយេ និព្យាធិតាយ
អាហេត្យជ្ជន កុសលំ វុត្ថំ, ឯវំ អរូបធម្មេបិ កិលេសព្យាធិនោ អភារេន
អាហេត្យជ្ជន កុសលំ វេទិតព្ពំ។ កិលេសវដ្ឋស្ស បន អភារាវ អនវន្តជ្ជន
កុសលំ។

ធម្ម-សន្តោ បនាយំ បរិយត្តិហេតុគុណានិស្សត្តនិដ្ឋិវតាទីសុ ទិស្សតិ។ អយំ
ហិ “ធម្មំ បរិយាបុណាតិ សុត្ថំ គេយ្យ”ន្តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១០២) បរិយត្តិយំ
ទិស្សតិ។ “ហេតុម្ហិ ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទា”តិអាទីសុ (វិភ. ៧២០) ហេតុម្ហិ។ “ន
ហិ ធម្មោ អធម្មោ ច, ឧភោ សមវិចារិកិនោ”តិអាទីសុ (ថេរគា. ៣០៤) គុណោ។
“ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហារតី”តិអាទីសុ (ជី. និ. ២.៣៧៣) និស្សត្តនិដ្ឋិវតាយំ,
ស្វាយមិធាបិ និស្សត្តនិដ្ឋិវតាយមេវ វុត្ថុតិ។

វចនត្ថោ បនេត្ថ - កុច្ឆិតេ ចាបធម្មេ សលយន្តិ ចលយន្តិ កម្មេន្តិ
វិទ្ធីសេន្តិតិ កុសលា។ កុច្ឆិតេន វា អាការេន សយន្តិតិ កុសា, តេ កុសេ លុនន្តិ
និទ្ធីន្តិតិ កុសលា។ កុច្ឆិតានំ វា សានតោ តនុករណតោ ញាណំ កុសំ នាម,
តេន កុសេន លាតញ្ញា បរិវត្តេតញ្ញាតិ កុសលា។ អថ វា កោសល្លំ វុច្ឆតិ បញ្ញា,
តតោ កោសល្លតោ សម្ពុតត្តា កុសលា។ ឥទំ បន អនន្តេវ វុត្តញ្ញាតិ

និព្វាននិព្វានំ កិញ្ចាបិ និប្បវិយាយតោ ញាណាសម្បយុត្តានមេវ យុដ្ឋតិ,
រុដ្ឋីវសេន បន តំសទិសតាយ ញាណាវិប្បយុត្តានម្បីតិ គហេតព្ពំ។ យថា វា
កុសា ឧភយភាគគតំ ហត្ថប្បទេសំ លុនន្តិ, វេមិមេបិ ឧប្បន្នានុប្បន្នភាវេន
ឧភយភាគគតំ សំកិលេសបក្ខំ លុនន្តិ, តស្មា កុសាវិយ លុនន្តិ កុសលា។
អត្តនោ បន សភាវំ ជារន្តិ ធម្មា, ជារីយន្តិ វា បច្ចយេហិ, ជារីយន្តិ វា
យថាសភាវតោ អាជារីយន្តិ ធម្មា។ ន កុសលា អកុសលា, មិត្តបជីបក្ខា
អមិត្តាវិយ កុសលបជីបក្ខាតិ អត្ថោ។ ន ព្យាកតាតិ អព្យាកតា,
កុសលាកុសលភាវេន អកថិតាតិ អត្ថោ។ តេសុ អនវដ្ឋសុខវិចាកលក្ខណា
កុសលា, សាវដ្ឋុក្ខវិចាកលក្ខណា អកុសលា, អវិចាកលក្ខណា
អព្យាកតា។

ក៏ បនេតានិ កុសលាតិ វា ធម្មាតិ វាតិអាទិនិ ឯកត្ថានិ, ឧទាហ
នានត្ថានីតិ? កិញ្ចេត្ត យទិ តាវ ឯកត្ថានិ, “កុសលា ធម្មា”តិ ឥទំ “កុសលា
កុសលា”តិ វុត្ថសទិសំ ហោតិ។ អថ នានត្ថានិ, តិកទុកានំ ធក្ខបតុក្ខភាវោ
អាបដ្ឋតិ, បទានញ្ច អសម្ពន្ធនោ “កុសលា រូបំ ចក្ខុមា”តិអាទិនំ វិយ។ អថាបិ
យទិ ឯតានិ ឯកត្ថានិ, កុសលាកុសលាព្យាកតបទានំ តិណ្ណាម្បី ធម្មានំ
ធម្មសភាវេន ឯកត្ថា កុសលាទិនម្បី ឯកត្ថំ អាបដ្ឋតិ។ អថ “កុសលបទតោ
អកុសលាទិបទស្ស អញ្ញត្ថំ សិយា”តិ វទេ, ន ឯតានិ ឯកត្ថានិ។ តទា ធម្មា
នាម ភាវោ។ ភាវតោ ច អញ្ញោ អភាវោតិ។ ឯវំ អញ្ញោញ្ញាបេក្ខាយ
អភាវត្ថមាបន្នេហិ ធម្មេហិ អនញ្ញោ កុសលាទយោបិ អភាវា ឯវំ សិយុន្តិ?
សព្វមេតំ អការណំ, កស្មា? យថានុមតិវេហារសិទ្ធិតោ, ន ហិ “កុសលា
ធម្មា”តិអាទិនិ បទានិ យថា កុសលា កុសលាតិ, ឯវំ អត្ថវិសេសភាវេន
បណ្ឌិតេហិ អនុមតានិ, នាបិ កុសលា រូបំ ចក្ខុមា-សទ្ធាវិយ អញ្ញមញ្ញំ
អនោលោកិតត្ថភាវេន, អថ ខោ អនវដ្ឋសុខវិចាកត្ថានិសម្ពាស្ស

អត្ថវិសេសស្ស, សភាវសាធារណាធិអត្ថសាមញ្ញស្ស ច ដោតកត្តន
យថាភ្នំ អនុមតានិ។ កុសល-សន្តោ ហិ ធម្ម-សន្តស្ស បុរតោ វុច្ចមានោ
កុសលាកុសលាធិសព្វសាធារណសាមញ្ញត្ថធិបកំ ធម្ម-សន្តំ អកុសលាធិតោ
និវត្តត្វា អត្ថនោ អត្ថនោ អត្ថវិសេសវិសិដ្ឋត្ថធិបកំ ករោតិ។ ឯវំ បច្ចេកំ
ភិន្នវិសយានម្បិ នេសំ វិសេសនិវិសេសិតព្វភារេន បវត្ថិយំ ឯកត្ថតាយ
បណ្ឌិតានុមតតាយ យថាវុត្តនោសារោបនេ ការណំ វុត្ថំ, សព្វមេតំ
អការណំ។ ឯវំ តតោ បរេសុបិ សព្វត្ថ យថានុបតោ ញាតត្ថំ។ អយំ តាវ
បទត្ថតោវិនិច្ឆយោ។

កុសលបទត្ថោ

ភូមិភេទាតិ តេសុ កុសលាកុសលាញាកតេសុ ធម្មេសុ កុសលា តាវ ធម្មា
ភូមិភេទតោ ចតុត្ថិជា ហោន្តិ - កាមាវចរា រូចាវចរា អរូចាវចរា លោកុត្តរាតិ។
អយំ ភូមិភេទតោវិនិច្ឆយោ។

សម្បយោគតោតិ ឯវំ ភូមិភេទតោ ចតុត្ថិជានម្បិ នេសំ បច្ចេកំ
សម្បយោគតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញោ។ តត្ថ កាមាវចរា តាវ សម្បយោគតោ
អជ្ឈិជា ហោន្តិ។ សេយ្យចិទំ? សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ
អសន្នារំ, តថា សសន្នារំ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណសម្បយុត្តំ អសន្នារំ, តថា
សសន្នារំ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ អសន្នារំ, តថា សសន្នារំ។
ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ អសន្នារំ, តថា សសន្នារន្តិ។ តត្ថ
ឥដ្ឋារម្មណតា, សទ្ធាពាហុល្លតា, វិសុទ្ធិទិដ្ឋិតា, អានិសំសទស្សវិតា ច
ឯកាទស បីតិសម្ពោជ្ឈន្តការណានិ ចាតិ ឥមេហិ តាវ ការណេហិ
សោមនស្សសហគតភារោ វេទិតញោ។ ញាណសម្បត្តិ បន បត្តត្វា
កតកម្មតោ, ព្រហ្មាធិឧបបត្តិតោ, បញ្ញាទសកវសេន ឥន្ទ្រិយបរិចាកតោ,

វិក្ខមនេន កិលេសទ្ធិការតោ ច សត្តវិធម្មវិចយសម្ពោជ្ជការណតោ ច
ព្រាណសម្មយុត្តតា វេទិតញ្ចោ។ អត្ថនោ វា បរេសំ វា វសេន បរេត្ថោ
បុព្វបយោគោ សង្ខារោ នាម។

តេន ឧប្បន្នំ សសង្ខារំ, តទកាវា អសង្ខារញ្ច វេទិតញ្ចំ។ ឯតេសុ ហិ
យថាវុត្តសោមនស្សព្រាណហេតុំ អាគម្ម បហដ្ឋោ “អត្ថិ ទិន្ន”ន្តិ
អាទិនយប្បវត្តំ សម្មាទិដ្ឋិ បុរក្ខត្វា អសំសីទន្តោ, បរេហិ ច អនុស្សហិតោ
ធានាទិនិ បុញ្ញានិ ករោតិ, តទាស្ស សោមនស្សសហគតំ ព្រាណសម្មយុត្ត
បឋមំ កុសលំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យទា បន វុត្តនយេន ហដ្ឋតុដ្ឋោ សម្មាទិដ្ឋិ បុរក្ខត្វា
អមុត្តចាគិតាទិវសេន សំសីទមាណោ, អត្ថនោ បដិសង្ខារេន វា បរេហិ វា
ឧស្សហិតោ ករោតិ, តទាស្ស តទេវ សសង្ខារំ ទុតិយំ កុសលំ ហោតិ។ យទា
បន ព្រាតិជនាទិបដិបត្តិទស្សនេន ជាតបរិចយា ពាលទារកាធយោ
ភិក្ខុអាទិទស្សនេន សោមនស្សជាតា សហសា ទានវន្តនាទិនិ ករោត្តិ, តទា
ព្រាណវិប្បយុត្តំ តតិយំ កុសលំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យទា បន ព្រាតិអាទិហិ
ឧស្សហិតា វរំ បដិបជ្ឈន្តិ, តទា តទេវ ចតុត្ថំ សសង្ខារចិត្តំ ហោតិ។ យទា បន
សោមនស្សហេតុនោ អភាវេនវិសុំ ចតុសុបិ វិកល្យេសុ សោមនស្សរហិតា
ហោត្តិ, តទា សេសានិ ចត្តាវិ ឧបេក្ខាសហគតានិ កុសលានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ វរំ
បច្ចេកំ សម្មយោគតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

ឧទ្ទេសតោ ច ធម្មានន្តិ វរំ សម្មយោគតោ អជ្ឈិវេសុ កុសលេសុ បច្ចេកំ
ធម្មានំ ឧទ្ទេសតោបិ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។ តត្ថ បឋមកុសលេ តាវ ចាឡិយា
ស្សបេន អាគតា តីស ធម្មា, យេវាបនកា នវាតិ ឯក្ខនចត្តាលីស ធម្មា ហោត្តិ។
សេយ្យចិន្ទំ - ជស្សោ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ វិតក្កោវិចារោ បីតិ វិរយំ
ចិត្តកក្កតា ជីវិតំ សទ្ធា សតិ ហិរិ ឌីត្តប្បំ អលោកោ អនោសោ អមោហោ

កាយបស្សន្តិ ចិត្តបស្សន្តិ កាយលហុតា ចិត្តលហុតា កាយមុទុតា
 ចិត្តមុទុតា កាយកម្មញ្ញតា ចិត្តកម្មញ្ញតា កាយចាតុញ្ញតា ចិត្តចាតុញ្ញតា
 កាយុដុកតា ចិត្តុដុកតា ឥមេ សរូបេន អាគតា តីសធម្មា។ ធន្នោ
 អធិមោក្ខោ មនសិការោ តត្រមជ្ឈត្តតា ករុណា មុទិតា កាយទុច្ឆរិតវិរតិ
 វចីទុច្ឆរិតវិរតិ មិច្ឆាជីវិតវិរតិ ឥមេ យេវាបនកា នវាតិ។

បទភាជនីយេ បន -

“យស្មី សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ... បេ... តស្មី
 សមយេ ជសេនា ហោតិ, វេទនា... បេ... សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ វិតក្កោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្សេកគ្គតា សទ្ធិន្ទ្រិយំ វីរិយន្ទ្រិយំ សតិទ្ធរិយំ
 សមាធិទ្ធរិយំ បញ្ញាទ្ធរិយំ មនិទ្ធរិយំ សោមនស្សទ្ធរិយំ ជីវិតិទ្ធរិយំ សម្មាធិដ្ឋិ
 សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ សទ្ធាពលំ
 វីរិយពលំ សតិពលំ សមាធិពលំ បញ្ញាពលំ ហិរិពលំ ឧត្តប្បពលំ
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ អនភិជ្ឈា អព្យាចានោ សម្មាធិដ្ឋិ ហិរិ
 ឧត្តប្បំ កាយបស្សន្តិ ចិត្តបស្សន្តិ កាយលហុតា ចិត្តលហុតា
 កាយមុទុតា ចិត្តមុទុតា កាយកម្មញ្ញតា ចិត្តកម្មញ្ញតា
 កាយចាតុញ្ញតា ចិត្តចាតុញ្ញតា កាយុដុកតា ចិត្តុដុកតា សតិ
 សម្បជញ្ញំ សមថោវិបស្សនា បគ្គាហោ អវិក្ខោចោ ហោតិ” តិ (ធជ. ស. ១)

-

ឯវំ សរូបតោ ឧទ្ទិដ្ឋា ធបញ្ញាស ធម្មា “យេ វា បន តស្មី សមយេ អញ្ជេបិ អត្ថិ
 បដិច្ចសមុប្បន្នា អរូបិនោ ធម្មា” តិ (ធជ. ស. ១) ឯវំ យេវាបនកវសេន សាមញ្ញតោ
 ឧទ្ទិដ្ឋា, អដ្ឋកថាយំ ចស្សា តេសុ តេសុ សុត្តប្បនេសេសុ អាគតេ គហេត្វា
 សរូបតោ និទ្ទិដ្ឋា ធន្នាធយោ នវាតិ បញ្ចសដ្ឋិ ធម្មា អាគតា។ យស្មា បន តេសុ

សូរ្យបេន អាគតា ឈានផ្គុំនិម្មិតមគ្គផ្គុំពលមូលាធិនំ វសេន ឯកស្សេវ
ពហុកិច្ចតាទស្សនត្ថំ បុណ្យនំ គហេត្វា បរិយាយេន ធម្មញ្ញាសវិជេន
ទេសិតាបិ អគហិតគ្គហឈោន យថាវុត្តា សមតីសេវ ធម្មា ហោន្តិ, តេ បន
សវិតត្ថិកា អវិតត្ថិកាតិ ទុរិដា។ តត្ថ ជស្សនយោ អជ្ឈារស ឯកកត្តា
អវិតត្ថិកា។ វេទនាទយោ ទ្វាទស ធម្មា អជ្ឈតីសប្បភេទេន យថាយោគំ
វិតត្តត្តា សវិតត្ថិកា, យេវាបនកា បន អវិតត្ថិកា ឯវ។ តស្មា តេ សព្វេបិ
និប្បវិយាយេន ឯក្ខន្ធចត្តាលីស ធម្មាវ ហោន្តិ។ ហោន្តិ ចេត្ថ -

ជស្សនិបញ្ចកំ បញ្ចឈានផ្គុំនិម្មិតមគ្គផ្គុំពលមូលាធិនំ;
មគ្គផ្គុំបញ្ចកំ សត្តពលំ មូលត្ថិកម្មិ ច។

កម្មបថត្ថិកញ្ជោវ, លោកចាលទុកំ តថា;
បស្សន្ធិអាធិ ធន ទុកា, តីណិ បិដ្ឋិទុកានិទិតិ។

សត្តរសហិ រាសីហិ, ធម្មញ្ញាសេវ ចាឡិយំ;
វុត្តា សភាវតោ តីស, ធម្មា អគហិតគ្គហេ។

ជស្សោ ជីវិតសញ្ញា ច, ចេតនា ចារបីតិយោ;
ធន ទុកា កាយបស្សន្ធិ-បមុខាជ្ឈារសេកកា។

ចិត្តំ វិតក្កោ សទ្ធា ច, ហិរិឌិត្តប្បិយម្បិ ច;
អលោភោ ច អនោសោ ច, សត្ត ទិដាវិភាវិតា។

វេទនា តិវិដាវិរិយំ, សតិ ច ចតុដាមតា;
ធន្វា ឯកគ្គតា បញ្ញា, សត្តដាវិភាវិតា។

វិរតី អប្បមញ្ញាយោ, មនក្ការោ ធន្ធមជ្ឈត្តា;

ធិមោក្ខោយេវាបនកា, នវេតេ បឋមេ មនេ។

បញ្ចសដ្ឋិវិជេនេវ, បរិយាយេន ទេសិតា;

នវាធិកា ច តេត្ថីស, ធម្មាវ បរមត្ថតោតិ។

ឯត្ថ ច សរូបេន អាគតា តីស ធម្មា, យេវាបនកេសុ ចត្តារោ ចាតិ ចតុត្ថីស
ធម្មា ឯកក្ខណេ និយតា លព្ពន្ធិ, សេសា បន ករុណាទយោ បញ្ច
ករុណាបុព្វភាគមុទិតាបុព្វភាគវសេន, កាយទុច្ឆរិតវចីទុច្ឆរិតមិច្ឆាជីវេហិ
វិរមណាវសេន ច ចិត្តស្ស បវត្ថិកាលេសុ ឯវ ឧប្បជ្ឈិតា អញ្ញាថានុប្បជ្ឈនតោ
អនិយតា។ តេ ច យស្មា ទុក្ខិតសុខិតសត្តវសេន, កាយទុច្ឆរិតាទិត្តយវសេន
ច បច្ចេកំ ភិណ្ឌវិសយត្តា ឯកតោ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្មា ករុណាបុព្វភាគាទិវសេន
បវត្ថេសុ បញ្ចសុ ចិត្តក្ខណេសុ និយតា ចតុត្ថីស, ករុណាទីសុ ឯកន្តិ
បញ្ចតីស ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, កេវលំ បន ធានាទិវសេន បវត្ថិយំ និយតា ចតុត្ថីសេវ
ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតព្ពំ។ អយំ ធម្មទ្កេសតោ វិនិច្ឆយោ។

លក្ខណាទិវិភាគតោតិ ឯវ ឧទ្ទិដ្ឋានំ ធម្មានំ លក្ខណាសាទិតោ វិនិច្ឆយោ
វេទិតព្ពោ។ ដុសតីតិ ជស្សោ។ ស្វាយំ ដុសនលក្ខណោ, សង្ឃជ្ជនវសោ,
សន្និចាតបច្ចុបដ្ឋានោ, អាចាជគតវិសយបទដ្ឋានោ។ អយំ ហិ អរូបធម្មាបិ
សមាធា អារម្មណេ ដុសនាការេន បវត្ថតីតិ ដុសនលក្ខណោ, សា ចស្ស
ដុសនាការប្បវត្ថិ អម្ពិលាទិនស្សនេ ខេឡុប្បាទាទិនា ញាតព្ពោ។ ឯកទេសេន
បន អនល្លិយមាធាបិ រូបំ វិយ ចក្កំ, សន្នោវិយ ច សោតំ ចិត្តមារម្មណញ្ច
សង្ឃជ្ជតីតិ សង្ឃជ្ជនវសោ។ តិកសន្និចាតសង្ខាតស្ស បន អត្ថនោ
ការណស្ស វសេន បវេទិតត្តា សន្និចាតបច្ចុបដ្ឋានោ, ជលដ្ឋេន បច្ចុបដ្ឋានេន
បនេស វេទនាបច្ចុបដ្ឋានោ នាម ហោតិ។ តដ្ឋាសមន្តាហារេន ចេវ ឥន្ទ្រិយេន ច
បរិក្ខតេ វិសយេ អនន្តរាយេន ឧប្បជ្ឈនតោ អាចាជគតវិសយបទដ្ឋានោតិ

វុច្ចតិ។ វេទនាធិដ្ឋានការតោ បនេស និច្ចម្មា ការីវិយ ទដ្ឋតោ។ លក្ខណាធីសុ ច
តេសំ តេសំ ធម្មានំ សភារោ វា សាមញ្ញំ វា លក្ខណំ នាម, កិច្ចំ វា សម្មត្តិ វា
រសោ នាម, ឧបដ្ឋានាការោ វា ផលំ វា បច្ចុបដ្ឋានំ នាម, អាសន្នការណំ បទដ្ឋានំ
នាម។ ឯវំ ឧបវិចិ សត្តត្ថ លក្ខណាធីនំ នានត្ថំ វេទិតត្ថំ។

វេទយតីតិ វេទនា, សា វេទយិតលក្ខណា, សភាវគេទតោ បនេសា
បញ្ចវិធា ហោតិ - សុខំ ទុក្ខំ សោមនស្សំ ទោមនស្សំ ឧបេក្ខាតិ។ តត្ថ
ឥដ្ឋដោជ្ជញ្ញានុកវនលក្ខណំ សុខំ, សម្មយុត្តានំ ឧបព្រហ្មនរសំ,
កាយិកអស្សាធិបច្ចុបដ្ឋានំ, កាយិទ្ធិយបទដ្ឋានំ។
អនិដ្ឋដោជ្ជញ្ញានុកវនលក្ខណំ ទុក្ខំ, សម្មយុត្តានំ មិលាបនរសំ,
កាយិកាពាធិបច្ចុបដ្ឋានំ, កាយិទ្ធិយបទដ្ឋានំ។ ឥដ្ឋារម្មណានុកវនលក្ខណំ
សោមនស្សំ, យថា តថា វា ឥដ្ឋាការសម្ភោគរសំ, សម្មយុត្តានំ ឧបព្រហ្មនរសំ
វា, ចេតសិកអស្សាធិបច្ចុបដ្ឋានំ, ឥដ្ឋាការទស្សនបទដ្ឋានំ។
អនិដ្ឋារម្មណានុកវនលក្ខណំ ទោមនស្សំ, យថា តថា វា
អនិដ្ឋាការសម្ភោគរសំ, សម្មយុត្តានំ មិលាបនរសំ វា,
ចេតសិកាពាធិបច្ចុបដ្ឋានំ, ឯកន្តេន បាទយវត្ថុបទដ្ឋានំ។
មជ្ឈត្ថវេទយិតលក្ខណា ឧបេក្ខា, សម្មយុត្តានំ
នាតិឧបព្រហ្មនមិលាបនរសា, សន្តការវបច្ចុបដ្ឋានា, និប្បីតិកចិត្តបទដ្ឋានា។
ឯត្ថ ច សុខំ, ទុក្ខញ្ច ឯកន្តមព្យាកតំ, ទោមនស្សមេកន្តមកុសលំ,
សោមនស្សបេក្ខា បនសិយា កុសលា, សិយា អកុសលា, សិយា អព្យាកតា។
ឥធិ បន កុសលា សោមនស្សវេទនា អធិប្បតា។

នីលាធិកេទំ អារម្មណំ សញ្ញានាតីតិ សញ្ញា។ សា សញ្ញានលក្ខណា,
បច្ឆាភិញ្ញាណរសា, បុនសញ្ញាននបច្ចយនិមិត្តករណរសា វា ធារុអាធីសុ

តន្ត្រីកាណយោវិយ, យថាភហិតនិមិត្តវសេន អភិនិវេសករណបច្ចុបដ្ឋានា
ហត្ថិទស្សកអន្ធាវិយ, អារម្មណេ អនោគាឡ្យវុត្តិតាយ អចិន្តានបច្ចុបដ្ឋានា
វាវិជ្ជវិយ, យថាឧបដ្ឋិតវិសយបទដ្ឋានា តិណបុរិសេសុ មិគចោតកានំ
បុរិសាតិ ឧប្បន្នសញ្ញាវិយ។

ចេតេតីតិ ចេតនា, សទ្ធិ អត្តនា សម្មយុត្តជម្ម អារម្មណេ អភិសន្តហតីតិ
អត្តោ។ សា ចេតនាការលក្ខណា, អាយុបាណសា, សា ច កុសលាកុសលេសុ
វេហោតិ។ ឥតវេសុ បន តំសទិសតាយ សំវិទហនបច្ចុបដ្ឋានា
សកិច្ចបរ កិច្ចសាធកា ជេដ្ឋសិស្សមហាវឡកិអាណយោវិយ។
អន្ធាយិ កកម្មានុស្សរណាទិសុ បនាយំ សម្មយុត្តេសុ ឧស្សហនភាវេន
បវត្តមាណ ចាកជា ហោតិ។

អារម្មណំ ចិន្តេតីតិ ចិត្តំ, វិញ្ញាណំ។ វិត្តារតោ បនស្ស វេចនត្តោ ចិត្តទុកេ
អារិ ភវិស្សតិ។ តទេតំ វិជាននលក្ខណំ ចិត្តំ, បុព្ពង្គមរសំ, និរន្តរប្បវត្តិតោ
សន្ធានបច្ចុបដ្ឋានំ, នាមរូបបទដ្ឋានំ។

វិតក្កេតិ ឧហេតិ, វិតក្កនមត្តមេវ វា សោតិ វិតក្កោ។ ស្វាយមារម្មណេ
ចិត្តស្ស អភិរោបនលក្ខណេ, អាហននបរិយាហននវសោ, អារម្មណេ ចិត្តស្ស
អានយនបច្ចុបដ្ឋានោ។

អារម្មណេ តេន ចិត្តំ វិចរតិ, វិចរណមត្តមេវ វា សោតិ វិចារោ។
ស្វាយមារម្មណានុមជ្ឈនលក្ខណេ, តត្ថ សហជាតានុយោជនវសោ, ចិត្តស្ស
អនុប្បពន្ធនបច្ចុបដ្ឋានោ។ អភិនិរោបនានុមជ្ឈនវសេន បនេសំ យថាក្កមំ
ឡិឡារិកសុខុមតាយ យណ្ឌាកិឃាតោវិយ ចេតសោ បឋមាភិនិចាតោ
វិតក្កោ, យណ្ឌានុវោវិយ អនុប្បពន្ធវិចារោវិច្ឆារវា ចេត្ត វិតក្កោ

អាកាសេ ឧប្បត្តិតុកាមបក្ខិនោ បក្ខិក្កោចោវិយ, សន្តវុត្តិវិចារោ អាកាសេ
ឧប្បត្តិតស្ស បក្ខិនោ បក្ខបសារណំវិយ។ សោ បននេសំវិសេសោ
បឋមទុតិយជ្ឈានេសុ ចាកដោហោតិ។ ឧភោមិ បនេតេ
សម្បយុត្តធម្មបទដ្ឋានា។

បិណយតីតិ បីតិ។ សា សម្បិយាយនលក្ខណា, កាយចិត្តបិណនរសា,
ជរណរសា វា, ឌីទក្យបច្ចុបដ្ឋានា, សោមនស្សសហគតចិត្តបទដ្ឋានា។

វីរោនំភារោ, កម្មំ វាវីរិយំ, វិវិធន វា ឧចាយេន ឡើយតព្វំ បវត្តយិតព្វន្តិ
វីរិយំ។ តព្វា ឧស្សហលក្ខណំ, សហជាតានំ ឧបត្ថម្ភនរសំ,
អសំសីទនការបច្ចុបដ្ឋានំ, “សំវិគ្គោ យោនិសោ បទហតី”តិ (អ. និ. ៤.១១៣)
វចនតោ សំវេគបទដ្ឋានំ, វីរយារម្កវត្ថុបទដ្ឋានំ វា។ ឥទំ បន កុសលបក្ខេ
បទដ្ឋានំ, អកុសលាធិបក្ខេ បន សាធារណវសេន យថា តថា វា
ទុក្ខវិនោទនកាមតាបទដ្ឋានំ, សម្បយុត្តធម្មបទដ្ឋានំ វា។ តំ សមារទ្ធិំ សញ្ញាសំ
សម្បត្តិនំ មូលំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្វំ។

ឯកោ អក្កោវិសយោ អស្សាតិ ឯកគ្គំ, ចិត្តំ, តស្ស ភារោ ឯកគ្គតា, ចិត្តស្ស
ឯកគ្គតា ចិត្តកគ្គតា, សមាធិស្សេតំ នាមំ។ សា អវិសារណលក្ខណា,
សហជាតានំ សម្បិណ្ឌនរសា នហានីយចុណ្ណានំ ឧទកំវិយ,
ឧបសមបច្ចុបដ្ឋានា, ញាណបច្ចុបដ្ឋានា វា, សុខបទដ្ឋានា,
អកុសលាធិសាធារណវសេន បនេត្ថាមិ បច្ចុបដ្ឋានបទដ្ឋានានិ វុត្តនយេន
យោដេត្វា ញាតព្វានិ។ និវាតេ ធិបច្ច័នំ បីតិ វិយ ចេតសោ បីតីតិ ទដ្ឋព្វំ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាមិ អារម្មណំ ភិទ្ធិត្វា អនុបវិសន្តាវិយ កុសលបក្ខេ ចត្តារោ
ធម្មា អារម្មណំ ឌីកាហន្តិ សទ្ធាសតិ ឯកគ្គតា បញ្ញាតិ, តេនេវ សទ្ធា

“ឡែកប្បដិសន្ធិ” តិ វុត្តា, សតិ ច “អបិលាបនា” តិ, ឯកគ្គតា “អវដ្ឋិតី” តិ, បញ្ញា
“បរិយោគាហនា” តិ ច វុត្តា។ អកុសលបក្ខេ ច តយោ តណ្ហា ទិដ្ឋិ អវិជ្ជាតិ។
តេន តេ ឯវ “ឡែក” តិ វុត្តា។ តថាបិ នេសំ លក្ខណាទិតោ នានត្ថម្បិ សិទ្ធិមេវ។
អកុសលបក្ខេ បន ឯកគ្គតា ឧទ្ធច្ចសមាគតត្តា “ឡែកាហនា” តិ ន វុត្តា។
អកុសលធម្មា ហិ ឯកវិសយេ សម្បិណ្ឌានកិច្ចេន សមាធិនា យុត្តាបិ
ឧទកសិត្តវដ្ឋានំ វិយ តដ្ឋុណោញ្ញេវ វិកិរណាសភាវា ហោតិ។ តេនេវ ហេតុ
ឧបទាវប្បនាប្បត្តិ ន ហោតិ, កុសលធម្មា បន យស្មា ឧទកំ អាសិញ្ចាត្វា
អាសិញ្ចាត្វា អាគោជនមជ្ឈនាទីនិ កត្វា ឧបលិត្តដ្ឋានំ វិយ សកលម្បិ ធិវសំ
និច្ចលបវត្តនសមត្តាតិ ឧបទាវប្បនាប្បត្តាបិ ហោតិ, តស្មា តត្ថ ឡែកាហនាតិ
វុត្តាតិ គហោតត្ថំ។

ជីវន្តិ តេន, ជីវនមត្តំ វា តន្តិ ជីវិតំ, តំ សហជាតានុចារលក្ខណំ, តេសំ
បវត្តនវសំ, តេសញ្ញេវ ឋបនបច្ចបដ្ឋានំ, យាបយិតព្ពធម្មបទដ្ឋានំ។ អត្ថនោ
បិតិក្ខណោ ឯវ ចេតំ តេ ធម្មេ អនុចារលេតិ ឧទកំ វិយ ឧប្បលាទីនិ, ន
ភត្តិក្ខណោ។ សយំ ភិជ្ជមានត្តា សយំ បវត្តិតធម្មសម្ពន្ធនេវ បវត្តិតិ
និយាមកោ វិយាតិ ទដ្ឋត្ថំ។

សទ្ធិហន្តិ ឯតាយ, សយំ វា សទ្ធិហតិ, សទ្ធិហនមត្តំ វា ឯសាតិ សទ្ធា។ សា
សទ្ធិហនលក្ខណា, ឡែកប្បនលក្ខណា វា, បសាទនវសា ឧទកប្បសាទកមណី
វិយ, បក្ខន្ធនវសា វា ឡែកប្បត្តាវ កវីវបុរិសោ វិយ, អកាលុសិយបច្ចបដ្ឋានា,
អធិមុត្តិបច្ចបដ្ឋានា វា, សន្នេយ្យវត្ថុបទដ្ឋានា,
សទ្ធម្មសវនាទិសោតាបត្តិយដ្ឋបទដ្ឋានា វា, ហត្ថវិត្តពិជានិ វិយ ទដ្ឋត្ថំ។

សវន្តិ តាយ, សយំ វា សវតិ, សវនាមត្តមេវ វា ឯសាតិ សតិ។ សា
អបិលាបនលក្ខណា, អសម្មោសនវសា, អារក្ខបច្ចបដ្ឋានា,

វិសយាភិមុខការបច្ចុប្បដ្ឋានា វា, បិរសញ្ញាបទដ្ឋានា,
កាយាទិសតិបដ្ឋានបទដ្ឋានា វា។ អារម្មណេ ទន្ទ្យបតិដ្ឋិតត្តា បន ឯសិការិយ,
ចក្ខុទ្វារទិវក្ខណតោ ទោវារិកោ វិយ ច ទដ្ឋញ្ច។

កាយទុច្ឆរិតាធិហិ ហិរិយតីតិ ហិរិ, លដ្ឋាយេតំ អធិវចនំ។ តេហិយេវ
ឌីត្តប្បតីតិ ឌីត្តប្បំ, ចាបតោ ឧព្ពេគស្សេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ ចាបតោ
ជិគុច្ឆនលក្ខណា ហិរិ, ឧត្តាសលក្ខណំ ឌីត្តប្បំ។ លដ្ឋនាការេន ចាបកានំ
អករណារសា ហិរិ, ឧត្តាសាការេន ឌីត្តប្បំ។ អសុចិមក្ខិតស្ស, អគ្គិសន្តត្ថស្ស ច
អយោគុឡស្ស គហេតុំ អវិសហនំ វិយ ឯតេសំ យថាក្កមំ
ជិគុច្ឆនសន្តាសាការេហិ ចាចាករណំ វេទិតត្ថំ។ វុត្តាការេនេវ ច ចាបតោ
សំកោចនបច្ចុបដ្ឋានានិ ឯតានិ, អត្ថបរការវបទដ្ឋានានិ កុលវេជ្ជវេសិយា
ភារោ វិយ, លោកចាលកានិ ចាតិ ទដ្ឋញ្ចានិ។ ឌីត្តន្ទម្យិ បនេសំ សមុដ្ឋានំ
អធិបតិ សភារោ លក្ខណេន ចាតិ មាតិកំ វេបេត្វា យថាក្កមំ
អដ្ឋត្តហិធាសមុដ្ឋានតា, អត្ថលោកាធិបតិតា,
លដ្ឋាភយសភាវសណ្ឌិតតា, សប្បតិស្សវវដ្ឋភយទស្សវិតាលក្ខណតា ច
អដ្ឋសាលិនិយំ (ធម. ស. អដ្ឋ. ១ ពលរាសិវណ្ណានា) វិត្តារតោ វិតត្តា, អត្ថិកេហិ តំ
តត្ថេវ គហេតត្ថំ។

នលុព្ពតិ ឯតេន, សយំ វា នលុព្ពតិ, អលុព្ពនមត្តមេវ វា តន្តិ អលោភោ។
អនោសាមោហេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តេសុ អលោភោ អារម្មណេ ចិត្តស្ស
អគេធនលក្ខណោ, អលគ្គភាវលក្ខណោ វា កមលទលេ ជលតិន្ទ វិយ,
អបរិគ្គហរសោ មុត្តភិក្ខុ វិយ, អនល្លីនភាវបច្ចុបដ្ឋានោ អសុចិម្ហិ បតិវត្តិវិសោ
វិយ។

អនោសោ អបណ្ណិក្កលក្ខណោ, អវិរោធនលក្ខណោ វា អនុក្ខលមិត្តាវិយ,
អាឃាតវិនយនរសោ, បរិទ្យាហវិនយនរសោ វា ចន្ទនំវិយ,
សោម្មការបច្ចុបដ្ឋានោ បុណ្ណាចន្ទោវិយ។

អមោហោ យថាសការប្បដិវេជនលក្ខណោ, អក្ខលិតប្បដិវេជនលក្ខណោ
វា កុសលិស្សសក្ខិត្តឧសុប្បដិវេជោវិយ, វិសយោភាសនរសោ អនុទូដោ
បដិចោវិយ, អសម្មោហបច្ចុបដ្ឋានោ អវញ្ញកតសុទេសកោវិយ។ តយោបិ
ចេតេ សត្តកុសលានំ មូលភូតាតិ ទដ្ឋញ្ច។

អបិច អលោកោ ចេត្ត ធានហេតុ, អនោសោ សីលហេតុ, អមោហោ
ការណហេតុ។ តីហិបិ ចេតេហិ យថាបដិចាជិយា នេក្ខម្មសញ្ញា
អព្យាចាទសញ្ញា អវិហ័សាសញ្ញា ហោន្តិ, តថា អធិកឡនិបរីតគ្គហណានំ
អភាវោ, តថា មិយវិប្បយោគអប្បិយសម្បយោគឥន្ទ្រតាលាភទុក្ខានំ,
ជាតិជរាមរណទុក្ខានំ, បេតនិរយតិវច្ឆានកតិទុក្ខានញ្ច អភាវោ, តថា
កោគមិត្តអត្តសម្បត្តិបច្ចយភាវោ, តថា
កាមសុខបរិច្ឆាគអត្តកិលមថបរិច្ឆាគមជ្ឈិមបដិបត្តិនំ សម្ពវោ, តថា
អសុភអប្បមាណាធាតុសញ្ញានំ, អនិច្ចទុក្ខអនត្តសញ្ញានំ,
ទិព្ទព្រហ្មអរិយវិហារានញ្ច សម្ពវោ ហោតីតិ វេរមាធិហិ នយេហិ តេសំវិត្តារោ
វេទិតញ្ច។

ឯត្ថ ច អមោហោ នាម បញ្ញា, សា បជាននលក្ខណា។ វិញ្ញាណំ
វិជាននលក្ខណំ។ សញ្ញា សញ្ញាននលក្ខណា។ កី បនេតាសំ
សញ្ញាវិញ្ញាណាបញ្ញានំ នាទត្តន្តិ? សញ្ញាននវិជាននបជាននមេវ។ ឯតាសំ ហិ
សមាទេបិ ជាននភាវេ សញ្ញាយ “នីលំ បីត”ន្តិអាទិនា បុន សញ្ញាប្បទកមត្តេន
អាភារេន សញ្ញាននមត្តមេវ ហោតិ, អជាតពុទ្ធិធារកស្សវិយ

ចិត្តវដ្តាធិការមត្តាការេន កហាបណាធិធស្សនំ, ន តតោ ឧទ្ទិវិញ្ញាណស្ស
បនយថារុត្តន ច តតោវិសិដ្ឋន ច អនិច្ចាធិនា អាការេន ជាននំ ហោតិ,
តាមិកបុរិសស្ស វិយ យថារុត្តន ចេវ ឧបភោគារហតាធិនា ច អាការេន
កហាបណាធិធស្សនំ, ន តតោ ឧទ្ទិវិញ្ញាយ បនតេហិ ច យថារុត្តហិ
នានប្បការេហិ ច មគ្គចាតុភាវាធិហេតុហិ សព្វេហិ អាការេហិ បជាននំ
ហោតិ, ហេរញ្ញិកស្ស វិយ យថារុត្តហិ ចេវ នេកក្ខន្ធអនុសារាធិសព្វេហិ
អាការេហិ ច កហាបណាធិធស្សនំ។ បញ្ញាយ ហិ អជានិតព្ពំ នាម នត្ថិ។ ឯវំ
សញ្ញាននវិជាននបជាននាការេហិ ឯតាសំ នានត្ថំ វេទិតព្ពំ។ ឯតុ ច
ចក្កវិញ្ញាណធិនិវិត ក្កវិរិយាធិសហជាតបច្ចយវិហតោ រូចាធិសុ
សញ្ញាកិច្ចតោ អធិកវិជាននកិច្ចំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, ពលបរិណាយ កានិវិយ
សេនផ្កានិ បញ្ញានុវត្តកានេវ ហោន្តិតិ វេទិតព្ពានិ។ តេនាហ ភគវា “បញ្ចហិ
វិញ្ញាណេហិ ន កញ្ចិ ធម្មំ បដិវិជានាតិ អញ្ញាត្រ អភិនិចាតមត្តា” តិអាធិ (វិភ.
៧៦៦)។

កាយបស្សម្ពនំ កាយបស្សន្តិ។ ចិត្តបស្សម្ពនំ ចិត្តបស្សន្តិ។ កាយោតិ
បនេត្ថ វេទនាធម្មោ តយោ ខន្ធា។ ឧភោមិ បនេតា
កាយចិត្តនរជ្រុបសមលក្ខណា, កាយចិត្តនរជនិម្មទ្គនរសា, កាយចិត្តានំ
អបរិប្បន្តសីតិការបច្ចបដ្ឋានា, កាយចិត្តបទដ្ឋានា។ កាយចិត្តានព្វា
អរុបសមករឧទ្ធច្ចាធិកិលេសបដិបក្ខភូតាតិ ទដ្ឋព្វា។

កាយលហុភារោ កាយលហុតា។ ចិត្តលហុភារោ ចិត្តលហុតា។ ឯវំ
ឧបរិមិ បនេត្តា ទដ្ឋព្វា។ កាយចិត្តានំ គរុការវរុបសមលក្ខណា
កាយលហុតា, ចិត្តលហុតា ច, តេសំ គរុការនិម្មទ្គនរសា, តេសំ

អន្ទតាបច្ចបដ្ឋាន, តេសំ គរុការករជិនមិទ្ធាទិកិលេសបដិបក្ខតាតិ
ទដ្ឋព្វា។

កាយចិត្តានំ ចន្ទការវ្យុបសមលក្ខណា កាយមុទុតា, ចិត្តមុទុតា ច, តេសំ
ចន្ទការនិម្មទ្ទនរសា, អប្បដិយាតបច្ចបដ្ឋាន, កាយចិត្តបទដ្ឋាន, តេសំ
ចន្ទការករទិដ្ឋិមាណទិកិលេសបដិបក្ខតាតិ ទដ្ឋព្វា។

កាយចិត្តានំ អកម្មញ្ញការវ្យុបសមលក្ខណា កាយកម្មញ្ញតា,
ចិត្តកម្មញ្ញតា ច, តេសំ អកម្មញ្ញការនិម្មទ្ទនរសា, កាយចិត្តានំ
អារម្មណករណសម្បត្តិបច្ចបដ្ឋាន, តេសំ
អកម្មញ្ញការករវសេសនីវរណបដិបក្ខតាតិ ទដ្ឋព្វា។ បសាទនិយវត្ថុសុ
បសាទាវហា, ហិតកិរិយាសុវិនិយោគក្ខមការាវហា សុវណ្ណាវិសុទ្ធិវិយាតិ
ទដ្ឋព្វា។

កាយចិត្តានំ អគេលញ្ញការវលក្ខណា កាយចាតុញ្ញតា, ចិត្តចាតុញ្ញតា
ច, តេសំ គេលញ្ញនិម្មទ្ទនរសា, និរាទិនវបច្ចបដ្ឋាន, តេសំ
គេលញ្ញករអស្សន្ធិយាទិកិលេសបដិបក្ខតាតិ ទដ្ឋព្វា។ កាយចិត្តានំ
អជ្ឈវលក្ខណា កាយុដុកតា, ចិត្តុដុកតា ច, តេសំ កុដិលការនិម្មទ្ទនរសា,
អទិម្ហតាបច្ចបដ្ឋាន, តេសំ កុដិលការករមាយាសាវេយ្យាទិបដិបក្ខតាតិ
ទដ្ឋព្វា។ សព្វេបេតេ បស្សន្ធិអាទយោ ធម្មា កាយចិត្តបទដ្ឋានតិ វេទិតព្វា។

កី បនេត្ថ បស្សន្ធិអាទយោ ធម្មា ឧទ្ធានី វិនោទេតុំ ន សក្កោន្តិ, យេន ឥមេ
បស្សន្ធិអាទយោ ធម្មា ន វិសុំ វិភត្តាតិ? នោ ន សក្កោន្តិ, ឥមេ បន សហិតា វេ
សក្កោន្តិ, ឥតវថា តេសំ ឧប្បត្តិយា វេ អសម្ពុរតោ។ យថា វា បស្សន្ធិសុ
វិជ្ជមានេសុ មោហាហិរិកាទិនំ ឧដុបដិបក្ខតាវេន អមោហាហិរិអាទយោ

ហោត្តិ, ឯវមេតេបិ ឧទ្ធច្ឆាទិឧដុបដិបក្ខតាវេន ឥន្ទ្រតញ្ញាតិ គហេតញ្ញា។ យស្មា
ចេត្ត ធ្វើហិ ធ្វើហិ ឯវ យថាសកំ បដិបក្ខា ហរិតញ្ញា, តស្មា តេ ឯតេ ឯវ ធ្វើធា
វិភត្តា, ន អមោហាធម្មោតិ ញ្ញាតញ្ញា។

យេវាបនកេសុ ធន្នោតិ កត្តកាមតាយេតំ អធិវចនំ, តស្មា សោ
កត្តកាមតាលក្ខណោ, អារម្មណាបរិយេសនវសោ, អារម្មណោ
អត្តិកតាបច្ចបដ្ឋានោ, តនេវស្ស បទដ្ឋានំ។ អារម្មណគ្គហណោ ចាយំ ចេតសោ
ហត្ថប្បសារណំ វិយ ទដ្ឋញ្ញោ។ អយញ្ច យស្មា វិវដ្តិតញ្ញាទីសុបិ នេក្ខម្មាទិនា
សហ លោកវិសធិសេន កត្តកាមតាការេន បវត្តតិ, តស្មា អសេខានម្បិ
ឧប្បជ្ឈតិ។ លោកោ បន សុភសុខាទិវិបល្លាសបុព្វកេន អភិសង្កាតារេនេវ
បវត្តតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។ ឯវ មេត្តាករុណាទីនម្បិ លោភាទីហិ
វិសេសោ យថានុរូបំ ញ្ញាតញ្ញោ។

អធិមុច្ឆនំ អធិមោក្ខោ។ សោ សន្និដ្ឋានលក្ខណោ, អសំសប្បនវសោ,
និច្ឆយបច្ចបដ្ឋានោ, សន្និដ្ឋាតត្ថធម្មបទដ្ឋានោ, អារម្មណោ និច្ឆលភាវេន
ឥន្ទធិលោវិយ ទដ្ឋញ្ញោ។ ននុ ច សទ្ធាបិ អធិមោក្ខោតិ វុច្ចតិ។ តថា ហិ
អធិមោក្ខលក្ខណោ ឥន្ទជ្ជំ ការេតីតិ សទ្ធិន្ទ្រិយន្តិ វុច្ចតិ? សច្ចំ, សា ច ខោ
សម្បសាទនភាវេន អធិមោក្ខោ, អយំ បន យថា តថា វា និច្ឆយភាវេនាតិ ន
កោចិ វិរោធា។

កិរិយា កាវេ, មនស្សី កាវេ មនសីកាវេ, បុរិមមនតោវិសធិសំ មនំ
កវេតីតិបិ មនសីកាវេ, ស្វាយំ អារម្មណាបដិចាទកោ វីចិបដិចាទកោ
ជវនបដិចាទកោតិ តិប្បកាវេ, តត្ថ អារម្មណាបដិចាទកោ ឥធម មនសីកាវេ។
សោ សារណាលក្ខណោ, សម្បយុត្តានំ អារម្មណេសុ បយោជនវសោ,
អារម្មណាភិមុខការបច្ចបដ្ឋានោ, អារម្មណាបទដ្ឋានោ,

សង្ខារក្នុងបរិយាបន្នោ។ អារម្មណ៍បដិច្ចកកត្តន សម្បយុត្តានំ សារថិវិយ
ទដ្ឋព្ពោ។ វិចីបដិច្ចកកតិ បន បញ្ចុទ្ធារាវដ្ឋនស្សតំ អធិវចនំ។
ជវនបដិច្ចកកតិ មនោទ្វារាវដ្ឋនស្ស, ន តេ ឥធ អធិប្បតា។ ឯត្ថ ចាយំ
មនសិការោ សមន្ទាហារមត្តាការេន អារម្មណ៍ សម្បយុត្តានំ បយោជកោ,
ចេតនា ចេតោកិរិយាការេន, វិតក្កោ បន សង្កប្បាការេន,
ឧបនិជ្ឈាយនាការេន ច អភិធិរោបកោ។ តេនេវ ហេតុ បទភាជនីយេ “តក្កោ
សង្កប្បតិ ច, ឈានង្គ”ន្តិ ច វុច្ចតីតិ អយមេតេសំវិសេសោ។

តេសុ តេសុ ធម្មេសុ មជ្ឈត្តតា តត្រមជ្ឈត្តតា។ សា ចិត្តចេតសិកានំ
សមវាហិតលក្ខណា, ឧនាធិកតានិវារណាសា, បក្ខចាតុបច្ឆេទនរសា វា,
មជ្ឈត្តការាបច្ចុបដ្ឋានា, សមប្បវត្តសម្បយុត្តធម្មបទដ្ឋានា។ សម្បយុត្តធម្មានំ
អជ្ឈបេក្ខណេន សមប្បវត្តានំ អាជានីយានំ អជ្ឈបេក្ខកសារថិវិយ ទដ្ឋព្ពោ។

បរទុក្ខេ សតិ សាធ្ងនំ ហទយកម្មនំ ករោតីតិ ករុណា, កិរតិ វា បរទុក្ខេ
ហីសតិ ច, កិរិយតិ វា ទុក្ខេតេសុ បសារីយតីតិ ករុណា។ សា
បរទុក្ខាបនយនាការប្បវត្តិលក្ខណា, បរទុក្ខាសហនរសា,
អវិហីសាបច្ចុបដ្ឋានា, ទុក្ខាភិក្ខុតានំ អនាថការាទស្សនបទដ្ឋានា។ មោទន្តិ
តាយ តំសមង្គិនោ, សយំ វា មោទតិ, មោទនមត្តមេវ វា តន្តិ មុទិតា។ សា
បមោទលក្ខណា, អនិស្សយនរសា, អរតិវិយាតបច្ចុបដ្ឋានា, សត្តានំ
សម្បត្តិទស្សនបទដ្ឋានា។

កស្មា បនេត្ថ មេត្តបេក្ខា ន វុត្តាតិ? បុព្វេ គហិតត្តា។ អនោសោ ឯវ ហិ
សត្តេសុ ហិតជរណាវសេន បវត្តិយំ មេត្តា។ តត្រមជ្ឈត្តតា ឯវ ច
ឥដ្ឋានិជ្ជសត្តេសុ មជ្ឈត្តាការេន បវត្តិយំ ឧបេក្ខា។ តេ ច ធម្មា និយតា, កេវលំ
បន នេសំ សត្តេសុ មេត្តបេក្ខាការេន បវត្តិ អនិយតាតិ។ កាយទុច្ចរិតតោ

វិរតិ កាយទុច្ចរិតវិរតិ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ លក្ខណាទិតោ
បនេតា តិស្សោបិ កាយទុច្ចរិតាទិវត្ថុនំ អវីតិក្កមលក្ខណា, តតោ
សំកោចនវសា, តេសំ អកិរិយបច្ចបដ្ឋានា,
សទ្ធាហិរោត្តប្បអប្បិច្ឆតាទិគុណាបទដ្ឋានា, ចាបកិរិយតោ ចិត្តស្ស
វិមុខការក្ខតាតិ ទដ្ឋញ្ញា។ ឯវំ លក្ខណាទិតោ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ញា។

សង្គហាតិ ឯវំ យេ ឥមេ ឥមស្មី កាមាវចរបឋមកុសលេ វិភត្តា
ឯក្កនចត្តាលីស ធម្មា, សព្វេតេ ខន្ធតោ ចតុត្ថិជា ហោន្តិ - វេទនាក្ខន្ធនោ
សញ្ញាក្ខន្ធនោ សង្ខារក្ខន្ធនោ វិញ្ញាណក្ខន្ធនោតិ។ តត្ថ វាសដ្ឋេន សោមនស្សវេទនា
វេទនាក្ខន្ធនោ, តថា សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធនោ, ចិត្តំ វិញ្ញាណក្ខន្ធនោ, អវសេសា
ជស្សាទយោ ធនីស ធម្មា សង្ខារក្ខន្ធនោតិ វេទិតញ្ញា។

ននុ ច យទិ វាសដ្ឋេន ខន្ធនោ, ជស្សាទីនំ តាវ អនេកត្តា សង្ខារក្ខន្ធតា យុត្តា,
កងំ បន វេទនាទីនំ តិណ្ណំ ខន្ធតាតិ? ឧបចារតោ។ បច្ឆេកំ ហិ
អតីតាទិភេទភិន្នេសុ វេទនាសញ្ញាវិញ្ញាណេសុ និរុទ្ធាបិ ខន្ធសន្នោ
តទេកទេសេសុ ឯកេកវេទនាទីសុបិ សមុទាយោបចារេន វោហរិយតីតិ
តទេកទេសេបិ តញ្ញោហារោ, យថា រុក្ខស្ស សាខាយ ជិដ្ឋមាឆាយ “រុក្ខោ
ជិដ្ឋតី” តិអាទីសុ វិយាតិ។ ឯវំ ខន្ធតោ ចតុត្ថិជា ហោន្តិ។

តេ បុន អាយតនតោ ធុរិជា ហោន្តិ - មឆាយតនំ ធម្មាយតនន្តិ។
សញ្ញាតិសមោសវណាដ្ឋានដ្ឋេន ហេតុ ចិត្តំ មឆាយតនំ, សេសា បន អដ្ឋតីស
ធម្មា ធម្មាយតនន្តិ។ ឯវំ អាយតនតោ ធុរិជា ហោន្តិ។ តេ បុន ឆាតុវសេន ធុរិជា
មនោវិញ្ញាណាធាតុ ធម្មធាតុតិ។ និស្សត្តនិដ្ឋិវដ្ឋេន ហេតុ ចិត្តំ
មនោវិញ្ញាណាធាតុ, សេសា ធម្មធាតុតិ។ ឯវំ ឆាតុវសេន ធុរិជា។

តថា អាហារាធាហារវសេន។ តត្ថ ជស្សោ វេទនា ចិត្តន្តិ ឥមេ តយោ ធម្មា
វិសេសបច្ចយត្ថេន យថាក្កមំ “ជស្សហារោ មនោសញ្ចេតនាហារោ
វិញ្ញាណាហារោ”តិ វុច្ចន្តិ, អវសេសា ន អាហារាតិ។ កី បនេតេ បច្ចយា ន
ហោន្តិ, យេ ន អាហារាតិ វុច្ចយ្យន្តិ? នោ ន ហោន្តិ, វិសេសបច្ចយា បន ន
ហោន្តិ, ជស្សនយោ បន តេសំ ធម្មានំ វិសេសបច្ចយា ហោន្តិ, វិសេសតោ
វេទនាធម្មោ ច អាហារន្តិ។ ជស្សហារោ ហិ តិស្សោ វេទនាយោ អាហារតិ,
មនោសញ្ចេតនាហារោ តយោ ភវេ, វិញ្ញាណាហារោ បដិសន្ធិនាមរូបំ។ ននុ ច
សោ វិចាគោ, ឥទំ បន កុសលវិញ្ញាណន្តិ? កិញ្ញាបិ ឯវំ, តំសវិក្ខុតាយ បន
វិញ្ញាណាហារោត្វេ វុត្ថំ។ យស្មា វា ឥមេ “អរូបិនោ អាហារា សម្មយុត្តកានំ
ធម្មានំ តំសមុដ្ឋានានញ្ច រូចានំ អាហារបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ (បដ្ឋា. ១.១.១៥)
វេទនតោ កតត្ថិ កាហារោ វិយ រូបកាយស្ស ឧបត្ថម្ភកដ្ឋេន នាមកាយស្ស
អាហារបច្ចយា ហោន្តិ, តស្មា ឥមេវ “អាហារា”តិ វុត្ថាតិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ
អាហារាធាហារវសេន ធុរិជា។

តថា ឥន្ទ្រិយានិទ្ធរិយតោ។ តត្ថ សទ្ធាវីរិយំ សតិ ឯកគ្គតា អមោហោ ចិត្តំ
សោមនស្សវេទនា ជីវិតន្តិ ឥមេ អដ្ឋ ធម្មា អធិបតិយដ្ឋេន យថាក្កមំ “សទ្ធិន្ទ្រិយំ
វីរិយំ ឥន្ទ្រិយំ សតិទ្ធរិយំ សមាធិទ្ធរិយំ បញ្ញាទ្ធរិយំ មនិទ្ធរិយំ សោមនស្សទ្ធរិយំ
ជីវិតិទ្ធរិយំ”ន្តិ វុច្ចន្តិ, អវសេសា ន “ឥន្ទ្រិយានី”តិ។ ឯវំ ឥន្ទ្រិយានិទ្ធរិយតោ
ធុរិជា។

តថា ឈានផ្កាឈានផ្កវសេន។ តត្ថ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សោមនស្សំ
ឯកគ្គតាតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា ឧបនិជ្ឈាយនដ្ឋេន “ឈានផ្កានី”តិ វុច្ចន្តិ, ឥតវេ
“អឈានផ្កានី”តិ។ ឯវំ ឈានផ្កាឈានផ្កវសេន ធុរិជា។

តថា មគ្គផ្ដាមគ្គផ្ដវសេន។ តត្ថ អមោហោវិតក្កោវិតត្ថយំ វិរិយំ សតិ
ឯកគ្គតាតិ ឥមេ អដ្ឋ ធម្មា និយ្យានជ្ជន, វិមោក្ខជ្ជន ច យថាក្កមំ “សម្មាទិដ្ឋិ
សម្មាសង្គិហ្ម សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
សម្មាសមាធិ” តិ នាមេន “មគ្គផ្ដាជី” តិ វុច្ឆន្តិ, ឥតវេ “អមគ្គផ្ដាជី” តិ។ ចាឡិយំ
បន លោកិយចិត្ត វិរតីនំ អនិយតត្តា, យេវាបនកត្តា ច តាវដ្ឋេត្វា
“បញ្ចន្តិកោ មគ្គោ ហោតិ” តិ (ធម. ស. ៥៨, ១២១) វុច្ឆតិ។ ឯវំ មគ្គផ្ដាមគ្គផ្ដវសេន
ធុរិយា។

តថា ពលាពលវសេន។ តត្ថ សទ្ធាវិរិយំ សតិ សមាធិ បញ្ញា ហិរិ ធុត្ថប្បន្តិ
ឥមេ សត្ត ធម្មា អកម្មិយជ្ជន ពលានីតិ វុច្ឆន្តិ, ឥតវេ អពលានីតិ។ ឯវំ
ពលាពលវសេន ធុរិយា។

តថា ហេតុនហេតុវសេន។ តត្ថ អលោកោ អនោសោ អមោហោតិ ឥមេ
តយោ ធម្មា មូលជ្ជន ហេតុតិ វុច្ឆន្តិ, ឥតវេ នហេតុតិ។ ឯវំ ហេតុនហេតុវសេន
ធុរិយា។ ឯវំ ជស្សរាជស្សវេទនាវេទនា សញ្ញាសញ្ញាចិត្តាចិត្តាធុរិយសេនបិ
វុត្តនយានុសារេន យថាយោគំ សង្កហិកាគោ វេទិតញ្ចោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ,
វិត្តារោ បន បទភាជនីយសង្កហវារេ (ធម. ស. ១០៣ អាទយោ), តទដ្ឋកថាយញ្ច
(ធម. ស. អដ្ឋ. ៥៨-១២០) គហេតញ្ចោ។ ឯវំ សង្កហតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

សុញ្ញតោ ចេវាតិ ឯវំ ខន្ធធិហិ សង្កហិតេសុ តេសុ ធម្មេសុ តព្វិនិមុត្តោ
ការកវេទកាទិសភារោ អត្តា វា សស្សតោ វា ភារោ ន ឧបលព្ពតិ។ សុញ្ញា តេ
ធម្មា អត្តន វា អត្តនិយេន វា, កេវលំ បដិច្ចសមុប្បន្នា, សលក្ខណាធារណតោ
ធម្មមត្តា, និច្ចសុខាទិសារិវហតោ អសារា, បវត្តកនិយាមកាភាវតោ
អបរិណាយកា អនិច្ចា, ធុត្វា, អនត្តា, អនត្តនិយា ច ហុត្វា បវត្តន្តិតិ

អយមេត្ត សង្ខេប, វិគ្គហេ បន បទភាជនីយសុញ្ញតវារេ, តទដ្ឋកថាយញ្ច
គហេតញ្ញាតិ។ ឯវំ សុញ្ញតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ញោ។

និដ្ឋិតា បឋមកុសលស្ស អត្ថវណ្ណានា។

ទុតិយាទីសុបិ បឋមកុសលេ វុត្តនយេន ធម្មទ្កេសាទិនា សញ្ញាវិនិច្ឆយោ
វេទិតញ្ញោ។ ន កេវលញ្ច ឯត្ថវ, ឥតោ បរេសុបិ សព្វត្ថ ហេជ្ជា វុត្តសទិសានំ
បទានំ, ធម្មានញ្ច អត្តោ, សញ្ញោ ច វិនិច្ឆយោ ឯត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។ ឥតោ
បរំ បន អបុព្វមេវ វណ្ណាយិស្សាម។ ទុតិយចិត្ត តាវ សសម្ព័រការមត្តមេវ
បឋមចិត្តតោវិសេសោ, សេសំ តាទិសមេវ។ ទុតិយកុសលំ។

តតិយេបិ ធម្មទ្កេសេ អមោហាកាវា ឥន្ទ្រិយមគ្គផ្ដុំពលមូលសង្គហេសុ
បញ្ញាឥន្ទ្រិយសម្មាទិដ្ឋមគ្គផ្ដុំបញ្ញាពលអមោហាមូលានំ បរិហានិយា
សទ្ធិឥន្ទ្រិយាទីនំ ភាវោវិសេសោ, សេសំ តាទិសមេវ។ តថា ចតុត្ថ
សសម្ព័រការមត្តមេវិសេសោ។ តតិយចតុត្ថានិ។

បញ្ចមនដ្ឋសត្តមជ្ឈមេសុ បន សុខសោមនស្សដ្ឋានេសុ ឧបេក្ខាកាវោ,
បីតិយា ច អភាវោ។ តេនេវ ឈានផ្ដុំសង្គហាវារេ ចតុរង្គជ្ឈានតាវិសេសោ,
សេសំ បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថចិត្តសទិសមេវ។ ឧបេក្ខាសហគតេសុ ចេត្ត
ចតុសុ ករុណាមុទិតា ន ឧប្បជ្ឈន្តិទិ កេចិ វេទន្តិ, បរិកម្មភូតានំ បនេត្ត តាសំ
ឧប្បត្តិយា មហាអដ្ឋកថាយំ អនុញ្ញាតត្ថា ឧបចារប្បត្ថា បន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន
ឥតរាតិ គហេតញ្ញំ។ បញ្ចមនដ្ឋសត្តមជ្ឈមាទិ។

វិសយាទិប្បភេទតោតិ ឯវំ ធម្មទ្កេសាទិនាវិកត្តានិ អដ្ឋ
កាមាវចរកុសលានិ អារម្មណាវិភាគតោ បច្ឆេកំ ធម្មិជានិ ហោន្តិ
រូចារម្មណំ...បេ... ធម្មារម្មណាន្តិ។ តត្ថ នីលាទិភេទភិជ្ជា,

អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នអនាគតកតាហិរឌិទ្ធារិកសុខុមាធិភេទភិក្ខុ ច
វណ្ណាធាតុ រូបារម្មណំ នាម។ ឯវំ សន្ធារម្មណាធិសុបិ យថានុរូបំ ភេទោ
វេទិតញោ។

ឯត្ថ ច ដោជ្ជព្ពន្ធិ អាចោធាតុវដ្ឋិតភូតត្ថយំ, ធម្មារម្មណន្តិ បញ្ចារម្មណានិ
វដ្ឋេត្វា អវសេសា រូបារម្មណបបញ្ញត្តិយោ វេទិតញោ, សេសំ តាធិសមេវ។ កេចិ
បនេត្ថ “ចក្កវិញ្ញាណាធិនមាថាជគតានិ ឯតានារម្មណានិ
រូបារម្មណាធិវេហារំ លភន្តិ, អនាថាជគតានិ បន
អតីតានាគតទ្វរសុខុមាធិភេទភិក្ខុនិ ធម្មារម្មណានេវា” តិ វទន្តិ, តំ ន យុត្តំ
ទិព្ពចក្ខាធិនំ រូបារម្មណតាធិវចនតោ។

អនាថាជគតា ឯវំ ហិ តានិ ទិព្ពចក្កអាធិនំ អារម្មណំ, ន ច តានិ
ធម្មារម្មណានិ។ រូបាធយោ ហិ បញ្ច បច្ចេកំ ធ្វីសុ ធ្វីសុ ទ្វារេសុ ឯកស្មី ខណោ
អាថាជមាគន្ធា តំតំទ្វារិកជវនានំ, តទនន្តរេ មនោទ្វារិកានញោ អបរភាគេ ច
ទិដ្ឋសុតាធិវសេនាទុស្សន្តស្ស សុទ្ធមនោទ្វារិកានញោ អារម្មណានិ ហោន្តិ។
តថា ហិ នាធាវណ្ណាវិចិត្តចេតិយាធិនស្សនំ ករោន្តស្ស, ធម្មំ សុណាន្តស្ស,
ភេរិសន្ធាធិហិ វា បូជាធិ ករោន្តស្ស ច គន្ធមាលាធិនិ យាយិត្វា,
ខាធិនិយកោជនិយាធិញោ សាយិត្វា, សុខសម្មស្សនិ អត្ថរណាថាវរណាធិនិ ច
ដុសិត្វា មនាបការំ ញាត្វា តេហិ ចេតិយបូជំ ករោន្តស្ស, តត្ថ តត្ថ អកុសលំ វា
ឧប្បាទេន្តស្ស, តស្មី តស្មី ខណោ គយ្ហមាធានិ រូបាធិបញ្ចារម្មណានិ សាខាយ
អក្កមនំ, បថវិយំ នាយាជរណាញោ ឯកក្ខណោ កុរុមាធិ រុក្ខក្កេ និលីយមាធិ
បក្ខិនោ សរិរំ វិយ យថាសកំ បសាទញោ យដ្ឋេត្វា តស្មីយេវ ខណោ
ភវន្តិចលនបច្ចយភាវេន មនោទ្វារេបិ អាថាជមាគន្ធា តតោ ភវន្តិវិច្ឆិទ្ធិត្វា
ឧប្បន្នានំ អារជ្ជនាធិវោជ្ជព្ពនបរិយោសានានំ, វីចិចិត្តានំ, តទនន្តរានញោ

កុសលាកុសលាធិជវនានំ អារម្មណំ ហុត្វា តទនន្តរាសុ មនោទ្វារីវីដីសុ ច
អបរភាគេ តថាវុបំ បច្ចយំ អាគម្ម អត្តនា បូជាធិករណាកាលេសុ,
ទិដ្ឋសុតយាយិតសាយិតដុដ្ឋវសេនានុស្សវន្តស្ស, បច្ចក្ខតោ អនុភុយ្យមាណិនិ
វិយ មនោទ្វារេ ច អារម្មណានិ ហោន្តិ។

អថាបិ បញ្ចហិ ទ្វារេហិ អគហិតបុព្វានិ ពុទ្ធុចាធិនិ, ទិព្វចាធិនិ ច
បញ្ចារម្មណានិ សវនវសេន សល្លក្ខេត្វា ជវនក្ខណោ វា អបរភាគេ
សុតវសេនេវ អនុស្សវិត្វា វា បសាទំ, កម្មជលសទ្ធាធិ, លោភាទិព្វា
ឧប្បាទេន្តស្សាបិ មនោទ្វារេ អាចាថមាគច្ឆន្តិ។ អភិញ្ញានំ បន សុទ្ធមនោទ្វារេ វេ,
តស្មា វេ បញ្ចទ្វារេ, មនោទ្វារេ, សុទ្ធមនោទ្វារេ ច អាចាថគតានិ
អតីតាធិភេទភិដ្ឋានិ សព្វានិបិ បញ្ចារម្មណានិ កធានិបិ ធម្មារម្មណំ ន ហោន្តិ,
តទិតរា នាមរូបបញ្ញត្តិយោ ធម្មារម្មណាន្តិ គហេតព្វំ។ ននុ ចេតានិ
ឥដ្ឋកន្តមនាថានិ អារម្មណានិ លោភស្ស វត្ថុ, កថមេត្ត កុសលំ ឧប្បជ្ជតីតិ?
និយមាធិការណតោ។ ចិត្តំ ហិ “កុសលមេវ មយា កត្តព្វ”ន្តិ បុព្វេ
និយមិតវសេន សព្វត្ថ អកុសលប្បវត្តី និវត្តេត្វា កុសលេ បរិណាមនវសេន
ច អភិណ្ណំ អាសេវិតកុសលសមុទាចារវសេន ច
សប្បវិស្វបនិស្សយាធិឧបនិស្សយវសេន ច យោនិសោអាភុជិតវសេន ចាតិ
ឥមេហិ ការណេហិ កុសលំ ហុត្វា ឧប្បជ្ជតីតិ វេទិតព្វំ។ វេមិមេសុ ធនុ
អារម្មណេសុ ឧប្បជ្ជនតោ បច្ចេកំ ធម្មិធានិ ហោន្តិ។ អារម្មណាវត្ថានកថា។

វេ អារម្មណភេទភិដ្ឋេសុ រូចារម្មណំ តាវ កុសលំ
ទសបុញ្ញកិរិយវត្ថុវសេន ទសវិធំ ហោតិ។ តត្ថ ឯកេកំ បន កាយកម្មំ
វេចិកម្មំ មនោកម្មន្តិ តិវិធំ។ តត្ថ កាយទ្វារេ បវត្តំ កាយកម្មំ, វេទិទ្វារេ បវត្តំ
វេចិកម្មំ, មនោទ្វារេ បវត្តំ មនោកម្មំ។ តត្ថ កាយទ្វារន្តិ កាយវិញ្ញត្តិ។ វេទិទ្វារន្តិ

វិចីវិញ្ញត្តិ។ តាសំវិភាគោ រូបវិភត្តិយំ អាវិភវិស្សតិ។ មនោទ្វារន្តិ សព្វំ
ចេតនាសម្បយុត្តំ ចិត្តំ វុច្ឆតិ, វិសេសតោ កុសលាកុសលំ។ តំ ហិ
សហជាតានំ ចេតនានំ, កាយផ្គុំវាចផ្គុំចោបនំ អសម្បាបុណិត្វា បវត្តានំ
សុទ្ធមនោកម្មានំ បវត្តឌីកាសទានតោ ទ្វារន្តិ វុច្ឆតិ, ឥមេសុ បន តីសុ ទ្វារេសុ
បវត្តា ចេតនា កាយកម្មាធយោ នាម។ អបិច ចាណាតិចាតាធយោ,
ចាណាតិចាតាវេរមណីអាធយោ ច កាយកម្មំ នាម, មុសាវាទាធយោ,
មុសាវាទាវេរមណីអាធយោ ច វចីកម្មំ នាម, អភិជ្ឈាធយោ, អនភិជ្ឈាធយោ ច
មនោកម្មំ នាម។

កុសលបក្ខេ បន ធានាទិទសបុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ ច យថាវហំ
កាយវចីមនោកម្មានិ ហោន្តិ។ ឯវំ យេតុយ្យវត្ថុតោ ចេស កាយកម្មាទិកាវោ
វុត្តោ ចាណាតិចាតាទិនម្បិ វចីទ្វារាទីសុ បវត្តិតោ កេសញ្ចិ បុរិសានំ
វនចរកាទិកាវោវិយ, ទ្វារានញ្ច កាយកម្មទ្វារាទិកាវោ កេសញ្ចិ កាមានំ
ព្រាហ្មណកាមាទិកាវោវិយ។ អកុសលេ តាវ ឯត្ថ
ចាណាតិចាតាទិកាយកម្មំ កាយទ្វារេ, វចីទ្វារេ ច យថាវហំ សមុដ្ឋាតិ, នោ
មនោទ្វារេ។ តថា មុសាវាទាទិវចីកម្មំ។ ចាណាតិចាតាទិនិច្ឆាទនត្ថំ ហិ
មនោទ្វារេ ឯវ ចិន្តេន្តស្ស ចេតនាព្យាបាទាទីសុ កម្មបថប្បត្តេសុ វា កម្មបថំ
អប្បត្តេសុ វា មនោកម្មេសុ ឯវ បរិសនតោ កាយកម្មាទិកាវំ ន ចាបុណាតិ។
ននុវិជ្ជាមយេនាបិ កេវលំ មនោកម្មេន ចាណាតិចាតាទី ករោន្តិតិ? ន
អលោណាកោជនទព្ពសយនមន្តបរិជប្បនាទិកាយវចីបយោគំវិនា
តស្សាសិជ្ឈនតោ។ អភិជ្ឈាទិមនោកម្មំ បន តីសុបិ ទ្វារេសុ សមុដ្ឋាតិ។
អភិជ្ឈាយ ហិ កាយេន បរកណ្ឌក្កាហាទីនំ, ព្យាបាទេន ទណ្ឌបរាមសនាទីនំ,
មិច្ឆាទិដ្ឋិយា តិត្តិយវន្តនាទីនំ ករណាកាលេ, វាចាយ បរសម្បត្តិបត្តនាយ

“ហញ្ញន្ត ពង្សន្ត” តិ អនត្ថបត្ថនាយ ច តិត្ថយត្ថតិវត្ថនត្ថនិបនាទីនព្វា
យថាក្កមំ បវត្ថិកាលេ ច តស្ស មនោកម្មស្ស កាយវាចាសុ បវត្ថិ វេទិតញ្ញា។

កាមាវចរកុសលំ បន ចាណាតិចាតាវេរមណីអាទិកំ
កាយវីចីមនោកម្មំ បច្ចេកំ ធារត្ថយេបិ បវត្ថតិ។ តត្ថ ចាណាតិចាតាទីហិ
សម្មប្បលាបបរិយោសានេហិ សត្តហិវិរមន្តស្ស តាវ ហត្ថមុឡាយ, វីចីភេទេន
ច សមាទិយនកាលេ, មនសាវិរមណាកាលេ ច តេសំ កាយវីចីកម្មានំ តិសុ
ធារេសុ បវត្ថិ វេទិតញ្ញា។ អនភិជ្ឈនីហិ សហគតេន ចេតសា តជ្ជស្ស
កាយបយោគស្ស, “បវិត្ថបករណំ ចិវដ្ឋិតិកំ ហោតុ, សព្វេ សត្តា អវេរា
ហោន្ត, សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ” តិអាទិនា វីចីបយោគស្ស, កេវលំ
មនោបយោគស្ស ច ករណាកាលេ មនោកម្មស្ស តិសុបិ ធារេសុ បវត្ថិ
វេទិតញ្ញា។ ឯត្ថ ច បញ្ចធារេ ឧប្បន្នានិ ជវនានិ កាយវីចីកម្មានិ ន ហោន្តិ,
មនោកម្មានិ ឯវ។ តានិ ច ន កម្មបថប្បត្តានិ, កេវលំ កុសលាទីនិ ហោន្តិ។
មនោធារេ បដុតរប្បវត្តានិ ឯវ ហិ កម្មបថប្បត្តានិ មនោកម្មានិ ហោន្តិ,
រូបារូបជវនានិ បន ឯកន្តំ ភាវនាមយំ មនោកម្មមេវ មនោធារេ ឯវ ច បវត្ថន្តិ។

កិញ្ចាបិ អភិញ្ញាញាណានិវិញ្ញត្តិទ្វយជនកានិ, តថាបិ
កាយវីចីកម្មវោហារំ ន លភន្តិ, លោកុត្តរកុសលំ បន កាយវីចីធារេសុ
អនុប្បជ្ជមានម្យិ មិន្នាវាចាកម្មន្តាជីវានំ សមុច្ឆេទប្បហានការីនំ វិរតីនំ វសេន
កាយវីចីកម្មម្យិ ហោតិ, តទិតរមគ្គផ្ដវសេន មនោកម្មម្យិ តិ ឯកក្ខណោ
តីណិបិ កម្មានិ ហោន្តិ, តញ្ច ភាវនាមយំ, ធារំ បនស្ស មនោធារមេវ។ យថា ច
ចាណាតិចាតាវេរមណីយាទីនំ វសេន កុសលស្ស ធារត្ថយេ បវត្ថិ វុត្តា, ឯវំ
នសបុញ្ញកិរិយវត្ថនម្យិ វសេន វត្ថញ្ញា។ អដ្ឋកថាសុ បន ន វិចារិកា, តថាបិ
នយតោ ឯវំ វេទិតញ្ញា។

តេសុ ទានំ កាយកម្មមេវ, វេទិកម្មម្យី វា។ បត្តានុប្បទានំ, អព្ពនុមោទនំ,
ទេសនា វេទិកម្មមេវ។ សីលំ អបចិត្តិសហគតំ, វេយ្យាវច្ឆសហគតញ្ចា
កាយកម្មម្យី អត្ថិ, វេទិកម្មម្យី អត្ថិ។ តត្ថ សីលស្ស កាយវេទិកម្មភារោ សិទ្ធា
ឯវ។ អបចិត្តិយា បន បុប្ផបូជាធិនា, វន្តនាធិនា វា បវត្ថិកាលេ
កាយកម្មភារោ, ធុតិមយបូជាធិនា បវត្ថិកាលេ វេទិកម្មភារោ ច វេទិតញ្ចា។
វេយ្យាវច្ឆស្សបិ សហត្ថា ករណកាលេ កាយកម្មភារោ, គិលានាធិនំ
ចតុបច្ចយសមាទាបនាធិវសេន, គរូហិ អាណាត្ថសន្តេន
អាហេចនបក្កោសនាធិវសេន វេទិកម្មភារោ ច វេទិតញ្ចា។ ភាវនា, សវនំ,
ទិដ្ឋិដុកម្មញ្ចា មនោកម្មមេវ, អព្ពនុមោទនម្យីតិ កេចិ។ សវនម្យី ហិ
សោតទ្វារាទុសារេន មនោទ្វារេ ឯវ ធម្មត្ថសល្លក្ខណាវសេន បវត្ថិកាលេ
មនោកម្មមេវ។

តត្ថ ទានំ អបចិត្តិ វេយ្យាវច្ឆំ បត្តានុប្បទានំ ទេសនាតិ ឥមាធិ បញ្ចា
កាយវេទិទ្វារេសុ ឯវ បវត្ថន្តិ, ន មនោទ្វារេ។ ឯវ ច បត្តានុប្បទានទេសនានំ
កាយវិការេន បត្ថិ ទេន្តស្ស, ធម្មំ ទេសេន្តស្ស ច កាយទ្វារេបិ បវត្ថិ វេទិតញ្ចា។
សីលំ ភាវនា អព្ពនុមោទនំ សវនំ ទិដ្ឋិដុកម្មន្តិ ឥមាធិ បន បញ្ចា តិសុបិ ទ្វារេសុ
បវត្ថន្តិ, “ន បុនេវំ ករិស្សមិ” តិ ចេត្ថ មនសាវ ទុច្ឆរិតតោវិវមន្តស្ស,
អព្ពនុមោទន្តស្ស ច វសេន សីលព្ពនុមោទនានំ មនោទ្វារេបិ បវត្ថិ វេទិតញ្ចា។ យំ
បន អដ្ឋសាលិនិយំ “ទានមយំ កាយវេទិមនោកម្មវសេន តិវិធំ ហោតិ” តិអាទិ
វុត្ថំ, តំ បុព្វចេតនាវសេន មនោទ្វារេ បវត្ថំ គហោត្វា បរិយាយតោ វុត្ថំ,
និប្បរិយាយតោ កាយវេទិទ្វារប្បវត្តា សន្និដ្ឋានចេតនាវ។ តេនេវ ហិ តត្ថេវ វុត្ថំ
“វិនយបរិយាយំ បត្វា ហិ ‘ទស្សមិ ករិស្សមិ’ តិ វាចា ភិដ្ឋា ហោតិ តិ។ ឥមិនា
លក្ខណេន ទានំ នាម ហោតិ, អភិធម្មបរិយាយំ បត្វា បន វិជ្ជមានកវត្ថុ អារព្ព
មនសា ចិន្តិតកាលតោ បដ្ឋាយ កុសលំ ហោតិ។ អបរភាគេ កាយេន វា

វាបាយ វា កត្តត្ថំ ករិស្សតី”តិ (ធម្ម. ស. អដ្ឋ. ១)។ ឥតរថា “ធស្សមី”តិ
ចិន្តិតមត្តោបិ ធានំ នាម ភវេយ្យ, តថា ច តាធិសំ វត្ថុំ យថាចិន្តិតនិយាមេន
អនេន្តស្ស ធុរនិក្ខេបេ អទិន្នាធានម្យិ សិយា។ ឯវំ មនសា
ចាលោភិចាតាធម្មោបិ សិយំ, តញ្ច ន យុត្តំ, តស្មា វុត្តនយេនេវ គហេតត្ថំ។
អថ វា “សត្ថំ សាបតេយ្យំ ទិន្នញ្ញេវ ហរត្ថ”តិ បរិច្ឆេទនសម្ពុរោ ធានស្ស
មនោទ្វារេបិ បវត្ថិ វេទិតញ្ញា។

ឯត្ថ ច ធានសីលាធិកាយកម្មានំ កាយទ្វារេ បវត្ថិយំ កម្ពំ កាយកម្មមេវ,
ទ្វារម្យិ កាយទ្វារមេវ។ វេទិទ្វារេ បវត្ថិយំ កម្ពំ កាយកម្មមេវ, ទ្វារំ បន វេទិទ្វារំ។
មនោទ្វារេ បវត្ថិយម្យិ កម្ពំ កាយកម្មំ, ទ្វារំ បន មនោទ្វារំ។
នេសនាព្ពនុមោទនាធិនំ វេទិកម្មានំ វេទិទ្វារេ បវត្ថិយំ កម្មម្យិ វេទិកម្ពំ, ទ្វារម្យិ
វេទិទ្វារមេវ។ កាយទ្វារេ បវត្ថិយម្យិ កម្ពំ វេទិកម្មមេវ, ទ្វារំ បន កាយទ្វារំ។
មនោទ្វារេ បវត្ថិយម្យិ កម្ពំ វេទិកម្ពំ, ទ្វារំ បន មនោទ្វារំ។ ភាវនាធិមនោកម្មានំ
មនោទ្វារេ បវត្ថិយំ កម្មម្យិ មនោកម្ពំ, ទ្វារម្យិ មនោទ្វារមេវ។ កាយទ្វារេ
បវត្ថិយម្យិ កម្ពំ មនោកម្មមេវ, ទ្វារំ បន កាយទ្វារំ។ វេទិទ្វារេ បវត្ថិយម្យិ កម្ពំ
មនោកម្មមេវ, ទ្វារំ បន វេទិទ្វារំ។ ឯវំ ចាលោភិចាតាធិនំ,
ចាលោភិចាតាវេរមណីអាធិនញ្ច វុត្តានុសារេន កម្មវវត្ថានំ, ទ្វារវវត្ថានញ្ច
យថានុបំ យោជេត្វា អសង្ករោ ញាតត្ថំ។

ទ្វារកម្មវវត្ថានកថា និដ្ឋិតា។

ឥធានិ យស្មា ធសរិធានិ ចេតានិ បុញ្ញកិរិយវត្ថុនិ តីសុ ឯវំ សង្កយ្ហន្តិ
ធានមយេ សីលមយេ ភាវនាមយេតិ។ បត្តានុប្បធានំ ហិ ធានមយេ សង្កយ្ហតិ,
“អព្ពនុមោទនម្យិ”តិ (ធម្ម. ស. អដ្ឋ. ១៥៦-១៥៨ បុញ្ញកិរិយវត្ថាធិកថា)
អដ្ឋកថាយំ។ អបចិតិវេយ្យាវច្ឆានិ សីលមយេ។ នេសនាសវនទិដ្ឋិដុកម្មានិ

ការនាមយេ, តស្មា រូបាវម្ពណស្ស កុសលស្ស ធានសីលការនាវសេន
ធារត្តយប្បវត្តិ យោជេត្វា ធស្សេស្សម។ តទនុសារេនេវ ឥតរេសំ វសេនាបិ
សក្កាញាតុន្តិ។ កុសលំ ហិ វណ្ណាវម្ពណំ ហុត្វា ឧប្បជ្ជមាណំ
ធានសីលការនាវសេនេវ តិសុ ធារេសុ បវត្តតិ។ កង? យទា ហិ
នីលបីតាធិវណ្ណាវិចិត្តំ បុប្ផវត្តាធិធម្មេយ្យធម្មំ លភិត្វា “វណ្ណាធានំ មេ ភវិស្សតិ” តិ
វណ្ណាវសេន អាភុជិត្វា ចេតិយាធិសុ សហត្ថេន បូជេតិ, តទា រូបាវម្ពណំ
ធានមយំ កាយធារេ បវត្តតិ, តញ្ច បុព្វចេតនា សន្និដ្ឋានចេតនា
អបរេចតនាតិ តិវិធំ ហោតិ។ ឯវំ ឧបរិបិ សព្វវារេសុ តិវិធាតា វេទិតញ្ច។ យទា
បន តទេវ យថាវុត្តវត្តំ វាចាយ អាណាបេត្វា បុត្តនាវាធិហិ ធាបេតិ,
តទា រូបាវម្ពណំ ធានមយំ វិចិត្វា បវត្តតិ។ យទា បន តទេវ វិជ្ជមានកវត្តំ
“ធស្សមី” តិ ចិន្តេតិ, បច្ឆាសីសតិ, យថាធិប្បាយំ និច្ឆាធស្សតិ, តទា
បុព្វចេតនាវសេន បរិយាយតោ ធានមយំ មនោធារេ បវត្តតិ នាម។ ឯវំ
រូបាវម្ពណំ ធានមយំ ធារវសេន តិវិធំ ហោតិ។

យទា បន វុត្តប្បការវណ្ណំ ធម្មេយ្យធម្មំ លភិត្វា “ឯវំ មនាបវណ្ណាណំ បរិច្ឆេទំ
នាម មយ្ហំ កុលវំសាគតវត្តមេត” តិ សហត្ថា បូជេតិ, តាធិសវណ្ណាវន្តំ វា
បរបរិគ្គហិតាធិភោគសម្បត្តិ បរិច្ឆេទិត្វា សីលំ រក្ខតិ, តទា រូបាវម្ពណំ សីលំ
កាយធារេ ច បវត្តតិ។ យទា បន វុត្តប្បការវណ្ណំ ធម្មេយ្យធម្មំ
កុលវំសាធិវសេន វាចាយ អាណាបេត្វា បរេហិ ធាបេតិ, តាធិសំ វា
បរបរិគ្គហិតាធិ វាចាយ អបនេត្វា សីលំ រក្ខតិ, តទា រូបាវម្ពណំ សីលំ វិចិត្វា បវត្តតិ។ យទា បន តាធិសំ វិជ្ជមានកវត្តំ កុលវំសាធិវសេន “ធស្សមី” តិ,
តាធិសំ បរបរិគ្គហិតាធិកំ អនាមសិត្វា “សីលំ រក្ខិត្វាស្សមី” តិ វា ចិន្តេតិ, តទា
រូបាវម្ពណំ សីលំ មនោធារេ បវត្តតិ។ ឯវំ រូបាវម្ពណំ សីលមយំ ធារវសេន
តិវិធំ ហោតិ។

យថា បន វុត្តប្បការំ វណ្ណាវន្តំ ធិត្វា តទេវ វណ្ណំ, សព្ពំ វា រូបាយតនំ
ចន្ទ្រមន្តោ អនិច្ចាធិតោ វិបស្សតិ, តទា រូបារម្មណំ ភាវនាមយំ កាយធារេ
បវត្តតិ។ តទេវ វចីរេនំ កត្វា សម្មសន្តស្ស រូបារម្មណំ ភាវនាមយំ វចីធារេ
បវត្តតិ។ តទេវ កាយផ្កវាចន្តំ អចោបេត្វា សម្មសន្តស្ស រូបារម្មណំ ភាវនាមយំ
មនោធារេ បវត្តតិ។ ឯវំ រូបារម្មណំ ភាវនាមយំ ធារវសេន តិវិធំ ហោតិ។ ឥតិ
រូបារម្មណស្ស កុសលស្ស តិវិធមុញ្ញកិរិយវត្ថុវសេន នវសុ កម្មធារេសុ
បវត្តិវិភាគោ វេទិតញោ។ ឥមិនាវ នយេន រូបារម្មណស្ស កុសលស្ស
ធនបុញ្ញកិរិយវត្ថុវសេនាបិ តីសាយ កម្មធារេសុ បវត្តិវិភាគោ យោជេត្វា
ញាតញោ។ យថា ច រូបារម្មណស្ស, ឯវំ សធារម្មណាធិនម្បិ បញ្ចន្តំ កុសលានំ
បុញ្ញកិរិយវត្ថុធារេហិ វិភាគោ, យោជនានយោ ច យថានុវបំ ញាតញោ។

អបិច សទ្ធិំ នាម កន្ទម្ពលំ វិយ ហត្ថេន គហេត្វា ធាតុំ ន សក្កា។ យថា បន
“សទ្ធានំ មេ”តិ អាកុជិត្វា ភេរិអាទិត្វិយេ តិណ្ណំ វតនានំ ទេតិ, តេហិ ឧបហារំ
វា ករោតិ, ធម្មកថិកាធិនំ សរកេសដ្ឋាធិ ទេតិ, ធម្មស្សវនំ យោសេតិ,
សរកញ្ញធម្មកថាធិ វា ករោតិ, តទា កុសលំ សធារម្មណំ ហោតិ។ ឯវំ
គន្ធាធិវត្ថុបរិច្ចាគេបិ គន្ធាធិអារម្មណំ។ ធម្មារម្មណំ បន
ឱជាជីវិតិទ្រិយតទាយត្តានំ វសេន ញាតត្ថំ។ យថា ហិ ឱជវន្តានិ
អន្ធហានសប្បិណវនីតាធិនិ “ឱជនានំ មេ ភវិស្សតី”តិ ទេតិ, គិលានានំ កេសដ្ឋំ វា
វេជ្ជំ វា ឧបនេត្វា, ចាលោបរោធកំ អារុធជាល កុមិនាធិវិនាសេត្វា វា,
វជ្ឈប្បត្តេ ចាលីនោ មោចេត្វា វា “ជីវិតនានំ មេ ភវិស្សតិ ជីវិតាយត្តវុត្តិតាយ,
បញ្ចបសាទសោឡសសុខុមរូបចិត្តចេតសិកានំ វសេន បសាទាធិនានំ មេ
ភវិស្សតី”តិ ច មនសិ ករោតិ, តទា កុសលំ ធម្មារម្មណំ ហោតិ។ សេសំ
តាធិសមេវ។

អយំ នាងវត្ថុសុ បិការម្ពណានំ យោជនា។ ឯកវត្ថុស្មិម្បិ ធារម្ពណំ
លត្តតេ។ បិណ្ឌាចាតស្មី ហិ មនាចោ វណ្ណា, ខាទនកាលេ មុរុមុរាយនសន្នោ,
គន្ធា, រសោ, ដោជ្ជត្ថំ, ឌីជា, តទាយត្តា វា ជីវិតបសាទាទយោ, តត្ថិសយានិ ច
វិញ្ញាណាធិនីតិ ធារម្ពណាម្បិ វេទិតត្ថំ។ ឯវំ ចីវរាធិសុ ចេវ វត្ថាធិសុ ច យថានុរូបំ
ញាតត្ថំ។ ឯត្ថបិ ធានសីលភាវនាមយតា, កាយវីចីមនោកម្មភារោ ច
វុត្តនយេនេវ វេទិតត្ថោ។ យថា ច កុសលានំ, ឯវំ អកុសលានម្បិ
អារម្មណាកម្មទ្វារវត្ថានំ, អបុញ្ញកិរិយវត្ថុសុ យោជនានយោ ច វុត្ថានុសារេន
យថាយោគំ ញាតត្ថោ។

ឯវំ អារម្មណតោ, បុញ្ញកិរិយវត្ថុតោ, កម្មតោ, ទ្វារតោ ច
អនេកសហស្សប្បភេទេសុ ចេតេសុ កុសលេសុ ឧបឡានិ បន
ញាណាសម្បយុត្តានិ ចតុន្នំ អធិបតីនំ វសេន បច្ចេកំ ចតុត្ថិធានិ,
ញាណាវិប្បយុត្តានិ បន ឧបឡានិ វីមសាធិបតិវដ្ឋិតាធិបតិត្តយវសេន បច្ចេកំ
តិវិធានិ, តទុកយានិ បុន ហីនត្ថិកវសេន បច្ចេកំ តិវិធានិ, តានិ បុន
អបរិមាណេសុ បន ចក្កវាឡេសុ បច្ចេកំ អបរិមាណេសុ សត្តេសុ ឯកេកស្មី
អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នឌីឡាវិកសុខុមតាធិហិ អនន្តេហិ បកាវេហិ
ឧប្បជ្ឈនតោ អនន្តាបរិមាណានិ ហោន្តិ។ តានិ សព្វានិ សម្ពុទ្ធា អនន្តេន
ពុទ្ធសាសនេន មហាតុលាយ តុលយមាណោវិយ, មហាតុម្ពេ បក្ខិបិទ្វា
មិនយមាណោវិយ សព្វាការតោ បរិច្ឆិទ្ធិទ្វា មហាករុណាយ កាមាវចរជ្ជេន
សិក្ខតាយ ឯកត្តំ ឧបនេទ្វា, បុន សោមនស្សបេក្ខាសហគតជ្ជេន,
ញាណាសម្បយុត្តវិប្បយុត្តជ្ជេន, អសម្ពាវិកសសម្ពាវិកជ្ជេន ច កោដ្ឋាសេ
កត្វា ទេសេសិ, យថា តំ លោកវិទូ សត្វា ទេវមនុស្សានន្តិ។ អយមេត្ត សន្នេហោ,
វិត្តារោ បន អាទិតោ បដ្ឋាយ ធម្មសង្គណិយា (ធម. ស. ១), តទជ្ជកថាយ ច

អដ្ឋសាលិនិយា (ធរ. ស. អដ្ឋ. ១) សញ្ញាការតោ ញាតញ្ចាតិ។ ឯវំ
វិសយាធិប្បភេទតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

កាមាវចរកុសលធម្មា និដ្ឋិតា។

រូចាវចរធម្មា បន កុសលាលានដ្ឋសម្បយោគភេទតោ បញ្ចវិទា ហោន្តិ។
សេយ្យដិទំ - វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ បឋមជ្ឈានិកំ, តតោ
រូបសន្តំ អតិក្កន្តវិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ ទុតិយជ្ឈានិកំ, តតោ
រូបសន្តំ អតិក្កន្តវិចារំ បីតិសុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ តតិយជ្ឈានិកំ, តតោ
រូបសន្តំ វិវត្តបីតិកំ សុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ ចតុត្ថជ្ឈានិកំ, តតោ រូបសន្តំ
អត្ថដ្ឋតសុខំ ឧបេក្ខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ បញ្ចមជ្ឈានិកន្តិ។ ឯវំ
សម្បយោគភេទតោវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

ធម្មទ្កេសាធិតោ បន បឋមជ្ឈានេ តាវ កាមាវចរបឋមកុសលេ វុត្ថេសុ
ឋបេត្វាវិវត្តិក្កយំ សេសា ធន្តិស ធម្មា ហោន្តិ។ តត ធម្មាធរោ ចត្តារោ,
ករុណា, មុទិតា ចាតិ ធរ យេវាបនកា។ សេសំ សុញ្ញតវាវបរិយោសានំ សព្វំ
កាមាវចរបឋមកុសលេ វុត្ថេសធិសមេវ។ កេវលំ ហិ វិវត្តនំ អភារោ,
សង្កហារោ បញ្ចមគ្គដ្ឋភារោ, ភូមន្តវសេន រូចាវចរភារោ ច វិសេសោ, សេសំ
តាធិសមេវ។ បឋមជ្ឈានំ។

តថា ទុតិយជ្ឈានេបិ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ វិតក្កភារោ, សង្កហារោ
ចតុក្កជ្ឈានដ្ឋមគ្គដ្ឋភារោ ច វិសេសោ, សេសំ បឋមសធិសមេវ។ ទុតិយំ។

តថា តតិយជ្ឈានេបិ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ វិចារភារោ, សង្កហារោ
តិវដ្ឋិកជ្ឈានតា ច វិសេសោ, សេសំ ទុតិយសធិសមេវ។ តតិយំ។

តថា ចតុត្ថ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ បីតិយា អភារោ, កោដ្ឋាសវារេ
នុវត្តិកជ្ឈានភារោ ច វិសេសោ, សេសំ តតិយសទិសមេវ។ ចតុត្ថំ។

តថា បញ្ចមេ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ ករុណាមុទិតាទីនំ អភារោ,
សោមនស្សដ្ឋានេ ឧបេក្ខាភារោ, កោដ្ឋាសវារេ ឈានិន្ទ្រិយេសុ
ឧបេក្ខាឈានដ្ឋានោ, ឧបេក្ខិន្ទ្រិយភារោ ច វិសេសោ, សេសំ ចតុត្ថសមមេវ។
បញ្ចមំ។

បទភាជនីយេ បទវិតក្កវិចារានំ វុបសមា ទុតិយំ, បីតិយា ច វិរាគា
តតិយំ, សោមនស្សស្ស ច អត្ថផ្កមា ចតុត្ថន្តិ ចតុក្កនយោបិ អាគតោ, សោ
តិក្ខបញ្ញានំ ឯកប្បហារេនេវ វិតក្កវិចារសមតិក្កមសម្ភវតោ វុត្ថោ។ តត
ទុតិយាទីនំ សព្វសោ បញ្ចកនយេ តតិយាទិសមត្ថា តត វុត្ថនយេនេវ សព្វោ
វិនិច្ឆយោ វេទិតញោ តត្ថេវ អន្តោគធនភារោ ចាតិ។ ចតុក្កនយោ។

វិសយាទិប្បភេទតោ បទវិនិច្ឆយំ បញ្ចកនយេនេវ វក្ខាម, តទនុសារតោ
ឯវ ចតុក្កនយវសេនាបិ សក្កា ញាតុន្តិ។ ឯវ ឧបរិ លោកុត្តរេបិ។ បញ្ចវិធាបិ
ចេតេ រូចាវចរកុសលធម្មា កសិណារម្មណភេទតោ បច្ចេកំ អដ្ឋវិធា ហោន្តិ
បថវិកសិណំ អាចោតេជោវាយោនីលបីតលោហិតោនាតកសិណញាតិ,
អាលោកាកាសកសិណោហិ សទ្ធិ ទសវិធា ហោន្តិ។ បទភាជនីយេ (ធរ. ស.
២០២) បទ អាលោកកសិណាស្ស ឱនាតកសិណោន សង្កហិតត្ថា អគ្គហាលំ
ទដ្ឋតំ, អាកាសកសិណាស្ស បទ ឧគ្សាជនាសម្ភវតោ អនារុប្បជ្ឈានិកត្តា។ តំ
ហិ បុនប្បនំ ឧគ្សាជិយមានម្យិ អាកាសមេវ ហោតិ, តស្មា តតុប្បន្តំ
រូចាវចរបញ្ចមជ្ឈានំ ភវិសេសាយ, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារាយ ច សំវត្ថតិ,
អភិញ្ញាយ, វិបស្សនាយ ច ចាទកម្មិ ហោតិ, អនារុប្បត្ថា បទ និរោធចាទកំ ន
ហោតិ។ សេសានិ បទ នវ កសិណានិ និរោធចាទកានិបីតិ អយមេតេសំ

វិសេសោ។ អាធានាជន្លាស្សបិ បនេត្ថ វាយោកសិណោ សង្កហោ ទដ្ឋញ្ញោតិ។
កសិណាកថា។

ឯវំ កសិណាវសេន អដ្ឋវិធា ចេតេ អភិកាយតនវសេន បន បច្ចេកំ
អដ្ឋវិធា ហោន្តិ។ ភកវតា ហិ -

“អដ្ឋត្ថំ អរូបសញ្ញំ ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតិ បរិត្តានិ, តានិ
អភិកុយ្យ...បេ.... អប្បមាណានិ។ តានិ អភិកុយ្យ ...បេ.... បរិត្តានិ
សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ...បេ.... អប្បមាណានិ សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ សុវិសុទ្ធី នីលំ
បីតំ លោហិតំ ឌីនាត”ន្តិ (ធរ. ស. ២០០ អាទយោ) -

អដ្ឋ អភិកាយតនានិ ទេសិតានិ, តានិ ច កសិណោស្សវ អភិកវិទ្យា
សមាបជ្ជនវសេន ឈានុប្បត្តិវិសេសតោ, អនាមម្មណាវិសេសតោ។ តត្ថ ហិ
អដ្ឋត្ថំ អរូបសញ្ញំ អលាភិតាយ វា អនត្ថិ កតាយ វា អដ្ឋត្ថរូបេ
កសិណាវសេន បរិកម្មសញ្ញាវិហិតោវ។ ពហិទ្ធា រូចានិ បស្សតិ តិ ពហិទ្ធា អដ្ឋ
កសិណារូចានិ បរិកម្មវសេន ចេវ អប្បនាវសេន ច បស្សតិ។ បរិត្តានិ តិ
ខុទ្ទកបរិមាណានិ, តានិ អភិកុយ្យ បស្សន្តោ ច សម្បន្នគហណិកោ កដប្បមត្ថំ
ភត្ថំ លភិទ្វា “កី ឯត្ថ ភុញ្ញតត្ថំ អត្ថិ” តិ សង្កឡិទ្វា សត្ថំ ឯកកពឡមេវ កកោតិ,
ឯវមេវ ញ្ញាណុត្តរិកោ “កិមេត្ថ បរិត្ថកេ អារម្មណោ សមាបជ្ជិតត្ថំ អត្ថិ, នាយំ
មម ភាវេ” តិ តានិ អភិកវិទ្យា សហ និមិត្តប្បាទេនេវ អប្បនំ និព្ពេត្តតិ, តស្មា តំ
ឈានំ “អភិកាយតន” ន្តិ វុច្ចតិ។ អប្បមាណានិ តិ មហាទ្វានិ។ តានិ អភិកុយ្យាតិ
មហាគ្យសោ ឯកំ ភត្ថចាតី លភិទ្វា វិយ ញ្ញាណុត្តរោ អប្បមាណំ លភិទ្វា “ឯតំ
វា ហោតុ អញ្ញំ វា, កិមេត្ថ សមាបជ្ជិតត្ថំ” ន្តិ អប្បនំ និព្ពេត្តតិ។
សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ តិ បរិសុទ្ធាបរិសុទ្ធវណ្ណានិ។ បរិសុទ្ធានិ ហិ នីលាធិនិ,
អបរិសុទ្ធានិ ច សុវណ្ណាទុព្ពណ្ណានិ តិ ឥធម អធិប្បតានិ, ឯតានិ បិ “សុវណ្ណានិ វា

ហោរា ធុត្តល្អាត វា, បរិវត្តអប្បមាណវសេនេវ អភិកាយតនាជី" តិ
អាគមដ្ឋកថាសុ (ធី. និ. អដ្ឋ. ២.១៧៣; ម. និ. អដ្ឋ. ២.២៤៩; អ. និ. អដ្ឋ. ៣.៨.៦៥)
វល្លាតានិ។ វល្លាកោគស្ស ហិ អត្ថិតាយ បុរិមានិ អភិកាយតនាជី
វល្លាកោគបិសាធិតាយ ឯត្ថ កេវលតោវិសេសសញ្ញាវា ចតុដាវុត្តានិ,
នីលាជីនិ បន ចត្តាវិ សុវិសុទ្ធវល្លាវសេន សុខារោហតាយ ញ្ញាណុត្តរិកោ
អភិកវិទ្យា អប្បនំ និព្ពត្តតិ, តស្មា អារម្មណវិសេសភាវេបិ
ឈានុប្បត្តិវិសេសតោ ឥមេសំ អដ្ឋន្នំ អភិកាយតនានំ វសេន បច្ចេកំ អដ្ឋវិទា
ហោរាជីតិ វេទិតញ្ញា។ អភិកាយតនកថា។

តានិ បុន យថា ច អភិកាយតនវសេន, ឯវិវិមោក្ខវសេនាបិ បច្ចេកំ តិវិទា
ហោរាជី។ ភគវតា ហិ "រូបី រូបាជិ បស្សតិ, អដ្ឋត្ថំ អរូបសញ្ញា ពហិទ្ធា រូបាជិ
បស្សតិ, សុភន្នេវ អធិមុត្តោ ហោតិ" តិ (ធរ. ស. ២៤០ អាទយោ; ធី. និ. ៣.៣៣៩,
៣៥៨; អ. និ. ៨.៦៦) តយោវិមោក្ខា ទេសិតា។ តេ ច កសិណោសុវ
អធិមុច្ឆនវសេន ឈានុប្បត្តិវិសេសតោ, ភាវនាម្ពណវិសេសតោ កិមិទំ
អធិមុច្ឆនំ នាម? បច្ចនីកធម្មេហិ សុដ្ឋវិមុច្ឆនំ, អារម្មណោសុ ច សុដ្ឋ អភិវតិ, បិតុ
មាតុ អង្គេវិស្សដ្ឋង្គបច្ចង្គស្ស ទារកស្ស សយនំវិយ អនិក្កហិតភាវេន
និរាសង្គតាយ អារម្មណោ បរតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ រូបីតិ អដ្ឋត្ថំ កេសាធិសុ
ឧប្បាទិតំ រូបជ្ឈានំ រូបំ នាម, តទស្ស អត្ថីតិ រូបី។ អដ្ឋត្ថម្យិ ហិ កេសាធិសុ នីលំ,
មេធាធិសុ បីតំ, មំសាធិសុ លោហិតំ, ទន្ធាធិសុ ឌីនាតញ្ច វល្លាកសិណវសេន
អាភុជិត្យា បរិកម្មំ ករោន្តស្ស រូបជ្ឈានានិ, កសិណំ ឧត្តរាជេត្យា ច អរូបជ្ឈានានិ
ឧប្បជ្ឈន្តេវ។ រូបាជិ បស្សតីតិ ពហិទ្ធាបិ នីលកសិណាធិរូបាជិ ឈានចក្កនា
បស្សតិ, ឥមិនា អដ្ឋត្ថពហិទ្ធវត្ថុកេសុ កសិណោសុ ឈានប្បដិលាភោ
ទស្សិតោ។ អដ្ឋត្ថំ អរូបសញ្ញាតិ អត្ថនោ កេសាធិសុ
អនុប្បាទិតរូបាវចរជ្ឈានោ, ឥមិនា ពហិទ្ធា បដិលទ្ធិជ្ឈានតា ទស្សិតា។ សុភន្នេវ

អធិបុត្តា ហោតីតិ ឥមិនា សុវិសុទ្ធសុ នីលាទិវណ្ណកសិណោសុ “សុភ”ន្តិ
អធិបុត្តិវសេន បដិលទ្ធផ្សានតា ទស្សិតា។ ឯវំ អារម្មណវិសេសាភាវេបិ
អធិបុត្តិវសេន ឈានុប្បត្តិវិសេសតោ ឥមេសំ តិណ្ណំ វិមោក្ខានំ វសេន បច្ចេកំ
តិវិជា ហោតីតិ វេទិតញ្ញា។ វិមោក្ខកថា។

យថា ច វិមោក្ខតោ, ឯវំ បដិបទានោ បច្ចេកំ ចតុត្ថិជា ហោតី
ទុក្ខបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ, ទុក្ខបដិបទំ ឱប្បាភិញ្ញំ, សុខបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ,
សុខបដិបទំ ឱប្បាភិញ្ញន្តិ។ តត្ថ បឋមសមន្មាហារតោ បដ្ឋាយ យាវ ឧបចារំ
ឧប្បជ្ជតិ, តាវ បវត្តា ឈានភាវនា “បដិបទា”តិ វុច្ចតិ។ សា ឯកច្ចស្ស ទុក្ខា
នីវរណាទិបច្ចនិកធម្មសមុទាចារកហានតាយ អសុខសេវនា ហោតិ,
ឯកច្ចស្ស តទភាវតោ សុខា។ ឧបចារតោ បន បដ្ឋាយ យាវ អប្បនា, តាវ
បវត្តា បញ្ញា “អភិញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។ សា ឯកច្ចស្ស ទន្ធា អសីយប្បវត្តិនិ,
ឯកច្ចស្ស ឱប្បា។ អសប្បាយសេវិនោ ទុក្ខា បដិបទា ហោតិ ទន្ធា ច អភិញ្ញា,
សប្បាយសេវិនោ សុខា បដិបទា ហោតិ ឱប្បា ច អភិញ្ញា។ បុព្វាបរកាលេសុ
សប្បាយាសប្បាយសេវនវសេន វោមិស្សតា ច វេទិតញ្ញា។ តថា
បលិតោធុបច្ឆេទាទិកំ បុព្វកិច្ចំ អសម្មាទេន្តស្ស បដិបទា ទុក្ខា, សម្មាទេន្តស្ស
សុខា បដិបទា។ អប្បនាកោសលំ អសម្មាទេន្តស្ស ទន្ធាភិញ្ញា, សម្មាទេន្តស្ស
ឱប្បា។ កិលេសិទ្ធិយានំ វា តិក្ខមុទុតាយ បឋមា, វិបរិយាយេន ចតុត្ថា,
វោមិស្សតាយ មជ្ឈិមា ទ្វេតិ វេទិតញ្ញា។ តណ្ហាវិជ្ជាភិកវនានភិកវនវសេន វា
សមថវិបស្សនាសុ កតាធិការាភិកតាធិការតាវសេន វាបិ ឯតាសំ បភេទោ
វេទិតញ្ញា។ បឋមជ្ឈនាទិអាគមនវសេនាបិ ទុតិយាទីនំ បដិបទាភិញ្ញាកេទោ
ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ បដិបទាវសេន បច្ចេកំ ចតុត្ថិជា ហោតីតិ វេទិតញ្ញា។
បដិបទាកថា។

យថា ច បដិបទាហិ, ឯវំ អារម្មណភេទតោបិ បច្ចេកំ ចតុត្ថិជា ហោន្តិ បរិត្តំ
បរិត្តារម្មណំ, បរិត្តំ អប្បមាណារម្មណំ, អប្បមាណំ បរិត្តារម្មណំ, អប្បមាណំ
អប្បមាណារម្មណន្តិ។ តត្ថ យំ អប្បគុណំ, ឧបរិជ្ឈានស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ ន
សក្កោតិ, ឥទំ បរិត្តំ។ យំ បន អវឡិកេ អារម្មណោ បរិត្តំ, តំ បរិត្តំ អារម្មណំ
អស្សាតិ បរិត្តារម្មណំ។ វិបរិយាយតោ អប្បមាណំ អប្បមាណារម្មណំ។
តទុកយវោមិស្សតាយ មជ្ឈេ ឥតរទ្ធយំ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ អារម្មណភេទតោ
ចតុត្ថិជា ហោន្តិ វេទិតព្ពំ។ អារម្មណកថា។

យថា ច បដិបទារម្មណោហិ, ឯវំ អធិបតីនំ វសេន បច្ចេកំ ចតុត្ថិធាតា,
ហីនត្តិកវសេន បុន តិវិធាតា ច យោដេត្វា វេទិតព្ពំ។

ធនកសិណមូលវិភាគកថា និដ្ឋិតា។

យថា កសិណមូលេសុ, ឯវំ ព្រហ្មវិហារមូលេសុបិ យថាយោគំ វិភាគោ
វេទិតព្ពំ - មេត្តាករុណាមុទិតាវសេន ហិ អាទិតោ ចត្តារិ ឈានានិ បច្ចេកំ
តិវិធា ហោន្តិ មេត្តាសហគតំ, ករុណាសហគតំ, មុទិតាសហគតន្តិ។
បញ្ចមជ្ឈានំ បន ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារវសេន ឯកវិធំ ឧបេក្ខាសហគតន្តិ។
បុរិមេសុ ហិ តីសុ បញ្ចមជ្ឈានំ នុប្បជ្ជតិ។ កស្មា? សោមនស្សវិប្បយោគតោ,
សោមនស្សសមុដ្ឋិតានំ ព្យាចាទវិហីសារតីនំ យថាក្កមំ និស្សរណត្តា, បច្ឆិមេ ច
តិកចតុក្កជ្ឈានំ នុប្បជ្ជតិ។ កស្មា? ឧបេក្ខាវេទនាសម្បយោគតោ, តស្ស ច
បដិយានុនយនិស្សរណតោ មជ្ឈត្តាការេន បរិត្តិតោ, តានិ បុន
បដិបទារម្មណាធិបតីហីនត្តិកភេទេហិ បុព្វេ វុត្តនយេន យោដេត្វា
វេទិតព្ពំនិ។ ឯត្ថ ច អប្បសត្តារម្មណាវសេន បរិត្តារម្មណតា,
ពហុសត្តារម្មណាវសេន អប្បមាណារម្មណតា ច ឯកស្មី សត្តេ អប្បនំ
ចាបេត្វា អនុក្កមេន ឯកាវាសឯកវិចិត្រាមាទិកតសត្តេសុ ចាបនវសេន

វឌ្ឍនា ច វេទិតញ្ចា។ ធម្មទ្កេសេ បនេត្ថ ករុណាសហគតេ មុទិតាវិវហិតា
បញ្ចត្តិស ធម្មា, តេសុ ធន្ទាទយោ ចត្តារោ, ករុណា ចាតិ បញ្ចេវ យេវាបនកា,
ករុណា ច និយតាតិ វេទិតញ្ចា។ ឯវំ មុទិតាសហគតេបិ។ កេវលំ
ករុណាវិវហិតា មុទិតា និយតា បវត្តាតិ អយមេត្ថ វិសេសោ។
អវសេសព្រហ្មវិហារទ្វយេ, បន កសិណាសុភាទីសុ ច សព្ពត្ថ
ករុណាមុទិតាវិវហិតា ច ចតុត្តិស ធម្មា, តត្ថ ច ធន្ទាទយោ ចត្តារោ
យេវាបនកា វេទិតញ្ចាតិ។ ព្រហ្មវិហារមូលវិភាគកថា។

អសុភកេទតោ បន បឋមជ្ឈានមេវេកំ ទសវិធំ ហោតិ
ឧទ្ធមាតកសញ្ញាសហគតំ
វិនិលកវិបុត្តកវិច្ឆិទ្ធកវិក្ខាយិតកវិក្ខិត្តកហតវិក្ខិត្តកលោហិតកបុឡវក
អដ្ឋិកសញ្ញាសហគតន្តិ, ទសវិធេបិ ចេតស្មី អសុភេ បដិកូលត្តា, ធុត្ថលត្តា ច
វិតក្កពលេនេវ ឈានំ តិដ្ឋតិ, នវិនាវិតក្កេន សីយសោតាយ នទិយា
អវិត្តពលេនេវ នាវាវិយ, តស្មា បឋមជ្ឈានមេវេត្ថ ឧប្បជ្ជតិ,
សមថវិបស្សនាទិអាទិសំសទស្សវិតាយ, បនេត្ថ នីវរណាប្បហានេន ច
បីតិសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ ពហុវេតនលាភទស្សនេន បុប្ផធខុកស្ស គូបរាសិម្ហិ
វិយ, ឧបសន្តព្យាធិទុក្ខស្ស ច រោគិនោ វមនិវេចនប្បវត្តិយំ វិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តំ
បន ទសវិធម្យិ បឋមជ្ឈានំ បដិបទាវម្ពណាធិបតិហ្មានត្តិកវសេន បច្ចេកំ
យោជេត្វា វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច អសុភាវម្ពណាស្ស អវឌ្ឍនិយតាយ ឧទ្ធកេ
ឧទ្ធមាតកាទិដ្ឋានេ ឧប្បជ្ជនំ និមិត្តំ បរិត្តាវម្ពណំ, មហាន្តេ អប្បមាណាវម្ពណំ
វេទិតព្ពំ។ ឯតេសុ បន ទសសុ អសុភេសុ សាមញ្ញតោ ទូត្តិសាការវសេន,
នវសិវិកបព្ពវសេន ច បវត្តា កាយគតាសតិ សង្កហិតា, វណ្ណកសិណោសុ
ច កេសាទីនំ កោដ្ឋាសានំ នីលាទិវណ្ណាវម្ពណា, ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានវសេន

ឧប្បន្ន កាយគតាសតិ ច សង្កហិតា។ បទភាជនីយេ វិសុំ ន វុត្តា, តស្មា តេសំ
វសេនាបិ វិភាគោ វេទិតញោ។ អសុភមូលវិភាគកថា។

ឯវំ អារម្មណាទិភេទតោ ច ភិដ្ឋានំ រូចាវចរកុសលធម្មានំ
កាលទេសាទិភេទេន អនន្តតា, ភគវតា ច ឯកត្ថំ ឧបនេត្វា ទេសិតភាវោ,
វិត្តានយាទិទេសោ ច កាមាវចរកុសល វុត្តានុសារេន យថានុវបំ ញាតញោ។
តតោ បរំ អរូចាវចរាទិសុបិ វិសេសមត្តមេវ វត្តាម។ ឯវំ វិសយាទិប្បភេទតោ
វិនិច្ឆយោ វេទិតញោ។

រូចាវចរកុសលធម្មា និដ្ឋិតា។

អរូចាវចរា បន កុសលធម្មា សម្បយោគតោ ន ភិដ្ឋាន, សព្វេបិ
ឧបេក្ខកក្កតាសម្បយុត្តាវ, ធម្មទ្ទេសាទិភោបិ សព្វសោ
រូចាវចរបញ្ចមជ្ឈានសទិសា។ អរូចាវចរភាវោ ឯវំ ហេតុ វិសេសោ។
វិសយាទិប្បភេទតោតិ ឯត្ថ បន អារម្មណតោ តេ ចតុត្ថិជា ហោត្ថិ។ សេយ្យជីទំ
- អាភាសានញ្ចាយតនំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ អាភិញ្ញញ្ចាយតនំ
នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនន្តិ។ តត្ថ ហិ កសិណុក្កាជិមាភាសេ “អនន្តោ
អាភាសោ”តិ បវត្ថំ បឋមំ, តស្មី បឋមារុប្បវិញ្ញាណោ “អនន្តំ វិញ្ញាណ”ន្តិ បវត្ថំ
ទុតិយំ, តស្ស បឋមារុប្បវិញ្ញាណាស្ស អភាវេ “នត្ថិ កិញ្ចី”តិ បវត្ថំ តតិយំ,
តស្មី តតិយេ “សន្តមេតំ បណ្ឌិតមេត”ន្តិ បវត្ថំ ចតុត្ថំ។ បុរិមបុរិមេហិ
បច្ឆិមបច្ឆិមំ សន្តសន្តតវសន្តតមន្តិ ច វេទិតញំ។

ននុ រូចាវចរេសុ វិតក្កាទិអង្គសមតិក្កមតោ ឧបរូបរិយាធានំ
សន្តតរាទិភាវោ វុត្តោ, អង្គាទិក្កមរហិតេសុ បន អារុប្បេសុ កថន្តិ?
អារម្មណាទិក្កមតោ។ ឯតេសុ ហិ កសិណារូបសមតិក្កមតោ បឋមំ ឈានំ

រូបាវចរបញ្ចមជ្ឈានតោ សន្តំ, តតោបិ កសិណុក្ខាជិមាកាសាតិក្កមតោ
ទុតិយំ, តតោបិ អាកាសេ បវត្តវិញ្ញាណាតិក្កមតោ តតិយំ, តតោបិ
អាកាសេ បវត្តវិញ្ញាណាស្ស សមតិក្កមតោ ចតុត្ថន្តិ។ ឯវំ អង្គសមត្ថេបិ
ជូលជូលាតិក្កមេន សុខុមសុខុមារម្មណាតាយ ឧបរូបវិជ្ជាធានំ សន្តតរាធិការោ
វេទិតញោ សមាយាមវិត្តារាធម្មិ វត្តានំ សុត្តសុខុមតរាធិការោវិយ។ ននុ
អភារាវម្មណាតាយ តតិយារុប្បំ សន្តបណីតតោ មនសិ ករេន្តស្ស
ចតុត្តារុប្បស្ស កថំ តត្ថ និកក្ខិបរិយាធានំ, កថំ ច សមតិក្កមោ វា ហោតីតិ?
អសមាបដ្ឋិតុកាមតាយ, សា ច អត្ថនោ សន្តបណីតតាយ។ យថា ហិ រាជា
ទន្ធការាធិសិប្បិកានំ អតិសុខុមមនាបសិប្បំ ទិស្វា “ធរកា វតិមេ អាចរិយា” តិ
តេសំ ធរកតាយ តុស្សន្តោបិ ន តំ សិប្បិកការំ បត្តេតិ, តំ សមតិក្កម្ម
រាជការោ ឯវំ តិជ្ជតិ, ឯវំ សម្បទមិទំ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯវំ អារម្មណាគេទតោ
ចតុត្ថិធានម្សេតេសំ បុន បដិបទារម្មណាធិបតិហីនត្ថិកកេទេហិ បុព្វេ
វុត្តនយេនេវ បច្ឆេកំ កេទោ វេទិតញោ។

ឯត្ថ ច រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈាននិកក្ខិ បរិយាធានទុក្ខតាយ បឋមារុប្បស្ស,
បឋមារុប្បទិនិកក្ខិបរិយាធានទុក្ខតាយ ទុតិយារុប្បទិនព្វ ទុក្ខបដិបទតា,
បរិយាទិណ្ឌានិកក្ខិកស្ស តទប្បនាបរិវាសទន្ធតាយ ទន្ធខិញ្ញតា,
វិបរិយាយេន ឥតរា ច វេទិតញោ។ បរិក្ខកសិណុក្ខាជិមាកាសមូលកានំ បន
ចតុត្ថំ បរិក្ខារម្មណាតា, វិបរិយាយានំ អប្បមាណារម្មណាតា វេទិតញោ។
រូបារូបាវចរា បនេត្ត អធិបតិសហិតាវ ឧប្បជ្ឈន្តិ, នវិនា អធិបតិហិ។
កាមាវចរា តុ អធិបតិសហិតាបិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេ ច អារម្មណាធិបតិ
សហជាតាធិបតិ ទ្វេបិ លព្ពន្តិ។ រូបារូបាវចរា បន សហជាតាធិបតិមេវ,
នេតវំ។ តត្ថ ច ធន្ទាធិបតិនា សហជាតា ធម្មា ធន្ទាធិបតេយ្យា, ធន្ទោ បន
អធិបតិ ឯវំ, ន ធន្ទាធិបតេយ្យា។ ឥតរេ បន អធិបតេយ្យាវ, នាធិបតយោ

អញ្ញាស្ស អត្តនា សហជាតស្ស ធន្ទស្ស, ឥតវេសញ្ច អធិបតិយត្ថស្ស អភាវា។
ឯកស្មី ហិ ចិត្តប្បុរេ ធន្ទាទីសុ ចតុសុបិ វិជ្ជមានេសុ យថាបច្ចយំ
សហជាតាធិបតិ ឯកោវ លព្ពតិ។ ឯវំ វិសយាធិបតិយាទីសុបិ យថានុរូបំ
ញាតព្ពំ។ ឯវំ វិសយាទីប្បភេទតោ វិនិច្ឆយោ ញាតព្ពំ។

អរូចាវចរកុសលធម្មា និដ្ឋិតា។

លោកុត្តរា បន កុសលា មគ្គសម្បយោគភេទតោ ចតុត្ថិជាន។ សេយ្យជីដំ -
សោតាបត្តិមគ្គសម្បយុត្តំ សកទាគាមិមគ្គសម្បយុត្តំ
អនាគាមិមគ្គសម្បយុត្តំ អវហត្ថមគ្គសម្បយុត្តន្តិ។ ននុ ចតុសុបិ ចេតេសុ
មគ្គសម្បយោគោ សមាធនោ អដ្ឋន្ទម្បិ មគ្គផ្កានំ សព្ពត្ថ ឧប្បត្តិតោ កដំ តត្ថ
ភេទោតិ? អនុសយប្បហានសម្ពាតស្ស មគ្គកិច្ចស្ស ភេទតោ។ អនុសយេ
មារេន្តោ គច្ឆតីតិ ហិ មគ្គោ។ មគ្គា ហិ យថាសកំ អនុសយេ បដហន្តិ ឯវំ,
និមិត្តា វុដ្ឋហន្តិ, បវត្តញ្ច ជិន្ទន្តិ នាមាតិ វុដ្ឋន្តិ។ និមិត្តន្តិ ច បញ្ចក្ខន្ធា, បវត្តន្តិបិ
តេ ឯវំ។ តំ ធុរិដំ ឧចាទិន្នកំ, អនុចាទិន្នកញ្ច។

តត្ថបិ សោតាបត្តិមគ្គោ ទិដ្ឋានុសយំ, វិចិកិច្ឆានុសយំ, តទេកដ្ឋេ ច
កិលេសេ, តំសហជាតានិ ទិដ្ឋិសម្បយុត្តានិ, វិចិកិច្ឆាសម្បយុត្តញ្ចាតិ
បញ្ចកុសលចិត្តានិ ច ឧប្បជ្ឈមាធនាវ សមុគ្សាតេតិ, សមុគ្សាតេន្តោ ច
អចាយភវតោ ចេវ សុគតិភវតោ ច ឋបេត្វា សត្ត ភវេ តទវសេសតោ វុដ្ឋាតិ។
តត្ថ យទេតំ បឋមមគ្គានុប្បត្តិយំ ឧប្បជ្ឈមាធាវហំ
ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសម្បយុត្តបញ្ចចិត្តសមុដ្ឋានំ រូបំ, តំ រូបក្ខន្ធា, តានិ បញ្ច ចិត្តានិ
វិញ្ញាណក្ខន្ធា, តំសម្បយុត្តា វេទនាទយោ ឥតវេ តយោ ខន្ធា។ ឥមេ
អនុចាទិន្នបញ្ចក្ខន្ធា អនុចាទិន្ននិមិត្តំ, អនុចាទិន្នប្បវត្តំ នាម។ តតោ
បឋមមគ្គោ វុដ្ឋាតិ, តំ ជិន្ទតិ នាម។ យទេតំ អចាយភវេ, សុគតិយញ្ច ឋបេត្វា

សត្វ ភវេ តទវសេសេ ច បឋមមគ្គានុប្បត្តិយំ អាយតី ឧប្បជ្ឈមាណាហំ
កម្មជក្ខន្ធចបញ្ចកំ, តំ ឧចាទិន្ននិមិត្តំ, ឧចាទិន្នប្បវត្តំ នាម។ តតោ បឋមមគ្គោ
វុជ្ជាតិ, តញ្ចា ជិន្នតិ នាម។ តតោវ បឋមមគ្គោ អនុសយំ បដហន្តោវ និមិត្តា
វុជ្ជហតិ, បវត្តញ្ចា ជិន្នតិ នាមាតិ វេទិតញ្ចំ។ ឯវំ ឥតរមគ្គេសុបិ
ឧចាទិន្នានុចាទិន្ននិមិត្តប្បវត្តំ វុជ្ជានំ ជិន្ននំ យថានុវបំ ញ្ញាតញ្ចំ។

សកទាគាមិមគ្គោ បន ឌីឡាវិកកាមរាគានុសយំ, បដិយានុសយំ,
តទេកដ្ឋេ ច កិលេសេ, តំសហជាតានិ ច តថា បវត្តានិ ចត្តាវិ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តានិ,
ទ្វេ ច ទោមនស្សសហគតានីតិ ធអកុសលចិត្តានិ ច ឧប្បជ្ឈមាណោ
សមុគ្គាតេតិ, សមុគ្គាតេន្តោ ច កាមសុគតិតោ វេបេត្វា ឯកកវំ
តទវសេសតោ វុជ្ជាតិ, បតនុភូតាវ តំសមដ្ឋិនោ កាមរាគព្យាបាទា អធិមត្តា,
តេ ច កទាចិ វិវឌ្ឍាវ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតញ្ចំ។

អនាគាមិមគ្គាបិ តានេវ តនុសហគតកាមរាគប្បដិយានុសយវសេន
ឧប្បជ្ឈានិ ធអិត្តានិ ឧប្បជ្ឈមាណោ សមុគ្គាតេតិ, សមុគ្គាតេន្តោ ច កាមភវតោ
វុជ្ជាតិ។ អរហត្តមគ្គោ បន រូបរាគអរូបរាគមាណវិជ្ជានុសយេ, ឧទ្ធច្ចំ, តទេកដ្ឋេ
សព្វេ កិលេសេ ច តំសហជាតានិ ចត្តាវិ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តានិ, ឧទ្ធច្ចសហគតញ្ញាតិ
បញ្ញាកុសលចិត្តានិ ច ឧប្បជ្ឈមាណោ សមុគ្គាតេតិ, សមុគ្គាតេន្តោ ច
រូចារូបតោ, សព្វភវតោបិ វុជ្ជាតិ។ សេសំ បឋមមគ្គេ វុត្តានុសារតោ វេទិតញ្ចំ។
ឯវំ អនុសយប្បហានសម្ពាតកិច្ចភេទតោ ចតុន្នំ មគ្គានំ ភេទោ វេទិតញ្ចំ។

តទេវំ មគ្គសម្បយោគភេទតោ ចតុត្ថិដំ, បុន ឈានដ្ឋសម្បយោគភេទតោ
បច្ចេកំ បញ្ញាវិទាហោន្តិ។ កថំ? បឋមមគ្គសម្បយុត្តំ តាវ
វិតក្កវិចារីបីតិសុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ បឋមជ្ឈានិកំ,
វិចារីបីតិសុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ ទុតិយជ្ឈានិកំ, បីតិសុខេកគ្គតាសម្បយុត្តំ

តតិយជ្ឈានិកំ, សុខេកគុតាសម្បយុត្តំ ចតុត្ថជ្ឈានិកំ,
ឧបេក្ខេកគុតាសម្បយុត្តំ បញ្ចមជ្ឈានិកញ្ញាតិ បញ្ចវិដំ ហោតិ។ ឯវំ
ទុតិយមគ្គាទិសម្បយុត្តា ចាតិវីសតិវិធា ហោន្តិ, ឯត្ថ ច ចតុក្កនយវសេន
សោឡសវិធាតាបិ យោជេតញ្ញា។ កី បនេត្ថ ឯវំ ឈានផ្កុយោគភេទស្ស
និយាមកំ ការណាន្តិ? សង្ខារុបេក្ខាញ្ញាណំ។ តស្មី ហិ
វុដ្ឋានកាមិនិវបស្សនាភូតេ សោមនស្សសហគតេ អរិយមគ្គា បញ្ចមជ្ឈានិកា
ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោមនស្សសហគតា ចតុក្កជ្ឈានិការ ឧប្បជ្ឈន្តិ,
ឧបេក្ខាសហគតេ ច ចតុក្កជ្ឈានិកា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឧបេក្ខាសហគតា
បញ្ចមជ្ឈានិការ ឧប្បជ្ឈន្តិ។

ននុ ចេត្ថ សង្ខារុបេក្ខាញ្ញាណំ សោមនស្សុបេក្ខាសហគតត្ថា
ចតុក្កបញ្ចមជ្ឈានិកានំ សោមនស្សុបេក្ខាសហគតការស្ស និយាមកហេតុ,
វិតក្កាទិអង្គសមតិក្កមតោ បន នេសំ ទុតិយាទិជ្ឈានការស្ស និយាមកេន
អញ្ញេន ភវិតព្គំ។ ន ហិ សង្ខារុបេក្ខាញ្ញាណំ វិតក្កាទិវិកលំ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ យេន តំ
និយាមកំ ភវេយ្យ, កី តំ និយាមកការណាន្តិ? ចាទកជ្ឈានំ, សម្មសីតជ្ឈានំ វា។
រូចារូចាវចរេសុ ហិ យំ យំ ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា តតុដ្ឋាយ យេ កេចិ
បកិណ្ណាកសង្ខារេ សម្មសីត្វា យេ មគ្គេ ឧប្បាទេតិ, តេ សព្វេ
តំតំឈានសទិសាវ ហោន្តិ។ យំ យំ វា បនឈានំ, តំសម្បយុត្តេ ច អនិច្ចាទិតោ
វិបស្សិត្វា យេ យេ មគ្គេ ឧប្បាទេតិ, តេ ច តំតំឈានសទិសាវ ហោន្តិ
ភូមិវណ្ណាសទិសវណ្ណា គោធាវិយ។ តត្ថ ច សុក្ខវិបស្សកស្ស ឧប្បន្នមគ្គាបិ,
សមាបត្តិលាភិនាឈានំ ចាទកំ អកត្វា អសម្មសីត្វាវ ឧប្បាទិតមគ្គាបិ
បឋមជ្ឈានំ ចាទកំ កត្វា តំ តំ វា សម្មសីត្វា ឧប្បាទិតមគ្គាបិ សព្វេ
ឯកសទិសា បឋមជ្ឈានិការ ហោន្តិ។ ន ហិ លោកុត្តរមគ្គោ អប្បនំ អប្បត្តោ
នាម អត្ថិ។ ទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានានិ ចាទកានិ កត្វា វា តត្ថ គតេ ធម្មេ

សម្មសិទ្ធា វា ឧប្បាទិតមគ្គា យថាភ្នំ ចតុរង្គិកា, តិរង្គិកា, ធុរង្គិកា ច ហោង្គិ។
បញ្ចមជ្ឈានំ, បន អាវុប្បជ្ឈានានិ ច ចានកំ កត្វា វា តត្ថ គតេ ធម្មេ សម្មសិទ្ធា
វា ឧប្បាទិតមគ្គា ឧបេក្ខកត្តតាវសេន ធុរង្គិការ ហោង្គិ។ ឯតេសញ្ច បញ្ចន្ទំ
ឈានិកានម្បិ បុព្វភាគេ វិបស្សនា សោមនស្សសហគតាបិ ហោតិ
ឧបេក្ខាសហគតាបិ, វុជ្ជានតាមិនំ បន វិបស្សនា ចតុក្កជ្ឈានិកានំ
សោមនស្សសហគតា ហោតិ។ បញ្ចមជ្ឈានិកានំ បន ឧបេក្ខាសហគតាវាតិ
តនេវ ចានកជ្ឈានំ, សម្មសិទ្ធានំ វា និយាមកការណ៍ន្តិ វេទិតព្វំ។ ឯវំ
សម្បយោគតោ វិនិច្ឆយោ។

ធម្មទ្កេសាធិតោ បន បឋមជ្ឈានិកេសុ តាវ ចតុសុ
កាមាវចរបឋមកុសលេ វុត្តធម្មេសុ ឋបេត្វា ករុណាមុទិតា សត្តតិស ធម្មា
ហោង្គិ។ វិវតិយោ បនេត្ត និយតា, ចាឡិយញ្ច (ធរ. ស. ២៧៧) រូបេន និទ្ទិដ្ឋា,
ធន្ទានយោ ច ចត្តារោ យេវាបនកាតិ វេទិតព្វំ។

សង្កហាវេ បន ពោធិបក្ខិយធម្មេសុ បុព្វេ សង្កហិតាវសេសានំ
សតិបដ្ឋានសម្មប្បធានឥទ្ធិចានពោជ្ឈដ្ឋានំ វសេន អតិវេកា ចត្តារោ សង្កហា
វេទិតព្វំ។ បឋមជ្ឈានិកមគ្គសម្បយុត្តេសុ ហិ ធម្មេសុ សតិ ឧបដ្ឋានជ្ជន
សតិបដ្ឋានំ, សាវិសយភេទេន ចតុត្ថិដា, ឥតវេ អស្សតិបដ្ឋានាតិ សញ្ញេវ តេ
ទ្ធិដា ហោង្គិ។ តថា វិរិយំ បទហនជ្ជន សម្មប្បធានំ, តំ កិច្ចភេទេន ចតុត្ថិដំ,
ឥតវេ អសម្មប្បធានាតិ។ តថា ធន្ទាវិរិយំ ចិត្តំ អមោហោតិ ចត្តារោ ធម្មា
ឥជ្ឈនកជ្ជន យថាភ្នំ “ធន្ទិទ្ធិចាទោ វិរិយចិត្តវិមសិទ្ធិចាទោ” តិ នាមេន
“ឥទ្ធិចាទា” តិ វុច្ឆន្តិ, ឥតវេ “អនិទ្ធិចាទា” តិ។ តថា សតិ អមោហោ វិរិយំ បីតិ
បស្សនិ សមាធិ តត្រមជ្ឈត្តតាតិ ឥមេ សត្ត ធម្មា ពុជ្ឈនជ្ជន យថាភ្នំ
“សតិសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈដ្ឋោ

វិរិយបីតិបស្សន្តិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ”តិ វុច្ចន្តិ, ឥតវេ អពោជ្ឈន្តាតិ ឯវំ
ចត្តារោសន្តីហា។

សេសំ សត្តំ លក្ខណាធិតោ បដ្ឋាយ សុញ្ញតវាវបរិយោសានំ
កាមាវចរបឋមកុសលេ វុត្តសទិសមេវ, កេវលំ បន មគ្គន្តសន្តីហ “អដ្ឋង្គិកោ
មគ្គោ ហោតី”តិ (ធរ. ស. ៣៣៧) បទភាជនីយេ សរូបេនេវ និទ្ទិដ្ឋំ,
ឥន្ទ្រិយសន្តីហ បញ្ញាទ្រិយដ្ឋានេ បឋមមគ្គសរូ អនញ្ញាតញ្ញាសរូមីតិទ្រិយំ
គហេត្វា ឥតរមគ្គានំ អញ្ញាទ្រិយំ គហេត្វាវ អដ្ឋិទ្រិយន្តិ អដ្ឋិទ្រិយតា, សព្ពត្ត
លោកុត្តរតា ចរិសេសោ, សេសំ តាទិសមេវ។ បឋមជ្ឈានិកា ចត្តារោ មគ្គា។

តថា ទុតិយជ្ឈានិកេសុបិ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ វិតក្កាភារោ, សន្តីហវាវេ
ចតុវគ្គជ្ឈានតា, សត្តន្តមគ្គតា ចរិសេសោ, សេសំ បឋមជ្ឈានិកសទិសមេវ។
ទុតិយជ្ឈានិកមគ្គា។

តថា តតិយជ្ឈានិកេសុបិ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ វិចារាភារោ, សន្តីហវាវេ
តិវុទ្ធិកជ្ឈានតា ចរិសេសោ, សេសំ ទុតិយជ្ឈានិកសទិសមេវ។
តតិយជ្ឈានិកមគ្គា។

តថា ចតុត្ថជ្ឈានិកេសុបិ កេវលំ ធម្មទ្កេសេ បីតិយា អភារោ, កោដ្ឋាសវាវេ
ទុវុទ្ធិកជ្ឈានតា, ធម្មទ្កិកពោជ្ឈន្តតា ចរិសេសោ, សេសំ
តតិយជ្ឈានិកសទិសមេវ។ ចតុត្ថជ្ឈានិកមគ្គា។

តថា បញ្ចមជ្ឈានិកេសុបិ កេវលំ សព្ពត្ត វេទនាបរិវត្តនមេវរិសេសោ,
សេសំ ចតុត្ថជ្ឈានិកសទិសមេវ។ បញ្ចមជ្ឈានិកមគ្គា។ ឯវំ ធម្មទ្កេសាធិតោ
វិនិច្ឆយោ។

វិសយាធិប្បភេទតោ បន សព្វេបិ លោកុត្តរកុសលា អារម្មណតោ
និព្វានារម្មណារ, តស្មា ន តតោ នេសំ ភេទោ, បដិបទាធិភេទតោ បន បុព្វ
វុត្តនយេន បច្ចេកំ ភេទោ វេទិតញ្ញោ។ ឯត្ថ ច យោ នាមរូបបរិគ្គហតោ បដ្ឋាយ
កិលមន្តោវិបស្សនំ អារភិត្វា ទុក្ខន កសិវេន កិលសេ វិក្ខម្ពតិ, តស្ស ទុក្ខា
បដិបទា ហោតិ។ យោ បន វិក្ខម្ពិតកិលសោ, សោ វិបស្សនាបរិវាសំ វាសេន្តោ
ចិវេន មគ្គចាតុការំ ចាបុណាតិ, តស្ស ធន្វាភិញ្ញា ហោតិ។ ឥមិនាយេន
ឥតរា តិស្សោបិ បដិបទាភិញ្ញាយោ វេទិតញ្ញោ។ យថា ច បដិបទាធិភេទតោ, ឯវំ
វិមោក្ខភេទតោបិ បច្ចេកំ ទ្វិដា ហោន្តិ - សុញ្ញតវិមោក្ខា
អប្បណិហិតវិមោក្ខាតិ។

តត្ថ សុញ្ញតន្តិ, អប្បណិហិតន្តិ ច លោកុត្តរមគ្គស្ស នាមំ។ សោ ហិ
អាគមនតោ សគុណតោ អារម្មណតោតិ តីហិ ការណេហិ នាមំ លភតិ។
កមំ? ឥធនិក្ខុវិបស្សនាកម្មដ្ឋានិកោ អាធិតោ បដ្ឋាយ “អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា” តិ
តិវិធំ អនុបស្សនំ អាហេបេត្វា សម្មសន្តោវិចរតិ, សចស្ស
វុដ្ឋានតាមិធិវិបស្សនា តេភូមកេ សម្ពុរេ អនត្តតោវិបស្សតិ, អយំ
អត្តសុញ្ញតាធស្សនដ្ឋេន សុញ្ញតា នាម ហោតិ។ សច ទុក្ខតោវិបស្សតិ, អយំ
តណ្ហាបណិធិវិបស្សនា អប្បណិហិតា នាម ហោតិ, តា ឧភោបិ
អាគមនីយដ្ឋានេ ឋេត្វា អត្តនោ អត្តនោ មគ្គស្ស យថា ក្ខមំ សុញ្ញតមគ្គោ
អប្បណិហិតមគ្គោតិ នាមំ ទេន្តិ។ ឯវំ អាគមនតោ នាមលាភោ វេទិតញ្ញោ។ ននុ
សុត្តន្តេសុ សច វុដ្ឋានតាមិធិវិបស្សនា អនិច្ចតោ បស្សតិ, តស្ស វសេន មគ្គោ
អនិមិត្តវិមោក្ខា ហោតិតិ កត្វា តយោវិមោក្ខា កមិតាតិ? សច្ចំ, អបិ ច ខោ
បរិយាយតោ កមិតា, និប្បរិយាយតោ បន សយម្បិ សនិមិត្តា អត្តនោ មគ្គស្ស
អនិមិត្តនាមំ ធាតុំ អសក្កណេយ្យតាយ ទ្វេ ឯវំ វិមោក្ខា ហោន្តិតិ។ តិស្សោបិ
ហិវិបស្សនា និច្ចនិមិត្តំ, សុខនិមិត្តញ្ច ឧគ្សាជនេន អនិមិត្តវេហារំ លភន្តិ,

តិស្សោបិ និមិត្តភូតេសុ ខន្ធសុ ចរណតោ សនិមិត្តាវ, តស្មា សយំ
អាគមនីយជ្ជានេ ឋត្វា អត្ថនោ មគ្គស្ស និប្បិយាយតោ អនិមិត្តនាមំ ធាតុំ ន
សក្កោន្តិ។ យស្មា បន មគ្គោ សយំ រាគាធិហិ សុញ្ញោ,
រាគាធិនិមិត្តបណិធិរហិតោ ច, តស្មា សគុណានេវ សុញ្ញតនាមំ,
អប្បណិហិតនាមញ្ច លភតិ។ ឯវមស្ស សគុណតោ នាមលាភោ វេទិតញ្ញោ។
យស្មា បន និព្វានំ រាគាធិហិ, សម្ពាវេហិ ច សុញ្ញត្តា,
រាគាធិនិមិត្តបណិធិរហិតត្តា ច “សុញ្ញតំ, អនិមិត្តំ, អប្បណិហិត”ន្តិ ច វុច្ចតិ,
តស្មា តំ អារម្មណំ កត្វា ឧប្បន្នមគ្គោបិ “សុញ្ញតោ, អនិមិត្តោ,
អប្បណិហិតោ”តិ ច នាមំ លភតិ។ ឯវំ អារម្មណតោ នាមលាភោ វេទិតញ្ញោ។

តេសុ ឥធិ អាគមនតោវ មគ្គោ នាមំ លភតិ, ន សគុណតោ, នាបិ
អារម្មណតោ, សគុណារម្មណតោ នាមលាភស្ស សុត្តន្តេសុ
បរិយាយទេសិតត្តា។ តេនេវ ហេតុ មគ្គានំ សគុណារម្មណតោបិ
អនិមិត្តវិមោក្ខតំ អគ្គហេត្វា សុញ្ញតអប្បណិហិតវិមោក្ខតាវ អាគមនតោ
វុត្តា, តញ្ញាកមនំ ធុរិយំ វិបស្សនាកមនំ, មគ្គាកមនញ្ច។ តត្ថ
វិបស្សនាកមនតោ មគ្គោ ច សុញ្ញតាធិនាមំ លភតិ, មគ្គាកមនតោ ច
លភតេវ, ឥធិ បន មគ្គស្ស អធិប្បេតត្តា វិបស្សនាកមនតោវ វេទិតញ្ញំ។ ឯវំ
វិមោក្ខតេនតោ បច្ចេកំ ធ្វិជា ហោន្តិ។ ឯវំ វិសយាធិប្បតេនតោ វិនិច្ឆយោ។

លោកុត្តរកុសលធម្មា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតា ច មោហាវិច្ឆេទនិយា នាម

អភិធម្មមាតិកត្ថសំវណ្ណនាយ

“កុសលា ធម្មា”តិ បទស្ស អត្ថវណ្ណនា។

អកុសលបទតោ

លោកមូលវណ្ណា

អកុសលា បន ធម្មា ភូមិតោ ឯកវិជា កាមាវចរា, សម្មយោគតោ បន
មូលវសេន តិវិជា ហោន្តិ លោកមូលា នោសមូលា មោហាមូលាតិ។ តត្ថ
លោកមូលា អដ្ឋវិជា សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតសម្មយុត្តំ អសង្ខារំ, តថា
សសង្ខារំ, សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ អសង្ខារំ, តថា សសង្ខារំ,
ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិកតសម្មយុត្តំ អសង្ខារំ, តថា សសង្ខារំ,
ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ អសង្ខារំ, តថា សសង្ខារន្តិ។

តត្ថ ឥដ្ឋាវម្ពណោ លោកពហុលតាធិហិ ការណេហិ
សោមនស្សសហគតតា, អសទ្ធម្មសវនអកល្យាណាមិត្តតាធិហិ
ទិដ្ឋិសម្មយុត្តតា ច វេទិតញ្ច។ យទា ហិ “នត្ថិ កាមេសុ អាទីនវេ” តិអាទិនា
នយេន មិច្ឆាទិដ្ឋិ បុរក្ខត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋោ កាមេ វា បរិភុញ្ញតិ, ទិដ្ឋមផ្តលាធិនិ វា
សារតោ បច្ចេតិ សភាវតិក្ខេនេវ អនុស្សហិតេន ចិត្តេន, តទា បឋមំ
អកុសលចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យទា មន្តេន សមុស្សហិតេន, តទា ទុតិយំ។ យទា
មិច្ឆាទិដ្ឋិ អបុរក្ខត្វា កេវលំ ហដ្ឋតុដ្ឋោ មេធុនំ វា សេវតិ, បរសម្មត្ថិ វា
អភិជ្ឈាយតិ, បរភណ្ឌំ វា ហរតិ សភាវតិក្ខេនានុស្សហិតេន, តទា តតិយំ។
យទា សមុស្សហិតេន, តទា ចតុត្ថំ។ យទា បន កាមាទំ វា អសម្មត្ថិ អាគម្ម,
អញ្ញេសំ វា សោមនស្សហេតុនំ អភាវេន ចត្វសុបិ វិកប្បេសុ
សោមនស្សហិតតា ហោតិ, តទា សេសានិ ចត្តារិ ឧបេក្ខាសហគតានិ
ឧប្បជ្ឈត្ថិ អយំ សម្មយោគតោ វិនិច្ឆយោ។

ធម្មទ្កេសតោ បន បឋមាកុសលេ តាវ និយតា ចាឡិយំ សរូបេនាគតា
សោឡស, យេវាបនកវសេន ចត្តារោតិ វិសតិ ធម្មា ហោន្តិ។ កម្មំ? ធម្មស្សា
វេទនា សញ្ញា ចេតនា ចិត្តំ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ វិរិយំ ឯកគ្គតា ជីវិតំ អហិរិកំ
អនោត្តប្បំ លោភោ មោហោ មិច្ឆាធិដ្ឋិតិ ឥមេ សរូបេនាគតា សោឡស ធម្មា,
ឆន្ទោ អធិមោក្ខោ មនសិកាវោ ឧទ្ធច្ឆន្តិ ឥមេ យេវាបនកា ចត្តារោតិ។
បទភាជនីយេ បន បុព្វេ វុត្តនយេនេវ “ធម្មបញ្ចកំ ឈានផ្កបញ្ចកំ
វិរិយសមាធិមនោសោមនស្សជីវិតវសេន ឥន្ទ្រិយានិ បញ្ច,
មិច្ឆាធិដ្ឋិសង្កប្បវាយាមសមាធិវសេន មគ្គផ្តានិ ចត្តារិ,
វិរិយសមាធិអហិរិកានោត្តប្បវសេន ពលានិ ចត្តារិ, លោភោ មោហោតិ ទ្វេ
មូលានិ, អភិជ្ឈា មិច្ឆាធិដ្ឋិតិ ទ្វេ កម្មបថានិ, អហិរិកំ អនោត្តប្បន្តិ
លោកនាសទុកំ, សមថោ បក្កាហោ អវិក្ខេបោ ចាតិ ឯវំ សរូបេនាគតានំ
ទូត្តិសធម្មានំ សោឡសសុ ឯវ សមវរោធា, សវិភត្តិការិភត្តិកភេនោ ច
កាមាវចរបឋមាកុសលេ វុត្តានុសារតោ ញាតញ្ចោ។ អយំ ធម្មទ្កេសតោ
វិនិច្ឆយោ។

លក្ខណាធិវិភាគតោ បន ន ហិរិយតីតិ អហិរិកោ, អហិរិកស្ស ភាវោ
អហិរិកំ, ន ឌីត្តប្បំ អនោត្តប្បំ។ តេសុ អហិរិកំ កាយទុច្ចរិតាធិហិ
អធិគុច្ឆនលក្ខណំ, អលជ្ជាលក្ខណំ វា, អនោត្តប្បំ តេហោវ
អសារជ្ជនលក្ខណំ, អនុត្តាសលក្ខណំ វា, សេសំ ហិរិឌីត្តប្បានំ
វុត្តប្បជិបក្ខវសេន វេទិតព្ពំ។

លុព្ពតិ តេន, សយំ វា លុព្ពតិ, លុព្ពនមត្តមេវ វា តន្តិ លោភោ។ សោ
អារម្មណាគហាលលក្ខណោ មគ្គជាលេចោវិយ, អភិសង្ករសោ តត្ថកចាលេ
ទិត្តមសបេសិ វិយ, អបរិច្ឆាគបច្ចុបដ្ឋានោ តេលញ្ញនរាគោវិយ,

សញ្ញាជនីយធម្មសុ អស្សាទទស្សនបទដ្ឋានោ។ តណ្ហានទិកាវេន វុឡ្យមាណោ
សីយសោតា នទីរិយ មហាសមុទ្ធំ អចាយមេវ គហេត្វា គច្ឆតីតិ ទដ្ឋញ្ចោ។

មុយ្ហន្តិ តេន, សយំ វា មុយ្ហតិ, មុយ្ហនមត្តមេវ វា តន្តិ មោហោ។ សោ ចិត្តស្ស
អន្ធការលក្ខណោ, អញ្ញាណលក្ខណោ វា, អសម្បជីវេធរសោ,
អារម្មណសភាវុទ្ធាននរសោ វា, អសម្មាបជីបត្តិបច្ចុបដ្ឋានោ,
អន្ធការបច្ចុបដ្ឋានោ វា, អយោនិសោមនសីការបទដ្ឋានោ, សញ្ញាកុសលានំ
មូលន្តិ ទដ្ឋញ្ចោ។

មិច្ឆា បស្សន្តិ តាយ, សយំ វា មិច្ឆា បស្សតិ, មិច្ឆាទស្សនមត្តមេវ វា ឯសាតិ
មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ សា អយោនិសោ អភិនិវេសលក្ខណោ, បរាមាសរសា,
មិច្ឆាភិនិវេសបច្ចុបដ្ឋានោ, អរិយានំ អទស្សនកាមតាទិបទដ្ឋានោ, បរមំ វុដ្ឋន្តិ
ទដ្ឋញ្ចោ។

ឧទ្ធពតកាវោ ឧទ្ធព្វំ។ តំ អរូបសមលក្ខណំ, អនវដ្ឋានរសំ, ភន្តតាបច្ចុបដ្ឋានំ,
អយោនិសោមនសីការបទដ្ឋានំ, ចិត្តវិក្ខេបោតិ ទដ្ឋញ្ចោ។ សេសោ បនេត្ត
សុញ្ញតវារបរិយោសាណោ សញ្ញាបិ វិនិច្ឆយោ កុសលាធិការេ វុត្តានុសារតោ
វេទិតញ្ចោ។ កេវលំ សង្កហាវារេ ចាឡិយំ អាគតវសេន បញ្ចិន្ទ្រិយតា,
ចតុវង្កមគ្គតា, ចតុត្ថិធិពលតា, ទ្វេហេតុតា, សព្ពត្ត អកុសលភាវោ ច
វិសេសោ, សេសំ តាទិសមេវ។ បឋមាកុសលំ និដ្ឋិតំ។

យថា ច បឋមេ, ឯវំ ទុតិយេបិ សសង្ខារតា, យេវាបនកេសុ ជិនមិច្ឆានំ
សម្ពុវោ, និយតតា ច វិសេសោ។ តត្ថ ជិននតា ជិនំ, មិច្ឆនតា មិច្ឆំ,
អនុស្សាហានសំសីទនតា, សត្តិវិយាតោ ចាតិ អត្ថោ។ តត្ថ ជិនំ
អនុស្សាហាលក្ខណំ, វិរិយវិនោទនរសំ, សំសីទនបច្ចុបដ្ឋានំ។ មិច្ឆំ

អកម្មញ្ញតាលក្ខណំ, ឌីនហានវសំ, លីនតាបច្ចបដ្ឋានំ,
បចលាយី កានិទ្ធាបច្ចបដ្ឋានំ វា, ឧភយម្បិ អរតិភិវិជម្ពិកានិសុ
អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានំ។ ទុតិយំ។

តតិយេ សញ្ញេបិ វិនិច្ឆយោ បឋមាកុសលេ វុត្តនយោវ។ កេវលំ ទិដ្ឋិយា
អភារោ, យេវាបនកេសុ មានស្ស សម្ពុរោ, អនិយតតា ច, សង្កហារោ
តិវុទ្ធិកមគ្គតា ច វិសេសោ, សេសំ តានិសមេវ។ តត្ថ មញ្ញតីតិ មាណោ។ សោ
ឧណ្ហាតិលក្ខណោ, សម្បត្តហរសោ, កេតុកម្យតាបច្ចបដ្ឋានោ,
ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោភបទដ្ឋានោ, ឧម្មាទោវិយ ទដ្ឋញ្ញោ។ តតិយំ។

យថា ច តតិយេ, ឯវំ ចតុត្ថេបិ។ ជិនមិទ្ធុញ្ញោត្ត សសង្ខារតា ច អធិកា,
សេសំ តានិសមេវ។ ចតុត្ថំ។

បញ្ចមនជ្ជសត្តមជ្ជមេសុ សោមនស្សដ្ឋានេ ឧបេក្ខាសម្ពុរោ, បីតិយា ច
អភារោ, តតោ ឯវំ សង្កហារោ ចតុវុទ្ធិញ្ញានតា ច វិសេសោ, សេសំ សត្តំ
បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថចិត្តសនិសមេវ។

លោកមូលា និដ្ឋិតា។

នោសមូលវណ្ណានា

នោសមូលា បន ទិដ្ឋនា នោមនស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ អសង្ខារំ,
តថា សសង្ខារំ។ ឯវំ សម្បយោគតោ។ ធម្មទ្កេសាទិតោ បន បឋមេ តាវ
បឋមាកុសលេ វុត្តេសុ បីតិលោកទិដ្ឋិយោ វុទ្ធីត្វា នោសំ, យេវាបនកេសុ
អនិយតានិ ឥស្សរមច្ឆិយកុក្កុទ្ធានិ, សោមនស្សដ្ឋានេ នោមនស្សញ្ញោ បក្ខិបិត្វា
ឯកវីសតិ ធម្មា ហោន្តិ។ យេវាបនកា ចេត្ត សត្ត។ តត្ថ ទុស្សន្តិ តេន, សយំ វា

ទុស្សតិ, ទុស្សនមត្ថមេវ វា តន្តិ ទោសោ។ សោ ចណ្ឌិក្កលក្កលោ
បហជាសីវិសោវិយ, វិសប្បនរសោ វិសនិចាតោវិយ, អត្ថនោ
និស្សយទហនរសោ វា ទាវគ្គិវិយ, ទុស្សនបច្ចបដ្ឋានោ លទ្ធាកាសោវិយ
សបត្តោ, អាយាតវត្ថុបទដ្ឋានោ, វិសសំសដ្ឋប្បតិមុត្តំវិយ ទដ្ឋញ្ចា។ ឥស្សយនា
ឥស្សា។ សា បរសម្បត្តិនំ ឧស្សយនលក្កលោ, តត្ថវ អនភិរតិរសា, តតោ
វិមុខការបច្ចបដ្ឋានា, បរសម្បត្តិបទដ្ឋានា, សញ្ញោជនន្តិ ទដ្ឋញ្ចា។ មច្ឆរភារោ
មច្ឆរិយំ។ តំ លទ្ធានំ វា លភិតញ្ចានំ វា អត្ថនោ សម្បត្តិនំ និគ្ខហនលក្កណំ,
តាសញ្ញោ បរេហិ សាធារណភាវអក្ខមនរសំ, សង្គោចនបច្ចបដ្ឋានំ,
កដុកញ្ចកតាបច្ចបដ្ឋានំ វា, អត្ថសម្បត្តិបទដ្ឋានំ, ចេតសោវិរូបភារោតិ
ទដ្ឋញ្ចំ។ កុច្ឆិតំ កតំ កុកតំ, តស្ស ភារោ កុក្កុច្ឆំ។ តំ បច្ឆានុតាបលក្កណំ,
កតាកតានុសោចនរសំ, វិប្បដិសារបច្ចបដ្ឋានំ, កតាកតបទដ្ឋានំ, ទាសញ្ចមិវ
ទដ្ឋញ្ចំ។ សង្កហវារេ ទុក្ខេន សទ្ធិ ចតុរង្គជ្ឈានតា, ទោមនស្សេន បញ្ចិន្ទិយតា,
តិវង្គិកមគ្គតា, ទោសមោហាវសេន ទិហេតុកតា ច វេទិតញ្ចា។ សេសោ បន
សញ្ញាវិនិច្ឆយោ បឋមាកុសលេ វុត្ថសទិសោ ឯវ។ យថា ច បឋមេ, ឯវំ
ទុតិយេបិ, សសដ្ឋានតា បន ចិនមិទ្ធវិហិ សទ្ធិ នវយេវាបនកតា ច វិសេសោ,
សេសំ តាទិសមេវ។

ទោសមូលា និដ្ឋិតា។

មោហមូលវណ្ណានា

មោហមូលាបិ ទិដ្ឋា ឧបេក្ខាសហគតំ វិចិត្តិក្ខាសម្បយុត្តំ, តថា
ឧទ្ធច្ចសម្បយុត្តន្តិ។ តត្ថ បឋមេ ធម្មទ្កេសតោ តាវ ជស្សបញ្ចកំ វិតក្កោវិចារោ
វិរិយំ ឯកគ្គតា ជីវិតំ អហិរិកំ អនោត្តប្បំ មោហោវិចិត្តិក្ខាតិ សរុបេនាគតា
ចុទ្ធស, ឧទ្ធច្ឆំ មនសិកាវេទិ យេវាបនកា ទ្វេ ចាតិ សោឡស ធម្មា ហោតិ,

ឯកគ្គតា ចេត្ត ចិត្តដ្ឋិតិមត្តា, ឥន្ទ្រិយមគ្គពលការំ ន សម្មាបុណាតិ។ តតោ
ឯវ សង្កហវារេ សមាធិ វន្តេត្វា ឧបេក្ខាយ សទ្ធិ ចត្តារិ ឥន្ទ្រិយានិ, ទ្វេ មគ្គផ្កានិ,
តីណិ ពលានិ ហោន្តិ។ មោហោ បនេត្ត ឯកោវ ហេតុ។ សេសោ បនេត្ត សញ្ញា
វិនិច្ឆយោ វុត្តនយោ ឯវ។

តត្ថ វិគតា ចិត្តិច្ឆា ឯតិស្សាតិ វិចិត្តិច្ឆា។ សា សំសយលក្ខណា,
កម្មនរសា, អនិច្ចយបច្ចុបដ្ឋានា, អនេកំសការបច្ចុបដ្ឋានា វា,
អយោនិសោមនសិការបទដ្ឋានា, បដិបត្តិអន្តរាយករាតិ ទដ្ឋញ្ញា។ យថា ច
វិចិត្តិច្ឆាសម្បយុត្តេ, ឯវំ ឧទ្ធច្ចសម្បយុត្តេបិ។ កេវលំវិចិត្តិច្ឆាយ អភារោ,
អធិមោក្ខស្ស ច ភារោ, តតោ ឯវ ពលវត្ថរសមាធិតា, តេនេវ សង្កហវារេ
សមាធិនា សទ្ធិ បញ្ច្រិយតា, តិវង្គិកមគ្គតា, ចតុព្ពលតា ច ហោតិ។
ឧទ្ធច្ចញ្ញេត្ត សរូបេនេវ និទ្ធិដ្ឋំ, អធិមោក្ខមនសិការា ទ្វេ យេវាបនកវសេនាតិ
អយំ វិសេសោ, សេសំ តាទិសមេវ។ ឥមាធិ បន ទ្វេ ចិត្តានិ ធានាវិសយេ,
ឯកវិសយេ ច អសណ្ណាហនតោ បវដ្ឋនកានិ។ ឧទ្ធច្ចសហគតំ ហិ
លទ្ធាធិមោក្ខតាយ លទ្ធិបតិដ្ឋំ ឯការម្មណោយេវ បតិជ្ជាយ បតិជ្ជាយ បវដ្ឋតិ
ចតុរស្សមណីវិយ, ឥតវំ ធានាម្មណោសុ វដ្ឋមណីវិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។
ឧទ្ធច្ចសហគតញ្ច វេបេត្វា សេសា ឯកាទស បដិសន្ធិ ជនេន្តិតិ វេទិតព្ពំ។

វិសយាទិប្បកេទតោ បនេតេ ទ្វាទសបិ វត្តារម្មណាវសេន តាវ ធម្មិធា
ហោន្តិ។ តេសុ លោកមោហាមូលា បន ទស បញ្ចេទ្វារេ ហទយវត្ថំ និស្សាយេវ,
មនោទ្វារេ និស្សាយ វា អនិស្សាយ វា ជវនកិច្ចំ សាធយមាធា ធម្មិធា។ តថា
នោសមូលា និស្សាយេវ បន បវត្តន្តិ។ លោកមូលា បន
អទិដ្ឋានានកាមមិច្ឆាចារមុសាវាឧបេសុញ្ញាសម្ពប្បលាចាភិជ្ឈាសម្ពាតានំ ធន្នំ
កម្មបថានំ វសេន ធម្មិធា។ ទិដ្ឋិសម្បយុត្តា បនេត្ត មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេនាបិ តិ

សត្វវិទាហោន្តិ។ ទោសមូលា បន
ចាលាភិចាតាធិន្ទាទានមុសាវាទបេសុញ្ញជុសសម្ពប្បលាបព្យាចានវសេន
សត្វវិទាហោន្តិ។ ទសន្ទម្បិ បនេសំ ធារកម្មវសេន ចេវ
វិមសាវន្តិភាធិបតិក្កយវសេន ច កុសលេ វុត្តនយេន វិភាគោ វេទិតញ្ចោ។
ឯកន្តប្បីនត្តា ប្បីនត្តិកកេនោ នត្តិ។ អារម្មណាធិបតិ បនេត្ត លោកមូលេសុ
ឯវ, ន ឥតវេសុ, មោហមូលេសុ បន សហជាតាធិបតិបិ នត្តិ, តថា
កម្មបថកេនោបិ។ ន បិ បវដ្ឋមាទំ កញ្ចិ អធិបតី ករោតិ។ ទោសោ វា សវិសយំ,
វិចិត្តិក្កាធិត្តញ្ច បធិបតិមន្តរាយករត្តេន ទុច្ឆរិតហេតុភូតម្បិ
ចាលាភិចាតាធិនំ ទោសលោកមូលចិត្តេហោវ សន្និដ្ឋាបនិយតោ កម្មបថកេនំ
ន គច្ឆតិ, បុព្វភាគេ ឯវ បន ហេតុ ហោតិ។ តេនេវស្ស អចាយហេតុតា
បឋមមគ្គវជ្ឈតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អតីតាធិកេនតោ បន ធាទសន្នំ បច្ចេកមនន្តតា,
សេសោ ច វិនិច្ឆយោ កុសលាធិការេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោតិ។

អកុសលា ធម្មា និដ្ឋិតា។

អព្យាកតបទតោ

អហេតុកកុសលវិចាកវណ្ណា

អព្យាកតា បន ធម្មា ជាតិតោ ចតុត្ថិជាវិចាកកិរិយរូបនិព្វានវសេន។
តត្ថ វិចាកាព្យាកតា ធម្មា ជាតិតោ ច ទិដាហោន្តិ
កុសលាកុសលវិចាកវសេន។ តត្ថ កុសលវិចាកា ភូមិតោ ចតុត្ថិជា
កាមរូចារូចាវចរលោកុត្តរវិចាកវសេន។ តត្ថ កាមាវចរវិចាកា អហេតុកា
សហេតុកាតិ ទុវិដា។ តត្ថ អលោភាទិសហជាតហេតុវិវហិតា អហេតុកា។
តេ សម្បយោគវត្តារម្មណាធិកេនតោ អដ្ឋវិដា។ សេយ្យចិទំ -

ឧបេក្ខាសហគតំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ, តថា សោតយានជីវ្ហាវិញ្ញាណំ, សុខសហគតំ
កាយវិញ្ញាណំ, ឧបេក្ខាសហគតា មនោធាតុ, សោមនស្សសហគតា
មនោវិញ្ញាណធាតុ, តថា ឧបេក្ខាសហគតា ចាតិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនិ ហិ
ចត្តារិ ចក្ខុបសាទាទីសុ ចតុសុ ឧបាទាយរូបេសុ ឧបាទាយរូចានំ
យដ្ឋនានិយំសស្ស បិប្ផបិណ្ឌោ បិប្ផបិណ្ឌោស្សេវាតិទុព្ពលតាយ
ឧបេក្ខាវេទនាសម្បយុត្តានេវ ហោតិ។ កាយវិញ្ញាណំ បន កាយិន្ទ្រិយេ
ដោជ្ជព្ភក្ខតត្ថយយដ្ឋនានិយំសស្ស អធិករណីមត្តកេ ឋបិតបិប្ផបិណ្ឌោ
ក្ខេបហារស្សេវ ពលវតាយ បសាទនិស្សយេសុបិ ភូតេសុ បដិយាតសម្ភវតោ
សុខសហគតំ ហោតិ, មនោធាតុ អត្តនោ គហរណ្ឌទុព្ពលតាយ អតិស្រដ្ឋបិ
ឧបេក្ខាសហគតាវ, មនោវិញ្ញាណធាតុ បន អតិស្រដ្ឋ សោមនស្សសហគតា,
ស្រដ្ឋមជ្ឈត្ត ឧបេក្ខាសហគតាតិ អយំ សម្បយោគតោ វិនិច្ឆយោ។

ធម្មទ្កេសាទិតោ បន ចក្ខុវិញ្ញាណោ តាវ ជស្សបញ្ចកំ, ឯកគ្គតា, ជីវិតន្តិ
សរូបេនាគតា សត្ត, យេវាបនកវសេន មនសិការោ ឯកោ ចាតិ អដ្ឋ ធម្មា
ហោតិ។ សង្កហតោ បនេត្ត ខន្ធាយតនធាតុអាហារិន្ទ្រិយវសេន
បញ្ចេវសង្កហា។ តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុធម្មធាតុវសេន ធាតុសង្កហោ, មនោ
ឧបេក្ខាជីវិតិន្ទ្រិយវសេន ស្រដ្ឋិយសង្កហោ ច វេទិតញោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។
ឯត្ថ ច វិជ្ជមានាបិ វេទនា លានង្គតំ ន គច្ឆតិ, ស្រដ្ឋិយំ បន ហោតិ។ ឯកគ្គតា
ស្រដ្ឋិយមគ្គង្គពលភាវម្មំ ន គច្ឆតិ អតិទុព្ពលត្ថា។ វិតក្កបច្ឆិមកំ ហិ លានំ,
ហេតុបច្ឆិមកោ មគ្គោ, ពលញ្ច។ យថា ចេត្ត, ឯវំ
សោតយានជីវ្ហាកាយវិញ្ញាណោសុបិ។ កេវលំ បន សង្កហាវេ
សោតវិញ្ញាណធាតុអាទិវសេន ធាតុសង្កហោ, កាយវិញ្ញាណោ
វេទនាបរិវត្តនញ្ចវិសេសោ។ យថា ចេត្ត, ឯវំ មនោធាតុយាបិ។ កេវលំ បន
វិតក្កវិចារា ទ្វេ យេវាបនកា ច អធិមោក្ខាតិ តយោ ធម្មា អធិកា។ សង្កហាវេ

មនោធាតុធម្មធាតុវសេន ធាតុសង្កហោ, វិតក្កវិចារុបេក្ខកក្កតាហិ ចត្វហិ
ឈានង្គ្គសង្កហោ ច វិសេសោ។ ចាឡិយំ បនេត្ថ កិញ្ញាបិ ឈានង្គ្គសង្កហោ ន
ឧទ្ធកោ, តថាបិ សវិតក្កេសុ និយមេន ឈានង្គ្គតាសម្ភវតោ គហេតញ្ញោ។
យថា ចេត្ថ, ឯវំ មនោវិញ្ញាណធាតុទ្ធកាយេបិ។ សោមនស្សសហគតតាយ
បនេត្ថ បីតិ អធិកា, សង្កហាវេ ច បញ្ចង្គ្គដ្ឋានតា, វេទនាបរិវត្តនំ, ឧភយត្ថាបិ
មនោវិញ្ញាណធាតុធម្មធាតុវសេន ធាតុសង្កហោ ច វិសេសោ, សេសំ
តាធិសមេវ។

វិសយាធិប្បភេទតោ បន ចក្កវិញ្ញាណាធិនិ បញ្ច យថាក្កមំ
ចក្កាធិឯកេកមេវ វត្ថុំ និស្សាយ បច្ចុប្បន្នេ, ឥដ្ឋេ ច រូចាធិឯកេការម្មណោ ឯវ
កិរិយមនោធាតុអនន្តំ អាឈោកាកាសវាយុជលបថវិសហការីនិ
បសាទកាធិនិ ធន្សនសវនយាយនសាយនដុសនកិច្ចានិ សាធយមាធានិ
ចក្កទ្វារាធិសុ ឯកេកស្មី ឯវ វិបច្ចន្តិ។ ឯវមេតេសំ វត្ថុទ្វារាម្មណកិច្ចានិ វិសុំ
និយតានិ។ ឯវំ បន តេសំ បញ្ចន្នម្បិ ឯកមេវ, តេន នេសំ ន ភេទោ។ មនោធាតុ
បន ហធយវត្ថុំ និស្សាយេវ បច្ចុប្បន្នេសុ រូចាធិសុ បញ្ចសុបិ អារម្មណេសុ
បញ្ចវិញ្ញាណានន្តំ សម្បជិច្ឆនកិច្ចំ សាធយមាធា បញ្ចសុបិ ទ្វារេសុ បវត្តតិ,
សោមនស្សសហគតា មនោវិញ្ញាណធាតុ បន ហធយវត្ថុំ និស្សាយេវ អតីតដ្ឋេ
បច្ចុប្បន្នេ បញ្ចារម្មណោវិចាកមនោធាតុអនន្តំ សន្តិវណកិច្ចំ, ធនុបិ ទ្វារេសុ
ធនុ ពលវកាមាវចារម្មណេសុ អតីតាធិសុ ជវនានន្តំ តទារម្មណកិច្ចញ្ច
សាធយមាធាវិបច្ចតិ។ ឯវមេតិស្ស ទ្វារាម្មណកិច្ចដ្ឋានានិ អនិពទ្វានិ, តតោ
តេហិ ភេទោ ហោតិ, វត្ថុ បន តត្ថេវ និពទ្ធំ, តតោ ន ភេទោ,
ឯវមុបេក្ខាសហគតាយបិ។ កេវលំ បនេសា ទ្វារវិនិមុត្តាបិ ហុត្វា សុគតិយំ
ជច្ចន្តពធិវជច្ចម្ពត្តកាធិនំ បជិសន្ធិកាលេ បុរិមចុតិចិត្តានន្តំ
កម្មពលេនោបជ្ជិតំ កម្មកម្មនិមិត្តគតិនិមិត្តេសុ អញ្ញាតំ អតីតាធិភេទំ

ធម្មិកម្ម កាមាវចរាម្ពណាមាតុ បដិសន្ធិកិច្ចំ, តទនន្តរតោ បដ្ឋាយ
យាវតាយុកំ ភវន្តិកិច្ចំ, អន្តេ បុតិកិច្ចញ្ច, វុត្តនយេន
សន្តិរណាតទាម្ពណាកិច្ចានិ ច សាធយមាណ ឥមេសុ បញ្ចសុ ហំនេសុ
វិបច្ឆតីតិ អយំ វិសេសោ, សេសំ តាធិសមេវ។

ឯត្ថ ច វធពន្ធាធិវសប្បវត្ត អនិជ្ជាម្ពណា ខន្ធបដិសន្ធាធិវសេន
កុសលុប្បត្តិតោ តន្តិព្ពត្តានំ បដិសន្ធិអាធិវិញ្ញាណានំ កម្មនិមិត្តញ្ច អារម្មណំ
ហោតិ, អនិជ្ជនេវ តេន ភវិតញ្ចំ។ ឯវំ ឥដ្ឋវិសយេ ឧប្បន្នានំ កុសលវិចាកានំ
អនិជ្ជាម្ពណាសុ អនុប្បត្តិតោ កម្មគតិនិមិត្តមេវ តេសំ អារម្មណំ ហោតីតិ
វិញ្ញាយតិ។ វិចារេត្វាយថា អវិរោធា ហោតិ, តថា គហេតញ្ចំ។ ឯវំ ឥដ្ឋវិសយេ
ឧប្បន្នកុសលតោ និព្ពត្តានម្មិ បដិសន្ធិអាធិវិញ្ញាណានំ
កម្មនិមិត្តាម្ពណាតាយ អវិរោធា ញាតញ្ចោ។ អតីតាធិភេទតោ បន អដ្ឋន្នម្មិ
បច្ឆេកមនន្តរតា ហេដ្ឋា វុត្តនយេន គហេតញ្ចំ។

អហេតុកកុសលវិចាកា និដ្ឋិតា។

សហេតុកកុសលវិចាកវណ្ណានា

អលោភាធិវិចាកហេតុសម្បយុត្តា បន សហេតុកា, តេ សម្បយោគតោ
កាមាវចរកុសលវិយ អដ្ឋវិធា។ សោមនស្សញ្ញាណាធិសម្បយោគោ បនេត្ត
អាគមនាធិតោ វេទិតញ្ចោ។ តិហេតុកំ ហិ កាមាវចរកុសលំ
តិហេតុកធិហេតុកបដិសន្ធិយោ ទត្វា បវត្តេ ធនុ ទ្វារេសុ សោឡស វិចាកានិ
ទេតិ, ទុហេតុកំ បន កុសលំ ទុហេតុកាហេតុកបដិសន្ធិយោ ទត្វា បវត្តេ ធនុ
ទ្វារេសុ តិហេតុកវិចាកានិ ទ្វាទស វិចាកានិ ទេតិ។
អសម្ពាវិកសសម្ពាវិកភារោ បនេត្ត បច្ឆយវិសេសតោបិ ហោតិ។

ពលវបច្ចយេនាបិ ហិ ឧប្បន្នំ អសម្ព័រិកំ ហោតិ, ឧត្តលេនាបិ ឥតវំ។ កេចិ បន
អសម្ព័រិកេន សសម្ព័រិវិចាកានំ, សសម្ព័រិកេន ច អសម្ព័រិកានំ ឧប្បត្តិ ន
ឥច្ឆន្តិ។ យស្មា បនេតានិ បដិសន្ធិនាយកតោ អញ្ជេនាបិ កម្មេន បវត្ត
អកុសលវិចាកានិ បវត្តន្តិ, បដ្ឋានេ ច “សហេតុកំ ភវន្តំ អហេតុកស្ស
ភវន្តស្ស អនន្តវបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ (បដ្ឋា. ៣.១.១០២) វុត្តំ, តស្មា
អហេតុកបដិសន្ធិកស្ស បុគ្គលស្ស សុគតិយំ បវត្ត សហេតុកានិបិ
វិចាកានិ បវត្តន្តិ។ ឧគ្គតិយំ, បន រូចាវចរកូមិយញ្ច អហេតុកានេវ បវត្តន្តិ។
តេសុបិ អតិឥដ្ឋ អារម្មណេ សោមនស្សសហគតានិ, ឥដ្ឋមជ្ឈត្តេ
ឧបេក្ខាសហគតានីតិ ឯវំ អាគមនាទិតោ សម្មយោគកេនោ វេទិតញ្ច។

ធម្មទ្កេសាទិតោ បន យាវ សុញ្ញតវាវបរិយោសានា
កាមាវចរកុសលសទិសោវ សញ្ញាវិនិច្ឆយោ, កេវលញ្ចេត្ត យេវាបនកេសុ
ករុណាមុទិតា ន សន្តិ សត្តារម្មណត្ថា។ ឯកន្តបរិស្តារម្មណា ហិ
កាមាវចរវិចាកាវិរតិយោបេត្ត លោកិយេសុ ឯកន្តកុសលសភាវត្ថា ន
សន្តិ។ “បញ្ចសិក្ខាបទា កុសលា ឯវា” តិ (វិភ. ៧១៥ អាទយោ) ហិ វុត្តំ។
ជស្សាទយោ ចេត្ត វិចាកត្ថា អាទាសេ មុខនិមិត្តំ វិយ និរុស្សាហសន្តា, កុសលា
បន មុខំវិយ សឧស្សហា។ សង្កហាវេ ច បញ្ចន្តិកោ មគ្គោ ហោតិ, អយំ
វិសេសោ។ សេសំ តាទិសមេវ។

វិសយាទិប្បកេនតោ បន យាយំ កុសលេសុ កម្មទ្វារបុញ្ញកិរិយាធិបតីហិ
កេនោ វុត្តោ, សោ ឥធ នត្តិ អវិញ្ញត្តិជនកតោ, អវិចាកធម្មតោ, តថា
អប្បវត្តិតោ ច។ ហីនត្តិកកេនោ បន អត្ថិ ហីនមជ្ឈិមប្បណីតានំ កុសលានំ
វិចាកត្ថា, តថា ទ្វារាវម្មណាទិតេនោ។ ឯតេ ហិ ហនយវត្ថុំ និស្សាយ
ទ្វារវិនិមុត្តា ហុត្វា នេវមនុស្សេសុ ទ្វិហេតុកតិហេតុកានំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន

បដិសន្ធិកវ៌្ម័ត្តតិកិច្ចានិ, ធម្មារេ ធនុ អារម្មណេសុ តទារម្មណកិច្ចញ្ច
សាធយមាណា ឯវំ ចតុសុ ហានេសុ វិបច្ឆន្តិ។ ឯវមេតេសំ ធារារម្មណកិច្ចដ្ឋានានិ
អនិពទ្ធានិ, តតោ តេហិ ភេនោ ហោតិ។ វត្ថុ បន តត្ថេវ និពទ្ធំ, តតោ ន ភេនោ។
អតីតាធិភេនតោ បនេត្ថាបិ អនន្តតា វុត្តនយា ឯវាតិ។

កាមាវចរសហេតុកកុសលវិចាកា និដ្ឋិតា។

រូចាវចរវិចាកវណ្ណានា

រូចាវចរវិចាកាបិ សម្បយោគភេនតោ អត្តនោ កុសលាវិយ បញ្ចវិធា
ហោន្តិ។ សញ្ញា ចតុវិនិច្ឆយភេនោ កុសលេ វុត្តនយោ ឯវ។ វិចាកការតោ
បនេត្ថ យថា ហត្ថិអាធិនំ នាយា តំសទិសា, ឯវំ កុសលាគមនតោ ច
ឈានផ្កាធិសម្បយុត្តធម្មសមាយោកោ, បដិបទាធិភេនោ ច ហោតិ។ អបិចត្ថ
តិវិធាយ បឋមជ្ឈានភូមិយា បឋមជ្ឈានវិចាកា, តថា ទុតិយជ្ឈានភូមិយា
ទុតិយជ្ឈានវិចាកា តតិយជ្ឈានវិចាកា ច, តតិយជ្ឈានភូមិយា
ចតុត្ថជ្ឈានវិចាកា, វេហប្បលបញ្ចសុធាវាសវសេន ធម្មិធាយ
ចតុត្ថជ្ឈានភូមិយា បញ្ចមជ្ឈានវិចាកា ច វុត្តនយេន បដិសន្ធិកវ៌្ម័ត្តតិកិច្ចានិ
សាធយមាណា ហធយវត្ថុំ និស្សយ ធារវិនិមុត្តាវ
កម្មនិមិត្តសម្ពាតបញ្ញត្តារម្មណា ហុត្វាវិបច្ឆន្តិតិ អយំ វិសេសោ, សេសំ
តាធិសមេវ។

រូចាវចរវិចាកា និដ្ឋិតា។

អរូចាវចរវិចាកវណ្ណានា

ឯអរូបាវចរវិចារកាបិ អារម្មណភេទតោ អត្ថនោ កុសលាវិយ ចតុត្ថិជា
ហោន្តិវិនិច្ឆយោ ច សញ្ញោ កុសលេ វុត្តនយោវ។ កុសលតោ ចេត្តវិសេសោ
រូបាវចរវិចារកេ វុត្តនយេន វេទិតញ្ញោ។ កេវលំ បនេត្ត
កម្មនិមិត្តភូតបញ្ញត្តារម្មណោ អាកាសានញ្ញាយតនវិចារកោ
បឋមារុប្បភូមិយំ, តថា មហាគ្គតារម្មណោ វិញ្ញាណញ្ញាយតនវិចារកោ
ធុតិយារុប្បភូមិយំ, កម្មនិមិត្តភូតបញ្ញត្តារម្មណោ អាកិញ្ញញ្ញាយតនវិចារកោ
តតិយារុប្បភូមិយំ, មហាគ្គតារម្មណោ នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនវិចារកោ
ចតុត្តារុប្បភូមិយញ្ញ អវត្ថុកា វុត្តនយេន បដិសន្ធិភវន្ត្ថតិកិច្ចានិ
សាធយមាណាវ បវត្តន្តិទិ អយមេវវិសេសោ។

អរូបាវចរវិចារកា និដ្ឋិតា។

លោកុត្តរវិចារកវណ្ណានា

តថា លោកុត្តរវិចារកាបិ អត្ថនោ កុសលាវិយ តំតំមគ្គដលត្តា ចតុត្ថិជា,
ឈានន្ត្រយោគភេទតោ បច្ចេកំ បញ្ច បញ្ច កត្វាវីសតិវិជារ ហោន្តិវិនិច្ឆយោ
ចេត្ត កុសលេ វុត្តនយោវ។ កេវលំ សង្កហវាវេ សោតាបត្តិមគ្គដលំ
សកទាតាមិមគ្គដលំ អនាតាមិមគ្គដលន្តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ អញ្ញិទ្ធិយំ,
អរហត្តដលស្ស ច អញ្ញាតាវិទ្ធិយំ បញ្ញិទ្ធិយដ្ឋានេ គហេត្វា អដ្ឋិទ្ធិយតា,
ពោជ្ឈន្ត្ថមគ្គន្ត្ថាទិពោធិបក្ខិយធម្មា, បដិបទាទិភេទោ ច មគ្គាគមនវសេនេវ
ហោតីតិ វេទិតញ្ញោ។ អធិបតិភេទោបេត្ត លព្ពតិ។ លោកុត្តរកុសលា ហិ
អត្ថនោ ដលានំ អនន្តរុប្បត្តិតោ, ជវនរុត្តិតោ ច អធិបតីវិជានុំ សក្កោន្តិ,
លោកិយា បនវិបរីតតោ ន សក្កោន្តិ។ តេនាហុ ចោរាណា “វិចារកេ អធិបតី
នត្ថិ ឋបេត្វា លោកុត្តរ”ន្តិ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ៥០៥)។ វិមោក្ខភេទតោ បនេតេ
មគ្គាគមនតោ តិវិជា ហោន្តិ សុញ្ញតអនិមិត្តអប្បណិហិតវិមោក្ខវសេន។

មគ្គា ហិរិបស្សនាគមនតោ “សុញ្ញតោ អប្បណិហិតោ”តិ ទ្វេ នាមាទិលភិក្ខុ
សគុណារម្មណតោ បរិយាយេន អនិមិត្តាតិបិ វុច្ចន្តិ, តស្មា សយំ
អាគមនីយជ្ជានេ ឋត្វា អត្តនោ អត្តនោ អនន្តរជលានំ និប្បវិយាយតោ តីណិបិ
នាមាទិ ទេន្តិ។ អបរភាគេ បន ជលសមាបត្តិភូតានំ ន ទេន្តិ។ តត្ថ
វិបស្សនាគមនតោវ មគ្គេ វុត្តនយេន ធុរិដោ នាមលាភោ វេទិតញ្ចោ។ តេ ច ន
មគ្គា វិយ ឯកចិត្តកូណិកា, មគ្គវិជិយំ បន ទូត្តិកូត្តំ, ជលសមាបត្តិវិជិយំ
សកលម្បិ ធុរិសំ អប្បនាជវនវសេនេវ និរន្តរំ មហាគ្គតជវនាទិវិយ បវត្តន្តិ
អយំ វិសេសោ។

លោកុត្តរវិចាកា និដ្ឋិតា។

អកុសលវិចាកា បន កាមាវចរាវ, លោភាទិសម្បយុត្តហេតុ អភាវតោ
អហេតុកា ឯវ ច ហោន្តិ។ តេ សម្បយោគតោ ឧបេក្ខាសហគតំ ចក្ខុវិញ្ញាណំ,
តថា សោតយានជីវ្ហវិញ្ញាណានិ, តថា ទុក្ខសហគតំ កាយវិញ្ញាណំ,
ឧបេក្ខាសហគតា មនោធាតុ, តថា មនោវិញ្ញាណាធាតុតិ សត្តវិជារិទិច្ឆយោ
បនេស សព្ពត្ត តាទិសាហេតុកកុសលវិចាកេសុ វុត្តនយោ ឯវ។ កេវលំ
បនាទិជ្ជារម្មណតា, កាយវិញ្ញាណាស្ស ទុក្ខសហគតតា,
ឧបេក្ខាសហគតមនោវិញ្ញាណាធាតុយា ឧទ្ធច្ធរដ្ឋិតាកុសលបច្ចយា ចតុសុ
អចាយេសុ បដិសន្ធិភវដ្ឋុតិកិច្ចានិ, សុគតិយញ្ច សន្តិរណាតទារម្មណកិច្ចានិ
ច សាធនវសេន បវត្តិ ច វិសេសោ, សេសំ តាទិសមេវ។

អកុសលវិចាកា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតា ច វិចាកាព្យាកតា។

អហេតុកកិរិយាវណ្ណា

កិរិយាព្យាកតា បន កាមរូបាវចារវសេន តិវិជា។ តត្ថ
កាមាវចរកិរិយា អហេតុកា សហេតុកាតិ ធុរិជា។ តត្ថ
សហជាតហេតុវិហិតា អហេតុកា។ តា សម្បយោកាធិតោ តិវិជា
ឧបេក្ខាសហគតា មនោធាតុ, សោមនស្សសហគតា មនោវិញ្ញាណធាតុ,
តថា ឧបេក្ខាសហគតាតិ។ **កិរិយា**តិ ករណមត្ថំ, កិច្ចមត្តន្តិ អត្ថោ។
សព្វេសុយេវ ហិ កិរិយចិត្តេសុ យំ អារជ្ជនកិច្ចទ្វយំ, តំ អជវនុត្តិតោ
មោយបុប្ផំ វិយ។ យំ ជវនុត្តិកំ, តំ និរាទុសយសន្តានប្បវត្តិតោ
ជិន្នមូលរុក្ខបុប្ផំ វិយ អដលំ ហោតិ។ តំតំអារជ្ជនជវនកិច្ចសាធនវសេន
បវត្តត្តា បន កិច្ចមត្តតំ ឧបាទាយ “កិរិយា”តិ វុត្ថំ។ តត្ថ មនោធាតុយា
វិចាកមនោធាតុយំ វុត្តនយេន សព្វោវិនិច្ឆយោ វេទិតព្វោ។ កេវលំ បន
បញ្ចាទ្វារេ ឥន្ទ្រេសុ វា អនិជ្ឈេសុ វា បញ្ចារម្មណេសុ បញ្ចបសាទេ យដ្ឋិតេសុ
ឧប្បន្នភវន្តុបច្ឆេទានន្តរំ តមេវ បញ្ចារម្មណាមាវត្ថុ ហធយវត្ថុ
និស្សាយេវាវជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាធា បញ្ចេសុបិ ទ្វារេសុ បវត្តតិ តិ អយំ
វិសេសោ។

មនោវិញ្ញាណធាតុទ្វយម្បិ យថាក្លមំ
កុសលវិចាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុទ្វយសទិសំ, វីរិយំ បនេត្ត អធិកំ,
វីរិយូបត្ថម្ភោវ សមាធិ ពលវា ហោតិ។ តតោ ឯវេត្ថ សង្កហាវាវេ
វីរិយសមាធិមនោសោមនស្សជីវិតិន្ទ្រិយានំ បញ្ចន្តំ វសេន ឥន្ទ្រិយសង្កហោ
ហោតិ, ឥធាបិ ពលសង្កហោ នត្ថេវ។ យំ បនេត្ត **បទភាជនីយេ** សមាធិវីរិយានំ
និទ្ទេសេ “សមាធិពលំ វីរិយពល”ន្តិ (ធរ. ស. ៥៧០-៥៧២) ពលវេវចនំ វុត្ថំ, តំ
ឥតរាហេតុកចិត្តសម្បយុត្តេហិ ឥមេសំ ពលវតរតាទស្សនត្ថំ បរិយាយតោ
វុត្ថំ។ តតោ ឯវ ហិ សង្កហាវាវេ “ទ្វេ ពលានិ ហោន្តិ”តិ ន វុត្ថំ, តស្មា
អហេតុកេសុ និប្បវិយាយតោ ពលំ នត្ថិ ឯវាតិ គហេតព្វំ។

វិសយាធិប្បភេទតោ បនេត្ត សោមនស្សសហគតា តាវ ហធយវត្ថុញ្ញោវ
និស្សាយ បញ្ចាទ្វារេ វោជ្ជព្ពនកិច្ចាយ ច, មនោទ្វារេ អនុទ្យាវេសុ ធនុ
កាមាវចរាម្ពណេសុ អាវជ្ជនកិច្ចាយ ច មនោវិញ្ញាណធាតុយា អនន្តរំ
ជវនកិច្ចំ សាធយមាធា ឌីណាសវានញ្ញោវ ហសិតំ ឧប្បាទេន្តិ បវត្តតិ។ ហសិតំ
ហិ សោមនស្សសហគតកាមាវចរេហោវ ជវនេហិ, តេសុ អសេខានំ បញ្ចហិ
កិរិយាជវនេហិ, សេខានំ បន កុសលេហិ ចេវ ធិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោភម្មលេហិ
ចាតិ ធម្មា, បុទុជ្ជនានំ ធិដ្ឋិសម្បយុត្តហិ ចាតិ អដ្ឋហិតិ តេវសហិ ចិត្តហិ
ឧប្បជ្ជតិ។ ឧបេក្ខាសហគតា បន បញ្ចាទ្វារេ ហធយវត្ថុញ្ញោវ និស្សាយ
សន្តិវណកិច្ចាយ វិចាកមនោវិញ្ញាណធាតុយា អនន្តរំ វោជ្ជព្ពនកិច្ចំ,
មនោទ្វារេ សព្វេសុ ធនុបិ អាវម្ពណេសុ សវត្ថុកា, អវត្ថុកា វា
កវត្ថុចលនានន្តរំ អាវជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាធា បវត្តតិ។ អយំ ហិ តីសុ កវេសុ
កស្សចិ សចិត្តកបុគ្គលស្ស ន កិស្មិញ្ចិវិសយេ ន ឧប្បជ្ជតិ,
សព្វញ្ញាតញ្ញាណាសធិសំ មហាគមនំ នាមេតំ ចិត្តន្តិ អយំ វិសេសោ, សេសំ
តាធិសមេវ។

អហេតុកកិរិយា និដ្ឋតា។

សហេតុកកាមាវចរកិរិយាវណ្ណាធា

អលោកាធិកិរិយាហេតុសម្បយុត្តា បន សហេតុកា, តេ សម្បយោគតោ
កុសលាវិយ អដ្ឋិធា។ សព្វាបេត្តវិនិច្ឆយោ កុសលេសុ វុត្តនយោ ឯវ។
កេវលំ បនេត្ត វិវតិយោ ន សន្តិ, កុសលា ច សេខបុទុជ្ជនានំ វុត្តនយេន ធនុ
ទ្វារេសុ វត្ថុ និស្សាយ វា អនិស្សាយ វា ជវនកិច្ចំ សាធយមាធា បវត្តន្តិ, ឥមេ បន
អសេខានន្តិ អយំ វិសេសោ។ កាមាវចរកិរិយា។

រូបាវចរកិរិយាវណ្ណា

រូបាវចរកិរិយា ច កុសលាវិយ បញ្ចវិធាវិទិច្ចយោ ច តត្ថ វុត្តនយោ ឯវ។
កេវលំ ហិ កុសលា សេឧបុប្ផដ្ឋានំ បញ្ញត្តារម្មណា, អភិញ្ញាវសេន បវត្តំ
បញ្ចមជ្ឈានំ សញ្ញារម្មណា ហុត្វា មនោទ្វារេ ហនយវត្ថុញ្ញោវ និស្សាយ
ជវនកិច្ចំ សាធយមាណា បវត្តន្តិ, ឥមេ បន អសេខានន្តិ អយមេវវិសេសោ។
រូបាវចរកិរិយា។

អរូបាវចរកិរិយាវណ្ណា

អរូបាវចរកិរិយា ច កុសលាវិយ ចតុត្ថិធាវិទិច្ចយោ ច តត្ថ វុត្តនយោ
ឯវ។ កេវលំ ហិ កុសលា សេឧបុប្ផដ្ឋានំ សវត្ថុកា, អវត្ថុកា វា ហេដ្ឋា
វុត្តនយេន យថាយោគំ បញ្ញត្តិមហាគ្គតារម្មណា មនោទ្វារេ ជវនកិច្ចំ
សាយមាណា បវត្តន្តិ, ឥមេ បន អសេខានន្តិ អយំវិសេសោ។ អរូបាវចរកិរិយា។

កិរិយាព្យាកតា និដ្ឋិតា។

បកិណ្ណកកថាវណ្ណា

ឯត្ថ ឋត្វា សព្វេ ចិត្តចេតសិកធម្មេ ជាតិសង្គហាទិតោ សមោធានេត្វា
បកិណ្ណកកថាវត្ថុញ្ញា។ យថាវុត្តានិ ហិ ចិត្តានិ កុសលានិ ឯកវីសតិ,
អកុសលានិ ទ្វាទស, វិចាកានិ ធន្តីស, កិរិយានិ វីសតិ ចាតិ សញ្ញានិ បិ
ឯក្ខននវុតិវិធានិ, លោកុត្តរានំ ឈានដ្ឋយោគភេទតោ ចត្តាលីសវិធាត្ថា
ឯកវីសសតំ វា ហោន្តិ។ តេសុ កាមាវចរានិ ចតុបញ្ញាស, រូបាវចរានិ បន្ទុវស,
អរូបាវចរានិ ទ្វាទស, លោកុត្តរានិ អដ្ឋ, ចត្តាលីសំ វា។ កាមាវចរេសុ ច
កុសលានិ អដ្ឋ, វិចាកានិ តេវីសតិ, កិរិយានិ ឯកាទស, អហេតុកានិ

អដ្ឋារស។ សេសានិ បន ចតុក្កមកានិបិ សហេតុកានិ។ តេសុ ច ជាតិតោ
ចិត្តគណនា បុព្វេវុត្តារ។ ចេតសិកា បន សទ្ធា សតិ ហិរិឌិត្តប្បំ អលោភោ
អនោសោ កាយបស្សន្តាធម្មោ ទ្វាធស, តត្រមជ្ឈត្តតា អមោហោ
អប្បមញ្ញាទ្វយំ, វិរតិត្តយញ្ញ មោហោ អហិរិកំ អនោត្តប្បំ ឧទ្ធច្ចញ្ញ លោភោ
ទិដ្ឋិនោសោ វិចិត្តិកា ច មាណោ ឥស្សោ មច្ឆិយំ កុក្កុដ្ឋំ ចិនំ មិទ្ធិញ្ញ ជស្សោ វេទនា
សញ្ញា ចេតនា ឯកគ្គតា ជីវិតិទ្ធិយញ្ញ មនសិកា ច វិតក្កោ វិចារោ បីតិ
វិរិយំ ធនោ អធិមោក្ខោ ចាតិ ទ្វេបញ្ញាស ហោន្តិ។

តត្ថ តត្រមជ្ឈត្តតា, អប្បមញ្ញាទ្វយំ, មាណាធិនិ ធន, មនសិកា ធនោ
អធិមោក្ខោ ចាតិ ទ្វាធស ធម្មា យថាហានេ យេវាបនកា ឯវ, វិរតិត្តយំ, ឧទ្ធច្ចញ្ញ
កត្តចិ យេវាបនកា។ តេសុ ច តត្រមជ្ឈត្តតា មនសិកា ធនោ អធិមោក្ខោ
ឧទ្ធច្ចំ វិរតិយោតិ ឥមេ ឋបេត្វា សេសា អដ្ឋយថាហានេ អនិយតា ឯវ, វិរតិយោ
បន កត្តចិ អនិយតា, ឥមេ បន ឯកាធស ឋបេត្វា សេសា ឯកចត្តាលីស ធម្មា
និយតា ឯវ។ តត្ថ សទ្ធាធម្មោ បញ្ញវិសតិ ធម្មា កុសលាព្យាកតាយេវ,
មោហាធម្មោ ចុទ្ធស អកុសលា ឯវ, ជស្សាធម្មោ តេស
កុសលាកុសលាព្យាកតា តិជាតិកា។ ឯកន្តតោ ហិ កុសលា វា អព្យាកតា វា
ធម្មា នត្ថិ, កុសលចិត្តសម្មយុត្តសមយេ បន កុសលា,
អព្យាកតចិត្តសម្មយុត្តសមយេ អព្យាកតា ច ហោន្តិ។ មោហាធម្មោ បន
សរូបេនេវ អកុសលា, ឥតេវ ច តំសម្មយោគេន សព្វេបិ ចេតេ អត្តនា
សម្មយុត្តចិត្តកេនេន កេនវន្តោវ ហោន្តិតិ វេទិតញ្ញ។

តេសុ ហិ សទ្ធាធម្មោ ឯក្ខន្ធវិសតិ សព្វេសុ កុសលេសុ ចេវ
សហេតុកាព្យាកតេសុ ចាតិ ឯក្ខន្ធវិសតិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តតោ បច្ចេកំ
ឯក្ខន្ធវិសតិ វេទិតញ្ញ ច ហោន្តិ។ ឯវមញ្ញេបិ ញ្ញាតញ្ញ។ អមោហោ តេសុ

ញាណវិប្បយុត្តានិ ទ្វាទស វេយ្យាសេសេសុ, អប្បមញ្ញា បន កាមាវចរេសុ
សហេតុកកិរិយកុសលេសុ ចេវ បញ្ចមជ្ឈានវដ្ឋិតរូបាវចរេសុ ចាតិ
អដ្ឋវិសតិចិត្តេសុ, វិវតិយោ បន កាមាវចរកុសលេសុ, លោកុត្តរេសុ ចាតិ
សោឡសេសុ។ វេយ្យាសេសេសុ ធម្មា កុសលាព្យាកតេសុ ឧប្បជ្ឈនតោ
កុសលាព្យាកតា នាម ជាតា។ អកុសលេសុ បន មោហាទយោ ចត្តារោ
ទ្វាទសេសុបិ អកុសលចិត្តេសុ ឧប្បជ្ឈន្តិ, លោភោ អដ្ឋេសុ លោភមូលេសុ, ទិដ្ឋិ
តត្ថ ទិដ្ឋិសម្បយុត្តេសុ, មាណោ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តេសុ, ទោសោ ឥស្សា មច្ឆរិយំ កុក្កុច្ចំ
បដិយសម្បយុត្តេសុ, ជិនមិទ្ធិ បញ្ចេសុ សសេដ្ឋារិកេសុ, វិចិកិច្ឆា
វិចិកិច្ឆាសម្បយុត្តេ ឯវាតិ។ វេយ្យាសេសេសុ បន អកុសលត្ថា,
អកុសលេសេសុ ឧប្បជ្ឈនតោ ច អកុសលា នាម។

ឥតេសុ ច ធម្មាទយោ សត្ត ធម្មា សត្តចិត្តេសុ, ន ហិ តំ ចិត្តមត្តិ, យំ
ឥមេសុ ឯកេនាបិ វិនា ឧប្បជ្ឈន្តិ។ សត្តត្ថកា ហិ ឯតេ។ វិចិកិច្ឆាទយោ បន
យថាយោគិកា។ តេសុ ហិ វិចិកិច្ឆា តាវ ទិបញ្ចវិញ្ញាណវដ្ឋិតកាមាវចរេសុ
ចេវ ឯកាទសេសុ បឋមជ្ឈានិករូបាវចរលោកុត្តរេសុ ចាតិ
បញ្ចបញ្ញាសចិត្តេសុ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ វិចារោ បន តេសុ ចេវ តថា
ទុតិយជ្ឈានិកចិត្តេសុ ចាតិ ធនជ្ជិចិត្តេសុ។ បីតិ
ចតុត្ថជ្ឈានិកវដ្ឋិតសោមនស្សសហគតេសុ។ វិវិយំ
ទិបញ្ចវិញ្ញាណមនោធាតុសន្តិរណត្តិកវដ្ឋិតេសុ។ ធនោ
អហេតុកមោមហាវដ្ឋិតេសុ។ អធិមោក្ខោ
ទិបញ្ចវិញ្ញាណវិចិកិច្ឆាយុត្តវដ្ឋិតេសុ។ វេយ្យាសេសេសុ តេសុ
កុសលា កុសលាព្យាកតេសុ ឧប្បជ្ឈនតោ តិជាតិកា នាម ជាតា។
សម្បយុត្តចិត្តកេនេន ចេសំ បច្ចេកំ គណនាកេនោបិ វេទិតញ្ចោ។ យថា ហិ ចិត្តំ

សលក្ខណតោ ឯកវិធម្មិ សម្មយោការត្ថានិកេនេនេវ ភិក្ខុំ, តថា
ចេតសិកាបិ បច្ចេកន្តិញ្ញាតញ្ញា, វិសេសំ បន នេសំ វគ្គាម។

វត្ថុសង្កហោ បន នេសំ ចិត្តសុ តាវ កាមាវចរវិចាកមនោធាតុហាសិតានិ,
នោសសម្មយុត្តបដិយរូចាវចរបឋមមគ្គានិ ចាតិ តេចត្តាលីស ចិត្តានិ ហោជ្ជា
វុត្តនយេន យថាសកំ វត្ថុនិ និស្សាយេវ ឧប្បជ្ឈន្តិ, អរូចាវចរវិចាកានិ បន
អនិស្សាយេវ, សេសានិ ទ្វេចត្តាលីស និស្សាយបិ, អារុប្បេសុបិ ឧប្បជ្ឈនតោ
អនិស្សាយបិ។ អរូបីនំ ហិ ធម៌ វត្ថុនិ ន សន្តិ, រូបីនំ បន ឃានាធិនិ តីណិ, សព្ពត្ត
ច តំតំវត្ថុហិតានំ សព្ពត្ត និយតវិញ្ញាណានិបិ, អសញ្ញំ បន សញ្ញានិបិ
វត្ថុវិញ្ញាណានិ ន សន្តិ។ តេសំ ហិ ជីវិតនវកមេវ រូបំ បដិសន្ធិ, បរត្ថិយំ ភវន្តិ,
មរណកាលេ ចុតិ ច ហុត្វា បរត្ថតិ។ យថា ចេត្ត ចិត្តានំ, ឯវំ
តំសម្មយុត្តចេតសិកានម្មិ វត្ថុតោ សង្កហាកេនោ វេទិតញ្ញោ។ អយំ បន
វិសេសោ - តេសុ ហិ នោសោ ឥស្សា មជ្ឈិយំ កុក្កច្ចញ្ញា ហធយវត្ថំ និស្សាយ
កាមលោកេ ឯវំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ករុណាមុទិតា បន រូបលោកេបិ, ន អរូបេ។ តត្ថ
ហិ រូចាវចរបុព្វភាគានិបិ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, សេសា បន សព្វេ និស្សាយបិ
អនិស្សាយបិ តីសុបិ ភវេសុ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តត្ថ ហិ ជស្សនយោ សត្ត ធម៌ វត្ថុនិ,
ឥតវេ បន ហធយមេវាតិ, សេសំ ចិត្តសមំ។

កិច្ចទ្វារសង្កហោ បន នេសំ ចិត្តំ យថា ច ចុទ្ធសហិ កិច្ចេហិ
ធម្មាវិក្កាវិធិមុត្តភាវេន, ឯវំ បរត្ថិក្កមោ វេទិតញ្ញោ។ យថា ហិ
កុសលាកុសលពលេន តីសុ ភូមីសុ សត្តា និព្ពត្តន្តិ, តនា តេសំ មរណកាលេ
យេកុយ្យេន ធន្នំ ទ្វារានមញ្ញាតវស្មី បច្ចុប្បដ្ឋិតំ
កម្មកម្មនិមិត្តកតិនិមិត្តានមញ្ញាតវំ គហេត្វា
ឧបេក្ខាសហគតវិចាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុទ្វយញ្ញោវ អដ្ឋ

មហាវិថាកានិ, នវ រូចារូបវិថាកានិ ចេតិ ឯកុនវីសតិ ចិត្តានិ ហេដ្ឋា
វុត្តនយេន យថាសកក្ខមីសុ បដិសន្ធិ ហុត្វា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តានេវ ភវន្តុតិវសេន
ធូរវិនិមុត្តានិ នាម ហោន្តិ។ មរណាកាលេ ហិ សត្តានំ អសញ្ញិសត្តវិវហិតានំ
ភវន្តេវ បដិសន្ធិជនកំ អតីតំ កម្មំ វា តំកម្មករណាកាលេ
វិសយោបករណាទិក្ខុតំ រូចាទិធព្វិធម្មិ អតីតាទិភេទំ កាលវិនិមុត្តញ្ច
កម្មនិមិត្តំ វា ឧបបន្ន្នមានភវានុរូបំ
កប្បរុក្ខមាតុកុច្ឆិនិយគ្គិជាលាទិគតិនិមិត្តំ វា កម្មពលេន យថាវហំ ធន្នំ
ធូរានមញ្ញាតវស្មី សាយន្តេ បព្ពតច្ឆាយា បថវិយំ វិយ ចិត្តសន្តានេ អល្លិយមានំ
ឧបជ្ជាតិ។ ឯវំ ឧបជ្ជិតេ ច តស្មី អារម្មណេ កម្មពលេន និរន្តរំ
បវត្តមានចិត្តសន្តានស្ស
អាហុក្ខយ កម្មក្ខយ ឧភយ ក្ខយ ឧបច្ឆេន កកម្មានមញ្ញាតវេន
បច្ឆាសន្នមរណាស្ស តស្ស តស្ស វិចិត្តភវន្តានន្តរំ ចុតិចិត្តំ ហោតិ, តទនន្តរំ
កម្មកម្មនិមិត្តាទីសុ យថាគហិតំ អារព្ព យថាវហំ តីសុ ភវេសុ យំ កិញ្ចិ
បដិសន្ធិចិត្តំ ភវន្តេវ បឋមចិត្តំ ហុត្វា ឧប្បជ្ឈន្តិ។

តត្ថ ច ធុហេតុកាហេតុកបុតិយានន្តរំ ទស កាមាវចរបដិសន្ធិយោវ
ហោន្តិ, ន ឥតរា, កាមាវចរតិហេតុកាយ ចុតិយា សញ្ញាបិ ហោន្តិ, រូចាវចរាយ
បន ចុតិយាបិ អហេតុកបដិសន្ធិវហិតា, អរូចាវចរាយ ចុតិយា
ហេដ្ឋិមវដ្ឋិតារុប្បបដិសន្ធិយោ ចេវ កាមាវចរតិហេតុកបដិសន្ធិយោ ច,
អសញ្ញិនំ បន រូបចុតិតោ ភវន្តេវ គហិតបុព្វំ កម្មាទិមេវារព្ព អហេតុកវហិតា
កាមាវចរបដិសន្ធិយោវ ហោន្តិ, ន ឥតរា។ បុប្ផនានំ, បន
សោតាបន្នសកទាគាមីនញ្ច ចុតិយា សុទ្ធាវាសេសុ បដិសន្ធិ ន ហោតិ, សេខានំ
ធូរហេតុកាហេតុកាសញ្ញាបដិសន្ធិយោ, អសេខានំ បន សញ្ញាបិ បដិសន្ធិយោ ន
ហោន្តិ។ តេ ហិ ចុតិតោ និរុបដិសេសនិញ្ញានេន អនុចាទាបវិនិញ្ញានប្បត្តា នាម

ហោង្គ្គី។ ឯវំ កហិតបដិសន្ធិនិរោធតោ បរំ តនេវ ចិត្តំ តស្មិញ្ញោវាវម្ពណោ ភវង្គំ
ហុត្វា ធុតិបរិយោសានំ អសតិ វីចិចិត្តប្បុរេន សុបិនម្បិ អទិស្វា
និទ្ទោក្កមនកាលាទីសុ អបរិមាណាសន្នម្បិ នទីសោតំ វិយ និរន្តរំ បរត្ថតិ។ ឯវំ
ឯក្កនវីសតិវិញ្ញាណានំ បដិសន្ធិភវង្គធុតិវសេន បរត្ថិក្កមោ វេទិតញ្ញោ។

ឯវំ បន វត្ថុមាណេ ភវង្គសន្តានេ យទា ឥន្ទ្រិយបរិចាកមាគម្ម
សភាគបច្ចយន្តរសហិតំ អតិមហន្តំ រូចារម្ពណំ ចក្កុទ្វារេ យដ្ឋេតិ, តទា
យដ្ឋនានុភាវេន ទ្វិក្ខត្តំ តត្ថ ភវង្គចលនំ ហោតិ, តទនន្តរំ ភវង្គំ វោច្ឆិទ្គិទ្វា តស្មិ
រូចារម្ពណោ កិរិយមនោធាតុ អារដ្ឋនកិច្ចំ សាធយមាណា ឧប្បជ្ជិទ្វា និរុដ្ឋតិ,
តថា តទនន្តរំ ចក្កុវិញ្ញាណាទ្វយេ យថាវហមេកំ ទស្សនកិច្ចំ, តទនន្តរំ
វិចាកមនោធាតុទ្វយា អញ្ញាតរំ សម្បជ្ជិច្ឆនកិច្ចំ, តទនន្តរំ
វិចាកមនោវិញ្ញាណាធាតុត្ថយា អញ្ញាតរំ សន្តិរណកិច្ចំ, តទនន្តរំ
ឧបេក្ខាសហគតកិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ វោជ្ជព្ពនកិច្ចំ, តទនន្តរំ
ឯក្កនតីសកាមាវចរជវនេសុ យំ កិញ្ចិ យថាវហំ សត្តក្ខត្តំ, ឯក្ខត្តំ,
មរណកាលាទីសុ បញ្ចក្ខត្តមេវ វា ជវនកិច្ចំ សាធយមាណំ, តទនន្តរំ
ឯកាទសសុ តទារម្ពណាកិច្ចេសុ មហាវិចាកសន្តិរណេសុ យថាវហមេកំ
សកី, ទ្វិក្ខត្តំ វា តទារម្ពណាកិច្ចំ សាធយមាណំ ឧប្បជ្ជិទ្វា និរុដ្ឋតិ, តទនន្តរំ
ភវង្គសន្តតិ ឯវំ បរត្ថតិ។ ឯវំ ចក្កុទ្វារេ សត្តកិច្ចានិ ធមត្តាលីស ចិត្តានិ
សម្បវន្តិ។

យទា បន វត្ថុនយេន សន្តារម្ពណាទីនិ សោតទ្វារាទីសុ យដ្ឋេន្តិ, តទាបិ
ចក្កុទ្វារេ វិយ បច្ឆេកញ្ច ធមត្តាលីសេវ ភវង្គ្គី។ កេវលំ ហេតុ អារដ្ឋនានន្តរំ
ចក្កុវិញ្ញាណាដ្ឋានេ សោតវិញ្ញាណាទិទ្វយានិ យថាគ្គមំ សវនាទិកិច្ចានិ
សាធយមាណានិ ឧប្បជ្ជន្តិទ្វា ឯវំ បញ្ចុទ្វារេ អតិមហន្តេ បញ្ចារម្ពណោ

ចតុបញ្ញាស កាមាវចរចិត្តានេវ សម្ពុត្តិ។ កេចិ បនេត្ថ “សសង្ខារិកជវនាទិ
បញ្ចាទ្វារេ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ បុព្វប្បយោគាសម្ពុវា, មនោទ្វារេយេវេតានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិ
វទន្តិ។

មហាន្តេ បន តទារម្មណាវជ្ជិតានិ។ វិសយស្ស ជវនសមកាលមេវ អតីតត្តា
ជវនាវសានេ ភវន្តំ ហោតិ។ បរិតេត្ថ បន ជវនម្មិ នត្តិ។ វោជ្ឈព្ពនំ ហេតុ ជវនជ្ជានេ
បុត្វា ទុត្តិក្ខត្តំ បវត្តិត្វា និរុជ្ឈតិ, តតោ បរំ ភវន្តំ ហោតិ។ អយំ បន វារោ “ធិដ្ឋ
វិយ មេ, សុតំ វិយ មេ” តិអាទិកថនកាលេ លព្ពតិ។ អតិបរិតេត្ថ បន
វោជ្ឈព្ពនប្បាទា អសណ្ណាហានតោ ភវន្តំ ចលនមត្តមេវ, ន អារជ្ជនាទិនិ។
អារជ្ជនេន ហិ ភវន្តំ អារជ្ជិតេ វោជ្ឈព្ពនំ អប្បត្វា អន្តរា ចក្ខុវិញ្ញាណានន្តរំ ចិត្តំ
ភវន្តំ ឌីតវិស្សតីតិ នេតំ ហំនំ វិជ្ជតិ, នាបិ អប្បវត្តមាទេ វិសយេ
បញ្ចាទ្វារិកវិចិចិត្តានិ បវត្តន្តិតិ។ អយំ បញ្ចាទ្វារេ វិសយប្បវត្តិភេទេន
ចិត្តប្បវត្តិនិយមោ។

មនោទ្វារេ បន ធសុ អារម្មណេសុ អាចារកតេសុ វុត្តនយេន
ភវន្តំ ចលនមនោទ្វារាវជ្ជនានន្តរំ កុសលាកុសលជលនាវជ្ជនកិរិយចិត្តេសុ
បញ្ចបញ្ញាសជវនកិច្ចេសុ យំ កិញ្ចិ កាមាវចរាម្មណាមារព្ព បវត្តតិ, តតោ
បភុតិ កាមាវចរាម្មណេ តទារម្មណំ ហោតិ។ អប្បនាជវនេ អយំ បវត្តិក្កមោ
- សមថវិបស្សនាកម្មជ្ជានិកានំ ហិ យថាសកវិសយេ
ឧប្បាទិតបុព្វភាគភាវនានំ “ឥនានិ អប្បនា ឧប្បជ្ឈិស្សតី” តិ
ភវន្តំ ចលនាវជ្ជនាវសានេ ញាណាសម្បយុត្តកាមាវចរជវនេសុ អញ្ញាតវស្មី
យថាវហំ បរិកម្មោបចារាណុលោមគោត្រភុនាមេន ចតុក្ខត្តំ, តិក្ខត្តមេវ វា
ឧប្បជ្ឈិត្វា និរុទ្ធេ ចតុត្ថំ, បញ្ចមំ វា មហាគ្គតជវនេសុ យំ កិញ្ចិ
បឋមកប្បនាភិញ្ញាភូតំ ឯកវារមេវ, ឈានសមាបត្តិភូតំ អនន្តវារម្មិ ជវតិ។

លោកុត្តរជវនេសុ បន កុសលានិ ឯកសន្តានេ ឯកវារមេវ ជវន្តិ, តទនន្តរំ
យថាសកំ ជលចិត្តញ ទ្វិត្តិវារំ, ជលសមាបត្តិវិជយំ ជលមេវ អនន្តវារម្យិ ជវតិ,
និរោធសមាបត្តិយំ បន អនុបុព្វនិរោធវសេន បឋមជ្ឈានតោ
យាវាកិញ្ចញ្ញាយតនា យថាក្កមំ អារជ្ជនបរិកម្មាទិវសេនេវ សមាបដ្ឋិត្វា
វុដ្ឋិតស្ស គោត្រភុតោ អនន្តរំ ចតុត្តារុប្បជវនេ ទ្វិត្តត្ថំ ជវិត្វា និរុទ្ធ
យថាបរិច្ឆេទកាលញ ចិត្តំ ន ឧប្បជ្ជតិ, វុដ្ឋានកាលេ ច
អារជ្ជនបរិកម្មចិត្តនិយាមេន អនាគាមិជលំ, អរហត្តជលំ វា
យថាវហមេកវារមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថ ច កុសលគោត្រភុតោ អនន្តរំ
កុសលញ្ជៅ អាទិតោ ជលត្តយញ អប្បេតិ, កិរិយាគោត្រភុតោ កិរិយំ,
អរហត្តជលញ។ តត្ថាបិ សោមនស្សសហគតតោ សោមនស្សសហគតមេវ,
ឧបេក្ខាសហគតតោ ច ឧបេក្ខាសហគតមេវ អប្បេតិ។ អសេខានមេវ ចេត្ត
អរហត្តជលកិរិយាជវនានិ, យថាសកំ សេខានមេវ សេសលោកុត្តរានិ,
សេខបុព្វដ្ឋនានមេវ កុសលាកុសលានិ, តិហេតុកានមេវ អប្បនា ហោន្តិ, អយំ
ជវននិយមោ។

អប្បនាជវនតោ បរំ បន តទារម្មណំ នត្ថិ។ ជវនារម្មណេសុ ហិ
កាមាវចរក្ខតេស្វេវ កាមាវចរបដិសន្ធិកានមេវ អតិមហាន្តេ, វិក្ខតេ ច វិសយេ
តទារម្មណមុប្បជ្ជតិ។ អតិសង្កេតេ បនារម្មណោ
សន្តិរណកិរិយាជវនតទារម្មណានិ សោមនស្សសហគតានិ, ឥដ្ឋមជ្ឈតេ,
អនិដ្ឋេ ច ឧបេក្ខាសហគតានិ ហោន្តិ។ យទា បន ទោមនស្សនន្តរំ
សោមនស្សស្ស បដ្ឋានេ បដិក្ខិតត្តា សោមនស្សបដិសន្ធិកស្ស អតិសង្កេតេសុ
បដិយេ ជវិតេ តទារម្មណាភវន្តានិ ន ឧប្បជ្ជន្តិ, តទា អញ្ចំ បរិចិត្តបុព្វំ
បរិត្តារម្មណាមារត្ត អនារជ្ជនម្យិ និរោធតោ វុដ្ឋហន្តស្ស សាមញ្ញជលំ វិយ អន្តរា

ឧបេក្ខាសហគតសន្តិវណំ ឧប្បជ្ជតិ, តមនន្តវត្វា ភវន្តំ ហោតីតិ អយំ
តទារម្មណនិយមោ។

ឯវំ បន ភវន្តានន្តរំ ធម្មារ អារជ្ជនាទីនីវិចិចិត្តានិ។ ឥតិ យាវតាយុកំ
ឥមិនាវ កមេន ចិត្តនិយាមកោវិញ្ញាណានិ បវត្តន្តិ។វិចិចិត្តានន្តរំ, បន
ភវន្តានន្តរំ វា សព្វបដិមំ តំ ឯកុនវីសតិវិធំ ភវន្តមេវ តស្មីញោវាម្ពណោ
ចុតិកិច្ចញាសាធយមាធំ បវត្តតិ, តស្មី និរុទ្ធេ សត្តោ ចុតោ នាម ហោតិ។
តតោបិ ចុតិតោ បុន បដិសន្ធិភវន្តវិចិចិត្តិយោតិ ឯវំ បុនប្បុនំ ចិត្តសន្តានំ
យន្តយុត្តកោណារិយ ភវន្តិសុ យាវនុចាទាយ អាសវេហិ នវិមុច្ចតិ,
តាវាវិច្ឆិទ្ធិំ បវត្តតិ ឯវំ។ ឯវំ បវត្តមាទេ ច ចិត្តសន្តានេ “តុំ ភវន្តំ នាម ហោតិ, តុំ
តទនន្តរំ អារជ្ជនំ... បេ... តុំ តទនន្តរំ តទារម្មណំ នាម ហោតិ, តុំ បន
ភវន្ត” ត្ថិអាទិនា និយាមកោ កត្តា នាម នត្ថិ, ចិត្តនិយាមេនវេតំ បវត្តតិ។

បញ្ចវិជោ ហិ និយាមោ - ពិជនិយាមោ ឧតុនិយាមោ កម្មនិយាមោ
ធម្មនិយាមោ ចិត្តនិយាមោតិ, តត អន្តរបណ្ណាទណ្ឌបុប្ផជលាទិក្កមេន តេសំ
តេសំ ពិជានំ អញ្ញោញ្ញវិសទិសុរុក្ខតិណាកច្ចលតាទិសន្តានេ អត្តនា
សទិសជលនានំ ពិជនិយាមោ នាម។ តស្មី តស្មី សមយេ តេសំ តេសំ រុក្ខានំ
ឯកប្បហារេន បុប្ផជលបល្លវានំ គហណំ ឧតុនិយាមោ នាម។ តស្ស តស្ស វា
កុសលាកុសលកម្មស្ស តំតំសទិសាសទិសរូចារូបវិចាកានំ,
កម្មសវិក្ខុកវិចាកានញា កម្មនិយាមោ នាម។ ពោធិសត្តានំ
បដិសន្ធិគ្គហណោ, មាតុកុច្ឆិតោ អភិទិក្ខមនេ,
អភិសម្ពោធិធម្មចក្កប្បវត្តនាទីសុ ច ទូត្ថិស បុព្វនិមិត្តានិ ធម្មនិយាមោ នាម។
យថាវុត្តន ភវន្តវជ្ជនាទិកិច្ចក្កមេនេវ ចិត្តប្បវត្តិ ចិត្តនិយាមោ នាម។ ឥមិនា
បន ចិត្តនិយាមេន យថាក្កមំ កិច្ចវន្តេសុ ចេតេសុ ចិត្តេសុ

ធ្វើបញ្ជីវិញ្ញាណមនោធាតុជ្រំនាង យថាសម្ភវំ ឯកកិច្ចដ្ឋានាង, សេសានិ បន
ធ្វើតិចតុបញ្ចកិច្ចដ្ឋានាង, តានិ ច បុព្វេ វុត្តានិ, សុវិញ្ញយ្យានិ ច។ ឯវំ
ឯកទ្វារិកាធិនិ ច។ យថា ច ចិត្តានំ, ឯវំ តំសម្បយុត្តចេតសិកានម្មិ
កិច្ចទ្វារវសេន សង្កហោ វេទិតញ្ចោ។ អយំ បនវិសេសោ - កិច្ចតោ ហិ
សព្វត្ថកា តាវ សត្ត ចិត្តំ វិយ បុទ្ទស កិច្ចានិ ករោន្តិ។ វិតក្កវិចារាធិមោក្ខា បន
តយោ ធសុរាធិបញ្ចកិច្ចានិ វដ្ឋេត្វា នវ, វិវយំ តតោ សម្បជិច្ឆនសន្តិរណានិ
វដ្ឋេត្វា សត្ត, បីតិ វោជ្ជព្ពនាវដ្ឋនាធិបិ វដ្ឋេត្វា សន្តិរណោន សទ្ធិ ធន,
វិវតិអប្បមញ្ញាវដ្ឋិតា បនវិសតិ កុសលាព្យាកតា ចេវ ធនោ ច សន្តិរណាម្មិ
វដ្ឋេត្វា បញ្ច, តតោ អប្បមញ្ញា តទារម្មណាម្មិ វដ្ឋេត្វា ចត្តារិ, វិវតិយោ បន
កុសលា ជ្រំនកិច្ចមេវ ករោន្តិ។ ទ្វារតោ ច វិវតិយោ មនោទ្វារិកា ឯវ, តថា
ករុណាមុទិតា, ទ្វារវិទិមុត្តា ច បន ហោន្តិ។ មនោទ្វារេ ឯវ ហិ ធុទ្ធវិវតិវមណំ
សត្តបញ្ញត្តិគ្គហណាញ ហោតិ។ អកុសលា បន ធុទ្វារិកា, តត្ថាបិ
មានសស្សមច្ឆរិយ កុក្កុទ្ធានិ មនោទ្វារិកានេវាតិ កេចិ។ អវសេសា ធុទ្វារិកា
ចេវ ទ្វារវិទិមុត្តា ច។ សេសំ ចិត្តសទិសមេវ។ អារម្មណសង្កហោ បន ធនេសំ
បរិក្ការម្មណត្ថិកេ អាវិ ភវិស្សតីតិ។ អយំ បកិណ្ឌាកកថា។

ចិត្តប្បាទកណ្តាវណ្ណានិដ្ឋិតា។

អព្យាកតបទំ បន ធនេវ តាវ និដ្ឋិតំ។ អព្យាកតេសុ ហិ វិចារកាព្យាកតំ,
កិរិយាព្យាកតញ្ចវិតតំ, រូចាព្យាកតំ, បន និព្វានាព្យាកតញ្ច អវសិដ្ឋំ។ តត
រូចាព្យាកតំ តាវ ភូមិតោ កាមាវចរមេវ, នភិដ្ឋំ, តថា សម្បយោគតោបិ
អសម្ពវោ ឯវ។ សារម្មណធម្មានមេវ, ហិ អញ្ញមញ្ញាសម្បយោគោ, ន ឥតវេសន្តិ។
ធម្មទ្កេសតោ បនេតំ អដ្ឋវិសតិវិដំ ហោតិ។ សេយ្យចិដំ - បដវិធាតុ អាចោធាតុ
តេជោធាតុ វាយោធាតុ ចក្កុ សោតំ យានំ ជីវ្ហា កាយោ រូបំ សន្តោ គន្ធា វសោ

ឥត្តិទ្រ្ទិយំ បុរិសិទ្ធីយំ ជីវិតិទ្រ្ទិយំ ហធយវត្ថុ កាយវិញ្ញាតិ វចីវិញ្ញាតិ អាគាសោ
រូបស្ស លហតា មុទុតា កម្មញ្ញតា រូបស្ស ឧបចយោ សន្តតិ ជវតា អនិច្ចតា
កតឡី កាហោ អាហារោតិ។ បទកាជនីយេ បនេត្ត កិញ្ញាបិ ហធយវត្ថុ ន
អាគតំ, ឧបរិ បន បដ្ឋានចាឡិយំ “យំ រូបំ និស្សាយ មនោធាតុ ច
មនោវិញ្ញាណធាតុ ច វត្ថុន្តី” តិអាទិនា (បដ្ឋា. ១.១.៨) សរូបេនេវ អាគមិស្សតីតិ
តំ ឥធម៌ គហិតំ។ កេចិ បន មិទ្ធុរូបំ ពលរូបំ សម្ភវរូបំ ជាតិរូបំ រោគរូបន្ត ឥមាទិបិ
បញ្ច គហេត្វា “តេត្តិស រូចានិ ហោន្តី” តិ វទន្តិ, តេ តេសំ អភារំ,
អន្តោគធាការញ្ច វត្វា បជិត្តិបិតញ្ច។ ឥមេសុ ហិ មិទ្ធុរូបមេវ ន ហោតិ
អរូបធម្មត្តា នីវរណានំ។ មិទ្ធុនេវ ហិ បចលាយិ កាការេន រូបប្បវត្តិ ហោតិ,
ពលរូបំ បន វាយោធាតុយា អន្តោគធំ តំសភាវត្តា, សម្ភវរូបំ អាចោធាតុយា,
ជាតិរូបំ ឧបចយសន្តតិសុ, រោគរូបញ្ច ជវតាអនិច្ចតាសុ បរិសតិ
សប្បច្ចយសមុជ្ជិតរូបវិការភេទេសុ រោគព្យបទេសតោតិ សព្វំរូបំ
អជ្ជីវិសតិវិធមេវ ហោតិ។ អយំ ធម្មទ្កេសតោ វិនិច្ឆយោ។

លក្ខណាទិតោ បនេត្ត កក្ខឡត្តលក្ខណា បឋវីធាតុ, បតិដ្ឋានវសា,
សម្បជិច្ឆនបច្ចុបដ្ឋានា។ បក្សវណាលក្ខណា អាចោធាតុ, ព្រូហានវសា,
សង្កហបច្ចុបដ្ឋានា។ ឧណ្ហាត្តលក្ខណា តេជោធាតុ, បរិចាចនវសា,
មទ្ធុវានុប្បធានបច្ចុបដ្ឋានា។ វិត្តម្ពនលក្ខណា វាយោធាតុ, សមុទីវណាវសា,
អភិនិហារបច្ចុបដ្ឋានា។ ចតស្សោបិ ចេតា សេសភូតត្ថយបទដ្ឋានា។
រូចាភិយាតារហភូតប្បសាទលក្ខណំ,
ទដ្ឋកាមតានិទានកម្មសមុដ្ឋានភូតប្បសាទលក្ខណំ វា ចក្ខុ, រូបេសុ
អាវិញ្ញានវសំ, ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស អាធារភាវបច្ចុបដ្ឋានំ,
ទដ្ឋកាមតានិទានកម្មជភូតបទដ្ឋានំ។ ឥទំ បន យទេតំ អក្ខិកូបកេ បតិដ្ឋិតំ
នហារុសុត្តកេន មត្តលុទ្ទេន អាពាទ្ធមំសយុត្តំ, យត្ថ សេតម្បិ អត្ថិ កណ្ហាម្បិ

លោហិតម្សី ចត្តាវិចិ មហាក្ខតានិ, យញ្ច សេម្ហស្សនត្តា សេតំ, បិត្តស្សនត្តា
កណ្ណំ, វុហិរុស្សនត្តា លោហិតកំ, បថវុស្សនត្តា បតិណ្ណំ ហោតិ, អាបុស្សនត្តា
បក្សវតិ, តេជុស្សនត្តា បរិទយ្ហតិ, វាយុស្សនត្តា បរិព្ពមតិ, យញ្ច លោកេ
នីលបឌុមសមាកណ្ណំ កណ្ណាសុក្កមណ្ឌលវិចិត្តំ នីលុប្បលទលសន្និកំ ធិយំ
បុប្ផលំ ចក្ខុតិ វុច្ឆតិ, តស្ស សសម្ពារចក្ខុនោ សេតមណ្ឌលបរិក្ខិត្តស្ស
កណ្ណាមណ្ឌលស្ស មជ្ឈេ អភិមុខេ បិតានំ សរីរសណ្ឋានុប្បត្តិទេសេ សត្តសុ
បិច្ចបដលេសុ អាសិត្តតេលំ បិច្ចបដលានិវិយ សត្ត អក្ខិបដលានិ ព្យាបេត្វា
ធារណានហាបនមណ្ឌានពីជនកិច្ចាហិ ចត្វហិ ធាតីហិ ខត្តិយកុមារោវិយ
សន្ធារណាពន្ធនបរិចាចនសមុទីរណកិច្ចាហិ ចត្វហិ ធាតុហិ កត្វបការំ
អាយុនា អនុចាលិយមានំ វណ្ណាគន្ធវសាធិហិ បរិវុតំ ឧតុចិត្តាហារេហិ
ឧបត្តម្ហិយមានំ បមាណតោ ឧកាសិរមត្តំ ចក្ខុវិញ្ញាណាធិនំ យថាវហំ
វត្ថុទ្ធារការំ សាធយមានំ តិដ្ឋតិ។ វុត្តម្សី ចេតំ ធម្មសេនាបតិណ -

“យេន ចក្ខុបសាទេន, វុចានិ មនុបស្សតិ;
បរិត្តំ សុខុមំ ឯតំ, ឧកាសិរសម្ភបម”ន្តិ។

សន្តាភិយាតារហក្ខតប្បសាទលក្ខណំ,
សោតុកាមតានិធានកម្មសមុជ្ជានក្ខតប្បសាទលក្ខណំ វា សោតំ, សឌ្ឍេសុ
អាវិញ្ញនរសំ, សោតវិញ្ញាណស្ស អាធារការបច្ចបដ្ឋានំ,
សោតុកាមតានិធានកម្មជក្ខតបទដ្ឋានំ។ ឥទំ បន សសម្ពារសោតពិលស្ស
អន្តោ តនុតម្ហលោមាចិតេ អន្តិលិវេធកសណ្ឋានេ បទេសេ វុត្តប្បការាហិ
ធាតុអាធិហិ កត្វបការាអនុចាលនបរិវារោបត្តម្ហំ សោតវិញ្ញាណាធិនំ យថាវហំ
វត្ថុទ្ធារការំ សាធយមានំ តិដ្ឋតិ។

គន្ធាភិយាតារហក្ខតប្បសាទលក្ខណំ,
យាយិតុកាមតានិទានកម្មសមុជ្ជានក្ខតប្បសាទលក្ខណំ វា យានំ, គន្ធាសុ
អារិញ្ញនរសំ, យានវិញ្ញាណាស្ស អាធារការវបច្ចបដ្ឋានំ,
យាយិតុកាមតានិទានកម្មជក្ខតបទដ្ឋានំ។ ឥទញ្ច សសម្ភារយានពិលស្ស
អន្តោ អជបទសណ្ឋានេ បទេសេ វុត្តប្បកាវេបការាទុចាលនបរិវារេបត្តម្ហំ
យានវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាទំ តិដ្ឋតិ។

រសាភិយាតារហក្ខតប្បសាទលក្ខណា,
សាយិតុកាមតានិទានកម្មសមុជ្ជានក្ខតប្បសាទលក្ខណា វា ជីវ្ហា, រសេសុ
អារិញ្ញនរសា, ជីវ្ហាវិញ្ញាណាស្ស អាធារការវបច្ចបដ្ឋានា,
សាយិតុកាមតានិទានកម្មជក្ខតបទដ្ឋានា។ ឯសា ច សសម្ភារជីវ្ហាមជ្ឈស្ស
ឧបរិ ឧប្បលទលគ្គសណ្ឋានេ បទេសេ
វុត្តប្បកាវេបការាទុចាលនបរិវារេបត្តម្ហា ជីវ្ហាវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ
វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាទា តិដ្ឋតិ។

ដោជ្ឈញ្ញាភិយាតារហក្ខតប្បសាទលក្ខណា,
ដុសិតុកាមតានិទានកម្មសមុជ្ជានក្ខតប្បសាទលក្ខណា វា កាយោ,
ដោជ្ឈព្រេសុ អារិញ្ញនរសោ, កាយវិញ្ញាណាស្ស អាធារការវបច្ចបដ្ឋានោ,
ដុសិតុកាមតានិទានកម្មជក្ខតបទដ្ឋានោ។ អយំ បទ ឥមស្មី កាយេ យាវតា
ឧបាទិន្នា បថវីអាចោកោដ្ឋាសា ហោន្តិ, តត្ថ សព្ពត្ថ កប្បាសបដលេ ស្មេហោ
វិយ អនុគតោ វុត្តប្បកាវេបការាទុចាលនបរិវារេបត្តម្ហោ
កាយវិញ្ញាណាទីនំ យថាវហំ វត្ថុទ្វារការំ សាធយមាទោ តិដ្ឋតិ។ កេចិ (ធិ. ស.
អដ្ឋ. ៦០០) បទ “តេជានិកានំ ភូតានំ បសាទោ ចក្កុ, វិវរវាយុអាបបថវីអនិកានំ
សោតយានជីវ្ហាកាយា” តិ វទន្តិ។ អបរេ (ធិ. ស. អ. ៦០០) “តេជោសភារំ ចក្កុ,

អាភាសបថវិអាបវាយុសភាវា សោតយានជីវាកាយា”តិ វទន្តិ។
“តេជាធិសហការីត្ថា, តេជាធិគុណាវុចាធិវិសយត្ថា ចា”តិ ការណញ្ច
យថាក្កមំ វទន្តិ។ តេ ច វត្តញ្ច - កោ បនេវមាហ “សហការីសភាវេហេវ
ឥន្ទ្រិយេហិ ភវិតត្ថ”ន្តិ, “រូចាធិយោ វា តេជាធិនំ គុណា”តិ។ អវិនិព្វោគេសុ ហិ
ភូតេសុ “អយំ ឥមស្ស គុណោ, អយំ ឥមស្ស គុណោ”តិ ន លញ្ច វត្តន្តិ។ អថាបិ
វទេយ្យំ “តេជាធិអធិកេសុ សម្មារេសុ រូចាធិនំ អធិកភាវទស្សនតោ
ឥន្ទ្រិតត្ថមេតំ រូចាធិយោ តេជាធិនំ គុណា”តិ, តេ វត្តញ្ច ឥន្ទ្រយ្យម, យធិ
អាចាធិកស្ស អាសវស្ស គន្ធតោ បថវិអធិកេ កប្បាសេ គន្ធា អធិកតរោ
សិយា, តេជាធិកស្ស ច ឧណ្ហោធិកស្ស វណ្ណតោបិ សីតុធិកស្ស វណ្ណា
បរិហាយេថ។ យស្មា បនេតំ ឧភយម្មិ នត្តិ, តស្មា បហាយេថ តមេតេសំ
និស្សយភូតានំ វិសេសកប្បនំ។ យថា អវិសេសេបិ ឯកកលាបេ ភូតានំ
រូបរសាធិយោ អញ្ញមញ្ញំ វិសធិសា ហោន្តិ, ឯវំ ចក្កបសាធិយោបីតិ
គហេតត្ថមេតំ។ កី បនេសំ វិសេសការណំ នត្តិតិ? នោ នត្តិ។ កី បន តត្ថិ?
កម្មមេវ នេសំ អសាធារណំ ការណំ ជនកតណ្ហាជនិតានំ ភូតានំ
វិសេសតោ។ ភូតវិសេសេ ហិ សតិ បសាធាវ នុប្បជ្ជតិ។ សមាធានំ ហិ ភូតានំ
បសាធា, នវិសមាធានន្តិ ចោរាណា។ ឯវំ កម្មវិសេសតោ វិសេសវន្តេសុ
ចេតេសុ ចក្កសោតានិ អសម្បត្តិវិសយគ្គាហកានិ អត្តនោ និស្សយំ
អនល្លិននិស្សយេវ វិសយេ វិញ្ញាណាហេតុត្ថា។ យានជីវាកាយា បន
សម្បត្តិវិសយគ្គាហកា និស្សយវសេន ចេវ សយញ្ច អត្តនោ និស្សយំ អល្លិនេ
ឯវំ វិសយេ វិញ្ញាណាហេតុត្ថា។

កេចិ បន “ចក្កសោតានិបិ សម្បត្តិវិសយគ្គាហកានេវ, ទូរេ បិតេសុបិ
ចន្ទរូចាធិសុ សីយយាយិនយនំសិសញ្ញោគេន, សទ្ធានញ្ច បរម្បរាយាគន្ធា
សោតតិលេ យជ្ឈនេន វិញ្ញាណុប្បត្តិតោ។ តេនេវ ហិ កុដ្ឋាធិអន្តរិតេសុ,

វិច្ឆិទ្ធិបព្ពតលេណាទិគតេសុ ច រូបសន្នេសុ វិញ្ញាណំ ន ឧប្បជ្ឈតី"តិ វេទន្តិ។
តេសម្មិ ហិ ចក្កុនោ ទូរាសន្នេសុ ចន្ទុក្កាទីសុ អនុបលក្ខិតកាលភេទេន
វសិសមាយោជនសាមត្តិយំ, សទ្ធានម្បិ ទូរាសន្នាធំ អវិទិតតាកេធំ អាគន្ធា
សោតពិលយដ្ឋនសាមត្តិយំ វិញ្ញាណុប្បត្តិហេតុក្ខតំ ឧបគន្ធាត្ថំ។ តតោ បរំ
តត្ថេវ ឋិតានញ្ញេវ វិញ្ញាណុប្បាទនសាមត្តិយោបគមនំ។
កុដ្តលេណាទិអន្តរិតានញ្ញ រូបសទ្ធាធំ សហការិបច្ចយវិរហតោ
អនាថាបគមនំ។ ឥតរថា តេសម្មិ តាទិសេសុ ឥន្ទ្រិយសញ្ញោគំ ន ជារិតត្ថំ។
គមននិវារណម្បិ ឧប្បត្តិនិវារណមេវ, តថេវ សហការិបច្ចយវិរហតោ
យាទិសេវ តេសំ ឥន្ទ្រិយសញ្ញោគោ ហោតិ, តាទិសេវ វិញ្ញាណុប្បត្តិ ហោតីតិ
គហោតត្ថំ។

ចក្កុ តាវ ទូរេ ឋិតានំ ចន្ទាទីនម្បិ គហណាតោ អសម្បត្តក្កាហកំ ហោតុ,
សោតំ បន ទូរេ រុក្ខំ ជិន្ទន្ទានំ, វត្ថំ ជោវន្ទានញ្ញ ទូរតោវ
បញ្ញាយមានកាយវិការាទិនា សទ្ធិសទ្ធិ គហោតុ អសមត្តតាយ កថំ សណិកំ
វវត្តាបយមាធំ តំ អសម្បត្តក្កាហកំ ហោតីតិ? តត្ថាបិ ច កុហិវវត្តាទីធំ
បឋមនិថាតសទ្ធាធំ មន្តតាយ យថា
ហត្ថជិដ្ឋមានសាខាបលាសចលនាទិសមុដ្ឋិតមន្តសទ្ធាធំ បរម្បរាយាគមនំ
នត្ថិ, តថា អនាថាបគមនម្បិ, បច្ឆា បន យដ្ឋនាទិយំសស្ស ពលវតាយ
ឧប្បន្នមហាសទ្ធាធំ អាគមនំវិយ តត្ថេវ ឋិតានញ្ញេវ អាថាបគមនំ ហោតិ,
ឥតរថា ទូរាសន្នាទិវវត្តានាទិ ន សិយុំ គន្ធាទីធំវិយ, តស្មា
អសម្បត្តកោចរាទេវេតានិ, យានាទីនិ ច សម្បត្តកោចរាទីតិ វេទិតញ្ញានិ។

អហិសុំសុមារបក្ខិកុក្កុរសិដ្ឋាលសទិសានិ ចតានិ។ យថា ហិ អហិ នាម
ពហិសិត្តសម្មជ្ជដ្ឋានេ នាភិរមតិ, តំ វិហាយ

តិណបណ្ណាគហនវម្មិកាធិវិសមជ្ឈាសយោវ ហោតិ, ឯវំ ចក្ខុបិ សម្មជ្ជកិត្តិអាទិ
វិហាយ ឥត្តិបុរិសបុប្ផលតាចិត្តាធិវិសមជ្ឈាសយំ ហោតិ។ យថា ច
សុំសុមារោមិ ពហិ ចរណំ វិហាយ ឧទកេ ពិលជ្ឈាសយោ ហោតិ, ឯវំ សោតម្បិ
វាតចានច្ឆិទ្ធាធិពិលជ្ឈាសយំ ហោតិ។ យថា ហិ គិជ្ឈាធិបក្ខិបិ ភូមិរុក្ខាធិ
វិហាយ អាគាសេ បក្ខន្ធនជ្ឈាសយោ ហោតិ, ឯវំ ឃានម្បិ ឧទុគ្គំ ហុត្វា
គន្ធបវេសកវាតាកឡនត្ថំ អាគាសជ្ឈាសយំ ហោតិ។ យថា កុក្ករោ
ពហិតាមចារំ វិហាយ អាមិសគវេសី តាមជ្ឈាសយោ មហានសាទិនិទ្ធិចិត្តោ
ហោតិ, ឯវំ ជិដ្ឋាបិ អាបជ្ឈាសយោ ហោតិ។ យថា ច សិដ្ឋាលោ ពហិសុសានចារំ
វិហាយ មិសគវេសី សុសានជ្ឈាសយោ ហោតិ, ឯវំ កាយោបិ អនុចាទិន្នំ
សុខសម្មស្សសយនាធិ លភិក្ខាបិ ឧចាទិន្នជ្ឈាសយោ ហោតិ។ អញ្ចំ ហិ
ឧចាទិន្នកំ អលកមាធា សត្តា អត្តនោ ជណ្ឌកានិ ឧរុន្តំ បវេសេត្វា ហត្ថតលេ
សីសំ កត្វាបិ និបជ្ជន្តិ។ អាលោកវិវរវាយុជលបថវិបច្ឆយានិ ចេតានិ
វិញ្ញាណុប្បាទកានិ។ ឯវមេតេសំ បញ្ចន្នំ បសាទានំ
លក្ខណាសបច្ចុបដ្ឋានបទេសនិស្សយគោចរជ្ឈាសយប្បច្ឆយគេទេន វេត្ថានំ
វេទិតព្គំ។

ចក្ខុបដិហាននលក្ខណំ រូបំ, ចក្ខុវិញ្ញាណាស្ស វិសយភាវវសំ, តស្សេវ
គោចរភាវបច្ចុបដ្ឋានំ, ចតុមហាក្ខតបទដ្ឋានំ, យថា ចេតស្ស, ឯវំ សព្វេសម្បិ
ឧចាទារូចានំ បទដ្ឋានំ វេទិតព្គំ, វិសេសំ បន វេក្ខាម។ តយិទំ រូបំ
នីលបីតលោហិតោធាតកាឡមញ្ញិដ្ឋសាមនាយាតបអាលោកន្ទកាវាទិវេសេន
អនេកវិធំ។ កេចិ បន “អន្ទកាវោ នាម អាលោកាភាវមត្តោ ឯវ, តតោ ឯវ
តត្ថ គត្វាចានិ ន ធិស្សន្តិ” តិ វេទន្តិ, តំ ន យុត្តំ។ យថា ហិ នីលមេឃមណីអាទិនំ
នាយា អាលោកវិសទិសា វណ្ណាយតនភូតា ហោតិ, ឯវំ
ភិត្តិច្ឆននភូមិបព្ពតាទិច្ឆាយា ច យនីភូតា យជ្ជាទាទិច្ឆាទនតោ

អាណាភិវេសនីសោ អន្ធការោតិ ទដ្ឋញ្ចោ, សោតបដិបាណនលក្ខណោ សន្នោ,
សោតវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសោ, តស្សេវ គោចរភាវបច្ចុបដ្ឋានោ។ សោ
គីតភេរិសន្នាធិវសេន អនេកវិជោ។ យានបដិបាណនលក្ខណោ គន្ធា,
យានវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសោ, តស្សេវ គោចរភាវបច្ចុបដ្ឋានោ។ សោ
មូលគន្ធសារគន្ធាធិវសេន អនេកវិជោ។ ជីវ្ហាបដិបាណនលក្ខណោ រសោ,
ជីវ្ហាវិញ្ញាណស្ស វិសយភាវរសោ, តស្សេវ គោចរភាវបច្ចុបដ្ឋានោ។ សោ
មូលរសតចរសាធិនំ វសេន អនេកវិជោ។

ឥត្ថិការលក្ខណំ ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, ឥត្ថិតិ បកាសនរសំ,
ឥត្ថិលិង្គនិមិត្តកុត្តាកប្បានំ ការណភាវបច្ចុបដ្ឋានំ។ បុរិសភាវលក្ខណំ
បុរិសិន្ទ្រិយំ, បុរិសោតិ បកាសនរសំ, បុរិសលិង្គនិមិត្តកុត្តាកប្បានំ
ការណភាវបច្ចុបដ្ឋានំ។ ឧភិទ្ធម្មេសំ ឥត្ថិបុរិសលិង្គាធិនំ ការណភាវោ ន
សរសតោ អត្ថិ កេនចិ បច្ចយេន នេសំ បច្ចយភាវស្ស បដ្ឋានេ អនាគតត្តា,
អត្តនោ បន ជនកបច្ចយភូតអាគមនតោ។ ឥត្ថិបុរិសានំ
បដិទិយតលិង្គនិមិត្តកុត្តាកប្បភាវាទុគុណាវចានម្មិ និយមេន ឧប្បជ្ឈនតោ,
លិង្គនិមិត្តាធិវេហារាវនញ្ចោ តប្បធានតោ បច្ចយភាវោ, ឥន្ទ្រិយភាវោ ច
បរិយាយតោ វុត្តោ។ តេនេវ ហិ ឥត្ថិឧកតោព្យញ្ញនកស្ស បុរិសិន្ទ្រិយភាវេបិ
បុរិសលិង្គនិមិត្តាធិព្យញ្ញនំ, បុរិសឧកតោព្យញ្ញនកស្ស ឥត្ថិន្ទ្រិយភាវេបិ
ឥត្ថិលិង្គនិមិត្តាធិព្យញ្ញនញ្ចោ បុរិមកម្មតោ ឯវ ឧប្បជ្ឈតិ។ យទិ ហិ នេសំ
តំតំឥន្ទ្រិយេនេវ បដិទិយតព្យញ្ញនានិ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, ទុតិយព្យញ្ញនស្ស អភាវោ
អាបជ្ឈតិ។ ន ហិ តេសំ ភាវទ្ធយំ អត្ថិ។ យទិ សិយា, សព្ពទាបិ ព្យញ្ញនទ្ធយស្ស
ភាវប្បសន្នោ សិយា។ ឥត្ថិឧកតោព្យញ្ញនកស្ស ហិ ឥត្ថិន្ទ្រិយមេវ វិជ្ជតិ, ន
ឥតរំ។ តស្ស បន យទា ឥត្ថិយំ រាគចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តទា បុរិសព្យញ្ញនំ
ចាតុភវតិ, ឥត្ថិព្យញ្ញនំ បដិច្ឆន្នំ ហោតិ។ តថា ឥតរស្ស ឥតរំ។ យស្មា បនេសំ

ឯកមេវ ស្រ្តីយំ និយតំ, តស្មា ឥត្តិឧកតោព្យញ្ញនកោ សយម្បី គតំ គណ្ហាតិ,
បរម្បី គណ្ហាបេតិ។ បុរិសឧកតោព្យញ្ញនកោ បរំ គណ្ហាបេតិ, សយំ បន ន
គណ្ហាតិ។ យថា តេសំ ឧកតោព្យញ្ញនកានំ កម្មសហាយំ រាគចិត្តមេវ
ព្យញ្ញនការណំ, ន ភាវោ, ឯវំ បកតិត្តិបុរិសានម្បី
ភាវទ្ធយជនកកម្មាធិបច្ចយោ ឯវំ តំតំលិដ្ឋនិមិត្តាធិការណាត្តិ គហេតត្ថំ។
ឧកយម្បី ចេតំ បឋមកប្បិកានំ បរត្ថេ សមុជ្ជាតិ, តតោ អបរភាគ
បដិសន្ធិយមេវ, សព្វេសំ បន បរត្ថេ ឯវំ បរិវត្តតិ។ ឥមេសុ ច បុរិសលិដ្ឋំ ឧត្តមំ,
ឥត្តិលិដ្ឋំ ហីនំ, តស្មា បុរិសលិដ្ឋំ ពលវអកុសលេន អន្តរឆាយតិ, ឥត្តិលិដ្ឋំ
ទុព្ពលកុសលេន បតិជ្ជាតិ។ ឥត្តិលិដ្ឋំ បន អន្តរឆាយន្តំ ទុព្ពលកុសលេន
អន្តរឆាយតិ, ឥតវំ ពលវកុសលេន បតិជ្ជាតិ។ ឯវំ ឧកយម្បី សុគតិយំ
អកុសលេនេវ អន្តរឆាយតិ, កុសលេនេវ បតិជ្ជាតិ។ កាយប្បសាទាវិយ ច
សកលសរីរព្យាបកមេវ, ន ច កាយប្បសាទាទីនំ បិតោកាសេ តិដ្ឋតិ។

យទិ ឯវំ ន សព្ពត្ថ កាយភាវិទ្រ្តិយានីតិ? នេវំ បរមត្ថតោ សព្ពត្ថ, វិនិព្វជិត្វា
បនេសំ ឱកាសភេទំ បញ្ញាបេតុំ ន សក្ការូបរសាទីនំ វិយ។ ន ហិ បរមត្ថតោ
រូបេ រសោ អត្ថិ។ យទិ សិយា, រូបគ្គហណេនេវ គហណំ គន្ធម្យ។ ឯវំ
កាយភាវិទ្រ្តិយានិ បរមត្ថតោ ន សព្ពត្ថ, ន ច សព្ពត្ថ នត្ថិ វិវេចេតុំ
អសក្កុណោយ្យតាយ ហោជ្ជា វុត្តលក្ខណាធិវត្ថានតោបិ ចេសំ អសម្មិស្សតា
ទេសតោ ន វិវេកាភាវេបិ។ ន កេវលញ្ច ឥមាទេវ, សព្ពានិបិ រូបានិ
អសម្មិស្សនេវ ហោន្តិ។ យថា ហិ បញ្ចវណ្ណេន កប្បាសេន វដ្ឋី កត្វា ធិបេ
ជលិតេ កិញ្ចាបិ ជាលា ឯកាតទ្វាវិយ ហោន្តិ, តស្ស តស្ស បន អំសុនោ
ចាជិយេក្កំ ជាលា អញ្ញមញ្ញំ អសម្មិស្សនវ។ ឯវំ កាយភាវិទ្រ្តិយានីនិ ឯកស្មី
ថានេ សមោសដានិបិ ភិន្នដ្ឋានេសុ ហោជ្ជបរិយាធិវសេន នត្ថិ, តានិបិ
អសម្មិស្សនេវ ហោន្តិ។

សហជ័យចាន់ អនុបាលនលក្ខណ៍ ជីវិតព្រៃយំ, តេសំ បវត្តនសំ,
តេសំយេវ ឋបនបច្ចុបដ្ឋានំ, យាបយិតព្ពធម្មបទដ្ឋានំ។ អត្ថិត្តិក្ខណោ ឯវ ចេត
សហជ័យចានិ អនុបាលេតិ ឧទកំវិយ ឧប្បលាទីនិ, ន ភន្ត្តក្ខណោ សយំ
ភិជ្ជមានត្តា, យថាសកំ បច្ចុប្បន្នេបិ ច ធម្ម ចាលេតិ ធាតុវិយ កុមារំ,
សយំបវត្តិតធម្មសម្ពន្ធនេវ ច បវត្តិតិ និយាមកោវិយាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

មនោធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុនំ និស្សយលក្ខណ៍ ហធយវត្ថុ, តាសញ្ញាវ
ធាតុនំ ធារណាសំ, ឧត្តហានបច្ចុបដ្ឋានំ។ ឥទំ បន ហធយវត្ថុ យទេតំ
អន្តោសរីរេ ធ្វើន្នំ ជនានំ មន្ត្រេ ពាហិរបត្តានិ អបនេត្វា
អនោមុខជ្ជបិតវត្ថុបទុមមកុលសណ្ឋានំ ពហិ មជ្ឈំ, អន្តោ កោសាតកីដលស្ស
អព្ពន្ធសទិសំ, បញ្ញាវន្តានំ ថោកំវិកសិតំ, មន្ទបញ្ញានំ មកុដ្ឋិតំ,
ហធយមំសយមកំ បរិក្ខិបិត្វា វក្កយកនកិលោមកបិហាកាធយោ តិដ្ឋន្តិ។
តស្ស សសម្ភារហធយមំសស្ស អន្តោ បុន្នាកដ្ឋិបតិដ្ឋានមត្ត អាវាជកេ
សណ្ឋិតំ អន្ទបសតមត្តលោហិតំ សណ្ឋាតិ។ តញ្ច រាគចរិតស្ស វត្ថុ,
នោសចរិតស្ស កាឡកំ, មោហចរិតស្ស មំសនោវនឧទកសទិសំ,
វិតក្កចរិតស្ស កុលត្ថយូសវណ្ណំ, សន្ទាចរិតស្ស កណិការបុប្ផវណ្ណំ,
ពុទ្ធិចរិតស្ស អច្ឆវិប្បសន្នំ អនាវិលំ បណ្ណារំ បរិសុទ្ធិនិទ្ទោតជាតិមណីវិយ
ដុតិមន្តំ ហោតិ, ព្យាបេត្វា សន្ទារណាទិកិច្ចេហិ ភូតេហិ កតូបការំ អាយុនា
អនុបាលិយមានំ វណ្ណាទិបរិវុតំ ឧតុចិត្តាហារេហិ ឧបត្ថម្ភិយមានំ
មនោធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុនញ្ញោវ តំសម្បយុត្តានញ្ញោវ វត្ថុការំ សាធយមានំ
តិដ្ឋតិ។

អភិក្កមាទិប្បវត្ថុកចិត្តសមុដ្ឋានវាយោធាតុយា
សហជ័យបកាយសន្តម្ពនសន្ទារណាចលនស្ស បច្ចុយាការីការលក្ខណា

កាយវិញ្ញត្តិ, អធិប្បាយប្បកាសនរសា, កាយវិប្បន្ននហេតុការបច្ចបដ្ឋានា,
ចិត្តសមុជ្ជានវាយោធាតុបទដ្ឋានា។

វិចីកេទប្បវត្តកចិត្តសមុជ្ជានបថវីធាតុយា ឧទាទិន្នយដ្ឋនស្ស
បច្ចយាការីការលក្ខណា វិចីវិញ្ញត្តិ, អធិប្បាយប្បកាសនរសា,
វិចីយោសស្ស ហេតុការបច្ចបដ្ឋានា, ចិត្តសមុជ្ជានបថវីធាតុបទដ្ឋានា។

ឧភោបេតា កាយវិប្បន្ននវិចីយោសេហិ សយំ វិញ្ញេយ្យតា,
អធិប្បាយវិញ្ញាបនេតោ ច “កាយវិចីវិញ្ញត្តិយោ” តិ វុច្ចន្តិ។ ចក្កុសោតបថស្មី ហិ
បត្វា កេនចិ ហត្ថវិការសីសុក្ខិបនាទិកាយវិការេ, សន្តេ វា កតេ
តថាបវត្ថុបសន្តាយតនាទិ ចក្កុសោតវិញ្ញេយ្យានិ, ន តានិវិញ្ញត្តិយោ,
ចិត្តសមុជ្ជិតកលាបគតាយ បន វាយោធាតុយា

សហជាត្រូបកាយសន្ធារណាចលនាទីនំ បច្ចយក្ខតោវិការោ កាយវិញ្ញត្តិ,
តថា ចិត្តសមុជ្ជិតបថវីធាតុយា ឧទាទិន្នយដ្ឋនស្ស បច្ចយក្ខតោ អាការីការោ
វិចីវិញ្ញត្តិ។ ន ច តា ចក្កុសោតវិញ្ញេយ្យា, តា បន មនោទ្វារិកជវនេហិ
តាលបណ្ណាទិសញ្ញាយ ឧទទាទានីនិវិយ

យថាគហិតកាយវិការវិចីយោសានុសារេន តិវច្ឆានានម្បិវិញ្ញេយ្យា,
តទនុសារេនេ “ឥទញ្ចិទញ្ច ឯស ការេតិ, វទតិ ចា” តិ អធិប្បាយោ ច
វិញ្ញេយ្យោ ហោតិ, តស្មា សយំ វិញ្ញេយ្យតោ, អធិប្បាយវិញ្ញាបនេតោ ច
“វិញ្ញត្តិយោ” តិ វុច្ចន្តិ។

តត្ថ ច មនោទ្វារិកជវនីវិចីយំ សត្តសុ កាមាវចរជវនេសុ
កាយវិញ្ញត្តិជនកេសុ បុរិមេហិ ធម្មា ជវនេហិ សមុជ្ជិតវាយោធាតុយោ
ឧបត្ថម្ភនសន្ធារណាកិច្ចមេវ កាតុំ សក្កោន្តិ, អភិក្កមាទី បន និច្ឆានេតុំ ន
សក្កោន្តិ។ សត្តមជវនសមុជ្ជិតា បន ហេដ្ឋា ធម្មា ជវនេហិ
សមុជ្ជិតវាយោធាតុយោបត្ថម្ភំ លភិទ្វា សត្តហិ យុគេហិ អាកក្ខ័តត្ថការំ

សកដំ សត្តមយុគយុត្តកោណារិយ ឥតរនយុគយុត្តកោណាបត្តម្ភំ
លភិក្ខុរូបកាយស្ស អភិក្កមបដិក្កមាធិ កាវេតុំ សក្កោតិ, ឯវំ
វចីរិញ្ញត្តិជនកេបិ សត្តមជវនេហិ សមុដ្ឋិតាយ បថវីធាតុយាបិ
ឧបាទិន្នយដ្ឋនស្ស បច្ចយភាវោ វេទិតញោ។ ឥធម បន បុរិមជវនសមុដ្ឋិតាយ
ឧបត្ថម្ភកត្តំ, សត្តមជវនសមុដ្ឋិតាយ ចលនបច្ចយត្តញ្ច នត្តិ តេសំ
វាយោធាតុកិច្ចត្តា, បុរិមសហគតា បន បច្ឆិមា បថវីធាតុ
ឧបាទិន្នយដ្ឋនសមត្ថា ហោតិ, សេសំ តាទិសមេវ។ ចិត្តសមុដ្ឋិតកាយេ បន
វាយោធាតុយា ចលន្តេ តទុបត្ថម្ភតតេសមុដ្ឋានិកានម្មិ ចលនតោ
សកលកាយស្ស អភិក្កមាធខយោ ហោន្តិ ឧទកេ គច្ឆន្តេ តត្ថ
បតិភតិណាបណ្ណានិវិយាតិ ទដ្ឋព្ភំ។

រូបបរិច្ឆេទលក្ខណា អាភាសធាតុ, រូបបរិយន្តប្បកាសនរសា,
រូបមរិយាធបច្ចបដ្ឋានា, អសមុដ្ឋការបច្ចបដ្ឋានា, ធិន្ទវិវរភាវបច្ចបដ្ឋានា វា,
បរិច្ឆិន្ទរូបបទដ្ឋានា, យាយ បរិច្ឆិន្ទេសុ រូបេសុ “ឥធមិតោ ឧទ្ធំ, អធា, តិរិយ”ន្តិ ច
ហោតិ។

អនន្ទតាលក្ខណា រូបស្សលហុតា, រូបានំ គរុភាវវិនោទនរសា,
លហុបរិវត្តិតាបច្ចបដ្ឋានា, លហុរូបបទដ្ឋានា។ អនន្ទតាលក្ខណា
រូបស្សមុទុតា, រូបានំ ថន្ទភាវវិនោទនរសា, សព្វកិរិយាសុ
អវិរោធិតាបច្ចបដ្ឋានា, មុទុរូបបទដ្ឋានា។
សរីរកិរិយានុកូលកម្មញ្ញភាវលក្ខណា រូបស្សកម្មញ្ញតា,
អកម្មញ្ញតាវិនោទនរសា, អនុព្វលភាវបច្ចបដ្ឋានា, កម្មញ្ញតារូបបទដ្ឋានា។
ឯតា បន តិស្សោបិ អញ្ញមញ្ញំ នវិជហន្តិ, គរុថន្ទអកម្មញ្ញរូបបទដ្ឋភាវេន ច
សមុដ្ឋិតានំ ឧតុចិត្តាហារជានំ លហុមុទុកម្មញ្ញភូតានំ រូបានំ វិការតាយ ច

បរិយាយតោ គរុជន្ទាកម្មញ្ញការវិនោទនកិច្ចា វុត្តា, ន បន សភាវតោ សយំ
អវិជ្ជមានត្ថា។

អាចយល់ក្នុងឈា រូបស្សឧបចយោ, បុព្វន្តតោ រូចានំ ឧម្ពុជ្ជាបនរសោ,
និយ្យាតនបច្ចុបដ្ឋានោ, បរិបុណ្ណការបច្ចុបដ្ឋានោ វា, ឧបចិត្តរូបបទដ្ឋានោ។
បរត្តិលក្ខណា រូបស្សសន្តតិ, អនុប្បពន្ធនរសា, អនុបច្ឆេទបច្ចុបដ្ឋានា,
អនុប្បពន្ធករូបបទដ្ឋានា។ ឧភយម្បតំ ជាតិរូបស្សេវាជីវចនំ។ សម្មិណ្ឌិតានំ
ហិ ចតុសមុជ្ជានិករូចានំ បឋមុប្បត្តិ ឧបចយោ នាម, ឧបរូបរុប្បត្តិ សន្តតិ
នាម។ តេនេវ តាសំ បទភាជនីយេ “យោ រូបស្ស ឧបចយោ, សា រូបស្ស
សន្តតិ” តិ (ធរ. ស. ៦៤២) វុត្តំ, អាការនានត្ថតោ បនវិសុំ ឧទ្ទិដ្ឋា។

រូបបរិចាកលក្ខណា រូបស្សជវតា, ឧបនយនរសា, សភាវានបគមេបិ
នវភាវាបគមបច្ចុបដ្ឋានា វិហិបុរាណភាវោ វិយ, បរិបច្ចមានរូបបទដ្ឋានា។
ខណោ ខណោ ភិដ្ឋមានាបិ ចេសា ឧចាទិន្នេសុ ខណ្ឌាទន្តាទិតោ, អនុចាទិន្នេសុ
រុក្ខលតាទីសុ វណ្ណាវិការាទិតោ ច អន្តរន្តរា ច សុវិញ្ញេយ្យវិការត្ថា
“ចាកជជរា, សវីចិជរា” តិ ច វុច្ឆតិ, មណិកនកចន្ទស្វរិយាទីសុ ធុវិញ្ញេយ្យត្ថា,
និរន្តរត្ថា ច “អចាកជជរា, អវីចិជរា” តិ វុច្ឆតិ។ វ្យាទិសេសុ ហិ
កប្បវិនាសាទិកាលេវិការតោ ជរា បញ្ញាយេយ្យ។ សព្វធាបិ បន
អបញ្ញាយមានវិការត្ថា អរូបធម្មេសុ ជរា បដិច្ចន្ទជរា នាម។ ន ច តត្ថ
វណ្ណាវិការាទយោ ជរា តេសំ ចក្កវិញ្ញេយ្យតោ។ ន ហិ ជរា ចក្កវិញ្ញេយ្យា,
មនោវិញ្ញេយ្យា បន ហោតិ។ យថា ឱយេន បរិភិទ្ឋភូមិអាទិន្ទស្សនេន អទិដ្ឋាបិ
ឱយោ សុវិញ្ញេយ្យា ហោតិ, វរំវិការទស្សនេន ជរាតិ គហោតត្ថំ។

បរិភេទលក្ខណា រូបស្សអនិច្ចតា, សំសីទនរសា, ខយវយបច្ចុបដ្ឋានា,
បរិភិដ្ឋមានរូបបទដ្ឋានា។ ន កេវលញ្ចេតានិ ឧបចយាទិចត្វហិ គហិតានិ

ជាតិជរាមរណានិរូបធម្មានមេរ, អរូបធម្មានម្យី ហោត្តិយេវ។ ឯតានិ ច ឥមេសំ
សត្តានំ អរញ្ញប្បវេសកបរិជ្ជបរិចាតកបតិកយាតកចោរេហិ យថា ក្កម៌
សទិសានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។

ឱជាលក្ខណោ កតឡីកាវោ អាហារោ, រូចាហារណាសោ,
ឧបត្ថម្ភនបច្ចបដ្ឋានោ, កតឡី កត្វា អាហារិតព្ពវត្ថុបទដ្ឋានោ។ អយំ
លក្ខណោទិតោវិនិច្ឆយោ។

សង្កហតោ បន សព្ពម្បេតំ រូបំ ខន្ធតោ ឯកវិធំ រូបក្ខន្ធាវ ហោតិ, តថា
អហោតុកំ សប្បច្ចយំ សង្កតំ លោកិយំ សាសរំ សញ្ញោជនីយំ ឱយនីយំ
យោគនីយំ នីវរណីយំ បរាមជ្ជំ សំកិលេសិកំ អនាម្មណំ
អប្បហាតព្ពន្ធអាទិនា ច ឯកវិធំ, តំ បុន ភូតោចាទាយវសេន ធុរិធំ, តថា
និប្បន្នានិប្បន្នានិវសេន ច។ តត្ថ បដិវិអាទិនិ ចត្តារិ មហាភូតានិ ភូតរូបំ នាម,
សេសំ ឧចាទារូបំ នាម។ បដិវិអាទយោ សត្តរស, កតឡីកាវោ អាហារោ ចេតិ
អជ្ឈារសវិធម្យី បរមត្ថតោវិជ្ជមានត្តា និប្បន្នរូបំ នាម, ឥតរំ អនិប្បន្នរូបំ នាម។
ចក្ខោទយោ បញ្ច បសាទា, ភាវទ្ធយំ, ជីវិតិន្ទ្រិយន្តិ អជ្ឈិវិធម្យី ឥន្ទ្រិយរូបំ នាម,
ឥតរំ អនិន្ទ្រិយំ។ តានិ ឥន្ទ្រិយានិ ចេវ ហទយញ្ចាតិ នវិវិធម្យី ឧចាទិន្នំ, ឥតរំ
អនុចាទិន្នំ, បញ្ច បសាទា, ចត្តារោ រូបសទ្ធកន្ធរសា,
អាចោធាតុវិវិជ្ជិតភូតត្ថយញ្ចាតិ ទ្វាទសវិធម្យី ឱឡារិករូបំ, សន្តិកេរូបំ,
សប្បដិយរូបញ្ច, សេសំ សុខុមរូបំ, ទូរេរូបំ, អប្បដិយរូបញ្ច។ បសាទា,
ហទយញ្ចា វត្ថុរូបំ, ឥតរំ អវត្ថុរូបំ។ បសាទា, វិញ្ញត្តិទ្វយញ្ច ទ្វារូបំ, ឥតរំ អទ្វារំ។
បសាទា អជ្ឈត្តិករូបំ, គោចរគ្គាហិករូបញ្ច, ឥតរំ ពាហិរំ,
អគោចរគ្គាហិករូបញ្ច។ ចត្តារិ ភូតរូចានិ, រូបកន្ធរសឱជា ចាតិ ឥទំ សុទ្ធដ្ឋកំ
អវិនិញ្ចាគរូបំ នាម, ឥតរំ វិនិញ្ចាគរូបំ។

ចក្ខុ នចក្ខុតិ ឯវមាទិវសេន ច ធុរិដំ ហោតិ។ បុន តំ សនិទស្សនត្ថិកវសេន
 តិរិដំ ហោតិ។ តត្ថ រូចាយ តនំ សនិទស្សនសប្បដិយំ, សេសមោឡារិក្ខបំ
 អនិទស្សនសប្បដិយំ, សត្ថម្បិ សុខុមរូបំ អនិទស្សនអប្បដិយំ។ តថា
 កម្មជាតិកវសេន។ តត្ថ នរិរិដំ ឧចាទិន្ទ្របំ, សុទ្ធដ្ឋកំ, អាគាសោ ច កម្មជំ
 នាម, វិញ្ញត្តិទ្វយំ, លហុតាទិត្តយញ្ច សន្តោ ច អកម្មជំ នាម, ឧបចយាទិចតុត្ថិដំ
 លក្ខណារូបំ អជំ នាម។ សុទ្ធដ្ឋកំ, អាគាសោ, វិញ្ញត្តិទ្វយំ, លហុតាទិត្តយំ,
 សន្តោ ច ចិត្តជំ នាម, តទវសេសំ លក្ខណារូបវិហិតំ អចិត្តជំ នាម,
 លក្ខណារូបំ អជំ នាម។ សុទ្ធដ្ឋកំ, អាគាសោ, លហុតាទិត្តយញ្ច អាហារជំ
 នាម, សេសំ លក្ខណាវដ្ឋិតំ អនាហារជំ នាម, លក្ខណំ អជំ នាម។ សុទ្ធដ្ឋកំ,
 អាគាសោ, លហុតាទិត្តយំ, សន្តោ ច ឧត្តជំ នាម, សេសំ លក្ខណាវិហិតំ
 អនុត្តជំ នាម, លក្ខណំ អជំ នាម។ លក្ខណានិ ហិ
 ជាយមានជ័យមានបរិភិជ្ជមានធម្មានំ សភាវតាយ កុតោចិ ជាតិវោហារំ ន
 លកន្តិ ភេសម្បិ ជាតិអាទិប្បសន្តតោ។ ន ហិ “ជាតិ ជាយតិ, ជរា ជីវតិ, មរណំ
 មីយតិ” តិ វោហារិតុំ យុត្តំ អនវដ្ឋានតោ។ តទវសេសានំ បន
 អាគាសវិញ្ញត្តាទិអនិប្បន្នានំ យទិបិ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានតាយ ន កុតោចិ
 ឧប្បត្តិ អត្ថិ, តថាបិ តថា តថា បវត្តរូបំ ឧចាទាយ នេសំ វិជ្ជមានវោហារស្សេវ
 ហេតុសមុប្បន្នវោហារស្សបិ វិរោធាភាវតោ សហេតុកតា វុត្តា។ យំ បន
 ចាឡិយំ “រូចាយ តនំ... បេ... រូបស្ស ឧបចយោ រូបស្ស សន្តតិ កតាឡិកាវោ
 អាហារោ។ ឥមេ ធម្មា ចិត្តសមុជ្ជានា” តិ អាទីសុ (ធរ. ស. ១២០២) ជាតិយាបិ
 កុតោចិ ជាតត្ថំ វុត្ថំ, តំ រូបជនកបច្ចយានំ កិច្ចានុភាវលក្ខណោ ទិដ្ឋត្តា
 រូបុប្បត្តិក្ខណោ វិជ្ជមានតំ សន្ធាយ វុត្ថំ, ជរាមរណានំ បន រូបុប្បត្តិក្ខណោ
 អភាវតោ ន វុត្ថំ។ “ជរាមរណំ, ភិក្ខុវេ, អនិច្ចំ សង្ខតំ បដិច្ចសមុប្បន្ន” ត្ថិ (សំ. និ.
 ២.២០) ឥទំ បន ជរាមរណាសីសេន តថាបវត្តវិញ្ញាណនាមរូចាទិនេមេវ

គហិតត្តា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យំ តំ រូបំ អដ្ឋត្តិកំ, តំ ឧបាទានា, យំ តំ រូបំ ពាហិរំ, តំ អត្តិ ឧបាទានា, អត្តិ នោ ឧបាទានាតិ ឯវមាទិនា នយេនាបិ តិវិធំ ហោតិ។

បុន តំ សព្វំ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតវសេន ចតុព្ពំធំ ហោតិ។ តត្ថ រូបាយតនំ ទិដ្ឋំ នាម, សន្នោសុតំ នាម, គន្ធសន្នោសនិ បត្យាវ គហិតព្ពតោ មុតំ នាម, សេសំ មនសាវិញ្ញាតព្ពតោវិញ្ញាតំ នាម។ តថា រូបរូបចតុក្កាធិវសេន ចតុព្ពំធំ, តត្ថ អដ្ឋាសវិធំ និប្បន្នំ រូបរូបំ នាម, អាគាសោ បរិច្ឆេទរូបំ នាម, វិញ្ញត្តិទ្វយំ, លហុតាទិត្តយញ្ញាវិការរូបំ នាម, ឧបចយាទិចតុព្ពំធំ លក្ខណារូបំ នាម។ តថា ហធយវត្ថុ វត្ថុ, ន ធារំ នាម, វិញ្ញត្តិទ្វយំ ធារំ, ន វត្ថុ នាម, ចក្ខាធយោ បញ្ចា បសាទា វត្ថុ ចេវ ធារញ្ញា នាម, សេសំ នេវ វត្ថុ ន ធារំ នាមាតិ ឯវមាទិនា នយេន ចតុព្ពំធំ។

តំ បុន ឯកជាធិវសេន បញ្ចវិធំ។ នវិធំ ហិ ឧបាទិន្នរូបំ កម្មេនេវ, វិញ្ញត្តិទ្វយញ្ញា ចិត្តេនេវ ឧប្បជ្ឈនតោ ឯកជំ នាម, សន្នោ ឧតុចិត្តហិ ឧប្បជ្ឈនតោ ទ្វិជំ នាម, លហុតាទិត្តយំ ឧតុចិត្តាហារេហិ ឧប្បជ្ឈនតោ តិជំ នាម, សុទ្ធដ្ឋកំ, អាគាសោ ច ចត្វាបិបិ ឧប្បជ្ឈនតោ ចតុជ្ឈំ នាម, លក្ខណានិ អជំ នាម។ ឯវមាទិនា បញ្ចវិធំ ហោតិ។

តំ បុន ចក្ខុសោតយានជីវ្ហាកាយមនស្សិន្ទ្រិយវិញ្ញេយ្យវសេន ធម្មំធំ។ សត្តវិញ្ញាណាតុវិញ្ញេយ្យវសេន សត្តវិធំ។ តនេវ មនោវិញ្ញាណាតុវិញ្ញេយ្យ ភូតោចាទាយវសេន ទ្វិដា កត្វា អដ្ឋវិធំ ហោតិ។ តត្ថ ហិ អាចោទាតុ មនោវិញ្ញាណេវវិញ្ញេយ្យ ភូតរូបំ នាម, ឥតរំ បសាទសហិតសុខមរូបំ មនោវិញ្ញាណវិញ្ញេយ្យោចាទាយរូបំ នាម។ តនេវ បុន មនោវិញ្ញាណវិញ្ញេយ្យោចាទាយរូបំ ឥន្ទ្រិយានិធិន្ទ្រិយវសេន ទ្វិដា កត្វា នវិធំ ហោតិ។ តំ បុន

បសាទវិសយអាចោធាតុការហធនយជីវិតបរិច្ឆេទវិការលក្ខណាអាហារវសេ
ន ធនវិធំ ហោតិ។

តនេវ បុន ចក្ខាយតនំ សោតាយតនំ ឃាធាយតនំ ជីវ្ហាយតនំ
កាយាយតនំ រូចាយតនំ សន្ទាយតនំ គន្ធាយតនំ រសាយតនំ ដោជ្ជញ្ញាយតនំ
ធម្មាយតនន្តិ ឯវំ អាយតនតោ ឯកាធនវិធំ ហោតិ, តថា ធាតុវសេន។ តត្ថ
អាចោធាតុវិវដ្តិតក្ខតត្ថយំ ដោជ្ជញ្ញាយតនំ ដោជ្ជញ្ញធាតុ “កាយវិញ្ញេយ្យំ,
កាយវិញ្ញាណវិញ្ញេយ្យ”ន្តិ ច វុច្ឆតិ, សុខុមរូបំ ធម្មាយតនំ ធម្មធាតូតិ, តនេវ
បសាទសហិតំ “មនោវិញ្ញេយ្យំ, មនោវិញ្ញាណវិញ្ញេយ្យ”ន្តិ ច វុត្ថំ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

កស្មា បនេត្ថ អាចោធាតុវិវដ្តិតានញ្ញេវ ភូតានំ ដោជ្ជញ្ញតា វុត្តា, ននុ
អាចោធាតុបិ សីតវសេន ដុសិត្វា វេទិតញ្ញាតិ? ន សីតស្សបិ តេជោធាតុត្តា។
ឧណ្ហាមេវ ហិ សីតន្តិ ព្យបទិស្សតិ។ កបិនាកបិនតំ ឧបាទាយ
វុត្តាធិវិវឌ្ឍន្ទាយាវិយ, តំ វា ឧបាទាយ សន្ទន្ទាយាធិ, អញ្ញថា កស្សេតំ សីតត្ថំ
សភាវំ សិយា។ “អាចោធាតុយា” ឥតិ ចេ។ យទិ ឯវំ ឧណ្ហាធកាធិសុ អាបត្តំ ន
សិយា អាចោតេជានព្វា សហបវត្តានំ វិវុទ្ធលក្ខណត្តា, ន ច សា
តេជោសន្និធានេ សីតត្ថំ វិហាយ តិដ្ឋតិ។ ន ហិ សភាវា កេនចិ សហភាវេន
តំសភាវំ ជហន្តិ អភាវាបត្តិតោ, នាបិស្សា សីតភាវំ មុញ្ញិត្វា អបរសភាវោ
អត្ថិ, យេន សហភាវោ យុទ្ធអយ្យ។ យទិ សិយា “អាចោ សីតត្ថ”ន្តិ, ភាវទ្ធយំ
សិយា អញ្ញាញ្ញវិលក្ខណសភាវត្តា ភាវស្ស, អថាបិ ន សីតត្ថំ,
អាចោធាតុយា សរូបំ សីតគុណា, សោ ច ឧណ្ហាសន្និធានេ វិគច្ឆតិ,
គុណ្ឌវ្យបមេវ តិដ្ឋតីតិ ចេ? តទា តហិ សយំ អដោជ្ជញ្ញាវ អាចោធាតុ, ន

និយតជស្សវតីតិ ច សិយា, យោ ច សីតជស្សោ គុណោតិ សុវត្ថោ, សោ
អម្ពេហិ តេជោធាតុវិសេសោតិ។

អយមេវវិសេសោតិ ច, ននុ សីតត្ថំ, ឧណ្ហាត្តញ្ច អញ្ញោញ្ញវិរុទ្ធី, កថំ
តេជោធាតុយា សភាវំ សិយាតិ? នាយំ នោសោ ឯកកលាបេ តេសំ
សម្ពាភាវតោ, ភិទ្ធកលាបេសុ បន បវត្ថិយំ អាលោកន្ទការនីលបីតាធីនំ
វណ្ណាយតនតាវិយ តេជោធាតុត្ថំ នវិរុជ្ឈតីតិ។ យធិ អាថោធាតុយា ន សីតត្ថំ
សរូបំ, កី បនស្សា សរូបន្តិ? ទ្រវតា។ យធិ ឯវំ ទ្រវតាបិ ដុសិទ្ធា ញាតព្ពតោ
ដោជ្ឈព្ពំ សិយាតិ? ន សីតាធី ដុសិទ្ធា មនសាវ វណ្ណំ ទិស្វា ញាតព្ពតោ។
អន្ទការេ សយន្តា ហិ អតិសីតលតាយ បត្តាធី ដុសិទ្ធា “ឧទកំ ឯត្ថា” តិ
អាសន្តីតា ហោន្តិ, ឧទកំ វា ដុសិទ្ធា សប្បាទិសញ្ញោនោ, តស្មា អដោជ្ឈព្ពមេវ
អាថោធាតុ, ឥតវក្ខតត្ថយមេវ ដោជ្ឈព្ពន្តិ គហេតព្ពំ។

កី បនេតំ ក្ខតត្ថយំ ឯកតោ អារម្មណំ កត្វា កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជិតុំ
សក្កោតិ, ន សក្កោតីតិ? ន សក្កោតិ។ កស្មា? អាភុជិតវសេន វា ឧស្សនវសេន
វា តេសុ ឯកមេវារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ឈនតោ។ អាភុជិតវសេន ហិ ឱទនថាលិយំ
សីតុំ គហេត្វា ចទ្ធមុទុការំ វីមំសន្តស្ស, ឧណ្ហោទកភាជនេ វា ហត្ថំ ឱតារេត្វា
ឧណ្ហាការំ វីមំសន្តស្ស, ឧណ្ហាសមយេ វា វាតចានំ វិវិត្វា វា តេន សរីរំ
បហារាបេន្តស្ស ច តត្ថ តត្ថ កិញ្ចាបិ ឥតវំ ក្ខតត្ថយម្បិ អត្ថិ, យថាភុជិតំ បន
តំតំបថវីតេជោវាយោធាតុមេវ យថាក្កមំ អារព្ព កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ
អាភុជិតវសេន អារម្មណំ ករោតិ នាម។ ឧស្សនវសេន បន កុញ្ញនសមយេ
សក្ខុវំ ឱសន្តស្ស, មគ្គេ វា អគ្គី អក្កមន្តស្ស, ពលវវាតេន វា កណ្តាសក្ខលិយម្បិ
បហារន្តស្ស ច តត្ថ តត្ថ កិញ្ចាបិ ឥតវក្ខតត្ថយម្បិ អត្ថិ, យថាឧស្សនំ បន
តំតំបថវីតេជោវាយោធាតុមេវារព្ព យថាក្កមំ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ អគ្គិម្ហិ

វា ជិតមុត្តសកលសរីរស្ស យទិបិ ឯកប្បហារេន អគ្គិនា កាយោ យដ្ឋីយតិ,
យស្មី យស្មី បន ហ្នានេ កាយប្បសាទោ ឧស្សន្នោ ហោតិ, យត្ថ យត្ថ វា បន
វិសយយដ្ឋនានិយំសោ ពលវា ហោតិ, តត្ថ តត្ថេវ បឋមំ កាយវិញ្ញាណំ
ឧប្បជ្ឈតិ, បច្ឆា ឥតវដ្ឋានេសុ។ ខណាបរិត្តតាយ បន សហសា បរិវត្តិត្វា
ឧប្បជ្ឈនវសេន ឯកប្បហារេន សកលសរីរំ ឧប្បមាណំវិយ ខាយតិ។ ន ហិ
ឯកស្មី ខណោ ពហុនិវិញ្ញាណានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ព្យាបេត្វា វា ឯកំ។ ឯកេកស្មី បន
អវិនិព្វោគេ កាយទសកេ ឯកមេវ កាយវិញ្ញាណំ ឧស្សនវសេន ឧប្បជ្ឈតិ, ឯវំ
ឥតវវត្ថុសុបិ វិញ្ញាណានំ អវិនិព្វោគេ បទេសេ ឯកេកានមេវ ឧប្បត្តិ
វេទិតញ្ចា។ ឯវំ ឧស្សនវសេន អារម្មណំ ករោតិ នាម។

កេន បន ចិត្តស្ស អារម្មណសង្កត្តិ ហោតីតិ? អដ្ឋាសយតោ,
វិសយាធិមត្តតោ វា។ នាធាហ្នានេសុ ហិ ចិត្តបដិមាធិនិ បស្សិតុកាមស្ស បឋមំ
ឯកជ្ជានេ ទិស្វា តតោ ឥតវដ្ឋានេសុ ច រូចានិ បស្សិតុំ សរសេនាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ឈតិ។
ឯវំ អដ្ឋាសយតោ សង្កត្តិ ហោតិ។ រូចារម្មណំ បន មហន្តម្បិ បស្សន្តស្ស
សត្តត្វិយនិក្យោសេ ឧដ្ឋិតេ តំ វា សុណាន្តស្ស មនុញ្ញាមនុញ្ញោ
អធិមត្តកន្ធុរសដោជ្ជព្ពេ ឥន្ទ្រិយេសុ យដ្ឋិតេ ឥតវិតរេ ចិត្តំ សង្កមតិ, ឯវំ
វិសយាធិមត្តតោ សង្កត្តិ ហោតីតិ អយមេត្ត សង្កហតោ វិនិច្ឆយោ។ សុញ្ញតោ,
បន អតីតាធិវសេន បច្ឆេកំ អនន្តប្បភេទតោ ច វិនិច្ឆយោ ចិត្តវិភត្តិយំ
វុត្តនយានុសារេន យថានុរូបំ វេទិតញ្ចា។

សមុដ្ឋានតោ, បនេត្ត ភវយោជីសុ បរិត្តិក្កមតោ ច បកិណ្ណាកកថា
វេទិតញ្ចា - ចតុសមុដ្ឋានិកានិ ហិ រូចានិ ឧប្បជ្ឈមាធានិ ទ្វីសុ ភវេសុ ចតុសុ
យោជីសុ ទសកាធិកលាបវសេនេវ បដិសន្ធិប្បវត្តីសុ យថាសម្ពុត្តំ សមុប្បជ្ឈន្តិ។
តត្ថ កម្មជេសុ តាវ វិសតិយា កាមាវចរកុសលាកុសលេហិ

កាមលោកេយ្យេ សំសេទដាធំ, ឱបចាតិកានព្យា ធរត្ថុនិ, ភាវទ្ធយេ អញ្ញាតរំ,
ជីវិតញាតិ អដ្ឋរូចានិ យថាសម្ភរំ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ ចាតុកវន្តិ។ តានិ ច
សុទ្ធដ្នកំ, ជីវិតញា ជីវិតនវកំ, តនេវ នវកំ ចក្កនា សហ ចក្កនសកំ, សោតេន
សោតនសកំ, យានេន យាននសកំ, ជីវ្ហាយ ជីវ្ហានសកំ, កាយេន កាយនសកំ,
ហនយវត្ថុនា វត្ថុនសកំ, ភាវញ្ញាតវេន ភាវនសកញ្ញាតិ នវ កលាចា ហុត្វា
ឧប្បជ្ឈន្តិ។ នបុំសកានំ បនេត្ថ ភាវនសកំ នត្ថិ, តថា ជច្ចន្ទាទីធំ
ចក្កសោតយាននសកានិ។ ឯវំ អណ្ណាជជលាពុជានម្បិ, តេសំ បន
បដិសន្ធិចិត្តេន សហ កាយវត្ថុភាវនសកានេវ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តតោ បវត្តិកាលេ
ជីវិតនវកចក្កនសកានិ យថានុរូបំ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ រូបភវេ បន
យាននសកានិ ត្ថយំ, ភាវនសកន្ធយំ, ឧទរគ្គិនវកញ្ច នត្ថិ, សេសានិ បញ្ចហិ
រូចាវចរកុសលកម្មហិ បដិសន្ធិតោ បភុតិ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ អញ្ញាញ្ចំ បន
បញ្ចមជ្ឈានកុសលេន ជីវិតនវកមេវ។ ឯវំ កាមរូចាវចរកម្មសមុជ្ជិតា នវ
រូបកលាចា ទ្វីសុ ភវេសុ ចត្វសុ យោនីសុ យថាសម្ភរំ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ យាវ
ចុតិចិត្តាបរិសត្តរសមចិត្តស្ស វិចិត្តិ, តាវ ចិត្តស្ស ឧប្បាទវិចិត្តភន្តសម្ពាតេសុ
តីសុ ខណេសុ និរន្តរំ អជ្ឈត្តសន្តានេ ឯវំ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តតោ បភុតិ អនុប្បជ្ឈិត្វា
ចុតិចិត្តេន សហ និរុជ្ឈន្តិ។

ចិត្តជានិ បន បញ្ចវេការភវេ
ទ្វិបញ្ជាវិញ្ញាណាអារុប្បវិចាកវន្តិ តបញ្ចសត្តតិចិត្តហិ អត្តនោ អត្តនោ
ឧប្បត្តិក្ខណោ ឯវំ សមុជ្ជាបិតានិ បឋមភវន្តមុចាទាយ ចុតិចិត្តបរិយោសានំ
អជ្ឈត្តសន្តានេ ឯវំ សុទ្ធដ្នកំ, តនេវ កាយវិញ្ញាតិយា សហ កាយវិញ្ញាតិនវកំ,
វិចីវិញ្ញាតិសន្នេហិ វិចីវិញ្ញាតិនសកំ, លហុតាទិត្តយេន លហុតាទេកានសកំ,
កាយវិញ្ញាតិលហុតាទីហិ ទ្វានសកំ, វិចីវិញ្ញាតិសន្នលហុតាទីហិ
តេរសកញ្ញាតិ ធរ កលាចា ហុត្វា យថាយោគំ បវត្តន្តិ។ រូបជនកចិត្តេសុ ចេត្ត

សោមនស្សសហគតកាមាវចរជវនានិ ឥវិយាបថវិញ្ញត្តិហសនសហិតំ សព្វំ
ចិត្តជ្រុំបំ សមុជ្ជាបេន្តិ, សេសកាមាវចរជវនានិញ្ញាវោជ្ជត្តនានិ ហសនវជ្ជំ,
អប្បនាជវនានិ ច ឥវិយាបថាធិវិហិតមេវ, យថាបវត្ថំ បន ឥវិយាបថំ
អវិនស្សមានំ ឧបត្ថម្ភេន្តិ។ សេសានិ បន

រូចាវចរវិចាកមនោធាតុតទារម្មណានិ ឯក្ខនវីសតិ តម្បី ន ករោន្តិ, សុទ្ធដ្ឋកំ,
សទ្ធនវកំ, លហុតាទេកាទសកំ, សទ្ធលហុតាទិទ្វាទសកញ្ចាតិ ចត្តារោ
កលាបេ ឧប្បាទេន្តិ, តត្ថាបិ សព្វេសម្បី បដិសន្ធិចិត្តានិ, អរហន្តានំ ចុតិចិត្តានិ,
អរូបភវូបបន្ទានិ ច ន កិត្យា រូបំ សមុជ្ជាបេន្តិ, អារុប្បវិចាកទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណានិ
សព្វថា ន ឧប្បាទេន្តិតិ។

អាហារជាតិ បន កាមភវេ ឯវ អន្លោហជាហារេ បិតេន បិតិប្បត្តេន
ឱជាសម្ពាតេន អាហារេន សមុជ្ជិតានិ អជ្ឈត្តសន្តានេ ឯវ សុទ្ធដ្ឋកំ,
លហុតាទេកាទសកញ្ចាតិ ទ្វេ កលាចា ហុត្វា យាវតាយុកំ បវត្តន្តិ, ន
រូបភូមិយំ។ ឧតុជាតិ អជ្ឈត្តិកពាហិរេន តេជោធាតុសម្ពាតេន បិតិប្បត្តេន
ឧតុនា អជ្ឈត្តសន្តានេ សមុជ្ជិតានិ សុទ្ធដ្ឋកំ, សទ្ធនវកំ, លហុតាទេកាទសកំ,
សទ្ធលហុតាទេកាទសកំ, សទ្ធលហុតាទិទ្វាទសកញ្ចាតិ ចត្តារោ កលាចា
ហុត្វា យាវតាយុកំ, ពហិទ្វា បន បថីបព្ពតទេវព្រហ្មវិមាណធីសុ សុទ្ធដ្ឋកំ,
សមុទ្ធខោសាទិសទ្ធនវកញ្ចាតិ ទ្វេ កលាចាវ ហុត្វា បវត្តន្តិ។
អាភាសលក្ខណានិ ចេត្ត សព្វកលាបេសុ វិជ្ជមានានិបិ កលាបសង្កហេ
វោហារភាវា ន គណីយន្តិ។ បដិសន្ធិក្ខណោ ចេត្ត ឧតុចិត្តាហារជាតិ ន ហោន្តិ,
ន សព្វត្ថាបិ ឧប្បត្តិក្ខណោ ជរាមរណានីតិ ឯវ ចតុសមុជ្ជានិករូបស្ស
ភវយោនីសុ, បដិសន្ធិប្បវត្តិសុ ច បវត្តិក្ខមោ វេទិតញ្ចោ។

អបិច ឆ្ងាចត្តាលីសាយ កោដ្ឋាសានំ វសេនាបិ ចេត្ត តស្ស អជ្ឈតំ,
មហាភូតាធិវសេន ពហិឆ្ងា ច បវត្តិ ឯវំ វេទិតញ្ញា - អជ្ឈតិកា ហិ កេសា
លោមា... បេ... ករីសំ មត្តលុទ្ធគិ ឥមេ វីសតិ បថវាធិកកោដ្ឋាសា, បិត្តំ... បេ...
មុត្តន្តិ ឥមេ ឆ្ងាទស អាចាធិកកោដ្ឋាសា, យេន ច សន្តប្បតិ, យេន ច ជីវតិ,
យេន ច បរិឡាតិ, យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មាបរិណាមំ
គច្ឆតិ ឥមេ ចត្តារោ តេជាធិកកោដ្ឋាសា, ឧទ្ធកមោ អនោគមោ កុច្ឆិសយោ
កោដ្ឋាសយោ អន្តមន្តានុសារី អស្សាសបស្សសោ ចាតិ ឥមេ ធ
វាយុអធិកកោដ្ឋាសាតិ ទ្វេចត្តាលីស កោដ្ឋាសា ហោន្តិ។ តេសុ ឧទរិយំ ករីសំ
បុញ្ញោ មុត្តន្តិ ឥមេ ចត្តារោ កោដ្ឋាសា ឧតុជា។ ឯវមេតេសុ ឯកេកំ
ឧតុជជ្ជកមេវ ហោតិ, សេនោ អស្ស ខេឡោ សិដ្ឋាណិកាតិ ឥមេ ចត្តារោ
ឧតុចិត្តជា, តេសុ ឯកេកស្មី ទ្វេ ទ្វេ អជ្ឈកា ហោន្តិ។ អសិតាធិបរិចាចកោ
តេជោ កម្មជោវ, តត្ថ ជីវិតនវកមេវ។ អស្សាសបស្សសោ បន ចិត្តជោវ, តត្ថ
ចិត្តជសទ្ធនវកមេវ។ ឥមេ ទស កោដ្ឋាសេ វេបេត្វា សេសា ទ្វត្តិស ចតុជា។

តត្ថ អជ្ឈសុ តេជោវាយោកោដ្ឋាសេសុ ឯកេកស្មី ជីវិតនវកញ្ចោវ តីណិ ច
ឧតុចិត្តាហារជជ្ជកានិ ហោន្តិ, វាយោកោដ្ឋាសេសុ ចេត្ត ឧតុចិត្តជសទ្ធនវកម្មិ
ហោតិ, សេសេសុ ចតុវីសតិយា កោដ្ឋាសេសុ កេសលោមនឧទន្ទានំ
មំសវិនិមុត្តដ្ឋានំ វេបេត្វា សត្តត្ថ ទ្វេ កាយភាវទសកានិ, តីណិ ច អជ្ឈកានិ,
មំសមុត្តេសុ បន កេសាធិសុ ឧតុជជ្ជកមេវ ហោតិ។ តានិ ច
យថាវុត្តទសកនវកជ្ជកានិ សកលសរីរព្យាបីសុ តចមំសរុហិរាធិសុ,
អព្យាបីសុ ច កេសាធិសុ កោដ្ឋាសេសុ អវិនិញ្ញោគេ ឯកស្មី អណ្តាបទេសេ
ហោន្តិ ច ច្វេកំ អនន្តាបរិមាណា, អនន្តធាតុបច្ចយត្តា តេសំ សរីរស្មី ហិ
បរមាណុភេទសញ្ញាណិ អនន្តានិ ចត្តារិ មហាភូតានិ ចេវ សឧបាទារូចានិ ច
អញ្ញោញ្ញបច្ចយភូតានិ អជ្ឈតំ

ឆ្ងាចត្តាលីសកោដ្ឋាសសរីរារោហបរិណាហសណ្ណានាទិនា, ពហិទ្ធា ច
បថីបព្ពតាទិនា ច អាគារេន យថាបច្ច័យំ សមុប្បន្នានិ។ មាយាការាធម្មោ
វិយ ន ពាលជនប្បពោធកានិ ហោន្តិ។

បថីធាតុ ចេត្ត សុខុមសញ្ញាណា រជគូតា ឯវ អាចោធាតុយា សង្កហិតា,
តេជោធាតុយា អនុចាលិតា, វាយោធាតុយា វិត្តម្ពិតា, វណ្ណាធិហិ បរិវារិតា ន
វិគិរិយមាណា អជ្ឈត្តំ ឥត្តិបុរិសមិគប ក្ខិទេវព្រហ្មាទិសរីរការំ, ពហិទ្ធា ច
បថីបព្ពតុក្ខទេវព្រហ្មលោកចន្ទស្វរិយនក្ខត្តមណីកនកាទិការវញ្ច
ឧបគច្ឆតិ, យូសគតា ពន្ធកូតា បនេត្ត អាចោធាតុ បថីបតិដ្ឋិតា។
អវសេសានុចាលនវិត្តម្ពនបរិចាចនបរិវារិតា ន បក្សវតិ, អបក្សវមាណា
បីណិតការំ ឧស្សេតិ, ឧសុមត្តគតា តេជោធាតុ
សេសធាតុបតិដ្ឋានសង្កហិតាវិត្តម្ពនបរិវារិតា ឥមំ កាយំ បរិចាចេតិ,
វណ្ណាសម្បត្តិញ្ចស្ស អបូតិការវញ្ច សាដេតិ, វាយោធាតុ
វិត្តម្ពនសមុទីរណាសភាវា សេសធាតុបតិដ្ឋានសង្កហានុចាលនបរិវារិតា
វិត្តម្ពេតិ ចាលេតិ, សរីរវិមាណាធិនំ គមនាទិបទីតិហរណាធិនំ បិតិញ្ច
សម្បទេតិ។ ចតស្សោបិ ចេតា សម្ពុយ បថីអធិកតាយ កេសាទិការំ,
បថីបព្ពតាទិការវញ្ច, អាចាធិកតាយ បិត្តាទិការំ, សមុទ្ទដលាទិការវញ្ច,
វាយុអធិកតាយ ឧទ្ធក្ខមវាតាទិការំ, បថីសន្ធារកវាតាទិការវញ្ច,
តេជាធិកតាយ បរិចាចកក្កិអាទិការំ, នរកក្កិអាទិការវញ្ច សាដេត្តិ, យាសំ
បកោបេន រោគជរាមរណាញោវ កប្បវិនាសាធម្មោ ច ហោន្តិ។ ឯវមេតាសំ
ចុណ្ហាវិចុណ្ហានំ ធាតុនំ សញ្ញាយត្តា បច្ចេកំ អនន្តាបរិមាណា កលាចា ឯវ
អជ្ឈត្តិកកោដ្ឋាសា ហោន្តិ, តថា ពាហិរាទិ រូចានិ។ តានិ ច តេន តេន បច្ចយេន
តថាតថាការេន សមុទិការ ឧប្បជ្ឈន្តិ ចេវ ឧប្បជ្ឈិស្សន្តិ ច។

យទិ បឋមំ ឆាតុយោ អណ្តរូបេន ឋត្វា បច្ឆា សំយុជ្ឈន្តិ, តថា ឋានេ
វិនិយោគាការតោ អបរេនាបិ បរិយាយេន ចេត្ត កម្មជំ កម្មបច្ចយំ
កម្មបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ, អាហារជំ អាហារបច្ចយំ អាហារបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ,
ឧតុជំ ឧតុបច្ចយំ ឧតុបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ, ចិត្តជំ ចិត្តបច្ចយំ
ចិត្តបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានន្តិ ឯវំ សមុជ្ឈានភេទោ វេទិតញ្ចោ។ តត្ថ ឧទាទិន្ទរូបំ
កម្មជំ នាម, មំសមុត្តកេសលោមទន្តសិដ្ឋាណិកាទិ កម្មបច្ចយំ នាម,
សម្បត្តិករមហាមេយបថវីបព្ភតាទិ, ចក្ករតនទេវវិមាណទិ ច
កម្មបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ នាម។ អាហារតោ សមុជ្ឈិតំ សុទ្ធដ្ឋកំ អាហារជំ នាម,
កតឡីកាហោ អាហារោ អាហារជស្ស ជនកោ ហុត្វា កម្មជស្ស អនុចាលកោ
ហោតីតិ តទនុចាលិតំ កម្មជ្ឈរូបំ អាហារបច្ចយំ នាម, វិសភាកាហារំ សេវិត្វា
អាតបេ គច្ឆន្តស្ស កាឡិកុដ្ឋាទីនិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឥទំ អាហារបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ
នាម។ កម្មជឧតុតោ សមុជ្ឈិតំ សុទ្ធដ្ឋកំ ឧតុជំ នាម, តស្មី ឧតុ អញ្ញំ អដ្ឋកំ
សមុជ្ឈាបេតិ, ឥទំ ឧតុបច្ចយំ នាម, តស្មីម្យិ ឧតុ អញ្ញំ អដ្ឋកំ សមុជ្ឈាបេតិ, ឥទំ
ឧតុបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ នាម។ ឯវំ ឧទាទិន្នកេ តិស្សោ ឯវំ សន្តតិយោ យដ្ឋេតុំ
សក្កាន្តិ, អនុទាទិន្នកេ បន វលាហាកោ ឧតុជំ នាម, វុដ្ឋិជារា ឧតុបច្ចយំ នាម,
ទេវេ បន វុដ្ឋេ បថវី គន្ធុ មុញ្ចតិ, ពិជានិ វិរុហន្តិតិ ឯវំ យំ អនន្តំ សន្តតិវសេន
បវត្តំ, ឯតំ ឧតុបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ នាម។ ចិត្តតោ សមុជ្ឈិតំ សុទ្ធដ្ឋកាទិ ចិត្តជំ
នាម, ចិត្តេន បច្ឆាជាតបច្ចយភាវេន ឧបត្ថម្ភិតោ កាយោ ចិត្តបច្ចយំ នាម,
អភិញ្ញាចិត្តេន ពហិទ្ធា សមុជ្ឈាបិតហត្ថិអស្សាទិកំ ចិត្តបច្ចយឧតុសមុជ្ឈានំ
នាម។ បកិណ្ណាកកថា។

រូបាព្យាកតំ និដ្ឋិតំ។
និព្វានាព្យាកតវណ្ណានា

និព្វានព្យាកតំ បន ភូមិតោ លោកុត្តរមេវ, ធម្មតោបិ ច ឯកមេវ, ភេទោ
នត្ថិ, លក្ខណាធិតោ បន សន្តិលក្ខណំ និព្វានំ, និវត្តិលក្ខណំ,
អសម្ព័ត្តលក្ខណំ វា, អច្ចុតិវសំ, អនិមិត្តបច្ចុបដ្ឋានំ, អសម្ព័តតាយ បនស្ស
ការកហេតុវិវហតោ បទដ្ឋានំ នត្ថិ, ចាបកហេតុវសេន បនេតំ
“ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិបទា” តិអាធិវចនតោ (វិភ. ២០៦) “អរិយមគ្គបទដ្ឋាន” ត្ថិ
វត្ថុំ វដ្តតិ។ សង្កហតោ បន ភេទាភាវា ខន្ធសុ សង្កហំ ន គច្ឆតិ, អាយតនាធិសុ
ធម្មាយតនធម្មធាតូសុ សង្កហំ គច្ឆតិ។ សុញ្ញតោ បន អត្តសុញ្ញំ,
សលក្ខណាធារណតោ អនត្តកំ ធម្មមត្តំ, អសម្ព័តតាយ វា អច្ចន្តត្តា ច
អនិច្ចតាសុញ្ញំ, ទុក្ខតាសុញ្ញំ, រាគាធិសុញ្ញំ, និមិត្តសុញ្ញត្ថិ បវត្តំ សុញ្ញត្ថិ
គហេតត្ថំ។

ភេទតោ បន សន្តិលក្ខណាធិសភាវតោ ឯកវិធម្មិ ការណាបរិយាយតោ
សឧបាធិសេសនិព្វានធាតុ, អនុបាធិសេសនិព្វានធាតុ ចេតិ ធុរិធំ ហោតិ។
សរសវសេន បន បរិកប្បិតាការភេទតោ សុញ្ញតំ អនិមិត្តំ អប្បណិហិតត្ថិ
តិវិធំ ហោតិ។ សម្ព័តធម្មភេទមុបាទាយ បដិក្ខិបិតញ្ញាការតោ ន ចិត្តំ, ន
ចេតសិកំ, ន រូបំ, ន អតីតំ, ន អនាគតំ, ន បច្ចុប្បន្នំ, ន មគ្គោ, ន ជលន្តិអាធិនា
អនន្តប្បការំ ហោតិ។

និព្វានព្យាកតំ និដ្ឋិតំ។

ឯវំ ឥមស្មី កុសលត្ថិកេ អវុត្តោ សភាវធម្មោ នាម នត្ថិ។ អសភាវធម្មសុ
បនេត្ត កិញ្ញាបិ រូបធម្មានំ បរិច្ឆេទាកាសលក្ខណានិ ឯវំ វុត្តានិ,
កសិណាធិបដិភាគនិមិត្តានិ បន កសិណុក្ខាជិមាគាសោ, វិញ្ញាណាភាវោ,
និរោធសមាបត្តិ, តិស្សោ នាមបុគ្គលឧបាទាបញ្ញត្តិយោ, អរូបធម្មានំ
អនិច្ចតាធិលក្ខណាធយោ ច ន វុត្តា, តថាបិ តេសម្មិ

សភាវធម្មព្យតិវេកាការតោ គហលំហោតិ, តស្មា អយំ តិកោ
និប្បទេសត្តិកោតិ វេទិតញ្ចោ។ យថា ចេត្ត, ឯវំ ឥតោ បរេសុបិ តិកទុកេសុ
បញ្ញត្តិគ្គហណាភាវេបិ និវសេសបរមត្ថគ្គហណេវ និប្បទេសតា,
វិបរិយាយតោ សប្បទេសតា ច វេទិតញ្ចោ។ យត្ថ បន សម្មតិគ្គហលំ អត្ថិ, តត្ថ
វក្ខាម។

រូបនិព្វានកណ្តោ និដ្ឋិតោ។

ឥតិ មោហាវិច្ឆេទនិយា

អភិធម្មមាតិកត្ថសំវណ្ណនាយ

កុសលត្ថិកសំវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

វេទនាត្ថិកាធិវណ្ណនា

ឥទានិ កុសលត្ថិកានន្តរំ វេទនាត្ថិកាធិនំ អត្ថវណ្ណនា អនុប្បត្តា, យស្មា
បន យាយំ កុសលត្ថិកស្ស -

“អត្ថតោ ភូមិភេទា ច, បច្ចេកំ សម្បយោគតោ;
ឧទ្ទេសតោ ច ធម្មានំ, លក្ខណាធិវិភាគតោ” តិ។ -

អាធិនា មាតិកំ និក្ខិបិត្វា “កុសលា តាវ ធម្មា ភូមិតោ ចតុត្ថិជា ហោន្តិ
កាមាវចរា... បេ.... លោកុត្តរា” តិ ឯវំ អាធិនា វិនិច្ឆយនយោ វុត្តោ, សោ ឯវំ
សេសត្ថិកទុកានម្បិ យថាយោគំ ហោតិ។ យថា ហិ ឯត្ថ, ឯវំ “សុខាយ
វេទនាយ សម្បយុត្តា តាវ ធម្មា ភូមិតោ តិវិជា ហោន្តិ កាមាវចរា រូចាវចរា
លោកុត្តរា” តិ អាធិនា អនុក្កមេន សព្ពត្ថិកទុកានម្បិ បណ្ឌិតេហិ សក្កា

វិទិច្ឆយនយំ សល្លកេតុំ, តស្មា តំវិត្តានយំ វុដ្ឋេត្វានិកេតុបកណ្ណោ,
អត្តន្ទារកណ្ណោ ច វុត្តានុសារតោ នាតិសង្ខេបវិត្តានយេន វេទនាត្តិកាធិនំ
តិកកុកានំ -

បទត្ថា តំសរូបា ច, នវត្តព្ភវិភាគតោ;
វិទិច្ឆយោវិជានីយោ, តត្ថ តត្ថ យថាវហំ។

តត្ថ វេទនាត្តិកេ បទត្ថតោ តាវ “សុខាយ វេទនាយា” តិអាធិសុ សុខ-សន្ថោ
សុខវេទនាសុខមូលសុខាវម្ពណសុខហេតុសុខបច្ចយដ្ឋានអព្យាពន្លឺនិព្វានាធិ
សុ ធិស្សតិ។ អយំ ហិ “សុខស្ស ច បហាណា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.២៣២; ធរ. ស. ១៦៥; វិភ. ៥៩៤) សុខវេទនាយ ធិស្សតិ។ “សុខោ ពុទ្ធានមុប្បាទោ” តិអាធិសុ (ធរ. ប. ១៩៤) សុខមូលេ។ “យស្មា ច ខោ, មហាលិ, រូបំ សុខំ សុខានុបតិកំ
សុខាវក្កន្ត” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៣.៦០) សុខាវម្ពណេ។ “សុខស្សេតំ, ភិក្ខុវេ,
អធិវចនំ, យទិទំ បុញ្ញានិ” តិអាធិសុ (អ. និ. ៧.៦២; ឥតិវុ. ២២) សុខហេតុម្ហិ។
“យាវព្វិទំ, ភិក្ខុវេ, ន សុករំ អក្ខានេន ចាបុណ្ហតុំ, យាវ សុខា សគ្គា (ម. និ. ៣.២៥៥)។ ន តេ សុខំ បជានន្តិ, យេ ន បស្សន្តិ នន្ទន” តិ (សំ. និ. ១.១១) អាធិសុ
សុខបច្ចយដ្ឋានេ។ “ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារា ឯតេ ធម្មា” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៨២)
អព្យាពន្លេ។ “និព្វានំ បរមំ សុខ” តិអាធិសុ (ធរ. ប. ២០៣-២០៤; ម. និ. ២១៥, ២១៧)
និព្វានេ។ ឥធម បនាយំ សុខវេទនាយមេវ ធន្នត្តោ។

វេទនា-សន្ថោ “វិទិតា វេទនា ឧប្បជ្ឈន្តិ” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.២០៨) វេទយិតស្មី
យេវ វត្តតិ។ ធុក្ខ-សន្ថោ
ធុក្ខវេទនាធុក្ខវត្តធុក្ខាវម្ពណធុក្ខបច្ចយធុក្ខបច្ចយដ្ឋានាធិសុ ធិស្សតិ។ អយំ
ហិ “ធុក្ខស្ស ច បហាណា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.២៣២; ធរ. ស. ១៦៥; វិភ. ៥៩៤)
ធុក្ខវេទនាយំ ធិស្សតិ។ “ជាតិបិ ធុក្ខា” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ២.៣៨៧; វិភ. ១៩០)

ទុក្ខវត្ថុស្មី។ “យស្មា ច ខោ, មហាលិ, រូបំ ទុក្ខំ ទុក្ខានុបតិ តំ
ទុក្ខាវក្កន្ត” តិអាទីសុ (សំ. និ. ៣.៦០) ទុក្ខាវម្ពណោ។ “ទុក្ខោ ចាបស្ស
ឧច្ចយោ” តិអាទីសុ (ធម. ប. ១១៧) ទុក្ខបច្ចយេ។ “យាវព្វំទំ, ភិក្ខុវេ, ន សុករំ
អក្ខាននន ចាបុណ្ហតុំ, យាវ ទុក្ខា និរយា” តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.២៥០)
ទុក្ខបច្ចយជ្ជានេ។ ឥធម បនាយំ ទុក្ខវេទនាយមេវ ទដ្ឋព្រោ។

វេទនត្ថោ បទេត្ថ - សុខយតិ សត្តំ, សុដ្ឋវា ខាទតិ, ខនតិ ច
កាយចិត្តាពាធន្តិ **សុខា**, កាយិកចេតសិកានំ សុខសោមនស្សនមេតំ
អធិវេទនំ។ ទុក្ខយតិ តិ **ទុក្ខា**, កាយិកចេតសិកានំ ទុក្ខទោមនស្សនមេតំ
អធិវេទនំ។ ន ទុក្ខា ន សុខាតិ **អទុក្ខមសុខា**, ឧបេក្ខាយេតំ អធិវេទនំ។ ម-កាពោ
បទសន្ធិកោ។ ឯវំ តីហិ បទេហិ បញ្ចវិធាបិ វេទនា គហិតា។ សព្វាបិ
អារម្មណាសំ វេទិយន្តិ អនុកវន្តិ តិ **វេទនា**។ យោ បនាយំ តីសុបិ បទេសុ
សម្បយុត្ត-សន្នោ, តស្សត្ថោ - សមំ បកាវេហិ យុត្តាតិ **សម្បយុត្តា**, កតវេហិ
បកាវេហិតិ? “អត្ថិ កេចិ ធម្មា កេហិចិ ធម្មេហិ សហគតា សហជាតា សំសដ្ឋា
ឯកុប្បាទា ឯកនិរោធា ឯកវត្ថុកា ឯការម្ពណា” តិ (កថា. ៤៧៣) ឯវំ វុត្តេហិ
ឥមេហិ ឯកុប្បាទតាទីហិ ចត្វហិ បកាវេហិ។ ឧក្កដ្ឋនិទ្ទេសោ ចេស។ អារុហ្មេ ហិ
វិធាបិ ឯកវត្ថុកកាវំ សម្បយោគោ លព្ពតីតិ។ សេសំ វុត្តត្ថមេវ។ អយំ តាវេត្ថ
បទត្ថតោ វិនិច្ឆយោ។

តំសរូចាតិ តស្ស បទត្ថស្ស សរូបមត្តទស្សនតោ។ តត្ថ សុខសហគតំ
កាយវិញ្ញាណំ, សោមនស្សសហគតានិ អដ្ឋាវស កាមាវចរចិត្តានិ,
បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានិកានិ ចតុចត្តាលីស រូចាវចរលោកុត្តរចិត្តានិ
ចាតិ តេសជ្ជិ ចិត្តានិ សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា ធាម។ តថា ទុក្ខសហគតំ
កាយវិញ្ញាណំ, ទ្វេ ទោមនស្សសហគតានិ ចាតិ តីណិ ចិត្តានិ ទុក្ខាយ

វេទនាយ សម្បយុត្តា នាម។ សេសានិ ឧបេក្ខាសហគតានិ បញ្ចបញ្ញាស
ចិត្តានិ អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា នាម។ យថា ច ចិត្តានំ
សុខាទិសម្បយោគោ, ឯវំ តំចិត្តសម្បយុត្តានំ ចេតសិកានម្បិ។ ន កេវលញ្ច
ឯត្ថវ, ឥតោ បរេសុបិ តិកកុកេសុ ចិត្តវសេនេវ តំសម្បយុត្តចេតសិកានម្បិ
សន្តិហោ វេទិតញ្ចា។ យត្ថ បន វិសេសោ ហោតិ, តត្ថ វក្ខាម។ ឥធម បន
ចេតសិកេសុ សម្បិទិកានិ វេទនាវដ្ឋីតានិ ធម ចេតសិកានិ ឯវ បញ្ចហិបិ
វេទនាហិ សម្បយុត្តានិ, ឥតរាជ បន កាយិកសុខនុក្ខវដ្ឋីតាហិ តីហោវ។ តេសុ
ច បីតិវដ្ឋីតា បញ្ច យថាយោគិកា ចេវ មោហោ អហិរិកំ អនោត្តប្បំ ឧទ្ធច្ចំ ជិនំ
មិទ្ធព្វាតិ ឥមេ ឯកានស យថាយោគំ តីហិបិ។ តត្ថាបិ វិតក្កវិចារា
មហាគ្គតលោកុត្តរក្ខតាយ សុខាយ ឯវ, បីតិ បន សព្ពត្ថ សុខាយ ឯវ,
នោសឥស្សមន្ទេវកុក្កុទ្ធានិ ទុក្ខាយ ឯវ, វិចិកិទ្ធា ឧបេក្ខាយ ឯវ, សេសានិ
អដ្ឋវិសតិសោមនស្សបេក្ខាហិ ឯវ វេទនាហិ សម្បយុត្តានិ, តត្ថាបិ
ករុណាមុទិតា មហាគ្គតក្ខតាយ សុខាយ ឯវាតិ អយំ វិសេសោ។ សេសំ
ចិត្តសម្បយោគសទិសំ។ អយំ សរូបតោ វិនិច្ឆយោ។

នវត្តញ្ញវិភាគតោតិ ឥមស្មី តិកេ សញ្ញា វេទនា សព្ពំ រូបំ និព្វានំ
សម្មតិយោតិ ឥមេ ធម្មា “សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា” តិ វា “ទុក្ខាយ
វេទនាយ សម្បយុត្តា” តិ វា “អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា” តិ វា ន
វត្តញ្ញា។ ន ហិ វេទនា វេទនាយ សម្បយុត្តា ហោតិ រូបាទយោ វា, តស្មា ឥមេ
ឥមស្មី តិកេ ន លព្ពន្តិ។ អយញ្ច សប្បទេសត្តិកោ ហោតិ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ
ឥតោ បរេសុបិ តិកកុកេសុ នវត្តញ្ញយោជនា។ យំ យស្មីញ្ច ន វុត្តំ អត្ថិ, តស្ស
សប្បទេសតា វេទិតញ្ញា។ ឥតោ បរំ បន យត្ថ អសន្តិហិតា ធម្មា ហោន្តិ, តត្ថ
តេសំ វិភាគំ ទស្សេត្វា “ឥមេ នវត្តញ្ញ” តិ ឯត្ថកមេវ វក្ខាម, តេនស្ស
សប្បទេសតាបិ ញ្ញាតញ្ញា។ យត្ថ បន អសន្តិហិតា នត្ថិ, តំ និប្បទេសន្តិ វក្ខាម។

តេជ តត្ថ នវត្តញ្ញាភារោបិ វិញ្ញាតញ្ញោ។ សព្វត្ថ បន មាតិកំ អនុទ្ធវិទ្យាវ បទត្ថំ,
តំសរូបវិភាគញ្ញាវក្ខាម។ អយំ នវត្តញ្ញវិភាគតោវិនិច្ឆយោ។

វេទនាត្ថិកំ និដ្ឋិតំ។

វិចាកត្ថិកេ អញ្ញមញ្ញវិសិដ្ឋានំ កុសលាកុសលានំ ចាកាតិ វិចាកា,
វិបក្កការមាបន្នានំ អរូបធម្មានមេតំ អធិវចនំ។ កិញ្ញាបិ អរូបធម្មាវិយ
រូបធម្មាបិ កម្មសមុជ្ឈានា អត្ថិ, អនាវម្ពណាត្តា បន តេ កម្មសិក្ខកា ន
ហោន្តិទិ សាវម្ពណា អរូបធម្មាវ កម្មសិក្ខត្តាវិចាកាតិ វុត្តា ពីជសិក្ខកំ
ជលំវិយ។ យថា ហិ សាលីពីជតោ និក្ខន្តសីសមេវ សាលិជលន្តិ វុច្ឆតិ, ន
អង្គរាធិនិ, តានិ បន “សាលិជាតានិ, សាលិនិព្វត្តានិ ចា” តិ វុច្ឆន្តិ, ឯវំ
កម្មសទិសា អរូបធម្មាវ “វិចាកា” តិ វុច្ឆន្តិ, រូបធម្មា បន កម្មជា “ឧចាទិន្នា” តិ
វុច្ឆន្តិ។ វិចាកធម្មធម្មាតិ វិចាកសភាវា ធម្មា។ យថា ហិ ជាតិជរាសភាវា សត្តា
“ជាតិធម្មា ជរាធម្មា” តិ វុច្ឆន្តិ, ឯវំ វិចាកជនកដ្ឋេន វិចាកសភាវា
វិចាកបកតិកា ធម្មាតិ អត្ថោ។ តតិយបទំ ឧភយសភាវបដិក្ខេបវសេន វុត្ថំ,
អយំ បទត្ថោ។

តត្ថ ចតុសុ ភូមីសុ ជត្តិស វិចាកចិត្តានិ វិចាកា នាម, តថា ឯកវីសតិ
កុសលានិ, ធូរាទស អកុសលានិ ចាតិ តេត្តិស វិចាកធម្មធម្មា នាម, តីសុ
ភូមីសុ វីសតិ កិរិយចិត្តានិ, សព្វញ្ញ រូបំ, និព្វានញ្ញាតិ ឥមេ
នេវវិចាកនិវិចាកធម្មធម្មា នាម។ ចេតសិកេសុ បន ចុទ្ធស អកុសលា
វិចាកធម្មធម្មា ឯវ, វិរតិយោ សិយាវិចាកា, សិយាវិចាកធម្មធម្មា,
តទវសេសា បន សិយាវិចាកា, សិយាវិចាកធម្មធម្មា, សិយា
នេវវិចាកនិវិចាកធម្មធម្មាតិ ចិត្តំ វិយ តិវិជា ហោន្តិទិ អយំ វិសេសោ, សេសំ
ចិត្តសមំ, ឥទញ្ញា និប្បនេសត្ថិកន្តិ វេទិតព្ពំ។

វិចារកត្តិកំនិដ្ឋិតំ។

អារម្មណាករណវសេន តណ្ហាទិដ្ឋិហិ ឧបេតេន កម្មនា អាទិដ្ឋា ដលភាវេន
គហិតាតិ ឧចាទិដ្ឋា, អារម្មណាការំ ឧបគន្ធា ឧចាទានសម្ពន្ធន ឧចាទានានំ
ហិតាតិ ឧចាទានិយា, ឧចាទានស្ស អារម្មណបច្ចយភូតានមេតំ អធិវចនំ។
ឧចាទិដ្ឋា ច តេ ឧចាទានិយា ចាតិ ឧចាទិន្ទចាទានិយា, សាសវកម្មនិព្ពត្តានំ
រូចារូបធម្មានមេតំ អធិវចនំ។ ឥមិនា នយេន សេសបទទ្វយេបិ
បដិសេធសហិតោ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ ទុត្តិស លោកិយវិចារកចិត្តានិ, នវ កម្មជកលាចា ច
ឧចាទិន្ទចាទានិយា នាម។ អវសេសលោកិយចិត្តានិ ចេវ អកម្មជរូបកលាចា
ច អនុចាទិន្ទចាទានិយា នាម។ លោកុត្តវចិត្តនិព្ពត្តានិ
អនុចាទិន្ទអនុចាទានិយា នាម។ កិញ្ចាបិ ខីណាសវានំ ឧចាទានក្ខន្ធា “អម្ពា កំ
មាតុលត្ថេរោ” តិអាទិនា វទន្តានំ បវេសំ ឧចាទានស្ស អារម្មណបច្ចយា ហោន្តិ,
មគ្គដលនិព្ពត្តានិ បន ទិវសំ សន្តត្តអយោគុដ្ឋោវិយ មគ្គិកាហិ តេជុស្សនត្តា
ឧចាទានេហិ អនុចាទិន្ទានេវ។ អសំកិលិដ្ឋអសំកិលេសិកេសុបិ ឯសេវ នយោ។
ចេតសិកេសុ បន កុសលា អនុចាទិន្ទចាទានិយា ឯវ, ករុណាមុទិតា សិយា
ឧចាទិន្ទចាទានិយា, សិយា អនុចាទិន្ទចាទានិយា វិវតិយោ បន សិយា
អនុចាទិន្ទចាទានិយា, សិយា អនុចាទិន្ទអនុចាទានិយា, សេសា ចិត្តំ វិយ តិវិទា
ហោន្តិ, ឥទញ្ច និប្បទេសត្តិកន្តិ វេទិតញ្ចំ។ ឧចាទិន្ទចាទានិយត្តិកំ។

សំកិលេសេតីតិ សំកិលេសោ, វិពាធាតិ ឧបតាបេតីតិ អត្ថោ។
សំកិលេសេន សម្បយុត្តា សំកិលិដ្ឋា, សំកិលេសសហគតាតិ អត្ថោ។ អត្តានំ
អារម្មណំ កត្វា បវត្តនេន សំកិលេសំ អវហន្តិ, សំកិលេសេ វា និយុត្តា តស្ស
អារម្មណាការំ អនតិក្កមនតោតិ សំកិលេសិកា, សំកិលេសស្ស

អារម្មណ៍បច្ចុប្បន្នតាមមេតំ អធិប្បនំ។ សំគិតិដ្ឋា ច តេ សំគិតិលេសិកា ចាតិ
សំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិកា។ សេសបទទ្វយំ បុរិមត្ថិកេ វុត្តនយេនេវ វេទិតតំ។

តត្ថ ធានស អកុសលចិត្តប្បាទា សំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិកា នាម។
សេសលោកិយចិត្តានិ ចេវ សត្តំ រូបញ្ច អសំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិកា នាម។
លោកុត្តរចិត្តានិ, និព្វានញ្ច អសំគិតិដ្ឋអសំគិតិលេសិកា នាម។ ចេតសិកេសុ
បន អកុសលា សំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិការ, ករុណាមុទិតា
អសំគិតិដ្ឋអសំគិតិលេសិការ, សេសកុសលាញ្ចកតា សិយា
សំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិកា, សិយា អសំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិកា, សិយា
អសំគិតិដ្ឋអសំគិតិលេសិកាទិ តិធាបិ ហោន្តិ, ឥន្ទញ្ច និប្បនេសត្ថិកំ។
សំគិតិដ្ឋសំគិតិលេសិកត្ថិកំ។

សម្បយោគវសេន វុត្តមាណេន សហវិតតក្កេន សវិតក្កា, តថា សហ
វិចារេន សវិចារា, សវិតក្កា ច តេ សវិចារា ចាតិ សវិតក្កសវិចារា។
ឧភយរហិតា អវិតក្កអវិចារា។ វិតក្កវិចារេសុ វិចារោវ មត្តា
បមាណាមេតេសន្តិវិចារមត្តា, វិចារតោ ឧត្តរវិតតក្កេន សន្តិ សម្បយោគំ ន
គប្បន្តិទិ អត្ថោ។ អវិតក្កា ច តេ វិចារមត្តា ចាតិ អវិតក្កវិចារមត្តា។

តត្ថ ធិបញ្ចវិញ្ញាណវដ្ឋិតកាមាវចរចិត្តានិ ចេវ ឯកាទស
មហគ្គតលោកុត្តរបឋមជ្ឈានិកចិត្តានិ ច តំសម្បយុត្តេសុ វិតក្កវិចារេ
វេបេត្វា សេសា ច សវិតក្កសវិចារា នាម។ តេសុ វិតតក្កា ឯកាទស
ទុតិយជ្ឈានិកមហគ្គតលោកុត្តរានិ ច តំសម្បយុត្តេសុ វិចារំ វេបេត្វា សេសា
ច អវិតក្កវិចារមត្តា នាម។ ទុតិយជ្ឈានិកេសុ វិចារោ, សេសា បញ្ចចត្តាលីស
មហគ្គតលោកុត្តរចិត្តានិ, ធិបញ្ចវិញ្ញាណានិ, តំសម្បយុត្តា ច សព្ពញ្ច រូបំ,
និព្វានញ្ច អវិតក្កអវិចារា នាម។ អបិច កុសលចេតសិកា សវិតក្កសវិចារាវ,

វិតក្កោ អវិតក្កវិចារមត្តោវ, វិចារោ បន ទុតិយជ្ឈានិកេសុ សិយា
អវិតក្កអវិចារោ, សវិតក្កចិត្តេសុ សិយា នវត្ថុញោ, អវសេសា បន សព្វេ
ចេតសិកា ធម្មា តិធាបិ ហោន្តិ។ ឥមស្មី បន តិកេវិតក្កសហជាតោវិចារោវ
នវត្ថុញោវវិតក្កត្ថិកំ។

បីតិយា សហ ឯកុប្បាទាទិការំ គតាតិ បីតិសហគតា, បីតិសម្បយុត្តាតិ
អត្តោ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឧបេក្ខាតិ ចេត្ត អទុក្ខមសុខា វេទនា
វុត្តា។ សា ហិ សុខទុក្ខាការប្បវត្តិ ឧបេក្ខាតិ មជ្ឈត្តាការសណ្ឋិតត្តា
តេនាការេន បវត្តតីតិ ឧបេក្ខា។ ឥតិ វេទនាត្ថិកតោ បទទ្វយមេវ គហេត្វា
និប្បីតិកសុខស្ស សប្បីតិកសុខតោវិសេសទស្សនវសេន អយំ តិកោ វុត្តោ។

តត្ថ បីតិ បញ្ចវិទា ខុទ្ទិកា ខណិកា ឌីក្កន្តិកា ឧព្ពេកា ជរណាតិ។ តត្ថ
ខុទ្ទិកា បីតិ សរីរេ លោមហំសនមត្តមេវ កាតុំ សក្កោតិ។ ខណិកា បីតិ ខណោ
ខណោវិជ្ជុប្បាទសទិសា ហោតិ។ ឌីក្កន្តិកា បីតិ សមុទ្ធតីរំវីចិរិយ កាយំ
ឌីក្កមិត្វា ឌីក្កមិត្វា ភិជ្ជតិ។ ឧព្ពេកា បីតិ ពលវតី ហោតិ កាយំ ឧទ្ធក្កំ កត្វា
អាគាសេ លង្កាបនប្បមាណាប្បត្តា។ ជរណាយ បីតិយា បន ឧប្បន្នាយ
សកលសរីរំ ធមិត្វា ប្បវិតវត្ថិរិយ, មហតា ឧទកោយេន បក្ខន្ធបព្ពតកុច្ឆិរិយ
ច អនុបរិប្បដំ ហោតិ។ តត្ថ ជរណា រូចាវចរលោកុត្តរាវ, សេសា កាមាវចរាវ។

សុខំ បន កាយិកំ, ចេតសិកញ្ចេតិ ធុរិធំ ហោតិ។ សតិបិ ច នេសំ កត្តចិ
អវិប្បយោគេ ឥដ្ឋារម្មណាបដិលាភតុច្ឆិ បីតិ, បដិលទ្ធវសានុភវំនំ សុខំ។ យត្ថ
បីតិ, តត្ថ សុខំ។ យត្ថ សុខំ, តត្ថ ន និយមតោ បីតិ។ សម្ព័រក្ខន្ធសង្កហិតា បីតិ,
វេទនាក្ខន្ធសង្កហិតំ សុខំ។ កត្តារិទ្ធស្ស វនន្តោទកទស្សនសវនេសុរិយ បីតិ,
វនន្តាយាបវេសនឧទកបរិភោគេសុ រិយ សុខំ។ តស្មី តស្មី សមយេ
ចាកជការតោ ចេតំ វុត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ សុខសហគតា, ឧបេក្ខាសហគតា ច វេទនាត្ថិកេ វុត្តាវ,
សុខសហគតំ បន កាយវិញ្ញាណំ, មហគ្គតលោកុត្តរ ចតុត្ថជ្ឈានិកេ ច
វដ្ឋេត្វា សេសា បីតិសហគតា នាម, តត្ថ បីតិ ន បីតិសហគតា,
សុខសហគតាវ ហោតិ, សុខំ បន បីតិសហគតំ នាម សិយា ន
បីតិសុខសហគតា។ ឥមស្មី តិកេ ទ្វេ ទោមនស្សសហគតចិត្តប្បាទា,
ទុក្ខសហគតំ កាយវិញ្ញាណំ, រូបំ, និព្វានញ្ច នវត្តញ្ច។ ចេតសិកេសុ បន បីតិ
សុខសហគតាវ, វិចីកិច្ឆា ឧបេក្ខាសហគតាវ, លោកធិដ្ឋិមាណា, បញ្ចវីសតិ
កុសលាព្យាកតា ច តិធាបិ ហោន្តិ, ចេតសិកេសុខំ សិយា បីតិសហគតំ,
បឋមទុតិយតតិយជ្ឈានិកេសុ ចតុត្ថជ្ឈានិកេសុ សិយា នវត្តញ្ចំ, កាយិកំ បន
សុខំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ សញ្ញា ច ឧបេក្ខា ទោសោ ឥស្សា មជ្ឈិមំ កុក្កច្ចញ្ច
នវត្តញ្ចាវ, សេសា សត្តរស ធម្មា សិយា តិធាបិ ហោន្តិ នវត្តញ្ចបិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ បីតិត្ថិកំ។

ទស្សនេនាតិ សោតាបត្តិមគ្គេន។ សោ ហិ បឋមំ និព្វានទស្សនេតោ
“ទស្សន”ន្តិវុត្តា។ កោត្រតុ បន កិញ្ចាបិ បឋមតវំ បស្សតិ, យថា បន រញ្ជោ
សន្តិកំ កេនចិទេវ ករណីយេន អាគតោ បុរិសោ ទូរតោវ រិកាយ ចរន្តំ
ហត្ថិកូន្ទតតំ រាជានំ ទិស្វាបិ “ទិដ្ឋោ តេ រាជា”តិ បុដ្ឋោ ទិស្វាបិ កាតព្វកិច្ចស្ស
អកតត្តា “ន បស្សមី”តិ វេទតិ, វេមេវ និព្វានំ ទិស្វា កត្តព្វស្ស
កិលេសប្បហានស្ស អភាវា “ទស្សន”ន្តិ ន វុច្ចតិ។ តំ ហិ ញ្ញាណំ មគ្គស្ស
អារជ្ជនដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ ភាវនាយាតិ សេសមគ្គត្ថយេន។ សេសមគ្គត្ថយំ ហិ
បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋស្មីយេវ ធម្មេ ភាវនាវសេន ឧប្បជ្ជតិ, អទិដ្ឋបុព្វំ កញ្ចំ ន
បស្សតិ, តស្មា “ភាវនា”តិ វុច្ចតិ។ តតិយបទំ ឧភយបដិក្ខេបវសេន វុត្តំ។

តត្ថ ចត្តារោ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តចិត្តប្បាទា,វិចិត្តិក្ខាសហគតោ ចាតិ បញ្ច
នស្សនេន បហាតញ្ញាវ, ឧទ្ធច្ចសហគតោ ភាវនាយ ឯវ បហាតញ្ញោ, អវសេសា
ធអកុសលចិត្តប្បាទា អចាយហេតុកាវេន បវត្តិតោ, អប្បវត្តិតោ ច សិយា
នស្សនេនបហាតញ្ញា, សិយា ភាវនាយបហាតញ្ញា, អកុសលវដ្ឋិតា បន សព្វេ
ចិត្តប្បាទា, រូបំ, និព្វានញ្ច នៅនស្សនេននភាវនាយបហាតញ្ញា។ ចេតសិកេសុ
បន ទិដ្ឋិវិចិត្តិក្ខា ឥស្សា មច្ឆរិយំ កុក្កុច្ចំ នស្សនេនបហាតញ្ញាវ, សេសា
អកុសលា សិយា នស្សនេនបហាតញ្ញា, សិយា ភាវនាយបហាតញ្ញាតិ
តិជាតិកា តេរសវិជា ហោន្តិ, វុត្តាវសេសា

នៅនស្សនេននភាវនាយបហាតញ្ញាវ។ យំ បន “សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណេន
អភិសន្ធាវិញ្ញាណាស្ស និរោធនេន សត្ត ភវេ វបេត្វា អនមតត្ថេ សំសារេ យេ
ឧប្បន្នេយ្យំ នាមញ្ច រូបញ្ច, ឯត្ថេតេ និរុដ្ឋន្តិ” តិអាទិនា (ចូឡនិ.
អធិតមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ៦) នយេន កុសលាព្យាកតានម្បិ បហានំ អនុញ្ញាតំ,
តំ តេសំ មគ្គានំ អភាវិតត្តា យេ ឧប្បន្នេយ្យំ, តេ ឧបនិស្សយេបច្ចយានំ
កិលេសានំ បហិនត្តា បហិនាតិ ឥមំ បរិយាយំ សន្ធាយ វុត្តំ, ឥនញ្ច
និប្បនេសត្តិកំ។ នស្សនេនបហាតញ្ញត្តិកំ។

នស្សនេន បហាតញ្ញោ ហេតុ ឯតេសន្តិ នស្សនេនបហាតញ្ញោហេតុកា។
ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ តតិយបទេ បន
នៅនស្សនេននភាវនាយបហាតញ្ញោ ហេតុ ឯតេសន្តិ ឯវមត្តំ អគ្គហេត្វា
នៅនស្សនេននភាវនាយ បហាតញ្ញោ ហេតុ ឯតេសំ អត្ថិតិ ឯវមត្តោ
គហេតញ្ញោ។ ឥតថា ហិ អហេតុកានំ អគ្គហោរំ ភវេយ្យ។ ហេតុ ឯវ ហិ
តេសំ នត្ថិ, យោ នស្សនេនភាវនាហិ បហាតញ្ញោ សិយា។ សហេតុកេសុបិ
ហេតុវដ្ឋានំ បហានំ អាបដ្ឋិតិ, ន ហេតុនំ។ ហេតុយេវ ហិ ឯតេសំ
នៅនស្សនេននភាវនាយបហាតញ្ញាតិ វុត្តោ, ន តេ ធម្មា។ ឧភយម្បិ ចេតំ

អនធិប្បតំ, តស្មា វុត្តនយេន អត្ថោ គហេតញ្ចោ។ ឥតោ បរំ សញ្ញាវិនិច្ឆយោ
អនន្តរត្ថិកសធិសោវ។ កេវលំ ចេតសិកេសុ វិចិកិច្ចទ្ធវសម្បយុត្តោ មោហោ
ធស្សនការ្យោហិ បហាតញ្ចហេតុកេសុ ន បរិសតិ សហជាតស្ស អញ្ញស្ស
ហេតុនោ អភាវា, នេវធស្សនេននការ្យោយបហាតញ្ចហេតុកេសុ បន
បរិសតិ។ លោកនោសម្បលចិត្តេសុ បន ហេតុសុ មោហោ លោកេន ចេវ
នោសេន ច សហេតុកោ, លោកនោសា ច មោហោនេវាតិ ឥមេ
បហាតញ្ចហេតុកបទេ បរិជ្ជាតិ អយំ វិសេសោ, សេសំ តាធិសមេវាតិ។
ធស្សនេនបហាតញ្ចហេតុកត្ថិកំ។

កម្មកិលេសេហិ អាចយតីតិ អាចយោ, បដិសន្ធិប្បតិកតិបរត្ថិសម្ពាតានំ
ឧបាទិន្នក្ខន្ធានមេតំ អធិវចនំ។ តស្ស ការណំ ហុត្វា និច្ឆាធនភាវេន តំ អាចយំ
គច្ឆន្តិ, យស្ស វា បរត្ថន្តិ, តំ បុគ្គលំ យថាវុត្តមេវ អាចយំ គមេន្តិតិ
អាចយតាមិនោ។ តតោ ឯវ អាចយសម្ពាតា ចយា អបេតត្តា និព្វានំ អបេតំ
ចយាតិ អបចយោ, តំ អារម្មណំ កត្វា បរត្ថនតោ អបចយំ គច្ឆន្តិតិ
អបចយតាមិនោ។ អបិច ចាការំ ឥដ្ឋកវឌ្ឍកិរិយ បរត្ថំ អាចិនន្តា គច្ឆន្តិតិ
អាចយតាមិនោ។ តេនេវ វឌ្ឍកិនា ចិតំ ចិតំ វិទ្ធីសយមាណោ បុរិសោ វិយ តេនេវ
បរត្ថំ អបចិនន្តា គច្ឆន្តិតិ អបចយតាមិនោ។ តតិយបទំ ឧភយបដិក្ខេបេន
វុត្ថំ។

តត្ថ លោកិយកុសលាកុសលានិ អាចយតាមិនោ នាម, ចត្តាវិ មគ្គានិ
អបចយតាមិនោ នាម, សញ្ញានិ វិចាកដលកិរិយានិ, រូបំ, និព្វានញ្ច
នេវអាចយតាមិនោ ន អបចយតាមិនោ នាម។ ចេតសិកេសុ បន អកុសលា
អាចយតាមិនោ ឯវ, ករុណា មុទិតា សិយា អាចយតាមិនោ, សិយា

នេវាចយគាមិនោ ន អបចយគាមិនោ នាម, សេសា តិធាបិ ហោន្តិ, ឥទញ្ច
និប្បទេសត្តិកំ។ អាចយគាមិត្តិកំ។

តីសុ សិក្ខាសុ ជាតា, សត្តន្តំ វា សេខានំ ឯតេតិបិ សេខា,
អបរិយោសិតសិក្ខត្តា សយមេវ សិក្ខន្តីតិបិ សេខា។ ឧបរិ សិក្ខិតញ្ញាភាវតោ
ន សេខាតិ អសេខា, វុទ្ធិប្បត្តា វា សេខាតិបិ អសេខា។ តតិយបទំ
ឧកយបដិក្ខេបេន វុត្តំ។

តត្ថ ចត្តារិ លោកុត្តរកុសលានិ, ហេដ្ឋីមានិ ច តីណិ សាមញ្ញដលានីតិ
សត្ត សេខា នាម, អរហត្តជលំ អសេខា នាម, លោកិយចិត្តានិ, រូបំ, និព្វានញ្ច
នេវសេខា នាសេខា នាម។ ចេតសិកេសុ បន អកុសលា ច អប្បមញ្ញា ច
នេវសេខា នាសេខា ឯវ, សេសា តិធាបិ ហោន្តិ, ឥទញ្ច និប្បទេសត្តិកំ។
សេខត្តិកំ។

សមន្តតោ ខណ្ឌិតត្តា អប្បមត្តកំ បរិត្តន្តិ វុច្ចតិ “បរិត្តំ គោមយបិណ្ឌា”ន្តិ
(សំ. និ. ៣.៩៦) អាទីសុរិយ។ កាមាវចរធម្មា ហិ អប្បានុភាវតាយ បរិត្តាវិយាតិ
បរិត្តា។ កិលេសវិក្ខម្ពនសមត្ថតាយ, មហន្តវិបុលជលតាយ,
ជីយសន្តានតាយ ច មហន្តការំ គតា, មហន្តេហិ វា ឧទ្យានច្ចន្តវិយចិត្តបញ្ញេហិ
គតា បដិបន្នាតិបិ មហគ្គតា។ បមាណករា ធម្មា រាគាធយោ បមាណំ នាម,
អារម្មណតោ វា សម្បយោគតោ វា នត្តិ ឯតេសំ បមាណំ, បមាណស្ស ច
បដិបក្ខាតិ អប្បមាណា។

តត្ថ ចតុបញ្ញាស កាមាវចរចិត្តានិ, រូបញ្ច បរិត្តា នាម, សត្តវិសតិ
រូបារូបាវចរចិត្តានិ មហគ្គតា នាម, លោកុត្តរចិត្តានិ, និព្វានញ្ច អប្បមាណា
នាម។ ចេតសិកេសុ បន អកុសលា បរិត្តា ឯវ, អប្បមញ្ញា បរិត្តមហគ្គតា ឯវ,

វិរតិយោ បរិត្តអប្បមាណា ឯវ, សេសា តិធាបិ ហោន្តិ, ឥទព្វា និប្បទេសត្តិកំ។
បរិត្តត្តិកំ។

បរិត្តំ អារម្មណំ ឯតេសន្តិ បរិត្តារម្មណា។ សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ នយោ។
សយំ បរិត្តា វា ហោន្តិ មហាគ្គតា វា, បរិត្តាទិធម្មេ អារព្ព បរិត្តា តទារម្មណាតិ
វុច្ចន្តិ។

តត្ថ តេវីសតិ កាមាវចរវិចាគា, កិរិយាមនោធាតុអហេតុកជវនព្វា
បរិត្តារម្មណាវ,
វិញ្ញាណញ្ញាយតននេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកុសលវិចាគកិរិយានិ
មហាគ្គតារម្មណាវ, អដ្ឋលោកុត្តរចិត្តានិ អប្បមាណារម្មណាវ,
អកុសលចិត្តានិ ច អដ្ឋញ្ញាណវិប្បយុត្តជវនានិ ច សិយា បរិត្តារម្មណា,
សិយា មហាគ្គតារម្មណា, សិយា នវត្តញ្ញារម្មណាតាយ ន វត្តញ្ញា, ន កធាបិ
អប្បមាណារម្មណា, អដ្ឋញ្ញាណសម្បយុត្តកាមាវចរជវនានិ, អភិញ្ញា,
មនោទ្វារវដ្ឋនព្វាតិ ឯកាទស តិធាបិ ហោន្តិ នវត្តញ្ញាបិ។ តេសុ ច កុសលានិ
បញ្ច អរហត្តមគ្គដលវដ្ឋិតសញ្ញារម្មណានិ។ តត្ថាបិ តំតំសេខានមេវ
យថាសកំ មគ្គដលានិ អារម្មណានិ ហោន្តិ, កិរិយានិ ធន សព្វថាបិ
សញ្ញារម្មណានិ, អភិញ្ញាវដ្ឋិតរូចាវចរានិ ចេវ ធន
អាគាសានញ្ញាយតនអាភិញ្ញាញ្ញាយតនចិត្តានិ ច និយមេន
បញ្ញត្តារម្មណាតាយ, រូបនិញ្ញាណនព្វា អនារម្មណាតាយ សព្វថា នវត្តញ្ញាតិ។
ចេតសិកេសុ បន អកុសលា អកុសលចិត្តសទិសាវ, វិរតិយោ សិយា
បរិត្តារម្មណា, សិយា អប្បមាណារម្មណា, ករុណាមុទិតា នវត្តញ្ញាវ, សេសា
តិធាបិ ហោន្តិ សិយា នវត្តញ្ញាតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ បរិត្តារម្មណាត្តិកំ។

បរិវារតិ លាមកា, អកុសលា ធម្មា។ បរិវារបណ្ឌិតានំ មជ្ឈេ ភវាតិ មជ្ឈិមា,
អវសេសា តេភូមកា រូចារូបធម្មា។ ឧត្តមជ្ឈេន, អតប្បកជ្ឈេន ច បណ្ឌិតា,
លោកុត្តរចិត្តនិព្វានានិ។ ចេតសិកេសុ បន អកុសលា បរិវារ, ករុណាមុទិតា
មជ្ឈិមា, សេសកុសលាព្យាកតា មជ្ឈិមបណ្ឌិតាវ, សេសា តិធាបិ ហោន្តិ,
ឥនព្វា និប្បទេសត្តិកំ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ បរិវារតិកំ។

“បរិវារសុខាវហា មេ ភវិស្សន្តិ” តិ ឯវំ អាសីសិតាបិ តថា អភារតោ,
អសុភាធិសុយេវ សុភន្តិអាធិវិបរីតប្បវត្តិតោ ច មិច្ឆា សភាវាតិ មិច្ឆត្តា,
វិចាកទានេ សតិ ខន្ធភេទានន្តរមេវ វិចាកទានតោ និយតា, មិច្ឆត្តា ច តេ
និយតា ចាតិ មិច្ឆត្តនិយតា។ វុត្តវិបរីតេន អត្តេន សម្មា សភាវាតិ សម្មត្តា,
សម្មត្តា ច តេ និយតា ចាតិ សម្មត្តនិយតា។ ឧភយថាបិ ន និយតាតិ
អនិយតា។

អានន្តរិកភាវេន បវត្តិយំ សិយា មិច្ឆត្តនិយតា, អញ្ញថា បវត្តិយំ សិយា
អនិយតា។ អហេតុកអកិរិយនត្តិកធិដ្ឋិសុ ហិ អញ្ញតវា ធិដ្ឋិយស្ស និយតា, តំ
ពុទ្ធសតម្បិវិពោធជតុំ ន សក្កោតិ។ យេន ច អនន្តរេ ឯវំ អត្តភាវេ ផលទានតោ
អានន្តរិកេសុ

មាតុយាតកបិ តុយាតកអវហន្តយាតកសង្ឃភេទកលោហិតុប្បាទកសង្ខា
តេសុ បញ្ចសុ កម្មេសុ ឯកម្បិ កម្មំ បដិយចិត្តេន កតំ ហោតិ, សោ
សិទេវុប្បមាលោបិ សុវណ្ណាដូបេ កត្វា សកលចក្កវាឡំ បូរេត្វា
និសិន្នសម្ពុទ្ធប្បមុខំ សង្ឃំ យាវជីវំ ចតុហិ បច្ឆយេហិ ឧបជ្ឈហិត្វាបិ តេន
កុសលេន អានន្តរិកស្ស វិចាកំ បដិពាហិតុំ ន សក្កោតិ, អានន្តរិកេន បន
អធិកេន អានន្តរិកំ បដិពាហិតិ, តស្មា និយតមិច្ឆាធិដ្ឋិ អានន្តរិកា ច
មគ្គជលានំ, មហាគ្គតានព្វា បដិពាហកតាយ អនន្តរមេវ និរយេ

វិចារកនាគតោ មិច្ឆត្តនិយតា ច ជាតា, ចត្តារោ បន មគ្គា សម្មត្តនិយតា នាម,
សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ អនិយតា នាម។ ចេតសិកេសុ បន មោហោ អហិរិកំ
អនោត្តប្បំ ឧទ្ធចំ លោកោ ទិដ្ឋិ ទោសោ ជំនំ មិទ្ធន្តិ ឥមេ នវ សិយា មិច្ឆត្តនិយតា,
សិយា អនិយតា, សេសអកុសលា, ករុណា, មុទិតា ច អនិយតា វេ,
សេសកុសលាព្យាកតា សិយា សម្មត្តនិយតា, សិយា អនិយតា, តិជាតិកា
បន តិជាបិ ហោន្តិ, ឥទព្វា និប្បទេសត្តិកន្តិ។ មិច្ឆត្តត្តិកំ។

និព្វានំ មគ្គតិ, កិលេសេ វា មារេន្តោ គច្ឆតីតិ មគ្គោ, អរិយមគ្គោ, សោ
អារម្មណមេតេសន្តិ មគ្គារម្មណា។ លោកិយោ អដ្ឋង្គិកោបិ មគ្គោ បច្ចយដ្ឋេន
ឯតេសំ ហេតុតិ មគ្គហេតុកា, មគ្គសម្បយុត្តា ធម្មា។ មគ្គោ វា ហេតុតិ
មគ្គហេតុ, អលោកាទយោ។ តេ ឯតេសំ ហេតុតិ មគ្គហេតុកា។ សម្មាទិដ្ឋិ
សយំ មគ្គោ ចេវ ហេតុ ច, ឥតិ មគ្គភូតោ ហេតុ ឯតេសន្តិ មគ្គហេតុកា,
លោកុត្តរា។ អភិភវិត្វា បវត្តនដ្ឋេន មគ្គោ អធិបតិ អារម្មណភូតោ,
សហជាតោ វា ឯតេសន្តិ មគ្គាធិបតិនោ, តទុកយំ។

តត្ថ រូបាវចរចតុត្ថជ្ឈានកុសលកិរិយា ច អភិញ្ញាភូតា, មនោទ្វារវដ្ឋនព្វា
សិយា មគ្គារម្មណា, សិយា នវត្តព្វា, អរិយានំ ហិ
ចេតោបរិយអនាគតំសញ្ញាណានិ បរេសញ្ញោវ មគ្គចិត្តស្ស ជាននកាលេ
មគ្គារម្មណានិ, បុព្វេនិវាសញ្ញាណាមនោទ្វារវដ្ឋនានិ បន អត្តនោ, បរេសញ្ញាបិ
តទញ្ញារម្មណកាលេ បន នវត្តព្វានិ, ចេតោបរិយញ្ញាណាស្ស បន និយមេន
បរិច្ឆវិសយត្តា តេន អត្តនា អធិគតមគ្គំ អរិយា អាលម្ពិតំ ន សក្កោន្តិ,
អនាគតំសញ្ញាណាន បន អត្តនោ អនាគតេ ឧប្បជ្ឈនកស្ស ឧបរិមគ្គស្ស
អរិសយត្តា ន សក្កោន្តិ។ អរិយា ហិ យថាសកំ, ហេដ្ឋិមព្វា មគ្គដលំ ជានិតំ
សក្កោន្តិ, ន ឧបរិមំ។ តានិ បន អភិញ្ញាជវនានិ មគ្គេន អសហជាតត្តា ន

មគ្គហេតុកានិ។ មគ្គំ គរុកត្វា អប្បវត្តនតោ ន មគ្គាធិបតីនិ។ ន ហិ តានិ
កិត្តិ អារម្មណំ អធិបតី ករោត្តិ, អន្តមសោ លោកុត្តរមបិ។ កស្មា? អត្ថនោ
មហាគ្គតតាយ រាជានំ ទិស្វា តស្ស មាតាបិតារាវិយ, មនោទ្វារវដ្ឋនំ បន
អត្ថនោ អហេតុកតាយ រាជានំ ទិស្វា ឧដ្ឋបេជកាធម្មារិយ។ ចត្តារិ
មគ្គជួចិត្តានិ សព្ពទា មគ្គហេតុកា ឯវ, តានេវ ច វីមសាវីរិយានំ អធិបតីភារេន
បវត្តិយំ សិយា មគ្គាធិបតីនោ, ឥតវេសំ ធន្ធិត្តានំ អធិបតីភារេន បវត្តិយំ
សិយា នវត្តញ្ញា, អដ្ឋញ្ញាណសម្បយុត្តកាមាវចរជវនានិ សិយា មគ្គារម្មណា,
សិយា មគ្គាធិបតីនោ, សិយា នវត្តញ្ញា។ តានិ ហិ អត្ថនា, បរេហិ ច
បដិវិទូមគ្គបច្ចវេក្ខណកាលេ មគ្គារម្មណា, អត្ថនោ មគ្គំ គរុកត្វា
បច្ចវេក្ខណកាលេ មគ្គាធិបតីនោ ច តថាអប្បវត្តិយំ នវត្តញ្ញា ច ហោត្តិ។
អរិយា ហិ បរេសំ មគ្គដលានិ បច្ចវេក្ខណ្ឌ គរុកត្វា ករោត្តាបិ អត្ថនោ មគ្គដលានិ
វិយ គរុន ករោត្តិ, អបិ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ។ តេសុ សោតាបន្នោ សោតាបន្នានមេវ
មគ្គដលានិ ជានិតុំ សក្កោតិ, នាញ្ញេសំ, សកទាតាមី បន សកទាតាមីនម្បិ, ន
អនាតាមីអរហន្តានំ, អនាតាមី បន អនាតាមីនម្បិ, ន អរហន្តានំ, អរហា បន
សព្វេសម្បិ មគ្គដលានិ ជានាតិ, សោភនលោកិយចិត្តរូបនិព្វានានិ
នវត្តញ្ញានេវ។ ចេតសិកេសុ បន វិរតិយោ លោកុត្តរកុសលេ មគ្គសទិសាវ,
អញ្ញត្ថ នវត្តញ្ញា, ករុណា, មុទិតា, អកុសលា ច នវត្តញ្ញា, សេសា តិធាបិ ហោត្តិ
នវត្តញ្ញា ច។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។ មគ្គារម្មណាត្ថិកំ។

ឧប្បន្នាតិ ឯត្ថ វត្តមានភូតាបគតឱកាសកតភូមិលទ្ធុវសេន ឧប្បន្នា
អនេកប្បភេទា ហោត្តិ។ តត្ថ សព្ពម្បិ ឧប្បាទជរាភក្ក្តសមដ្ឋីសម្ពាតំ សម្ពាតំ
វត្តមានុប្បន្នំ នាម, អារម្មណាវសំ អនុភវិត្វា និរុទ្ធិំ អនុភូតាបគតសម្ពាតំ
កុសលាកុសលញ្ច ឧប្បាទាទិត្តយំ អនុប្បត្វា និរុទ្ធិំ ភូតាបគតសម្ពាតំ,
សេសសម្ពាតញ្ច ភូតាបគតុប្បន្នំ នាម, “យានិស្ស តានិ បុព្វេកតានិ កម្មានី”តិ

ឯវេទនា នយោន វុត្តំ កម្មំ អតីតម្បិ សមាទំ អញ្ញំ វិចាកំ បដិពាហិត្វា
អត្តនោ វិចាកស្សោកាសំ កត្វា បិតត្វា, តថាកតោកាសញ្ញា វិចាកំ
អនុប្បន្នម្បិ ឯកំសេន ឧប្បជ្ឈនកតោ ឱកាសកតុប្បន្នំ នាម, តាសុ តាសុ
ភូមីសុ អសមូហតំ អកុសលំ ភូមិលទ្ធិប្បន្នំ នាម។ ឯត្ថ ច វិបស្សនាយ
អារម្មណភូតា តេភូមកា បញ្ចក្ខន្ធា ភូមិ នាម, តេសុ ខន្ធសុ
ឧប្បត្តារហកិលេសជាតា ភូមិលទ្ធិ នាម, តេហិ កិលេសេហិ សា ភូមិ លទ្ធា
ហោតីតិ ឯវេមេតេសុ ឧប្បន្នេសុ ឥធវ វត្តមាទុប្បន្នា អធិប្បតា។

តត្រាយំ វចនត្ថោ - បុព្វន្តតោ ឧប្បាទតោ បដ្ឋាយ យាវ ភដ្ឋា បដ្ឋា គតា
បវត្តាតិ ឧប្បន្នា, បច្ចុប្បន្នាតិ អត្ថោ។ ន ឧប្បន្នាតិ អនុប្បន្នា។
បរិនិដ្ឋិតការណោកទេសត្តា អវស្សំ ឧប្បន្និស្សន្តីតិ ឧប្បាទិនោ, ឧកយេនាបិ
អនាគតាវ ទស្សិតា។ អយំ ហិ តិកោ ទិន្នំ អទ្ធានំ វសេន បូរេត្វា ទស្សិតា។
លទ្ធាកាសស្ស ហិ កម្មស្ស វិចាកោ ឧប្បាទី នាម។ យទិ បន
អាយុហិតកុសលាកុសលំ កម្មំ សញ្ញំ វិចាកំ ទទេយ្យ, អស្ស ឱកាសោ ន
ភវេយ្យ។ តំ បន ទុរិធំ ហោតិ ធុរវិចាកំ, អទ្ធុរវិចាកញ្ញា។ តត្ថ
បញ្ចានន្តិកអដ្ឋសមាបត្តិចតុត្ថមគ្គាទិ ធុរវិចាកំ នាម។ តំ បន កម្មំ
ខណប្បត្តម្បិ អត្ថិ អប្បត្តម្បិ។ តត្ថ ខណប្បត្តំ ឧប្បន្នំ នាម, អប្បត្តំ អនុប្បន្នំ
នាម។ តស្ស ទុរិធស្ស ច វិចាកោ ទុរិធា ហោតិ ខណប្បត្តោ ច អប្បត្តោ ច។
តត្ថ ខណប្បត្តោ ឧប្បន្នោ នាម, អប្បត្តោ ចិត្តានន្តរេ វា ឧប្បន្នតុ,
កប្បសតសហស្សាតិក្កមេ វា ធុរវិចាកយ្យេន ឧប្បាទី នាម ហោតិ។
មេត្តយ្យស្ស ពោធិសត្តស្ស មគ្គោ អនុប្បន្នោ នាម ហោតិ, ដលំ ឧប្បាទី នាម។
តត្ថ ចតុសុ ភូមីសុ វិចាកោ, កម្មជ្រូបញ្ច វត្តមាទុប្បន្នា នាម, ឧប្បន្ននារហា
ឧប្បាទិនោ នាម, ន បន វត្តញ្ញា “អនុប្បន្នា” តិ។ កុសលាកុសល កិរិយា,
កម្មជ្រូបញ្ច សិយា ឧប្បន្នា, សិយា អនុប្បន្នា, ន បន វត្តញ្ញា “ឧប្បាទិនោ” តិ។

ចេតសិកេសុ បន អកុសលា អកុសលចិត្តសទិសាវ, សេសា ធុរិជាបិ ហោន្តិ,
អតីតា, បនេត្ត និព្វានញា នវត្តញា។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវាតិ។ ឧប្បន្នតិកំ។

អត្ថនោ សភាវំ, ឧប្បាទាទិក្ខណំ វា បទ្វា តំ អតិក្កមិទ្វា ឥតា គតា បត្តាតិ
អតីតា។ តទុកយម្បិ ន អាគតាតិ អនាគតា។ តំ តំ ការណំ បដិច្ច ឧប្បន្នាតិ
បច្ចុប្បន្នា, សព្វេ សង្ខតា នាមរូបធម្មា។ ន សង្ខតធម្មេសុ តេកាលិកភាវំ
អប្បត្តោ នាម អត្ថិ, សព្វេបិ តេ តិជា ហោន្តិ។ និព្វានំ បនេត្ត នវត្តញ្ញិ។
អតីតត្ថិកំ។

អតីតំ អារម្មណំ ឯតេសន្តិ អតីតារម្មណា។ សេសបទទ្ធយេបិ ឯសេវ
នយោ។

តត្ថ កុសលវិចាកកិរិយាវសេន ធម្មិជានិ
វិញ្ញាណញាយតននេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនានិ ហោជ្ជា អតីតសមាបត្តិ អារព្ភ
បវត្តិតោ អតីតារម្មណានិ, ទ្វិបញ្ញាវិញ្ញាណាមនោធាតុយោ បច្ចុប្បន្នារម្មណាវ,
សេសា ឯកាទស កាមាវចរវិចាកា, អហេតុកហាសនចិត្តញា តិជាបិ ហោន្តិ,
សេសកាមាវចរកិរិយកុសលាកុសលា ច
អភិញ្ញាត្វត្វចារចរចតុត្ថជ្ឈានកុសលកិរិយា ច តិជាបិ ហោន្តិ នវត្តញា ច។
តេសុ កាមាវចរានំ អតីតាទីសុ ធនុ អារម្មណេសុ បវត្តិវិភាកោ ហោជ្ជា
វុត្តោវ។ នវត្តញ្ញតា បន តេសុ ញាណាវិប្បយុត្តជវនកុសលានំ
បញ្ញត្តារម្មណាវសេនេវ, ន និព្វានារម្មណាវសេន, តេសុបិ
តិហេតុកជវនាវជ្ជនានំ មគ្គជលរូចារូបជ្ឈានានំ, បុរេចារិកភាវេនាបិ
និព្វានចតុក្កជ្ឈានវិសយានញា បច្ចវេក្ខណភាវេនាបិ នវត្តញ្ញតា វេទិតញា,
អភិញ្ញានំ បន ឥទ្ធិវិធមញ្ញាណស្ស តាវ កាយវសេន ចិត្តំ បរិណាមេត្វា
កាយសន្និស្សិតំ កត្វា ទិស្សមាទេន កាយេន គជ្ឈន្តស្ស អតីតំ

បាទកង្កែបចិត្តំ អារត្ត បវត្តនតោ អតីតារម្មណំ, “អនាគតេសុ រូបាទិ ឯវំ
ហោត្ថំ” តិ អធិដ្ឋហន្តស្ស អនាគតារម្មណំ, កាយំ បន ចិត្តសន្និស្សិតំ កត្វា
អទិស្សមាទេន កាយេន គមនកាលេ, អដ្ឋត្ថំ កុមារវណ្ណាទីនំ,
ពហិទ្ធាចាសាទក្ខជាតារាជិនញ្ច បច្ចុប្បន្នានំ និម្មានកាលេ ច
បច្ចុប្បន្នារម្មណញ្ច តាវ ហោតីតិ ឯវំ ឥទ្ធវិជស្ស ធម្មិជម្បិ អដ្ឋត្ថិកំ, ពាហិរញ្ច
តេកាលិកំ អារម្មណំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

ទិព្វសោតស្ស កុច្ឆិតតំ អដ្ឋត្ថិកំ, ពាហិរញ្ច បច្ចុប្បន្នំ
សន្តាយតនមេវារម្មណំ។ ចេតោបរិយញ្ញាណស្ស អតីតេ សត្តទិវសព្ពន្ធរេ,
អនាគតេ សត្តទិវសព្ពន្ធរេ ច បរេសញ្ញោវ ចិត្តំ អតីតញ្ច អនាគតញ្ញារម្មណំ
ហោតិ។ សត្តទិវសាតិក្កមេ បនេតំ បរចិត្តំ ជាទិតុំ ន សក្កោតិ។
អតីតំសអនាគតំសញ្ញាណានំ ហិ ឯសវិសយោ, ន ឯតស្ស។
បច្ចុប្បន្នចិត្តជាទនកាលេ បនស្ស បច្ចុប្បន្នមារម្មណំ ហោតិ។

បច្ចុប្បន្នញ្ច នាមេតំ តិវិធំ ខណបច្ចុប្បន្នំ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ
អទ្ធាបច្ចុប្បន្នញ្ចាតិ។ តត្ថ ឧប្បាទដ្ឋិតិកង្កប្បត្តំ ខណបច្ចុប្បន្នំ នាម។
សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ បន ធុវិធំ រូបារូបវសេន។ តត្ថ អាតបដ្ឋាជា អាគន្ធា គព្ពំ
បរិជ្ជស្ស យាវ អន្ធការភារោ នវិគច្ឆតិ, អន្តោគព្រោ វាវសិទ្ធា ទិវា អាតបដ្ឋានំ
ឱលោកេន្តស្ស យាវ អក្ខិនំ ជន្ទនភារោ ន រូបសម្មតិ, អយំ រូបសន្តតិ នាម។ ទ្វេ
តយោ ជវនវាវា អរូបសន្តតិ នាម, តទុកយំ សន្តតិបច្ចុប្បន្នន្តិ វេទិតព្ពំ។
ឯកភវបរិច្ឆិន្នំ អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ នាម។ ឥមស្មី បន ចេតោបរិយញ្ញាណវិសយេ
កតិបយជវនវាវា អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ នាម។ តត្ថ ខណបច្ចុប្បន្នំ ចិត្តំ
ចេតោបរិយញ្ញាណស្ស អារម្មណំ ន ហោតិ អារជ្ជនេន សទ្ធិ និរុជ្ឈនតោ។ ន ហិ
អារជ្ជនជវនានំ ឯត្ថ ភិញ្ញារម្មណតា យុត្តា។ រូបសន្តតិបច្ចុប្បន្នំ បន

កតិបយជវនវាបរិច្ឆ័ន្ទំ អន្ទាបច្ចុប្បន្ទំ អស្ស អារម្មណំ ហោតិ។ ឥទ្ធិមា ហិ
បរស្ស ចិត្តំ ជានិតុកាមោ អារម្មណំ, តំ អារម្មណំ តត្ថណោ បច្ចុប្បន្ទចិត្តមារម្មណំ
កត្វា តេនេវ សហ និរុដ្ឋតិ។ តតោ តេនេវ និរុទ្ធំ ចិត្តមាលម្ពិត្វា ចត្តារិ, បញ្ច វា
ជវនានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេសំ បច្ឆិមំ ឥទ្ធិចិត្តំ, សេសានិ កាមាវចរជវនានិ។ តេសញ្ច
ឯការម្មណាត្ថេបិ ឥទ្ធិចិត្តមេវ បរស្ស ចិត្តំ ជានាតិ, ន ឥតរាជិ។ យថា
ចក្កុទ្ធារិយំ ចក្កុវិញ្ញាណមេវ រូបំ បស្សតិ, ន ឥតរាជិ, តេសុ ច អារម្មណមេវ
និប្បរិយាយតោ បច្ចុប្បន្ទារម្មណំ, ឥតរាជិ បន អន្ទាសន្តតិវសេន
បរិយាយតោតិ គហោតព្ភំ, ឯវមេតស្ស អតីតានាគតបច្ចុប្បន្ទំ ចិត្តមេវាម្មណំ
ហោតិ, តញ្ច ខោ បរស្សេវ, ន អត្តនោ។

បុព្វេនិវាសញ្ញាណំ បន នាមកោត្តកសិលាបញ្ញត្តាធិអនុស្សរណោ,
និព្វានានុស្សរណោ ច នវត្តញ្ញារម្មណំ, សម្ពុតធម្មានុស្សរណោ
អតីតារម្មណមេវ។ តស្ស ហិ អតីតេសុ សាសវាជានវេសុ,
អជ្ឈត្តិកពាហិវេសុ ច ធម្មេសុ អនារម្មណំ នាម នត្ថិ, ពុទ្ធានំ
សព្វញ្ញតញ្ញាណាសមគតិកំ ហោតិ។ យថាកម្មបកញ្ញាណាស្ស អជ្ឈត្តិកំ,
ពាហិវញ្ញ អតីតំ កុសលាកុសលចេតនាមត្តមេវ។ “ចេតោបរិយញ្ញាណាស្ស
ចិត្តមេវាម្មណំ ហោតិ, ន តំសម្បយុត្តធម្មា”តិ អជ្ឈកថាសុ វុត្ថំ, បដ្ឋានេ បន
“កុសលា ខន្ធា ឥទ្ធិវិញ្ញាណាស្ស ចេតោបរិយញ្ញាណាស្ស
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណាស្ស យថាកម្មបកញ្ញាណាស្ស
អនាគតំសញ្ញាណាស្ស អារម្មណាបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ (បដ្ឋា. ១.១.៤០៤) វុត្តត្តា
ចេតោបរិយញ្ញាណាយថាកម្មបកញ្ញាណានំ ចិត្តសម្បយុត្តាបិ
ចេតនាសម្បយុត្តាបិ ចត្តារោ ខន្ធា អារម្មណំ ហោតិ ឯវាតិ ធម្មត្ថំ។

ទិព្វបក្ខញ្ញាណស្ស បន អដ្ឋត្ថិកំ, ពាហិរញ្ញោ បច្ចុប្បន្នំ
វណ្ណាយតនមេវាវម្ពណំ។ អនាគតំសញ្ញាណស្ស ធម្មំធម្មិ អនាគតមេវ
អដ្ឋត្ថញ្ញោ ពាហិរញ្ញោវម្ពណំ, ឥទម្មិ បុព្វេនិវាសញ្ញាណំ វិយ អនាគតេ
សត្តញ្ញោតញ្ញាណសទិសន្តិ។ ឯវំ អភិញ្ញាណំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ,
នវត្ថុព្រឹត្តេសុ ច អដ្ឋត្ថិកពាហិរេសុ ធនុ អារម្មណេសុ យថាយោគំ បវត្ថិ
វេទិតញ្ញោ។ សេសានិ បន្ទរស រូចារចរចិត្តានិ,
អាភាសានញ្ញាយតនអាភិញ្ញាយតនកុសលវិចាកកិរិយានិ, អដ្ឋ
លោកុត្តរចិត្តានិ, រូបនិព្វានានិ ច នវត្ថុព្រឹត្តានិ។ ចេតសិកេសុ បន អប្បមញ្ញោ
នវត្ថុព្រឹត្តោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អតីតារម្មណត្ថិកំ។

“ឯវំ បវត្ថុមាណា មយំ អត្តាតិ គហណំ គមិស្សមា” តិ ឥមិនាវិយ
អធិប្បាយេន អត្តានំ អធិការំ កត្វា បវត្តាតិ អដ្ឋត្តា។ អដ្ឋត្ត-សន្ទោ បនាយំ
គោចរជ្ឈត្តេ និយកជ្ឈត្តេ អដ្ឋត្តជ្ឈត្តេ វិសយជ្ឈត្តេ ចត្វសុ អត្ថេសុ
ទិស្សតិ។ “អដ្ឋត្តរតោ សមាហិតោ” តិ អាទិសុ (ធម. ប. ៣៦២) ហិ អយំ
គោចរជ្ឈត្តេ ទិស្សតិ។ “អដ្ឋត្តំ វា ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សិ វិហរតី” តិ អាទិសុ (ធី. និ.
២.៣៧៣) និយកជ្ឈត្តេ។ “ធម អដ្ឋត្តិកានិ អាយតនានី” តិ អាទិសុ (ម. និ.
៣.៣០៤) អដ្ឋត្តជ្ឈត្តេ។ “អដ្ឋត្តំ សុញ្ញតំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតី” តិ អាទិសុ (ម. និ.
៣.១៨៧) វិសយជ្ឈត្តេ, ឥស្សរិយជ្ជានេតិ អត្តោ។ ផលសមាបត្តិ ហិ ពុទ្ធានំ
ឥស្សរិយជ្ជានំ នាម។ ឥធម បនាយំ និយកជ្ឈត្តេ វត្ថុតិ, តស្មា អត្តនោ សន្តានេ
បវត្តា ចាដិបុគ្គលិកា រូចារូបធម្មា ឥធម អដ្ឋត្តាតិ វេទិតញ្ញោ។ តតោ ពហិភូតា
ឥន្ទ្រិយពន្ធា វា អនិឡិយពន្ធា វា រូចារូបបញ្ញត្តិយោ ពហិពន្ធា នាម, តតិយបទំ
តទុកយវសេន វុត្តំ។

តត្ថ សព្វានិ ចិត្តចេតសិកានិ ឥន្ទ្រិយពន្ធរូបំ តិដា ហោន្តិ, អនិធិន្ទ្រិយពន្ធរូបំ,
និព្វានបញ្ញត្តិយោ ច ពហិទ្ធាវ។ ឥមស្មី ហិ តិកេ កុសលត្ថិកេ អលព្ពមាធា
បញ្ញត្តិយោបិ លព្ពន្តិ បេត្វា អាកិញ្ចញ្ញាយតនាវម្ពណំ, តនេវ ឥធ នវត្ថព្ភំ។
តេនេវ ហិ ភគវតា អនន្តរត្ថិកេ “កសិណាធិបញ្ញត្តាវម្ពណានិ
កាមរូចាវចរាធិចិត្តានិ ពហិទ្ធាវម្ពណានិ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនេវ នវត្ថព្ភ”ន្តិ វុត្ថំ,
ឥន្ទេវ និប្បទេសត្ថិកំ។ អដ្ឋត្ថត្ថិកំ។

យថាវុត្ថ អដ្ឋត្ថាធិកេ អារម្មណំ កត្វា បវត្ថានំ វសេន អយំ តិកោ វុត្ថោ។
តត្ថ ធម្មិដានិ វិញ្ញាណញ្ញាយតនេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនចិត្តានិ
អដ្ឋត្ថាវម្ពណានេវ, អាកាសានញ្ញាយតនត្ថយំ, រូចាវចរលោកុត្តរចិត្តានិ ច
ពហិទ្ធាវម្ពណានេវ, វេជ្ជព្ពន្ធជ្ជិតា អហេតុកមហាវិចាកា តិដាបិ ហោន្តិ,
អវសេសា បន អាកិញ្ចញ្ញាយតនវជ្ជិតានិ អារជ្ជនជវនានិ, អភិញ្ញា ច សិយា
តិដាបិ ហោន្តិ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនាវម្ពណាស្ស
អារជ្ជនបរិកម្មបច្ឆវេក្ខណាធិការប្បវត្តិយំ សិយា នវត្ថព្ភាតិ។ តេសំ
អដ្ឋត្ថាធិអារម្មណតា អនន្តរត្ថិកេ, ហោដ្ឋា ច វុត្ថនយានុសារេន ញាតព្ពា,
អាកិញ្ចញ្ញាយតនត្ថយំ, បន រូបនិព្វានានិ ច នវត្ថព្ភាវ។ ចេតសិកេសុ បន
អប្បមញ្ញាវិរតី ពហិទ្ធាវម្ពណាវ, សេសា តិដាបិ ហោន្តិ នវត្ថព្ភា ច។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អដ្ឋត្ថាវម្ពណាត្ថិកំ។

ធម្មញ្ញការសម្ពាតេន សហ និទស្សនេនាតិ សនិទស្សនា,
បដិហាននការសម្ពាតេន សហ បដិយេនាតិ សប្បដិយា, សនិទស្សនា ច តេ
សប្បដិយា ចាតិ សនិទស្សនសប្បដិយា, រូចាយតនមេវ។
នីលាធិកេធម្មចាទាយ បន ពហុវចននិទ្ទេសោ។ នត្ថិ ឯតេសំ ធម្មញ្ញការសម្ពាតេ
និទស្សនន្តិ អនិទស្សនា, អនិទស្សនា ច តេ វុត្ថនយេន សប្បដិយា ចាតិ

អនិទស្សនសប្បដិយា, សេសានិ ឡឡាវិករូបាទិ។ តតិយបទំ ឧភយបដិក្ខេបន
រុត្តំ, សុខុមរូបចិត្តចេតសិកនិព្វាណនិ អនិទស្សនអប្បដិយា នាម, ឥន្ទញ្ច
និប្បនេសត្តិកន្តិ វេទិតព្ពំ។ សនិទស្សនត្តិកំ។

តិកមាតិកត្ថវណ្ណានិជ្ជិតា។

អភិធម្មទុកមាតិកត្ថវណ្ណាន

ទុកមាតិកាយ បន ហេដ្ឋា អនាគតបទត្ថវណ្ណានំយេវ ករិស្សាម។
ហេតុគោត្តកេ តាវ ហេតុ ធម្មាតិ ឯត្ថ ហេតុហេតុ បច្ចយហេតុ ឧត្តមហេតុ
សាធារណហេតុតិ ចតុត្ថិជា ហេតុ។ តត្ថ អលោកាធយោ ន ធម្មា ហេតុហេតុ
នាម, ឧបាទានុបាទីនំ មហាភូតាធយោ បច្ចយហេតុ នាម, វិចាកុប្បត្តិយំ
កុសលាកុសលំ, ឥដ្ឋានិដ្ឋាវម្ពណញ្ច ឧត្តមហេតុ នាម, សន្និទានំ អវិជ្ជាធយោ
សាធារណហេតុ នាម។ ឥន បន ហេតុហេតុ អធិប្បតោ។ ហេតុ ធម្មាតិ
មូលជ្ជន ហេតុសន្និទតា ធម្មា, “ហេតុធម្មា” តិបិ ចាហៅ, សោយេវត្ថោ។ ន
ហេតុតិ តេសញ្ញេវ បដិក្ខេបវចនំ។

តត្ថ អលោកោ អនោសោ អមោហោតិ កុសលាញ្ចកតា តយោ, លោកោ
នោសោ មោហោតិ អកុសលា តយោ ចាតិ ឥមេ ន ធម្មា ហេតុ នាម។ ឥមេ
វេបេត្វា អវសេសា ចេតសិកា, សព្ពានិ ច ចិត្តានិ, រូបនិព្វាណនិ ចាតិ ឥមេ ធម្មា
ន ហេតុ នាម, ឥន្ទញ្ច និប្បនេសទុកន្តិ វេទិតព្ពំ។ ហេតុទុកំ បឋមំ។

សម្មយោគតោ បវត្តេន សហ ហេតុនាតិ សហេតុកា។ តថេវ បវត្តោ នត្តិ
ឯតេសំ ហេតុតិ អហេតុកា។

តត្ថ អហេតុកចិត្តវដ្តិតានិ ឯកសត្តតិ ចិត្តានិ សហេតុកា នាម។ តេសុ
ទ្វេមោហមូលានិ មោហានេវ សហេតុកានិ, អដ្ឋលោកមូលានិ
លោកមោហេហិ ធ្វីហិ, ទ្វេនោសមូលានិ នោសមោហេហិ, ធានស
ញ្ញាណវិប្បយុត្តកុសលាព្យាកតានិ អលោកានោសេហិ, សេសានិ
សត្តចត្តាលីស អលោកាធិហិ តីហិបិ សហេតុកានីតិ, មោហាមូលេសុ បន
មោហា, ធ្វីបញ្ចវិញ្ញាណំ, មនោធាតុ, សន្តិវណ្ណត្ថយំ, វេជ្ជត្ថនំ,
ហសិវុប្បាទកានិ អដ្ឋាវស ចិត្តានិ, រូបនិព្វានានិ ចាតិ ឥមេ ធម្មា អហេតុកា
នាម។ ចេតសិកេសុ បន លោកនោសា, វិចិត្តិក្ខា ច មោហានេវ សហេតុកា,
ធិដ្ឋិមាណោ លោកមោហេហិ ធ្វីហិ, ឥស្សរមជ្ជិយកុក្កុទ្ធានិ នោសមោហេហិ,
មោហា បន សិយា លោកេន, សិយា នោសេនាតិ ធ្វីហិ សហេតុកោបិ
មោហាមូលេសុ អហេតុកោបិ, ជិនមិទ្ធានិ សិយា លោកមោហេហិ, សិយា
នោសមោហេហីតិ តីហិបិ សហេតុកានិ, អហិរិកានោត្តប្បឧទ្ធព្វានិ តថា ច
កេវលមោហាន ច, អមោហា បន អលោកានោសេហាវ ធ្វីហិ, អលោកា
សិយា អនោសាមោហេហិ, សិយា អនោសេនាតិ ធ្វីហិ, អនោសា សិយា
អលោកាមោហេហិ, សិយា អលោកេនាតិ ធ្វីហិ, សេសា បន ធាវីសតិ
កុសលាព្យាកតា សិយា តីហិ, សិយា ធ្វីហិបិ ហេតុហិ សហេតុកា, ឆន្ទោ បន
យថាយោគំ តីហិ, បីតិនោសវដ្តិតេហិ បញ្ចហិ សិយា សហេតុកោបិ
អហេតុកោបិ, សេសា ឯកានស តិជាតិកា ធម្មា ហេតុហិ សហេតុកោបិ
អហេតុកោបិ, វេទនា ចេត្ត នោមនស្សក្ខតា ធ្វីហេតុការ, សោមនស្សឧបេក្ខា
យថាយោគំ នោសវដ្តិតេហិ បញ្ចហិ សហេតុកោបិ អហេតុកោបិ,
សុខទុក្ខក្ខតា អហេតុការ, ឥន្ទញ្ច និប្បនេសទុក្ខន្តិ។ ទុតិយំ។

ឯកុប្បាទានិកាយ ហេតុនា សម្បយុត្តាតិ ហេតុសម្បយុត្តា។ ហេតុនា
វិប្បយុត្តាតិ ហេតុវិប្បយុត្តា។ អយំ ហេតុសម្បយុត្តទុកោ អនន្តេវ

វុត្តសហេតុកុកុកេន អត្ថតោ និដ្ឋានាករណោ។ សហេតុកុកុកោ ឯវ ហិ
ភគវតា ទេសនាវិលាសេន, តថា ពុជ្ឈនកបុគ្គលានំ វា អជ្ឈាសយវសេន
ហេតុសម្បយុត្តទុកកាវេនាបិ វុត្តោ។ ឯវំ ឧបវិចិ សមានត្តទុកានំ វចនេ
ការណំ វេទិតតំ។ តតិយំ។

ចតុត្តាធម្មោ បន យស្មា បឋមទុកទុតិយតតិយទុកេសុ បឋមបទេន
យោជេត្វា ទ្វេ ទុកា, បឋមទុកេ ច បន្ធិមបទំ ទុតិយទុកេន យោជេត្វា ឯកំ
ទុកន្តិ តយោ ទុកា ទេសិតា, តស្មា តេសំ បទេត្វា វុត្តនយោវ។

តត្ថ ច យថេវ “ហេតូ ចេវ ធម្មា សហេតុកា ច, សហេតុកា ចេវ ធម្មា ន ច
ហេតូ” តិ អយំ ទុកោ សម្ពវតិ, តថា “ហេតូ ចេវ ធម្មា អហេតុកា ច,
អហេតុកា ចេវ ធម្មា ន ច ហេតូ” តិ អយម្បិ សម្ពវតិ។ ឥមិនា នយេន
ហេតុសម្បយុត្តទុកេន យោជនាយបិ ឯកោ លព្ពតិ។ យថា ច “ន ហេតូ ខោ
បន ធម្មា សហេតុកាបិ, អហេតុកាបិ” តិ អយំ លព្ពតិ, តថា “ហេតូ ខោ បន
ធម្មា សហេតុកាបិ, អហេតុកាបិ” តិ អយម្បិ។ យថា ចេត្ថ សហេតុកុកុកេ ទ្វេ
ទុកា, ឯវំ ហេតុសម្បយុត្តទុកេបិ “ន ហេតូ ខោ បន ធម្មា ហេតុសម្បយុត្តាបិ,
ហេតុវិប្បយុត្តាបិ” តិ ច “ហេតូ ខោ បន ធម្មា ហេតុសម្បយុត្តាបិ,
ហេតុវិប្បយុត្តាបិ” តិ ច ទ្វេ ទុកា លព្ពន្តិ តិ អបរេបិ បញ្ច ទុកា ហេតុកោច្ឆកេ
យោជេតុំ សក្កា។ តេ បន ភគវតា វុត្តានុសារេនេវ សក្កា ញាតុន្តិ ធនុ ឯវំ
សង្កហិតាតិ វេទិតញា។ តត្ថ យេ តាវ ឯកស្មី ចិត្តេ ទ្វេ តយោ ហេតូ ឯកតោ
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេ ហេតូ ចេវ អញ្ញោញ្ញាបេក្ខាយ សហេតុកា ច នាម។
សហេតុកចិត្តេសុ បន ហេតុំ វេបេត្វា សេសា ចិត្តេ ចេតសិកា ធម្មា សហេតុកា
ចេវ ន ច ហេតូ នាម។ ឥមស្មី ទុកេ សព្វេ អហេតុកធម្មា ន វុត្តញ្ញា។
ចេតសិកេសុ បន ហេតុវុត្តិតា អកុសលា ចេវ កុសលាញ្ញាកតា ច, ធនោ ច

សហេតុកោច្ឆេន ហេតុឯវ, សេសាតិជាតិកា, តថា នវត្តញ្ញា ច, មោហោ
បន ហេតុ ចេវ សហេតុកោ ច នវត្តញ្ញា ច។ ចតុត្ថំ។

អនន្តរុកោបិ ឥមិនា ធុកេន សព្វថាបិ សធិសោវាតិ។ បញ្ចមំ។

សហេតុកចិត្តសុ ហេតុវដ្ឋិតា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា នហេតុ សហេតុ
នាម, អហេតុកចិត្តរូបនិព្វានានិ នហេតុ អហេតុកា នាម។ ឥមស្មី បន ធុកេ ធន
ហេតុ នវត្តញ្ញា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវាតិ។ ធម្មំ។

ហេតុកោច្ឆកំ និដ្ឋិតំ។

សត្តសុ ចូឡន្តរុកេសុ អត្តនោ និច្ឆាធុកេន សហ បច្ចយេនាតិ
សប្បច្ចយា, ចិត្តចេតសិកា រូចានិ។ នត្ថិ ឯតេសំ ឧប្បាទេ វា វិចិត្តិយំ វា បច្ចយោ
អហុត្វា ភវនស្សេវាភាវាតិ អប្បច្ចយា, និព្វានមេវ។ ទេសនាយ បនេត្ត
បរមតាយ សោតបតិភវសេន ពហុវចននិទ្ទេសោ កតោ។ ឯវ
សនិទស្សនាធិសុបិ។ ឥទេវា ឥតោ បរាជ ធន ច និប្បទេសទុកានីតិ វេទិតញ្ញានិ។
តតោ បរញ្ចយត្ថ “ឥមេ នវត្តញ្ញា”តិ នវត្តាម, តំ និប្បទេសន្តិ គហេតព្ភំ។
សប្បច្ចយទុកំ។

បច្ចយេហិ សមាគន្ធា កតាតិ សម្ពុតា។ ន សម្ពុតាតិ អសម្ពុតា។ ឥទេវា
សព្វថា សប្បច្ចយទុកសធិសមេវ។ សប្បច្ចយសម្ពុតឧភយទុកំ សព្វថា
សធិសមេវ។ សម្ពុតទុកំ។

រូចាយតនំ សនិទស្សនំ នាម។ សេសរូបចិត្តចេតសិកនិព្វានានិ
អនិទស្សនា នាម។ សនិទស្សនទុកំ។

បសាទវិសយរូបាធិ ធានស សប្បដិយា នាម។
សេសរូបចិត្តចេតសិកនិព្វានាធិ អប្បដិយា នាម។ សប្បដិយទុក្កំ។

អវិជិតញ្ចកវសេន រូបំ ឯតេសំ អត្ថិតិ រូបិនោ, រុប្បនលក្ខណំ វា រូបំ, តំ
ឯតេសំ អត្ថិតិ រូបិនោ, ភូតោចាទាយរូបមេវ។ ន រូបិនោ អរូបិនោ,
ចិត្តចេតសិកនិព្វានាធិ។ រូបិទុក្កំ។

លោកោ វុច្ឆតិ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនដ្ឋន វដ្ឋំ, តស្មី បរិយាបន្នភាវេន លោកេ
និយុត្តាតិ លោកិយា, បញ្ចាទានក្ខន្ធា។ តតោ លោកតោ តត
អបរិយាបន្នភាវេន ឧត្តិណ្ណាតិ លោកុត្តរា, អរិយមគ្គដលនិព្វានាធិ។
ចេតសិកេសុ បនេត្ត យំ វត្ថុញ្ចំ, តំ អសេខត្តិកេ វុត្ថនយេន វេទិតញ្ចំ។
លោកិយទុក្កំ។

កេនចិ វិញ្ញេយ្យាតិ ចក្កុវិញ្ញាណាធិសុ កេនចិ ឯកេន ចក្កុវិញ្ញាណោន វា
សោតវិញ្ញាណាធិនា វា វិជានិតញ្ចា។ កេនចិ នវិញ្ញេយ្យាតិ តេនេវ
ចក្កុវិញ្ញាណោន វា សោតវិញ្ញាណាធិនា វា ន កេនចិ វិជានិតញ្ចាធិ។ ឯវំ ហិ សតិ
ទិដ្ឋម្យិ បទានំ អត្តនាទត្តតោ ទុកោ ហោតិ។ បទភាជនីយស្មិម្បិ “យេ តេ ធម្មា
ចក្កុវិញ្ញេយ្យា, ន តេ ធម្មា សោតវិញ្ញេយ្យា” តិ (ធជ. ស. ១១០១) ឯត្ថកំ ឯកទុក្ខន្តិ
អគ្គហេត្វា “យេ តេ ធម្មា ចក្កុវិញ្ញេយ្យា, ន តេ ធម្មា សោតវិញ្ញេយ្យា, យេ វា បន
តេ ធម្មា សោតវិញ្ញេយ្យា, ន តេ ធម្មា ចក្កុវិញ្ញេយ្យា” តិ (ធជ. ស. ១១០១)
អយមេកោ ទុកោតិ វេទិតញ្ចោ។ តស្ស បន រូបំ ចក្កុវិញ្ញេយ្យំ, សន្នោ ន
ចក្កុវិញ្ញេយ្យាតិ អយមត្ថោ។ ឯវំ សេសេសុបិ ទុកបរិច្ឆេទោ ញាតញ្ចោ។ តត
រូបាយតនំ ចក្កុនា វា ចក្កុវិញ្ញាណោន វា វិញ្ញេយ្យំ នាម។ សេសរូបាបធម្មា
តេនេវ ចក្កុនា វា ចក្កុវិញ្ញាណោន វា កេនចិ នវិញ្ញេយ្យា។ ឯវំ
សោតយានជីវាកាយតត្ថិញ្ញាណមូលិកាសុបិ ចត្វុសុ យោជនាសុ វិភាគោ

យថាជន្រ្ទបំញាតញ្ចោ។ រូបាទយោ បន បញ្ចវិសយា មនោធាតុត្ថយេន កេនចិ
វិញ្ញេយ្យា។ សេសរូបាបធម្មា តេនេវ មនោធាតុត្ថយេន កេនចិ នវិញ្ញេយ្យា។
កិញ្ចាបិ សាមញ្ញតោ មនោវិញ្ញាណោ អវិញ្ញេយ្យស្ស អភាវតោ ចាឡិយំ
មនោវិញ្ញាណវិញ្ញេយ្យសេន ទុកោ ន វុត្តោ, តថាបិ វិសេសតោ វត្ថុញ្ចោ។
តថា ហិ ធម្មិជាបិ កាមាវចរធម្មា កាមាវចរវិចាកាធិនា មនោវិញ្ញាណោ
កេនចិ វិញ្ញេយ្យា, រូបាវចារចរលោកុត្តរបញ្ញត្តិយោ តេនេវ កេនចិ
នវិញ្ញេយ្យា។ តថា កាមរូបាវចារចរបញ្ញត្តិយោ អកុសលាធិនា កេនចិ
វិញ្ញេយ្យា, លោកុត្តរា តេនេវ កេនចិ នវិញ្ញេយ្យា។ តថា ធិញ្ញានំ លោកុត្តរេន
កេនចិ វិញ្ញេយ្យំ, សេសលោកិយលោកុត្តរា តេនេវ កេនចិ នវិញ្ញេយ្យាតិ
ឥមិនា នយេន រូបាវចារចរាធិតេនេន មនោវិញ្ញាណោ កេនចិ
វិញ្ញេយ្យាវិញ្ញេយ្យធម្មា យថាយោគំ យោជេតញ្ចា។ ឯវំ សព្វេ ធម្មា កេនចិ
វិញ្ញេយ្យា, កេនចិ នវិញ្ញេយ្យា នាម។ ឥមស្មិញ្ច ទុកេ បញ្ញត្តិយោបិ លព្ពន្ធិតិ
វេទិតញ្ចាតិ។ កេនចិវិញ្ញេយ្យទុកំ។

ចូឡន្តរទុកា និដ្ឋិតា។

អាសវគោត្ថកេ អាសមន្តតោ សវន្តិទិ អាសវា, ចក្កតោបិ...បេ.... មនតោបិ
សវន្តិ, បវត្តន្តិទិ វុត្តំ ហោតិ។ ធម្មតោ យាវគោត្រភុំ, ឌីកាសតោ យាវភវត្តា
សវន្តិទិ វា អាសវា, ឯតេ ធម្មេ, ឯតញ្ច ឌីកាសំ អន្តោករិទ្ធា បវត្តន្តិទិ អតោ។
អន្តោករណត្តោ ហិ អយំ អា-កាហោ។ ចិវចារិវាសិយជ្ជេន មទិវាធិអាសវា
វិយាតិបិ អាសវា។ យទិ ច ចិវចារិវាសិយជ្ជេន អាសវា, ឯតេ ឯវ ភវិតុំ អរហន្តិ។
អនាធិត្តា អាយតំ វា សំសារទុក្ខំ សវន្តិ បសវន្តិទិបិ អាសវា។ តតោ អញ្ជោ នោ
អាសវា នាម។

តត្ថ កាមាសវោ ភវាសវោ ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោតិ ឥមេ ចត្តារោ អាសវា
 នាម។ តត្ថ អដ្ឋសុ លោភសហគតចិត្តសុ ឧប្បន្នោ សញ្ញេបិ លោភោ
 កាមាសវោ នាម។ អដ្ឋសាលិនិយំ បទ “បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ
 កាមាសវោ” តិ (ធម្ម. ស. អដ្ឋ. ១១០២) ច, “ទិដ្ឋិសហជាតោ រាគោ កាមាសវោ ន
 ហោតិ, ទិដ្ឋិរាគោ នាម ហោតិ” តិ (ធម្ម. ស. អដ្ឋ. ១១០៥) ច, “យោ ព្រហ្មានំ
 វិមានកប្បុរុក្ខាភវណោសុ ធន្តរាគោ ឧប្បជ្ជតិ, សោ កាមាសវោ ន ហោតិ
 បញ្ចកាមគុណិកស្ស រាគស្ស ឥវេវ បហ័នត្តា” តិ ច វុត្តំ។ ចាឡិយំ បទ
 “កាមាសវោ អដ្ឋសុ លោភសហគតេសុ ចិត្តប្បន្នេសុ ឧប្បជ្ជតិ” តិ (ធម្ម. ស.
 ១៤៦៥) ច, “កាមាសវំ បដិច្ច ទិដ្ឋាសវោ អវិជ្ជាសវោ” តិ (បដ្ឋា. ៣.៣.១) ច វុត្តត្តា
 ភវាសវំ វេបេត្វា អវសេសោ សញ្ញេបិ លោភោ កាមាសវោតិ បញ្ញាយតិ
 ទិដ្ឋិសម្បយុត្តរាគស្ស, ព្រហ្មានំ វុត្តាភវណាទីសុ រាគស្ស ច ភវាសវុត្តាភាវា។
 ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តរាគោ ឯវ ហិ រូចារូបភវបត្តនាវសេន បវត្តិយំ ភវាសវោ ហោតិ
 “រូបធាតុយា អរូបធាតុយា ឯត្ថ កវរាគានុសយោ អនុសេតិ” តិ អាទិវចនតោ
 (យម. ២. អនុសយយមក. ២), ន ច កាមាសវភវាសវិនិមុត្តោ លោភោ អត្ថិ។
 យទិ សិយា, “លោភោ សិយា អាសវោ, សិយា នោ អាសវោ” តិ ចាឡិយំ វុត្តញ្ញោ
 ភវេយ្យ, “ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោភេន សម្បយុត្តោ អវិជ្ជាសវោ សិយា
 អាសវសម្បយុត្តោ, សិយា អាសវវិប្បយុត្តោ” តិ ច វុត្តញ្ញោ សិយា។
 បទភាជនីយេ ច កាមាសវនិទ្ទេសេ អាគតស្ស “កាមេសុ កាមច្ចន្នោ” តិ (ធម្ម. ស.
 ១១០៣) ឥមស្ស បទស្ស អដ្ឋសាលិនិយំ “បញ្ចកាមគុណោសុ កាមច្ចន្នោ” តិ (ធម្ម.
 ស. អ. ១១០៣) អត្ថោ វុត្តោ, តស្ស បទ បទស្ស វុត្តកាមេសុ
 កិលេសកាមោតិបិ អត្ថយោជនា សក្កា កាតុំ តេភុមកស្ស ធម្មស្ស
 វុត្តកាមត្តា, តត្ថ សព្ពត្ត រាគស្ស ច កិលេសកាមត្តា។ វុត្តំ ហេតុ
 ធម្មសេនាបតិនា មហានិទ្ទេសេ -

“កតមេ វត្ថុកាមា? មនាបិកា រូចា...បេ... សព្វេបិ កាមាវចរា ធម្មា,
សព្វេបិ រូចាវចរា ធម្មា, សព្វេបិ អរូចាវចរា ធម្មា...បេ... ឥមេ វុច្ឆន្តិ
វត្ថុកាមា។

“កតមេ កិលេសកាមា? ធន្នោ កាមោ រាគោ កាមោ...បេ... យោ
កាមេសុ កាមច្ឆន្នោ កាមរាគោ កាមនង្គិ កាមតណ្ហោ កាមស្មេហោ
កាមបរិឡាហោ កាមមុច្ឆា កាមជ្ឈោសានំ កាមោយោ កាមយោគោ
កាមុចាទានំ កាមច្ឆន្ននិវរណំ...បេ... ឥមេ វុច្ឆន្តិ កិលេសកាមា”តិ
(មហានិ. ១)។

អបិចេត្ត “កាមោយោ កាមយោគោ”តិអាទិនា កិលេសកាមស្ស
កាមោយាទិការំ វេទតា ធម្មសេនាបតិនា វត្ថុកាមត្ថវិសយស្ស រាគស្ស
អាសវាទិការោ អនុញ្ញាតោ, ន បញ្ចកអាមគុណិកស្សេវ រាគស្ស។ ន ច
ឱយាសវេសុ កោចិ វិសេសោ អត្ថិ។ អដ្ឋសាលិនិយម្យិ ហិ ឧចាទានគោច្ឆកស្ស
បទភាជនីយេ “កាមេសុ កាមច្ឆន្នោ”តិ (ធជ. ស. ១២២០) ឥមស្ស “វត្ថុកាមេសុ
កាមច្ឆន្នោ”តិ (ធជ. ស. អ. ១២២០) អយមេវត្ថោ វុត្ថោ។ តតោ អញ្ញេសុ
ហេតុគន្ធកិលេសគោច្ឆកេសុ លោភស្សេវ អនវសេសបរិយាទានំ វុត្ថំ, ន
ឥតរគោច្ឆកេសុ។ តេសុ ច លោភស្ស ចាឡិអនុសារតោ ឱលោកិយមាទេ
កិលេសកាមមត្តកោ។ អនវសេសលោភបរិយាទានំ បញ្ញាយតិ។ វីមសិត្វា
គហោតព្វំ។

ចត្វសុ បទ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តចិត្តេសុ ឧប្បន្នោ រូចាវចរាវេសុ ធន្តរាគភាវេន,
កាមជ្ឈោសាននិកត្តិភាវេន ច បវត្ថោ លោភោ ភវាសវោ ធាម។ អដ្ឋសាលិនិយម្យំ
បទ “សស្សតទិដ្ឋិសហជាតោ រាគោ ភវាសវោ”តិ (ធជ. ស. អដ្ឋ. ១១០២) វុត្ថំ។
ចាឡិយំ បទ “ភវាសវោ ចត្វសុ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តលោភសហគតេស្វ”តិ (ធជ. ស.

១៤៦៥) និយមិត្តា ន សក្កា គហេតុំ, អធិប្បាយោ បន គវេសិតញោ។
ឆ្វាសដ្ឋិបភេទា សញ្ញាបិ ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋាសវោ នាម។ អជ្ឈត្ថកោ សញ្ញាបិ មោហោ
អវិជ្ជាសវោ នាម។ តេសុ ទិដ្ឋាសវោ បឋមេន មគ្គេន បហីយតិ, កាមាសវោ
ចតុហិប័តិ វត្ថុំ យុត្តំ, “តតិយេនា”តិ បន វុត្តំ។ ភវាសវោ, អវិជ្ជាសវោ ច
ចតុត្ថេន បហីយតិ។ ឥមេសញ្ច កាមាសវភវាសវានំ លោកសភាវត្ថា
សភាវតោ តយោ ធម្មា វិភាគតោ ចត្តារោ អាសវា នាម ជាតា។ ឥមេ ឋបេត្វា
សេសា លោកិយលោកុត្តរា សព្វេ ធម្មា នោ អាសវា នាម។ អាសវទុក្ខំ បឋមំ។

អត្តានំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តហិ សហ អាសវេហិតិ សាសវា, សព្វេ
លោកិយធម្មា។ វេ បវត្តមានា នត្ថិ ឯតេសំ អាសវាតិ អនាសវា, នវ
លោកុត្តរធម្មាវ។ ចេតសិកា បនេត្ត លោកិយទុកេ វុត្តសទិសាវ។ សាសវទុក្ខំ
ទុតិយំ។

តតិយាទីនំ ចតុន្នំ ទុកានំ បទត្ថោ វុត្តនយោវ។ សេសមេត្ត ហេតុកោច្ឆកេ
វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។ អយំ បន វិសេសោ - យថា តត្ថ “ន ហេតុ ខោ បន ធម្មា
សហេតុកាបិ, អហេតុកាបិ”តិ អយំ ឱសានទុកោ បឋមទុកេ ទុតិយបទំ
ទុតិយទុកេន យោដេត្វា វុត្តោ, វេមិធ “នោ អាសវា ខោ បន ធម្មា សាសវាបិ,
អនាសវាបិ”តិ ន វុត្តោ។ អយញ្ច តត្ថ តត្ថ វុត្តនយេន ឥហ សង្កហិតោតិ
វេទិតញោ។ យថា ចេត្ថ, វេ សញ្ញោជនកោច្ឆកាទីសុបិ យថានុរូបំ ញាតព្ពំ។

តត្ថ ឆ្វាទស អកុសលចិត្តប្បាទា អាសវសម្បយុត្តា នាម។
នោសមោហមូលចិត្តេសុ មោហោ, កុសលាញកតចិត្តរូបនិព្វានានិ ច
អាសវវិប្បយុត្តា នាម។ ចេតសិកេសុ បន មោហំ ឋបេត្វា សេសា អកុសលា
អាសវសម្បយុត្តាវ, មោហោ បន តិជាតិកោ ច ទិដ្ឋាបិ ហោតិ, សេសា
អាសវវិប្បយុត្តា វេហិតិ។ តតិយំ។

ចត្តារោ អាសវា អាសវា ចេវ សាសវា ច នាម។ តទវសេសា លោកិយធម្មា
សាសវា ចេវ នោ ច អាសវា នាម។ ឥធិ បន លោកុត្តរា ន វត្តញ្ញា។ ចេតសិកេសុ
បន អាសវាតិ វុត្តេហិ សេសា អកុសលា, ករុណាមុទិតា ច សាសវា ចេវ នោ ច
អាសវា ឯវ, សេសា តថា ច ន វត្តញ្ញា ច។ ចតុត្ថំ។

យេ បន លោកមូលេសុ លោកមោហា, លោកទិដ្ឋិមោហោ ចាតិ ទ្វេ តយោ
ឯកតោ កត្វា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេ អាសវា ចេវ អាសវសម្បយុត្តា ច នាម។ ទ្វាទស
អកុសលចិត្តានិ ចេវ អាសវវដ្ឋិតា តំសម្បយុត្តា ច អាសវសម្បយុត្តា ចេវ នោ
ច អាសវា នាម។ ឥធិ បន អាសវវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ញា។ ចេតសិកេសុ បន
អាសវវដ្ឋិតា អកុសលា អាសវសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវា ឯវ, មោហោ
សិយា អាសវោ ចេវ អាសវសម្បយុត្តោ ច, សិយា ន វត្តញ្ញោ, តិជាតិកា សិយា
អាសវសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវា, សិយា ន វត្តញ្ញោ, កុសលាព្យាកតា ន
វត្តញ្ញាវ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ បញ្ចមំ។

លោកុត្តរវដ្ឋិតា អាសវវិប្បយុត្តា សាសវា នាម។ លោកុត្តរា
អាសវវិប្បយុត្តា អនាសវា នាម។ ឥធិ បន អាសវសម្បយុត្តា ន វត្តញ្ញាវ។
ចេតសិកេសុ បន ករុណាមុទិតា អាសវវិប្បយុត្តា សាសវា ឯវ, មោហោ តថា
ច ន វត្តញ្ញោ ច, សេសកុសលាព្យាកតា ទ្វិធាបិ ហោន្តិ, តិជាតិកា ទ្វិធាបិ ន
វត្តញ្ញាវ, មោហាវដ្ឋិតា បន អកុសលា ន វត្តញ្ញាវ។ ធជ្ជំ។

អាសវគោត្តកំ និដ្ឋិតំ។

សំយោជនគោត្តកេ យស្ស សិរីជ្ជន្តិ, តំ បុគ្គលំ វត្តស្មី សំយោជន្តិ ពន្ធន្តិ
សំយោជនា។ តតោ អញ្ញោ នោ សំយោជនា។

តត្ថ កាមរាគសំយោជនំ

កររាគបដិយមានទិដ្ឋិវិចិត្តិក្ខាសីលព្ពតបរាមាសស័ស្សមច្ច្រិយអវិជ្ជាសំយោជនន្តិ ឥមេ ធន ធម្មា សំយោជនា នាម។ តេសុ កាមករទិដ្ឋិអវិជ្ជាសំយោជនានិ អាសវកោច្ឆកេ វុត្តនយានេវ។ “អនត្ថំ មេ អចរិ, ចរតិ, ចរិស្សតិ, បិយស្ស មេ អនត្ថំ អចរិ, ចរតិ, ចរិស្សតិ, អប្បិយស្ស មេ អត្ថំ អចរិ, ចរតិ, ចរិស្សតិ” តិ (ធរ. ស. ១០៦៦) ឯវំ វុត្តហិ នវហិ អាការេហិ សត្តេសុ, អជ្ឈានកោបវសេន សន្និវេសុ ច ឧប្បជ្ឈមាណោ សព្វោបិ នោសោ បដិយសំយោជនំ នាម។

“សេយ្យោហមស្មិ, សទិសោហមស្មិ, ហីនោហមស្មិ” តិ ឯវំ តីហិ អាការេហិ បវត្តោ សព្វោ មាណោ មានសំយោជនំ នាម។ តត្ថ សេយ្យស្សេវ សតោ បុគ្គលស្ស “សេយ្យោហមស្មិ, សទិសោ, ហីនោ” តិ ច តិណ មាណោ ឧប្បជ្ឈតិ, តថា សទិសហីនានម្បិ។ តត្ថ សេយ្យស្ស សេយ្យមាណោវ យាថាវមាណោ។ តថា សទិសស្ស សទិសមាណោ, ហីនស្ស ហីនមាណោ ច។ តិណ្ឌាម្បិ ឥតវេ ទ្វេ ទ្វេ មាណោ អយាថាវមាណាតិ ញាតញ្ចា។

សត្តធម្មសង្ឃសិក្ខាសុ, បុព្ពន្តាបរន្តតទុកយបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ច កម្ពុតារសេន បវត្តា សព្វោបិ វិចិត្តិក្ខាវិចិត្តិក្ខាសំយោជនំ នាម។

កោសីលកោវតាធិហិ សុទ្ធិតិ គហណាការប្បវត្តា ទិដ្ឋិ ឯវំ សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំ នាម។

តទវសេសា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិសំយោជនន្តិ គហេតព្ពំ។

បរលាភសក្ការករុការមាននវន្តនបូជនាធិសុ អសហនាការេន បវត្តា ឥស្សា ឥស្សាសំយោជនំ នាម។ អាវាសមច្ច្រិយំ កុលលាកវណ្ណធម្មមច្ច្រិយន្តិ បញ្ចវិធំ មច្ច្រិយំ មច្ច្រិយសំយោជនំ នាម។ សកលាវាមេបិ ហិ

បរិវេណាវកាធីសុ វា វសន្តោ តត្ថ អញ្ញស្ស វត្ថុសម្បទ្គស្ស បេសលស្ស
ភិក្ខុនោ អាគមនំ ន ឥច្ឆតិ, អាគតស្សាបិ ឱប្បំ គមនញ្ញោ ឥច្ឆតិ, ឥទំ
អាវាសមច្ឆរិយំ នាម។ កណ្តានការកាធីនំ បន តត្ថ វាសំ អនិច្ឆតោ
អាវាសមច្ឆរិយំ នាម ន ហោតិ។

អត្តនោ បន ឧបជ្ជាកកុលេ វា ញាតិកុលេ វា អញ្ញស្ស បេសលស្ស
ឧបសង្កមនំ អនិច្ឆតោ កុលមច្ឆរិយំ ហោតិ, ចាបបុគ្គលស្ស អនិច្ឆតោ បន ន
ហោតិ។ សោ ហិ តេសំ បសាទភេទាយ បដិបដ្ឋតីតិ។

អត្តនា លភនជ្ជានេ ចតុបច្ចយំ លភន្តេ សីលវន្តេ ទិស្វា “មា លភន្ត” តិ
ចិន្តេន្តស្ស លាភមច្ឆរិយំ ហោតិ។ យោ បន សទ្ធាទេយ្យំ វិនិច្ឆាតេតិ, បូតិភាវម្មី
គច្ឆន្តំ អញ្ញស្ស ន ទេតិ, តំ លភន្តំ ទិស្វា “សចេ ឥមំ អញ្ញោ សីលវាលភេយ្យ,
បរិភោគំ គច្ឆេយ្យ” តិ ចិន្តេន្តស្ស មច្ឆរិយំ នាម នត្ថិ។

វណ្ណោ នាម អត្តនា សទិសោ សរីរវណ្ណាបិ គុណវណ្ណាបិ។ តត្ថ “រូបវា
ចាសាទិកោ” តិ បរស្ស សរីរវណ្ណំ, “សីលវា, ធុតវា” តិ អាទិនា គុណវណ្ណាញ
អត្តនោ វណ្ណាភណនជ្ជានេ វុច្ចមានំ អសហន្តស្ស ធុរិទំ វណ្ណាមច្ឆរិយំ នាម
ហោតិ, អបេសលំ បន វិបន្នំ បសំសិទ្ធា បរិសាសុ ឧបត្ថម្ភេន្តំ ទិស្វា
ចាបគរហិតាយ អសហន្តស្ស ន ហោតិ។

ធម្មោតិ បរិយត្តិយេវ, ន បដិវេជោ អរិយានំ តត្ថ មច្ឆរិយាភាវា។ បរិយត្តិ
បន គុទ្ធាត្ថន្តំ អញ្ញោសំ អកថេតុកាមស្ស ធម្មមច្ឆរិយំ នាម ហោតិ,
ធម្មានុគ្គហេន បន លោលស្ស, កាលេន សមណោ, កាលេន និគណ្ឌាទិ ច
ហុត្វា វិចារន្តស្ស បវេណិអាគតំ តន្តី “សណ្ណាសុខុមំ ធម្មន្តំ ភិន្និត្វា
អាលុទ្ធិស្សតិ, អម្ពាភំ សមយំ ភិន្និស្សតិ” តិ ច ន ទេន្តស្ស, បុគ្គលានុគ្គហេន វា

បកតិយា សឋស្ស មាយាវិនោ “សណ្តាសុខុមធម្មំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អញ្ចំ ព្យាករិត្វា
នស្សីស្សតី”តិ ន ទេន្តស្ស ច ធម្មមច្ឆរិយំ ន ហោតិ។ យថា ច ភិក្ខុនំ, ឯវំ
គហជ្ជានម្បិ បញ្ចវិធំ មច្ឆរិយំ យថានុរូបំ ញាតត្ថំ។ សន្នេបតោ បន
គហជ្ជបព្ពជិតានំ អត្តសម្បត្តិនិគ្វហនលក្ខណំ មច្ឆរិយំ នាមាតិ គហេតត្ថំ។

ឥមេសុ ច សំយោជនេសុ ទិដ្ឋិវិចិត្តិក្ខាសីលព្ពតបរាមាសឥស្សមច្ឆរិយានិ
សោតាបត្តិមគ្គេន បហីយន្តិ, បដិយោ អនាគាមិមគ្គេន, កាមរាគោ ចត្វាបិបីតិ
វត្ថុត្ថំ, “តតិយេនា”តិ បន វុត្ថំ។ មានភវរាគអវិជ្ជា អរហត្តមគ្គេន។ តត្ថ ច
អយាថាវមាណោ បឋមមគ្គេន បហីយតីតិ ទដ្ឋញ្ចោ, ឥមេសំ កាមរាគភវរាគានំ
លោភសភាវត្តា ទិដ្ឋិសីលព្ពតបរាមាសានំ មិច្ឆាទិដ្ឋិសភាវត្តា សភាវតោ អដ្ឋេវ
ធម្មា ទស សំយោជនា នាម ជាតា។ ឥមេ ទស វេបេត្វា សេសា
លោកិយលោកុត្តរធម្មា នោ សំយោជនា នាម។ សេសំ អាសវទុក្ខកសទិសំ។
សំយោជនទុកំ បឋមំ។

អារម្មណភាវំ ឧបកន្ធា សំយោជនសំវឡនេន សំយោជនានំ ហិតាតិ
សំយោជនិយា, សាសវធម្មា ឯវំ។ តថា នីវរណិយាតិ ឯត្តាបិ។ ន សំយោជនិយា
អសំយោជនិយា, អនាសវា។ សេសំ សាសវទុក្ខកសទិសមេវ។ ទុតិយំ។

តតិយាទយោបិ អាសវកោច្ឆកេ តតិយាទិសទិសា ឯវំ, វិសេសមត្តមេវេត្ថ
វក្ខាម។ តត្ថ ហិ ធូរាទសាគុសលចិត្តានិ សំយោជនសម្បយុត្តា នាម,
ឧទ្ធច្ចសហគតោ មោហោ, សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ សំយោជនវិប្បយុត្តា នាម។
សេសំ សមមេវ។ តតិយំ។

ធន សំយោជនានិ សំយោជនា ចេវ សំយោជនិយា ច នាម។
តទវសេសលោកិយធម្មា សំយោជនិយា ចេវ នោ ច សំយោជនា នាម។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ចតុត្ថំ។

យេ បន ឧទ្ធច្ឆរិវហិតេសុ ឯកាធនសុ អកុសលចិត្តេសុ វិចិត្តិច្ឆាមោហា
នោសមោហា នោសត្ថេស្សមោហា នោសមច្ឆរិយមោហា លោភមានមោហា
លោភទិដ្ឋិមោហា ចាតិ ទ្វេ តយោ ឯកតោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេ សំយោជនា ចេវ
សំយោជនសម្បយុត្តា ច នាម។ ធាធនាកុសលចិត្តានិ ចេវ
សំយោជនវដ្តិតតំសម្បយុត្តា ច សំយោជនសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច សំយោជនា
នាម។ សេសមិធមនន្តរទុកញ្ច អាសវគោច្ឆកេ បញ្ចមនដ្ឋទុកសទិសមេវ។
កេវលំ អាសវបទដ្ឋានេ សំយោជនបទមេវវិសេសោ។ បញ្ចមនដ្ឋទុកានិ។

សំយោជនគោច្ឆកំ និដ្ឋិតំ។

គន្ថគោច្ឆកេ យស្ស សិរិដ្ឋន្តិ, តំ ចុតិបដិសន្ធិវសេន វដ្តស្មី គន្ថន្តិ យដេន្តិតិ
គន្ថា។ តតោ អញ្ញេ នោ គន្ថា។

តត្ថ អភិជ្ឈាកាយគន្ថោ, ព្យាបាទោ, សីលព្ពតបរាមាសោ,
ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ កាយគន្ថោតិ ឥមេ ចត្តារា ធម្មា គន្ថា នាម។ តត្ថ អភិជ្ឈា
ឯវ នាមកាយំ វុត្តនយេន គន្ថេតីតិ អភិជ្ឈាកាយគន្ថោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។
សព្ពញ្ញភាសិតម្បិ បដិក្ខិបិទ្វា “សស្សតោ លោកោ, ឥទមេវ សច្ចំ,
មោយមញ្ញ” ន្តិ ឥមិនា អាការេន អភិនិវិសេនតោ សីលព្ពតបរាមាសវិវហិតា
សព្ពាបិ ទិដ្ឋិ ឥទំសច្ចាភិនិវេសោ នាម។ សេសា វុត្តត្តាវ។ ឥមេសុ ច បច្ឆិមា ទ្វេ
គន្ថា បឋមេន មគ្គេន បហ័យន្តិ, ព្យាបាទោ តតិយេន, អភិជ្ឈា ចត្វហិបិ។ ឥមេ

ច សភាវតោ តយោ ធម្មា ចត្តារោ គន្តា នាម ជាតា។ ឥមេ បន ឋបេត្វា សេសា
សព្វេ ធម្មា នោ គន្តា នាម។ គន្តុកំ បឋមំ។

អារម្មណករណាវសេន គន្តេហិ គន្តិតញ្ញាតិ គន្តនិយា។ ន គន្តនិយា
អគន្តនិយា។ សេសំ សាសវទុកសទិសមេវ។ ទុតិយំ។

មោហមូលវដ្ឋិតានិ ទស អកុសលចិត្តានិ, ធិដ្ឋិវិប្បយុត្តចិត្តេសុ លោភំ,
នោសមូលេសុ ច នោសំ ឋបេត្វា តំសម្បយុត្តា ច គន្តសម្បយុត្តា នាម។
យថាវុត្តោ លោភោ, នោសោ, មោហមូលានិ, កុសលាព្យាកតានិ ចិត្តានិ,
រូបនិព្វានានិ ច គន្តវិប្បយុត្តា នាម។ ចេតសិកេសុ បន
ធិដ្ឋិមាណសស្យាមច្ឆរិយកុក្កច្ចដិណមិទ្ធានិ គន្តសម្បយុត្តា ឯវ។ នោសវិចិត្តិក្ខា,
កុសលាព្យាកតា ច គន្តវិប្បយុត្តា ឯវ, សេសា ទិដ្ឋាបិ ហោន្តិ។ តតិយំ។

ចត្តារោ គន្តា គន្តា ចេវ គន្តនិយា ច នាម។ តទវសេសា លោកិយា គន្តនិយា
ចេវ នោ ច គន្តា នាម។ តថា ចេតសិកេសុ គន្តវដ្ឋិតា អកុសលា, អប្បមញ្ញា ច,
សេសា ចេតសិកា បន តថា ច ន វត្តញ្ញា ច, ឥធម បន លោកុត្តរា ន វត្តញ្ញា។
ចតុត្ថំ។

ធិដ្ឋិ គន្តាចេវ គន្តសម្បយុត្តា ច នាម។ លោភោ តថា ច ន វត្តញ្ញា ច,
គន្តសម្បយុត្តេសុ គន្តេ ឋបេត្វា សេសា គន្តសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច គន្តា នាម។
ឥធម បន គន្តវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ញា។ ចេតសិកេសុ បន
មាណសស្យាមច្ឆរិយកុក្កច្ចដិណមិទ្ធានិ គន្តសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច គន្តា ឯវ,
មោហាហិរិកានោត្តប្បធិទ្ធានិ តិជាតិកា ច សិយា, តថា នវត្តញ្ញា ច, សេសា
ន វត្តញ្ញា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ បញ្ចមំ។

លោកុត្តរវដ្តិតា គន្ថវិប្បយុត្តា គន្ថនិយា នាម។ លោកុត្តរា បន
គន្ថវិប្បយុត្តា អគន្ថនិយា នាម។ ឥធិ បន គន្ថសម្មយុត្តា នវត្ថុញ។
ចេតសិកេសុ បន ទោសោវិចិកិច្ឆា ករុណា មុទិតា គន្ថវិប្បយុត្តា គន្ថនិយា
ឯវ, មោហាហិរិកា នោត្តប្បឧទ្ធចូលោភា តថា នវត្ថុញ ច, សេសា
កុសលាព្យាកតា ទ្វិធាបិ ហោន្តិ, តិជាតិកា បន ទ្វិធាបិ នវត្ថុញ ច, សេសា
អកុសលាបិ នវត្ថុញ ច។ ធម្មំ។

គន្ថគោដ្ឋកំ និដ្ឋិតំ។

ឱយយោគគោដ្ឋកានិ សត្តថា អាសវគោដ្ឋកសទិសានិ។ បទត្ថមត្តមេវ,
ហេតុ នាមមត្តញ្ចវិសេសោ។ តត្ថ យស្ស សំវិជ្ជន្តិ, តំ វដ្ឋស្មី ឱហនន្តិ
ឱសីទាបន្តិតិ ឱយ។ អារម្មណំ កត្វា អតិក្កមនីយតោ ឱយេហិ
អតិក្កមិតញ្ចាតិ ឱយនិយា។ តថា យោគនិយាតិ ឯត្ថាបិ។ វដ្ឋស្មី យោជេន្តិតិ
យោតា។ សេសំ តាទិសមេវ។

ឱយយោគគោដ្ឋកានិ និដ្ឋិតានិ។

នីវរណគោដ្ឋកេ ចិត្តំ នីវរន្តិ បរិយោនន្តិតិ នីវរណា។ តត្ថ
កាមច្ចន្តនីវរណំ ព្យាចាទនីវរណំ ជិនមិទ្ធនីវរណំ ឧទ្ធចកុក្កច្ចនីវរណំ
វិចិកិច្ឆានីវរណំ អវិជ្ជានីវរណាន្តិ ឥមេ ធន នីវរណា នាម។ តត្ថ ជិនន្តិ
សប្បិចិណ្ឌោវិយ អវិច្ឆារិកតាយ ចិត្តស្ស យនភារោ, ជទ្ធតាតិ អត្ថោ។
មេធាតិ មិទ្ធិ, អកម្មញ្ញភារោ, បចលាយិកការករោតិ អត្ថោ។ ឥទញ្ច
សេឧបុដ្ឋនានំ និទ្ទាយ បុព្វភាគេ, អបរភាគេ ច បចលាយនហេតុកំ ឧប្បជ្ជតិ,
ន និទ្ទោក្កមនកាលេ។ ទីណាសវានម្មិ ហិ ករជកាយស្ស ទុព្ពលភារេន

អសម្មិស្សកវុទ្ធិសន្តតិវសេននិទ្ទោក្កមនំ ហោតិ, តំ បនតេសំ ជិនមិទ្ធិហេតុកំ
នហោតិ, ឥតវេសមេវ ហោតិ។

កេចិ បនរូបមេវ “មិទ្ធុ”ន្តិវទន្តិ, តំ ន យុត្តំ, “ជិនមិទ្ធិនីវរណំ
អវិជ្ជានីវរណោន នីវរណាញោវ នីវរណាសម្មយុត្តញ្ចា”តិ អរូបធម្មេហិ
សម្មយោកវចនតោ អរូបមេវ។ អកុសលញ្ច “ជិនមិទ្ធិនីវរណាស្ស
បហ័នត្តា”តិអាទិបហានវចនតោ។ អកុសលា ឯវ ហិ បហាតញ្ចា, តស្មា
អារុប្បេបិ ចេតំ ឧប្បជ្ជតិ។ “នីវរណំ ធម្មំ បដិច្ច នីវរណោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ ន
បុរេជាតបច្ចយា”តិ (បដ្ឋា. ៣.៨.៨) ឯតស្ស វិភង្គេ “អារុប្ប កាមច្ឆន្ទនីវរណំ
បដិច្ច ជិនមិទ្ធិឧទ្ធច្ចអវិជ្ជានីវរណា”ន្តិ (បដ្ឋា. ៣.៨.៨) សព្វំវិត្តាវេតព្វំ។ “សោប្បំ
បចលាយិកា”តិ (ធជ. ស. ១១៦៣) បទភាជនីយេ បនស្ស ជលូបចារេន វុត្តន្តិ
វេទិតព្វំ។ ជិនំ មិទ្ធិញ្ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ នីវរណាជ្ជានេ ឯកនីវរណំ វុត្តំ, តថា
ឧទ្ធច្ចកុក្កច្ចញ្ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ។ តត្ថ កុក្កច្ចន្តិ “អកតំ វត មេ កល្យាណំ, កតំ
ចាប”ន្តិអាទិនា ឧប្បជ្ជមានោ វិប្បជិសារោ។ តេនេវស្ស បទភាជនីយេ “ចេតសោ
វិប្បជិសារោ មនោវិលេខោ”តិ ច វុត្តំ។ “អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញិតា”តិអាទិ
បន កុក្កច្ចមូលនស្សនត្ថំ។ ឯវសញ្ញិតាយ ហិ កតេ វីតិក្កមេ បច្ឆា “ឧដ្ឋ មយា
កត”ន្តិ សុទិន្នាធិនំវិយ វិប្បជិសារោ ឧប្បជ្ជតិ។ យំ បនវិនយេ “អថ ខោ
អាយស្មា សាវិបុត្តោ... បេ... កុក្កច្ចាយន្តោ ន បដិក្កហេសី”តិ (ចាចិ. ២០៤)
កុក្កច្ចំ អាគតំ, តំ នីវរណាកុក្កច្ចំ។ ន ហិ អរហតោ នីវរណំ អត្ថិ,
នីវរណាវតិរូបកំ បន “កប្បតិ, ន កប្បតិ”តិ វីមសនសម្ពាទំវិនយ កុក្កច្ចំ
នាមេតន្តិ វេទិតព្វំ។ សេសនីវរណានិ វុត្តត្ថានិ ឯវ។ ឥមេសុ ច កុក្កច្ចវិចិកិច្ឆា
បឋមេន មគ្គេន បហ័យន្តិ, ព្យាចារោ តតិយេន, ជិនមិទ្ធិទ្ធាវិជ្ជា ចតុត្ថេន,
កាមច្ឆន្នោ ចតុហិបីតិ វុត្តព្វំ, “តតិយេនា”តិ បន វុត្តំ។ ឥមេ ច សភាវតោ អដ្ឋ

ធម្មា ធនីវរណា នាម ជាតា, ឥមេ បន ឋេបេត្វា សេសា នោ នីវរណា នាម។
នីវរណាទុកំ បឋមំ។

ទុតិយំ សាសវទុកសទិសមេវ។ ធានស អកុសលចិត្តានិ
នីវរណាសម្មយុត្តា នាម។ សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ នីវរណាវិប្បយុត្តា នាម។
ចេតសិកេសុ អកុសលា នីវរណាសម្មយុត្តាវ, កុសលាព្យាកតា
នីវរណាវិប្បយុត្តាវ, សេសា ទិដាបិ ហោន្តិ។ តតិយំ។

ធនីវរណា នីវរណា ចេវ នីវរណិយា ច នាម។ សេសា លោកិយា
នីវរណិយា ចេវ នោ ធនីវរណា នាម។ លោកុត្តរា នវត្តញ្ញា។ សេសំ
អាសវគោច្ឆកេ ចតុត្ថសទិសមេវ។ ចតុត្ថំ។

ធនីវរណា នីវរណា ចេវ នីវរណាសម្មយុត្តា ច នាម។ តទញ្ញោ
នីវរណាសម្មយុត្តា បន នីវរណាសម្មយុត្តា ចេវ នោ ធនីវរណា នាម។ តថា
ចេតសិកេសុ នីវរណាវិហិតា អកុសលា, តិជាតិកា បន តថា ច នវត្តញ្ញា ច,
កុសលាព្យាកតា នវត្តញ្ញាវ។ ឥធម បន នីវរណាវិប្បយុត្តា សព្វេ នវត្តញ្ញា។
បញ្ចមំ។

លោកុត្តរវដ្តិតា នីវរណាវិប្បយុត្តា នីវរណិយា នាម។ លោកុត្តរា
នីវរណាវិប្បយុត្តា អនីវរណិយា នាម។ ឥធម បន នីវរណាសម្មយុត្តា នវត្តញ្ញា។
ចេតសិកេសុ បន ករុណាមុទិតា នីវរណាវិប្បយុត្តា នីវរណិយាវ,
កុសលាព្យាកតា ទិដាបិ ហោន្តិ, តិជាតិកា តថា ច នវត្តញ្ញា ច, អកុសលា បន
នវត្តញ្ញាវ។ ធន្នំ។

នីវរណាគោច្ឆកំ និដ្ឋិតំ។

បរាមាសគោត្តកេ ធម្មានំ យថាភូតំ អនិច្ចាទិអាការំ អតិក្កមិត្វា
“និច្ច”ន្តិអាទិវសេន បវត្តមាធា បរតោ អាមសន្តិទិ បរាមាសា។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ។
ពហុវចននិទ្ទេសេ ការណំ វុត្តមេវ។ តទញ្ញោ សញ្ញេ ធម្មា នោ បរាមាសា នាម។
បរាមាសទុកំ បឋមំ។

បរាមាសេហិ អារម្មណាករណាវសេន បរាមជ្ឈត្តា បរាមជ្ជា។ សេសំ
អាសវទុកសទិសមេវ។ ទុតិយំ។

ទិដ្ឋិសម្បយុត្តចិត្តេសុ ទិដ្ឋិវិហិតា ធម្មា បរាមាសសម្បយុត្តា នាម។
សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ បរាមាសវិប្បយុត្តា នាម។ ឥធម បន ទិដ្ឋិ ន វត្តញ្ញា,
សេសចេតសិកេសុ បន មាណោសស្សរាមច្ឆរិយ កុក្កច្ឆរិចិកិច្ឆា,
កុសលាព្យាកតា ច បរាមាសវិប្បយុត្តា វេ, សេសា ទិដ្ឋិជាបិ ហោន្តិ។ តតិយំ។

ទិដ្ឋិ វេ បរាមាសា ចេវ បរាមជ្ជា ច នាម។ សេសលោកិយា បរាមជ្ជា ចេវ
នោ ច បរាមាសា នាម។ ឥធម បន លោកុត្តរា ន វត្តញ្ញា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។
ចតុត្ថំ។

ឥមស្មី បន គោត្តកេ “បរាមាសា ចេវ ធម្មា បរាមាសសម្បយុត្តា ចា”តិ
អយំ ទុកោ ន លព្ពតិ។ ន ហិ ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិយា សម្បយុត្តិទិ។ បច្ឆិមទុកេ
លោកុត្តរវដ្តិតា បរាមាសវិប្បយុត្តា បរាមជ្ជា នាម។ លោកុត្តរា
បរាមាសវិប្បយុត្តា អបរាមជ្ជា នាម។ ឥធម បន បរាមាសោ, តំសម្បយុត្តា ច ន
វត្តញ្ញា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

បរាមាសគោត្តកំ និដ្ឋិតំ។

មហន្តរាយកេសុ អារម្មណ៍ អគ្គហេតុ អប្បវត្តិតោ សហ អារម្មណេនាតិ
សារម្មណា, ចិត្តចេតសិកា។ នត្តិ អារម្មណមេតេសន្តិ អនារម្មណា,
រូបនិព្វានានិ។ សារម្មណាទុក្ខំ។

ចិន្ទនដ្ឋេន ចិត្តំ, ចិត្តតាយ វា ចិត្តំ។ តំ ហិ វត្ថុទ្វារាម្មណកិច្ចាធិភេទតោ,
អតីតាធិភេទតោ ច អត្តនោវិចិត្តតាយ ចិត្តន្តិវុច្ឆតិ ចិត្តករណតាយ វា។
លោកស្មី ហិ ចិត្តកម្មតោ ឧត្តរិតរំ ចិត្តំ នាម នត្តិ, តស្មីម្យិ ចរណំ នាម ចិត្តំ
អតិចិត្តំ ហោតិ។ យំ វា បនញ្ញម្យិ លោកេ សិប្បជាតំ, សព្វំ តំ ចិត្តេនេវ
ករីយតិ។ ឯវំ តស្ស តស្ស ចិត្តស្ស និច្ចាទកំ ចិត្តម្យិ តថេវ ចិត្តំ ហោតិ។ យថា
ចិន្តិតស្ស វា អនវសេសស្ស អនិប្បជ្ឈនតោ តតោបិ ចិត្តមេវ ចិត្តតរំ, តថា
យទេតំ នេវមនុស្សនិរយតិវច្ឆានភេទាសុ គតីសុ កុសលាកុសលកម្មនានត្ថំ,
តេន តាសុ គតីសុ អបទទ្ធិបទាធិឧច្ឆត្តនិបត្តាធិនានត្ថំ, តស្មី តស្មី អត្តភាវេ
ធីយរស្សដូលាដូលសុវណ្ណាទុព្ពណ្ណាធិលាភាលាភាធិ ចាតិ ឯវមាធិ អដ្ឋត្ថំ ចិត្តំ,
ពហិមា ច បថីបព្ពតតិណារុក្ខលតាធិនេវព្រហ្មវិមានកប្បរុក្ខាធិភូតំ
កម្មបច្ចយំ ចិត្តំ, តម្យិ ចិត្តេនេវ កតំ, តតោ ចិត្តមេវ ចិត្តតរំ ចិន្តិតនិយាមេន
សញ្ញាការស្ស អសម្ភវតោ។ ឯវំ ចិន្ទនដ្ឋេន, ចិត្តវិចិត្តដ្ឋេន, ចិត្តករណដ្ឋេន ច
“ចិត្ត”ន្តិវិញ្ញាណំ វេទិតព្ពំ, តនេវវិញ្ញាណំ ចិត្តំ នាម។ ចេតសិករូបនិព្វានានិ
នោ ចិត្តា នាម។ ចិត្តទុក្ខំ។

អវិប្បយោគវសេន ចេតសិ និយុត្តា ចេតសិកា, ជស្សនយោ ទ្ធិបញ្ញាស
ធម្មា។ ចិត្តរូបនិព្វានានិ អចេតសិកា នាម។ ចេតសិកទុក្ខំ។

ចេតសិកា ឯវ ចិត្តសម្បយុត្តា នាម។ រូបនិព្វានានិ ចិត្តវិប្បយុត្តា នាម, ឥធ
បន ចិត្តំ ន វត្ថុព្ពំ។ ចិត្តសម្បយុត្តទុក្ខំ។

និងនូវការប្រគល់តាម ឧប្បាទតោ យាវ ភក្ត្រាចិត្តន សំសង្ខាតិ
ចិត្តសំសង្ខា។ ឯកតោ វត្តមានាបិ និរន្តរការំ អនុបគមនតាយ ចិត្តន
វិសំសង្ខាតិ ចិត្តវិសំសង្ខា។ សេសំ អនន្តរទុក្ខកសទិសមេវ។ ចិត្តសំសង្ខទុក្ខំ។

សមុជ្ឈហន្តិ ឯតេនាតិ សមុជ្ឈានំ, ចិត្តំ សមុជ្ឈានំ ឯតេសន្តិ ចិត្តសមុជ្ឈានា,
ចេតសិកានិ ចេវ ចិត្តជ្រូបកលាថា ច។ ចិត្តំ, បន អចិត្តជ្រូបកលាថា,
និព្វានញោ នោ ចិត្តសមុជ្ឈានា នាម។ ចិត្តសមុជ្ឈានទុក្ខំ។

សហ ភវន្តិចិ សហភុនោ, ចិត្តន សហភុនោ ចិត្តសហភុនោ, ចេតសិកានិ
ចេវ កាយវចីវិញ្ញត្តិយោ ច។ ចិត្តំ, បន វិញ្ញត្តិវដ្តិត្រូបនិព្វានានិ ច នោ
ចិត្តសហភុនោ នាម។ ចិត្តសហភុទុក្ខំ។

អនុបវិវត្តន្តិចិ អនុបវិវត្តិនោ, កី អនុបវិវត្តន្តិ? ចិត្តំ, ចិត្តស្ស អនុបវិវត្តិនោ
ចិត្តានុបវិវត្តិនោ។ សេសំ អនន្តរទុក្ខកសទិសមេវ។ ចិត្តានុបវិវត្តិទុក្ខំ។

ឥតោ បរេ បន តយោ ទុក្ខា ចេតសិកទុក្ខកសទិសាវ, កេវលំ បទត្តមត្តមេវ
វិសេសោ។ តត្ថ ចិត្តសំសង្ខា ច តេ ចិត្តសមុជ្ឈានា ឯវ ចាតិ
ចិត្តសំសង្ខសមុជ្ឈានា។ ចិត្តសំសង្ខា ច តេ ចិត្តសមុជ្ឈានា ច ចិត្តសហភុនោ ឯវ
ចាតិ ចិត្តសំសង្ខសមុជ្ឈានសហភុនោ, ចិត្តសំសង្ខា ច តេ ចិត្តសមុជ្ឈានា ច
ចិត្តានុបវិវត្តិនោ ឯវ ចាតិ ចិត្តសំសង្ខសមុជ្ឈានានុបវិវត្តិនោ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

តទនន្តរេ បន អជ្ឈត្តិកទុកេ អជ្ឈត្តជ្ឈត្តំ អជ្ឈត្តត្តិកេ វុត្តវសេន អជ្ឈត្តាវ
អជ្ឈត្តិកា។ បសាទ្យបចិត្តសម្ពាតានិ ធម៌ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ។ តតោ
ពហិភូតា ពហិរា។ សេស្ស ចេតសិកនិព្វានបញ្ញត្តិសម្ពាតានិ ធម៌
ពហិរាយតនានិ, ឥធ បន បញ្ញត្តិយោបិ លព្ពន្ធិ។ អជ្ឈត្តិកទុក្ខំ។

ឧបាទិយន្តេវ ភូតានិ, ន ភូតាវិយ ឧបាទិយន្តិតិ ឧបាទានា, ចតុវិសតិ
ឧបាទានុចានិ វ។ ន ឧបាទិយន្តិតិ នោ ឧបាទានា,
ចតុមហាភូតចិត្តចេតសិកនិព្វានានិ។ ឧបាទានុកំ។

ទូត្ថីស លោកិយវិចាកចិត្តានិ, កម្មជ្រូបញ្ច ឧបាទិន្នា នាម។
សេសលោកិយលោកុត្តរានិ, និព្វានញ្ច អនុបាទិន្នា នាម។ សេសំ
ឧបាទិន្នបាទានិយត្តិកេ វុត្តានុសារេន ញ្ញាតញ្ចំ។ ឧបាទិន្នុកំ។

មហន្តរទុកា និដ្ឋិតា។

ឧបាទានកោដ្ឋកេតុសំ អាទិយន្តិតិ ឧបាទានា, ទទ្ធក្តាបំ កណ្ណាន្តិតិ
អត្តោ។ ទទ្ធត្ថោ ហិ ឯត្ថ ឧប-សន្នោ “ឧបាយាសោ” តិអាទីសុវិយ។ តតោ អញ្ញោ
នោ ឧបាទានា។ តត្ថ កាមុចានំ ទិដ្ឋចានំ សីលត្ថតុចានំ
អត្តវាទុចានន្តិ ឥមេ ឧបាទានា នាម។ តត្ថ វុត្ថុកាមេសុ ឧប្បន្នោ
កិលេសកាមោវ វុត្ថនយេន ឧបាទានន្តិ កាមុចានំ។ វរំ សេសេសុបិ។ តត្ថ
វិសតិវុត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ អត្តវាទុចានំ នាម។ សេសានិ បុព្វេ វុត្តានេវ។
បច្ឆិមានិ បនេត្ថ តីណិ ឧបាទានានិ តថាបវុត្ថទិដ្ឋិ វ។ តានិ ច បឋមេន មគ្គេន
បហាយន្តិ, កាមុចានំ ចតុហិបិ។ ឥមេ ច សភាវតោ ទ្វេ ធម្មាវិភាគតោ
ចតុវុចានានា នាម ជាតា។ ឥមេ បន ឋបេត្វា សេសា សព្វេ ធម្មា នោ ឧបាទានា
នាម។ ឧបាទានុកំ បឋមំ។

ឧបាទានិយទុកោ សំយោជនិយទុកសទិសោវ។ ទុតិយំ។

អដ្ឋលោភសហគតចិត្តានិ, តំសម្បយុត្តេសុ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោកំ ឋបេត្វា
សេសា ច ឧបាទានសម្បយុត្តា នាម។ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តលោភនោសមោហមូលានិ,
កុសលាព្យាកតានិ ច ចិត្តានិ, រូបនិព្វានានិ ច ឧបាទានវិប្បយុត្តា នាម។

ចេតសិកេសុ បន ធិដ្ឋិមាណ ឧបាទានសម្បយុត្តារ៍,
នោសសស្សមច្ឆរិយកុក្កច្ឆរិចិកិច្ឆា, កុសលាព្យាកតា ច ឧបាទានវិប្បយុត្តា
ឯវ៍។ សេសា ធុរិធាបិ ហោន្តិ។ តតិយំ។

ចត្តារិ ឧបាទានានិ ឧបាទានា ចេវ ឧបាទានិយា ច នាម។ តទវ៍សេសា
លោកិយា ឧបាទានិយា ចេវ នោ ច ឧបាទានា នាម។ ឥធ បន លោកុត្តរា ន
វត្តញ្ញា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ ចតុត្ថំ។

បញ្ចមនដ្ឋនុកា ចាបតោ គន្ធតោច្ឆកេ បញ្ចមនដ្ឋនុកសទិសាវ៍, កេវលំ
បញ្ចមនុកេ “ចេតសិកេសុ មាណោ ឧបាទានសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច ឧបាទានោ
ឯវ៍, មោហាហិរិកានោត្តប្បឧទ្ធច្ចនិមិទ្ធានិ តិជាតិកានិ តថា ច ន វត្តញ្ញា
ចា”តិ ឥទញ្ច, ធនដ្ឋនុកេ “ចេតសិកេសុ នោសសស្សមច្ឆរិយកុក្កច្ឆរិចិកិច្ឆា
អប្បមញ្ញា ឧបាទានវិប្បយុត្តា ឧបាទានិយា ឯវ៍,
មោហាហិរិកានោត្តប្បឧទ្ធច្ចលោកនិមិទ្ធានិ តថា ច ន វត្តញ្ញានិ ចា”តិ
ឯត្តកមេវ ចាបតោវិសេសោ, អត្ថតោ បន នាមមត្តកោវិសេសោ។ សេសោ
សុវិញ្ញេយ្យាវ៍។ បញ្ចមនដ្ឋានិ។

ឧបាទានគោច្ឆកំ ធិដ្ឋិតំ។

កិលេសគោច្ឆកេ សំកិលិដ្ឋតិកេ វុត្តនយេន បទត្ថោ វេទិតញ្ញា។ លោភោ
នោសោ មោហោ មាណោ ធិដ្ឋិវិចិកិច្ឆា ចិនំ ឧទ្ធច្ចំ អហិរិកំ អនោត្តប្បន្តិ ឥមេ
ទស ធម្មា កិលេសា នាម។ ឥមេ ច វុត្តត្ថា ឯវ៍, ឥធ បន លោភោ,
ហេតុគន្ធនីវរណាឧបាទានគោច្ឆកេសុ លោភោ ច និប្បទេសតោ
ចតុមគ្គវដ្ឋ្យបិ ឯកេនេវ កោដ្ឋាសេន បីតោ, សេសគោច្ឆកេសុ សោ សញ្ញាបិ
លោភោ “កាមាសវោ ភវាសវោ”តិអាធិនា ទ្វេ ទ្វេ កោដ្ឋាសា ហុត្វា បីតោ,

ឥមិនា បន អដ្ឋកថាវចនេនាបិ ភវាសវាទិព្យតិវត្តោ សញ្ញោ ចតុមគ្គវដ្ឋោបិ
រាគោ កាមាសវាទីសុ សង្កហិតោ។ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ បន ភវរាគោបិ ន
បញ្ចកាមគុណិករាគមត្តោវាតិ បញ្ញាយតិ, “អារុប្ប កាមច្ឆន្ទនីវរណំ បដិច្ច
ចិនមិទ្ធីនីវរណា”ន្តិអាទិចាឡិតោ (បដ្ឋា. ៣.៨.៨) ចេតំ ធន្តព្វំ
បញ្ចកាមគុណិករាគស្ស រូចារូបភូមីសុ អនុប្បជ្ឈនតោ។ ឥមេសុ ច
កិលេសេសុ ធិដ្ឋិវិចិកិច្ឆា បឋមេន មគ្គេន បហីយន្តិ, ធាសោ តតិយេន,
លោភាធម្មោ ចតុហិបិ។ ឥមេ បន ធន ធម្ម វេបេត្វា សេសា នោ កិលេសា
នាម។ កិលេសទុកំ បឋមំ។

សំកិលេសិកទុកោ សាសវទុកសទិសោវ។ ទុតិយំ។

សំកិលិដ្ឋទុកោ, កិលេសសម្បយុត្តទុកោ ចាតិ ទ្វេបិ សមាធត្តាវ។ តេ ច
នីវរណាគោច្ឆកេ តតិយទុកសទិសាវ។ តតិយចតុត្ថានិ។

ធន កិលេសា កិលេសា ចេវ សំកិលេសិកា ច នាម។ សេសា
លោកិយធម្មា សំកិលេសិកា ចេវ នោ ច កិលេសា នាម។ ឥធន បន លោកុត្តរា
នវត្តញ្ញា។ សេសំ នីវរណាគោច្ឆកេ ចតុត្តទុកសទិសមេវ។ បញ្ចមំ។

ធន្ឋសត្តមទុកានិបិ អញ្ញមញ្ញំ សមាធត្តានេវ។ តានិ ធន្ឋសត្តមានិ
នីវរណាគោច្ឆកេ យថាក្កមំ ចាបតោ បញ្ចមធន្ឋទុកសទិសានិ, អត្ថតោ បន
នាមមត្តកោវ វិសេសោ។ សេសោ សុវិញ្ញាយោ។ ធន្ឋសត្តមអដ្ឋមានិ។

កិលេសគោច្ឆកំ និដ្ឋិតំ។

បិដ្ឋិទុកេសុ អាទិតោ ចត្តារោ ទុកា ធន្សនេនបហាតព្ពត្តិកេ,
ធន្សនេនបហាតព្ពហេតុកេ ច វុត្តនយេន វេទិតញ្ញា។ កេវលំ បន តត្ថ

បឋមត្តិកេ វុត្តសុ ទស្សនេនបហាតព្ពេ ធម្មេ វេបេត្វា សេសា ឥធ
បឋមទុកស្ស ទុតិយបទេ ទស្សនេនបហាតព្ពេសុ បរិសន្តិ,
ភាវនាយបហាតព្ពេ វេបេត្វា សេសា ឥធ ទុតិយទុកេ នភាវនាយបហាតព្ពេសុ
បរិសន្តិ។ តត្ថ ច ទុតិយត្តិកេ វុត្តសុ ទស្សនេនបហាតព្ពេហេតុកេ វេបេត្វា
សេសា ឥធ តតិយទុកេ នទស្សនេនបហាតព្ពេហេតុកេ,
ភាវនាយបហាតព្ពេហេតុកេ ច វេបេត្វា សេសា ឥធ ចតុត្ថទុកេ
នភាវនាយបហាតព្ពេហេតុកេសុ បរិសន្តិ។

បទត្តោ ច ទស្សនេន បហាតព្ពេ ហេតុ ឯតេសំ អត្ថិតិ
ទស្សនេនបហាតព្ពេហេតុកា។ ឯវំ ភាវនាយបហាតព្ពេហេតុកាតិ ឯត្តាបិ
អត្តោ វេទិតព្ពេ។ ឯវំ ហិ សតិ អហេតុកានំ អគ្គហរំ សិយាតិ ឯត្តកមេវ
វិសេសោ។ តិកទ្វយមេវ ហិ ភក្កា ទេសនាវិលាសេន ចត្តារោ ទុកេ កត្វា
ទេសេសិ។ សេសំ តាទិសមេវ។ ចត្តារោ ទុកា និដ្ឋិតា។

បញ្ចបញ្ញាសសរិតក្កចិត្តសុ វិតក្កវិវហិតា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា
សរិតក្កា នាម។ វិតក្កោ, បន សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ ច អរិតក្កា នាម។
បញ្ចមំ។

ធនដ្ឋិយា សរិចារចិត្តសុ វិចារវិវហិតា ធម្មា សរិចារា នាម។ វិចារោ, បន
សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ ច អរិចារា នាម។ សេសំ ឥធ, អនន្តេ វុត្តទុកេ ច
វិតក្កត្តិកេ វុត្តានុសារេន ព្រាតព្ពំ។ ធន្នំ។

ឥតោ បរេសុ សប្បីតិកទុកោ, បីតិសហគតទុកោ ច សមាទត្តាវ, តេ ច
សុខសហគតឧបេក្ខាសហគតទុកា ចាតិ ចត្តារោបិ ទុកា បីតិត្តិកេ
វុត្តនយាវ។ កេវលំ បនេតេសំ ទុកានំ បឋមំ បទំ តត្ថ បរិសតិ, បីតិត្តិកេ

ឥតរឹតបទធូលសង្ក័ហិតា, អសង្កហិតា ច សព្វេ អត្តា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេត្ត
ទុកានំ ទុតិយបទេសុ អត្តតោ សង្កហិតា, ឥមេ ច និប្បទេសទុកាតិ អយមេវ
វិសេសោ។ សត្តមអដ្ឋមនវមទសមា។

តទនន្តវេសុ កាមាវចរាតិ ឯត្ថ “ហេដ្ឋតោ អវិចិន្តិយំ បរិយន្តំ ករិត្វា
ឧបរិតោ បរិនិម្មិតវសវត្ថំ ទេវេ អន្តោ ករិត្វា យំ តស្មី អន្តវេ ឯត្តាវចរា ឯត្ថ
បរិយាបន្នា”តិ ឯវំ (ធម. ស. ១២៨៧) ចាឡិយំ បរិច្ឆិន្នានំ ចតុន្នំ អចាយានំ,
មនុស្សានំ, ធន្នំ ទេវលោកានញ្ច វសេន ឌីកាសតោ ឯកាទសវិជោ កាមភវោ
“កាមោ”តិ វុច្ឆតិ ឧត្តរបទលោបេន យថា “រូបបបត្តិយា”តិ អាទីសុ រូបភវោ
“រូប”ន្តិ។ តស្មី កាមេ អវចរន្តិ បវត្តន្តិតិ កាមាវចរា។ យេតុយ្យតោ ចេតំ វុត្តំ
រូបារូបេសុ ចេតេសញ្ច ឥធម បវត្តិតោ “ថលចរា”តិ អាទីសុ វិយ។
កាមភវសម្ពាតេ វា កាមេ បដិសន្ធិ អវចារន្តិតិ ឯ កាមាវចរា,
កុសលាកុសលានិ។ ឧទ្ធច្ចសហគតចិត្តំ បទ អព្យាកតចិត្តសទិសំ។
តទាយត្តតាយ, អារម្មណាករណាវសេន វា កិលេសកាមោ ឯត្ថ អវចរតីតិ ឯ
កាមាវចរំ។ កាមព្យោស រូបារូបាវចរធម្មេសុបិ អវចរតិ, វុឡិកោ បទ “វទតីតិ
វច្ឆោ”តិ អាទីសុ វិយ ឥមេ ឯវ “កាមាវចរា”តិ វុច្ឆន្តិ។ អបិ ច កាមតណ្ហា
រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហាតិ ឯត្ថ វុត្តកាមតណ្ហាសម្ពាតោ កាមោ ឯត្ថ
អវចរតីតិ ឯ កាមាវចរា។ ឯវំ ព្រហ្មានំ វិមាណាករណាទីសុ ធន្តរាគស្សបិ
កាមតណ្ហាភាវោ សិទ្ធា, រូបតណ្ហាវិសយានម្បិ ច ព្រហ្មានំ កម្មជរូចាទីនំ
កាមតណ្ហាយបិ វិសយតាយ កាមាវចរតា សិទ្ធា ហោតិ។ ន រូបារូបាវចរានំ
តទភាវតោ តទញ្ញោ ន កាមាវចរា។ ឥមិនា នយេន រូបាវចរាទិទុកានម្បិ
បទត្ថោ យថាវហំ ញ្ញាតញ្ញោ។ តត្ថ ចតុបញ្ញាស កាមាវចរចិត្តានិ, សព្វញ្ច រូបំ
កាមាវចរា នាម។ សេសចិត្តនិព្វានានិ ន កាមាវចរា នាម។ ចេតសិកេសុ វុត្តព្គំ
បរិយាបន្នុកេ ឯវ អាវិ ភវិស្សតិ។ ឯកាទសមំ។

បន្ទូលស រូបាវចរចិត្តានិ រូបាវចរា នាម។ សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ ន រូបាវចរា
នាម។ ធានសម្មំ។

ធានស អរូបាវចរចិត្តានិ អរូបាវចរា នាម។ សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ ន
អរូបាវចរា នាម។ តេរសម្មំ។

តេភូមកវដ្តេ បរិយាបន្នា អន្តោគធាតិ បរិយាបន្នា, លោកិយធម្មាវ។ តត្ថ
ន បរិយាបន្នាតិ អបរិយាបន្នា, លោកុត្តរា។ ចេតសិកេសុ បន
កាមាវចរទិកុកានំ ចតុន្ទម្បិ សាធារណាវិនិច្ឆយោ ឯវំ វេទិតញោ -
អកុសលចេតសិកា កាមាវចរាវ, អប្បមញ្ញា កាមរូបាវចរា, វិរតិយោ បន
កាមាវចរបរិយាបន្នា, វិតក្កវិចារបីតិយោ បន កាមរូបាវចរបរិយាបន្នា,
សេសា ចតុភូមកាតិ។ ចុទ្ធសម្មំ។

វដ្តមូលំ ជិន្នន្តា និព្វានំ អារម្មណំ កត្វា វដ្តតោ នីយន្តីតិ និយ្យានិកា, ចន្តាវ
លោកុត្តរមគ្គចិត្តានិ។ ឥមិនាលក្ខណេន ន និយ្យន្តីតិ អនិយ្យានិកា,
សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។ បញ្ចនសម្មំ។

ចុតិយា វា អត្តនោ វា បវត្តិយា អនន្តំ ជលទានេ និយតត្តា និយតា,
មិច្ឆត្តនិយតា, សម្មត្តនិយតា ច។ តថា អនិយតត្តា អនិយតា, សេសធម្មា។
សេសំ វុត្តនយមេវ។ សោឡសម្មំ។

អញ្ញោ ធម្មេ ឧត្តរន្តិ អតិក្កមន្តីតិ ឧត្តរា, អត្តានំ ឧត្តរិតុំ សមត្ថេហិ សហ
ឧត្តរេហិតិ សឧត្តរា, លោកិយាវ។ នត្តិ ឯតេសំ ឧត្តរាតិ អនុត្តរា, លោកុត្តរា។
សត្តរសម្មំ។

រណ្តំ កន្តំ ឯតេហ្មីតិ រណា, យេហ្មី អភិក្ខតា សត្តា នាធម្មការតោ
បរិទេវន្តិ, តេសំ អកុសលមូលានំ ឯតំ អធិវចនំ, តេហ្មី សម្មយោគវសេន,
បហានេកជ្ជតាវសេន ច សហ រណេហ្មីតិ សរណា។ ឯតេនាការេន នត្តិ
ឯតេសំ រណាតិ អរណា។

តត្ថ ធូរាទស អកុសលចិត្តានិ សរណា នាម។ សរណាធម្មេសុ ចេត្ត
លោកនោសមោហា រណា ចេវ សរណា ច, តេសុ លោកនោសា មោហានេវ
សម្មយោគតោ សរណា, តថា វិចិត្តិច្ឆន្ទច្ចសហគតចិត្តំ, តំសម្មយុត្តា ច។
មោហោ បន តេសុ សម្មយោគតោ សរណា, ធិដ្ឋិសម្មយុត្តរាគេន, បន
ភវរាគេន ច រណាភូតេន បហានេកជ្ជតាវសេនេវ សរណា។
លោកនោសមោហាមូលសម្មយុត្តេសុ បន មោហោ លោកេន ចេវ នោសេន ច,
សេសា លោកមោហាន ចេវ នោសមោហាន ច សម្មយោគតោ សរណាតិ
វេទិតញ្ញា។ សញ្ញានិ កុសលាព្យាកតចិត្តានិ, រូបនិញ្ញានានិ ច អរណា នាម។
ចេតសិកេសុ បន អកុសលា សរណាវ, កុសលាព្យាកតា អរណាវ,
តិជាតិកា បន ទិដាបិ ហោន្តិតិ។ អដ្ឋាវសមំ។

បិដ្ឋិទុកា និដ្ឋិតា។

អភិធម្មទុកមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សុត្តន្តិកទុកមាតិកត្តវណ្ណានា

សុត្តន្តិកទុកេសុ វេទេតិ, វិវិដេន វា អាការេន ជាតាតិវិជ្ជា,
វិបស្សនាញាណមនោមយិទ្ធិធម្មភិញ្ញាវសប្បវត្តា បញ្ញា, តស្មី វិជ្ជាភាគេ
វិជ្ជាកោដ្ឋាសេ វិជ្ជាសភាវេ វត្តន្តិតិ វិជ្ជាភាគិនោ។ តា ឯវិជ្ជា, តំ វា វិជ្ជំ
សម្មយោគវសេន ភជន្តិតិបិ វិជ្ជាភាគិនោ, អដ្ឋវិជ្ជាសម្មយុត្តធម្មា។ តាសុ

យា កាចិ ឯកាវិជ្ជាវិជ្ជា, សេសាវិជ្ជាភាគិនោតិ ឯវិជ្ជាបិ
វិជ្ជាសម្បយុត្តធម្មាបិ វិជ្ជាភាគិនោត្រូវ វេទិតញ្ចា, ឥធម បនវិជ្ជាសម្បយុត្តា
ធម្មាវ អធិប្បតា។ នវិជ្ជាភាគិនោតិ អវិជ្ជា, ចតុសច្ចន្តាទកវសេន ចតុត្ថិនោ
មោហោ, តស្មី អវិជ្ជាភាគេ អវិជ្ជាកោដ្ឋាសេ អវិជ្ជាសភាវេ វត្តន្តិតិ
អវិជ្ជាភាគិនោ។ តា ឯវ អវិជ្ជា, តំ វា អវិជ្ជំ សម្បយោគវសេន ភជន្តិតិបិ
អវិជ្ជាភាគិនោ, អវិជ្ជាសម្បយុត្តធម្មា។ ឯវ អវិជ្ជាបិ អវិជ្ជាសម្បយុត្តធម្មាបិ
អវិជ្ជាភាគិនោត្រូវ វេទិតញ្ចា, ឥធម បន អវិជ្ជាសម្បយុត្តធម្មាវ អធិប្បតា។

តត្ថ អរហត្តមគ្គចិត្តំ, បញ្ញាវិវហិតតំសម្បយុត្តា ច វិជ្ជាភាគិនោ ច
ញ្ញាណសម្បយុត្តកាមាវចរជវនានិ, ញ្ញាណវិវហិតតំសម្បយុត្តា ច
វិបស្សនាភាវេន បវត្តិយំ វិជ្ជាភាគិនោ, អញ្ញានា ន វត្តញ្ញា។
រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានិកជវនចិត្តានិ, បញ្ញាវិវហិតតំសម្បយុត្តា ច
មនោមយិទ្ធិភាវេន ច បញ្ញាភិញ្ញាភាវេន ច បវត្តិយំ វិជ្ជាភាគិនោ, អញ្ញានា ន
វត្តញ្ញា។ តត្ថ ធានសាកុសលចិត្តានិ, អវិជ្ជាវិវហិតតំសម្បយុត្តា ច
អវិជ្ជាភាគិនោវ, ឥធម បន អវិជ្ជា, សេសចិត្តរូបនិព្វានានិ ច ន វត្តញ្ញាវ។
ចេតសិកេសុ បន មោហាអប្បមញ្ញា ន វត្តញ្ញាវ, សេសា កុសលាព្យាកតា
សិយាវិជ្ជាភាគិនោ, សិយា ន វត្តញ្ញា, តិជាតិកា ទិដ្ឋាបិ ន វត្តញ្ញា ច។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ បឋមំ។

បុន អនុជ្ឈេត្តរណាវសេន កិលេសន្ទកាវំ វិទ្ធិសេតុំ អសមត្តតាយ វិជ្ជុ
ឧបមា ឯតេសន្តិវិជ្ជូបមា, អាទិតោ តីសុ មគ្គេសុ ញ្ញាណំ។ និស្សេសំ
វិទ្ធិសនសមត្តតាយ វិជ្ជុ ឧបមា ឯតេសន្តិវិជ្ជូបមា, អរហត្តមគ្គ ញ្ញាណំ។
យថា ហិ មេយន្ទកាវេ មគ្គបដិបន្នស្ស បដិច្ចាទនអន្ទកាវំ វិធមិត្វា វិជ្ជុយា
ឧប្បន្នក្ខណោ ចាតុទិសា មគ្គា ចាកជា ហោន្តិ, វិជ្ជុយា និរុទ្ធាយ បុន អន្ទកាវោ

ឡើយ មក បដិច្ចាទេតិ, ឯវិបស្សនាយានិកស្ស យថាសកំ
សច្ចន្ទាទកកិលេសន្ទការវិធមិទ្ធា តិសុ មគ្គេសុ យថាភ្នំ ឧប្បន្នេសុ ចត្តាវិ
សន្ទានិ ចាកជាតិ ហោត្តិ, តេសុ និរុទ្ទេសុ បុន អវសិដ្ឋកិលេសន្ទការោ ចតុសច្ចំ
បដិច្ចាទេតិ, តស្មា តិសុ មគ្គេសុ បញ្ញាវិជ្ជបមា វុត្តា។ យថា បន វជិរស្ស
អភេន្ទោ ចាសាលោ ឆាម នត្តិ, តញ្ច និស្សេសតោ វជិរំ ខេបេតិ, វជិរេន ច
គតមគ្គ ចាសាលាស្ស បុន ចាកតិកភារោ នត្តិ, ឯវិហរត្ថមគ្គញ្ញាណស្ស
អវជ្ឈកិលេសោ ឆាម នត្តិ, តញ្ច និស្សេសតោ អវហត្ថមគ្គញ្ញាណំ ខេបេតិ,
តេន ច ខេបិតេ កិលេសេ អវសិដ្ឋកិលេសាភាវតោ តស្ស បុន បច្ចនាវត្តនំ
ឆាម នត្តិ, តស្មា ចតុត្ថមគ្គ បញ្ញា វជិរុបមា វុត្តា។ បញ្ញា ឯវហត្ថ សិយា
វិជ្ជបមា, សិយា ន វត្តញ្ញា ច ហោតិ។ សេសេចតសិកចិត្តរូបនិព្វានានិ បន
សព្វានិ ន វត្តញ្ញានេវ។ ធុតិយំ។

ពាលេសុ បិតត្តា, យត្ថ បិតា តទុបចារេន ពាលា, ពាលករត្តា វា ពាលា,
ទ្វាទសាកុសលចិត្តានិ។ ឥធម បន អហិរិកញ្ច អនោត្តប្បញ្ច ពាលា ឆាម។
បណ្ឌិតេសុ បិតត្តា បណ្ឌិតា, បណ្ឌិតករត្តា វា បណ្ឌិតា, ឯកវិសតិ
កុសលចិត្តានិ។ ឥធម បន ហិរិ ច ឡើយ បណ្ឌិតា ឆាម។
សេសេចិត្តរូបនិព្វានានិ ន វត្តញ្ញានិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ធុតិយំ។

កណ្ណាតិ កាឡកា, ចិត្តស្ស អបភស្សរភាវករណា។ សុក្កាតិ ឡើយ,
បភស្សរភាវករណា។ សេសំ សព្វំ ពាលទុក្ខសទិសមេវ។ ចតុត្ថំ។

ឥធម ចេវ សម្មរាយេ ច តបេន្តិតិ តបនីយា។ ន តបនីយា អតបនីយា។
សេសំ ពាលទុក្ខសទិសមេវ។ បញ្ចមំ។

“សិរីវង្សកោ ធនវង្សកោ” តិអាទយោវិយ វចនមត្តមេវ អធិការំ កត្វា
បវត្តា អធិវចនា នាម។ នាមធម្មន្តំ តេសំ តេសំ ធម្មានំ នាមានិ។ តានិ
ចតុត្ថិជានិ សាមញ្ញនាមំ គុណនាមំ កិត្តិមនាមំ ឱបចាតិកនាមន្តិ។ តត្ថ
បឋមកប្បិកេសុ មហាជនេន សម្មន្តិក្វា បឋិតត្តា “មហាសម្មតោ” តិ រញ្ជ្រា
នាមន្តិ ឯវរូបំ សាមញ្ញនាមំ នាម។ “ធម្មកថិកោ បំសុក្ខលិកោ កាឡោ
រស្សោ” តិ ឯវរូបំ គុណតោ អាគតំ, “ភគវា អរបាំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ” តិអាទីនិបិ
តថាគតស្ស អនេកានិ នាមសតានិ គុណនាមំ នាម។ យំ បន ជាតស្ស
កុមារស្ស ញាតកា កប្បេត្វា បកប្បេត្វា “អយំ អសុកោ នាមា” តិ នាមំ
ករោន្តិ, ឥទំ កិត្តិមនាមំ នាម។ យា បន បុរិមបញ្ញត្តិ អបរេបញ្ញត្តិយំ និបតតិ,
សេយ្យចិទំ - បុរិមកប្បេតិ ចន្ទោ ចន្ទោ ឯវ, ឯតវហិបិ អនាគតេបិ ចន្ទោ ឯវ។
តថា “សូរិយោ សមុទ្ធោ បថីរូបំ វេទនា សញ្ញា សង្ខារាវិញ្ញាណំ
និព្ពាន” តិឯវរមាទិ ឱបចាតិកនាមំ នាម។ តានិ បុនវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ
អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ វិជ្ជមានេនអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ អវិជ្ជមានេនវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ
វិជ្ជមានេនវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ អវិជ្ជមានេនអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ តិ ឯវ
នាមបញ្ញត្តិវសេន ធម្មិជានិ ហោន្តិ។

តត្ថ បរមត្ថតោ ឧបលព្ពមាណ យថាវុត្តទ្វាសត្ថតិវិជានាមរូបធម្មា
វិជ្ជមានា នាម, តេសំ បកាវេហិ ញាបនតោ បញ្ញត្តិ វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ នាម, “ចិត្តំ
ជស្សោ បថីរូបំ និព្ពាន” តិអាទយោ បរមត្ថវាចកា សទ្ធា។ ឧបាទិន្ននាមរូបធម្មេ
បន ឧបាទាយ បញ្ញត្តា សត្តបុគ្គលឥត្ថិបុរិសនេវមនុស្សតិវច្ឆានាទិភេទា,
អនុបាទិន្នរូបធម្មេ ឧបាទាយ បញ្ញត្តា
ភូមិបព្ពតុក្កុសកជេនុស្សិយនក្ខត្តទិសាកាលកសិណាទិភេទា ច
បរមត្ថតោ អនុបលព្ពមាណ អវិជ្ជមានា នាម, តេសំ បញ្ញត្តិ អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ
នាម។ តថា “អត្តា ភូមិ” តិអាទយោ អត្ថបញ្ញត្តិវាចកា សទ្ធា ច

ចិត្តសន្តតិវណ្ណបគន្ធិអាទិវិជ្ជមានត្តវាចកា សទ្ធាវិជ្ជមានននអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ
នាម។ “បុរិសស្ស ចិត្តំ, មេយវណ្ណា” តិអាទិសុ អវិជ្ជមានននវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ
នាម។ “ចិត្តលហុតា បថវីគន្ធា” តិអាទិវិជ្ជមានននវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ នាម។
“មនុស្សសរីរំ រុក្ខសាខា” តិអាទិ អវិជ្ជមានននអវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ នាម។ ឯវំ
ធម្មិធាបិ ចេតា អធិប្បាយំ

វិញ្ញាបេតុកាមតាចិត្តសមុជ្ជាបិតសវិញ្ញត្តិសទ្ធានុសារេន ញាតសង្កេតស្ស
សោតវិញ្ញាណវីចិអនន្តរំ ឧប្បន្នេហិ មនោទ្វារិកវិញ្ញាណេហិ “ឥមស្សេនំ
នាម” ត្តិ អនេកសន្នេសុ ឯកត្តមារោបេត្វា វវត្ថាបិតា អត្តាភិមុខំ នមនតោ
បការេហិ អត្តស្ស ញាបនតោ “នាមបញ្ញត្តិ” តិ វុច្ឆន្តិ, តេសំ អធិវចនានំ បថា
អត្តា អធិវចនបថា, សម្មតិបរមត្ថភេទា សព្វេ ធម្មា សន្នវចនីយសភាវា។ ធម្មំ។

ឥតោ បរំ ទ្វេ ទុក្ខា អធិវចនទុក្ខកសទិសាវ, កេវលំ បទត្ថមត្តមេវវិសេសោ។
តត្ថ អភិសម្ព័រោន្តិ តិ សម្ព័រាភិ ឯវំ និទ្វារេត្វា សហេតុកំ កត្វា វុច្ឆមានា និរុត្តិ
នាម, “តក្កោវិតក្កោ សង្កប្បោ” តិ ឯវំ តេន តេន បការេន ញាបនតោ បញ្ញត្តិ
នាម, យថាវុត្តនាមបញ្ញត្តិយោវ។ ន ហិ អធិវចននិរុត្តិបញ្ញត្តិសុ អត្តតោ
កោចិបិ ភេទោ អត្តិ, និព្ពត្តិនិមិត្តភេទទស្សនត្ថំ បន នេសំ វិភាគេន បទត្តោ
ទស្សិតោ។ ឥមេសុ ច តិសុ ទុកេសុ បញ្ញត្តិសហិតា សព្វេ ធម្មា លព្ពន្តិ, អនន្តរេ
នាមរូបទុកេ បញ្ញត្តិវហិតាតិ ឥមេ ចត្តារោ ទុក្ខា ឥមេសុ សុត្តន្តិកទុកេសុ
និប្បទេសា, សេសា បន អជ្ជតីសាបិ សប្បទេសាតិ វេទិតញា។ សត្តមជ្ជមាណិ។

នាមករណជ្ជន, នមនជ្ជន, នាមនជ្ជន ច នាមំ, អរូបក្ខន្ធនិព្វានាណិ។ តាណិ
ហិ សព្ពធាបិ វេទនា សញ្ញា សម្ព័រាវិញ្ញាណំ និព្វានន្តិ ឱបថាតិកនាមវសេន
អត្តនោ នាមំ ករោន្តាវ បវត្តន្តិ ចន្ទស្វរិយាទយោវិយ។ ន ហិ តេសំ
សាមញ្ញាគុណាកិត្តិមវសេន នាមករណាកិច្ចំ អត្តិតិ។ ឯវំ នាមករណជ្ជន នាមំ

វេទិតព្រំ។ អារម្មណ៍ភិក្ខុមុខ បន ធម្មនិរុទ្ទ, អញ្ញាមញ្ញ តត្ថ នាមនិរុទ្ទ ច ចត្តាភេ
អរូបក្ខន្ធារ នាម។ និព្វានំ បន អារម្មណ៍បិបតិបច្ចយតាយ អត្តនិ
អនុវិជ្ជាម្ចានំ នាមនិរុទ្ទ វេទិតព្រំ។ រុប្បនិរុទ្ទ រូបំ, រូបក្ខន្ធារ នាម។

អវិជ្ជាតិ ធុត្តាធិបជិច្ឆាធកោ សញ្ញា មោហោ។ ភវតណ្ហាតិ
ភវបត្តនាវសេន បវត្តា លោកោ។ តថា អប្បវត្តា បនេត្ត លោកោ,
សេសចេតសិកចិត្តរូបនិព្វានានិ ច ន វត្តព្វានិ។ ឥតោ បរំ បន ឯវំ នវត្តព្វាវិភាគំ
អនស្សត្វា បនត្តសរូបមត្តមេវ ទស្សយិស្សម, ទស្សីតាវសេសា ន វត្តព្វាតិ
គហេតព្វា។ ទសម។

ភវេវុច្ឆតិ សស្សតំ។ “ភវិស្សតិ អត្តា ច លោកោ ចា”តិ សស្សតាវសេន
ឧប្បជ្ឈនកទិដ្ឋិ ភវទិដ្ឋិ នាម។ វិភវេវុច្ឆតិ ឧច្ឆេទោ។ “ន ភវិស្សតិ អត្តា ច
លោកោ ចា”តិ ឧច្ឆេទវសេន ឧប្បជ្ឈនកទិដ្ឋិ វិភវទិដ្ឋិ នាម។ ឧកយេនាបិ
មិច្ឆាទិដ្ឋិ គហិតា។ តថា អនន្តរេសុបិ តិសុ ទុកេសុ។ ឯកាទសម។

ខន្ធបញ្ចកំ “អត្តា ច លោកោ ចា”តិ គហិតា “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ
ចា”តិ បវត្តា ទិដ្ឋិ សស្សតទិដ្ឋិ នាម។ តថា “ឧច្ឆិដ្ឋិស្សតិ”តិ បវត្តា ទិដ្ឋិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ
នាម។ “អន្តវា”តិ បវត្តា អន្តវាទិដ្ឋិ នាម។ “អនន្តវា”តិ បវត្តា អនន្តវាទិដ្ឋិ នាម។
បុព្វន្តំ អនុគតា ព្រហ្មជាលេ វុត្តនយេន អតីតកោដ្ឋាសំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តា
អដ្ឋាសវិធា បុព្វន្តានុទិដ្ឋិ នាម។ អបរន្តំ អនុគតា តត្ថេវ អាគតនយេន
អនាគតកោដ្ឋាសំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តា ចតុចត្តាលីសវិធា អបរន្តានុទិដ្ឋិ
នាម។ អយមេត្ត សន្នេហោ, វិត្តាភេ បន ព្រហ្មជាលេ (ធី. និ. ១.២៨), តទដ្ឋកថាយ
(ធី. និ. អដ្ឋ. ១.២៨) ច វេទិតព្រំ។ ធានសមតេសមច្ចុទ្ធសមាធិ។

អហិរិកទុកំ, ហិរិទុកញ្ច សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ បញ្ចទសមសោឡសមាធិ។

ទុក្ខំ វេទា ឯតស្មី វិប្បជិក្ខុលតាហិម្ហិ វិបច្ឆនីកសាតេ អនាទរេ បុគ្គលេតិ
ទុព្ពេទា, សហធម្មិកំ ទស្សេត្វា ឌីវធិយមាទេ អនាទរការកោ បុគ្គលោ, តស្ស
កម្មំ ទោវចស្សំ, តស្ស ភាវោ ទោវចស្សតា, អនាទរវសេន បវត្តា ទ្វេ
បជិយចិត្តា, តំសម្មយុត្តា ច។ ចាចា អស្សទ្វាទយោ បុគ្គលា ឯតស្ស មិត្តាតិ
ចាបមិត្តា, តស្ស ភាវោ ចាបមិត្តតា, ចាបបុគ្គលេសុ ទទ្ទ្យភត្តិវសេន,
កាយចិត្តេហិ តំសេវនាតន្ត្រីតាវសេន ច បវត្តានិ អដ្ឋ លោភចិត្តានិ។
សត្តរសមំ។

សោវចស្សតា, កល្យាណមិត្តតា ច វុត្តបជិបក្ខវសេន វេទិតញ្ញា។ អត្ថតោ
បន តថាបវត្តានិ សហេតុកកាមាវចរកុសលកិរិយចិត្តានិ។ អដ្ឋារសមំ។

បញ្ចសុ, សត្តសុ វា អាបត្តិសុ កុសលភាវោ អាបត្តិកុសលតា, សហ វត្ថុនា
តាសំ អាបត្តិនំ អាបជ្ជនបរិច្ឆេទជាទនវសេន បវត្តា កាមាវចរជវនបញ្ញា។
អាបត្តិហិ វុដ្ឋានេ កុសលភាវោ អាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា, វុដ្ឋានវិជានេន សទ្ធិ
អាបត្តិវុដ្ឋានបរិច្ឆេទជាទនវសេន បវត្តា យថាវុត្តចិត្តសម្មយុត្តបញ្ញាវ។
ឯក្កនវីសតិមំ។

សមាបជ្ជិតព្ពតោ សមាបត្តិ, តាសុ លោកិយលោកុត្តរាសុ
សវិតក្កសវិចារាទីសុ សមាបត្តិសុ កុសលតា សមាបត្តិកុសលតា, សហ
បរិកម្មេន អប្បនាបរិច្ឆេទជាទនវសេន បវត្តា បញ្ញា។ សមាបត្តិហិ វុដ្ឋានេ
កុសលភាវោ សមាបត្តិវុដ្ឋានកុសលតា, យថាបរិច្ឆេទកាលេយេវ តាហិ
វុដ្ឋានកបញ្ញា កាមាវចរជវនបញ្ញាវ។ វីសតិមំ។

អដ្ឋារសសុ ធាតូសុ កុសលភាវោ ធាតុកុសលតា,
សវនធារណាបជិវេធបច្ឆវេក្ខណាបញ្ញា។ តាសញ្ញេវ ធាតូនំ មនសីការេ

កុសលភារោ មនសិការកុសលតា, តាសំ
សម្មសនបដិវេធបច្ចវេក្ខណាបញ្ញា។ ឯស នយោ អាយតនកុសលតាយបិ។
តត្ថ ហិ សវនធារណបច្ចវេក្ខណា កាមាវចរាវ, បដិវេធា លោកុត្តរោវ,
សម្មសនំ កាមាវចរលោកុត្តរំ។ អញ្ញមញ្ញំ បដិច្ច សហិតំ ជលំ ឧប្បាទេតីតិ
បដិច្ចសមុប្បាទោ, អវិជ្ជាទីហិ និទ្ទិដ្ឋោ បច្ចយសមូហោ, តស្មី ទ្វាទសន្តោ
អនុលោមបដិច្ចសមុប្បាទេ កុសលភារោ បដិច្ចសមុប្បាទកុសលតា, “ឥមិនា
បច្ចយេន ឥទំ ហោតី”តិ ជាននវសេន បវត្តា លោកិយជវនបញ្ញាវ។
ឯកវីសតិមទ្វាវីសតិមាធិ។

តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ជលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ ហំនំ, ការណំ, តស្មី ហំនេ
កុសលតា ហំនកុសលតា។ ន ហំនេ កុសលតា អដ្ឋានកុសលតា។
តេវីសតិមំ។

ឧដុភារោ អដ្ឋរោ។ មុដុភារោ មទ្ករោ។ កាយចិត្តុដុកតាមុដុកតាទ្វយំ។
ចត្វីសតិមំ។

អធិវាសនសម្ពាតា ខមនំ ខន្តិ, តថាបវត្តកាមាវចរជវនាធិ។ ចាបតោ សុដ្ឋុ
ឱរតោវិរតោតិ សោរតោ, តស្ស ភារោ សោរទ្ធំ។
កាយវចីមនោសំវរសីលសម្ពាតាធិ លោកិយលោកុត្តរជវនាធិ។
បញ្ចវីសតិមំ។

សម្មោទកបិយវាទិតាសម្ពាតោ សទិលភារោ សាខល្យំ, យថា បរេហិ សទ្ធិ
អត្តនោ ធិទ្ធិវិវំ ន ហោតិ, ឯវំ ធម្មាមិសេហិ បដិសន្តរណំ បដិច្ឆាននំ
បដិសន្តារោ។ អាគន្ធកស្ស ហិ
បច្ចុគ្គមនបត្តចីវរបដិគ្គហណាអាសនទានតីជនចាទដោវនមក្ខនាទិនា,

ចានីយេន អាបុច្ឆនេន, កាលេ អាគតស្ស យាគុអាទីនំ, វិកាលេ ចានកាទីនញ្ចា
នានេន, បុនទិវេសេ បិណ្ឌរាយ

ចរណាដ្ឋានទស្សនបវេសននិក្ខមនកាលារោចនាទិនា ច បព្ពជិតា, គហដ្ឋានញ្ចា
វិនយេ អាគតនយេន យថានុរូបំ អាមិសបដិសន្តារោ កាតត្តោ។ អាគន្ធកំ បន
ឧបសង្កមិត្វា “តុម្ពេ កតវភាណាកា” តិ អបុច្ឆិត្វា “អាចរិយុបជ្ឈាយា វោ កតវ
គន្ធីវឡញ្ញេត្តិ” តិ បុច្ឆិត្វា តស្ស វិសយេ បញ្ចបុច្ឆនេន សចេ ន សក្កោតិ, សយំ
កថេត្វា នានេន,

ធម្មកថនបញ្ញាវិស្សជ្ជនកម្មដ្ឋានកថនកុក្កច្ចទិដ្ឋិវិនោទនាទិនា,
បរិវាសាទិវិនយ កម្មករណេន, បញ្ចជនឧបសម្បទាទិនា ច ធម្មបដិសន្តារោ
កាតត្តោ។ អយមេត្ថ សន្នេហា, វិត្តារតោ បនាយំ សទ្ធិំ អាទិសំសធិបកវត្ថុហិ
អដ្ឋសាលិនិយំ (ធរ. ស. អដ្ឋ. ១៣៥១) ញាតត្តោ។ ឯតស្មី ធុរិយេ បដិសន្តារេ
កុសលភារោ បដិសន្តារកុសលតា, តថាបវត្ថុកាមាវចរជវនានិ ឯវ។
ធម្មិសតិមំ។

ឥន្ទ្រិយេសុ មនច្ឆជ្ជេសុ អាចាចកត្វចាទីសុ អារម្មណេសុ
និមិត្តគហណាទិនា ឥន្ទ្រិយសំវរភេទសម្ពាតោ អគុត្តទ្វារភារោ ឥន្ទ្រិយេសុ
អគុត្តទ្វារតា។ បដិគ្គហណាបរិភោគវសេន ភោជនេ មត្តំ អជាននភារោ
ភោជនេ អមត្តញ្ញតា, តថាបវត្ថុអកុសលចិត្តានិ។ សត្តវិសតិមំ។

អនន្តរទុកេបិ វុត្តបដិបក្ខវសេន
កាមាវចរសហេតុកកុសលកិរិយចិត្តានិ វេទិតព្ពានិ។ អដ្ឋវិសតិមំ។

សតិវិប្បវាសសម្ពាតោ មុដ្ឋសតិភារោ មុដ្ឋស្សច្ចំ, សព្វេ អកុសលា ធម្មា,
អសម្បជាននភារោ អសម្បជញ្ញំ, មោហោ។ ឯក្ខនតិសតិមំ។

អនន្តរធុរកេ ចតុក្កមិកា សតិបញ្ញាវ វុត្តា។ តិសតិមំ។

អប្បជិសន្តានេ អប្បជិវាទសន្តានេ អកម្មិយដ្ឋេន
យោនិសោទស្សនសន្តានំ បជិសន្តានមេវ ពលន្តិ បជិសន្តានពលំ,
កាមាវចរបញ្ញាវ។ សត្តពោជ្ឈន្តាធិការាវសេន បវុត្តា ចតុក្កមកធម្មា
ការាវនាពលំ។ ឯកតិសតិមំ។

បច្ចនិកធម្មេ សមេតីតិ សមថោ, សោ តិវិជោ ចិត្តសមថោ
អធិករណសមថោ សព្ពសន្តារសមថោតិ។ តត្ថ ច បុព្ពភាគាសុ
អជ្ជសមាបត្តិសុ ឯកគ្គតា ចិត្តសមថោ នាម, សម្មទាវិនយោនិ សត្តវិជោ
អធិករណសមថោ នាម, និព្វានំ សព្ពសន្តារសមថោ នាម។ ឥធម បន
ចតុក្កមកោ សមាធិ អធិប្បតោ។ អនិច្ចាធិវសេន វិវិជេនាការេន បស្សតីតិ
វិបស្សនា, លោកិយលោកុត្តរាវិបស្សនាបញ្ញាវ។ ពាត្តិសតិមំ។

សមថោវ តំ អាការំ គហេត្វា បុន បវុត្តតត្ថស្ស សមថស្ស និមិត្តន្តិ
សមថនិមិត្តំ។ បក្កាហនិមិត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ ចតុក្កមកសមាធិវិវិយោនិ ឯវ។
តេត្តិសតិមំ។

អនន្តរធុរកេបិ វិរិយសមាធិ ឯវ វុត្តា។ ចតុត្តិសតិមំ។

សីលវិនាសិកា អសំវរសន្តាតា សីលស្ស វិបត្តិតិ សីលវិបត្តិ, តថាបវុត្តា
អកុសលធម្មា។ សម្មាទិដ្ឋិយាវិបត្តិ ទិដ្ឋិវិបត្តិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ ឯវ។ បញ្ចាតិសតិមំ។

សោរច្ឆមេវ សីលស្ស សម្មាទននតោ សីលបរិបូរណតោ សីលស្ស
សម្មទាតិ សីលសម្មទា។ ទិដ្ឋិចារិប្បិក្ខតំ ញ្ញាណមេវ ទិដ្ឋិយា សម្មទាតិ
ទិដ្ឋិសម្មទា។ ចតុក្កមកា សីលបញ្ញាវ។ តថា អនន្តរធុរកេបិ។ ធីត្តិសតិមំ។

វិសុទ្ធិការំ សម្មត្តា សីលសម្ពាទា សីលស្ស វិសុទ្ធិ សីលវិសុទ្ធិ។
និព្វានសម្ពាទំ វិសុទ្ធិ ចាបេតុំ សមត្តា ទស្សនសម្ពាទា ទិដ្ឋិយា វិសុទ្ធិ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ។
សត្តត្ថិសតិមំ។

កម្មស្សកតាសច្ចានុលោមិកមគ្គដលសម្មយុត្តបញ្ញា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ឆាម។
យថាទិដ្ឋិស្ស តទន្ធរូបំ បធានំ យថាទិដ្ឋិស្ស ច បធានំ ឆាម។ អដ្ឋតិសតិមំ។

សំវេកជនកានិ ជាតិជរាព្យាធិមរណសម្ពាទានិ ការណានិ
សំវេជនិយដ្ឋានានិ ឆាម, តេសុ ជាតិអាទិបដិច្ចសមុប្បន្នកយសម្ពាទំ សំវិជនំ
សំវេតោ ឆាម, តថាបវត្តកុសលានិ ឯវ។ ឯវំ សំវេកជាតស្ស យោនិសោ
ឧទាយេន បធានំ សំវិគ្គស្ស យោនិសោ បធានំ, លោកិយលោកុត្តរវិរិយមេវ។
ឯក្កនចត្តាលីសតិមំ។

កុសលធម្មបូរណោ អសន្តុដ្ឋិកាវោ អសន្តុដ្ឋិតា។ យោ បន ធានំ ទត្វា តតោ
តេន អសន្តុដ្ឋោ ហុត្វា សរណាគមនំ អាកម្ពតិ, តតោ បញ្ចសីលានី, បព្ពដ្ឋិ,
ពុទ្ធវចនានំ ឧក្កណ្ណានំ, សមថវិបស្សនំ, តតោ តេនាបិ អសន្តុដ្ឋោ អនុក្កមេន
អរហត្តំ កណ្ណាតិ, អយំ អសន្តុដ្ឋិតា កុសលេសុ ធម្មេសុ។ អធិកុសលធម្មានំ
ការំនាយ ឧក្កណ្ណាមាណោ បធានំ បដិវាបេតិ និវត្តាបេតិ បដិវានិ, ន បដិវានិ
អប្បដិវានិ, តស្ស កវោ អប្បដិវានិតា។ អរហត្តំ អប្បត្វា បធានស្មី អនិវត្តនតា
អនោសក្កនតា, តថាបវត្តលោកិយលោកុត្តរកុសលា ធម្មា។ ចត្តាលីសតិមំ។

វិជាននតោ វិជ្ជា, បុព្ពេនិវាសបុត្វបចាតអាសវក្ខយញ្ញាណានិ។ វិមុច្ចនតោ
វិមុត្តិ, អដ្ឋសមាបត្តិយោ, និព្វានញ។ អដ្ឋសមាបត្តិយោ ហិ អារម្មណោ
អធិមុច្ចនតោ, សយំ វិក្ខម្ពិតកិលេសេហិ វិមុច្ចនជ្ជន ច វិមុត្តិតិ វុត្តា, និព្វានំ
បន សព្ពកិលេសេហិ អច្ចន្តវិមុច្ចនជ្ជន។ ឯកចត្តាលីសតិមំ។

កិលេសក្ខយករេសុ ចតុសុ អរិយមគ្គេសុ ព្រាណំ ខយេ ព្រាណំ នាម។
បដិសន្ធិវសេន អនុប្បាទភូតេ តំតំមគ្គវដ្ឋកិលេសានំ អនុប្បាទបរិយោសានេ
ឧប្បន្នអរិយជលេ ព្រាណំ អនុប្បាទេ ព្រាណំ នាម។ សេសំ សព្ពត្ថ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ធាតត្ថាលីសតិមំ។

សុត្តន្តិកទុកមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មោហវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្តវណ្ណនាយ

ធម្មសង្កណីមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វិភង្គមាតិកា

ឥនានិ ធម្មសង្កណីមាតិកានន្តរំ វិភង្គមាតិកាយ អត្តវណ្ណានា អនុប្បត្តា។
តស្សា បន -

អត្ថតោ ធម្មភេទេន, វិភង្គនយទស្សនា;

ចាឡិមុត្តនយា ចាបិ, ហោតិ សំវណ្ណាននយោ។

សា បនេសា អដ្ឋាសន្នំ វិភង្គានំ អាទិម្ហំ ឋបិតា អដ្ឋាសវិទា ហោតិ -
ខន្ធវិភង្គមាតិកា-អាយតន-ធាតុ-សច្ច-ឥន្ទ្រិយ-បច្ចយាការ-សតិបដ្ឋាន-
សម្មប្បធាន-ឥទ្ធិចាទពោជ្ឈង្គ-មគ្គផ្តលាន-អប្បមញ្ញា-សិក្ខាបទ-បដិសម្ពិទ្ធា-
ព្រាណា-ខុទ្ទកវត្ថុ-ធម្មបាទយវិភង្គមាតិ

ខន្ធវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

តត្ថ អាទិភូតាយ ខន្ធវិភត្តមាតិកាយ អត្ថតោ តាវ - បញ្ចក្ខន្ធាតិ ឯត្ថ
បញ្ចាតិ គណនបរិច្ឆេទោ, តេន ន តតោ ហេជ្ជា, ន ឧទ្ធច្ឆិ ទស្សតិ។ ខន្ធាតិ
បរិច្ឆិទ្ធដម្មនិទស្សនំ។ តត្រាយំ ខន្ធសន្តោ សម្ពហុលេសុ ហំនេសុ និបតតិ
រាសីម្ហិ គុណោ បណ្ណាតិយំ រុទ្ធិយន្តិ។ តត្ថ “មហាឧទកក្ខន្ធន្វា” តិអាទីសុ (សំ. និ.
៥.១០៣៧; អ. និ. ៤.៥១; ៥.៤៥; ៦.៣៧) ហិ រាសិតោ ខន្ធនាម។ “សីលក្ខន្ធន្វា
សមាធិក្ខន្ធន្វា” តិអាទីសុ (ធិ. និ. ៣.៣៥៥) គុណតោ។ “អន្តសាខោ ភគវា មហន្តំ
នារុក្ខន្ធន្វា” តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.២៤១) បណ្ណាតិតោ។ “វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណក្ខន្ធន្វា” តិអាទីសុ (ធិ. ស. ៦៣) ឯកម្មំ ចិត្តំ រុទ្ធិតោ ខន្ធនាម,
ស្វាយមិធ រាសិតោ អធិប្បតោ។ រាសជ្ជោ ហិ ខន្ធសន្តោ, កោដ្ឋាសជ្ជោតិបិ វត្ថុ
វត្ថុតិ។ លោកស្មី ហិ ឥណំ គហេត្វា ចោទិយមាណា “ឌីហិ ខន្ធហិ ទស្សម, តិហិ
ខន្ធហិ ទស្សមា” តិ វទន្តិ, តស្មា ខន្ធាតិ កោដ្ឋាសោតិ វត្ថុ ហោតិ។ រូបក្ខន្ធាតិ
ឯត្ថ រុប្បតិ តិ រូបំ, សីតុណ្ហាទិហិ បសិទ្ធាការេន រុប្បតិ យដ្ឋីយតិ, បិដ្ឋិយតិ តិ
អត្ថោ។ វត្ថុ ហោតំ ភគវតា -

“រុប្បតិ តិ ខោ, ភិក្ខុវេ, តស្មា រូបន្តិ វុច្ឆតិ។ កេន រុប្បតិ? សីតេនបិ
រុប្បតិ, ឧណ្ហោនបិ រុប្បតិ, ជិយច្ឆាយបិ រុប្បតិ, បិចាសាយបិ រុប្បតិ” តិអាទិ
(សំ. និ. ៣.៧៩)។

រូបញ្ច តំ ខន្ធាតិ រូបក្ខន្ធន្វា, រូបរាសិ រូបកោដ្ឋាសោតិ អត្ថោ។
វេទនាក្ខន្ធាទីសុបិ ឯសេវ នយោតិ អយំ តាវេត្ថ អត្ថតោ សំវណ្ណានាយោ។

ធម្មភេទតោ បនេត្ថ ហេជ្ជា កុសលត្ថិកេ វិភត្តា អតីតាទិភេទភិដ្ឋា សព្វេ
រូបធម្មា រូបក្ខន្ធន្វា តាម។ តថា ចតុក្កមកា វេទនាសញ្ញាយោ វេទនាក្ខន្ធន្វា តាម,
សញ្ញាក្ខន្ធន្វា តាម។ វេទនាសញ្ញា បន បេរេត្វា សេសា ជស្សនយោ បញ្ញាស
ចេតសិកា សង្ខារក្ខន្ធន្វា តាម។ បញ្ចសុ ខន្ធនុ និព្វានមេវ អសង្កហិតំ,

ឧបាទានក្ខន្ធសុ បន សព្វេ លោកុត្តរធម្មា។ អយមេវ ហិ ខន្ធហិ
ឧបាទានក្ខន្ធនាំវិសេសោ។ ខន្ធា អវិសេសតោ វុត្តា, ឧបាទានក្ខន្ធា
សាសវេចាទានិយភាវេនវិសេសេត្វា។ ឥធម បន អវិសេសេន វុត្តត្តា និព្វានំ
វេបេត្វា អវិសេសា សព្វេ ធម្មា សង្កបំ កច្ឆន្តិតិ អយំ ធម្មភេទតោ
សំវណ្ណាននយោ។

វិភង្គនយទស្សនាតិ វិភង្គចាឡិយា អាគតអត្ថនយទស្សនតោ។
វិភង្គចាឡិយំ ហិ សុត្តន្តភាជនីយំ អភិធម្មភាជនីយំ បញ្ញាបុច្ឆកន្តិ តីហិ
នយេហិ ខន្ធវិភង្គាវិភត្តោ។ តថា អាយតនវិភង្គាទយោ។ កេវលំ ហិ
ឥន្ទ្រិយវិភង្គេ, សិក្ខាបទវិភង្គេ ច សុត្តន្តភាជនីយំ នត្ថិ។ បច្ចយាការវិភង្គេ
បញ្ញាបុច្ឆកំ នត្ថិ។ ព្រាណាវិភង្គាធិសុ បន តីសុ តយោបិ នយា ន សន្តិ។ តេសុ
ហិ ព្រាណាវិភង្គា ឯកវិធាតោ បដ្ឋាយ យាវ ទសវិធាវិភត្តោ, ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គោ
ឯកវិធាតោ បដ្ឋាយ យាវ ឆ្វាសដ្ឋិបភេទាវិភត្តោ, ធម្មហទយវិភង្គោ បន
សត្តសង្កហាធិហិ ទសហិ វារេហិវិភត្តោ, តស្មា តេសំ តេសំ នយានំ
មុខមត្តទស្សនវសេន តត្ថ តត្ថ សំវណ្ណានា ភវិស្សន្តិ។ តត្រិទំ ខន្ធវិភង្គេ តិណ្ណំ
នយានំ មុខមត្តទស្សនំ។ សេយ្យចិទំ - សុត្តន្តភាជនីយេ តាវ រូបក្ខន្ធា -

“តត្ថ កតមោ រូបក្ខន្ធា? យំ កិញ្ចំ រូបំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ
អជ្ឈត្តំ វា ពហិទ្ធា វា ឌីន្យាវិកំ វា សុខុមំ វា ហីនំ វា បណីតំ វា យំ ទូរេ
សន្តិកេ វា, តទេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសន្តិបិត្វា អយំ វុច្ឆតិ
រូបក្ខន្ធា”តិ (វិភ. ២) -

ឯវំ ឌីន្យាសិក្ខាវិគារតោវិភត្តោ, តថា វេទនាក្ខន្ធាទយោបិ។ តត្ថ និយកជ្ឈត្តំ
នាម អជ្ឈត្តរូបំ អជ្ឈត្តំ នាម, តតោ អញ្ញំ បរមុគ្គលគតំ, អវិញ្ញាណញ្ច ពហិទ្ធា

នាម, តថា វេទនាធម្មោបិ។ បសាទវិសយរូបំ បន ឱឡារិកំ នាម, សេសំ សុខុមំ
នាម។ អនិជ្ឈរូបំ ហីនំ នាម, ឥជ្ឈរូបំ បណ្ឌិតំ នាម។

ននុ ឥដ្ឋានិដ្ឋំ នាម ចាដេក្កំ បដិវិភត្តំ នាម នត្ថិ, ឯកំ ឯកច្ចស្ស ឥដ្ឋំ ហោតិ
មនាបំ, តនេវ អញ្ញាស្ស ច អនិដ្ឋំ ហោតិ។ វត្ថាទីនិ ហិ សូករាទីនំ នប្បិយានិ
ហោន្តិ, ន មនុស្សាទីនំ, តេសញ្ច វត្ថាភរណាទីនិ បិយានិ, ន សូករាទីនន្តិ, តស្មា
រុចិវសេនេវ ឥដ្ឋានិដ្ឋតា គហោតញ្ចា? ន, ឥដ្ឋានិដ្ឋានំ ចាដេក្កំ វិភត្តត្ថា។
កុសលកម្មជំ ហិ កុសលវិចាកាវិសយោវ ឥដ្ឋំ នាម, អកុសលកម្មជំ
អកុសលវិចាកាវិសយោវ អនិដ្ឋំ នាម, សញ្ញាវិបល្លាសេន បន កោចិ ឥដ្ឋមេវ
ពុទ្ធវចាទី ជវនក្ខណោ អនិដ្ឋតោ មនសិ ករោតិ, អនិដ្ឋញ្ច និរយគ្គិសត្តវិសាទី
ឥដ្ឋតោ មនសិ ករោតិ។ ជវនេហិ ឯវវិបល្លាសភាវោ, នវិចាកេហិតិ
វិចាកវសេន ឥដ្ឋានិដ្ឋំ និយតំ វេទិតព្ពំ។

សម្មាហារីនោទនិយា បន វិភត្តដ្ឋកថាយ -

“សុខសម្ពុស្សំ ហិ គូថកលលំ ចក្កុទ្ធវាយានទ្វារេសុ អនិដ្ឋំ,
កាយទ្វារេ ឥដ្ឋំ ហោតិ។ ចក្កវត្ថិនោ មណីវតនេន ចោចិយមានស្ស,
សុវណ្ណាសូលេ ឧត្តាសិយមានស្ស ច មណីវតនសុវណ្ណាសូលានិ ចក្កុទ្ធវារេ
ឥដ្ឋានិ ហោន្តិ, កាយទ្វារេ អនិដ្ឋានិ” តិ (វិភ. អដ្ឋ. ៦) -

ឯវំ ទ្វារវសេន ឯកស្សេវ វត្ថុនោ ឥដ្ឋតា, អនិដ្ឋតា ច វត្ថា។ សា ច ឯកក្ខណោ ន
យុត្តា ឯកកលាបគតក្ខតោចាទាយរូចានំ ឯកសាមគ្គិយមុប្បត្តិតោ។ ន ហិ
គូតេសុ អកុសលវសេន អនិដ្ឋេសុ ឧប្បជ្ឈន្តេសុ តទុចាទាយរូចាទីកុសលេន
ឥដ្ឋានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ភិន្នក្ខណោ បន ឥដ្ឋានិ មណីវតនាទីនិ តេហិ ចោចិយមានស្ស
អកុសលបច្ចយេន ឧតុនា អនិដ្ឋានិ វិបរិណាមន្តិ, កុសលបច្ចយេន អនិដ្ឋានិ

គូបកលលាជីនី ឥដ្ឋានីតិ, អយំ នោ អត្ថនោមតិ។ ឯវំ វិភត្តេសុ ច ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ
តំ តំ រូបំ ឧបាទាយុបាទាយ ហីនំ, បណ្ឌិតញ្ច ទដ្ឋញ្ចំ។ សុខុមំ បន រូបំ ទូរេរូបំ
នាម, ឡឡាវិកំ សន្តិកេរូបំ នាម។ តំ តំ វា បន រូបំ ឧបាទាយុបាទាយ រូបំ ទូរេ
សន្តិកេ ទដ្ឋញ្ចំ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

វេទនាទីសុ បន អកុសលា វេទនា ឡឡាវិកា, ឥតរា សុខុមា។
កុសលាកុសលា ឡឡាវិកា, អព្យាកតា សុខុមា។ ទុក្ខា វេទនា ឡឡាវិកា, ឥតរា
សុខុមា។ សុខទុក្ខា វា ឡឡាវិកា, ឥតរា សុខុមា។ អសមាបន្នស្ស វា វេទនា
ឡឡាវិកា, សមាបន្នស្ស សុខុមា។ សាសវា ឡឡាវិកា, អនាសវា សុខុមា។ តំ តំ វា
បន វេទនំ ឧបាទាយុបាទាយ ឡឡាវិកសុខុមតា ទដ្ឋញ្ចំ។ អកុសលា វេទនា
កុសលាព្យាកតាហិ ទូរេ, តា ច តាយ ទូរេតិ ឯវំ
ជាតិសភាវបុគ្គលភូមិភេទតោ វុត្តនយេន ទូរេវេទនា ទដ្ឋញ្ចំ, កុសលា វេទនា
កុសលាយ សន្តិកេតិ ឯវំ ជាតិអាទិសាមញ្ញតោ សន្តិកេវេទនា ទដ្ឋញ្ចំ។ តំ តំ វា
បន វេទនំ ឧបាទាយុបាទាយ វេទនា ទូរេសន្តិកេ ទដ្ឋញ្ចំ។ ឯវំ សញ្ញាភូម្មាទីសុបិ
យថានុរូបំ ឡឡាវិកសុខុមតាទយោ វេទិតញ្ចាតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្តារោ
បន វិភត្តេចាឡិអដ្ឋកថាសុ (វិភ. ៨ អាទយោ; វិភ. អដ្ឋ. ៨ អាទយោ)
គហេតញ្ចាតិ អយំ សុត្តន្តភាជនីយនយោ។

អភិធម្មភាជនីយនយេ រូបកូន្ធស្ស តាវ ឯកវិធានីតោ យាវ ឯកាទសវិធា
រូបកណ្ណោ វុត្តនយេន វេទិតញ្ចា។ វេទនាភូម្មា បន ឯកវិធា ជស្សសម្មយុត្តោ,
ធុរិយោ សហេតុកកុកវសេន, តិរិយោ កុសលត្តិកវសេន, ចតុត្ថិយោ
ចតុក្ខមកវសេន, បញ្ចវិធា សភាវភេទេន, ធិត្ថិយោ ធម្មាវិកវសេន, សត្តវិធា
សត្តវិញ្ញាណសម្មយោកវសេន, អដ្ឋវិធា តេសុ កាយវិញ្ញាណសម្មយុត្តំ
សុខទុក្ខវសេន ទិដ្ឋា ភិទ្គិដ្ឋា, នវិរិយោ តេសុ មនោវិញ្ញាណសម្មយុត្តំ

កុសលត្តិកវសេន តិដាភិទ្ធីត្វា, ធសវិដោ តេសុ កាយវិញ្ញាណសម្មយុត្តំ
ធុរិដា, មនោវិញ្ញាណសម្មយុត្តព្វា តិដាភិទ្ធីត្វាតិ វេ វំ សហេតុកុកម្មលំ
បឋមវារំ វត្វា បុន កុសលត្តិកដ្ឋានេ
វេទនាត្តិកបីតិត្តិកសនិទស្សនត្តិកវដ្ឋិតេ សព្ពត្តិកេ យោជន្វា យាវ ធសវិដា,
អបរេបិ អដ្ឋាវស វាវា វុត្តា។ យថា ចេត្ត សហេតុកុកម្មលិកា
សព្ពត្តិកយោជនា, វេ វំ ហេតុសម្មយុត្តទុកាធិសុ អនុបទុកម្មលិកាបិ
សរណទុកបរិយោសានា បច្ចេកំ សព្ពត្តិកយោជនាបិ វេទិតញ្ញាតិ អយំ
ទុកម្មលកោ យោជនានយោ។ យថា ច ឯកេកុកេន
សព្ពត្តិកយោជនាវសេន ទុកម្មលកោ នយោ វុត្តា, វេ វំ ឯកេកុត្តិកេន
យថានុរូបំ សព្ពទុកយោជនាវសេន តិកម្មលកោ, តទុកយមិស្សកវសេន
ឧកតោវឡនកោ ច នយោ វេទិតញ្ញា។ យថា ចេត្ត វេទនាក្ខន្ធន្ថេ, វេ វំ
សញ្ញាក្ខន្ធាធិសុបិ យថាវហំ ទុកម្មលកាធិនយា វេទិតញ្ញាតិ អយំ
អភិធម្មភាជនីយនយោ។

បញ្ញាបុច្ឆកនយេ បន បញ្ញាដ្ឋំ ខន្ធនំ កតិ កុសលា, កតិ អកុសលា, កតិ
អព្យាកតា, កតិ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា... បេ.... កតិ សរណា, កតិ
អរណាតិ? រូបក្ខន្ធនោ អព្យាកតោ, ចត្តារោ ខន្ធសិយា កុសលា, សិយា
អកុសលា, សិយា អព្យាកតា, រូបំ, វេទនា ច វេទនាត្តិកេ ន វត្តញ្ញា, សេសា
តិដាបិ ហោត្តិ, រូបំ នេវិចាកនិចាកធម្មធម្មំ, សិយា ឧចាទិន្នចាទានិយំ, សិយា
អនុចាទិន្នចាទានិយំ, អសំកិលិដ្ឋសំកិលេសិកំ, សេសា ចត្តារោ ខន្ធតីហិ
តិកេហិ តិដាបិ ហោត្តិ។ រូបំ អវិតក្កអវិចារំ, តយោ ខន្ធតិដាបិ ហោត្តិ,
សម្ពារក្ខន្ធនោ តិដា ច ន វត្តញ្ញោ ច។ រូបំ ន វត្តញ្ញំ, វេទនា សិយា បីតិសហគតា, ន
វត្តញ្ញា, តយោ តិដា ច ន វត្តញ្ញា ច។ រូបំ នេវទស្សនេននការវនាយបហាតញ្ញំ,
នទស្សនេននការវនាយបហាតញ្ញហេតុកំ, នេវាចយកាមិនអបចយកាមិ,

នេវសេខំនាសេខំ, បរិត្តំ, សេសា តិធាបិ ហោន្តិ។ បរិត្តារម្មណាត្តិកេ រូបំ
អនារម្មណំ, សេសា តិធា ច នវត្តញ្ញា ច។ រូបំ មជ្ឈិមំ, អនិយតំ, សេសា តិធាបិ។
មគ្គារម្មណាត្តិកេ ច រូបំ អនារម្មណំ, សេសា តិធាបិ វា នវត្តញ្ញា។
ឧប្បន្នាតីតត្តិកេសុ បញ្ចបិ តិធា ហោន្តិ។ អតីតារម្មណាត្តិកេ រូបំ អនារម្មណំ,
សេសា តិធា ច នវត្តញ្ញា ច។ អជ្ឈត្តត្តិកេ បញ្ចបិ តិធា ហោន្តិ។
អជ្ឈត្តារម្មណាត្តិកេ រូបំ អនារម្មណំ, សេសា តិធាបិ នវត្តញ្ញា ច។ ចត្តារោ ខន្ធ
អនិទស្សនអប្បដិយា, រូបក្ខន្ធា តិធាបិ ហោតិ។

ចត្តារោ ខន្ធ នហេតុ, សម្ពារក្ខន្ធា សិយា ហេតុ, សិយា នហេតុ។ រូបំ
អហេតុកំ, ហេតុវិប្បយុត្តំ, សេសា ទិធាបិ។ តយោ ខន្ធ សិយា សហេតុកា ចេវ
ន ច ហេតុ, សិយា នវត្តញ្ញា ច, សម្ពារក្ខន្ធា ទិធា ច នវត្តញ្ញា ច, រូបំ ន
វត្តញ្ញមេវ។ តថា អនន្តរុកេបិ។ រូបំ នហេតុអហេតុកំ, តយោ ទិធាបិ,
សម្ពារក្ខន្ធា ទិធា ច នវត្តញ្ញា ច។ បញ្ចបិ សប្បច្ចយា, សម្ពតា, ចត្តារោ
អនិទស្សនា, អប្បដិយា, រូបំ ទិធាបិ។ រូបំ រូបិ, សេសា អរូបិនោ។ រូបំ លោកិយំ,
សេសា ទិធាបិ។ បញ្ចបិ កេនចិ វិញ្ញេយ្យា, ន ច កេនចិ វិញ្ញេយ្យា ច។ ចត្តារោ នោ
អាសវា, សម្ពារា ទិធាបិ, នវត្តញ្ញា ច។ រូបំ សាសវោ, អាសវិប្បយុត្តោ, សេសា
ទិធាបិ។ រូបំ សាសវា ចេវ នោ ច អាសវា, តយោ តថា ច នវត្តញ្ញា ច។ សម្ពារោ
ទិធា ច នវត្តញ្ញា ច។ រូបំ នវត្តញ្ញមេវ, តយោ សិយា អាសវសម្បយុត្តោ ចេវ នោ
ច អាសវា, សិយា នវត្តញ្ញា, សម្ពារោ ទិធា ច នវត្តញ្ញា ច។ រូបំ អាសវិប្បយុត្តំ
សាសវញ្ញ, សេសា ទិធា ច នវត្តញ្ញា ច។ ឥមិនា នយេន
សំយោជនកោច្ឆកាធិសុបិ យោជនា វេទិតញ្ញា។ កេវលំ ហិ
បរាមាសសម្បយុត្តុកេ រូបំ បរាមាសវិប្បយុត្តំ, តយោ ទិធាបិ, សម្ពារោ
ទិធាបិ, ធិដ្ឋិវសេន នវត្តញ្ញា ច។ តតិយេ ឯត្តកមេវ វិសេសោ។ រូបំ អនារម្មណំ,
សេសា សារម្មណា។ វិញ្ញាណំ ចិត្តំ, សេសា នោ ចិត្តា។ តយោ ចេតសិកា, ទេ

អរេតសិកា។ តយោ ចិត្តសម្បយុត្តា, រូបំ ចិត្តវិប្បយុត្តំ។ វិញ្ញាណំ ន វុត្តតំ។
តថា ចិត្តសំសជ្ជុកេមិ។ តយោ ចិត្តសមុដ្ឋានា, វិញ្ញាណំ នោ ចិត្តសមុដ្ឋានំ។
រូបំ ទិដ្ឋាមិ។ តថា អនន្តរទុក្ខទ្វយេមិ។ តយោ ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានា, ទ្វេ នោ
ចិត្តសំសជ្ជសមុដ្ឋានា។ តថា អនន្តរទុក្ខទ្វយេមិ។ វិញ្ញាណំ អដ្ឋត្តិកំ, តយោ
ពាហិរា, រូបំ ទិដ្ឋាមិ។ ចត្តារោ នោ ឧចាទា។ រូបំ ទិដ្ឋាមិ។ បញ្ចមិ សិយា ឧចាទិន្នា,
សិយា អនុចាទិន្នា, នោ ឧចាទានា។

កិលេសគោច្ឆកោ វុត្តនយោវ។ រូបំ នេវទស្សនេននភាវនាយ បហាតត្ថំ,
សេសា ទិដ្ឋាមិ។ ឯវំ យាវបីតិទុកា យោជនា វេទិតញ្ញា។

រូបំ ន វេទនា, ន សុខា, ន សុខសហគតា, សេសា ទិដ្ឋាមិ។ តថា
អនន្តរទុកេមិ។ រូបំ កាមាវចរំ, សេសា ទិដ្ឋាមិ។ ឯវំ យាវ សរណទុកា យោជនា
វេទិតញ្ញា។ អយំ បញ្ញាបុច្ឆកនយោ។

ឥមេ បន នយាវិត្តារតោ ចាឡិអដ្ឋកថាហិ ញាតញ្ញា។ អត្ថវិនិច្ឆយោ ច
នេសំ ធម្មសង្កណីមាតិកត្ថសំវណ្ណនាយ វុត្តានុសារេន ញាតញ្ញោ។ ឥតោ បរំ
អតិរេកំ អវត្ថា អបុព្វមេវ វណ្ណយិស្សមាតិ អយំ វិភង្គនយទស្សនតោ
សំវណ្ណាននយោ។

ឥនានិ បនេត្ថ -

កមតោន្ទនាធិកតោ, ទដ្ឋព្ភសមភេទតោ;
ចាឡិមុត្តនយោ ព្រោយ្យោ, ខន្ធកោសល្លមិច្ឆតា។

តត្ថ កមតោតិ ឯត្ថ ឧប្បត្តិក្កមោ បហានក្កមោ បដិបត្តិក្កមោ ភូមិក្កមោ
នេសនក្កមោតិ ពហុវិធសុ កមេសុ ខន្ធនំ នេសនក្កមោវ យុដ្ឋតិ, ន ឥតរេ,

អសម្ពាទ។ អភេទេន ហិ បញ្ចសុ ខន្ធសុ អត្តគ្គាហាបតិភំ វេនេយ្យជនំ
សម្មហាយនិវិធីញ្ចាគន្ធស្សនេន អត្តគ្គាហាតោ មោចេតុកាមោ ភគវា
ហិតកាមោ តស្ស តស្ស ជនស្ស សុខគ្គហណាត្ថំ ចក្កអាទីនំ វិសយភូតំ
ឌីឡារិកំ បឋមំ រូបក្ខន្ធនេសេសិ, តតោ ឥដ្ឋានិដ្ឋវិសយសំវេនកំ ឌីឡារិកំ
វេននំ, យំ វេនេតិ, តំ សញ្ញាណាតិភំ ឯវំ វេននាវិសយស្ស អាការគ្គាហិកំ សញ្ញំ,
សញ្ញាវសេនាភិសដ្ឋាវកេ សដ្ឋាវេ, តេសំ វេននាទីនំ និស្សយាធិបតិភូតំ
វិញ្ញាណាត្ថិ អយំ តាវេតុ កមោ។

អនុនាធិកតោតិ កស្មា បន ភគវតោ បញ្ចោវ ខន្ធា វុត្តា អនុនា អនធិកាតិ?
សត្តសដ្ឋតសភាគេកសដ្ឋហតោ, អត្តត្ថនិយគ្គាហាវត្ថុស្ស ឯតប្បរមតោ,
អញ្ញោសញ្ញា តទវរោធតោ។ អនេកប្បភេទេសុ ហិ សដ្ឋតធម្មេសុ សភាគវសេន
សដ្ឋយ្ហមាទេសុ រូបំ រូបសភាគេកសដ្ឋហាវសេន ឯកោ ខន្ធា ហោតិ, វេននា
វេននាសភាគេកសដ្ឋហាវសេន ឯកោ ខន្ធា ហោតិ។ ឯស នយោ សញ្ញាទីសុបិ,
តស្មា សត្តសដ្ឋតសភាគេកសដ្ឋហតោ បញ្ចោវ វុត្តា។ ឯតប្បរមញ្ចេតំ
អត្តត្ថនិយគ្គាហាវត្ថុ, យទិទំ រូបាទយោ បញ្ច, តស្មា អត្តត្ថនិយគ្គាហាវត្ថុស្ស
ឯតប្បរមតោបិ បញ្ចោវ វុត្តា។ យេបិ ចញ្ញេ សីលាទយោ បញ្ច ធម្មក្ខន្ធា វុត្តា,
តេបិ សដ្ឋាវក្ខន្ធបរិយាបន្នតា ឯត្ថវ អវរោធំ គច្ឆន្តិ, តស្មា អញ្ញោសំ
តទវរោធតោបិ បញ្ចោវ វុត្តាតិ អយំ អនុនាធិកតោ។

ទដ្ឋព្ភសមភេទតោតិ ទដ្ឋព្ភភេទតោ, ឧបមាភេទតោ ច។ តត្ថ ទដ្ឋព្ភភេទតោ
តាវ បញ្ចាទានាទក្ខន្ធា សាមញ្ញតោ ឧក្ខិត្តាសិកបច្ចតិកតោ, ភាវតោ,
ខាទកតោ, អនិច្ចទុក្ខអនត្តសដ្ឋាតវធកតោ ច ទដ្ឋញ្ញាវិសេសតោ បន
ដេលាបិណ្ឌំ វិយ រូបំ ទដ្ឋព្ភំ, ឧទកតុព្ភឡ មរិចិកកកទលិក្ខន្ធមាយាវិយ
យថាគ្គមំ វេននាទយោ ទដ្ឋញ្ញា។ យថា ហិ ដេលាបិណ្ឌោវិមន្តាសហោ, សោ ច

បត្តដាលកាធិអត្ថំ គហិតោបិ តមត្ថំ ន សាធនិ, ភិដ្ឋតិ, ឯវំ រូបម្បិវិមធាសហំ,
តញ្ចា សុភាធិវសេន គហិតម្បិ ន តថា ភិដ្ឋតិ, អសុភាធិយេវ ហោតិ។

យថា វា ដេលាបិល្លោក អនេកសន្ធិយជិតោ ពហុន្នំ
ឧទកសប្បាធិបាលាកានំ អាវាសោ, អាធិតោ ចេស ពនបក្កមត្តោ ហុត្វា
អនុបុត្តវឌ្ឍនកោ ឧដ្ឋិតមត្តោបិ ចេស ភិដ្ឋតិ, ថោកំ គន្ធាបិ, សមុទ្ធី បត្វា បន
អវស្សមេវ ភិដ្ឋតិ, ឯវំ រូបម្បិ ធិន្ទាវធិន្ធី អនេកសន្ធិយជិតំ
អសីតិកិមិកុលវោកិណ្ណំ, អាធិតោ ចេតំ កលលមត្ថំ ហុត្វា អនុបុត្តវឌ្ឍនកំ,
កលលមត្តោបិ ចេតំ ភិដ្ឋតិ, អត្ថនាធិភាវេបិ អាយុក្ខយំ បត្វា អវស្សមេវ
ភិដ្ឋតិ។ ឯវំ ដេលាបិល្លាសធិសំ ទដ្ឋព្ពំ។

យថា បន ពុត្តុឡោ មុហុត្តរមណីយោ អគយ្ហបគោ ន ចិវដ្ឋិតិកោវ, ឯវំ
វេទនាបិ។ យថា ច ពុត្តុឡោ ឧទកតលំ, ឧទកតិណ្ឌុំ, ឧទកជល្លកំ សង្កត្តិក្វា បុដ្ឋំ
កត្វា គហលាវាតញ្ចាតិ ចត្តាវិ ការណានិ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ វេទនាបិ វត្ថុ,
អារម្មណំ, កិលេសជល្លំ, ជស្សសង្ឃជ្ជនញ្ចាតិ ចត្តាវិ ការណានិ បដិច្ច
ឧប្បជ្ជតីតិ សា ពុត្តុឡសធិសា ទដ្ឋព្ពំ។

យថា បន មរិចិកា ជលាសយាធិភាវេន វិប្បលម្ពិកា, ឯវំ សញ្ញាបិ
និច្ឆាធិភាវេនាតិ មរិចិសធិសា ទដ្ឋព្ពំ។ យថា បន កទលិក្ខន្ធា អគយ្ហបគោ
ពហុវដ្តិសមោធានោ, ឯវំ សន្ធាវក្ខន្ធាបិ អគយ្ហបគោនិច្ឆាធិសារិវហិតោ,
ជស្សធិពហុធម្មសមោធានោ ច ហោតីតិ សោ កទលិក្ខន្ធសធិសោ ទដ្ឋព្ពំ។
យថា បន មាយា អសុវណ្ណាវជតាធិរូចានិបិ តថា គាហាបេត្វា មហាជនំ
វព្វោតិ, ឯវំ វិញ្ញាណម្បិ អនិច្ឆាធិរូបំ តេនេវ ចិត្តេន អាគច្ឆន្តិវិយ និច្ឆាធិតោ ច
គាហាបេត្វា វព្វោតីតិ តំ មាយាសធិសំ ទដ្ឋព្ពំ។ វុត្តញ្ចា -

“ដេណបិណ្ឌបម៌ រូបំ, វេទនា ពុត្តុជ្ជបមា;
មរិចិក្ខបមា សញ្ញា, សង្ខារា កធនូបមា;
មាយូបមញ្ញា វិញ្ញាណំ, ទេសិតាទិច្ចពន្ធនា” តិ។ (សំ. និ. ៣.៩៥);

អយមេត្ថ ទដ្ឋព្ភកេនោ។

ឧបមាភេទតោ ច បន គិលានសាលូបមោ រូបុចាទានក្ខន្ធនោ, កេលញ្ញូបមោ
វេទនុចាទានក្ខន្ធនោ, កេលញ្ញូសមុដ្ឋានូបមោ សញ្ញាចាទានក្ខន្ធនោ,
អសប្បាយសេវនូបមោ សង្ខារុចាទានក្ខន្ធនោ, គិលានូបមោ
វិញ្ញាណុចាទានក្ខន្ធនោ។ អបិច
ចារកការណាអបរាជការណាការកអបរាជិក្ខបមា ឯតេ
ភាជនភោជនព្យញ្ញនបរិវេសកកុញ្ញក្ខបមា ចាតិ អយមេត្ថ ឧបមាភេទោ។ ឯវំ
ចាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយនយោ ព្រោយោ។

ខន្ធវិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាយតនវិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា

អាយតនវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - ធានសាយតនានីតិ ឯត្ថ
អាយតនតោ, អាយានំ តននតោ, អាយតស្ស ច នយនតោ អាយតនានិ។
ចក្ករូចាទិសុ ហិ តំតំធារាវម្ពណា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា សេន សេន
អនុកវនាទិនា កិច្ចេន អាយតន្តិ ឧបជ្ជហន្តិ យដេន្តិ វាយមន្តិ, តេ ច បន
អាយត្វតេ ធម្មេ ឯតានិ តនោន្តិវិត្តារេន្តិ, ឥទញ្ច អតីវ អាយតំ សំសារទុក្ខំ
នយន្តេវ, បវត្ថយន្តិតិ វុត្ថំ ហោតិ, តស្មា “អាយតនានី” តិ វុច្ឆន្តិ។

អបិច និវាសដ្ឋានដួង, អាករដួង, សមោសរណដ្ឋានដួង,
សញ្ញាភិទេសដួង, ការណាដួង ច សាសនេ, លោកេ ច “អាយតន”ន្តិ វុច្ចន្តិ។
ចក្ខុអាទិសុ ហិ តេ តេ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា តទាយត្តុវុត្តិតាយ និវសន្តិ, តេសុ
ច អាករភូតេសុ អាកិណ្ណា វត្ថាវម្ពណាវសេន ច សមោសរន្តិ, ចក្ខាធម្មា
នេសំ សញ្ញាភិទេសោ, ការណាព្វា, តស្មា និវាសដ្ឋានាទិណា អត្ថេន ចក្ខាទិណិ
អាយតនានិទិតិ វេទិតញ្ញានិ។

ចក្ខាយតនន្តិអាទិសុ ចក្ខុតីតិ ចក្ខុ, រូបំ អស្សនេតិ, វិភាវេតិ ចាតិ អត្ថោ។
រូបយតីតិ រូបំ។ វណ្ណាវិការំ អាបជ្ជមាណំ ហធម្មត្ថភាវំ បកាសេតីតិ អត្ថោ។
សុណាតីតិ សោតំ។ សឃ្មតីតិ សន្នោ, ឧបាហរីយតីតិ អត្ថោ។ ឃាយតីតិ
ឃានំ។ កន្ទយតីតិ កន្នោ, អត្ថនោ វត្ថុ សូចយតីតិ អត្ថោ។ ជីវិតំ អង្គាយតីតិ
ជីវិតំ។ វសន្តិ តំ សត្តាតិ វសោ, អស្សនេន្តិ អត្ថោ។ កុច្ឆិតានំ សាសវធម្មានំ
អាយោតិ កាយោ, ឧប្បត្តិទេសោ។ ដុសីយតីតិ ដោជ្ជញ្ញំ។ មនតីតិ មនោ។
អត្ថនោលក្ខណំ ធាវេន្តិ ធម្មា។ ចក្ខុ ច តំ យថាវុត្ថេនត្ថេន អាយតនញ្ញាតិ
ចក្ខាយតនំ...ខេ... ធម្មា ច តេ អាយតនញ្ញាតិ ធម្មាយតនន្តិ អយំ តាវេត្ថ
បទត្ថោ។

ធម្មភេទតោ បនេត្ថ សត្តម្យវិញ្ញាណំ មនាយតនំ នាម។
ចេតសិកសុខុមរូបនិព្វានានិ ធម្មាយតនំ នាម។ សេសានិ សុវិញ្ញេយ្យានិ។
ឥមេសុ ច អាយតនេសុ អតីតាទិភេទភិក្ខុ, កាលវិនិមុត្តា ច
លោកិយលោកុត្តរា សព្វេ នាមរូបធម្មា, បញ្ញត្តិយោ ច សង្កហិតាតិ វេទិតញ្ញា។
“ជាតិ ជ្ជិហិ ខន្ធហិ ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា
សង្កហិតា”តិអាទិវចនតោ (ធាតុ. ៧១) ហិ រូចារូបលក្ខណានំ ជាតិជរាភក្ក្តានំ

សង្ខារក្នុងធម្មាយតនធម្មជាតិសុ សង្កហិតត្តា ឥតរាសម្បី បញ្ញត្តិនំ យថាវហំ
តត្ថ សង្កហិតភារោ វេទិតញ្ញាតិ អយមេត្ថ ធម្មភេទោ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ថ សុត្តន្តភាជនីយេ តាវ “ចក្កំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា
វិបរិណាមធម្មំ។ រូចា អនិច្ចា ទុក្ខា អនត្តា វិបរិណាមធម្មា... បេ... ធម្មា អនិច្ចា
ទុក្ខា អនត្តា វិបរិណាមធម្មា” តិ (វិភ. ១៥៤) ឯវំ វិសយីវិសយាយតនវសេន
អាយតនានិ វុត្តានីតិ អយំ សុត្តន្តភាជនីយនយោ។

អភិធម្មភាជនីយេ បន បសាទវិសយាយតនានិ តាវ “តត្ថ កតមំ
ចក្ខាយតនំ? យំ ចក្កំ ចតុន្នំ មហាក្ខតានំ ឧបាទាយ បសាទោ” តិ អាទិនា (វិភ.
១៥៦) រូបកល្យាណ (ធរ. ស. ៥៩៧) វុត្តនយេន វិភត្តានិ។ មនាយតនំ បន
ឯកវិធរតោ បដ្ឋាយ យាវទសវិជា វេទនាក្ខន្ធន្ថេ វុត្តនយេន វិភត្តំ។ ធម្មាយតនំ
បន “តត្ថ កតមំ ធម្មាយតនំ? វេទនាក្ខន្ធន្ថេ សញ្ញាក្ខន្ធន្ថេ សង្ខារក្ខន្ធន្ថេ, យព្វា
រូបំ អនិទស្សនអប្បដិយំ ធម្មាយតនបរិយាបន្នំ អសម្ពុតា ច ធាតុ” តិ (វិភ.
១៦៧) ឧទ្ទិសិត្វា “តត្ថ កតមោ វេទនាក្ខន្ធន្ថេ” តិ អាទិនា (វិភ. ១៦៧)
វេទនាក្ខន្ធន្ថេ វុត្តនយេន វិភត្តំ។ សុខុមរូបនិព្វានានិ រូបកល្យាណ
វុត្តនយានេវាតិ អយំ អភិធម្មភាជនីយនយោ។

បញ្ញាបុច្ឆកនយំ បន ឥតោ បរំ វិគ្គារតោ អនស្សេត្វា តិកទុកានំ
អាទិអន្តេហិ ចេវ វិសេសត្ថធិបកេហិ ច តិកទុកេហិ យោជេត្វា ទស្សយិស្សម,
សេសេហិបិ តិកទុកេហិ យោជនានយោ ខន្ធន្ថេ វុត្តនយេន សក្កា ញាតុន្តិ។ កថំ
ធានសន្នំ អាយតនានំ កតិ កុសលា... បេ... កតិ អរណាតិ? ទសាយតនា
អព្យាកតា, ធាយតនា សិយា កុសលា, សិយា អកុសលា, សិយា អព្យាកតា។
វេទនាត្ថិកេ ទសាយតនានិ ន វុត្តញ្ញានិ, មនាយតនំ តិធាបិ, ធម្មាយតនំ តិធា ន
វុត្តព្ពញ្ច... បេ... រូចាយតនំ សនិទស្សនសប្បដិយំ, នវាយតនានិ

អនិទស្សនសប្បដិយានិ, មនាយតនធម្មាយតនានិ អនិទស្សនសប្បដិយានិ,
ឯកាទសាយតនានិ ន ហេតុ, ធម្មាយតនំ សិយា ហេតុ, សិយា ន ហេតុ... បេ....
ឯកាទសាយតនានិ សប្បច្ចយានិ, ធម្មាយតនំ សិយា សប្បច្ចយំ, សិយា
អប្បច្ចយំ... បេ.... ទសាយតនានិ រូបំ, មនាយតនំ អរូបំ, ធម្មាយតនំ
ទិដ្ឋាបិ... បេ.... ទសាយតនានិ អរណានិ, ឆ្ងាយតនានិ សិយា សរណានិ, សិយា
អរណានីតិ អយំ បញ្ញាបុច្ឆកនយោ។

ឥនានិ បន -

កមតោ តាវត្ថតោ ច, តេសំ ទដ្ឋព្ភកេទតោ;
ចាឡិមុត្តនយេនេត្ថ, វិញ្ញាតញ្ចោវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ កមតោតិ ឥនាបិ នេសនាគ្គមោវ យុដ្ឋតិ។ អដ្ឋតិកេសុ ហិ
អាយតនេសុ សនិទស្សនសប្បដិយវិសយត្តា ចក្ខុយតនំ ចាកជន្មិ បឋមំ
នេសិតំ, តតោ អនិទស្សនសប្បដិយវិសយានិ សោតាយតនាធិនិ។ អថ វា
ទស្សនានុត្តរិយសវនានុត្តរិយហេតុភាវតោ ពហូបការត្តា
ចក្ខុសោតាយតនានិ បឋមំ នេសិតានិ, តតោ ឃាណាយតនាធិនិ តីណិ,
បញ្ចន្ទម្យិ បន គោចរវិសយត្តា អន្តេ មនាយតនំ, ចក្ខុយតនាធិនំ គោចរត្តា
តេសំ អនន្តរំ រូចាយតនាធិនិ។ អបិច វិញ្ញាណុប្បត្តិការណាវវត្ថានតោបិ
អយមេតេសំ កមោ វេទិតញ្ចោ។ វុត្ថំ ហេតុំ “ចក្ខុញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ជតិ
ចក្ខុវិញ្ញាណំ... បេ.... មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ជតិ មនោវិញ្ញាណ” ត្ថិ (ម. និ.
៣.៤២១; សំ. និ. ៤.៦០, ១១៣; មហានិ. ១០៧) អយំ តាវេត្ថ កមោ។

តាវត្ថតោតិ តាវភាវតោ។ ឥនំ វុត្ថំ ហោតិ - ចក្ខុទយោបិ ហិ ធម្មា ឯវ, ឯវំ
សតិ ធម្មាយតនមិច្ឆេវ អវត្ថា កស្មា ឆ្ងាទសាយតនានិ វុត្ថានីតិ បេ?

ឆ្លើយឆ្លាតវៃកាយបុប្ផត្តិយា ឆ្លាតវៃមុណីវត្តានតោ អយមេតេសំ ភេតោ
ហោតិ ឆ្លាតវៃ វត្តានិ។ ចក្ខុវិញ្ញាណវិជ្ជាបរិយាបន្នស្ស ហិ វិញ្ញាណកាយស្ស
ចក្ខុយតនមេវ ឧប្បត្តិទ្វារំ, រូបាយតនមេវាវមុណំ។ តថា ឥតរាជី ឥតវេសំ។
ឆដ្ឋស្ស បន កវដ្ឋមនសដ្ឋានតោ មនាយតនេកេសោវ ឧប្បត្តិទ្វារំ,
អសាធារណញ្ច ធម្មាយតនំ អារម្មណ៍និ។ ឥតិ ឆដ្ឋវិញ្ញាណកាយានំ
ឧប្បត្តិទ្វារមុណីវត្តានតោ ឆ្លាតវៃ វត្តានិ អយមេតេ តាវត្តតា។

ឆដ្ឋត្ថកេតោតិ ឯតុ បន សញ្ញានិ ចេតានិ អាយតនានិ អនាគមនតោ,
អនិគ្គមនតោ ច ឆដ្ឋញ្ញានិ។ ន ហិ តានិ បុព្វេ ឧទយា កុតោចិ អាគច្ឆន្តិ, នបិ ឧទ្ធំ
វយា កុហិញ្ញា គច្ឆន្តិ, អថ ខោ បុព្វេ ឧទយា អប្បដិលទ្ធសភាវានិ ឧទ្ធំ វយា
បរិភិទ្ធសភាវានិ, បុព្វត្ថាបរន្តវេមជ្ឈេ បច្ចយាយត្តវត្តិតាយ អវសានិ បវត្តន្តិ,
តស្មា អនាគមនតោ, អនិគ្គមនតោ ច ឆដ្ឋញ្ញានិ។ តថា និវេហតោ, អព្យាចារតោ
ច។ ន ហិ ចក្ខុវិញ្ញាណវិជ្ជា ឯ ឯវំ ហោតិ “អហោ វត អម្ពាភំ សាមគ្គិយំ វិញ្ញាណំ នាម
ឧប្បជ្ឈេយ្យ” តិ, ន ច តានិ វិញ្ញាណុប្បាទនតំ ឆ្លាតវៃ, វត្តតាវៃ,
អារម្មណភាវៃ វា ព្យាចារមាបដ្ឋន្តិ, អថ ខោ ធម្មតាវេសាយំ
ចក្ខុវិញ្ញាណវិជ្ជាសាមគ្គិយំ ចក្ខុវិញ្ញាណវិជ្ជានិ សម្ពុត្តិ, តស្មា និវេហតោ, អព្យាចារតោ
ច ឆដ្ឋញ្ញានិ។ អបិច អដ្ឋត្តិកានិ សុញ្ញោ គាមាវិយ ឆដ្ឋញ្ញានិ
ធុវសុភសុខត្តភាវិវិហិតត្តា, ពាហិរាជី គាមយាតកកោរាវិយ។ តថា
អដ្ឋត្តិកានិ ធម្មាណកាវិយ ឆដ្ឋញ្ញានិ, ពាហិរាជី តេសំ គោចរាវិយាតិ
អយមេតេ ឆដ្ឋត្ថកេតោ។ ឯវំ ចាឡិមុត្តនយេនេត្ត វិញ្ញាតញ្ញាវិនិច្ឆយោ។

អាយតនវិកដ្ឋមាតិកត្តវណ្ណានិ ជ្ជិតា។

ឆតុវិកដ្ឋមាតិកត្តវណ្ណានិ

ឆាតុវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - អដ្ឋាស ឆាតុយោតិ ឯត្ថ
វិទហតិ, ធីយតេ, វិធានំ, វិធីយតេ ឯតាយ, ឯត្ថ វា ធីយតីតិ ឆាតុ។ លោកិយា
ហិ ឆាតុយោ ការណភាវេន វវត្តិតា។ អនេកប្បការំ សំសារទុក្ខំ វិទហន្តិ
និច្ឆានេន្តិ, សត្តហិ ច ធីយន្តេ ធារីយន្តិ, ទុក្ខវិធានមត្តមេវ ចេតា, ឯតាហិ ច
ការណភូតាហិ សំសារទុក្ខំ សត្តហិ អនុវិធីយតិ, យថាវិហិតញ្ច ទុក្ខំ
ឯតាស្មេវ ធីយតិ ឋបីយតីតិ ឯតេហិ អត្តេហិ យថាសម្ពុរំ “ឆាតុយោ” តិ វុច្ចន្តិ។

យថា វា សរីរសង្ខាតស្ស សមុទាយស្ស អវយវភូតេសុ រសសោណីតាធិសុ
អញ្ញមញ្ញំ វិសភាគលក្ខណបរិច្ឆិន្នេសុ ឆាតុសមញ្ញា, ឯវមេតេសុបិ
បញ្ចក្ខន្ធសង្ខាតស្ស អត្ថការស្ស ចក្ខាធិសុ ឆាតុសមញ្ញា វេទិតញ្ញា។
លោកិយលោកុត្តរសាធារណត្ថវសេន បន អត្ថនោ សភាវំ ធាវន្តីតិ
ឆាតុយោ។ និដ្ឋវមត្តានមេតំ អធិវចនំ, តស្មា យថាវុត្តនត្តន ចក្ខុ ច តំ ឆាតុ
ចាតិ ចក្ខុឆាតុ។ ឯវំ សេសេសុបីតិ អយំ តាវេត្ថ បទត្ថោ។

ធម្មភេទតោ បនេត្ថ អាយតនេសុ វុត្តនយេន វេទិតញ្ញោ។ អបិ ច
បញ្ចទ្វារវដ្ឋនសម្បជីវ្ជនទ្វយវិញ្ញាណំ មនោឆាតុ នាម។
បញ្ចវិញ្ញាណមនោឆាតុវដ្ឋិតំ បន សព្វម្បីវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណឆាតុ នាម។
សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ថ សុត្តន្តភាជនីយេ តាវ - “បថីឆាតុ អាចោ តេជោ
វាយោ អាកាសវិញ្ញាណឆាតុ” តិ ន ឆាតុយោ ឧទ្ទិសិត្វា អាទិតោ បញ្ច
អដ្ឋត្តិ កតាហិរវសេន, បច្ឆិមា ច ន វិញ្ញាណវសេន វិភត្តា, អបរាបិ “សុខឆាតុ
ទុក្ខសោមនស្សនោមនស្សបេក្ខាអវិជ្ជាឆាតុ” តិ ន ឆាតុយោ ឧទ្ទិសិត្វា តថា
តថាវិភត្តា, បុន អបរាបិ “កាមឆាតុ
ព្យាចាទិវិហឹសានេក្ខម្មអព្យាចាទិអវិហឹសាឆាតុ” តិ ន ឆាតុយោ ឧទ្ទិសិត្វា, ឯវំ

តីហិ ឆក្កហិ បច្ចេកំ តេភូមកា អដ្ឋាស ធាតុយោ សរូបតោ,
លក្ខណាហារតោ, និស្សយវិសយបយោគវិនាគាវាធិតោ ច វុត្តាតិ
វេទិតញ្ចាតិ អយំ សុត្តន្តកាជនីយនយោ។

អភិធម្មកាជនីយេ បន សរូបេនេវ អដ្ឋាស ធាតុយោ ឧទ្ទិសិត្វា
បសាទវិសយធាតុយោ អាយតនេ វុត្តនយេន វិភត្តា, សត្តវិញ្ញាណធាតុយោ
បន -

“តត្ថ កតមា ចក្កវិញ្ញាណធាតុ? ចក្កញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ឈតិ
ចិត្តំ... បេ... ចក្កវិញ្ញាណធាតុ។ អយំ វុច្ចតិ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ... បេ...
កាយវិញ្ញាណធាតុ។

“តត្ថ កតមា មនោធាតុ? ចក្កវិញ្ញាណធាតុយា... បេ...
កាយវិញ្ញាណធាតុយា... បេ... និរុទ្ធសមនន្តរា ឧប្បជ្ឈតិ ចិត្តំ... បេ...
សត្តធម្មេសុ វា បន បឋមសមន្មាហារោ ឧប្បជ្ឈតិ ចិត្តំ... បេ... អយំ វុច្ចតិ
មនោធាតុ។

“តត្ថ កតមា ធម្មធាតុ? វេទនាក្ខន្ធនោ សញ្ញាក្ខន្ធនោ សង្ខារក្ខន្ធនោ,
យញ្ច រូបំ អនិទស្សនំ អប្បដិឃំ ធម្មាយតនបរិយាបន្នំ, អសង្ខតា ច
ធាតុ... បេ... អយំ វុច្ចតិ ធម្មធាតុ។

“តត្ថ កតមា មនោវិញ្ញាណធាតុ... បេ... មនោធាតុយាបិ ឧប្បជ្ឈិត្វា
និរុទ្ធសមនន្តរា ឧប្បជ្ឈតិ ចិត្តំ... បេ... មនញ្ច បដិច្ច ធម្មេ ច ឧប្បជ្ឈតិ
ចិត្តំ... បេ... អយំ វុច្ចតិ មនោវិញ្ញាណធាតុ” តិ (វិភ. ១៨៤) -

ឯវំវិភត្តា។ តត្ថ សព្វធម្មេសុ វា បន បឋមសមន្មាហារោតិ ឯត្ថ
បញ្ចវិញ្ញាណាវិសយេសុ សព្វធម្មេសុតិ ឯវំ អត្ថោ គហេតត្ថោ។ មនោធាតុយាបិ
ឧប្បជ្ជិតា និរុទ្ធសមនន្តរាតិ ឯត្ថ បន បិ-កាហោ សម្បណ្ណានត្ថោ, តស្មា
មនោធាតុយាបិ សន្តិរណារោជ្ជត្តនាទិមនោវិញ្ញាណធាតុយាបិតិ ឯវំអត្ថោ
គហេតត្ថោ។ មនព្វា បដិច្ចាតិអាទីសុ មនោទ្វារេ ភវន្តីមនព្វោវ
ចតុក្កមកធម្មារម្មណាព្វា បដិច្ច សហាវជ្ជនកជវនំ និត្តត្ថតិ អត្ថោ។ អយំ
អភិធម្មភាជនីយនយោ។

បញ្ចាបុច្ឆកនយេ បន អដ្ឋាវសន្នំ ធាតុនំ កតិ កុសលា...បេ.... កតិ
អរណាតិ? សោឡស ធាតុយោ អព្យាកតា, ទ្វេ ធាតុយោ តិធាបិ ហោន្តិ...បេ....
ទស ធាតុយោ នេវិចាកនិចាកធម្មធម្មា, បញ្ច ធាតុយោវិចាកា, មនោធាតុ
សិយាវិចាកា, សិយា នេវិចាកនិចាកធម្មធម្មា, ទ្វេ ធាតុយោ តិធាបិ
ហោន្តិ។ ទស ធាតុយោ ឧចាទិន្ទុចាទានិយា, សទ្ធិធាតុយោ
អនុចាទិន្ទុចាទានិយា, បញ្ច ធាតុយោ សិយា ឧចាទិន្ទុចាទានិយា, សិយា
អនុចាទិន្ទុចាទានិយា, ទ្វេ ធាតុយោ តិធាបិ...បេ.... ទស ធាតុយោ សិយា ឧប្បន្នា,
សិយា ឧប្បន្និនោ, សទ្ធិធាតុ សិយា ឧប្បន្នា, សិយា អនុប្បន្នា, សិយា នវត្តព្វា
ឧប្បន្និនោតិ, ធម្ម ធាតុយោ តិធាបិ។ ធម្មធាតុ តិធាវ...បេ.... រូបធាតុ
សនិទស្សនសប្បដិយា, នវ ធាតុយោ អនិទស្សនសប្បដិយា, អដ្ឋ ធាតុយោ
អនិទស្សនសប្បដិយា។ សត្តវស ធាតុយោ ន ហេតុ, ធម្មធាតុ ទិធាវ...បេ....
សោឡស ធាតុយោ អរណា, ទ្វេ ធាតុយោ ទិធាបិ អយំ បញ្ចាបុច្ឆកនយោ។

ឥនានិ បនេតាសំ -

កមតាវត្តតោ ទដ្ឋព្វា, បច្ចយានំវិភាគតោ;
ធាតុនមិធវិញ្ញោយោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ កមតោ តាវ ឥធាបិ ទេសនាគ្គមោវ យុដ្ឋតិ។ សោ ច បនាយំ
ហេតុជលានុបុត្តវវត្តានវសេន វុត្តោ។ ចក្កុធាតុ រូបធាតុតិ ឥទំ ហិ ទ្វយំ ហេតុ,
ចក្កុវិញ្ញាណធាតុតិ ឥទំ ជលំ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ អយំ តាវេត្ថ កមោ។

តាវត្ថតោ បន យា ឥធ សុត្តន្តកាជនីយេ តិហិ ធក្កហិ វុត្តា ធាតុយោ ចេវ,
តេសុ តេសុ សុត្តាភិធម្មបទេសេសុ “អាភាធាតុ...ថេ....
អនេកធាតុនាធាតុលោកោ” តិអាទិនា អាគតា ចាតិ អញ្ញាបិ
ពហុធាតុយោ ទិស្សន្តិ, តាសម្បិ វសេន បរិច្ឆេទំ អវត្ថា កស្មា អជ្ឈាវសេវ
វុត្តាតិ? តាសម្បិ តទន្តោគធាតុ។

អបិច វិជាននសភាវេវិញ្ញាណោ ជីវសញ្ញិនំ តស្សា ចក្កុវិញ្ញាណាទិភេទេន
អនេកតំ, ចក្កុវចាទិបច្ចយាយត្ថវុត្តិតាយ អនិច្ចតញ្ច បកាសេត្វា តស្មី
ទីយវត្តានុសយិតជីវសញ្ញាសមូហាននត្ថញ្ច អជ្ឈាវសេវ វុត្តា។ កិញ្ចា ភិយ្យោ -
វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន ច។ វេនេយ្យា ហិ អរូបមូឡោ រូបមូឡោ ឧភយមូឡោតិ
តិវិធា ហោន្តិ។ តេសំ តិណ្ណាម្បិ យថាគ្គមំ នាតិសង្ខេបវិត្តាវតោ
អរូបភេទវិភាវិនី ខន្ធទេសនា, រូបភេទវិភាវិនី អាយតនទេសនា,
តទុក្ខយភេទវិភាវិនី ធាតុទេសនា សប្បាយាតិ វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន
អជ្ឈាវសេវ វុត្តាតិ។ វុត្តញ្ច -

“សង្ខេបវិត្តាវនយេន តថា តថា ហិ,
ធម្មំ បកាសយតិ ឯស យថា យថាស្ស;
សទ្ធម្មតេជីវហតំ វិលយំ ខណោន,
វេនេយ្យសត្តហទយេសុ តមោ បយាតី” តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៨៣);

អយមេត្ថ តាវត្ថតា។

ទដ្ឋព្ភតោ បនេតា សព្វាបិ សង្ខតា ធាតុយោ បុព្វន្តាបរន្តវិត្តតោ,
ធុវសុភសុខត្ថភាវសុញ្ញតោ, បច្ចយាយត្ថវត្តតោ ច ទដ្ឋព្ភាវិសេសតោ បនេត្ថ
កេរិតលំវិយ ចក្កធាតុ ទដ្ឋព្ភា, ទណ្ឌោវិយ រូបធាតុ, សន្នោវិយ
ចក្កវិញ្ញាណធាតុ។ តថា តិស្សោបិ ចេតា យថាគ្គមំ
អាទាសតលមុខមុខនិមិត្តានិវិយ។ តថា តិលយន្តចក្កតេលានិវិយ,
អធិរាណីឧត្តរាណីអគ្គិវិយ ច ទដ្ឋព្ភា។ ឯស នយោ សោតធាតុអាទិសុបិ។
មនោធាតុ បន យថាសម្ភវតោ ចក្កវិញ្ញាណធាតុអាទិនំ បុរេចរាជុចរាវិយ
ទដ្ឋព្ភា។ ធម្មធាតុយំ បន វេទនា សល្លសូលមិវ, សញ្ញាវិត្ថមុដ្ឋិវិយ, សង្ខារ
វិសរុក្ខមិវ, សុខមរូបំ ខុរចក្កិវិយ, អសង្ខតា ធាតុ ខេមន្តក្ខមិវិយ ច ទដ្ឋព្ភា,
មនោវិញ្ញាណធាតុ បន មគ្គដោវិយ, អស្សុទ្ធស្នេហាវិយ, យត្ថកាមនិចាតិតោ
វេហាសក្ខិត្តទណ្ឌោវិយ, រង្គនដោវិយ ច ទដ្ឋព្ភា។ អយមេត្ថ ទដ្ឋព្ភតា។

បច្ចយានំវិភាគតោ បនេត្ថ ចក្កវិញ្ញាណធាតុយា ចក្ក និស្សយបច្ចយោ,
រូបំ អារម្មណបច្ចយោ, កិរិយាមនោធាតុ អនន្តរេបច្ចយោ, តយោ អរូបិនោ ខន្ធា
សហជាតបច្ចយោ។ ឯវំ សោតវិញ្ញាណាទិសុបិ។ មនោវិញ្ញាណធាតុយា បន
មនោធាតុ អនន្តរេបច្ចយោ, ធម្មធាតុ អារម្មណបច្ចយោ,
សម្បយុត្តនិស្សយសហជាតាទិបច្ចយោតិ អយំ បច្ចយវិភាគោ។ ឯវំ
វិញ្ញេយ្យោ ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

ធាតុវិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សច្ចវិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា

សច្ចវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - ចត្តាវិ អរិយសច្ចានិទិ ឯត្ថាយំ
សច្ច-សន្នោ អនេកេសុ អត្ថេសុ ទិស្សតិ។ សេយ្យចិនំ - “សច្ចំ ភណោ ន

កុដ្ឋយ្យា”តិអាទីសុ (ធម្ម. ប. ២២២) វាចាសច្ចេ។ “សច្ចេ វិភា
សមណាប្រាហ្មណា”តិអាទីសុ (ជា. ២.២១.៤៣៣) វិវតិសច្ចេ។ “កស្មា នុ សច្ចានិ
វទន្តិ នាគា, បវាទិយាសេ កុសលាវទានា”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៩១) ទិដ្ឋិសច្ចេ។
“ឯកំ ហិ សច្ចំ, ន ទុតិយមត្តិ”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៩០) បរមត្ថសច្ចេ, និព្វានេ ចេវ
មគ្គេ ច។ “ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ កតិ កុសលា”តិអាទីសុ (វិភ. ២១៦) អរិយសច្ចេ។
ស្វាយមិធាបិ អរិយសច្ចេ វត្ថុតិ។ កេនជ្ឈន សច្ចានិ? តថជ្ឈន។ កោយំ តថជ្ឈា
នាម? យោ បញ្ញាចក្កុនា ឧបបរិក្ខមានានំ មាយាវ វិបរីតោ, មរិយីវិសំវាទកោ,
តិត្តិយានំ អត្តាវិយ អនុបលព្ពមានសភាវោ ច ន ហោតិ, អថ ខោ
ពាជនប្បភវសន្តិនិយ្យានភូតេន តច្ឆារិបរីតភូតភាវេន អរិយញ្ញាណស្ស
គោចរោ ហោតិ។ អយំ តថជ្ឈា សច្ចេជ្ឈាតិ វេទិតញ្ញោ។ វុត្តញ្ញោ -

“ឥតិ តច្ឆារិបល្លាសភូតការំ ចតុសុបិ;
ទុក្ខាទីស្វរិសេសេន, សច្ចដ្ឋំ អាហុ បល្លាតា”តិ (វិភ. អដ្ឋ. ១៨៩; សារត្ថ.
ដ. មហាវគ្គ ៣.១២)។

អរិយានិ ច តានិ សច្ចានិ ចាតិ អរិយសច្ចានិ។ អរិយានីតិ ឧត្តមានិ,
អរិសំវាទកានីតិ អត្តោ។ អរិយេហិ ពុទ្ធាធិហិ បដិវិជ្ឈិតញ្ញានិ សច្ចានិ, អរិយស្ស
វា សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តកានិ សច្ចានិ តេន ឧប្បាទិតត្តា, បកាសិតត្តា ច,
អរិយភាវករានិ វា សច្ចានិ តេសំ អភិសម្ពុទ្ធត្តា អរិយភាវសិទ្ធិតោតិ
អរិយសច្ចានិ។ “ទុក្ខំ អរិយសច្ច”ន្តិអាទីសុ បន ទុ-ឥតិ អយំ សន្នោ កុច្ឆិតេ
ទិស្សតិ។ កុច្ឆិតំ ហិ បុត្តំ “ទុបុត្តោ”តិ វទន្តិ។ ខំ-សន្នោ បន តុច្ឆេ។ តុច្ឆំ ហិ
អាកាសំ “ខ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ ឥទញ្ញោ បឋមសច្ចំ កុច្ឆិតំ អនេកោបទ្ធពាទិដ្ឋានតោ, តុច្ឆំ
ពាលជនបរិកប្បិតដុវសុភសុខត្ថការិវិហិតតោ, តស្មា កុច្ឆិតត្តា, តុច្ឆត្តា ច
“ទុក្ខ”ន្តិ វុច្ឆតិ។ សំ-ឥតិ ច អយំ សន្នោ “សមាគមោ, សមេត”ន្តិអាទីសុ សំយោគំ

ដីបេតិ។ ឧ-សតិ អយំ សន្តោ “ឧប្បន្នំ ឧទិត”ន្តិអាទីសុ ឧប្បត្តិ។ អយ-សន្តោ បន
ការណំ ដីបេតិ។ ឥន្ទោ ឧតិយសច្ចំ អវសេសបច្ចយសមាយោគេ សតិ
ឧក្ខន្ធស្សប្បត្តិការណន្តិ “ឧក្ខន្ធសមុទយោ”តិ វុច្ចតិ។

តតិយសច្ចំ បន យស្មា និ-សន្តោ អភារំ, រោធ-សន្តោ ចារកំ ដីបេតិ, តស្មា
អភារោ ឯត្ថ, ឯតស្មី វា អធិគតេ សំសារចារកសម្ពាតស្ស ឧក្ខន្ធរោធស្ស
សត្តគតិសុញ្ញត្តា, តប្បជិបក្ខត្តា ចាតិ “ឧក្ខន្ធរោធ”ន្តិ វុច្ចតិ, ឧក្ខន្ធស្ស វា
អនុប្បាទនិរោធបច្ចយត្តា។ ចតុត្ថំ បន យស្មា ឯតំ ឧក្ខន្ធរោធំ គច្ឆតិ, សត្តំ វា តំ
គមយតិ អារម្មណវសេន តទភិមុខត្តា, បជិបទា ច ហោតិ ឧក្ខន្ធរោធប្បត្តិយា,
តស្មា “ឧក្ខន្ធរោធគាមិនី បជិបទា”តិ វុច្ចតិ។

អបិច ឧក្ខន្ធដីនំ ចត្តារោ ចត្តារោ អត្តាវិភត្តា តថា អវិតថា អនញ្ញថា, យេ
ឧក្ខន្ធដីនិ អភិសមេន្តេហិ អភិសមេតញ្ញា។ យថាហា -

“ឧក្ខន្ធស្ស បីឡនដ្ឋោ សម្ពុតដ្ឋោ សត្តាបដ្ឋោវិបរិណាមដ្ឋោ, ឥមេ
ចត្តារោ ឧក្ខន្ធស្ស ឧក្ខន្ធដ្ឋា តថា អវិតថា អនញ្ញថា។ សមុទយស្ស
អាយូហនដ្ឋោ និទានដ្ឋោ សំយោគដ្ឋោ បលិពោធដ្ឋោ ...បេ.... និរោធស្ស
និស្សរណដ្ឋោវិវេកដ្ឋោ អសម្ពុតដ្ឋោ អមតដ្ឋោ...បេ.... មគ្គស្ស
និយ្យានដ្ឋោ ហេតុដ្ឋោ ទស្សនដ្ឋោ អាធិបតេយ្យដ្ឋោ...បេ.... អនញ្ញថា”តិ
(បដិ. ម. ២.៨)។

ឯវំវិភត្តានំ ចតុន្នំ ចតុន្នំ អត្តានំ វសេន ឧក្ខន្ធដីនិ វេទិតញ្ញានិ។ អយំ តាវេត្ថ
បទត្ថោ។

ធម្មកេនតោ បន តណ្ហាវដ្ឋិតា សព្វលោកិយធម្មា, សំកិលេសិកវដ្ឋិតា វា
ឧក្ខន្ធនាម, តណ្ហា បន សព្វា អកុសលា វា លោកិយកុសលា វា ធម្មា

សមុទយសច្ចំ នាម, និព្វានំ និរោធសច្ចំ នាម,

លោកុត្តរកុសលចិត្តសម្មយុត្តានិ អដ្ឋមគ្គផ្តានិ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា
អរិយសច្ចំ នាម។ ឥមេហិ បន មគ្គផ្តេហិ សម្មយុត្តា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ចេវ
សាមញ្ញជលានិ ចេត្ត អសង្កហិតានីតិ វេទិតញ្ញានិ។ តានិ ហិ “យទនិច្ចំ តំ ទុក្ខ”ន្តិ
(សំ. និ. ៣.១៥) វេទនតោ សម្ព័ន្ធទុក្ខសង្កហិតានិបិ។ យាយ បរិញ្ញាយ ភកវតិ
ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតិ តថត្ថេន ន ហោត្តិ, ទុក្ខំ អរិយសច្ចន្តិ ន វុច្ចន្តិ, តានិ វេបេត្វា
សព្វេ លោកិយលោកុត្តរធម្មា សង្កហិតាតិ ទដ្ឋញ្ញា។ អយំ ធម្មភេទោ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ត សុត្តន្តកាជនីយេ ទុក្ខសច្ចំ តាវ -

“តត្ថ កតមំ ទុក្ខំ អរិយសច្ចំ? ជាតិបិ ទុក្ខា, ជរាបិ ទុក្ខា, មរណាម្បិ
ទុក្ខំ, សោកបរិទេវទុក្ខនោមនស្សទាយាសាបិ ទុក្ខា, អប្បិយេហិ
សម្មយោគោ ទុក្ខោ, បិយេហិ វិប្បយោគោ ទុក្ខោ, យម្បិច្ចំ ន លភតិ,
តម្បិ ទុក្ខំ, សំខិត្តេន បញ្ចទាទានក្ខន្ធា ទុក្ខា”តិ (វិភ. ១៩០) -

ឧទ្ទិសិត្វា វិភត្តំ។ តត្ថ ទុក្ខំ តិវិធំ ហោតិ ទុក្ខទុក្ខំ វិបរិណាមទុក្ខំ សម្ព័ន្ធទុក្ខន្តិ។
តត្ថ ទុក្ខទុក្ខំ ធុវិធំ បរិយាយទុក្ខំ និប្បរិយាយទុក្ខន្តិ។ តត្ថ
កាយិកចេតសិកទុក្ខនោមនស្សវេទនា និប្បរិយាយទុក្ខំ នាម, តទវសេសា
បន ទុក្ខទុក្ខស្ស វត្ថុភូតា បញ្ចទាទានក្ខន្ធា បរិយាយទុក្ខំ នាម។
សុខសោមនស្សវេទនា វិបរិណាមទុក្ខំ នាម។ សព្វេ បន បញ្ចទាទានក្ខន្ធា,
សព្វសង្ខតា វា សម្ព័ន្ធទុក្ខំ នាម។ ឥមេសំ តិណ្ណំ ទុក្ខានំ វសេន យថាយោគំ
តិសុ ភវេសុ ជាតិអាជីនំ ទុក្ខទុក្ខតា វេទិតញ្ញា។ កាមភវស្មី ហិ ជាតិ តាវ សយំ
ន ទុក្ខា, អចាយគតិមនុស្សគតិអាជីសុ បន និរយគ្គិសន្តាចាធិមូលកំ,
គញ្ញាក្ខន្ធិកាធិមូលកំ, ជិយច្ឆាបិចាសាធិមូលកញ្ញា ទុក្ខំ តស្ស សព្វស្ស
កាយិកចេតសិកទុក្ខស្ស វត្ថុភាវេន បរិយាយតោ ទុក្ខន្តិ។ តថា

ជរាមរណាធម៌យោបិ។ កេវលំ ជរា កាយទុព្ពលតាមូលស្ស,
បុត្តទារាទិបរិកវមូលស្ស ច, មរណំ បន មរណាន្តិកវេទនាភូតស្ស,
និរយាទិតតិនិមិត្តទស្សនមូលស្ស ច ទុក្ខស្ស វត្ថុភាវតោ, សោកាធម៌
សោកាទិមូលស្ស កាយិកចេតសិកទុក្ខស្ស វត្ថុភាវត្តា ចេវ សយំ ទុក្ខត្តា ច
ទុក្ខាតិ វេទិតញ្ញា។ វិបរិណាមទុក្ខសម្ព័ន្ធាទុក្ខតា ចេសំ បសិទ្ធាយេវ។ ឯវំ
កាមភវេ ជាតិអាទីនំ តីហិបិ ទុក្ខហិ ទុក្ខតា វេទិតញ្ញា។ រូចារូបភវេសុ បន
យស្មា សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សចាយាសា ន សន្តិ, តស្មា តត្ថ ជាតិអាទីនំ
វិបរិណាមទុក្ខសម្ព័ន្ធាទុក្ខវសេន ច ទុក្ខតា វេទិតញ្ញា, ន ទុក្ខទុក្ខវសេនាតិ
អយំ ទុក្ខសច្ចេ នយោ។

សមុទយសច្ចំ បន “កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា” តិ (វិភ. ២០៣)
តត្ថកមេវ ឧទ្ទិសិត្វា “សា ខោ បនេសា តណ្ហា កត្ថ ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតី” តិ
(វិភ. ២០៣) បុច្ឆិត្វា ធនំ ធនំ
ឥន្ទ្រិយវិសយវិញ្ញាណជស្សវេទនាសញ្ញាចេតនាតណ្ហាវិតក្កវិចារានំ
វិសយភូតានំ វសេន តណ្ហាយ “ឯត្ថេសា តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតី” តិ ឯវំ
ឧប្បត្តិ បកាសេត្វាវិត្តារតោវិភត្តំ។

និរោធសច្ចំ បន “តស្ស ឯវំ តណ្ហាយ អសេសវិរាគនិរោធា ចាកោ
បដិនិស្សក្កោ មុត្តិ អនាលយោ” តិ (វិភ. ២០៤) វត្វា បុន “សា ខោ បនេសា តណ្ហា
កត្ថ និរុជ្ឈមាណ និរុជ្ឈតី” តិ (វិភ. ២០៤) បុច្ឆិត្វា សមុទយសច្ចេ វុត្តឥន្ទ្រិយាទីនំ
វសេន បដិលោមតោ តណ្ហាយ និរោធំ បកាសេត្វាវិត្តារតោវិភត្តំ។ តត្ថ
អសេសវិរាគនិរោធាតិអាទីនិ បទានិ និព្វានវេវចនានិ។ និព្វានំ ហិ អាគម្ម
តណ្ហា អសេសាវិរុជ្ជតិ, និរុជ្ឈតិ, ចដិយតិ, បដិនិស្សន្ទិយតិ, មុច្ចតិ, ន
អល្លិយតិ, តស្មា “អសេសវិរាគនិរោធា ចាកោ បដិនិស្សក្កោ មុត្តិ

អនាលយោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯកមេវ ហិ និព្វានំ, នាមាទិ បទស្ស សព្ពសង្ខតានំ
នាមបដិបក្ខវសេន អនេកានិ ហោន្តិ។

ននុ ចាដេក្កំ និព្វានំ នាម នត្ថិ, កិលេសក្ខយមត្តមេវ និព្វានំ, តេនេវ ច
តាសុ តាសុ សុត្តាភិធម្មទេសនាសុ “រាគក្ខយោ ទោសក្ខយោ”តិ អាទិនា (សំ. និ.
៤.៣០៤) វុត្តន្តិ ចេវ ន, អរហត្តនិព្វានានំ ឯកតាបជ្ឈនតោ។ អរហត្តម្យិ ហិ
“យោ ខោ, អាវុសោ, រាគក្ខយោ ទោសក្ខយោ មោហក្ខយោ, ឥទំ វុច្ចតិ
អរហត្ត”ន្តិ (សំ. និ. ៤.៣០៤) រាគាទីនំ បរិក្ខយន្តេ ឧប្បន្នត្តា ឧបចារេន អរហត្តំ
រាគក្ខយាទិការេន វុច្ចតិ, តថា រាគាទីនំ ខយហេតុត្តា និព្វានម្យិ
រាគក្ខយាទិការេន វុត្តន្តិ គហេតព្វំ។ ឥតរថា និព្វានស្ស ពហុត្ថំ អាបជ្ឈតិ
រាគាទីនំ ពហុន្នំ ខយស្សបិ ពហុត្តា។ សព្ពកិលេសានម្យិ ខយស្ស ឯកត្ថេន
បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋិអាទីនំ ខយេ សព្ពកិលេសក្ខយោ អាបជ្ឈតិ, ឌីឡាវិកត្តព្យាស្ស
សិយា តិវច្ឆានានម្យិ ឧប្បន្នរាគក្ខយស្ស ចាកដត្ថេន និព្វានប្បត្តិតោ,
គោត្រភូក្ខុណោបិ ច រាគាទិក្ខយោ ហោតិ គោត្រភុនោ និព្វានវិសយត្តា,
មគ្គស្ស បទ និព្វានាវម្ពណាតាអប្បសង្កោ។ ន ហិ អត្ថនា
ខេបិយមានកិលេសក្ខយមារព្ព មគ្គោ ឧប្បន្នតិ, អភារោ ចស្ស អាបជ្ឈតិ
រាគាទិក្ខយភូតស្ស បទ អភាវស្ស បក្ខវសេន តុច្ឆរូបត្តា, តស្សបិ
ភាវត្តាភាវាវិវេកលក្ខណំ ន សិយា, សង្ខតតា ចស្ស សិយា។ ន ហិ កទាទិ
ឧបលព្ពមាទំ អសង្ខតំ ភវិតុមហតិ សព្ពេសម្យិ អហេតុកត្តាបត្តិតោ,
សង្ខតត្ថេបិ ចស្ស ន និព្វានត្ថំ ឧប្បត្តិជរាគផ្កសមដ្ឋិតាយ ទុក្ខត្តា, តថា ច
អភាវស្សបិ អភារោ, អនវដ្ឋានព្វា ខីណានម្យិ រាគាទីនំ បុន ឧប្បន្នំ យេសំ
តេសមេវ អភារោ អភាវស្សវិនដ្ឋត្តា។

អបិច ការណ៍នេះ វា ភាវេ ឧប្បន្នេ រាគាទីនំ ន កាចិ ហានិ ហោតិ។ ន ហិ
អញ្ញាស្សប្បត្តិយំ អញ្ញំ វិគច្ឆតិ។ អភារោ ភាវស្ស វិរោធិ, វិរោធិសន្និធានេ ច
ឥតរំ វិគច្ឆតីតិ ចេ? កិមិទំ វិគមនំ នាម។ យទិ តម្បិ ភាវរូបំ, សមាធនោសតា
ចស្ស សិយា អនវដ្ឋានញា, ន ច អត្ថសិទ្ធិ។ យទិ តុច្ឆរូបំ, កិ បឋមមេវស្ស
តុច្ឆរូបតាយ ឧបគតាយ ទូរម្បិ គន្ធា ឧបគន្ធហ្គាតិ សិទ្ធា, រាគាទិក្ខយភូតស្ស
និព្វានស្ស តុច្ឆរូបតាយ អភារោ, ន ច អភារោ ឯវ និព្វានំ។
អតីតានាគតនោសានមភាវេ និព្វានប្បត្តិយា អភាវតោ វត្តមានានញា
អភារោ នាម។ អភារោ នាម ន កិលេសវិគមមត្តោ, អបិ តុ អនុប្បត្តិភាវេន។
អច្ចន្តវិគមោ និព្វានេនាបិ សម្មាទីយតីតិ ចេ? ន, តស្ស ការណ៍ភាវា។
វិបស្សនា ការណ៍មិទិ ចេ? ន, អត្តាទិវិកប្បជនកសង្កតធម្មទស្សនេន វិជា
អនត្តាទិវិកប្បភូតាយ វិបស្សនាយ អនុប្បត្តិតោ។ យទិ ហិ ឧប្បន្នេយ្យ, តាយ
សព្វេបិ សត្តាវិមុត្តា ឯវ សិយំ, នោ ច កាចិ ន បុច្ឆេយ្យ វិរុទ្ធជម្ពទស្សនាភាវា។
ន ហិ ទស្សនំ វិជា វិកប្បោ សម្ភវតិ, ន ច អត្តាទិវិកប្បជនករូចាទិទស្សនមេវ
តត្ថវុទ្ធវិកប្បជនកំ ហោតិ។ តុទ្ធានញា បរម្មរោបទេសេន រូចាទិសុ
វិបស្សនាវិកប្បោ ឧប្បន្នតីតិ ចេ? ន, តេសម្បិ វិរុទ្ធជម្ពទស្សនាភាវេន
វិបស្សនាវិកប្បានុប្បត្តិតោ។ ន ហិ យាទិសាយ ការណ៍សាមគ្គិយា យាទិសំ
ការិយំ ឧប្បន្នតិ, តាទិសាយ ឯវ តត្ថវុទ្ធិ ឧប្បន្នតិ អហោតុកត្តប្បសង្កតោ។ ន
ច វិរុទ្ធជម្ពទស្សនាភាវេន ឯកស្ស វិបស្សនាវិកប្បជនកសាមគ្គិយាភាវតោ
តាទិសានំ បរម្មរាយបិ តញ្ញារោ, តទុបទេសោ ច សម្ភវតិ។
តិលក្ខណ្ឌបទេសនានន្តរិកតាយ បន តុទ្ធានំ និព្វានសច្ចិកិរិយា សិទ្ធិ,
តេនេវស្ស កិលេសានមច្ចន្តប្បហានស្ស, វិបស្សនោបទេសសាមគ្គិយស្ស ច
សិទ្ធិតិ និព្វានមេវ តទុកយការណំ, នាញ្ញត្តិ គហោតត្ថំ។

កស្មា បន និព្វានទស្សនេន រាគាធិនំ អច្ចន្តប្បហានំ, តិលក្ខណាញា ហោតិ។
ន ហិ អញ្ញាស្ស ទស្សនេន ឥតរាគប្បហានំ, តិលក្ខណាញាណាញា យុត្តន្តិ? ន,
អសម្ព័តទស្សនេន សម្ព័តស្ស វា នោសស្ស វា ចាកជត្តា។ ទិដ្ឋអច្ចន្តសុខានំ ហិ
វដ្ឋសុខេ, តន្តិស្សយារម្មណាធិសុ ច សុខាភិមាណោ, វដ្ឋាភិរតិ ច បហីយតិ
ទិដ្ឋបរតីរស្ស នាវិកស្ស នាវាយេកនេសេ សុខាភិមាណាភិរតិយោវិយ។ អបិច
សម្ព័តធម្មេសុ អល្លិដា រាគាធយោ អសម្ព័តធម្មេ សណ្ឋាតុំ ន សក្កាត្តិ
អគ្គិក្ខន្ធវិយ មគ្គិកា, ជលេវិយ ច ជលចរា, និព្វានទស្សនេន បហីននោសស្ស
ចិត្តស្ស យាថាវតោ តេសុ សម្ព័តេសុ តិលក្ខណាទស្សនំ សម្ភវតិ
កេសដ្ឋាលេបេនវិហាតកាចតិមិរាធិនោសស្ស ចក្កនោ យជាទិរូបទស្សនំវិយ,
ទិដ្ឋនោសេសុ ចស្ស សម្ព័តេសុ ន បុន រាគាធិនមុប្បត្តិ ញាតា សុចិកាវេវិយ
វច្ឆក្កបេតិ វេទិតព្ពំ។

កស្មា បន កេសញ្ចិ សត្តានំ វេ និព្វានសច្ចិកិរិយាសម្ភវេ, ន សព្វេសន្តិ?
អនាទិពុទ្ធបរម្មរោបទេសសាបេក្ខត្តា, តេសញ្ច ឧបទេសកានំ សព្វត្ថ សព្វនា
អភាវតោ, សោតូនញ្ច ខណាសម្បត្តិយា អច្ចន្តទុល្លភត្តា, ចក្កវាឡានញ្ច
អនន្តត្តា, តស្មា កេចិ វេ ពុទ្ធប្បនកាលេ តិលក្ខណោបទេសលាភេន និព្វានំ
សច្ចិករោន្តិ, ន សព្វេតិ គហោតព្ពំ។

កបំ បនេត្ថ រាគាធិនំ អច្ចន្តវិគមោ និព្វានេន សាធិយតីតិ? ន តាវ សោ,
អតីតានាគតានំ តេសមិទានិ អភាវា, បុព្វេ ច តស្ស វិជ្ជមានត្តា, វត្ថុមានានំ
សរសនិរោធតោ។ កថញ្ចាស្ស តុច្ឆរូបស្ស និព្វានស្ស ហេតុត្ថេ
យថាវុត្តនោសានមវសរោតិ ចេ? ន, តស្ស ភាវរូបត្តា។ បុព្វភាគបដិបត្តិយា ហិ
និព្វានមារត្ត អនុសយាជននកាវេន ឧប្បន្នមគ្គា វេ
កិលេសានមនុប្បននិរោធ�ោ តទុប្បត្តិយា អាយតី ឧប្បជ្ឈនាវហានំ

អនុប្បត្តិតោ អគ្គិសន្និធានេ អង្គរាជនកកាវេន ឧប្បន្នសាលិត្តន្ទស្ស
ព័ជតាការ្យរូបតាវិយ។ ន ហិ អភាវោ នាម កោចិ បរមត្ថតោ អត្ថិ, យោ
ការណេន ជនីយតិ តត្ថិរុទ្ធកូណុប្បាធនភាវេរុប្បាធនំ
អនេកកូណុប្បាធនេន ខន្ធការាភារុប្បាធនំវិយ, តស្មា កិលេសានំ
អនុប្បត្តិនិរោធសម្ពាសស្ស អរិយមគ្គស្ស ឧបនិស្សយត្ថា
ឧបនិស្សយោបចារេន និព្វានំ “អសេសវិរាគនិរោធា” តិអាទិនា វុត្ថំ។ សូរេនេវ
កស្មា ន វុត្ថន្តិ ចេ? អភិសុខុមត្ថា, អនុបលទ្ធបុព្ពត្ថា ច, សុខុមតា ចស្ស
ភគវតោ អប្បោស្សក្កតាវចនតោ, អរិយេន ចក្កុនា បស្សិតព្ពតោ ច
វេទិតព្វា។

ឯត្ថ បន បរវាទី អាហា - “នត្ថេវ និព្វានំ អនុបលព្ពនីយតោ” តិ។ ន
អនុបលព្ពនីយំ តស្ស សិទ្ធព្ពតា។ ឧបលព្ពតិ ហិ តំ តទន្ធរូបបដិបត្តិយា
អរិយេហិ។ អបិច និព្វានំ នត្ថិតិ ន វុត្ថព្ពំ សព្ពសត្តានំ វិរុទ្ធជម្ពានំ ភាវេន
អបវគ្គាការ្យប្បសង្កតោ។ ន ច តំ យុត្ថំ ឧណ្ណាធិបដិបក្ខស្ស សីតាទិនោវិយ
ភវបដិបក្ខស្ស និព្វានស្សបិ អវស្សំភាវា។ វុត្ថព្វា -

“យថាបិ ឧណ្ណាវិជ្ជន្តេ, អបរំវិជ្ជតិ សីតលំ;
ឯវំ តិវិជគ្គិវិជ្ជន្តេ, និព្វានំ ឥច្ឆិតព្ពក” តិ។ (ពុ. វិ. ២.១១) -

អាទិ។ អច្ចន្តនិរោធហោតុនោវិបស្សនោបទេសស្ស ទស្សនតោ ច អត្ថេវ និព្វានំ
តំវិនា តស្សាសម្ពុតោតិ វុត្ថោវាយមត្តោ។ តទេតំ បុរិមាយ កោដិយា
អភាវតោ អប្បភវំ, តតោវ អជរាមរណំ, និច្ចព្វា ហោតីតិ អណុអាទិនម្បិ
និច្ចភាវបត្តិ និព្វានស្សេវ និច្ចត្តាតិ ចេ? ន, ភិក្ខុធិករណត្ថេន
ហោតុលកូណាស្សានុបបត្តិតោ។ អណុអាទិនម្បិ អសម្ពុតតា ឥតិ ចេ? ន,
អសម្ពុតតាសិទ្ធិតោ អសម្ពុតានព្វានេកត្តានុបបត្តិតោ។ យទិ ហិ អសម្ពុតំ

នាម ភវេយ្យ, ឯកេនេវ ភវិតតំ ទេសកាលសភាវភេទស្ស ការណភេទកត្តា,
ភិទ្ទសភាវានម្បិ អហេតុកត្ត អតិប្បសង្កតោ។

សង្ខតេហិ សភាវភិទ្ទស្ស និព្វានស្ស កមំ អហេតុកតាតិ ចេ?
អសង្ខតសភាវេន សង្ខតសភាវេហិ ភិទ្ទស្ស ការណានបេក្ខត្តា។ អសង្ខតត្ថ
ហិ សមាទេ ភវសភាវភេទោ ការណភេទំ សូចយតិ, តស្មា ឯកមេវ និច្ចំ
ភវិតុមហតិ, តញ្ច យថាវុត្តយុត្តិតោ, សព្វញ្ញវចនតោ ច បរមត្ថតោវិជ្ជមានំ
និព្វានមេវ។ វុត្តំ ហេតុំ ភគវតា “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អជាតំ អភូតំ អកតំ អសង្ខត”ន្តិ
(ឥតិវុ. ៤៣)។ អយំ ទុក្ខនិរោធសច្ឆេ នយោ។

ឥតវំ បន “សម្មាទិដ្ឋិ...បេ... សម្មាសមាដី”តិ ឧទ្ទិសិត្វាវិត្តារតោវិតត្ថំ។
វិនិច្ឆយោ បនេត្ថ មគ្គផ្តិវិកផ្តេ អារិ ភវិស្សតីតិ អយំ សុត្តន្តកាជនីយនយោ។

អភិធម្មកាជនីយេ បន -

“ចត្តារិ សច្ចានិ ទុក្ខំ ទុក្ខសមុទយោ ទុក្ខនិរោធនា ទុក្ខនិរោធគាមិនី
បដិបទា។ តត្ថ តណ្ហា ទុក្ខសមុទយោ។ អវសេសា សាសវេធម្មា...បេ...
ទុក្ខំ។ តណ្ហាយ បហានំ ទុក្ខនិរោធនា។ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ
ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ (វិភ. ២០៦) -

វត្វា អដ្ឋ មគ្គផ្តានិវិត្តារតោ និទ្ទិសិត្វា “អវសេសា ធម្មា ទុក្ខនិរោធគាមិនីយា
បដិបទាយ សម្មយុត្តា”តិ (វិភ. ២០៦ អាទយោ) ឯវំ បឋមវារេ ចត្តារិ សច្ចានិ
វិភត្តានិ។ តានិ បុន អបរេហិបិ “តណ្ហា, អវសេសា ច កិលេសា សមុទយោ,
តថា តណ្ហា, អវសេសា ច កិលេសា, អវសេសា ច អកុសលា សមុទយោ, តថា
តណ្ហា, អវសេសា ច កិលេសា, អវសេសា ច អកុសលា, តីណី ច
កុសលមូលានិ, សាសវានិ សមុទយោ, តថា តណ្ហា, អវសេសា ច កិលេសា,

អវសេសា ច អកុសលា, តីណិ ច កុសលមូលានិ, សាសវានិ, អវសេសា ច
សាសវកុសលធម្មា សមុទយោ។ អវសេសា សាសវធម្មា ទុក្ខំ, តស្ស តស្ស
សមុទយស្ស បហានំ និរោធា, អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ បដិបទា" តិ ឥមេហិ វារេហិ
វិភត្តានិ។ តត្ថ "អរិយសច្ចានិ" តិ អវត្វា និប្បនេសតោ បច្ចយសង្ខាតំ សមុទយំ
នស្សេតុំ "សច្ចានិ" តិ វុត្តំ។ អរិយសច្ចេសុ ហិ តណ្ហារ សមុទយោ, ន ឥតរេ។ ន
ច កេវលំ តណ្ហារ ទុក្ខំ សមុទានេតិ, អវសេសា កុសលាកុសលាបិ បច្ចយំ
សមុទានេន្តិយេវាតិ តេបិ សមុទយតោ នស្សេតុំ "សច្ចានិ" ត្រូវ វុត្តំ។ តតោ បរិ
យស្មា អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ បដិបទាតិ។ សម្មយុត្តា បន ជស្សនយោ សព្វេបិ
ធម្មា បដិបទា ឯវ, តស្មា តំ នយំ នស្សេតុំ សព្វសង្ខាហិកវារេបិ សព្វានិ
វិភត្តានិ។ ឯត្ថ ហិ អរិយធនានេវ សង្កហិតានិ។ សេសំ សទិសមេវាតិ អយំ
អភិធម្មភាជនីយនយោ។

បញ្ញាបុច្ឆកនយេ បន ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ កតិ កុសលា... បេ... កតិ
អរណា? សមុទយសច្ចំ អកុសលំ, និរោធសច្ចំ អព្យាកតំ, ទុក្ខសច្ចំ តិធាបិ។
សមុទយោ សវិតក្កសវិចារោ, និរោធា អវិតក្កអវិចារោ, មគ្គោ តិធាបិ, ទុក្ខំ
តិធាបិ, ន វត្ថុពុំ ច។ តីណិ សច្ចានិ អនិទស្សនអប្បដិយានិ, ទុក្ខំ តិធាបិ។
សមុទយោ ហេតុ, និរោធា ន ហេតុ, សេសា ទិធាបិ។ ទ្វេ សច្ចានិ លោកិយានិ,
មគ្គនិរោធា លោកុត្តរា។ សមុទយសច្ចំ សរណំ, ទ្វេ សច្ចានិ អរណានិ, ទុក្ខំ
ទុរិធាបិ។ អយំ បញ្ញាបុច្ឆកនយោ។ ឥទានិ បនេត្ថ -

កមតោនុនាធិកតោ, លក្ខណាធិហិ សុញ្ញតោ;
ញ្ញាណកិច្ចោបមា ព្រោយ្យោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ កមតោ តាវ ឥធាបិ នេសនាគ្គមោវ យុជ្ជតិ។ ឯត្ថ ឌីឡាវិកត្តា,
សព្វសត្តសាធារណត្តា ច សុវិញ្ញយ្យន្តិ ទុក្ខសច្ចំ បឋមំ វុត្តំ, តតោ តស្សេវ

ហេតុធន្សនត្ថំ សមុទយសច្ចំ, តតោ “ហេតុនិរោធា ភវនិរោធា” តិ ញាបនត្ថំ
និរោធសច្ចំ, តទទិកមុចាយធន្សនត្ថំ អន្តេ មគ្គសច្ចំ។ ភវសុខស្សនកដិតានំ
សំវេកជននត្ថំ បឋមំ ទុក្ខមាហា, តតោ “ភវំ នេវ អហេតុកំ អាគច្ឆតិ, ន
ឥស្សរនិម្មាណានិមា ហោតិ, ឥតោ បន ហោតិ” តិ ញាបនត្ថំ សមុទយសច្ចំ,
តតោ សហេតុកេន ទុក្ខេន អភិក្ខតត្តា សំវិគ្គមានសានំ
តន្តិស្សរណធន្សនេន អស្សាសជននត្ថំ និរោធំ, តតោ និរោធសម្មាបកំ មគ្គន្តិ
អយមេត្ថ កមោ។

អនុនាធិកតោ បន កស្មា ចត្តារិ ឯវ សច្ចានីតិ បេ? តតោ អញ្ញាស្ស
អសម្ពុរតោ, អញ្ញាតរស្ស ច អនបនេយ្យតោ។ អបិច បវត្តិមាចិត្តន្តោ ភគវា
សហេតុកំ អាចិត្តតិ, និវត្តិញ សឧចាយំ។ ឥតិ បវត្តិនិវត្តិតទុកយហេតុនំ
ឯតបរមតោ ចត្តារិ ឯវ វុត្តានីតិ អយមេត្តានុនាធិកតោ។

លក្ខណាធិហិ បនេត្ថ លក្ខណតោ ពាធនលក្ខណំ ទុក្ខសច្ចំ,
សន្តាបនរសំ, បវត្តិបច្ចបដ្ឋានំ។ បភវលក្ខណំ សមុទយសច្ចំ,
អនុបច្ឆេទករណារសំ, បលិពោធបច្ចបដ្ឋានំ។ សន្តិលក្ខណំ និរោធសច្ចំ,
អច្ចតិរសំ, អនិមិត្តបច្ចបដ្ឋានំ។ និយ្យានលក្ខណំ មគ្គសច្ចំ,
កិលេសបហានករណារសំ, វុដ្ឋានបច្ចបដ្ឋានំ។ អបិច
បវត្តិបវត្តកនិវត្តិនិវត្តកលក្ខណានិ បដិចាជិយា, តថា
សង្ខតតណ្ហាអសង្ខតធន្សនលក្ខណានិ ចាតិ ឥមា នេត្ថ លក្ខណានិ។

សុញ្ញតោ បនេតានិ យថាគ្គមំ វេទកការកនិព្ពុតគមការាវតោ
សុញ្ញានិ។ វុត្តញ្ច -

“ទុក្ខមេវ ហិ, ន កោចិ ទុក្ខតោ,

ការកោន, កិរិយាវិជ្ជតិ;
អត្ថិ និព្វតិ, ននិព្វតោ បុមា,
មគ្គមត្ថិ, គមកោនវិជ្ជតិ"តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៨៩);

អថ វា -

ធុរសុភសុខត្ថសុញ្ញា,
បុរិមទ្វយមត្ថសុញ្ញាមមតបទំ;
ធុរសុភសុខអត្ថវិវហិតោ,
មគ្គោ ភតិ សុញ្ញតោ តេសុ។ (វិភ. អដ្ឋ. ១៨៩);

និរោធសុញ្ញានិ វា ភីណិ។ និរោធនា ច សេសត្ថយសុញ្ញោ។ ផលសុញ្ញោ វា
ហេតុ ហេតុ សមុទយមគ្គសុ ទុក្ខនិរោធនំ អភាវា បកតិវាទីនំ បកតិ វិយ។
ហេតុសុញ្ញញ្ច ផលំ ទុក្ខសមុទយានំ, និរោធមគ្គានញ្ច អសមវាយា, ន
ហេតុសមវេតំ ហេតុផលំ។ ហេតុផលសមវាយវាទីនំ ទិអណ្តាកាទីនិ វិយាតិ
អយមេត្ថ សុញ្ញតា។

ញ្ញាណកិច្ចតោតិ ឯត្ថ ធុរិយំ សច្ចញ្ញាណំ អនុពោធសញ្ញាណំ,
បដិវេធសញ្ញាណញ្ច។ តត្ថ អនុពោធសញ្ញាណំ លោកិយំ, តំ អនុស្សវាទិវសេន
និរោធន, មគ្គ ច បវត្ថតិ។ បដិវេធសញ្ញាណំ លោកុត្តរំ, តំ
សច្ចាវពោធបដិបក្ខកិលេសេ ខេបេន្តំ និរោធមារម្មណំ កត្វា កិច្ចតោ ចត្តាវិបិ
សច្ចានិ បដិវិជ្ជតិ។ យំ បនេតំ លោកិយំ, តត្ថ ទុក្ខញ្ញាណំ
បរិយុដ្ឋានាភិកវនវសេន បវត្តមាទំ សក្កាយទិដ្ឋិ និវត្តតិ, សមុទយញ្ញាណំ
ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ, និរោធសញ្ញាណំ សស្សតទិដ្ឋិ, មគ្គញ្ញាណំ អកិរិយទិដ្ឋិ។ ទុក្ខញ្ញាណំ វា
តេសុ ធុរសុភសុខត្ថការវហិតេសុ ខន្ធសុ ធុរសុភសុខត្ថការសញ្ញាសម្ពាតំ

ដលេ វិប្បជីបត្តិ, សមុទយញ្ញាណំ “ឥស្សរេបធានកាលសភាវាទីហិ លោកោ
បវត្តតិ” តិ អការណោ ការណាភិមានប្បវត្តំ ហេតុម្ហី វិប្បជីបត្តិ,
និរោធសញ្ញាណំ អរូបលោកាទីសុ អបវគ្គក្តាហភូតំ និរោធវិប្បជីបត្តិ,
មគ្គញ្ញាណំ កាមសុខល្លិកអត្តកិលមថានុយោគប្បភេទេ អវិសុទ្ធិមគ្គ
វិសុទ្ធិមគ្គក្តាហវសេន បវត្តំ ឧចាយេ វិប្បជីបត្តិ និវត្តតិ។ ឥទមេត្ត
ញ្ញាណកិច្ចំ។

ឧបមាតោ បនេត្ត ភារោវិយ ហិ ទុក្ខសង្ខំ ទដ្ឋព្ពំ, ភារាធានមិវ
សមុទយសង្ខំ, ភារនិក្ខេបនមិវ និរោធសង្ខំ, ភារនិក្ខេបនុចាយោវិយ មគ្គសង្ខំ។
អបិច រោគតន្ត្រីធានតទុបសមភេសន្នេហិ,
ឡិមតិវមហាយចារិមតិវតំសម្មាបកោចាយេហិ ចាតិ វេមាទីហិ យថាគ្គមំ
យោជេត្វាបិ ឯតានិ ឧបមាតោ វេទិតញ្ញានិ។ អយមេត្ត ឧបមា។ ឯវំ ញ្ញោយ្យោ
ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

សង្ខារិកម្ពុជាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥន្ទ្រិយវិកម្ពុជាតិកត្តវណ្ណានា

ឥន្ទ្រិយវិកម្ពុជាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - ឆ្វាវិសតិ ឥន្ទ្រិយានិ ឯតុ
ឥន្ទ្រិយជ្ជសម្ភវតោ ឥន្ទ្រិយានិ។ កោ បនេស ឥន្ទ្រិយជ្ជោ នាមាតិ? ឥន្ទុលិដ្ឋជ្ជោ,
ឥន្ទុទេសិកជ្ជោ, ឥន្ទុទិដ្ឋជ្ជោ, ឥន្ទុសិដ្ឋជ្ជោ, ឥន្ទុជុដ្ឋជ្ជោ ច, សោ សញ្ញាបិ ឥធន
យថាយោកំ យុដ្ឋតិ។ កុសលាកុសលំ កម្មំ ឥន្ទោ នាម កម្មេសុ កស្សិចិ
ឥស្សរិយាភាវតោ, តេនេវេត្ត កម្មសញ្ញានិ តាវ ឥន្ទ្រិយានិ អត្ថនោ
ជនកកម្មំ ឧល្លិដ្ឋត្តិ, តេន ច សិដ្ឋានិ ឥន្ទុលិដ្ឋជ្ជន, ឥន្ទុសិដ្ឋជ្ជន ច ឥន្ទ្រិយានិ។
សម្មាសម្ពុទ្ធា បន បរមិស្សរិយភាវតោ ឥន្ទោ, តតោ សញ្ញានិ បេតានិ ឥន្ទ្រិយានិ

ភក្ត្រតា យថាភូតតោ បកាសិតានិ, អភិសម្ពុទ្ធានិ ចាតិ ឥន្ទ្រេសិតជ្ជន,
ឥន្ទ្រិជ្ជជ្ជន ច ឥន្ទ្រិយានិ។ តេនេវ ភក្ត្រតា កានិចិ គោចរាសេវនាយ, កានិចិ
ភាវនាសេវនាយ សេវិតានិធិតិ ឥន្ទ្រុជ្ជជ្ជនបិ ឥន្ទ្រិយានិ។ អបិច
អាធិបច្ចសម្ពុតោ ឥស្សរិយជ្ជនាបិ ឯតានិ ឥន្ទ្រិយានិ។

ចក្កុន្ទ្រិយន្តិអាទិសុ ចក្កាទីនំ បទត្ថោ ហេដ្ឋា បកាសិតោ។ បដ្ឋិមេសុ បន
តិសុ បុព្វភាគេ អនញ្ញាតំ អមតំ បទំ, ចតុសច្ចធម្មំ វា ជានិស្សមីតិ ឯវំ
បដិបន្ទស្ស ឧប្បជ្ជនតោ, ឥន្ទ្រិយជ្ជសម្ភវតោ ច អនញ្ញាតញ្ញស្សមីតិឥន្ទ្រិយំ។
អាជាននតោ អញ្ញា ឯវំ ឥន្ទ្រិយន្តិ អញ្ញាឥន្ទ្រិយំ។ អញ្ញាតាវិនោ ចតុសុ សច្ចេសុ
និដ្ឋិតញ្ញាណកិច្ចស្ស ឱណាសវស្ស ឥន្ទ្រិយន្តិ អញ្ញាតាវិឥន្ទ្រិយំ។ តត្ថ ច
បសាទិឥន្ទ្រិយានន្តរំ ចក្កុវិញ្ញាណាទិវិចិចិត្តប្បវត្តិយំ រូបាទីនំ និយតភាវស្ស,
អត្តនោ តិក្ខមន្តតានុវិជានស្ស ច អាចាទនតោ អាធិបច្ចំ វេទិតព្ពំ។
មនិឥន្ទ្រិយាទីនំ បន អត្តនោ អត្តនោវិជាននាទិលក្ខណោ អាធិបច្ចំ វេទិតព្ពំ។
សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។ អយំ តាវេត្ថ បទត្ថោ។

ធម្មកេនតោ បនេត្ថ ជីវិតិឥន្ទ្រិយំ រូបារូបវសេន ទិដ្ឋា។ សុឱន្ទ្រិយាទីនិ បញ្ច
វេទនាភាវតោ ឯកធម្មោ, តថា បញ្ញាឥន្ទ្រិយាទីនិ ចត្តាវិ អមោហភាវតោ។
សេសានិ បន ឥន្ទ្រិយានិ ឯកេកធម្មា ឯវាតិ ឯវំ បរមត្ថតោ សោឡស ធម្មាវ
ទ្វាវិសតិឥន្ទ្រិយភាវេន ទេសិតានិ។ សេសានិ បនេត្ថ ចេតសិករូបនិព្វានានិ
អសង្កហិតានិធិតិ អយំ ធម្មកេនោ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ថ សុត្តន្តភាជនីយំ នាម ន គហិតំ។ កស្មា? សុត្តន្ត
ឥមាយ បដិចាជិយា ទ្វាវិសតិយា ឥន្ទ្រិយានំ អនាគតត្តា។ សុត្តន្តស្មី ហិ កត្ថចិ
ទ្វេ ឥន្ទ្រិយានិ កថិតានិ, កត្ថចិ តីណិ, កត្ថចិ បញ្ច, ឯវំ បន និរន្តរំ ទ្វាវិសតិ
អាគតានិ នាម នត្ថិ។ អភិធម្មភាជនីយេបិ វិសេសោ នត្ថិ។

បញ្ញាបុគ្គកនយេ បន ទ្វារីសតិយា ឥន្ទ្រិយានំ កតិ កុសលា... បេ... កតិ
អរណាតិ? អនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិ ឥន្ទ្រិយំ កុសលំ, ទោមនស្សិ ឥន្ទ្រិយំ អកុសលំ,
សទ្ធាសតិបញ្ញាអញ្ញាឥន្ទ្រិយានិ ចត្តារិ កុសលាព្យាកតានិ,
មនជីវិតសោមនស្សឧបេក្ខារីរិយសមាធិឥន្ទ្រិយានិ ធិ តិធាបិ, សេសានិ ធន
អព្យាកតានិ។ ធិ ឥន្ទ្រិយានិ សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា, សិយា
អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តាតិ, តីណិ តិធាបិ, ជីវិតំ តិធា ប ធន
វត្តព្ពេហ, ទ្វាធិឥន្ទ្រិយានិ ធិ វត្តព្ពេហ ឯវ។ តីណិ វិចាកានិ, ទ្វេ វិចាកធម្មធម្មានិ,
រូបិ ឥន្ទ្រិយានិ សត្ត នេវវិចាកធិវិចាកធម្មធម្មានិ, អញ្ញាឥន្ទ្រិយំ សិយា វិចាកំ, សិយា
វិចាកធម្មធម្មំ, និ ឥន្ទ្រិយានិ តិធាបិ។ និ ឥន្ទ្រិយានិ ឧទាធិន្ទុចាធានិយានិ,
ទោមនស្សិ ឥន្ទ្រិយំ អនុចាធិន្ទុចាធានិយំ, តីណិ អនុចាធិន្ទុអនុចាធានិយានិ, នវ
តិធាបិ។ ទោមនស្សិ ឥន្ទ្រិយំ សវិតក្កសវិចារំ, ឧបេក្ខិ ឥន្ទ្រិយំ តថា ប
អវិតក្កអវិចារព្ព, នវ អវិតក្កអវិចារានិ, ឯកាធន តិធាបិ។ សត្ត រូបិ ឥន្ទ្រិយានិ
ចេវ សុខុក្ខទោមនស្សិ ឥន្ទ្រិយានិ ចាតិ ធន បរិត្តានិ, បដិមាធិ តីណិ
អប្បមាណានិ, សេសានិ នវ តិធាវ។ តត្ថ ប សោមនស្សិ ឥន្ទ្រិយំ រូចាវចរវសេនេវ
មហាគ្គតំ, តទវសេសានិ អរូចាវចរវសេនាបីតិ វេទិតព្ពំ។ បញ្ញាឥន្ទ្រិយានិ
អនិធស្សនសប្បដិយានិ, សត្តរស អនិធស្សនអប្បដិយានេវ។

បញ្ញាឥន្ទ្រិយានិ ចត្តារិ ហេតុ, សេសា នហេតុ... បេ... ទោមនស្សិ ឥន្ទ្រិយំ
សរណំ, មនជីវិតសោមនស្សឧបេក្ខារីរិយសមាធិឥន្ទ្រិយានិ ទិធាបិ, សេសានិ
បន្ទុវស អរណានេវាតិ អយំ បញ្ញាបុគ្គកនយោ។

ឥន្ទ្រិយេសុ បនេតេសុ, ចាធិមុត្តរិនិច្ឆយោ;
កមតោ ធានិវិញ្ញេយ្យោ, តត្ថ កោសល្លមិច្ឆតា។

កមតោតិ អយម្បិ ទេសនាក្កមោវ។ តត្ថ អដ្ឋត្ថធម្ម បរិញ្ញាយ
អរិយក្ខមិបដិលាភោ ហោតីតិ អត្តការបរិយាបន្នានិ ចក្កុន្ទ្រិយាធិនិ បឋមំ
ទេសិតានិ។ សោ មនុស្សត្ថភារោ យំ ធម្មំ ឧបាទាយ “ឥត្ថី”តិ វា “បុរិសោ”តិ វា
សន្និ គច្ឆតិ, “អយំ សោ”តិ និទស្សនត្ថំ តតោ ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, បុរិសិន្ទ្រិយញ្ច។ សោ
ធុរិជោបិ ជីវិតិន្ទ្រិយបដិពន្ធុត្ថិតិ ញាបនត្ថំ តតោ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ យាវ តស្ស
បរត្ថិ, តាវ ឯតេសំ វេទយិតានំ អនិវត្ថិ។ យញ្ច កិញ្ចិ វេទយិតំ, សព្វំ តំ សុខំ
ទុក្ខន្តិ ញាបនត្ថំ តតោ សុខិន្ទ្រិយាធិនិ។ តន្តិរោធបន ឯតេ ធម្មា ភាវេតព្ពាតិ
បដិបត្តិទស្សនត្ថំ តតោ សទ្ធាធិនិ។ “ឥមាយ បដិបត្តិយា ឯស ធម្មោ បឋមំ
អត្ថនិ ចាតុកវតី”តិ បដិបត្តិយា អមោយការទស្សនត្ថំ តតោ
អនញ្ញាតញ្ញស្សមីតិន្ទ្រិយំ។ តស្សេវ ជលត្តា, តតោ អនន្តរំ ភាវេតព្ពត្តា ច
តតោ អញ្ញិន្ទ្រិយំ។ ឥតោ បរំ ភាវនាយ ឥមស្ស អធិគមោ, អធិគតេ ច បន
ឥមស្មី នត្ថិ កិញ្ចិ ឧត្តរិ ករណីយន្តិ ញាបនត្ថំ អន្តេ បរមស្សាសក្ខតំ
អញ្ញាតារិន្ទ្រិយំ ទេសិតន្តិ ឯវំ កមតោ ចាធិមុត្តរិនិច្ឆយនយោវិញ្ញោយោ។

ឥន្ទ្រិយវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បច្ចយាការវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

បច្ចយាការវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - អវិជ្ជាបច្ចយាតិអាធិសុ
អវិន្ទ្រិយំ កាយទុច្ឆរិតាធិវិន្ទ្រិតិ បដិលភតិ, វិន្ទ្រិយំ វា កាយសុចរិតាធិ នវិន្ទ្រិតិ,
ធម្មានំ វា យថាសភាវំ អវិទិតំ ករោតិ, អន្តរិវហិតេ វា សំសារេ សត្តេ ជវាបេតិ,
អវិជ្ជមាទេសុ វា ជវតិ, វិជ្ជមាទេសុ វា ន ជវតីតិ អវិជ្ជា។ បដិច្ច ជលមេតិ
ឯតស្មាតិ បច្ចយោ, ធម្មានំ ឧប្បត្តិយា, បិតិយា ច ឧបការកោ ធម្មោ។ អវិជ្ជា ច
សា បច្ចយោ ចាតិ អវិជ្ជាបច្ចយោ, តស្មា អវិជ្ជាបច្ចយា។ សន្និគមភិសន្និរោន្តិតិ
សន្និរា។

ឥតោ បរំ សង្ខារបច្ចយាវិញ្ញាណន្តិអាទិសុ វុត្ថំ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ធំ។
អវុត្ថេសុ បនវិជានាតីតិវិញ្ញាណំ។ នមតីតិ នាមំ, រុប្បតីតិ រូបំ, នាមញ្ច រូបញ្ច
នាមរូបញ្ច នាមរូបន្តិ ឯកទេសសរូបេកសេសនយេន វេទិតព្ធំ។ អាយេ
តនោតិ, អាយតញ្ច នយតីតិ អាយតនំ, ធម្មាយតនញ្ច សឡាយតនញ្ច
សឡាយតនន្តិ ឯកសេសនយេន វេទិតព្ធំ។ ដុសតីតិ ជសេស្យា។ វេទយតីតិ
វេទនា។ បរិតស្សតីតិ តណ្ហា។ ឧចាទិយតីតិ ឧចាទានំ។ ភវតិ, ភាវយតិ ចាតិ
ភវោ។ ជននំ ជាតិ។ ជីវណំ ជរា។ មរន្តិ ឯតនាតិ មរណំ។ សោចនំ សោកោ។
បរិទេវនំ បរិទេវោ។ ទុក្ខយតិ, ឧប្បាទដ្ឋិតិវសេន ទ្វិដា ខណាតីតិបិ ទុក្ខំ។
ទុម្ពនស្ស ភាវោ ទោមនស្សំ។ ភុសោ អាយាសោ ឧចាយាសោ។ សម្ពុវន្តីតិ
និព្ពត្តន្តិ។ ន កេវលញ្ច សោកាធិហោវ, អថ ខោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ
សម្ពុវន្តីតិអាទិនា សព្ទបទេហិបិ សម្ពុវន្តិ-សទ្ធស្ស យោជនា កាតញ្ច។ ឯវំ ហិ
បច្ចយបច្ចយុប្បន្នវុត្ថានំ កតំ ហោតិ។

ឯវន្តិ និទ្ទិដ្ឋនយនិទស្សនំ, តេន អវិជ្ជាធិហោវ ការណេហិ, ន
ឥស្សរនិម្មាណាធិហិតិ ទស្សតិ។ ឯតស្សាតិ យថាវុត្ថស្ស។ កេវលស្សាតិ
អសម្មិស្សស្ស, សកលស្ស វា, ទុក្ខក្ខន្ធស្សាតិ ទុក្ខសមូហស្ស, ន សត្តស្ស, ន
សុខសុភាធិនំ។ សមុទយោតិ និព្ពត្តិ, ហោតីតិ សម្ពុវតិ។ អយំ តាវេត្ថ បទត្ថោ។

ធម្មភេទតោ បនេត្ថ អវិជ្ជាតិ សុត្តន្តបរិយាយេន ទុក្ខាធិសុ ចត្វសុ,
អភិធម្មបរិយាយេន បុព្ពន្ធាធិហិ សទ្ធិ អដ្ឋសុ វា ហ៊ានេសុ អញ្ញាណំ។ សង្ខារា បន
បុញ្ញាបុញ្ញានេញ្ញាភិសង្ខារា តយោ, កាយវចីចិត្តសង្ខារា តយោ ចាតិ ធម្មិដា។
តត្ថ អដ្ឋ កាមាវចរកុសលចេតនា, បញ្ច រូចាវចរកុសលចេតនា ចេតិ តេវស
ចេតនា បុញ្ញាភិសង្ខារោ នាម។ ទ្វាទស អកុសលចេតនា អបុញ្ញាភិសង្ខារោ

នាម។ ចតស្សោ អរូចាវចរកុសលចេតនា អានេញ្ញាភិសង្ខារោ នាម។ ឥមេសំ
បន តិណ្ណំ សង្ខារានំ វេ ធារតោ បវត្តិនស្សនត្ថំ អយំ សង្ខារាធិត្តិកោ វុត្តោ។

អដ្ឋ កាមាវចរកុសលចេតនា ចេវ ធានសាកុសលចេតនា ច កាយធារេ
បវត្តិយំ កាយសង្ខារោ, វជីធារេ បវត្តិយំ វជីសង្ខារោ, វេតា ចេវ មនោធារេ
បវត្តិយំ, មនោធារេ វេ បវត្តនកា រូចារូបកុសលចេតនា ច ចិត្តសង្ខារោតិ
វុច្ឆន្តិ។ អភិញ្ញាចេតនា, បនេត្ត ឧទ្ធច្ចេចេតនា ច បរតោ
បដិសន្ធិវិញ្ញាណាបច្ចយភារេ អបនេតញ្ញាបិ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពុរតោ ឥធន
គហេតញ្ញាវាតិ អយំ តិកោ បុរិមត្តិកមេវ បរិសតីតិ អត្ថតោ
លោកិយកុសលាកុសលចេតនាវ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិ វេទិតត្ថំ។ ឥនញ្ញា
សុត្តន្តភាជនីយនយេន, អភិធម្មភាជនីយនយេន បន លោកិយលោកុត្តរេ
វេកេកចិត្តកូលោ ធានសង្កស្ស បដិច្ចសមុប្បាទស្ស គហណាតោ សញ្ញាបិ
ចេតនា សង្ខារាតិ វេទិតត្ថំ។ វេវិញ្ញាណានាមរូចាធិសុបិ
សញ្ញាចិត្តសម្បយុត្តវសេន ច ធម្មភេទោ វេទិតត្ថោ។ សុត្តន្តភាជនីយនយេនេវ
បន ទស្សយិស្សាម។

សង្ខារបច្ចយាវិញ្ញាណញ្ច ចក្កវិញ្ញាណាធិដត្តិដំ
ពាត្តិសលោកិយវិចាកវិញ្ញាណមេវ ហោតិ, លោកុត្តរាធិ បន វដ្ឋកថាយ ន
យុជ្ជន្តីតិ ន គហិតានិ។ វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូបំ បន
សញ្ញាលោកិយវិញ្ញាណាសម្បយុត្តា តយោ អរូបិនោ ខន្ធា។ រូបំ សញ្ញានិ
ភូតុចាទាយរូចានិ។ សឡាយតនំ មនច្ចដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ។ ជស្សោ
ចក្កសម្ពុស្សាធិកោ ធវិចាកជស្សោ, តថា វេទនាបិ។ តណ្ហា
រូបតណ្ហាធិភេទតោ ធាតុតោ លោភោ។ ឧចាទានំ កាមុចាទានាធិតោ ចតុត្ថិដា
លោភធិដ្ឋិយោវ។ ភវោ បន ធុរិដោ កម្មភវោ, ឧបបត្តិភវោតិ។ តត្ថ កម្មភវោ

តេភូមកកុសលាកុសលចេតនា ច តំសម្បយុត្តា អភិជ្ឈានយោ ច។
ឧបបត្តិករោ បន កម្មាភិទិត្តត្តា បញ្ចបិ ខន្ធ។ សោ បភេទតោ កាមរូចារូបភវា
តយោ, សញ្ញា អសញ្ញា នេវសញ្ញានាសញ្ញា ភវា តយោ,
ឯកចតុបញ្ចរោការភវា តយោតិ នវិវិដោ និទ្ទិដ្ឋោ។ ជាតិអាទីនិ បុព្វេ វុត្តានិ។
តេសុ ជាតិគ្គហណោន វិញ្ញាណាមរូបសឡាយ តនជស្សវេទនាវ គហិតា
តទវិនាភាវតោ។ តថា ជរាមរណគ្គហណោនាបិ តេសញ្ញោវ ចាកភេទត្តា។
សោកាធយោ បន ជរាមរណោន ធានសមេន អង្កេន ឯកសង្ខេបំ កត្វា វុត្តា, ន
វិសុំ អង្គភាវេន។ កិមត្ថន្តិ ចេ? ភវចក្កស្ស អវិច្ឆេទទស្សនត្ថំ។ សោកាធិតោ ហិ
អវិជ្ជា សិទ្ធា ហោតិ អវិជ្ជាវិប្បយោគតោ, អវិជ្ជាសមុប្បត្តិតោ ច។
ជរាមរណញ្ញាបាតស្ស ហិ ពាលស្សេវ តេ សម្ពវន្តិ, តេហិ ច អវិជ្ជាយ សិទ្ធាយ
បុន អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារាតិ វេ ហេតុផលបរម្យរាយ ភវចក្កំ អវិច្ឆិទ្ធំ,
អនាទិកំ, អបរិយន្តំ, អបរិយោសានញ្ច ហោតិ។

យទិ វេ, កស្មា អវិជ្ជា អាធិតោ វុត្តាតិ? បធានទស្សនត្ថំ បន អាធិតោ វុត្តា។
តិណ្ណំ ហិ វុត្តានំ អវិជ្ជា បធានោ ហេតុ តស្ស ភាវេ ភាវតោ, និរោធន ច
និរុដ្ឋនតោ។ វេ អវិជ្ជាធិហិ ធានសហិ អង្កេហិ សុត្តន្តភាជនីយនយេន សព្វេ
លោកិយធម្មាវ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នភាវេន វុត្តាតិ វេទិតញ្ច។
អភិធម្មបរិយាយេន បន លោកុត្តរាបីតិ អយមេត្ត ធម្មភេទោ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ត បញ្ញាបុច្ឆកនយោ នត្តិ, សុត្តន្តភាជនីយនយាបិ
ធម្មភេទេ វុត្តនយេនេវ វិត្តារតោ វិភត្តាតិ វេទិតញ្ច។ អភិធម្មភាជនីយេ បន -

“អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ, សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណបច្ចយា
នាមំ, នាមបច្ចយា ធរដ្ឋាយតនំ, ធរដ្ឋាយតនបច្ចយា ជស្សោ, ជស្សបច្ចយា
វេទនា, វេទនាបច្ចយា តណ្ហា, តណ្ហាបច្ចយា ឧចាទានំ, ឧចាទានបច្ចយា

ក្រៅ, ក្របច្ច័យ ជាតិ, ជាតិបច្ច័យ ជរាមរណ៍, ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ។

“អវិជ្ជាបច្ច័យ សង្ខារោ...បេ... វិញ្ញាណបច្ច័យ នាមំ, នាមបច្ច័យ
ជស្សោ...បេ... សមុទយោ ហោតិ។

“អវិជ្ជាបច្ច័យ...បេ... វិញ្ញាណបច្ច័យ នាមរូបំ, នាមរូបបច្ច័យ
ធរដាយតនំ, ធរដាយតនបច្ច័យ ជស្សោ...បេ... សមុទយោ ហោតិ។

“អវិជ្ជាបច្ច័យ ...បេ... វិញ្ញាណបច្ច័យ នាមរូបំ, នាមរូបបច្ច័យ
សឡាយតនំ, ធរដាយតនបច្ច័យ ជស្សោ...បេ... សមុទយោ ហោតិ” តិ
(វិភ. ២៤ក) -

ឯវំ បច្ច័យចតុក្កំ, បុន “អវិជ្ជាបច្ច័យ សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ” តិអាទិនា (វិភ. ២៤៤) វុត្តនយេនេវ ហេតុចតុក្កំ, បុន “អវិជ្ជាបច្ច័យ សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ” តិអាទិនា (វិភ. ២៤៥) សម្បយុត្តចតុក្កំ, បុន “អវិជ្ជាបច្ច័យ សង្ខារោ, សង្ខារបច្ច័យាបិ អវិជ្ជា” តិអាទិនា (វិភ. ២៤៦) អញ្ញមញ្ញបច្ច័យចតុក្កន្តិ ឯវំ អវិជ្ជាមូលកានិ ចត្តារិ ចតុក្កានិ វុត្តានិ។ ឯវំ “សង្ខារបច្ច័យ អវិជ្ជា” តិអាទិនា សង្ខារាទិមូលកាទិឧទាទានមូលកបរិយោសានាទិ អដ្ឋសុ បទេសុ ចត្តារិ ចត្តារិ ចតុក្កានីតិ ពាត្ថីស ចតុក្កានិ មាតិកំ កត្វា និក្ខិបិត្វា បុន អកុសលកុសលវិចាកកិរិយចិត្តេសុ លោកិយលោកុត្តរេសុ ឯកេកស្មី ចិត្តេ យថានិក្ខិត្តេហិ ធម្មីសពាត្ថីសមាតិកាចតុក្កេហិ វិត្តារតោ យថានុរូបំ បច្ច័យាការោវិភត្តោ។ ឥឡោ យស្មា នកេវលំ អយំ បច្ច័យាការោ នាធាចិត្តេសុ ឯវំ ហោតិ, ឯកចិត្តេបិ ហោតិយេវ។ នាបិ វដ្តចិត្តេ ឯវំ ហោតិ, តណ្ហាការតោវិវដ្តចិត្តេបិ, តស្មា តំ និប្បទេសតោ ឯកចិត្តក្ខណ៍កំ

បច្ចុប្បន្ន ឧស្សេន រុក្ខ តែងតែ ហេតុ “អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន សង្ខារ” តិ អវត្ថា
“អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន សង្ខារ” តិ ឯកវចនេន រុក្ខ ឯកចិត្តក្ខណោ ពហុចេតនាភារា។
តត្ថ យទេតំ បឋមចតុក្កំ, តត្ថ បឋមវារោ នាមរូបដ្ឋានេ នាម,
សឡាយតនដ្ឋានេ ធម្មាយតនញ្ច គហេត្វា រូបាទិសត្ថភវសាធារណវសេន,
ឯកចិត្តក្ខណាបរិយាបន្នធម្មគ្គហណាវសេន ច រូបំ ធម្មត្វា វុត្តោ រូបស្ស
សត្ថភវសាធារណត្វា, ពហុចិត្តក្ខណ៍កត្វា ច។ ទុតិយោ នាមរូបដ្ឋានេ នាម,
“នាមបច្ចុប្បន្ន ជស្សេន” តិ សឡាយតនដ្ឋានេ ជស្សមេវ គហេត្វា ជស្សស្ស
សឡាយតនំ វិនាសិ បច្ចុប្បន្នវិសេសសម្ពុទ្ធស្សនវសេន ចេវ
មហានិទានសុត្តន្តយទស្សនវសេន (ធិ. និ. ២.៩៥ អាទយោ) ច វុត្តោ។ តតិយោ
សឡាយតនដ្ឋានេ ធម្មាយតនមេវ គហេត្វា គត្ថសេយ្យកានំ
អបរិបុណ្ណាយតនានំ, រូបភវិកាធិនញ្ច វសេន វុត្តោ។ ចតុត្ថោ “នាមបច្ចុប្បន្ន
សឡាយតនំ, សឡាយតនបច្ចុប្បន្ន ជស្សេន” តិ ឯវំ ឥតរាយតនេហិ បិ
សឡាយតនស្ស វិសេសតោ ជស្សបច្ចុប្បន្នំ ឧស្សេន ឱបចាតិកានំ,
បរិបុណ្ណាយតនានំ កាមភវិកានញ្ច វសេន វុត្តោ។ ឯវំ ទុតិយចតុក្កាធិសុបិ។

សត្តត្ថាបិ ចេត្ត យស្មា សោកាទយោ សព្ពេ ឯកចិត្តក្ខណោ ន សម្ពុទ្ធិ,
សត្តស្មញ្ច ចិត្តេ, ភវេ ច នប្បវត្តន្តិ, តស្មា ន គហិតា។ ជាតិជរាមរណានិ បនេត្ត
អរូបធម្មានំ លក្ខណាមត្តានិ, តានិ ច អចិត្តក្ខណាមត្តានិ បិ សមាទានិ
ចិត្តក្ខណោ អន្តោគធាត្វា បរិយាយតោ បច្ចុប្បន្នេ កត្វា អង្គបរិបូរណត្ថំ
គហិតានិ។ ភវេតិ ចេត្ត ឧបាទានាធិបច្ចុប្បន្នវិហិតា ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធា,
តណ្ហាបច្ចុប្បន្ន ឧបាទានន្តិ ឯត្ថ កាមុបាទានំ វដ្ឋេត្វា តីណិ ឧបាទានានិ ឯវំ
គហេតញ្ចានិ។ ទិន្នម្បិ ឯកលក្ខណានំ ធម្មានំ ឯកក្ខណោ អសម្ពុទ្ធិ
លោកមូលវិហិតេសុ ទោសមោហាមូលេសុ ចេវ កុសលាព្យាកតេសុ ច
ចិត្តេសុ វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ វិចិត្តិក្ខា ឧទ្ធច្ឆន្តិ ឯវំ តណ្ហាហានេ យថាយោគំ

បដិយាធយោ តយោ។ តេសុ វិចិត្តិក្កាវដ្ឋិតេសុ បេវ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តេសុ ច
ឧបាទានជ្ជានេ អធិមោក្ខោ គហិតោ។ វិចិត្តិក្កាយ បនសទ្ធិ អធិមោក្ខស្សបិ
អសម្ពាវិចិត្តិក្កាបច្ចយា ភវេតិ ច គហិតោ។ ឧបាទានជ្ជានេ ច អធិមោក្ខោ ច
គហិតោ។ លោកិយានព្យោត្ត កុសលាព្យាកតានំ ឧបនិស្សយវសេន
អវិជ្ជាបច្ចយតា វុត្តា។ លោកុត្តរានំ បនយស្មា អប្បហំនាវិជ្ជា អវិជ្ជាយ
បហានតំ, បដិប្បស្សម្ពនត្តញ្ច លោកុត្តរំ ភាវេតិ, តស្មា សមតិក្កមនវសេន
អវិជ្ជាបច្ចយតា វុត្តា, ន សហជាតវសេន។ តេនេវ តេសំ និទ្ទេសវាវេសុ “តត្ថ
កតមា អវិជ្ជា”តិ អវិភជិត្វា “តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាវោ”តិ (វិភ.
២៤០) វិភត្តំ។ កិរិយធម្មានំ បនកេនចិ បរិយាយេន អវិជ្ជាមូលកត្តំ នត្ថិតិ
“សម្ពាវបច្ចយាវិញ្ញាណា”ន្តិអាទិនា សម្ពាវមូលកាធិកោ នយោ វុត្តា, ន
អវិជ្ជាមូលកោ។ អបិច លោកិយកុសលាទីសុ តេសំ ធម្មានំ
ទុក្ខសច្ចបរិយាបន្នត្តា “ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ”តិ (វិភ. ២២៥) ឯវំ អប្បនា កតា, លោកុត្តរកុសលាទីសុ “ឯវមេតេសំ
ធម្មាន”ន្តិ។ អយំ លោកិយតោ លោកុត្តរានំ ទេសនាយ វិសេសោតិ អយំ
អភិធម្មភាជនីយេ នយោ។

ឥនានិ បច្ចយនយា, ការកាធិហិ សុញ្ញតោ;
មូលទ្ធិសន្ធិសង្ខេបាការវដ្តវិភាគតោ។

វារណាបមតោបេត្ត, គម្ពីរនយភេទតោ;
យថាវហំ វិជានីយោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ បច្ចយនយោ សាមញ្ញតោ, វិសេសតោ ចាតិ ធុរិជោ ហោតិ។ តត្ថ
តញ្ញាវភាវិមត្តតាបកាសកោ សាមញ្ញតោ បច្ចយនយោ។ វិសេសតោ បន
បដ្ឋានេ អាគតេសុ ហេតុបច្ចយាធិចតុវិសតិយា បច្ចយេសុ យថានុបំ

បច្ចុប្បន្នសេសបុប្ផន្ទមត្តតាបកាសកោ។ សា ច នេសំ ចតុវិសតិយា បច្ចុប្បន្ន
វិភាគតា បដ្ឋានមាតិកត្ថសំវណ្ណនាយ អារិ ភវិស្សតិ។ តត្ថ សាមញ្ញតោ
សង្ខារាធម្មោ អវិជ្ជាធិបច្ចយភាវេ ឯវ ភាវិនោតិ វេទិតញ្ច។ យស្ស ហិ ចតុសុ
សច្ចេសុ, បុព្ពន្ធាធិសុ ច អវិជ្ជា អប្បហិណា ហោតិ, សោ ទុក្ខេ តាវ បុព្ពន្ធាធិសុ ច
អញ្ញាលោន តីសុ ភវេសុ ជាតិជរា រោគមរណាធិអនេកាធិនវេរោកិណ្ណំ
បុញ្ញជលសង្ខាតំ សង្ខារិបរិណាមទុក្ខំ ទុក្ខតោ អជាធនោ សុខសញ្ញាយ
បត្តត្វា តីហិ ធាវេហិ បុញ្ញានេញ្ញាភិសង្ខារេ អារភតិ។ សមុទយេ អញ្ញាលោន
ទុក្ខហេតុក្ខតេសុបិ តណ្ហាបរិក្ខារេសុ ទុក្ខហេតុកំ អាចាយិ កាធិទុក្ខំ,
ទុក្ខហេតុក្ខតេសុ កាម្មបសេវនាធិសុ ច អាធិនំ អបស្សន្តោ
សុខហេតុសញ្ញាយ ចេវ កិលេសាភិក្ខុតតាយ ច តិវិធមិ សង្ខារេ អារភតិ។
និរោធន, បន មគ្គេ ច អញ្ញាលោន អនិរោធក្ខតេ គតិវិសេសេ និរោធសញ្ញា,
និរោធស្ស ច វា អមគ្គក្ខតេសុបិ យញ្ញាមរតថាធិសុបិ និរោធមគ្គសញ្ញា ហុត្វា
តិវិធមិ សង្ខារេ អារភតិ។ ឥធម្មបច្ចុប្បន្នតាបដិច្ចសមុប្បន្នេសុ ធម្មេសុ
អញ្ញាលោន “អហេតុ អប្បច្ចយា សត្តា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន ហោន្តិ បរំ មរណា” តិ វា
“អត្តាវ ជាតាតិ វា ន ជាតាតិ វា, សោវ សង្ខារេ សង្ខារេតិ, សោវ បដិសន្ធិយំ
ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស អណុស្សរោធម្មោ កលលាធិភាវេន សរីរំ សណ្ឋាបេន្តា
ឥន្ទ្រិយានិ សម្មាទេន្តិ, សោវ ឥន្ទ្រិយសម្មន្តោ ដុសតិ, វេទយតិ, តណ្ហាយតិ,
ឧចាទានាធិនិ ច ករោតិ” តិ វា “សព្ពេ សត្តា និយតិសង្កតិភវរិណាតា” តិ វា
វិកប្បតិ។ សោ ឯវ អវិជ្ជាយ អន្ធិកតោ -

“យថាបិ នាម ជច្ចន្តោ, នរោ អបរិណាយកោ;
ឯកទាយាតិ មគ្គេន, ឧម្មគ្គនាបិ ឯកទា។

“សំសារេ សំសរំ ពាលោ, តថា អបរិណាយកោ;

ករោតិ ឯកទាន បុញ្ញំ, អបុញ្ញមបិ ឯកទាន"តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ២២៦
សង្ការបទនិទ្ទេស) -

វុត្តនយេន តិវិដេ សង្ការេ អភិសង្ការោតិ។ កី បនេត្ថ ឯការេ អវិជ្ជា សង្ការានំ
បច្ចយោ ហោតិ, ននុ ឯកស្មា ការណា ឯកំវ ការិយំ ឧប្បជ្ឈតិ, អនេកំ ការិយំ
ន ឧប្បជ្ឈតិ, អនេកស្មា វា ឯកន្តិ, អនេកស្មា ការណា អនេកំ ការិយំ
ឧប្បជ្ឈតិ? សច្ចំ, បដានត្តចាកជត្តអសាធារណត្តធិបនត្ថំ បនេត្ថ អនេកេសុ
ការណេសុបិ ឯកា អវិជ្ជា ឯវ បច្ចយភាវេន និទ្ធិដ្ឋា “ជស្សបច្ចយា វេទនា (ឧទា.
៣), សេម្ហសមុដ្ឋានា អាពាធា"តិអាទីសុ (អ. និ. ១០.៦០; មហានិ. ៥; ចូឡនិ.
ខត្តវិសាណេសុត្តនិទ្ទេស ១២៨) វិយ។ អវិជ្ជា ហិ បដានោ ហេតុ, សង្ការានំ
ចាកដោ, អសាធារណោ ច តណ្ហាធិហេតុនម្បិ ហេតុត្តា, ន វត្តារម្មណាធិនិ
ចីណាសវស្ស តេសំ សម្ពវេបិ សង្ការានំ អភាវាតិ។ ឯវំ តាវេត្ថ វដ្ឋសង្ការានំ
អវិជ្ជាយ ឯវំ ភាវេ ភាវោ វេទិតញ្ចោ។ តថា វិញ្ញាណេស្សបិ ឧបចិតកម្មាភាវេ
អភាវតោ, សព្ពត្ថ សព្ពេសញ្ច សព្ពវិចាកវិញ្ញាណុប្បត្តិប្បសង្កតោ ច សង្ការានំ
ឯវំ ភាវេ ភាវោ វេទិតញ្ចោ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ ឧបវិចិ នាមរូចាធិនំ
វិញ្ញាណាធិភាវេ ភាវោ យថានុរូបំ អនុភវយុត្តិហិ ញាតញ្ចោតិ អយំ
សាមញ្ញតោ បច្ចយនយោ។

វិសេសតោ បន អវិជ្ជា បុញ្ញាភិសង្ការានំ តាវ អារម្មណបច្ចយេន,
ឧបនិស្សយបច្ចយេន ចាតិ ទ្វិដា បច្ចយោ ហោតិ។ សា ហិ អវិជ្ជំ អារត្ត
សម្មសនាធិវសេន ឧប្បត្តិយំ កាមាវចរានំ, អភិញ្ញាចិត្តេន សមោហចិត្តស្ស
ជាននកាលេ រូចាវចរានញ្ច បុញ្ញាភិសង្ការានំ តាវ អារម្មណបច្ចយេន បច្ចយោ
ហោតិ, អវិជ្ជាសមតិក្កមនត្ថាយ បន អវិជ្ជាសម្ពុត្តតាយ
កាមរូបភវសម្បត្តិយោ បត្តេត្វាវ កាមរូចាវចរបុញ្ញានិ ករោន្តស្ស

ឧបនិស្សយបច្ចយេន បច្ចយោ ហោតិ។ អបុញ្ញាភិសង្ខារានំ បនេសា អវិជ្ជំ អារត្ត
រាគាធិនំ ឧប្បជ្ជនកាលេ អារម្មណាធិបច្ចយេន អវិជ្ជាសម្មុទ្ទតាយ
ចាណាតិចាតាធិនិ ករោន្តស្ស និស្សយបច្ចយេន, ទុតិយជវនាធិនំ
អនន្តរូបនិស្សយាសេវននត្តិវិគតបច្ចយេហិ យំ កិញ្ចិ អកុសលំ ករោន្តស្ស
ហេតុសហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្តអត្ថិអវិគតបច្ចយេហិតិ ឯវំ
អនេកធា បច្ចយោ ហោតិ, អានេញ្ញាភិសង្ខារានំ បន ឯកេន
ឧបនិស្សយបច្ចយេនេវ បច្ចយោ ហោតិ។

សង្ខារបច្ចយាវិញ្ញាណាបទេ បន តយោបិ សង្ខារាវិញ្ញាណាស្ស យថាវហំ
តីសុ ភវេសុ បដិសន្ធិបវត្តីសុ កម្មបច្ចយេន ចេវ ឧបនិស្សយបច្ចយេន ចាតិ
ទិដ្ឋា បច្ចយោ ហោន្តិ។ អភិធម្មភាជនីយនយេន សហជាតស្ស វិញ្ញាណាស្ស
សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្ត កម្មត្ថិអវិគតាធិបច្ចយេហិ បច្ចយោ
ហោន្តិ។

វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូបបទេ បន វិញ្ញាណំ វិចាកក្ខតំ, អវិចាកក្ខតញ្ច
នាមស្ស កេវលស្ស វា រូបមិស្សកស្ស វា បដិសន្ធិបវត្តីសុ
សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្តវិចាកអាហារាស្រ្តិយអត្ថិអវិគតបច្ច
យេហិ យថាវហំ នវធា, អដ្ឋធា វា បច្ចយោ ហោតិ។ បដិសន្ធិយំ វិចាកវិញ្ញាណំ
វត្ថុរូបស្ស សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយវិចាកអាហារាស្រ្តិយវិប្បយុត្តអត្ថិ
អវិគតបច្ចយេហិ នវធា បច្ចយោ ហោតិ។ វេបេត្វា បន វត្ថុរូបំ សេសរូបស្ស
តេហេវ អញ្ញមញ្ញបច្ចយេហិតេហិ អដ្ឋហិ បច្ចយោ ហោតិ។
អភិសង្ខារវិញ្ញាណំ បន ឯកវេកាភារបញ្ចវេកាភារភវេសុ កម្មជរូបស្ស
សុត្តន្តិកបរិយាយេន ឧបនិស្សយវសេន បច្ចយោ ហោតិ។ បវត្តិយំ បន សព្វម្បី
វិញ្ញាណំ តស្ស តស្ស នាមរូបស្ស យថាវហំ បច្ចយោ ហោតិ។ តត្ថ អរូបភវេ

វិញ្ញាណំ នាមស្មេរ, អសញ្ញិតវេ រូបស្មេរ, បញ្ចវេការកវេ នាមរូបស្មេរ
បច្ចយោ ហោតីតិ វេទិតត្ថំ។ តេនេវ នាមញ្ច រូបញ្ច នាមរូបញ្ច នាមរូបន្តិ និព្វបនំ
កតន្តិ។

នាមរូបបច្ចយោ សឡាយតនបទេ បន នាមំ វិចាកក្ខតំ, អវិចាកក្ខតញ្ច
អរូបកវេ ធម្មាយតនស្មេ អវកំសតោ
សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្តវិចាកអត្ថិអវិគតវសេន យថាវហំ
សត្តធា បច្ចយោ ហោតិ។ ឥតវេសំ បនេតំ បញ្ចន្នំ ចក្ខាយតនាធិនំ
បញ្ចវេការកវេ បដិសន្ធិយំ ចតុមហាក្ខតសហាយំ ហុត្វា
សហជាតនិស្សយវិចាកវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន ធា បច្ចយោ ហោតិ។
កិញ្ចិ បនេត្ថ ហេតុបច្ចយេន, កិញ្ចិ អាហារបច្ចយេន ចាតិ តេសំ វសេន
សត្តវាវេសុ ឧក្កំសាវកំសោ វេទិតញ្ចេ។ បវត្តេ បន ចក្ខាធិនំ បញ្ចន្នំ
វិចាកមវិចាកម្មិ នាមំ បច្ឆាជាតវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន ចតុធា បច្ចយោ
ហោតីតិ។ ឯវំ តាវ នាមមេវ សឡាយតនស្មេ បច្ចយោ ហោតីតិ វេទិតត្ថំ។

រូបំ បន វត្ថុក្ខតំ បដិសន្ធិយំ ធម្មាយតនស្មេ
សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន ធា បច្ចយោ ហោតិ។
ចតុមហាក្ខតរូបំ ចក្ខាធិនំ បញ្ចន្នំ បដិសន្ធិយំ, បវត្តេ ច
សហជាតនិស្សយអត្ថិអវិគតបច្ចយេហិ ចតុធា បច្ចយោ ហោតិ។
រូបជីវិតិទ្រិយំ បន ឥទ្ធិយអត្ថិអវិគតវសេន តិវិធា។ តថា អាហារោ
អាហារត្ថិអវិគតវសេន។ សោ ច អាហាររូបជីវិនំ បវត្តេយេវ, នោ បដិសន្ធិយំ។
តានិ បន បញ្ច ចក្ខាយតនាធិនិ បញ្ចវិញ្ញាណសម្ពាតស្មេ ធម្មស្មេ
មនាយតនស្មេ និស្សយបុរេជាតឥទ្ធិយវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន ធា
បច្ចយោ ហោតិ បវត្តេយេវ, នោ បដិសន្ធិយំ។ តថា

បញ្ជាវិញ្ញាណវិវាទមនោយតនស្ស វត្ថុរូបំ
និស្សយបុរេជាតវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន បញ្ចេនា បច្ចយោ ហោតីតិ។ ឯវំ
រូបមេវ ធម្មាយតនស្ស, សឡាយតនស្ស ច បច្ចយោ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។
ខន្ធត្ថយវត្ថុរូបសម្ពាទំ បន នាមរូបំ ធម្មាយតនស្ស បដិសន្ធិយំ
សហជាតអញ្ញាមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្តវិប្បយុត្តវិចាកអត្ថិអវិគតាទិវសេន
យថាវហំ បច្ចយោ ហោតីតិ។ ឯវំ នាមញ្ញ រូបញ្ញ នាមរូបញ្ញ យថាវហំ
ធម្មាយតនស្ស, សឡាយតនស្ស ច បច្ចយោ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

សឡាយតនបច្ចយោ ជស្សបទេ បន ធម្មាយតនំវិចាកំ, អវិចាកញ្ច សព្ពត្ថ
សម្បយុត្តជស្សស្ស សហជាតាទិវសេន នវេនា, អដ្ឋេនា វា បច្ចយោ ហោតី។
ចក្ខាយតនាទីនិ បញ្ច យថាក្កមំ បវត្ថេ ចក្កសម្ពស្សទីនំ បញ្ចន្ទំ
និស្សយបុរេជាតវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន ធម្មាយតនាទីនិ
បញ្ច តេសំ អារម្មណបុរេជាតអត្ថិអវិគតវសេន តិទា។ មនោសម្ពស្សស្ស បន
តានិ, ធម្មារម្មណញ្ច តថា ច អារម្មណាធិបតិមត្តេន ចាតិ ពហុជា បច្ចយោ
ហោតី។ ឯវំ ធម្មាយតនញ្ច សឡាយតនញ្ច ធម្ពិធស្សបិ ជស្សស្ស បច្ចយោ
ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

ជស្សបច្ចយោ វេទនាបទេ សញ្ញេបិ ជស្សោ សហជាតានំ វេទនានំ
សហជាតអញ្ញាមញ្ញនិស្សយវិចាកអាហារសម្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន
អដ្ឋេនា, សត្តេនា វា បច្ចយោ ហោតិ, អសហជាតានំ ឧបនិស្សយវសេនេវាតិ។

វេទនាបច្ចយោ តណ្ហាបទេ វិចាកវេទនា អនុសយបតិកាយ តណ្ហាយ
ឧបនិស្សយវសេន, សហជាតាទិវសេន ច បច្ចយោ ហោតិ។ យស្មា បន -

ទុក្ខំ សុខំ បត្តយតិ, សុខំ ភិយ្យេបិ ឥច្ឆតិ;

ឧបេក្ខា បន សន្តត្តា, សុខមិច្ឆេវ ភាសិតា;

តណ្ហាយ បច្ចយា តស្មា, ហោត្តិ តិស្សោបិ វេទនាតិ។ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៤៤);

តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានបទេ តណ្ហា អសហជាតា ចតុន្ទម្បី ឧបាទានានំ
ឧបនិស្សយវសេន ចេវ អនន្តរាទិវសេន ច, សហជាតា បន
កាមុបាទានវដ្ឋិតានំ តិណ្ហំ ហេតុសហជាត
អញ្ញមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្តអត្ថិអវិកតវសេន សត្តជា បច្ចយោ ហោតិ។

ឧបាទានបច្ចយា ភវបទេ ចតុត្ថិធម្បី ឧបាទានំ អសហជាតស្ស
សត្តកម្មភវស្ស ចេវ ឧបបត្តិភវស្ស ច ឧបនិស្សយវសេនេវ បច្ចយោ ហោតិ,
សហជាតស្ស បន កម្មភវស្ស ហេតុសហជាតាទិវសេន បច្ចយោ ហោតិ។

ភវបច្ចយា ជាតិបទេ ភវេតិ កម្មភវេវ អធិប្បតោ, សោ ច ជាតិយា
កម្មបច្ចយឧបនិស្សយបច្ចយវសេន ទ្វិជា បច្ចយោ ហោតិ។

ជាតិបច្ចយា ជរាមរណាទិបទេ ជាតិ បន ជរាមរណានំ, សោកាទីនញ្ច
តញ្ញវភាវីភាវមត្តតោ សុត្តន្តិកនយេន ឧបនិស្សយកោជិយាវ បច្ចយោ
ហោតីតិ អយំ តាវេត្ថ បច្ចយនយោ។

ការកាធិហិ សុញ្ញតោ បនេតេ អវិជ្ជាទយោ ទ្វាទស ធម្មា យស្មា ឯវំ
បច្ចយបច្ចយុប្បន្នភាវេន អញ្ញមញ្ញំ បដិពទ្ធា អញ្ញនិវេក្ខា ហុត្វា អវិច្ឆិទ្ធា
អនាទិកា បវត្តន្តិ, តស្មា តតោ អញ្ញេន ព្រហ្មាទិនា ការកេន,
បកតិអណុកាលាទិហេតុនា វា ការកវេទក្សបេន បរបរិកប្បីតេន អត្តនា
វា រហិតា។ ន ចេតេ អត្តា, ន អត្តនិ, ន អត្តវន្តោ, សុញ្ញា ឯតេ អត្តេន វា
អត្តនិយេន វា ធុវភាវេន វា សុភភាវេន វា សុខភាវេន វាតិ អយំ ការកាធិហិ
សុញ្ញតា។

មូលទុសន្ទិសង្ខេបការវដ្តវិភាគតោតិ ឯត្ថ មូលតោ តាវ អវិជ្ជា, តណ្ហា
ចាតិ ទ្វេ ធម្មា មូលន្តិ វេទិតញ្ច។ អនុតោ បនេត្ថ អវិជ្ជា, សង្ខារាតិ ទ្វេ អង្គានិ
អតីតោ អន្ទា, វិញ្ញាណាទីនិ ភវាវសាធានិ អដ្ឋ បច្ចុប្បន្នោ អន្ទា, ជាតិ ចេវ
ជរាមរណញ្ចាតិ ទ្វេ អនាគតោ អន្ទាតិ តយោ អន្ទា វេទិតញ្ច។ សន្និតោ បន
សង្ខារានំ, បដិសន្ធិវិញ្ញាណាស្ស ច អន្តរា ឯកោ ហេតុជលសន្និ, វេទនាយ ច
តណ្ហាយ ច អន្តរា ឯកោ ជលហេតុសន្និ, ភវស្ស ច ជាតិយា ច អន្តរា ឯកោ
ហេតុជលសន្និ ចាតិ តយោ សន្និ វេទិតញ្ច។ សង្ខេបតោ បន សន្និនំ
អាទិបរិយោសានវវត្ថុតា ចត្តារោ សង្ខេបា ហោន្តិ។ សេយ្យចិន្ទំ - អវិជ្ជាសង្ខារ
ឯកោ សង្ខេបោ, វិញ្ញាណាមរូបសឡាយ តនជស្សវេទនា ទុតិយោ,
តណ្ហាចាធានភវា តតិយោ, ជាតិជរាមរណានិ ចតុត្ថោតិ ឯវំ ចត្តារោ សង្ខេបា
វេទិតញ្ច។

អាការតោ បនេត្ថ -

អតីតេ ហេតុយោ បញ្ច, ឥនានិ ជលបញ្ចកំ;

ឥនានិ ហេតុយោ បញ្ច, អាយតី ជលបញ្ចកន្តិ។ -

ឯវំវីសតិ អាការា ហោន្តិ។

ឯត្ថ ហិ សរូបតោ វុត្តា អវិជ្ជាសង្ខារ, តេសំ គហលោន តទវិជាការតោ
គហិតា តណ្ហាចាធានភវាតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា អតីតេ ហេតុយោ នាម, សរូបតោ
វុត្តា វិញ្ញាណាធយោ បញ្ច ធម្មា ឥនានិ ជលបញ្ចកំ នាម, សរូបតោ បន វុត្តា
តណ្ហាចាធានភវា, តេសំ គហលោន តទវិជាការតោ គហិតា អវិជ្ជាសង្ខារាតិ
ឥមេ បញ្ច ឥនានិ ហេតុយោ នាម។ ជាតិអាទិអបនេសេន វុត្តា វិញ្ញាណាធយោ
បញ្ច ធម្មា អាយតី ជលបញ្ចកំ នាមាតិ ឯវំវីសតិ អាការា វេទិតញ្ច។ វដ្តតោ

បនេត្ត សង្ខារកវា កម្មវដ្តំ, អវិជ្ជាតណ្ហាចាធានា កិលេសវដ្តំ, សេសានិ
វិចាករដ្ឋន្តិ តិណិវដ្ឋានិ ហោន្តិ។ យាវ ច តេសុ កិលេសវដ្តំ អរិយមគ្គេន ន
ឧបច្ឆន្ទតិ, តាវ ឥទំ កវចក្កំ អនុបច្ឆន្ទំ បវត្តតីតិ អយមេត្ត
មូលទូសន្ធិសង្ខេបាការវដ្តវិភាគោ។

វារណាបមតោតិ ឯត្ថ វារណតោ តាវ - “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ
ឥនមហេតុកវិសមហេតុកទស្សននិវារណំ, “សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណា”ន្តិ
ឧច្ឆេទអត្តសង្កន្តិទស្សននិវារណំ, “វិញ្ញាណាបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ អត្តាតិ
បរិកប្បិតវត្ថុកេទទស្សនតោ យនសញ្ញានិវារណំ, “នាមរូបបច្ចយា
សឡាយតន”ន្តិអាទិ អត្តា បស្សតិ... បេ... វិជានាតិ ដុសតិ, វេទយតិ,
តណ្ហាយតិ, ឧទាទិយតិ, កវតិ, ជាយតិ, ជីយតិ, មីយតីតិ
ឯវមាទិទស្សននិវារណាន្តិ ឥនមេត្ត មិច្ឆាទស្សននិវារណំ។

ឧបមាតោ បនេត្ត អន្លោវិយ អវិជ្ជា, តស្ស ឧបក្ខលនំវិយ សង្ខារា, បតនំ
វិយ វិញ្ញាណំ, តេន គណ្ហាចាតុភាវោវិយ នាមរូបំ, តស្ស គណ្ហាកេទបីឡកា
វិយ សឡាយតនំ, តស្ស សង្ខដ្ឋនំវិយ ជស្សោ, តជ្ជនិតទុក្ខំវិយ វេទនា,
ទុក្ខស្ស បដិការាភិលាសោវិយ តណ្ហា, អសប្បាយគ្គហណំវិយ ឧទាធានំ,
អសប្បាយាលេបនំវិយ ភវោ, តេន គណ្ហាវិការាចាតុភាវោវិយ ជាតិ,
តត្ថិការកេទោវិយ ជវាមរណំ។ យថាសភាវទស្សននិវារណាទិតោ វា ឯតេ
អវិជ្ជាទយោ អក្ខិបជលាទិ ឧបមាហិបិ វេទិតញ្ញាតិ អយមេត្ត ឧបមា។

គម្ពីរនយកេទតោតិ ឯត្ថ គម្ពីរកេទោ តាវ ឥមេសំ អវិជ្ជាទីនំ បច្ចេកំ
ធម្មត្ថទេសនាបដិវេធគម្ពីរតា វេទិតញ្ញា។ ឥមេ ហិ អវិជ្ជាទយោ ធម្មា
យេនាការេន យទវត្ថា ច សង្ខារទីនំ ជលានំ បច្ចយា ហោន្តិ, សោ នេសំ
បច្ចយដ្ឋោ ធុរវពោធតោ គម្ពីរោតិ អយមេត្ត ធម្មគម្ពីរតា។ ធម្មោតិ ហេតុ

“ហេតុម្ហី ញាណំ ធម្មបដិសម្ពិទ្ធ” តិ (វិភ. ៧២០) វចនតោ។ ជរាមរណាទីនំ
ជលានំ ជាតិអាទិហិ បច្ចយេហិ សម្ពុតសមុទាគតដ្ឋោ ធុរវពោធតោ គម្ពីរោតិ
អយំ អត្ថកម្ពីរតា។ អត្ថោតិ ជលំ “ហេតុជលេ ញាណំ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធ” តិ (វិភ.
៧២០) វចនតោ។ តេសំ បន ហេតុនំ, ជលានញ្ច តេន តេនាការេន អវិបរីតតោ
ទេសនាបិ សព្វញ្ញតញ្ញាណស្សេវ គោចរតោ គម្ពីរោតិ អយំ ទេសនាគម្ពីរតា។
យោ បនេសំ អវិជ្ជាសង្ខារាទីនំ អនុស្សនាយូហនាទិសភារោ, សោ មន្តបញ្ញេហិ
ធុប្បវិយោតាហត្ថា គម្ពីរោតិ អយំ បដិវេធកម្ពីរតាតិ អយមេត្ថ គម្ពីរកេនោ។

នយកេនោ បនេត្ថ ឯកត្ថនយោ នានត្ថនយោ អព្យាចារនយោ
ឯវធម្មតានយោតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ អត្ថនយានំ វសេន វេទិតញ្ញោ។ តត្ថ ហិ
“អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា, សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណា” ត្ថិ ឯវំ តីជស្ស អង្គរាទិភារេន
រុក្ខភាវប្បត្តិ វិយ សន្តានានុបច្ឆេនោ ឯកត្ថនយោ នាម។ យំ សម្មា បស្សន្តោ
ហេតុជលេសម្ពុន្ទេន សន្តានានុបច្ឆេនាវពោធតោ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ បដហតិ, មិច្ឆា
បស្សន្តោ ហេតុជលេសម្ពុន្ទេន បវត្តមានស្ស សន្តានានុបច្ឆេទស្ស
ឯកត្ថគ្គហណតោ សស្សតទិដ្ឋិ ឧចាទិយតិ។

អវិជ្ជាយ បន យថាសកំ លក្ខណាវវត្ថានំ នានត្ថនយោ នាម។ យំ សម្មា
បស្សន្តោ នវនវានំ ឧប្បាទទស្សនតោ សស្សតទិដ្ឋិ បដហតិ, មិច្ឆា បស្សន្តោ
ឯកសន្តានបតិស្ស ភិន្នសន្តានស្សេវ នានត្ថគ្គហណតោ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ
ឧចាទិយតិ។

អវិជ្ជាយ បន “សង្ខារា មយា ឧប្បាទេតញ្ញា, សង្ខារានំ វា វិញ្ញាណំ អម្ពេហិ” តិ
ឯវមាទិព្យាចារភារោ អព្យាចារនយោ នាម។ យំ សម្មា បស្សន្តោការកស្ស
អភាវាវពោធតោ អត្ថទិដ្ឋិ បដហតិ, មិច្ឆា បស្សន្តោ យោ អសតិបិ ព្យាចារេ

អវិជ្ជាជីនំ សភាវនិយមសិទ្ធា ហេតុភារោ, តស្ស អគ្គហឫណ្ឌោតោ អភិរិយទិដ្ឋិ
ឧបាទិយតិ។

អវិជ្ជាជីហិ បន ការណេហិ សម្ពាទិទំយេវ សម្ពុរោ ទិវាទិហិ ទិវាទិទំ
វិយ, ន អញ្ញោសន្តិ អយំ ឯវំធម្មតានយោ នាម។ យំ សម្មា បស្សន្តោ
បច្ចយានុវបតោ ដលាវពោជតោ អហេតុកទិដ្ឋិ, អភិរិយទិដ្ឋិញ បដហតិ, មិច្ឆា
បស្សន្តោ បច្ចយានុវបំ ដលប្បវត្តិ អគ្គហេតូយតោ កុតោចិ យស្ស កស្សចិ
អសម្ពុរគ្គហឫណ្ឌោតោ អហេតុកទិដ្ឋិ ចេវ និយតវាទញ្ច ឧបាទិយតីតិ អយមេត្ត
នយកេនោតិ ឯវំវិជានីយោ ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

បច្ចយាការិកផ្កមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សតិបដ្ឋានវិកផ្កមាតិកត្តវណ្ណានា

សតិបដ្ឋានវិកផ្កមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - ចត្តារោតិ
គណនបរិច្ឆេទោ, តេន ន តតោ ហេដ្ឋា, ន ឧទ្ធច្ឆិ ជីបេតិ។ សតិបដ្ឋានាតិ ឯត្ថ ទ្វេ
សតិបដ្ឋានា សតិគោចរោបិ សតិបិ។ “ចតុន្នំ, ភិក្ខុវេ, សតិបដ្ឋានានំ
សមុទយញ្ច អត្ថផ្កមញ្ច ទេសេស្សមី” តិអាទីសុ (សំ. និ. ៥.៤០៨) ហិ
សតិគោចរោ “សតិបដ្ឋាន” ន្តិវុច្ឆតិ, តស្សត្ថោ បតិដ្ឋាតិ តស្មិន្តិ បដ្ឋានំ, កា
បតិដ្ឋាតិ? សតិ។ សតិយា បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានំ។ បដានំ ហ៊ានន្តិ វា បដ្ឋានំ, សតិយា
បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានំ។ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ភាវិតា ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈន្ត្រ
បរិបូរេន្ត្រ” តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.១៤៧) បន សតិ។ តស្សត្ថោ បតិដ្ឋាតីតិ បដ្ឋានំ,
ឧបដ្ឋាតិ ឡិក្ខន្តិកា បក្ខន្តិកា បវត្តតីតិ អត្ថោ។ សតិយេវ បដ្ឋានតេន
សតិបដ្ឋានំ។ អថ វា សរណដ្ឋេន សតិ, សា ច ឧបដ្ឋានដ្ឋេន បដ្ឋានន្តិ សតិបដ្ឋានំ,

ឥធម៌ដ អធិប្បតំ។ យទិ ឯវំ, កស្មា សតិបដ្ឋានាតិ ពហុវចនំ កតំ? សតិយា
ពហុត្តា។ អារម្មណភេទេន ហិ ពហុកា តា សតិយោ។

ឥធាតិ ឥមស្មី សាសនេ, តេន អដ្ឋត្តាធិវសេន
សត្តប្បការចតុចត្តាលីសវិធសតិបដ្ឋាននិព្វត្តកស្ស បុគ្គលស្ស និស្សយក្ខតំ
សាសនមេវ, ឆាញំ សាសនន្តិ ធិបេតិ។ វុត្តំ ហេតំ “ឥធម៌, ភិក្ខុវេ,
សមណោ... បេ... សុញ្ញា បរហ្មវាទា សមណោហិ អញ្ញោហិ” តិ (ធិ. និ. ២.២១៤; ម.
និ. ១.១៣៩; អ. និ. ៤.២៤១)។

ភិក្ខុតិ សំសារេ ភយំ ឥក្ខនកោ។ តេន កិញ្ចាបិ ភគវតោ ទេវលោកេ
និសីទិត្វា សតិបដ្ឋានំ ទេសេន្តស្ស សន្តិកេ ទេវគណំ មុញ្ញិត្វា ឯកភិក្ខុបិ
និសិទ្ធោ នាម នត្ថិ, តថាបិ ទេវោ វា ហោតុ មនុស្សោ វា គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា,
សំសារេ ភយន្តិ សម្មា ឥក្ខមា នោ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមា នោវ ភិក្ខុ នាម ហោតិ,
នាញ្ញោតិ ទស្សេតិ។ យថាហ “អលង្កតោ ចេបី” តិ (ធជ. ប. ១៤២)។

អដ្ឋត្តន្តិ និយកដ្ឋត្តំ។ កាយេតិ ឯត្ថ អាយន្តិ តតោតិ អាយោ។ កេ
អាយន្តិ? កុច្ឆិតា កេសាទយោ, ឥតិ កុច្ឆិតានំ អាយោតិ កាយោ។ អថ វា
អង្គបច្ឆដ្ឋានំ, កេសាទិនព្វា សម្មហដ្ឋេនបិ កាយោ, រូបកាយោ, តស្មី អត្តនោ
កាយេតិ អត្តោ។ កាយានុបស្សីតិ កាយំ អនុបស្សនសីលោ។ “កាយេ” តិ ច
វត្វា បុន “កាយានុបស្សី” តិ ទុតិយកាយ-គ្គហណំ “ឯវំ ន កាយេ
អង្គបច្ឆដ្ឋានិមុត្តឯកធម្មានុបស្សី, នាបិ
កេសលោមាធិវិនិមុត្តឥតិបុរិសានុបស្សី, ន ច
ភូតុចាទាយវិនិមុត្តឯកធម្មានុបស្សី, អថ ខោ
រថសម្ភារនករវយវកនលិក្ខន្ធវិភាកានុបស្សកោវិយ យថាក្លមំ
អង្គបច្ឆដ្ឋកេសាទិភូតុចាទាយសម្មហានុបស្សី ឯវា” តិ ទស្សនត្ថំ កតំ។ តថា

ហេតុ យថាវុត្តធម្មសមូហវិនិមុត្តោ ឥតិបុរិសាទិកោ, អញ្ញោ វា កោចិ ធម្មា ន
ទិស្សតិ, យថាវុត្តធម្មសមូហមត្តយេវ បន ពាលា តថា តថា សុភាទិតោ ច
មិច្ឆាភិនិវេសំ ករោន្តិ, អយំ បន យោគី តត្ថ កាយានុបស្សី វេ
អនិច្ចទុក្ខអនត្តាសុភានុបស្សី វេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា យាយំ
មហាសតិបដ្ឋានេ អស្សាសបស្សាសាទិកោ ចុទ្ធសវិជោ កាយោ វុត្តោ, តស្ស
សត្តស្ស ឥមស្មីយេវ កាយេ អនុបស្សនតោ “កាយេ កាយានុបស្សី” តិ
វេមាទិនាបិ អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។

វិហារតីតិ ភិយតិ, ចតុសុ ភិយាបថេសុ ឯកោគតំ សរីរេវាជនំ អញ្ញោ
ភិយាបថេន វិច្ឆិន្ទិត្វា អបតមានំ អត្តការំ ហារតិ, បវត្តតីតិ អត្តោ។ ពហិទ្ធា
កាយេតិ បរស្ស កាយេ។ អដ្ឋត្ថពហិទ្ធា កាយេតិ កាលេន អត្តនោ, កាលេន
បរស្ស កាយេ។ កាលេន ហិ អដ្ឋត្ថពហិទ្ធាកាយេសុបិ ឯកស្មី ខណោ
កាយានុបស្សនា ឧប្បជ្ជតិ, បគុណកម្មដ្ឋានស្ស បន អបរាបរំ
សញ្ញរណកាលោ ឯត្ថ កថិតោ។ អាតាបីតិ កាយបរិក្កាហាករិយេន វិរិយវា។
សោ ហិ យស្មា កិលេសានំ អាតាបនតោ អាតាចោ វុច្ចតិ វិរិយំ, សោ ចស្ស អត្តិ,
តស្មា អាតាបីតិ វុច្ចតិ។ សម្មជានោតិ កាយបរិក្កាហាកេន សម្មជញ្ញេន
សមន្នាគតោ។ សតិមាតិ កាយបរិក្កាហិកាយ សតិយា សមន្នាគតោ។ អយំ
បន យស្មា សតិយា អារម្មណំ បរិក្កហេត្វា បញ្ញាយ អនុបស្សតិ, វិរិយេន ច
អន្តរា វោសានំ នាបជ្ជតិ, តស្មា យេសំ ធម្មានំ អានុភាវេន តំ សតិបដ្ឋានំ
សម្មជ្ជតិ, តេសំ ទស្សនត្ថំ “អាតាបី សម្មជានោ សតិមា” តិ ឥទំ វុត្តន្តិ
វេទិតព្ពំ។

ឥតិ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ, សម្មយោគដ្ឋញ្ញោ ទស្សេត្វា ឥទានិ
បហានដ្ឋំ ទស្សេត្ថំ “វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស” ត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ វិនេយ្យាតិ

តន្ត្រីនិយមន វាវិក្ខម្ភនិយមន វាវិនយិត្យា។ លោកេតិ យាយំ
អដ្ឋត្តាធិគេនោ កាយោ វុត្តោ, ស្ទេវ ឥធរុជ្ជនបលុជ្ជនជ្ជន លោកោ នាម។
វិភង្គេ បន យស្មា រូបកាយេ បហីនអភិជ្ឈាទយោ វេទនាធិសុបិ បហីយន្តិ ឯវ,
តស្មា បញ្ចបិ ឧបាទានក្ខន្ធា “លោកោ” តិ វុត្តំ។ តស្មី លោកេ
អភិជ្ឈាទោមនស្សសម្ពាទំ កាមច្ចន្តព្យាបាទំ វិនេយ្យាតិ សម្ពុត្តោ។ ឥមស្ស ច
នីវរណេសុ ពលវធម្មទ្វយស្ស បហានទស្សនេន សេសនីវរណានម្បិ បហានំ
វុត្តំយេវាតិ វេទិតព្ពំ។ វិសេសេន ចេត្ត អភិជ្ឈាទោមនស្សវិនយេន យថាក្កម
កាយសម្បត្តិវិបត្តិមូលានំ អនុរោធិរោធានំ,
អត្ថអភិវតិ តនសុភាការាធិការវនានភិវតីនំ,
អភូតគុណបក្ខេបភូតនោសាបនយនានព្វា បហានំ វុត្តំ, តេន យោការវចរស្ស
យោតានុការវនិព្ពត្តជលំ, យោគសមត្ថតា ច ធិបិតា ហោតិ។

អដ្ឋត្តំ វេទនាស្វតិអាធិសុបិ អដ្ឋត្តាធិនិ វុត្តនយេន វេទិតព្ពានិ។ ឯត្ថ បន
វេទនាតិ តិស្សោ វេទនា លោកិយា, តថា ចិត្តំ, ធម្មា ច, តេសំ វិភាគោ
វិភង្គនយេ អាវិ ភវិស្សតិ។ កេវលំ បនេត្ថ យថា វេទនាទយោ អនុបស្សន្តោ
វេទនាធិអនុបស្សី នាម ហោតិ, សោ នយោ ទស្សេតព្ពោ។ សេយ្យបិទំ -
វេទនាសុ តាវ សុខា វេទនា ទុក្ខតោ, ទុក្ខា សល្លតោ, ឥតរា ច អនិច្ចតោ
អនុបស្សិតព្ពា។ យថាហា -

“យោ សុខំ ទុក្ខតោ អទ្គ, ទុក្ខមទ្គក្ខិ សល្លតោ;
អទុក្ខមសុខំ សន្តំ, អទ្គក្ខិ នំ អនិច្ចតោ” តិ (សំ. និ. ៤.២៥៣; ឥតិវុ. ៥៣)។

សព្វា ឯវ ឯតា ទុក្ខតោ អនុបស្សិតព្ពា “យំ កិញ្ចិ វេទយិតំ, តំ ទុក្ខស្មិន្តិ
វនាមី” តិ (សំ. និ. ៤.២៥៤) វចនតោ។ ឯវ អនុបស្សន្តោ បន
អនិច្ចាធិសត្តានុបស្សនាវសេន វា អនុបស្សន្តោបិ “ឥមំ វេទនំ កោ វេទយតិ,

កស្សយំ វេទនា, កី ការណាយំ វេទនា" តិ ឧបបរិក្ខិត្វា "ន កោចិ សត្តាទិកោ
វេទយតិ, ន កេសញ្ចិ សត្តាទីនំ វេទនា, វត្តារម្មណាទិការណា បនាយំ វេទនា
ឧប្បជ្ជតិ" តិ អនុបស្សន្តោបិ វេទនានុបស្សី នាម ហោតិ។ អថ វា សុខាទីនំ
ឧប្បត្តិកូណា ទុក្ខាទីនំ អសម្ភវា អនិច្ចា អនុវា វិបរិណាមធម្មាតិ ឯវំ វា
អនុបស្សន្តោ វេទនានុបស្សី នាម ហោតិ។ ឥមីនាវ នយេន ចាឡិនយានុសារេន
សេសចិត្តធម្មានម្បិ អនុបស្សនាការោ វេទិតញ្ចោ។ វិសេសតោ បនេត្ត ចិត្តេសុ
អនិច្ចតាវសេន, ធម្មេសុ អនត្តតាវសេន ច អនុបស្សន្តោ ចិត្តានុបស្សី,
ធម្មានុបស្សី ច នាម ហោតិ តិ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អយំ តាវេត្ត
បទតោ។

ធម្មកេនោ បនេត្ត នត្តិ, សរណាវសេន ច ឯការំ សតិ អារម្មណាវសេន
“ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា” តិ វុត្តាតិ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ត សុត្តន្តភាជនីយេ តាវ អជ្ឈត្តពហិទ្ធាតទុកយកាយេ
កេសាទិកោដ្ឋាសការំនាវសេន បឋមំ សតិបដ្ឋានំ វិត្តាវតំ។ តថា អជ្ឈត្តាទីសុ
បច្ឆេកំ សាមិសនិរាមិសាវសេន ធុរិធានំ សុខទុក្ខអទុក្ខមសុខវេទនានំ វសេន
ទុតិយំ,

សរាគីតរាគសនោសីតនោសសមោហាវីតមោហាសំទិត្តវិក្ខិត្តមហាគ្គតអម
ហាគ្គតសឧត្តរាទុត្តរសមាហិតាសមាហិតវិមុត្តាវិមុត្តកេនតោ
សោឡសវិធមហិ ចិត្តបដាននវសេន តតិយំ, បញ្ចនីវរណានំ,
សត្តពោជ្ឈន្តានព្វា

សម្ភវាសម្ភវឧប្បាទបហានបហីនានុប្បត្តិការំនាចារិប្បវហេតុជ្ឈានវសេន
ចតុត្ថំ សតិបដ្ឋានំ វិត្តាវតំ។ អយំ សុត្តន្តភាជនីយនយោ។

អភិធម្មភាជនីយេ បន តាវ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា។ ឥធនិក្ខុ កាយេ
កាយានុបស្សីវិហរតិ វេទនាសុ...ខេ... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សីវិហរតី”តិ (វិភ.
៣៨០) ឯវំ មាតិកំ ឋបេត្វា ធម្មសង្កណ្ឌិយំ វុត្តនយស្ស វិត្តារេសុ អដ្ឋសុ
លោកុត្តរចិត្តេសុ សម្មយុត្តសតិវសេនេវិត្តារតោវិភត្តា។

បញ្ញាបុច្ឆកនយេបិ ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានំ កតិ កុសលា...ខេ... កតិ
អរណា? សិយា កុសលា, សិយា អព្យាកតា...ខេ... អនុចាទិន្នអនុចាទានិយាវ,
អសំកិលិដ្ឋអសំកិលេសិការ...ខេ... អនិទស្សនអប្បដិយាវ។ ន ហេតុ
អហេតុការ...ខេ... អនុត្តរា អរណាវាតិ លោកុត្តរវសេនេវិត្តា។
សម្មាសម្ពុទ្ធន ហិ សុត្តន្តភាជនីយស្មិញ្ញេវ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកា
សតិបដ្ឋានា កថិតា, អភិធម្មភាជនីយបញ្ញាបុច្ឆកេសុ បន លោកុត្តរាយេវ។
តេសុ ច លោកិយា នាធាចិត្តេសុ ឯវ លព្ពន្ធិ។ អញ្ញេនេវ ហិ ចិត្តេន កាយំ
បគ្គណ្ឌន្តិ, អញ្ញេន វេទនាទយោតិ។ លោកុត្តរា បន ចត្តារោបិ មគ្គកូលោ
ឯកចិត្តេយេវ លព្ពន្ធិ។ ឯកស្មិញ្ញិ មគ្គចិត្តកូលោ អារម្មណតោ និព្វានារម្មណា
ឯការ សតិ កាយាទីសុ សុភសុខនិច្ចអត្តវិបល្លាសសមុប្បេទកតាយ
ចតុកិច្ចសាធនដ្ឋេន ចត្តាវិបិ នាមាទិលភតីតិ អយមេត្ត វិភដ្ឋនយោ។

កមតោ សតិបដ្ឋានេ, អនុនាធិកតោបិ ច;
ចាឡិមុត្តនយោ ព្រោយ្យោ, តត្ថ កោសល្លមិច្ឆតា។

តត្ថ កមតោ តាវ អយម្មិ ទេសនាគ្គមោវ, សោបិ ចាកជាចាកជវសេន
វុត្តោ។ ឥមាសុ ហិ រូបកម្មជ្ជានំ ចាកជន្តិ បឋមំ កាយានុបស្សនា វុត្តា។ តតោ
អរូបកម្មជ្ជានំ។ តត្ថាបិ អារម្មណំ អនុភវន្តិ ឧប្បជ្ឈមាធិ វេទនា ចាកជាតិ
អនន្តរា វេទនានុបស្សនា, តតោ អារម្មណំ វិជានន្តំ វិញ្ញាណំ ចាកជន្តិ

ចិត្តានុបស្សនា, ចិត្តេ ចាកដេ តន្ត្រិស្សិតា សុខុមាបិ ធម្មា ចាកជា ហោន្តិតិ
អន្តេ ធម្មានុបស្សនា វុត្តា។ អយំ តាវេត្ត កមោ។

អនូនាធិកតោតិ ឯត្ថ បន កស្មា ភគវតោ ចត្តារោវ សតិបដ្ឋានា វុត្តា,
អនូនា អនធិកាតិ? តណ្ហាចរិតទិដ្ឋិចរិតសមថយានិកវិបស្សនាយានិកានំ
មន្តតិក្ខវសេន ទិដ្ឋា បវត្តានំវិសុទ្ធិមគ្គវសេន។ មន្តស្ស ហិ តណ្ហាចរិតស្ស
ឡិណ្ហិកំ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំវិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខុស្ស សុខុមំ
វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ, ទិដ្ឋិចរិតស្សាបិ មន្តស្ស នាតិប្បភេទគតំ
ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ, តិក្ខុស្ស អតិប្បភេទគតំ
ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំវិសុទ្ធិមគ្គោ។ សមថយានិកស្ស ច មន្តស្ស អភិច្ឆេន
អធិកន្តព្ពនិមិត្តំ បឋមំ សតិបដ្ឋានំវិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខុស្ស ទុតិយំ,
វិបស្សនាយានិកស្សាបិ មន្តស្ស តតិយំ, តិក្ខុស្ស ចតុត្ថំវិសុទ្ធិមគ្គោតិ
វេនេយ្យជ្ឈាសយតោ ចត្តារោ វុត្តា។ សុភសុខនិច្ចអត្តភាវវិបល្លាសប្បហានត្ថំ
វា ចតុរោយយោគាសវគ្គនុឡាធានអគតិប្បហានត្ថម្បិ
ចតុត្ថិជាហារបរិញ្ញត្តញ្ច ចត្តារោវ វុត្តា, អនូនា អនធិកាតិ អយមេត្ត
អនូនាធិកតា។ ឯវំ ចាជ្ឈិមុត្តនយោ ព្រោយ្យោ។

សតិបដ្ឋានវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សម្មប្បធានវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

សម្មប្បធានវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - សម្មប្បធានាតិ
ការណប្បធានា ឧបាយប្បធានា។ យោនិសោ បទហនតោ បរមំ ធានំ បធានំ,
បធានវិរិយានីតិ អត្ថោ។ ឥធម៌កិក្ខុតិ ឥមស្មី សាសនេ បដិបន្នកោ ភិក្ខុ។
អនុប្បដ្ឋានន្តិ អនិព្ពត្តានំ។ ចាបកានន្តិ លាមកានំ។ អកុសលានំ ធម្មានន្តិ

អកោសល្លសម្ពុតានំ ធម្មានំ។ អនុប្បាទាយាតិ ន ឧប្បាទនត្ថាយ។ ធន្តំ ជនេតីតិ
កត្តកម្មតាសម្ព័ន្ធាតំ កុសលច្នន្តំ ជនេតិ ឧប្បាទេតិ។ វាយមតីតិ បយោគំ
បរក្កមំ ករោតិ។ វិរិយំ អារកតីតិ កាយិកចេតសិកវិរិយំ ករោតិ។ ចិត្តំ
បគ្គណ្ហាតីតិ តេនេវ សហជាតវិរិយេន ចិត្តំ ឧត្តិបតិ។ បទហាតីតិ បធានវិរិយំ
ករោតិ។ បដិចាដិយា បនេតានិ ចត្តារិបិ បធានិ វិរិយស្សេវ
អាសេវនាការវនាពហុលីកម្មសាតច្ចកិរិយាហិ យោជេតញ្ចានិ។

ឧប្បន្នានន្តិ អនុប្បន្នាតិ អវត្តព្ពតំ អាបន្នានំ។ បហាទាយាតិ
បដហានត្ថាយ។ អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានន្តិ អនិព្ពត្តានំ កោសល្លសម្ពុតានំ
ធម្មានំ។ ឧប្បាទាយាតិ ឧប្បាទនត្ថាយ។ ឧប្បន្នានន្តិ និព្ពត្តានំ។ វិភិយាតិ
វិភិតត្ថាយ។ អសម្មោសាយាតិ អនស្សនត្តំ។ ភិយ្យោភាវាយាតិ បុនប្បនំ
ភវនាយ។ វេបុណ្ណាយាតិ វិបុលភាវាយ។ ភាវនាយាតិ វឌ្ឍិយា។ ចារិប្បិយាតិ
បរិប្បរណាត្ថាយ។ សេសំ បទតោ ឧត្តានមេវ។

អត្ថតោ បនេត្ថ “អនុប្បន្នានំ ចាបកាន”ន្តិអាទីសុ អសមុទាចារវសេន វា
អនុក្ខតារម្ពណាវសេន វា កិលេសានំ អនុប្បត្តិ វេទិតញ្ចា។ អញ្ញាថា ហិ
អនមតក្កេ សំសារេ អនុប្បន្នា អកុសលធម្មា នាម នត្ថិ។ កុសលធម្មេសុ បន
រតនត្ថយប្បសាទវិបស្សនាទិវិវដ្តបទិស្សយ កុសលាទិវសេន អនុប្បន្នាបិ
អត្ថិ។ តេសម្បី ឧប្បន្នបុព្ពត្ថេ សតិ សព្ពសត្តានំ តតោ បុព្ពេ ច
អាសវក្ខយប្បសង្កតោ។ ឯកន្តប្បវត្តសាធកា តេសំ។ តត ឯកច្ចស្ស
វត្ថុកន្តដុតផ្គុសមាធិវិបស្សនានវកម្មេសុ អញ្ញាតវស្មី និច្ចប្បយុត្តស្ស, យដតោ,
វាយមតោ ច ព្រហ្មលោកា អាគតត្តា ភវវសេន កិលេសេសុ អលទ្ធាសេវនស្ស
សត្តស្ស កិលេសា ន សមុទាចរន្តិ, អបរភាគេ បនស្ស វត្តាធិនិវិស្សន្តេត្វា
កុសីតស្ស ចរតោ ចេវ អកល្យាណមិត្តាធិតោ កិលេសេសុ លទ្ធាសេវនស្ស ច

អយោនិសោមនសិការំ, សតិវោស្សគ្គញ្ច អាគម្ម ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ឯវំ តាវ
អសមុទាចារវសេន កិលេសានំ អនុប្បត្តិ វេទិតញ្ច។

ឯកច្ឆស្ស បន តស្មី អត្តភាវេ អននុក្ខតបុព្វំ ទិព្វាទិភេទំ មនាបិយំ
អារម្មណំ លភិក្ខា តត្ថ អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គ អាគម្ម កិលេសា
ឧប្បជ្ឈន្តិ, អលភិក្ខា ឯវំ អននុក្ខតារម្មណាវសេន កិលេសានំ អនុប្បត្តិ
វេទិតញ្ច។

“ឧប្បជ្ឈានំ ចាបកាន”ន្តិ ឯត្ថ បន ចតុព្ពិដំ ឧប្បជ្ឈំ
វត្ថុមានក្ខតាបគតឱកាសកតក្ខមិលទ្ធវសេន, តេសំ វិភាគោ ឧប្បជ្ឈន្តិកេ
វុត្តោវ។ អបរម្មី ចតុព្ពិដំ ឧប្បជ្ឈំ
សមុទាចារអារម្មណាធិគ្គហិតអវិក្ខម្ហិតអសមុគ្គាតិតវសេន។ តត្ថ សម្មតិ
វត្ថុមាណ្ឌយេវ សមុទាចារុប្បជ្ឈំ នាម។ សេសំ ចាកជមេវ។ យស្មា បនេត្ត ឥមេសុ
ឧប្បន្នេសុ វត្ថុមានក្ខតាបគតឱកាសកតសមុទាចារសម្ពាតំ ចតុព្ពិដំ ឧប្បជ្ឈំ ន
មគ្គាទិវជ្ឈំ, តស្មា ក្ខមិលទ្ធអារម្មណាធិគ្គហិតអសមុគ្គាតិតសម្ពាតំ ចតុព្ពិដំ
ឧប្បជ្ឈំ សន្ធាយេត្ត “ឧប្បជ្ឈានំ ចាបកានំ បហានាយា”តិ វុត្តំ។

កងំ បន មគ្គក្ខណោ អនុប្បជ្ឈានំ កុសលានំ ឧប្បាទាយ វាយាមោ ហោតិ,
កងញ្ច ឧប្បជ្ឈានំ ឋិតិយាតិ? មគ្គប្បវត្តិយា ឯវ។ មគ្គោ ហិ បវត្តមាណោ បុព្វេ
អនុប្បជ្ឈបុព្វត្តា អនុប្បន្នោ នាម វុច្ចតិ។ យា ចស្ស បវត្តិ, អយមេវ ឋិតិ នាមាតិ
អយំ តាវេត្ថ បទត្តោ។

ធម្មភេទោ បនេត្តាបិ ឯកស្សេវ វីរិយស្ស កិច្ចភេទតោ ចតុធា វុត្តាតិ
អយមេត្ត ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

វិភង្គនយតោ បន សុត្តន្តកាជីយេ តាវ ចត្តារោ សម្មប្បធានា
លោកិយលោកុត្តរកុសលចិត្តសម្បយុត្តវិរិយវសេន អកុសលាទិបទេហិ
សន្ធិវិត្តារតោ វិភត្តា។ អភិធម្មកាជីយេ បញ្ញាបុច្ឆកេសុ បនេតេ
លោកុត្តរកុសលចិត្តសម្បយុត្តវសេនេវ វិភត្តា, ជលចិត្តសម្បយុត្តា បន ន
គហិតា។ តេនេវ បញ្ញាបុច្ឆកេ “កុសលា ឯវ, វិចាកធម្មធម្មា ឯវ,
អបចយតាមិនោវ, សេខាវ” តិអាទិនា វុត្តា។ សេសោ បនេត្ត វិនិច្ឆយោ
សតិបដ្ឋានេ វុត្តនយានុសារេន វេទិតញោ។

សម្មប្បធានវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឥទ្ធិចាទវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

ឥទ្ធិចាទវិភង្គមាតិកាយ បន ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទាតិ ឯត្ថ ឥជ្ឈតីតិ ឥទ្ធិ,
សមិជ្ឈតិ និប្បជ្ឈតីតិ អត្តោ, ឥទ្ធិ ឯវ ចាទោ ឥទ្ធិចាទោ, ឥទ្ធិកោដ្ឋាសោតិ អត្តោ។
ឥជ្ឈត្តិ វា ឯតាយ សត្តា ឥទ្ធា វុទ្ធា ឧក្កំសកតា ហោន្តិតិបិ ឥទ្ធិ, បជ្ឈត្តិ ឯតេនាតិ
ចាទោ, បតិដ្ឋា អធិកម្មចាយោតិ អត្តោ, ឥទ្ធិយា ចាទោ ឥទ្ធិចាទោ។
ធន្ទសមាធិបធានសម្ពាសមន្នាគតត្តិ ឯត្ថ ធន្ទហេតុកោ, ធន្ទាធិកោ វា សមាធិ
ធន្ទសមាធិ, កត្តកម្មតាធន្ទ អធិបតី ករិត្វា បដិលទ្ធសមាធិស្សេតំ អធិវចនំ។
បធានភូតា សម្ពាស បធានសម្ពាស, ចតុកិច្ចសាធកស្ស
សម្មប្បធានវិរិយស្សេតំ អធិវចនំ។ សមន្នាគតត្តិ តេន ធន្ទសមាធិនា,
បធានសម្ពាសេន ច ឧបេតំ។ ឥទ្ធិចាទត្តិ យថាវុត្តត្ថេន “ឥទ្ធិ” តិ សម្ព័ន្ធំ គតានំ
ឧបចារជ្ឈានាទិកុសលចិត្តសម្បយុត្តានំ ធន្ទសមាធិបធានសម្ពាសានំ
អធិដ្ឋានជ្ជេន ចាទភូតសេសចិត្តចេតសិករាសី។ ភាវេតីតិ វាឡេតិ, អត្តនោ
សន្តានេ បុនប្ប្បនំ ជនេតីតិ អត្តោ។ ឥមិនា នយេន សេសេសុបិ អត្តោ
វេទិតញោ។ តត្ថ វិមំសាតិ បញ្ញា។ សេសំ បទតោ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

អត្ថតោ បនេត្ត តេន កី កថិតំ? ចតុន្នំ ភិក្ខុនំ មត្តកប្បត្តំ កម្មជ្ជានំ
កថិតំ។ យថា ហិ ចតុសុ អមច្ចបុត្តេសុ ឋានន្តំ បុត្តត្វាវិចារន្តេសុ ឯកោ
ឧបជ្ជានេន, ឯកោ សូរភាវេន, ឯកោ ជាតិសម្បត្តិយា, ឯកោ មន្តពលេនាតិ ឯ
តេ បច្ចេកការណេន រាជានំ អាវាធត្វា ឋានន្តំ ចាបុណ្ហិន្ទ, ឯវំ ភិក្ខុបិ
ធន្តវិយចិត្តវិមសាសុ ឯកេកំ ជេដ្ឋំ ជុវំ បុព្ពន្ធមំ កត្វា លោកុត្តរធម្មនិព្ពត្តកា
ហោន្តិ។ ឯត្ថ ច ធន្ទោ សមាធិ បធានសម្ព័ន្ធរោតិ តយោ ធម្មា ឥទ្ធិបិ ហោន្តិ
ឥទ្ធិចាទាបិ, សេសា បន សម្បយុត្តា ចត្តារោ ខន្ទា ឥទ្ធិចាទា ឯវ។ ឯវំ
សេសាធិបតិយុត្តចិត្តេសុបិ ឥទ្ធិចាទាតិ វេទិតញ្ញា។

អបិច ឈានវិបស្សនាសុ បុព្ពភាគោ ឥទ្ធិចាទោ។ យោ បដិលាភោ, សា ឥទ្ធិ។
បឋមជ្ឈានាទីនំ ហិ បុព្ពភាគបរិកម្មានិ ឥទ្ធិចាទោ នាម, បឋមជ្ឈានាទយោ ឥទ្ធិ
នាម។ បឋមមគ្គាទីនំ បុព្ពភាគវិបស្សនា ឥទ្ធិចាទោ នាម, បឋមមគ្គាទយោ ឥទ្ធិ
នាម។ បដិលាភវសេនាបិ ទីបេតុំ វុដ្ឋតិ។ បឋមជ្ឈានាទយោ ហិ
បឋមមគ្គាទយោ ច ឥទ្ធិចាទោ នាម, ធុតិយជ្ឈានាទយោ, ធុតិយមគ្គាទយោ ច
ឥទ្ធិ នាមាតិ អយំ តាវេត្ថ បទត្តោ។

ធម្មកេនោ បនេត្ត វិភង្គនយេនេវ ចាកដោ ភវិស្សតិ។ តត្ថ ហិ
សុត្តន្តភាជនីយេ តាវ ធន្ទាទីនំ បធានំ វិភង្គំ វត្វា អន្តេ “ឥទ្ធិចាទោតិ
តថាភូតស្ស វេទនាភូតោ...បេ... វិញ្ញាណភូតោ។ ឥទ្ធិចាទំ ភាវេតីតិ តេ ធម្ម
អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ, តេន វុច្ចតិ ឥទ្ធិចាទំ ភាវេតី”តិ (វិភ. ៤៣៤)
ឯវំ សព្វេ លោកិយលោកុត្តរធម្មា ឥទ្ធិចាទោតិ វុត្តា។

អភិធម្មភាជនីយេ បន ធន្ទាទីនិ បធានិ វិភង្គិត្វា អន្តេ “ឥទ្ធិចាទោតិ
តថាភូតស្ស ជសេវា...បេ... បគ្គាហោ អវិក្ខេបោ”តិ (វិភ. ៤៤៧) ឯវំ សព្វេ
លោកុត្តរកុសលធម្មា ឥទ្ធិចាទោតិ វត្វា បុន “ធន្ទិទ្ធិចាទោ វិវិយិទ្ធិចាទោ

ចិត្តិទ្ធិចានោវីមំសិទ្ធិចានោ"តិ (វិភ. ៤៥៧) មាតិកំ ២ បេត្វា "តត្ថ កតមោ
ធន្តិទ្ធិចានោ? ឥធនិក្កុយស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំភាវេតិ... បេ... យោ តស្មី
សមយេ ធន្តោ ធន្តិកតា... បេ... អយំ វុច្ចតិ ធន្តិទ្ធិចានោ"តិអាទិនា
លោកុត្តរកុសលចិត្តសម្បយុត្តធន្តិវិយចិត្តវីមំសា ឯវ ឥទ្ធិចានាតិ វុត្តា។
តថា បញ្ញាបុច្ឆកេបិ កុសលា ឯវ, អនិទស្សនអប្បដិយា ឯវ, វីមំសិទ្ធិចានោ
ហេតុ, សេសា ន ហេតុ... បេ... ចិត្តិទ្ធិចានោ ន វុត្តត្តោ, សេសា
ចិត្តសម្បយុត្តា... បេ... អនុត្តរាវ, អរណារាតិ។ សេសមេត្ត សតិបដ្ឋានេ
វុត្តសធិសមេវ។ ចាឡិមុត្តកនយោ បនេត្តាបិ ន ឧទ្ធរោតិ។

ឥទ្ធិចានិកជ្ជមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ពោជ្ឈន្តិវិកជ្ជមាតិកត្តវណ្ណានា

ពោជ្ឈន្តិវិកជ្ជមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - សត្ត ពោជ្ឈន្តាតិ ឯត្ត
ពោធិយា, ពោធិស្ស វា អដ្ឋាតិ ពោជ្ឈន្តា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យាយ ឯវ
ធម្មសាមគ្គិយា មគ្គកូលោ ឧប្បជ្ជមាណយ លីនុទ្ធព្វាធិអនេកេសំ ឧបទ្ធពានំ
បដិបក្ខក្ខតាយ សតិធម្មវិចយាធិសត្តវិជាយ ធម្មសាមគ្គិយា អរិយសាវកោ
ពុជ្ឈតិ, កិលេសនិទ្ទាយ ឧដ្ឋហតិ, សច្ចានិ វា បដិវិជ្ឈតិ, តស្ស
ធម្មសាមគ្គិសម្ពាតាយ ពោធិយា អដ្ឋាតិ ពោជ្ឈន្តា ឈានន្តមគ្គន្តានិវិយ។ យោ
បនេស យថាវុត្តប្បកាវាយ ឯតាយ ធម្មសាមគ្គិយា ពុជ្ឈតិ កត្វា
អរិយសាវកោ "ពោធិ"តិ វុច្ចតិ, តស្ស ពោធិស្ស អដ្ឋាតិ ពោជ្ឈន្តា
សេនន្តវចន្តាធយោវិយ។ អបិច "ពោធិយា សំវុត្តន្តិ ពោជ្ឈន្តា"តិអាទិនា
បដិសម្ពិទានយេនាបិ ពោជ្ឈន្តត្ថោ វេទិតត្ថោ។ បសត្ថោ, សុន្តរោ វា ពោជ្ឈន្តោ
សម្ពោជ្ឈន្តោ, សតិយេវ សម្ពោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ។ ឯវំ សេសេសុបិ។ តត្ថ
ធម្មវិចិត្តាតិ អនិច្ចាធិតោ បរិវីមំសតិ ជានាតិ, ធម្ម វា ឯតេន សត្តាវិចិត្តន្តិ

ធម្មវិចយោ, បញ្ញា។ ឧបេក្ខតិ សមរសានំ ធម្មានំ ហាបនវឌ្ឍនេ អវាវជតាយ
បដិសន្ធិនាការេន មជ្ឈត្តា ហោតីតិ ឧបេក្ខា, តត្រមជ្ឈត្តតា។
បដិសន្ធិនលក្ខណោ ហិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។
អយំ តាវេត្ថ បទត្តោ។ ធម្មភេទោបេត្ថ សុវិញ្ញេយ្យេវ។

វិភង្គនយតោ បនេត្ថ សុត្តន្តភាជនីយេ តាវ លោកិយលោកុត្តរវសេន
សេសេសុ លោកុត្តរកុសលវិចារកវសេន វិភត្តា។ បញ្ញាបុច្ឆកេ បន សិយា
កុសលា, សិយា អព្យាកតា, បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោវ,
សេសា ទ្វិហិ...បេ.... បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ សុខសហគតោវ, សេសា តិធាបិ,
អនិទស្សនអប្បដិយា, ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ហេតុ, សេសា ន ហេតុ...បេ....
រូចាវចរាវ, អរណារាតិ។ សេសំ សតិបដ្ឋានេ វុត្តនយមេវ។ អយមេត្ថ
វិភង្គនយោ។

ឥទានិ បន -

កមតោ តាវត្ថតោ ច, ហេតុភូមិវិភាគតោ;
វិវេកតោ ច វិញ្ញេយ្យោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ កមតោ តាវ អយម្មិ ទេសនាក្កមោវ។ សព្វេសំ ហិ ពោជ្ឈន្តានំ
ឧបការត្តា សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ បឋមំ វុត្តោ, តតោ យស្មា ឧបដ្ឋិតសតិកោ ធម្ម
បញ្ញាយ បរិចិនាតិ, បរិចិតធម្មា វិរិយំ អារភតិ, អារទ្ធវិរិយស្ស បីតិ ឧប្បជ្ជតិ,
បីតិមនស្ស កាយោបិ ចិត្តម្មិ បស្សម្ពតិ, បស្សទ្ធកាយស្ស សុខិនោ ចិត្តំ
សមាធិយតិ, សមាហិតចិត្តោ តំ ចិត្តំ សាធុកំ អជ្ឈបេក្ខិតា ហោតិ, តស្មា
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោនយោ យថាក្កមំ វុត្តាតិ អយំ តាវេត្ថ កមោ។

តាវត្តតោ បន កស្មា តេ សត្តេវ វុត្តា, អនូនា អនធិកាតិ?

លីនុទ្ធច្ចបដិបក្ខតោ, សព្ពត្តិកតោ ច។ ឯត្ថ ហិ តយោ ពោជ្ឈង្គា លីនស្ស
 បដិបក្ខា។ យថាហ - “យស្មី ច ខោ, ភិក្ខុវេ, សមយេ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ
 តស្មី សមយេ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ វីរិយ... បេ....
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។ តយោ ឧទ្ធច្ចស្ស បដិបក្ខា។
 យថាហ - “យស្មី ច ខោ, ភិក្ខុវេ, សមយេ ឧទ្ធចំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មី
 សមយេ បស្សទិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ សមាធិ... បេ....
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។ ឯកោ បនេត្ត
 លោណាធូបនំ វិយ សព្ពព្យញ្ញនេសុ សព្ពពោជ្ឈង្គេសុ ឥន្ទ្រតញ្ញោ។ យថាហ -
 “សតិញ្ច ខ្វាហំ, ភិក្ខុវេ, សព្ពត្តិកំ វនាមី” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។ ឯវំ
 លីនុទ្ធច្ចបដិបក្ខតោ ច សព្ពត្តិកតោ ច សត្តេវ វុត្តាតិ អយំ តាវត្តតោ។

ហេតុក្ខមិវិភាគតោតិ ឯត្ថ ហេតុវិភាគតោ តាវ - ចត្តារោ
 សតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថន្តិ សតិសម្បជញ្ញំ
 មុជ្ឈស្សតិបុគ្គលបរិវដ្ឋនតា ឧបជ្ជិតស្សតិបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។
 តថា សត្ត ធម្មា ទុតិយស្ស បរិបុច្ឆកតា វត្ថុវិសទកិរិយា
 ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិចាទនា ទុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវដ្ឋនា បញ្ញាវន្តបុគ្គលសេវនា
 គម្ពីរញ្ញាណចរិយបច្ចវេក្ខណតា តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ អជ្ឈត្តិកពាហិរានំ
 សរីរបរិក្ខារភូតានំ វត្ថុនំ វិសទការករណំ វត្ថុវិសទកិរិយា នាម។ តថា
 ឯកាទស ធម្មា តតិយស្ស
 អចាយកយកមនវីចិទាយជ្ជមហត្ថសត្ថមហត្ថជាតិមហត្ថសព្រហ្មចារិមហ
 ត្តានំ បច្ចវេក្ខណតា អានិសំសទស្សវិតា បិណ្ឌាចាតាបចាយនតា
 កុសីតបុគ្គលបរិវដ្ឋនតា អារទ្ធវិរិយបុគ្គលសេវនតា តទធិមុត្តតាតិ។ តត្ថ
 “ពុទ្ធាធិហិ គតមគ្គោ មយា គន្តព្ពោ” តិ បច្ចវេក្ខណាវិចិបច្ចវេក្ខណា នាម។

“ឆាយកេហ៍ ទិន្នបិណ្ឌាចារឹកស្ស មហាប្បលតំ សម្មាទេស្សមី” តិ អត្តានំ ទមនំ
បិណ្ឌាចារឹកបាយនំ ឆាម។ តថា ឯកាទស ធម្មា ចតុត្ថស្ស
ពុទ្ធជម្ពសង្ឃសីលចាកនេវតោបសមាទុស្សតិយោ សត្ត,
លូខបុគ្គលបរិវេជ្ជនតា សិនិទ្ធិបុគ្គលសេវនតា
បសាទនីយសុត្តន្តបច្ចវេក្ខណតា តទទិមុត្តតាតិ។ តថា សត្ត ធម្មា បញ្ចមស្ស
បណ្ឌិតភោជនសេវនតា, ឧតុសុខនីយាបថសុខសេវនតា ទ្វេ
មជ្ឈត្ថប្បយោគតា សារទ្ធកាយបុគ្គលបរិវេជ្ជនតា សន្តកាយបុគ្គលសេវនតា
តទទិមុត្តតាតិ។ ឯកាទស ធម្មា ធម្មស្ស វត្ថុវិសទកិរិយា
សង្គ្រិយសមត្ថបដិចារនា និមិត្តកុសលតា សមយេ ចិត្តស្ស
បគ្គហនិគ្គហសម្មហំសនជ្ឈបេក្ខនា ចតស្សោ,
អសមាហិតសមាហិតបុគ្គលានំ បរិវេជ្ជនសេវនតា ទ្វេ,
ឈានវិមោក្ខបច្ចវេក្ខណតា តទទិមុត្តតាតិ។ តត្ថ កសិណាទិនិមិត្តានំ
ឧត្តហណាកុសលតា និមិត្តកុសលតា ឆាម។ បញ្ច ធម្មា សត្តមស្ស
សត្តសង្ខារកេលាយនមជ្ឈត្ថបុគ្គលានំ បរិវេជ្ជនសេវនតា ទ្វេ ទ្វេ,
តទទិមុត្តតាតិ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន សម្មាហរិវោទនិយា
វិភង្គជ្ជកថាយ គហោតញ្ចោតិ អយមេត្ត ហេតុវិភាកោ។

ភូមិវិភាកតោ បនេតេ កាមាវចរា, លោកុត្តរា វា ហោន្តិ, កាមាវចរេសុ
ពាលវិបស្សនាទីសុ ឯវ ពោជ្ឈង្គាលព្ពន្ធិ, ន ឥតរេសុ។ លោកុត្តរេសុ បន សព្ពត្ត
លព្ពន្ធិ, រូចាវចរារូចាវចរចិត្តេសុ សព្ពថា ន លព្ពន្ធិ អពោធិបក្ខិកត្តា។ កេចិ បន
ថេរវិបស្សនាចារឹកសុ កសិណាសុភព្រហ្មវិហារជ្ឈានេសុបិ ពោជ្ឈង្គ
ឧទ្ធពន្តិ, ន ច តេ បដិសិទ្ធា អជ្ជកថាចរិយេហិ, តស្មា តេសំ មតេន រូចាវចរាបិ
ហោន្តិ, ន កេនចិ បរិយាយេន អរូចាវចរាតិ អយមេត្ត ភូមិវិភាកោ។

វិវេកតោតិ ឯត្ថ វិវេកោតិ វិវិត្តតា, ស្វាយំ បញ្ចវិដោ
តទង្គិវិក្ខម្ពនសមុច្ឆេទបដិបស្សន្តិនិស្សរណាវិវេកវសេន។ តទង្គិវេកោតិ
វិបស្សនា, វិក្ខម្ពនវិវេកោតិ អដ្ឋសមាបត្តិយោ, សមុច្ឆេទវិវេកោតិ មគ្គោ,
បដិបស្សន្តិវេកោតិ ដលំ, និស្សរណាវិវេកោតិ សព្វនិមិត្តនិស្សជំ និព្វានំ។
តត្រិមេ តទង្គសមុច្ឆេទបដិបស្សន្តិនិស្សរណាវិវេកនិស្សិតា ហោន្តិ។ តថា
ហោតេ វិបស្សនាក្ខណោ កិច្ចតោ តទង្គិវេកនិស្សិតា, អដ្ឋាសយតោ
និស្សរណាវិវេកនិស្សិតា។ មគ្គកាលេ បន កិច្ចតោ សមុច្ឆេទវិវេកនិស្សិតា,
អារម្មណតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិតា, ដលក្ខណោ កិច្ចតោ
បដិបស្សន្តិវេកនិស្សិតា។ អារម្មណតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិតា ច ហោន្តិ។
កេសញ្ចំ ថេរានំ មតេ វិបស្សនាទាទក្ខចារ្យចរដ្ឋានក្ខណោ
វិក្ខម្ពនវិវេកនិស្សិតាវាតិ បញ្ចវិវេកនិស្សិតាបិ ហោន្តិតិ អយមេត្ថ វិវេកោ។
ឯវិញ្ញេយ្យោ ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

ពោជ្ឈន្តិវិក្ខមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មគ្គន្តិវិក្ខមាតិកត្ថវណ្ណានា

មគ្គន្តិវិក្ខមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - អរិយោតិ
តំតំមគ្គវដ្ឋកិលេសេហិ អារកត្តា, អរិយភាវករត្តា ច អរិយោ, អដ្ឋអដ្ឋានិ
អស្សាតិ អដ្ឋន្តិកោ, និព្វានតិកេហិ មគ្គិយតិ, និព្វានំ វា មគ្គតិ, កិលេសេ វា
មារេន្តោ គច្ឆតីតិ មគ្គោ។ សេយ្យចិន្តន្តិសោ កតមោតិ ច, ឥទានិ ស្វាយំ មគ្គោ
ចតុវដ្តិនីវិយ សេនា អដ្ឋមត្តមេវ ហោតិ, អដ្ឋវិនិមុត្តោ នត្តិតិ ទស្សន្តោ
“សម្មាទិដ្ឋិ... បេ... សម្មាសមាធិ” តិ អាហា។ តត្ថ សម្មា បស្សតីតិ សម្មាទិដ្ឋិ,
បញ្ញា។ សម្មា សង្កប្បតិ តក្កេតីតិ សម្មាសង្កប្ប, វិតក្កោ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ តតោ ធម្មកេនាបិ វិក្ខមនយោបិ ពោជ្ឈន្តិសុ វុត្តសទិសោ។

អភិធម្មភាជនីយេ បនវិរតិវត្ថុយវដ្ឋិតោ បញ្ចដ្ឋិកោបិ មគ្គោវិភត្តោ, តញ្ច
បញ្ចន្ធិអដ្ឋានំ កិច្ចាធិកតំ, វិរតីនញ្ច អវុត្ថសិទ្ធិតំ សន្ធាយ, វិរតិវដ្ឋិតស្ស បន
លោកុត្តរមគ្គស្ស អភាវា សោបិ អដ្ឋដ្ឋិកោវាតិ វេទិតញ្ច។

បញ្ញាបុត្រកេបិ សម្មាសង្កប្បោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោវ, សេសា
ទ្វិហិ។ សម្មាសង្កប្បោ អវិភក្កវិចារមត្តោ, បីតិសហគតោ សុខសហគតោវ, ន
ឧបេក្ខាសហគតោ, សេសា តិធាបិ។ សម្មាធិដ្ឋិ ហេតុ, សេសា នហេតុតិ អយំ
វិសេសោ។ សេសំ សមមេវ។ ឥធានិ បន -

កមតោ កិច្ចភេទតោ, ភូមិភេទវិវេកតោ;
មគ្គដ្ឋេសុ វិជានីយោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ កមតោ តាវ អយម្មិ ទេសនាក្កមោវ។ ភគវតា ហិ និព្វានាធិកមាយ
បដិបន្នស្ស បញ្ញាបដ្ឋោតបញ្ញាសត្តតាយ អវិជ្ជន្ធការវិធមនតោ
ពហូបការត្តា បឋមំ សម្មាធិដ្ឋិ ទេសិតា។ តតោ ហោរញ្ញកស្ស
កហាបណាបវិវត្តកហាត្តោវិយ យថាសភាវទស្សនស្ស សម្មាធិដ្ឋិយា
ពហូបការត្តា សម្មាសង្កប្បោ។ ស្វាយំ យថា សម្មាធិដ្ឋិយា, ឯវំ សម្មាវាចាយបិ
ឧបការកោ។ យថាហ “បុព្វេ ខោ, គហាបតិ, តក្កេត្វាវិចារេត្វា បច្ឆា វាចំ
ភិន្នតី”តិ (ម. និ. ១.៤៦៣), តស្មា តទនន្តរំ សម្មាវាចា។ យស្មា បន វាចាយ
សំវិទហិត្វា លោកេ កម្មន្តេ បយោជេន្តិ, តស្មា តទនន្តរំ សម្មាកម្មន្តោ។
កាយវេទិទុច្ចរិតំ បហាយ ឧភយសុចរិតំ បូរេន្តស្សេវ យស្មា អាជីវជ្ឈមកំ សីលំ
បូរតិ, ន ឥតរស្ស, តស្មា តទុកយានន្តរំ សម្មាអាជីវេវ វុត្តោ។ ឯវំ
“វិសុទ្ធិធិដ្ឋិសីលេនាបិ ឯត្តាវតា បរិភោសំ អកត្វា ឥទំ វិរយំ អារភិតត្ត”ន្តិ
ទស្សេតុំ តទនន្តរំ សម្មាវាយាមោ។ អារទ្ធវិរយេនាបិ កាយាធិសុ សតិ សូបដ្ឋិតា
កាតញ្ញាតិ ទស្សនត្ថំ តទនន្តរំ សម្មាសតិ។ សូបដ្ឋិតាយ សតិយា

ឯកត្តារម្មណោ ចិត្តំ សមាធាតុំ សក្កាតិ តទនន្តរំ សម្មាសមាធិ វុត្តាតិ អយំ
តាវេត្ថ កមោ។

កិច្ចតោ បនេសំ ឯកកស្ស តីណិ តីណិ កិច្ចានិ, សេយ្យចិន្ទំ - សម្មាទិដ្ឋិ
តាវ អញ្ញេហិមិ អត្ថនោ បច្ចនីកកិលសេហិ សទ្ធិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ បដហតិ,
អារម្មណតោ និរោធសទ្ធិ សច្ចិករោតិ, អសម្មាហតោ សេសសច្ចានិ
បដិវិជ្ឈតិ។ ឯវំ សម្មាសង្កប្បាទិនំ មិច្ឆាសង្កប្បបដហនាទិវសេន យថានុបន្តិ
កិច្ចតា វេទិតញ្ញា។ វិសេសតោ បនេត្ថ សម្មាសង្កប្បោ សហជាតធម្ម
អភិនិរោបេតិ, សម្មាវាចា បរិគ្គណ្ហាតិ, សម្មាកម្មន្តោ សមុដ្ឋាបេតិ,
សម្មាអាជីវោ វោធាបេតិ, សម្មាវាយាមោ បគ្គណ្ហាតិ, សម្មាសតិ ឧបដ្ឋាបេតិ,
សម្មាសមាធិ សមាទហតីតិ ឥនមេត្ថ កិច្ចំ។

ភេទតោ បន បុព្វភាគេ សម្មាទិដ្ឋិ “ទុក្ខញ្ញាណ” ត្ថិអាទិនា ចតុស្កុ សច្ចេសុ
ញ្ញាណវសេន នានក្ខណា នាធារម្មណា នាធានាមា ហោតិ, ទុតិយោ បន
នេក្ខម្មអព្យាចាទអវិហឹសាសង្កប្បវសេន, វិវតិយោ
ចតុត្ថិជវចីទុច្ឆរិតតិវិធកាយទុច្ឆរិតមិច្ឆាជីវិវមណាសម្ពាតចេតនាវសេនបិ
វិវតិវសេនបិ, ធម្មសត្តមា ចតុត្ថិជសម្មប្បធានសតិបដ្ឋានវសេន នានក្ខណា
នាធារម្មណា នាធានាមា ហោតិ។ មគ្គកាលេ បនេតេ សម្មាទិដ្ឋិអាទយោ
ឯកក្ខណា ឯការម្មណា។ កិច្ចតោ បន តានិ បុព្វភាគេ នាធានាមាទិលភត្តិ,
សម្មាសមាធិ បន បុព្វភាគេបិ មគ្គក្ខណេបិ ចតុក្កបញ្ចកជ្ឈានវសេន
នានក្ខណោ នាធានាមោ, មគ្គក្ខណោ បន ឯការម្មណោ ហោតិ។ ឯកស្ស ហិ
បឋមមគ្គោ ចាទកជ្ឈានាទិនិយមតោ បឋមជ្ឈានាទិកោ វា ទុតិយជ្ឈានាទិសុ
អញ្ញាតវជ្ឈានិកោ វា, ទុតិយមគ្គាទយោបិស្ស បឋមមគ្គសទិសជ្ឈានិកោ វា

វិសធិសង្ឃានិកា វាតិ សោ មគ្គកាលេបិ នានក្ខណោ នាធានាមោ វាតិ
អយមេត្ថ ភេនោ។

ភូមិតោ ច វិវេកតោ ច វិនិច្ឆយោ ពោជ្ឈង្គេសុ វុត្តានុសារេន វេទិតញ្ចោតិ ឯវំ
វិជានីយោ ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

មគ្គផ្តូវិកផ្តូវិកមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឈានវិកផ្តូវិកមាតិកត្តវណ្ណានា

ឈានវិកផ្តូវិកមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ -
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោតិអាធិសុ ចាតិមោក្ខន្តិ សិក្ខាបទសីលំ។ តំ ហិ យោ នំ
ចាតិ រក្ខតិ, តំ មោក្ខតិ មោចេតិ អាចាយិកាធិហិ ធុក្ខហិ, តស្មា
“ចាតិមោក្ខ”ន្តិ វុច្ចតិ។ សំវរណំ, សំវរន្តិ វា តេនាតិ សំវរោ, ចាតិមោក្ខមេវ
សំវរោ ចាតិមោក្ខសំវរោ, កម្មវាចាបរិយោសានេ ឥដ្ឋនកស្ស អត្ថតោ
ចេតនាធិរូបស្ស ចាតិមោក្ខសំវរសីលស្សវេតំ អធិវចនំ។ តេន សំវុតោ
បិហិតកាយវេបិយោគោតិ ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ
បវត្តតិ។ អាចារគោចរសម្បជ្ជោតិ ឯត្ថ អាចរិតព្ពតោ អាចារោ, គាវោ ចរន្តិ
ឯត្ថាតិ គោចរោ, គុន្តិ ចរណជ្ជានំ។ តំសធិសតាយ បន សញ្ចោបិ បវត្តិវិសយោ
គោចរោតិ វេទិតញ្ចោ។ តេសំវិភាគោ និទ្ទេសេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោ។

និទ្ទេសេ ហិ -

“អាចារគោចរសម្បជ្ជោតិ អត្ថិ អាចារោ, អត្ថិ អនាចារោ។ តត្ថ
កតមោ អនាចារោ? កាយិកោវីតិក្កមោ, វាចសិកោវីតិក្កមោ,
កាយិកវាចសិកោវីតិក្កមោ, អយំ វុច្ចតិ អនាចារោ, សព្វម្បី ធុស្សីល្បំ

អនាចារ្យ, ឥឡូវឆ្នាំ ១៩៧៥ ហើយ... ប្អូន... ប្អូន...

បុព្វជនសិលាធម៌ក្នុងឆ្នាំនោះ បានដកម្សតាយ វា មុខស្រស់ស្រាយ វា
ចារឹកដុតាយ វា ជង្គុលស្រស់ក្រៃ វា អញ្ជូនរញ្ជូនរេន វា ពុទ្ធបតិកុដ្ឋន
មិច្ឆាអាជីវេន ជីវិត ក្រហម, អយំ វុច្ឆតិ អនាចារ្យ។

“តត្ថ កតមា អនាចារ្យ? កាយិកា អវិចិត្តមា” តិអាធិនា (វិភ.

៥១៣) -

វុត្ថុវិបរិយាយេន អនាចារ្យ និទ្ទិដ្ឋោ។

“គោចរោតិ អត្ថិ គោចរោ, អត្ថិ អគោចរោ។ តត្ថ កតមា
អគោចរោ? ឥឡូវឆ្នាំ ១៩៧៥ ហើយ... ប្អូន... ប្អូន...
ដុល្លារមាវិបល្លាសកិក្ខុនិទានការគោចរោ វា, សំសង្ខារវិហារតិ រាជ្ជបា
រាជមហាមត្តេយ្យា តិក្ខុយេហិ តិក្ខុយសាវកេហិ អនុលោមិកេន
សំសគ្គេន, យានិ វា បន តានិ កុលានិ អស្សន្ទានិ អប្បសន្ទានិ... ប្អូន...
តថាវចានិ កុលានិ សេវតិ ភវតិ បយិរុចាសតិ, អយំ វុច្ឆតិ អគោចរោ។

“តត្ថ កតមា គោចរោ? ឥឡូវឆ្នាំ ១៩៧៥ ហើយ... ប្អូន... ប្អូន...
ហោតិ” តិអាធិនា (វិភ. ៥១៤) -

វុត្ថុវិបរិយាយេន គោចរោ និទ្ទិដ្ឋោ។

អបិចេត្ត យេវានំ ភិក្ខុនំ បុរោ
គមននិសីទនបន្តិមនយដ្ឋានភិក្ខុវនាទិកាយិ កាចិត្តិការកិរិយានញ្ចោ យេវ
ភិក្ខុ អនាបុត្រា ធម្មកថនខុសនាទិវាចសិកាចិត្តិការកិរិយានញ្ចោ អនាចារ្យ
បដិបក្ខវសេន កាយិកាវាចសិកា អនាចារ្យ វេទិតញ្ចោ។ អបិច ភិក្ខុ សកាវោ

សប្បតិស្សោ ហិរេត្តប្បសម្មន្នោ សុនិវត្តោ សុចារុតោ ចាសាធិកេន
អភិក្កន្តាធិនា ធិក្ខិត្តចក្កុ វិហាបថសម្មន្នោ អាភិសមាចារិកេសុ សក្កច្ចការី
គរុចិត្តិការពហុលោវិហារតិ, អយំ វុច្ចតិ អាចារោ គោចរោ បន តិវិជោ
ឧបនិស្សយគោចរោ អារក្ខគោចរោ ឧបនិពន្ធគោចរោតិ។ តត្ថ
ធនកថាវត្ថុគុណសមន្នាគតោ កល្យាណមិត្តោ ឧបនិស្សយគោចរោ នាម។
អន្តរយរាជីសុ ធិក្ខិត្តចក្កុតាធិហិ ធិសាវិធិសា អនោលោកេត្វា គមនំ
អារក្ខគោចរោ នាម។ ចត្តារោ បន សតិបដ្ឋានា ឧបនិពន្ធគោចរោ នាម។ យត្ថ
ចិត្តំ ឧបនិពន្ធតិ, អយំ តិវិជោបេត្ត គោចរោតិ វេទិតញ្ចោ។ ឥមិនាតិ ឥមិនា
អាចារេន, គោចរេន ច សមន្នាគតោ អាចារគោចរសម្មន្នោ នាម។

អណ្តាមត្ថេសុ វជ្ជេស្វតិ អណ្តាប្បមាលោសុ ជោសេសុ។ ភយទស្សវីតិ
ភយទស្សនសីលោ, អណ្តាមត្តំ វេណំ សិនេរុសទិសំ បស្សន្តោវិយ
សព្ពលហុកម្មិ ទុក្ខជទុក្ខាសិតមត្តំ ចារាជិកសទិសំ កត្វា វជ្ជតោ ភយតោ
ទស្សនសីលោតិ អត្តោ។ សមាធាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្វតិ យំ កិញ្ចិ
សិក្ខាបទេសុ សិក្ខិតត្ថំ, តំ សុដ្ឋ អាធាយ គហេត្វា សិក្ខតិ។

ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោតិ មនច្ឆជ្ជេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ រូចាធិអារម្មណនិមិត្តាធិនំ
អគ្គហធាសម្ព័ន្ធតសតិសំវេន បិហិតទ្វារោ។ ភោជនេ មត្តញ្ញតិ បិណ្ឌាចារេ
បដិគ្គហធាបរិភោគេសុ បច្ឆវេក្ខណញ្ញាណាវសេន ចេវ អប្បិច្ឆតាធិហិ ច
មត្តជាននកោ, បិណ្ឌាចារវសេន ចេត្ត ចតុន្នំ បច្ឆយានំ គហណំ វេទិតត្ថំ។ អថ
វា គុញ្ញិតព្ពតោ ភោជនន្តិ ចតុន្នំ បច្ឆយានំ គហណំ វេទិតត្ថំ។ បុព្វត្ថាបរវត្តន្តិ
ឯត្ថ អឡវត្តិសម្ពាតាយ វត្តិយា បុព្វេ បុព្វវត្តំ, ឥមិនា បឋមយាមព្យោវ
បច្ឆាភត្តញ្ច គណ្ហាតិ។ វត្តិយា បច្ឆា អបរវត្តំ, ឥមិនា បច្ឆិមយាមព្យោវ

បុរេភត្តញ្ច គណ្ណាតិ។ បដិមយាមោ បនស្ស ភិក្ខុនោ
និទ្ទាភិលមថវិនោទនោកាសោតិ ន គហីតោ។

ជាគរិយានុយោគមនុយុត្តោតិ អសុភការវនាសម្ពាស្ស ភាវនាមស្ស
អនុយោគសម្ពាស្សំ អាសេវនការំ អនុយុត្តោ ចម្ព័ននិសង្ខាហិ
យោនិសោមនសិកាវេន អាវរណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តបរិសោធនេ
យុត្តប្បយុត្តោតិ អត្ថោ។ សាតច្ចំ នេបក្កន្តិ សតតំ បវត្ថយិតព្ភតោ
សាតច្ចសម្ពាស្សំ វីរីយំ, បរិចាកកតត្តា នេបក្កសម្ពាស្សំ បញ្ញំ អនុយុត្តោតិ
សម្ពុទ្ធា។ ឥមំនា វីរីយបញ្ញាហិ យុត្តស្សេវ ជាគរិយានុយោគសិទ្ធិតិ ទស្សេតិ។

ឥនានិ តំ ជាគរិយានុយោគំ សូបតោ ទស្សេន្តោ “ពោធិបក្ខិកានំ
ធម្មាន”ន្តិអាទិមាហ។ ពោធិបក្ខិកានំ ធម្មានន្តិ ចតុសច្ចាវពោធិសម្ពាស្ស
មគ្គញ្ញាណស្ស បក្ខេ ភវានំ ចតុសច្ចសតិបដ្ឋានាទិសត្តតិសធម្មានំ។ និទ្ទេសេ
បនស្ស លោកិយភាវនាយ វិសេសពោធិបក្ខិយធម្មេ ឯការម្ពុណោ
បវត្ថនសមត្ថតាយ សត្ត ពោជ្ឈន្តា ឯវ និទ្ធិជ្ជា។ តេសំ គហលោន បន
សេសានម្បិ តត្ថ គហលំ វេទិតព្ពំ។ សោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេតិអាទីសុ អភិក្កន្តំ
វុច្ចតិ បុរតោ គមនំ, បដិក្កន្តំ និវត្តនំ, តទុកយញ្ច វាននិសង្ខាសយនេសុបិ
បុរតោ, បច្ឆតោ ច កាយស្ស អភិគមនអបគមនវសេន លព្ពតិ។
សម្បជានការី ហោតីតិ សម្បជញ្ញេន សព្ពកិច្ចការី, សម្បជញ្ញស្សេវ វា ការី,
សម្បជញ្ញ-គហលោន ចេត្ត អរិយ្យយោគតោ សតិបិ គហីតាវ ហោតិ។
តេនេវស្ស និទ្ទេសេ “សតោ សម្បជានោ អភិក្កមតី”តិអាទិ វុត្ថំ។

អាលោកិតេតិអាទីសុ អាលោកិតំ នាម បុរតោ បេក្ខនំ។ វិលោកិតំ នាម
អនុទិសាបេក្ខនំ។ ឥមេសំ បន ទិដ្ឋំ គហលោន ហេជ្ជា ឧបរិ បច្ឆតោ

បេក្ខនសង្ខារតានិ ឡើយកិកុណ្ឌកិកាបលោកិតានិបិ គហិតានិបិ
វេទិតញ្ញានិ។

សមញ្ញតេ បសារិតេតិ បញ្ញានំ សមញ្ញនេ, បសារណោ ច។
សង្ខាជិបត្តចីវរធារណេតិ ឯត្ថ សង្ខាជិបីវរានំ និវាសនចារុបនវសេន, បត្តស្ស
ភិក្ខាបជិក្ខុហណាទិវសេន ច បរិភោគោ ធារណំ នាម។ អសីតេតិ
បិណ្ឌាចារិតានិកោជនេ។ បីតេតិ យាគុអាទិចានេ។ ខាយិតេតិ បិដ្ឋុខដ្ឋាទិខាទនេ។
សាយិតេតិ មធុដាលីតានិសាយិតេ។ ឧទ្ធារបស្សវកម្មេតិ ឧទ្ធារស្ស ច
បស្សវស្ស ច ករណេ។ គតេតិ គមនេ។ ឋិតេតិ ឋានេ។ និសិន្នេតិ និសង្ខាយ។
សុត្តេតិ សយនេ។ ជាគរិតេតិ ជាគរណេ។ ឯត្ថ ច ភិក្ខាចារគមនាទិវសេន
“អភិក្កន្តេ”តិ វុត្ថំ។ វិហារេ បន ចម្ព័មនាទិវសយាបថវសេនេវ “គតេ”តិអាទិ
វុត្ថន្តិ វេទិតញ្ញំ។ ភាសិតេតិ កថនេ។ តុណ្ហិភាវេតិ អកថនេ។

សព្វេសុ បន តេសុ អភិក្កន្តាទីសុ បច្ចេកំ សាត្តកសម្មជញ្ញំ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ គោចរសម្មជញ្ញំ អសម្មោហសម្មជញ្ញន្តិ ចតុត្ថំធំ
សម្មជញ្ញំ វេទិតញ្ញំ។ តត្ថ អភិក្កមិតុកាមតាទិចិត្តេ ឧប្បន្នេ ចិត្តវសេនេវ
គមនាទី អកត្វា “កី ទុមេ តត្ថ គតេន អត្តោ”តិ បរិគ្គណ្ឌិត្វា
ចេតិយទស្សនាទិនោ តស្ស តស្ស អត្ថស្ស បរិគ្គណ្ឌានំ សាត្តកសម្មជញ្ញំ
នាម។ សាត្តកេសុ បនេតេសុ គមនាទីសុ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយានព្វោវ
សល្លេខបជិបត្តិវិយាតករានំ កាយិកចេតសិកបរិក្កិលេសានញ្ច សព្វេសានំ
សព្វាវាការំ បរិគ្គហេត្វា សប្បាយបរិគ្គណ្ឌានំ សប្បាយសម្មជញ្ញំ នាម។ ឯវំ
បរិគ្គហិតសាត្តកសប្បាយស្ស បន អដ្ឋតីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ, វិបស្សនាយ វា
អត្តនោ អភិវុច្ចិតំ កម្មដ្ឋានសង្ខាតំ គោចរំ អវិស្សន្នេត្វាវ អភិក្កមាទីនំ ករណំ
គោចរសម្មជញ្ញំ នាម។ អភិក្កមាទីសុ បន អន្ធពាលបុប្ផដ្ឋនា “អត្តា

អភិក្កមាធិនិ ករោតិ, អហំ ករោមី" តិ វា សម្មយ្ហន្តិ, តថា អសម្មយ្ហិត្វា
"អភិក្កមិតុកាមតាធិចិត្តកិរិយវាយោធាតុ វិជ្ជារាជិការណាសាមគ្គិយា អយំ
កាយសង្ខារោ អដ្ឋិសង្ខារោ អភិក្កមាធិនិ ករោតិ, តតោ អញ្ញោ អព្ពន្ធលេ
អត្តា វា សត្តា វា អភិក្កមន្តោ វា បដិក្កមន្តោ វា... បេ... តុល្លា ភវន្តោ វា នត្ថិ" តិ
ឯវមាធិនា យាថាវតោ ជាននវសេន បញ្ញាយ បវត្ថនំ អសម្មាហសម្មជញ្ញំ
នាម។ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន សម្មាហវិនោទនិយំ (វិភ. អដ្ឋ. ៥០៨)
គហោតញ្ញោ។

ឥទានិ យស្មាយស្ស អព្ពន្ធលេ យថាវុត្តា ឯត្តកា គុណា នត្ថិ, តស្ស
អរញ្ញាវាសោ បន មក្កជាធិនំវិយ អនុច្ឆរិកោ ន ហោតិ, ឧបចារមត្តម្យិស្ស
ឈានំ ន ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស បន សន្តិ, តស្ស អរញ្ញាវាសោ អនុច្ឆរិកោ ហោតិ។
សោ ហិ តត្ថ សព្ពប្បការជ្ឈានំ និព្ពត្តតុំ សក្កោតិ, អរញ្ញាវាសញ្ញោ អរញ្ញកេ ច
ឧបសោភេតិ, សកលញ្ច សាសនំ បសាទេតិ, តស្មា ឯវុបស្ស ភិក្ខុនោ
ឧចាសនដ្ឋានយោគបដំ សប្បាយសេនាសនំ ទស្សន្តោ "សោវិវត្តំ សេនាសនំ
ភជតី" តិ អាធិមាហ។ តត្ថ វិវិត្តន្តិ សុញ្ញំ។ សេតិ ចេវ អាសតិ ច ឯត្តាតិ
សេនាសនំ, មញ្ញាធិ, វិហារាធិ ច។ តេនេវស្ស និទ្ទេសេ "មញ្ញោ បីប" ត្ថិ អាធិ វុត្តំ។

ឥទានិ អញ្ញម្យិស្ស បភេទំ ទស្សនតុំ "អរញ្ញ" ត្ថិ អាធិ វុត្តំ។ តត្ថ អរញ្ញន្តិ
វិនយបរិយាយេន តាវ វេបេត្វា កាមញ្ច កាមូបចារញ្ច អវសេសំ,
សុត្តន្តបរិយាយេន ច អរញ្ញកំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិមំ អរញ្ញន្តិ
វុត្តំ, អភិធម្មបរិយាយេន បន កាមទ្វាស្ស ឥន្ទឌីលតោ ពហិ សព្វំ "អរញ្ញ" ត្ថិ
គហោតញ្ញំ។ "និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទឌីលា" តិ (វិភ. ៥២៩) ហិ វុត្តំ។ កន្ធុន្តិ កំ វុច្ឆតិ
ឧទកំ, តេន ធិរតំ ឧទកេន ភិក្ខុំ បព្ពតបទេសំ, យំ "និកុម្ភ" ត្ថិ បី "នធិកុញ្ញ" ត្ថិ បី
វុទ្ធិន្តិ។ តត្ថ ហិ វជតបដ្ឋសធិសវាលិកាបុលិនេ មណីវិតានសធិសេ សន្ធាយ

វេនគហនេ និសីទិត្វា មណិក្ខន្ធសទិសេ ឧទកេ សន្ទមាណេ សីតេន វាតេន
ពិជិយមាណស្ស សមណាធម្មំ ករោតោ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ។ គិរិគុហន្តិ ទ្វិន្តំ
បព្ពតានមន្តរំ, ឯកស្មិញ្ញោវ វា ឧមជ្ឈិមទិសំ មហាវិវរំ។ វេនបត្តន្តិ តាមន្តំ
អតិក្កមិត្វា មនុស្សានំ អនុបចារជ្ជានំ, យត្ថ ន កសន្តិ ន វេបន្តិ។ តេនេវស្ស
និទ្ទេសេ “វេនបត្តន្តិ ទ្វិរាជមេតំ សេនាសនានំ អធិវេចន”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។

អញ្ញោកាសន្តិ អច្ឆន្ទំ។ អាកម្ពមាណោ បនេត្ថ ចីវរកុដិ កត្វា វេសតិ។
បលាលបុញ្ញន្តិ បលាលរាសី។ មហាបលាលបុញ្ញតោ ហិ បលាលំ និក្ខឡិត្វា
បញ្ញារលេណាសទិសេ អាលយេ ករោន្តិ, គច្ឆគុម្ពាទិនម្បិ ឧបរិ បលាលំ បក្ខិមិត្វា
ហោជ្ជា និសីទន្តិ, តំ សន្ទាយេតំ វុត្ថំ។ អប្បសន្តិអាទិសុ វេចនសន្ទេន វិវហិតត្តា
អប្បសន្តិ។ នករនិក្យោសសន្ទេន ចេវ មិគបក្ខិនិក្យោសេន ច វហិតត្តា
អប្បនិក្យោសំ។ វិជនវាតន្តិ អនុសញ្ញាកជនស្ស សរីរវាតេន វិវហិតត្តា
វិជនវាតំ, “វិជនវាទ”ន្តិបិ ចាថោ។ សេនាសនស្ស អន្តោ ជនវាទសន្ទេន វហិតន្តិ
អន្តោ។ មនុស្សានំ រហស្ស កិរិយារហត្តា មនុស្សរាហស្សយ្យកំ, តតោ តតោ
បជិនិត្តិត្វា សម្មនេវ កម្មជ្ជានេ ចិត្តស្ស លីយនតោ បជិសល្លានសម្ពាតស្ស
វិវេកស្ស ការាណាមស្ស អនុបត្តា បជិសល្លានសារុប្បំ។ ភជតីតិ សម្ពុន្ទោ។
អរញ្ញគតោតិអាទិសុ អរញ្ញំ, វុត្ថមូលញ្ច វេបេត្វា អវេសេសំ សព្ពម្បិ សេនាសនំ
សុញ្ញាការេន សង្កហិតំ។

បល្លង្គំ អាកុដិត្វាតិ សមន្តតោ ឡុពទ្វាសនំ ពន្ធិត្វា។ ឧដុំ កាយំ
បណិធាយាតិ ឧបរិមកាយំ ឧដុំ វេបេត្វា, អជ្ឈារស បិដ្ឋិកណ្ណាកេ កោដិយា
កោដិ បជិចាទេត្វា។ ឯវំ និសិន្ទស្ស ហិ ចម្ពមំសនហារុនិ ន បណាមន្តិ, អថស្ស
តេសំ អបណាមនបច្ចយា ខណោ ខណោ វេទនា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, តតោ ចិត្តំ ឯកគ្គំ
ហោតិ, កម្មជ្ជានំ វុត្ថិ ឧបគច្ឆតិ។ បរិមុខំ សតី ឧបជ្ឈេត្វាតិ កម្មជ្ជាណភិមុខំ

សតី បដ្ឋបេត្វា, មុខសមីបេ វា កត្វា។ តេនេវស្ស និទ្ទេសេ “អយំ សតិ ឧបដ្ឋិតា
ហោតិ សូបដ្ឋិតា, ឆាសិកត្តេ វា មុខនិមិត្តេ វា” តិ (វិភ. ៥៣៧) វុត្ថំ។ មុខនិមិត្តន្ត
ចេត្ត ឧត្តរោជ្ឈស្ស វេមជ្ឈបទេសោ, យត្ត ឆាសិកាវាតោ បដិហញ្ញាតិ។ អថ វា
“បរីតិ បរិគ្គហន្តោ, មុខន្តិ និយ្យានន្តោ, សតីតិ ឧបដ្ឋានន្តោ, តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ
សតិ” តិ (បដិ. ម. ១.១៦៤) វំ បដិសម្ពិទ្ធាយំ វុត្តនយេនចេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ភោ។
តត្រាយំ សង្ខេបត្តោ “បរិគ្គហិតនិយ្យានំ សតី កត្វា” តិ។

អភិជ្ឈំ លោកេតិអាធិសុ អភិមុខំ ឈាយតិ ចិន្តេតីតិ អភិជ្ឈា, រាគោ។
លុដ្ឋនបលុដ្ឋនជ្ជន លោកោ, បញ្ចាទានកូន្ទា។ តេសុ កាមច្ឆន្នំ វិក្ខម្ភតាតិ
អត្តោ។ វិក្ខម្ភនវសេនេវ វិគតាភិជ្ជន, ន ចក្កវិញ្ញាណាទិសទិសេនាតិ អត្តោ។
ចេតសាតិ ចិន្តន, ឥត្តម្ភតោ វិហារតីតិ អត្តោ។ អភិជ្ឈាយាតិ អភិជ្ឈតោ។ ចិត្តំ
បរិសោធនីតិ យថា នំ សា មុញ្ញាត្វា ន បុន គណ្ហាតិ, ឯវំ បរិមោចេតីតិ អត្តោ។
ព្យាបដ្ឋតិ ឥមិនា ចិត្តំ បូតិកុម្មាសាទយោ វិយ បកតី ជហាតីតិ ព្យាទានោ។
វិការប្បត្តិយា បទុស្សតិ, បរំ វា បទូសេតិ វិនាសេតីតិ បទោសោ, ឧភយម្បេតំ
កោធស្សេវាធិវចនំ។ យស្មា ចេតំ សព្វកម្មដ្ឋានសាធារណវសេន ទេសីយតិ,
តស្មា “សព្វចាណាភូតហិតានុកម្មី” តិ ឯវំ មេត្តាវសេន អវត្វា
“អព្យាបដ្ឋចិត្តោ” តិ ឯត្តកមេវ វុត្ថំ។

ដិនំ ចិត្តស្ស គេលញ្ចំ, មិទ្ធុ ចេតសិកានំ។ អាលោកសញ្ញាតិ វត្តិយម្បិ ធិវាបិ
ធិដ្ឋអាលោកសញ្ញាននសញ្ញាយ សមន្នាគតោ, តាយ បន អាលោកសញ្ញាយ
ដិនមិទ្ធិវិនោទនស្ស វិសេសតោ សតិសម្បជញ្ញំ ឥន្ទ្រតព្ពន្តិ អាហា “សតោ
សម្បជានោ” តិ។

អនុទូតោតិ អវិក្ខិតោ តថា ឯវំ អជ្ឈត្តំ វុបសន្តចិត្តោ។ តិណ្ហាវិចិកិច្ឆាតិ
វិចិកិច្ចំ អតិក្កមិត្វា បិតោ។ អកចំកដី កុសលេសុ ធម្មេស្វតិ អនវដ្ឋធម្មេសុ

“កង់ ឥមេ, កង់ ឥមេ” តិ ឯវំ បវត្តនតោ កង់កង់សង្ខារតាយ វិចិត្តិក្ខាយ
វិវហិតោ។ ឯវំ បញ្ចនីវរណាប្បហានំ ធស្សេត្វា ឥនាទិ យស្មា
អប្បហ័ននីវរណាស្ស ឈានំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, ន ហិ កាមច្ចន្ទាទីហិ
នាណវិសយវិត្តិត្តចិត្តំ ឯកត្តារម្មណោ សមាធិយតិ, ន
កាមធាតុសមតិក្កមនាយ វា បដិបជ្ឈតិ, តស្មា “សោ ឥមេ បញ្ចនីវរណា
បហាយា” តិ អាទិ វុត្តំ។ តត្ថ សោតិ យោ យថាវុត្តសីលាទិគុណោ បតិជ្ឈាយ
អរញ្ញាទិអនុបសេនាសនគតោ អត្តនោ ចរិយានុកុលកម្មជ្ឈានេ
លីនុទ្ធូរហិតាយ សាតច្ចកិរិយាយ ឧប្បាទិតុបចារជ្ឈានេន
បហ័នបញ្ចនីវរណោ បឋមជ្ឈនាធិគមាយ វាយមតិ, សោតិ អត្តោ។

ចេតសោ ឧបក្កិលេសេតិ ចិត្តស្ស អប្បភស្សរការករណោ។ បញ្ញាយ
ទុព្ពលីករណាតិ យស្មា ឥមេ នីវរណា ឧប្បជ្ឈមាណា អនុប្បន្នាយ
លោកិយលោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ឧប្បជ្ឈតុំ ន ទេន្តិ, ឧប្បន្នាយ បន
លោកិយអដ្ឋសមាបត្តិយា, អភិញ្ញាភូតាយ វា មូលំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា ចាតេន្តិ, តស្មា
“បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណា” តិ វុច្ឆន្តិ។ វិវិច្ឆេវ កាមេហិតិ អាទីសុ កាមេហិតិ
វត្ថុកាមកិលេសកាមេហិ។ វិវិច្ឆេវាតិ វិវិច្ឆិត្វា វិនា ហុត្វា, អបក្កមិត្វាតិ
អត្តោ។ និយមត្តេន បនេត្ត ឯវ-ការេន ឈានបដិបក្ខភូតានំ កាមានំ
បរិច្ចាគេនេវ បឋមជ្ឈនាធិគមោ, អនុការបរិច្ចាគេនេវ ធិបច្ចវត្តិ វិយាតិ
ធស្សេតិ។ ឧត្តរបទេបិ ចេស ឯវ-ការោ អាទេត្វា “វិវិច្ឆេវ អកុសលេហិ
ធម្មេហិ” តិ សម្ពន្ធិតញ្ជោ។ ន ហិ សក្កា កាមតោ អញ្ជេហិ នីវរណាសង្ខារេហិ
អកុសលធម្មេហិ អវិវិច្ឆាបិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈវិហរិតុំ។ បទទ្ធយេបិ បន
“វិវិច្ឆា” តិ ឥមិនា កាយវិវេកាទីសុ, តទន្តិវិវេកាទីសុ ច
តទន្តិនិស្សរណាវិវេកវដ្ឋិតា សព្វេបិ វិវេកា ឥធ អធិប្បតា។
វត្ថុកាមវិវេកវចនតោ ហិ កាយវិវេកោ វុត្តោ, កិលេសកាមេហិ បន

សេសាកុសលេហិ ច វិវេកវចនតោ ចិត្តឧបធិវិវេកា, វិក្ខម្ពនាធិវិវេកា ច
វុត្តា។ លោកុត្តរជ្ឈានម្មី សង្កហិតត្តា ទដ្ឋព្រំ។ ឯវមេតេន បទទ្វយេន យថាក្កម៌
កាមច្ឆន្ទនីវរណសេសនីវរណវិក្ខម្ពនាធិកោ វុត្តា។ ឯវំ ឱយាធិសុបិ យថាវហំ
យោជេតព្រំ។

ឯត្តាវតា ច បឋមស្ស ឈានស្ស បហានដ្ឋំ ទស្សេត្វា ឥនានិ សម្មយោគដ្ឋំ
ទស្សេតុំ “សវិតក្កំ សវិចារ” ត្ថិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ វិតក្កេន ច វិចារេន ច សហ វត្ថុតិ
វុត្តាវិយ បុប្ផេន, ជលេន ចាតិ ឥទំ ឈានំ “សវិតក្កំ សវិចារ” ត្ថិ វុច្ឆតិ។
វិវេកជន្តិ ឯត្ថ វិវិត្តិ វិវេកោ, នីវរណាវិកមោតិ អត្តោ។ វិវិត្តាតិ វា វិវេកោ,
នីវរណាវិវិត្តោ ឈានសម្មយុត្តធម្មរាសីតិ អត្តោ, តស្មាវិវេកតោ, តស្មី វា
វិវេកេ ជាតន្តិ វិវេកជំ។ បីតិសុខន្តិ ឯត្ថ បីតិ អប្បនាប្បត្តា ជរណាបីតិ,
សុខញ្ច តំសម្មយុត្តំ, ឥតិ អយញ្ច បីតិ ឥទញ្ច សុខំ អស្ស ឈានស្ស, អស្មី វា
អត្ថិតិ ឥទំ ឈានំ “បីតិសុខ” ត្ថិ វុច្ឆតិ។ អថ វា បីតិ ច សុខញ្ច បីតិសុខំ, វិវេកជំ
បីតិសុខំ អស្ស, អស្មី វាតិ វិវេកជំ បីតិសុខំ, ឯវំ ឯកបទវសេន
“វិវេកជំបីតិសុខ” ត្ថិ វត្ថុព្រំ និគ្គហិតាគមំ កត្វា “វិវេកជំ បីតិសុខ” ត្ថិបិ វត្ថុ
យុច្ឆតិ។ យថេវ ហិ ឈានំ, ឯវំ បីតិសុខម្មី វិវេកជមេវ ហោតិ តិ។ បឋមំ
ឈានន្តិ គណនានុបុត្តតោ បឋមំ, បឋមំ ឧប្បត្តិតោបិ បឋមំ។
អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានតោ, បច្ឆនិកឈាបនតោ វា ឈានំ, ឥមិនា នយេន ឧបរិ
“ទុតិយំ ឈាន” ត្ថិអាធិសុ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ ឧបសម្បជ្ជវិហារតីតិ ឯវំ
បញ្ចន្តិវិប្បហានំ បញ្ចន្តិសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បជ្ជំ បឋមំ
ឈានំ អធិគន្ធា តទន្ធិបេន ឥវយាបថវិហារេន បវត្ថុតិ តិ អត្តោ។ ឯត្ថ ច
ចិត្តកក្កតា កិញ្ចាបិ “សវិតក្កំ សវិចារ” ត្ថិ ឥមស្មី ចាបេ ន និទ្ធិដ្ឋា, តថាបិ វិកង្កេ
“ឈានន្តិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្សេកក្កតា” តិ (វិក. ៥៦៩) វុត្តត្តា
អង្គមេវ។

ឯវំ បឋមជ្ឈនាធិកមំ ទស្សេត្វា ឥនាទិ តទនន្តរំ អធិកតបឋមជ្ឈានស្ស តំ
អារជ្ជនសមាបជ្ជនវុជ្ជនាធិជ្ជានបច្ចវេក្ខណសម្ពាតាហិ បញ្ចហិ វសីហិ
វសីភូតំ កត្វា តតោ វុជ្ជាយ តត្ថ អាសន្ននីវរណបច្ចត្តិកតាយ ចេវ
ឌីឡារិករិតក្កវិចារក្ខោកសមន្តិកាយ ច ទោសំ ទិស្វា និកន្តិ បរិយាទាយ
វិតក្កាទិភេទោឡារិកន្ត្រប្បហានាយ, បីតិអាទិសន្តត្ថបដិលាភាយ ច តទេវ
កម្មជ្ជានំ បុនប្បុនំ មនសិករោតោ ទុតិយំ ឈានំ ឧប្បន្នតិ, តប្បាទកញ្ច
លោកុត្តរជ្ឈានំ បុគ្គលាធិជ្ជានេន ទស្សេត្តំ “វិតក្កវិចារានំ
វ្របសមា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ វ្របសមាតិ សមតិក្កមា, ទុតិយជ្ឈានក្ខណ
អចាតុភាវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អជ្ឈត្តន្តិ អត្តនិ ជាតំ, អត្តសន្តានេ និព្វត្តន្តិ អត្តោ។
សម្បសាទនន្តិ សទ្ធាសម្ពាតសម្បសាទនយោគតោ ឈានម្បិ សម្បសាទនំ
នីលវណ្ណយោគតោ នីលវត្ថំ វិយ។ ឯកោទិការ្យន្តិ ឯត្ថ វិតក្កវិចារហិ
អនជ្ឈវុជ្ជត្វា ឯកោ អត្តោ សេដ្ឋោ ឧទេតីតិ ឯកោទិ, សមាធិ។ តំ ភាវេតិ
វឡេតីតិ ទុតិយជ្ឈានំ ឯកោទិការ្យ។ សោ បនាយំ ឯកោទិ យស្មា ចេតសោ, ន
សត្តស្ស, ន ជីវស្ស, តស្មា ឯតំ “ចេតសោ ឯកោទិការ្យ”ន្តិ វុត្តំ។

ននុ ចាយំ សទ្ធា បឋមជ្ឈានេបិ អត្តិ, អយញ្ច ឯកោទិនាមកោ សមាធិ, អថ
កស្មា ឥទមេវ ឯវំ វុត្តន្តិ? វុច្ចតេ - ឥមស្មិញ្ច ឈានេ វិតក្កវិចារក្ខោភាភាវេន
ពលវតី សទ្ធា, សមាធិ ច, តស្មា ឥទមេវ ឯវំ វុត្តន្តិ។ អវិតក្កំ អវិចារន្តិ ភាវនាយ
បហ័នត្តា នត្តិ ឯតស្មី, ឯតស្ស វា វិតក្កាវិចារោ, ន តតិយជ្ឈនាទិវិយ,
ចក្ខុវិញ្ញាណាទិវិយ ច អភាវប្បត្តិតោ, តស្មា ឥមស្ស “វិតក្កវិចារានំ
វ្របសមា”តិ ឥទំ ការណាវចនន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ សមាធិជន្តិ បឋមជ្ឈានសមាធិតោ,
សម្បយុត្តសមាធិតោ វា ជាតំ, វិតក្កាទិក្ខោភាភាវេន ចេតស្ស វណ្ណភណនត្ថំ
ឥទមេវ “សមាធិជ”ន្តិ វុត្តំ។ ឧបសម្បជ្ឈវិហារតីតិ ឯវំ ទុវត្ថិវប្បហ័នំ

តិវុត្តសមន្មាគតំ តិវិធកល្យាណាទិយុត្តំ ទុតិយំ ឈានំ អធិកត្វា វុត្តនយេន
វុត្តតិ អត្ថោ។

ឯវំ ទុតិយជ្ឈានាធិកមំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តទនន្តរំ អធិកតទុតិយជ្ឈានស្ស
តំ វុត្តនយេនេវ វសីភូតំ កត្វា តត្ថ អាសន្នវិតក្កវិចារបច្ចតិកតាយ ចេវ
ឡិឡាវិកបីតត្ថសមន្តិកាយ ច ទោសំ ទិស្វា និកត្តិ បរិយាទាយ
តទោឡាវិកត្ថប្បហានាយ សេសសន្តត្ថបដិលាភាយ តទេវាម្ពណំ បុនប្បុនំ
មនសិករោតោ តតិយំ ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ, តប្បាទកញ្ច លោកុត្តរំ, តំ ទស្សេតុ
“បីតិយា ច វិរាគា” តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិវជ្ជនំ វិរាគោ, សមតិក្កមោ, តស្មា
វិរាគា។ ច-កាវេនវិតក្កវិចារានំ រូបសមំ សម្ម័ណ្ឌតិ “បីតិយា ច វិរាគា,
វិតក្កវិចារានញ្ច រូបសមា” តិ។ ឥទព្វោតស្ស អាគមនមគ្គបរិទីបនត្ថំ,
វណ្ណភណនត្តញ្ច វុត្តំ។ ឧបេក្ខកោវិហរតីតិ ឯត្ថ ឧបបត្តិតោ ឥក្ខតិ
អបក្ខបតិកា ហុត្វា បស្សតីតិ ឧបេក្ខា, តត្រមជ្ឈត្តតា។ តាយ វិសទាយ
បីតិវិរាគបទដ្ឋានាយ ថាមគតាយ សមន្មាគតត្ថា តតិយជ្ឈានសមន្តិ
“ឧបេក្ខកោ” តិ វុត្តតិ, វិតក្កាទិក្ខោភាគាវេន បនេសា ឯត្ថេវ បរិព្យត្តកិច្ចា
ជាតា, ន បឋមជ្ឈានាទិស្វតិ។ សតោ ច សម្មជាតោតិ បុគ្គលាទិដ្ឋានេន សតិ ច
សម្មជញ្ញញ្ច វុត្តំ, ឥទព្វោ សតិសម្មជញ្ញពលេនេវ បីតំ តំបីតិសហចរិតំ សុខំ,
តតោ អបនីតំ វច្ឆោវិយ ពន្ធនពលេន ធម៌ំ បីតិ ន ឧបគច្ឆតិ, ឥមស្មិញ សតិ
អតិមធុរេ សុខេ យោគិនោ ន សារជ្ជន្តិ, នោ អញ្ញថាតិ ឥមម្មិ អត្ថវិសេសំ
ទស្សេតុ ឥនេវ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតីតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ
តតិយជ្ឈានសមន្តិនោ សុខបដិសំវេទនាកោកោ នត្ថិ, ឯវំ សន្តេបិ យស្មា តស្ស
នាមកាយេន សម្មយុត្តំ អតិបណ្ឌិតំ សុខំ, តំសមុដ្ឋិតេន តស្ស អតិបណ្ឌិតេន
រូបេន រូបកាយោ ដុដ្ឋោ, យស្ស ដុដ្ឋត្ថា ឈានា វុដ្ឋិតោបិ កាយិ កសុខំ
បដិសំវេទេយ្យ, តស្មា ឯតមត្តំ ទស្សេត្តោ “សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតី” តិ

អាហា។ យំ តន្ត្រីអាទីសុ យន្តិ យស្មា, យំ ឈានហេតុតិ អត្តោ។ តន្ត្រី តំ
តតិយជ្ឈានសមន្តិបុគ្គលំ ពុទ្ធានុយោ អរិយា អាចិត្តន្តិ បសំសន្តិ។ កិត្តិ?
“ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី”តិ។ ឯវំ ឯកន្ត្រីប្បហំនំ ធុរ្យសមន្នាគតំ
តិវិធកល្យាណាទិយុត្តំ តតិយំ ឈានំ អធិគន្ធា បវត្តតិ អត្តោ។ យំ បន
ឈានំ វិភង្គ “ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ សម្បជញ្ញំ សុខំ ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ (វិភ.
៥៩០) វុត្តំ, តំ សបរិក្ខារំ ឈានំ ធស្សេតុំ បរិយាយេន វុត្តំ។
ឧបនិជ្ឈានលក្ខណានំ បន សុខចិត្តកគ្គតានំ វសេន ធុរ្យកមេវេតំ វេទិតព្វំ។
យថាហា - “ធុរ្យកំ ឈានំ ហោតី”តិអាទិ (វិភ. ៦២២)។

ឯវំ តតិយជ្ឈានាធិកមំ ធស្សេត្វា ឥនាធិ តននន្តរំ អធិគតតតិយជ្ឈានស្ស
តំ វសីភូតំ កត្វា តតោ វុជ្ជាយ តត្ថ វុត្តនយេន ទោសំ ទិស្វា និកន្តី បរិយាទាយ
ឱឡារិកសុខន្តប្បហានាយ, ឧបេក្ខកគ្គតាសម្ព័ន្ធសេសសន្តន្តបដិលាភាយ
ច តនេវ និមិត្តំ មនសិករោតោ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប្បជ្ជតិ, តប្បាទកញ្ច លោកុត្តរំ,
តំ បុគ្គលាធិដ្ឋានេន ធស្សេតុំ “សុខស្ស ច បហានា”តិអាទិមាហា។ តត្ថ សុខស្ស
ច បហានា ធុក្ខស្ស ច បហានាតិ កាយិកស្ស សុខស្ស, ធុក្ខស្ស ច បហានា។
បុព្វេវាតិ តញ្ច ខោ បុព្វេវ, ន ចតុត្ថជ្ឈានក្ខណោតិ អត្តោ។
សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថន្តមាតិ ចតសិកស្ស សុខស្ស, ធុក្ខស្ស ច បុព្វេវ
បហានា។ កតា បន តេសំ បហានំ ហោតីតិ? ចតុត្ថំ ឈានានំ ឧបចារក្ខណោ។
ធុក្ខទោមនស្សសុខសោមនស្សានិ ហិ យថាក្ខមំ បឋមាទិចតុត្ថំ ឈានានំ
ឧបចារក្ខណោ ឯវំ បហិយន្តិ។ យទិ ឯវំ, កស្មា បនេស “វិវិច្ឆេវ... បេ... បឋមំ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហារតិ, ឯតុប្បន្នំ ធុក្ខន្ធិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ... បេ...
ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហារតិ, ឯតុប្បន្នំ សោមនស្សន្ធិយំ អបរិសេសំ
និរុជ្ឈតិ”តិ (សំ. និ. ៥.៥០០) ឯវំ ឈានេស្សេវ និរោធា វុត្តោតិ?
អតិសយនិរោធស្ស វុត្តត្តា។ ឧបចារក្ខណោសុ ហិ យោ និរោធា, សោ និរោធា

ឯវ, ឆាតិសយនិរោធា, សោ បនឈានក្ខណសុ ឯវ។ តតោ ឯវ ហិ តត្ថ តត្ថ
អបរិសេសគ្គហណំ កតត្ថិ, តត្ថ តត្ថ បន បហីនាបិ ឯតា វេទនា ឯត្ថ
ធុរិញ្ញេយ្យលក្ខណាយ អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ធុក្ខាធិព្យតិរេកេន
សុខគ្គហណត្ថំ, វណ្ណាភណនត្ថញ្ចស្ស ឈានស្ស សមាហដា,
បច្ចយទស្សនត្ថញ្ចស្ស។ យថាហ - “ចត្តារោ ខោ, អារុសោ, បច្ចយា
អនុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា, ឥធារុសោ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច
បហាធា” តិអាទិ (ម. និ. ១. ៤៥៨)។

ឧបេក្ខាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ តត្រមជ្ឈត្តតាសម្ពាតាយ ឧបេក្ខាយ
ជនិតសតិយា ចារិសុទ្ធិ។ និរុបក្ខេសតាយ ហិ តំ បរិសុទ្ធត្ថំ។ ន កេវលញ្ចេត្ត
ឧបេក្ខាយ សតិ ឯវ បរិសុទ្ធា, អបិច ខោ សព្វេបិ សម្មយុត្តធម្មា, សតិសីសេន
បនាយំ ទេសនា កតាតិ។ ឧបសម្មជ្ឈវិហរតីតិ ឯវំ ឯកជ្ឈិវិប្បហំ
ធុវុត្តសមន្មាគតំ តិវិធកល្យាណាទិយុត្ថំ ចតុត្ថំ ឈានំ អធិកត្វា តទន្ទរេន
ភិយាបថវិហារេន បវត្តតីតិ អត្តោ។

ឯវំ រូចារចរលោកុត្តរចតុក្កជ្ឈានំ ទស្សេត្វា ឥនានិ អរូចារចរជ្ឈានំ
ទស្សេត្តោ យំ តត្ថ បឋមំ, ឯវំ អធិកត្វាចារចរចតុក្កជ្ឈានស្ស ករជ្ជរេ
ទណ្ឌាទានាធិនញ្ចោវ ចក្ខុរោគាធិអាពាធានញ្ចា វសេន ទិដ្ឋាធិនវស្ស
ករជ្ជបស្ស សមតិក្កមាយ អាភាសកសិណារិហិតេសុ នវសុ កសិណោសុ
អញ្ញាតវស្មី ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប្បាទេត្វា តស្សាវម្ពណាភូតំ កសិណាបដិភាគរូបម្បិ
ករជ្ជបបដិភាគតាយ, អរញ្ញោ សប្បានុពន្ធស្ស ភយេន បលាយតោ
រជ្ជតាលបណ្ណាធិ សប្បបដិភាគតាយ វិយ សមតិក្កមិតុកាមស្ស
បញ្ចហាការេហិ តំ ឈានំ វសីភូតំ កត្វា តតោ វុដ្ឋាយ តត្ថ
និព្វេជនីយរូបបដិភាគាវម្ពណតាយ, អាសន្នសោមនស្សបច្ចត្តិកតាយ ច

នោសំ ទិស្វា និកន្តី បរិយាទាយ អង្គេសុ សមតិក្កមិតព្ពាភារេន
អារម្មណសមតិក្កមភូតំ អាកាសានព្ពាយតនំ សន្តតោ មនសិករិត្វា
ចក្កវាឡបរិយន្តំ វា យត្ថកំ វា ឥច្ឆតិ, តត្ថកំ កសិណំ បត្តិវិត្វា វា កសិណំ
អមនសិករិត្វា តេន ដុដ្ឋាកាសំ “អាកាសោ អាកាសោ” តិ វា “អនន្តោ
អាកាសោ” តិ វា មនសិការេន កសិណំ ឧគ្សាដេត្វា វា តំ
កសិណុគ្សាដិមាកាសនិមិត្តំ “អាកាសោ” តិ បុនប្បនំ មនសិករោតោ
អាកាសានព្ពាយតនំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ តាវ ទស្សេតុ “សព្ពសោ រូបសញ្ញានំ
សមតិក្កមា” តិ អាទិមាហ។

តត្ថ សព្ពសោតិ សព្ពាការេន, សព្ពាសំ វា អនវសេសានន្តិ អត្ថោ។
រូបសញ្ញានន្តិ សញ្ញាសីសេន វុត្ថានំ កុសលវិចាកកិរិយវសេន
បញ្ចទស្សចាវចរជ្ឈាននព្ពោ តទារម្មណានព្ពោ រូបជ្ឈានម្បិ ហិ “រូបេ សញ្ញា
រូបសញ្ញា” តិ ឯវំ សញ្ញាសីសេន វុច្ឆតិ, តទារម្មណាកសិណម្បិ រូបន្តិ សញ្ញា
នាមមស្សាតិ “រូបសញ្ញា” ន្តិ វុច្ឆតិ។ សមតិក្កមាតិ វិរាតា, និរោធា ច។ វិភង្កេ បន
សញ្ញាសុ សមតិក្កន្តាសុ អារម្មណំ សមតិក្កន្តមេវ ហោតីតិ “សមាបន្នស្ស វា
ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខិហារិស្ស វា” តិ អាទិនា (វិភ. ៦០២) សញ្ញានមេវ
សមតិក្កមោ វុត្ថោ, អារម្មណោ អវិវត្តស្ស សញ្ញាសមតិក្កមោ នត្ថវាតិ តំ
សមតិក្កមវសេនាបិ អត្ថវណ្ណានា កាតព្ពាវ។

បដិយសញ្ញានំ អត្ថផ្ដមាតិ ចក្ខាទីនំ វុត្ថនំ, រូចាទីនព្ពោ អារម្មណានំ
បដិយាតេន សមុប្បន្នា ទិបញ្ជាវិញ្ញាណសញ្ញា បដិយសញ្ញា, តាសំ អត្ថផ្ដមា។
កិព្ពាបិ តា រូចាវចរជ្ឈានសមាបន្នស្សាបិ ន សន្តិ, អថ ខោ ន បហីនត្ថា ន
សន្តិ។ ន ហិ រូបវិរាតាយ រូចាវចរភាវនា សំវត្ថតិ, រូចាយត្ថាវ ឯតាសំ បវត្ថិ,
អយំ បន ភាវនា រូបវិរាតាយ សំវត្ថតិ, តស្មា តា ឯត្ថ បហីនាតិ វុត្ថំ វុច្ឆតិ។

នានត្ថសញ្ញានំ អមនសិការាតិ នានត្ថ កោចវេ បវត្ថានំ, នានត្ថានំ វា
មនោវិញ្ញាណធាតុវសេន បវត្ថានញ្ច ចតុចត្តាលីសកាមាវចរសញ្ញានំ
អមនសិការា អនាវដ្ឋនា។ ឯត្ថ ច រូបបដិយសញ្ញានំ ឥមិនា លាណេន
និព្ពត្តកវេបិ អនុប្បត្តិតោ “សមតិក្កមា អត្ថដ្ឋមា” តិ ឯវំ អភារោ ឯវំ វុត្ថោ។
“នានត្ថសញ្ញានំ អមនសិការា” តិ អដ្ឋកាមាវចរកុសលានំ នវកិរិយានំ
ធនាកុសលានំ វសេន សត្តវីសតិសញ្ញានំ អរូបកវេបិ មនសិការេន
ឧប្បត្តិសម្ភវតោ តាសំ អមនសិការា ឥច្ឆេវ វុត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។

អនន្តោ អាកាសោតិ ឯត្ថ នាស្ស ឧប្បាទន្តោ វា វយន្តោ វា បញ្ញាយតីតិ
អនន្តោ។ អាកាសោតិ កសិណុក្ខាជិមាកាសោ វុច្ឆតិ, មនសិការវសេនបេត្ត
អនន្តតា វេទិតព្ពំ។ តេនេវ វិភង្គេ វុត្ថំ “តស្មី អាកាសេ ចិត្តំ វេបេតិ... បេ... អនន្តំ
ជរតិ, តេន វុច្ឆតិ អនន្តោ អាកាសោ” តិ (វិភ. ៦០៥)។ ឥទំ បនស្ស
ការនាការទស្សនំ។ អាកាសានញ្ញាយតនន្តិ ឯត្ថ នាស្ស អន្តោតិ អនន្តំ
អាកាសមេវ អនន្តំ អាកាសានន្តំ, អាកាសានន្តមេវ អាកាសានព្វំ, តេនេវ
អាកាសានព្វំ អធិដ្ឋានជ្ជេន, សញ្ញាតិសមោសរណជ្ជេន ច អាយតនំ, តំ
អារម្មណមស្ស សសម្បយុត្តធម្មស្ស លាណស្សាតិ អាកាសានញ្ញាយតនំ។ តំ
ឧបសម្បជ្ជ វុត្ថនយេន វិហារតីតិ អត្ថោ។

ឯវំ អាកាសានញ្ញាយតនាធិគមំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យំ តទនន្តរំ
អធិគតបឋមារុប្បស្ស តំ វសីភូតំ កត្វា តត្ថ អាសន្ទរូបជ្ឈានបច្ឆតិកតាយ,
រូបបដិកាកាកាសារម្មណតាយ ច ទោសំ ទិស្វា និកន្តី បរិយាទាយ តំ
សមតិក្កមាយ អាកាសំ ជវត្វា បវត្ថំ វិញ្ញាណំ “អនន្តវិញ្ញាណ” ន្តិ បុនប្ប្នំ
មនសិករោតោ វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ទស្សេតុ “សព្ពសោ
អាកាសានញ្ញាយតនំ សមតិក្កមា” តិ អធិ វុត្ថំ។ តត្ថ បុព្វេ វុត្ថនយេន លាណម្បិ

អាភាសានព្វាយតនំ អារម្មណាម្បិ។ អារម្មណាម្បិ ហិ បុរិមនយេន
អាភាសានព្វាយតនំ បឋមារុប្បស្ស អារម្មណាត្ថា វុត្ថនយេន អាយតនព្វាតិ
“អាភាសានព្វាយតន”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥតិ ឧភយស្សាបិ អប្បវត្តិករណេន,
អមនសិករណេន ច ឯកជ្ឈំ កត្វា “អាភាសានព្វាយតនំ សមតិក្កម្មា”តិ ឥទំ
វុត្ថន្តិ វេទិតព្វំ។

អនន្តវិញ្ញាណន្តិ តញ្ជៅ បឋមារុប្បវិញ្ញាណំ អាភាសំ អនន្តតោ ជីវិត្វា
បវត្តំ “អនន្តវិញ្ញាណ”ន្តិ ឯវំ មនសិករោតោតិ វុត្តំ ហោតិ, មនសិការវសេន វា
អនន្តំ។ វិភង្កេបិ ហិ “អនន្ត ជរតី”តិ (វិភ. ៦០០) វុត្តំ។ វិញ្ញាណព្វាយតនន្តិ ឯត្ថ
វុត្ថនយេន អនន្តមេវ អាណព្វំ, វិញ្ញាណព្វា តំ អាណព្វាព្វាតិ វិញ្ញាណានន្តន្តិ
វត្ថុព្រុជ្ឈិតោ “វិញ្ញាណព្វា”ន្តិ វុត្តំ, តទេវ អាយតនមារម្មណាមស្សាតិ
វិញ្ញាណព្វាយតនំ។ សេសំ វុត្ថនយមេវ។

ឯវំ វិញ្ញាណព្វាយតនំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យំ តទទន្តំ
អធិកតទុតិយារុប្បស្ស តំ វសីភូតំ កត្វា តត្ថ
អាសន្នាភាសានព្វាយតនបច្ចតិកតាយ, តទារម្មណតាយ ច ឆោសំ ទិស្វា
និកត្តិ បរិយាទាយ តំ សមតិក្កមាយ បឋមារុប្បវិញ្ញាណាភាវំ “នត្ថិ នត្ថិ”តិ វា
“សុញ្ញំ សុញ្ញំ”ន្តិ វា “វិវិត្តំ វិវិត្តំ”ន្តិ វា បុនប្បនំ មនសិករោតោ អាកិញ្ចព្វាយតនំ
ឧប្បជ្ឈតិ, តំ ទស្សេតុំ “សព្ពសោ”តិ អាទិមាហា។ ឥទាបិ វុត្ថនយេន ឈានស្ស,
តទារម្មណស្ស ច វិញ្ញាណព្វាយតនស្ស សមតិក្កមោវ វេទិតព្វោ។ នត្ថិ
កិញ្ចីតិ “នត្ថិ នត្ថិ, សុញ្ញំ សុញ្ញំ, វិវិត្តំ វិវិត្តំ”ន្តិ ឯវំ មនសិករោតោតិ អត្ថោ។

អាកិញ្ចព្វាយតនន្តិ ឯត្ថ ទាស្ស កិញ្ចនន្តិ អកិញ្ចនំ, អន្តមសោ
ភជ្ឈមត្តម្បិស្ស អវសិជ្ជំ នត្ថិតិ វុត្តំ ហោតិ, អកិញ្ចនស្ស ភាវោ អាកិញ្ចព្វំ,

អាភាសានញ្ចាយតនវិញ្ញាណាបគមស្បែក អធិវចនំ, អាភិញ្ញាញំ
អាយតនមារម្មណមស្សតិ អាភិញ្ញាញាយតនំ។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវ។

ឯវំ អាភិញ្ញាញាយតនាធិគមំ ធស្បេត្វា ឥនានិយំ តទទន្តំ
អធិគតតតិយារុប្បស្ស តំ វសីភូតំ កត្វា តត្ថ
អាសន្នវិញ្ញាណញ្ចាយតនបច្ចត្តិកតាយ ទោសំ ទិស្វា និកន្តិ បរិយាទាយ តំ
សមតិក្កមាយ តទេវ អាភិញ្ញាញាយតនំ “សន្តំ សន្តំ”ន្តិ បុនប្បុនំ
មនសិករោតោ នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, តំ ធស្បេត្តំ
“សត្តសោ”តិអាទិមាហ។ តត្ថ នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនន្តិ ឡិណ្ឌវិកាយ
សញ្ញាយ អភាវតោ, សុខុមាយ ច ភាវតោ នេវស្ស សសម្បយុត្តធម្មស្ស
ឈានស្ស សញ្ញា ឆានសញ្ញាតិ នេវសញ្ញាឆានញំ, តទេវ
ធម្មាយតនមនាយតនបរិយាបន្នត្តា អាយតនន្តិ នេវសញ្ញាឆានសញ្ញាយតនំ។

អថ វា យាយមេត្ត សញ្ញា, សា បដុសញ្ញាកិច្ចំ កាតុំ អសមត្ថតាយ
នេវសញ្ញា, សម្ពាវាសេសសុខុមភាវេនវិជ្ជមានត្តា ឆានសញ្ញាតិ
នេវសញ្ញាឆានសញ្ញា, នេវសញ្ញាឆានសញ្ញា ច សា សម្បយុត្តធម្មានំ អធិជ្ជានជ្ជន
អាយតនញ្ញាតិ នេវសញ្ញាឆានសញ្ញាយតនំ។ ន កេវលព្រោត្ត សញ្ញាវ ឯទិសី,
អបិ តុ ជស្សេវាបិ នេវជស្សេវា ឆានជស្សេវា, ចិត្តម្យី នេវចិត្តំ ឆានចិត្តំ, ឯវំ
សេសសម្បយុត្តធម្មាបិ, សញ្ញាសីសេន បនាយំ ទេសនា កតាតិ វេទិតញ្ញា។
តត្ថ សម្ពាវាសេសសុខុមភាវេនាតិ អច្ចន្តសុខុមភាវប្បត្តសម្ពាវភាវេន។
សេសំ វុត្តនយមេវ។

អយំ បនេត្ត អាទិតោ បដ្ឋាយ បិណ្ឌាត្ថប្បកាសនា - “ឥធនិក្ខុ
ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតោ”តិអាទិនា សាសនេ
លោកិយលោកុត្តរជ្ឈាននិព្ពត្តកបុគ្គលស្ស បតិជ្ជាភូតសីលេសុ

ចាតិមោក្ខសំវរសីលវិសុទ្ធិ ឧបទិសតិ។ “វិហារតី”តិ ឥមិនា
តទន្ទបរិហារសមដ្ឋិការំ។ “អាចារគោចរសម្បជ្ជោ”តិ ឥមិនា
អាជីវចារិសុទ្ធិសីលំ, តទុបការកេ ច ធម្មេ។ “អណ្តាមត្តសូ”តិអាទិនា
យថាវុត្តសីលេហិ អចរំ, តេសញ្ច អនវសេសតោ សមាធានំ។ “ឥន្ទ្រិយេសុ
គុត្តទ្វារោ”តិ ឥមិនា ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ។ “កោជនេ មត្តញ្ញូ”តិ ឥមិនា
បច្ចយសន្និស្សិតសីលំ, សន្តោសាធិគុណញ្ច។ “បុព្វត្តាបរវត្ត”តិអាទិនា
សីលធុតង្គេសុ បតិជ្ជិតស្ស ការនាវាមស្ស តទុបការកេ ធម្មេ។
“ពោធិបក្ខិកាន”តិអាទិនា បដិបត្តិយា និព្វេជភាគិយតំ។ “សោ
អភិក្កន្តេ”តិអាទិនា យថាវុត្តគុណានំ អបរិហានាយ, វក្ខមាធានញ្ច
បដិលាភាយ សតិសម្បយោគំ។ “សោវិវិត្ត”តិអាទិនា
ការនានុបសេនាសនបរិគ្គហំ។ “សោ អវញ្ញាគតោ”តិអាទិនា
ឈានការនាវម្ពប្បការំ។ “សោ អភិជ្ឈ”តិអាទិនា ឈានការនាភិយោគេន
បហ័នបញ្ចនីវរណស្ស ឧបចារជ្ឈានុប្បត្តិ។ “សោ ឥមេ បញ្ច នីវរណ”តិអាទិនា
តស្ស ឧបរូបរិ វាយមតោ រូចារូបជ្ឈានុប្បត្តិក្ខមំ ឧបទិសតិ។ អយំ តាវេត្ត
បទតោ។

ធម្មកេនោ បនេត្តវិភង្គនយេ ចាកដោ ភវិស្សតិ។ តីសុ ហិ នយេសុ
មហាគ្គតលោកុត្តរា កុសលវិចាកកិរិយចិត្តសម្បយុត្តា
វិតក្កវិចារបីតិសុខឧបេក្ខាឯកគ្គតាសម្ពាតា ឈានធម្មា ធានានយេហិវិភត្តា,
ឈានសម្បយុត្តា បន សេសកាមាវចរធម្មាវ ឥធសង្កហិតា។ កិញ្ចាបិ បនេត្ត
ចាតិមោក្ខសំវរសីលាធយោបិ វុត្តា, តថាបិ តេ ឈានានំ
បុព្វភាគប្បដិបត្តិទស្សនវសេន ចេវ ឈានសម្បយុត្តធម្មវសេន ច វុត្តា, ឥធសង្ក
បន ន សង្កហិតាតិ វេទិតញ្ច។

បញ្ញាបុត្រកេ បន សិយា កុសលា, សិយា អព្យាកតា, តីលិ ឈានានិ
សុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តា, ចតុត្ថំ អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តំ,
ឧបេក្ខា បនេត្ត វេទនា ន វត្តព្ពា, សិយា វិចាកា, សិយា វិចាកធម្មធម្មា,
បឋមជ្ឈានំ វិតក្កវិចារវដ្ឋិតំ សិវិតក្កសិវិចារំ, វិតក្កោ បនេត្ត
អវិតក្កវិចារមត្តោ, វិចារោ ន វត្តព្ពា, តីលិ ឈានានិ អវិតក្កអវិចារា, ទ្វេ
ឈានានិ បីតិវដ្ឋិតានិ បីតិសហគតានិ, តីលិ សុខវដ្ឋិតានិ សុខសហគតានិ,
ចតុត្ថំ ឧបេក្ខាវដ្ឋិតំ ឧបេក្ខាសហគតំ, តតិយជ្ឈានេ សុខំ, ឧបេក្ខា ច ឥធន
វត្តព្ពំ... បេ.... សិយា មហគ្គតា, សិយា អប្បមាណា, តីលិ សិយា
អប្បមាណាវម្ពណា, សិយា ន វត្តព្ពា, ចតុត្ថំ តិធាបិ ន វត្តព្ពា, តីលិ សិយា
មគ្គហេតុកា, សិយា មគ្គាធិបតិនោ, សិយា ន វត្តព្ពា, ចតុត្ថំ តិធាបិ ន
វត្តព្ពា... បេ.... បីតិ ពហិធ្វារម្ពណានិ, ចតុត្ថំ តិធាបិ ន វត្តព្ពា... បេ....
អនិទស្សនអប្បជិយា ន ហេតុ... បេ.... នោចិត្តចេតសិកា អរណាតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ចាឡិមុត្តនយោ បនេត្ត នត្ថិ, ឥតោ បរំ បន ឯត្តកម្មិ អវត្វា
វិជ្ជមានដ្ឋានេ ឯវ វត្តាម។

ឈានិវិកដ្ឋមាតិកត្តវណ្ណានិជ្ជិតា។

អប្បមញ្ញាវិកដ្ឋមាតិកត្តវណ្ណានា

អប្បមញ្ញាវិកដ្ឋមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - ចតស្សោ
អប្បមញ្ញាយោតិអាធិសុ ជរណាអប្បមាណាវសេន អប្បមញ្ញាយោ។ ឯតា ហិ
អារម្មណាវសេន អប្បមាណា វា សត្ត ជវន្តិ, ឯកសត្តម្ហិ វា
អនវសេសជរណាវសេន អប្បមាណាតោ ជវន្តិតិ ឯវំ ជរណាអប្បមាណាវសេន
“អប្បមញ្ញាយោ”តិ វុច្ឆន្តិ, សត្ត អប្បមាណាវសេនាបិ វត្ថុ វដ្ឋិតិ។
មេត្តាសហគតេនាតិ មេត្តាយ សមន្មាគតេន។ ឯកំ ទិសន្តិ បុរតិមាធិសុ ចតុសុ

ទិសាស្ត យំ កិញ្ចា ឯកំ ទិសំ, តំទិសាបរិយាបន្នសត្តជរណាវសេន ចេតំ វុត្តំ។
ជីវិតាតិ ដុសិតា អារម្មណំ កត្វាវិហារតីតិ បរត្ថេតិ។ តថា ទុតិយន្តិអាទិសុ។
យថា ឯកំ ទិសំ ជីវិតា, តថេវ តទទន្តំ ទុតិយំ, តតិយំ, ចតុត្ថញ្ញាតិ អត្តោ។
ឥតិ ឧទ្ទមនោ តិរិយន្តិ ឯតេនេវ នយេន ឧបរិមំ ទិសំ, ហេជ្ជមំ ទិសំ, អនុទិសញ្ញា
អនុក្កមេន មេត្តាសហគតេន ចេតសា ជីវិតាវិហារតីតិ អត្តោ។ ឯត្តាវតា
ឯកមេកំ ទិសំ បរិគ្គហេត្វា ឌីដិសោ មេត្តាជរណាតំ ទស្សិតំ។

សព្ពដីតិអាទិ បន អនោធិសោ ទស្សនត្តំ វុត្តំ។ តត្ថ សព្ពដីតិ សព្ពត្ថ។
សព្ពត្ថតាយាតិ សព្ពេសុ ហ៊ានមជ្ឈិមុក្កជ្ជមិត្តសបត្ថមជ្ឈត្តាទិប្បកេទេសុ
អត្ថតាយ, តេសុ វិភាគំ អកត្វា អត្ថសមតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា
សព្ពត្ថតាយាតិ សព្ពេន ចិត្តភាវេន, ព្យាសកម្មិ ពហិ អវិក្ខេបមាណោតិ អត្តោ។
សព្ពាវន្តន្តិ សព្ពសត្តវន្តំ, សព្ពសត្តយុត្តន្តិ អត្តោ។ លោកន្តិ សត្តលោកំ។ បុន
“មេត្តាសហគតេនា”តិ ឥទំ “វិបុលេនា”តិអាទិហិ វិសេសេនហិ
សម្ពន្ធទស្សនវសេន វា វុត្តំ, និគមនវសេន វា។ តត្ថ ជរណាវសេន វិបុលតា
វេទិតញ្ញា។ ភូមិវសេន បន មហាគ្គតតា។ បគុណាវសេន,
អប្បមាណាសត្តារម្មណាវសេន ច អប្បមាណាតា។ ព្យាចាទបច្ចត្តិកប្បហានេន
អវេរតា។ ទោមនស្សប្បហានេន និទ្ទក្ខតា, សម្ព័តតា, អព្យាបដ្ឋតា ច ទដ្ឋញ្ញា។
ឯវំ ករុណាសហគតេនាតិអាទិសុបិ អត្តោ វេទិតញ្ញាតិ អយំ តាវេត្ថ បទត្តោ។

ធម្មកេនោ បនេត្ថ សុវិញ្ញយេ្យាវ។ វិភង្គនយេន បន តីសុ
រូចាវចរកុសលវិចាកកិរិយាចិត្តេសុ សម្មយុត្តា សត្តេសុ
មេត្តាទិព្រហ្មវិហារភូតា អនោសោ ករុណា មុទិតា តត្រមជ្ឈត្តតាតិ ចត្តារោ
ធម្មា នាធានយេហិ វិភត្តា, តំសម្មយុត្តា បន កាមាវចរភូតា ច ឯតា ឥធន
គហិតា។ អរូចាវចរលោកុត្តរេសុ បនេតា អប្បមញ្ញា នត្ថេវាតិ។ បញ្ញាបុច្ឆកេ

បនេតា តាវ សិយា កុសលា, សិយា អព្យាកតា។ តិស្សោ សុខាយ, ចតុត្ថា
អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា។ វិចាកត្តិកេ តិធាបិ, ឧបេក្ខា
អវិតក្កអវិចារា, សេសា តិធាបិ, មហាគ្គតាវ,
បរិត្តារម្មណាអតីតារម្មណាត្តិកេសុ ន វត្តញ្ញាវ, ពហិទ្ធារម្មណាវ,
អនិទស្សនអប្បដិយាវ, មេត្តា ហេតុ, សេសា ន ហេតុ, នោ ចិត្តា, ចេតសិកា,
រូចារចរា, សឧត្តរា។ សេសំ សុរិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អប្បមញ្ញាវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សិក្ខាបទវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

សិក្ខាបទវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - សិក្ខាបទានិច្ច
សិក្ខិតតព្ភបទានិ, សិក្ខាកោដ្ឋាសាតិ អត្ថោ។ អបិច សព្វេបិ កុសលា ធម្មា
សិក្ខិតតព្ភតោ សិក្ខា, តាសំ បតិជ្ជានជ្ជន បទំ, បញ្ចសុ បន សីលវង្គេសុ យំ កិញ្ចិ
អង្គំ។ ចាណាតិចាតាធីសុ ចាណាស្ស អតីវ ចាតោ ចាណាតិចាតោ,
ចាណាវោតិ អត្ថោ។ ចាណាតិ ចេត្ត វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ
ជីវិតិន្ទ្រិយំ, តស្មី បន ចាណោ ចាណាសញ្ញិនោ
ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកឧបក្កមសមុជ្ជាបិកា កាយវីចីទ្វារាទំ អញ្ញាតរទ្វារប្បវត្តា
វេកេចេតនា ចាណាតិចាតោ, តស្មា ចាណាតិចាតា។ វេរមណីតិ វិរតិ, សា
ឯវ វុត្តនយេន សិក្ខាបទន្តិ វេរមណីសិក្ខាបទំ។ អទិន្នន្តិ ន ទិន្នំ, បរមវិគ្គហិតំ,
បរមវិគ្គហិតស្ស អទិន្នស្ស អាទានំ អទិន្នាទានំ។ បរស្ស ហរណំ ថេយ្យំ
ចោរិកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្ថតោ បន បរមវិគ្គហិតេ តថាសញ្ញិនោ
តទាទាយ កឧបក្កមសមុជ្ជាបិកា ថេយ្យចេតនា អទិន្នាទានំ។ កាមេស្វតិ
វុត្តកាមេសុ។ មិច្ឆាចារាតិ កិលេសកាមវសេន លាមកាចារា, បុរិសស្ស
មាតុរក្ខិតាទិសម្ពាតាសុ, ឥត្តិយា អត្ថនោ និយមិតបុរិសតោ

បរហ័សសម្ព័ន្ធតេសុ ច អគមនីយជ្ជានេសុ វីតិក្កមាចារាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
អត្ថតោ បន អគមនីយវត្ថុសុ មគ្គនមគ្គប្បដិចាទនោបក្កមសមុដ្ឋាបិកា,
អធិវាសនាការប្បវត្តា វា មេដុនចេតនា កាមេសុមិច្ឆាចារោ។ មុសាតិ អភូតំ
អតច្ឆំ វត្ថុ, វាទោតិ តស្ស អភូតតំ ព្រាត្វាវ ភូតតោ តច្ឆតោ វិញ្ញាបនំ។
លក្ខណតោ បន អតថំ វត្ថុ ព្រាត្វា តថតោ បរំ វិញ្ញាបេតុកាមស្ស
អត្ថភព្វាកកាយវីចីបយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ សុរាតិ
បិដ្ឋសុរា បូរសុរា ឌីទនសុរា កិណ្ឌាបក្ខិត្តា សម្ពាសំយុត្តាតិ បញ្ច សុរា។
មេរយន្តិ បុច្ឆាសវោ ជលាសវោ គុណាសវោ មជ្ជាសវោ សម្ពាសំយុត្តាតិ បញ្ច
អាសវា។ តទុកយម្បិ មទនីយជ្ជន មជ្ឈំ, យាយ ចេតនាយ តំ មជ្ឈំ បិវតិ, សា
បមាទការណាត្តា បមាទជ្ជានំ, តស្មា សុរាមេរយមជ្ឈបមាទជ្ជានា។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវាតិ អយំ តាវេត្ថ បទត្ថោ។

ធម្មកេទោ បន វិភង្គនយេ ចាកដោ ភវិស្សតិ។ ឯវំ ឧបរិចិ។ វិភង្គនយេសុ
ចេត្ត សុត្តន្តកាជនីយំ នត្ថិ, អភិធម្មកាជនីយេ បនេតានិ បញ្ច សិក្ខាបទានិ
កាមាវចរកុសលចិត្តសម្បយុត្តានំ វិវតីនំ វសេន នានប្បការតោ បឋមវារេ
វិភត្តានិ, តថា ទុតិយវារេ ចេតនាវសេន, វិវតិចេតនាសម្បយុត្តា បនេត្ត ធម្មា
ន សិក្ខាបទានិ, សិក្ខាបទសម្បយុត្តា បន ហោន្តិ, តថា តតិយនយេ ជស្សទីនំ
សព្វេសំ ធម្មានំ វសេន នានប្បការតោ វិភត្តាតិ។

បញ្ញាបុច្ឆកេ បន ចេតនាយ, ជស្សទីនញ្ច បរិយាយសិក្ខាបទត្តា
និប្បរិយាយសិក្ខាបទភូតានំ វិវតីនំ វសេនេវ វិភត្តានិ។ តត្ថ ហិ បញ្ច
សិក្ខាបទានិ កុសលា ឯវ, សិយា សុខាយ, សិយា អទុក្ខមសុខាយ
សម្បយុត្តា... បេ... បរិត្តាវម្ពណារ, បច្ចុប្បន្នាវម្ពណារ, ពហិទ្ធាវម្ពណារ,
អនិទស្សនអប្បដិយាវ, ន ហេតូ, សហេតុកា, នោ ចិត្តា, ចេតសិកា,

កាមាវចរា, សឧត្តរា, អរណាវតិ។ ឯត្ថ ច យានិ សិក្ខាបទានិ សត្តារម្មណានិ
វុត្តានិ, តានិ ច វិវតិសការត្តា យស្មា “សត្តោ”តិ សង្ខំ គតេ បរិត្តធម្មេ ឯវ
បច្ចុប្បន្នេ ឯវ ធម្មេ អារម្មណំ ករោត្តិ, តស្មា បរិត្តារម្មណាតិ ច វុត្តាតិ
វេទិតញ្ច។ ឥទានិ វិវមិតត្ថបាលាណាតិចាតាធិនំ -

ធម្មកម្មបថាលម្អ-វេទនាមូលកម្មតោ;
សាវជ្ជន្តាធិតោ ព្រោយ្យោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ ធម្មតោ តាវ - បញ្ចបេតេ ចាលាណាតិចាតាធិនយោ ចេតនាសកាវាវ
ហោត្តិ។ កម្មបថតោ បញ្ច កម្មបថាវ។ អារម្មណតោ បន ចាលាណាតិចាតោ
ជីវិតិទ្រិយារម្មណោ, អធិន្ទាធិនំ សត្តារម្មណំ, សង្ខារម្មណំ វា, តថា
មុសាវាទោ, មិច្ឆាចារោ ឥត្តិបុរិសារម្មណោ, សុរាចានំ សង្ខារម្មណំ។
វេទនាតោ បន ចាលាណាតិចាតោ ធុត្ថវេទនោ, អធិន្ទាធិនំ តិវេទនំ, តថា
មុសាវាទោ, មិច្ឆាចារោ បន សុខមជ្ឈត្តវសេន ធូវេទនោ, តថា សុរាចានំ។
មូលតោ បន បឋមោ នោសមោហមូលោ, ធុតិយំ សិយា លោភមោហមូលំ,
សិយា នោសមោហមូលំ, តថា មុសាវាទោ, មិច្ឆាចារោ បន លោភមោហមូលោវ,
តថា សុរាចានំ។ កម្មតោ បនេត្ត មុសាវាទោ វចីកម្មំ, សេសា កាយកម្មមេវ។

សាវជ្ជតោ បន ចាលាណាតិចាតោ តាវ អមនុស្សកេ ចាលោ អប្បសាវន្តោ,
មនុស្សកេ មហាសាវន្តោ។ តេសុ ច ឧទ្ធកសវីរេ អប្បសាវន្តោ, មហាសវីរេ
មហាសាវន្តោ។ កស្មា? បយោគមហន្តតាយ។ បយោគសមត្តេបិ អប្បគុណោ
អប្បសាវន្តោ, មហាគុណោ មហាសាវន្តោ។ សវីរគុណានំ សមតាវេ សតិ
កិលេសានំ, ឧបក្កមាធិញ្ច មុធុតិព្ពតាយ អប្បមហាសាវន្តោ ហោតិ,
ឡីណាសវេ បន មហាសាវន្តតរោតិ។ អធិន្ទាធិនំ វត្ថុនោ ហីនប្បណីតតាយ
ចេវ គុណាវិរហិតតត្ថន្តសន្តកតាយ ច។ តត្ថាបិ តំ តំ ឧបាទាយុបាទាយ ច

អប្បមហាសាវដ្ឋ្នំ, ធិណាសវសន្តកេ មហាសាវដ្ឋ្នតរន្តិ វេទិតព្ពំ។ មិច្ឆាចារោ
ធីស្សីលសីលវន្តវត្ថុវីតិក្កមនេន។ តត្ថាបិ តំ តំ ឧចាទាយុចាទាយ ច
អប្បមហាសាវដ្ឋ្នា, ធិណាសវវត្ថុវីតិក្កមនេ មហាសាវដ្ឋ្នតរោតិ ច វេទិតព្ពោ។
មុសាវាទោយមត្ថំ ភញ្ញតិ, តស្ស អប្បមហាសន្តតំ, វត្ថុសាមីនោ គុណាវិរហិតតំ,
តព្ពន្ធតញ្ច ឧចាទាយុចាទាយ អប្បមហាសាវដ្ឋ្នា ហោតិ។ អបិច អត្ថនោ
សន្តកំ អនាតុកាមតាយ, ហសាធិប្បាយេន វា “នត្ថត”ន្តិអាទិនយប្បវត្តោ
អប្បសាវដ្ឋ្នា, អទិដ្ឋំ “ទិដ្ឋ”ន្តិអាទិនា កូដសក្ខិអាទិកាវេន វា បវត្តោ
មហាសាវដ្ឋ្នា, មុសាវត្ថា បន សង្ឃភេទនេ មហាសាវដ្ឋ្នតរោ។ សុរាចានំ
ពិន្ទុមត្តតោ បដ្ឋាយ តំ តំ ឧចាទាយុចាទាយ អប្បសាវដ្ឋ្នំ, ពហុកេ មហាសាវដ្ឋ្នំ,
កាយវិការជននបហោនកថានេ បន មហាសាវដ្ឋ្នតរមេវ។

អដ្ឋាទិតោ បន ចាណាតិចាតស្ស ចាណោ ចាណាសញ្ញិតា វេកកចិត្តំ
ឧបក្កមោ តេន មរណាន្តិ បញ្ច អដ្ឋានិ។ សាហត្ថិកោ អាណត្ថិកោ និស្សត្ថិកោ
ថាវរោវិជ្ជាមយោ ឥន្ទិមយោតិ ន បយោគា។ អទិន្នាទានស្ស បរបិគ្គហិតតា
តថាសញ្ញិតា ថេយ្យចិត្តំ ឧបក្កមោ តេន ហរណាន្តិ បញ្ច អដ្ឋានិ។
សាហត្ថិកាធម្មោ ន វេ បយោគា។ តេ ច ខោយថានុរូបំ ថេយ្យវហារាទិនំ
វេសេន បវត្តោ។ មិច្ឆាចារស្ស អគមនីយវត្ថុតា សេវនចិត្តំ មគ្គេន
មគ្គប្បដិបត្តិតិ តីណិ អដ្ឋានិ។ សាហត្ថិកោ ឯកោវ បយោគា។ វេ
សេសានម្បិ បយោគោ វេទិតព្ពោ។ មុសាវាទស្ស អតថំ វត្ថុ, វិសំវាទនចិត្តំ,
តដ្ឋោ វាយាមោ, បរស្ស តទត្ថវិជាននន្តិ ចត្តារិ អដ្ឋានិ។ សុរាចានស្ស សុរាទិនំ
អញ្ញាតរតា អដ្ឋោហរណាន្តិ ទ្វេ អដ្ឋានីតិ។

វេ ចាណាតិចាតាទិនំ ធម្មាទិតោ វិនិច្ឆយំ ញាត្វា ឥនានិ
ចាណាតិចាតាវេរមណីអាទិនំ បញ្ចន្ទម្បិ -

ធម្មកម្មបថាលម្អ-សមាទានបយោគតោ;
ខណ្ឌតោ ចវិជានីយោ, ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ ធម្មកម្មបថតោវិនិច្ឆយោ វុត្តនយោវ។ អារម្មណតោ បនេតានិ
ជីវិតិន្ទ្រិយាទិទំតំវិតិក្កមិតព្ភរត្តារម្មណានិ។ សមាទានតោ ឯកស្ស សន្តិកេ វា
សយមេវ វា “បញ្ច សីលានិ អធិដ្ឋហមី” តិ ឯកតោ វា ចាជិឯក្កំ វា
សមាទិយន្តេន ឯតានិ សមាទិន្នានេវ ហោន្តិ។ បយោគតោ បន សញ្ញានិបិ
សាហត្ថិកបយោគានេវ។ ខណ្ឌតោ គហដ្ឋា យំ យំ វិតិក្កមន្តិ, តំ តនេវ ខណ្ឌំ
ហោតិ, នេតវេ។ គហដ្ឋា អនិពទ្ធសីលា ហោន្តិ, យំ យំ សក្កោន្តិ, តំ តនេវ
គោបេន្តិ។ សាមណោរាជំ បន ឯកស្មី វិតិក្កមិតេ សញ្ញានិបិ ភិជ្ជន្តិតិ វេ
វិជានីយោ ចាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ។

សិក្ខាបទវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បដិសម្ពិទ្ធាវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

បដិសម្ពិទ្ធាវិភង្គមាតិកាយ អត្ថតោ តាវ - ចតស្សោ បដិសម្ពិទាតិ
ចត្តារោ បភេទា។ និទ្ទេសេ បន “អត្ថេ ញ្ញាណំ អត្ថប្បដិសម្ពិទា” តិ អាទិនា (វិភ.
៧០៨) ញ្ញាណាវសេន និទ្ទិដ្ឋត្តា ញ្ញាណាស្សេវ, ន អញ្ញាស្ស កស្សបីតិ វេទិតព្ពំ។
អត្ថបដិសម្ពិទាតិ អត្ថវិសយញ្ញាណាប្បភេទា,
អត្ថប្បភេទសល្លក្ខណាវិភាវនវវត្ថានករណសមត្ថតាវសេន អត្ថេ
បភេទគតំ ញ្ញាណាន្តិ អត្ថោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច អត្ថោតិ
ហេតុផលំ។ សោ ហិ ហេតុវសេន អរណីយតោ គន្ធព្ពតោ, ឧប្បាទេតព្ពតោ ច
“អត្ថោ” តិ វុច្ចតិ។ បភេទតោ បនេសោបិ បញ្ចវិជោ ហោតិ យំ កិញ្ចិ
បច្ចុប្បន្នំ, និព្វានំ, ភាសិតត្ថោ, វិចារកោ, កិរិយាតិ។

ធម្មោតិ បច្ចយោ, សោ ហិ ជលំ វិទហតិ បវត្តតិ ឧប្បាទេតិ ចេវ ចាបេតិ
ចាតិ “ធម្មោ”តិ វុច្ចតិ។ បភេទតោ បនេសោបិ បញ្ចវិជោ ហោតិ យោ កោចិ
ជលនិព្ពត្តកោ ហេតុ, អរិយមគ្គោ, ភាសិតំ, កុសលំ, អកុសលន្តិ។

និរុត្តិ តិ យថាវុត្តានំ ធម្មានំ, អត្តានញ្ច វាចកោ សភាវនិរុត្តិសម្ពាតោ
សន្មោ។ ឥមា ធម្មត្ថនិរុត្តិយោ អារម្មណំ កត្វា បច្ចវេក្ខន្ធស្ស តត្ថ តត្ថ
បភេទគតំ ញ្ញាណំ និរុត្តិបដិសម្ពិទា នាម។

ឯត្ថ ច និរុត្តិបដិសម្ពិទា សន្មាវម្ពណា, ន បញ្ញត្តាវម្ពណា, បដិសម្ពិទាបត្តោ
ហិ “ជស្សោ វេទនា”តិ អាទិកំ សទ្ធិំ សុត្វា “អយំ សភាវនិរុត្តិ”តិ ជា នាតិ,
“ជស្សោ វេទនោ”តិ អាទិកំ បន “ន សភាវនិរុត្តិ”តិ ជា នាតិ។ សភាវនិរុត្តិ តិ (វិភ.
អដ្ឋ. ៧១៨) ច មាគធិកា ភាសា, យាយ សម្មាសម្ពុទ្ធា តេ បិដកំ ពុទ្ធវចនំ តន្តិ
អាហេបេន្តិ, ព្រហ្មានោ ច អតាមកេ អវញ្ញោ កិញ្ចិ វចនំ អសុត្វា វឡិទនារកា ច
អត្តនោ ធម្មតាយ ភាសន្តិ, យា ច អចាយេសុ មនុស្សេ ទេវលោកេ ចេវ
មាគធិកាសា ឧស្សន្នោ, បន្ទា ច តតោ អន្ធកយោនកធមិឡាទិទេសភាសា ចេវ
សក្កតាទិអជ្ឈាវសមហាភាសា ច និព្ពត្តា, សា ហិ យស្មា ឥតរាសុ ភាសាសុ
បរិវត្តន្តាសុបិ ន បរិវត្តតិ, សព្វកាលំ អត្តនោ សភាវេ ឯវ តិដ្ឋតិ, តស្មា
“សភាវនិរុត្តិ”តិ វុច្ចតិ។ យា ព្រហ្មវោហារោ, អរិយវោហារោតិ ច វុច្ចតិ, តាយ
បន មាគធិកាសាយ តន្តិ អារុទ្ធិស្ស ពុទ្ធវចនស្ស បដិសម្ពិទាបត្តានំ
សោតបថាគមនមេវ បបញ្ចោ។ សោតេ បន សង្ឃជ្ជិតមត្តេ ឯវ នយសតេន
នយសហស្សេន អត្តោ ឧបជ្ជាតិ។ អញ្ញាយ បន ភាសាយ តន្តិ អារុទ្ធិំ តំ តេសំ
ចិត្តំ សហសា នារោហតិ, កិច្ចេន ឧគ្គហេតព្ពំ ហោតិ, បុព្វជ្ជនានញ្ច សកលំ
ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វាបិ បដិសម្ពិទាបត្តិ នាម នត្តិ, អរិយសាវកោ នោ
បដិសម្ពិទាបត្តោ នាម នត្តិ, បដិសម្ពិទាបត្តោ អញ្ញំ សទ្ធិំ

នាមាឡាតោបសគ្គនិបាតភេទតោ ជាតាតិ, ន ជាតាតីតិ? យទគ្គេន សទ្ធិំ សុត្វា
“អយំ សភារិនុត្តិ, អយំ ន សភារិនុត្តិ” តិ ជាតាតិ, ភេទគ្គេន ឯតម្បី
ជាតិស្សតិ, ន ចេតំ បដិសម្ពិទ្ធាកិច្ចន្តិ វេទិតព្វំ។

បដិភានន្តិ ធម្មត្ថាទិវិសយំ សព្ពត្ថកញ្ញាណំ, តំ ញ្ញាណំ អារម្មណំ កត្វា
បច្ចវេក្ខន្តស្ស បភេទគតំ ញ្ញាណំ បដិភានបដិសម្ពិទ្ធា នាម, ឥមា ចតស្សោបិ
បដិសម្ពិទ្ធា អធិកមេន បរិយត្តិឧគ្គហណោន សក្កច្ចធម្មស្សវនេន
អត្ថបរិបុច្ឆាយ បុព្វយោគនាតិ បញ្ចហិ ការណេហិ វិសទា ហោន្តិ,
សេខក្ខមិយំ, អសេខក្ខមិយញ្ញាតិ ធ្វិសុ ឋានេសុ បភេទំ គច្ឆន្តិតិ វេទិតព្វំ។ អយំ
តាវេត្ថ បទត្ថោ។

ធម្មភេទោ បនេត្ថាបិ វិភង្គនយេ ចាកដោ ភវិស្សតិ។ វិភង្គនយេសុ ហិ
តីសុបិ ធម្មនិរុត្តិបដិភានបដិសម្ពិទ្ធា តិស្សោបិ
កាមាវចរជវនសម្បយុត្តញ្ញាណានំ វសេន តព្វិសយប្បភេទេន សទ្ធិំ
នាធម្មការតោ វិភត្តា។ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា បន តេសំ ញ្ញាណានញ្ញោវ
អជ្ឈលោកុត្តរចិត្តសម្បយុត្តានញ្ញោ វសេន តព្វិសយប្បភេទេន សទ្ធិំ។
លោកុត្តរញ្ញាណានិបិ ហិ មគ្គប្បត្តព្វតាយ អត្ថក្ខតនិព្វានាម្ពណាត្ថា
“អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា” តិ វុច្ឆតិ។

បញ្ញាបុច្ឆកេ បន សិយា កុសលា, សិយា អព្យាកតា, តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា
សិយា វិចាកធម្មធម្មា, សិយា នេវវិចាកនិវិចាកធម្មធម្មា, អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា
តិធាបិ, តិស្សោ បដិសម្ពិទ្ធា បរិត្តា, អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា សិយា បរិត្តា, សិយា
អប្បមាណា, និរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធា បរិត្តារម្មណា, ពហិទ្វារម្មណា ច, សេសា
តិធាបិ, និរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធា បច្ចុប្បន្នារម្មណាវ, អត្ថបដិសម្ពិទ្ធា តិធាបិ ន វត្ថព្វា

ច, អនិទស្សនអប្បដិយា, ហេតុ, សហេតុកា, តិស្សោ បដិសម្ពិទា សឧត្តរា,
អត្ថបដិសម្ពិទា ទិដាបិ, អរណា ចាតិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

បដិសម្ពិទាវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ព្យាណាវិភង្គមាតិកត្តវណ្ណានា

ព្យាណាវិភង្គមាតិកាយ បន អត្ថតោ តាវ - ឯកវិជេនាតិ ឯកប្បការេន,
ឯកកោដ្ឋាសេន វា។ ព្យាណាវត្ថុតិ ឯត្ថ បន ព្យាណាព្វា តំ វត្ថុ ច នាទប្បការាទំ
សម្បត្តិនន្តិ ព្យាណាវត្ថុ។ បញ្ចវិញ្ញាណាតិ ចក្កវិញ្ញាណាទីនិ បញ្ច។ ន ហេតុ
អហេតុកាតិអាទីសុ ហេដ្ឋា ហេតុទុកាទីសុ វត្ថុនយានុសារេន សត្តត្ថ អត្ថោ
វេទិតព្ពោ។ អបិច ហេតុទុកាទីសុ បញ្ចវិញ្ញាណា ហេតុ ធម្មាតិ វា សហេតុកា
ធម្មាតិ វា ន វត្ថុព្ពា, ឯកន្តេន បន ន ហេតុ ឯវ, អហេតុកា ឯវាតិ។ ឯវំ
“យាថាវកវត្ថុវិការវនា បញ្ញា”តិ ឥមិនា ឧបរិ ឯកវិជេបរិច្ឆេទាវសានេ
វត្ថុមាទេន សម្ពន្ធនាតិ។ ឥមិនា នយេន សត្តត្ថ យថានុបំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។
តត្ថ ច អចេតសិកាតិ ចិត្តានិ ឯវ បញ្ចវិញ្ញាណាសម្បយុត្តានំ ឥធ
អបរាមជ្ជត្ថា។

ឧប្បន្នវត្ថុកា ឧប្បន្នាវម្ពណាតិ ខណបច្ចប្បន្នវសេន អនាគតបដិក្ខេចោ។
ន ហិ តានិ អនាគតេសុ បញ្ចេសុ វត្តាវម្ពណេសុ ឧប្បន្នន្តិ។ បុរេជាតវត្ថុកា
បុរេជាតាវម្ពណាតិ សហុប្បត្តិបដិក្ខេចោ។ ន ហិ តានិ សហុប្បន្នវត្តាវម្ពណំ
បដិច្ច ឧប្បន្នន្តិ។ អជ្ឈត្ថិកវត្ថុកាតិ អជ្ឈត្ថជ្ឈត្ថក្វតេ បញ្ច បសានេ វត្ថុំ កត្វា
ឧប្បន្ននកា។ ឯត្ថ ច បញ្ចវិញ្ញាណា សយម្បិ អជ្ឈត្ថិកា, អជ្ឈត្ថិកវត្ថុកា ច,
មនោវិញ្ញាណំ ហទយនិស្សិទំ អជ្ឈត្ថិកំ, ពាហិវត្ថុកំ,
បញ្ចវិញ្ញាណាសម្បយុត្តា តយោ ខន្ធពាហិរា, អជ្ឈត្ថិកវត្ថុកា,

មនោវិញ្ញាណសម្បយុត្តា តយោ ខន្ធា ពាហិរា, ពាហិរវត្ថុកាតិ ឯវំ ចតុក្កំ
វេទិតព្ពំ។

អសម្ពិទ្ធវត្ថុកា អសម្ពិទ្ធវាម្ពណាតិ អនិរុទ្ធវត្ថាវម្ពណា។ ន ហិ តានិ
និរុទ្ធវត្ថាវម្ពណំ បដិច្ច ឧប្បជ្ឈន្តិ។ នាវាវត្ថុកា នាវាវម្ពណាតិ តានិ យថា ក្កម្ពំ
ចក្ករូចាទិនិយតេកេកវត្ថាវម្ពណាតាយ អញ្ញមញ្ញំ ភិទ្ធវត្ថុកា, ភិទ្ធវាម្ពណា
ច។ ន ហិ ចក្កវិញ្ញាណំ ចក្កំ មុញ្ជាត្វា សោតាទីសុ អញ្ញាតវំ វត្ថំ កត្វា រូបំ
មុញ្ជាត្វា សទ្ធាទីសុ អញ្ញាតវាវម្ពណំ បដិច្ច ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន ឥតរាជិ ចេតរាជិ។ ន
អញ្ញមញ្ញស្ស គោចរវិសយំ បច្ចនុកោដ្ឋិតិ ឥមិនា ច នេសំ នាវាវម្ពណាតំ យេវ
វិភាវេតិ។ ន អសមន្មាហារា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ អនាវជ្ឈនេ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, បញ្ចន្ធារាវជ្ឈនេ ន
អនាវជ្ឈិតេ វិសយេ ន ឧប្បជ្ឈន្តិតិ អត្ថោ។ ន អមនសិកាវាតិ តមេវេត្ថ
បរិយាយន្តរេ ន វិភាវេតិ។ ន អញ្ញោកិណ្ឌាតិ អញ្ញមញ្ញំ និរន្តរា ហុត្វា ន
ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ន អបុព្វំ អចរិមន្តិ ឯកក្ខណេហិ សហ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ន កេវលញ្ញ
ឯតានិ, អញ្ញានិបិ វិញ្ញាណានិ ទ្វេ វា តទុត្វី វា ឯកតោ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឯកេកមេវ
បន វិញ្ញាណំ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតព្ពំ។ យថាហា - “អញ្ញំ ឧប្បជ្ឈតេ ចិត្តំ, អញ្ញំ ចិត្តំ
និរុជ្ឈតិ” តិអាទិ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.២១៤; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៩; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.៣៦៨;
វិភ. អដ្ឋ. ៥២៣)។ ន អញ្ញមញ្ញស្ស សមនន្តរាតិ ឥមិនា អនញ្ញោកិណ្ឌាតាយ ឯវ
វិការវនា។

អនាភោគាតិ អនាវជ្ឈនភូតា អាវជ្ឈនជ្ជានេ ឋត្វា អាវជ្ឈនកិច្ចំ កាតុំ ន
សមត្ថាតិ អត្ថោ។ ន កញ្ចំ ធម្មំ បដិវិជានាតីតិ “មនោបុព្វផ្តំមា ធម្មា” តិ (ធជ. ប. ១-
២) ឯវំ វុត្តំ ឯកម្មំ កុសលាកុសលំ ធម្មំ កោចិបិ បុគ្គលោ ន បដិវិជានាតិ,
តេហិ វិញ្ញាណេហិ ន សាធនីតិ អត្ថោ។ អញ្ញាត្រ អភិនិចាតមត្តាតិ ឋបេត្វា
រូចាទិអារម្មណានំ អភិនិចាតមត្តំ អាចាជគមនមត្តំ, ព្យត្តតរោបិ បុគ្គលោ

បញ្ចវិញ្ញាណេហិ អាចាជគតាម្ពណាបដិវិជាននមត្តតោ អញ្ចំ
កុសលាកុសលបដិវិជានំ កាតុំ ន សក្កោតីតិ អត្ថោ។

បញ្ចន្ទវិញ្ញាណានំ សមនន្តរាបីតិ មនោធាតុយាបិ។ អបិ-សន្នោ ចេត្ត
សម្មិណ្ឌានត្ថោ, តេន ន កេវលំ មនោធាតុយាវ, តតោ បរេហិបិ
បញ្ចទ្វារិកវិញ្ញាណេហិ តទាម្ពណាបរិយោសានេហិ ន កិញ្ចំ កុសលាកុសលំ
ធម្មំ បដិវិជានាតីតិ អយមត្ថោ ទស្សិតោតិ គហេតត្ថោ។ កិញ្ចាបិ បញ្ចទ្វារេ
កុសលាកុសលាទីនិ ជវនានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តថាបិ តានិ មោឃបុច្ឆានិវិយ
អញ្ញោហារិកានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។ ន កញ្ចំ ភិយាបថំ កប្បេតីតិអាទិសុបិ ឯសេវ
នយោ។ ន ហិ បញ្ចទ្វារិកវិញ្ញាណេហិ គមនាទិសុ កញ្ចំ ភិយាបថំ កប្បេតិ, ន
កាយវេកម្មំ បដ្ឋបេតិ, ន វិញ្ញត្តិ វា សមុដ្ឋាបេតិ, ន កុសលាកុសលំ ធម្មំ
សមាទិយតិ, ន លោកិយលោកុត្តរំ សមាធិ សមាបដ្ឋតិ, ន តតោ វុដ្ឋាតិ, ន
ភវតោ ចវតិ, ន ភវន្តេ ឧប្បជ្ឈតិ, សព្វម្បេតំ កិច្ចំ មនោទ្វារិកចិត្តេនេវ ហោតិ។
យថា ចេតេសំ ឯតានិ កិច្ចានិ នត្ថិ, ឯវំ និយាមោក្កមនាទិទិបិ។ ន ហិ កោចិ
បញ្ចទ្វារិកជវនេហិ មិច្ឆត្តនិយាមំ, សម្មត្តនិយាមំ វា ឱក្កមតិ, ន ចេតានិ
នាមកោត្តំ វា កសិណាទិបញ្ញត្តិ វា តិលក្ខណាទី វា អារត្ត ភវន្តិ។ ន
សុបតីតិអាទិសុ សព្វេហិ បញ្ចទ្វារិកចិត្តេហិ ន និទ្ធុំ ឱក្កមតិ, ន កិញ្ចំ សុបិនំ
បស្សតិ។ និទ្ធាយន្តស្ស ហិ ឥន្ទ្រិយេសុ មហាបទិបតុរិយសន្នាទិឱឡារិកេហិបិ
រូចាទិបញ្ញាម្ពណេហិ យដ្តិតេសុ បឋមំ បញ្ចទ្វារិកានិ អារជ្ជនានិ ភវន្តំ
អារជ្ជេតុំ ន សក្កោន្តិ, មនោទ្វារិកមេវ អារជ្ជនំ សក្កោតិ, តស្មិញ្ច ឧប្បន្នេ
មនោទ្វារិកជវនំ ជវិត្វា ភវន្តំ ឱតរតិ។ ទុតិយវារេ បន បញ្ចទ្វារិកអារជ្ជនេសុ
យំ កិញ្ចំ យថាវហំ ភវន្តំ អារជ្ជេតិ, តតោ តទាម្ពណាបរិយោសានានិ
តំតំទ្វារិកវិចិត្តានិ យថាក្កមំ បវត្តិត្វា ភវន្តំ ឱតរតិ។ តតិយវារេ បន

មនោទ្វារការវដ្តនជវនាទិ បវត្តន្តិ, តស្មី ខណ្ឌរូបាទិបញ្ចារម្មណាវវត្តានំ
ហោតិ, សត្តោ ច និទ្ទាយ បដិពុទ្ធាតិ, ឯវំ មនោទ្វារិកចិត្តេនេវ បដិពុដ្ឋតិ។

សុបិនម្បិ ហិ តេនេវ បស្សតិ, ន បញ្ចាទ្វារិកេន, តញ្ច បនេតំ សុបិនំ
បស្សន្តោ ចត្វហិ ការណេហិ បស្សតិ ធាតុក្ខោភតោ វា អនុភូតបុព្វតោ វា
នេវតោបសំហារតោ វា បុព្វនិមិត្តតោ វា។ ឥមេសំ បន សំសគ្គសន្និទាតតោបិ
ពហុធា បបញ្ចេន្តិ។ តត្ថ យំ វាតបិត្តាទិធាតុក្ខោភតោ, អនុភូតបុព្វតោ ច
សុបិនំ បស្សតិ, ន តំ សច្ចំ។ យំ នេវតោបសំហារតោ បស្សតិ, តំ សច្ចំ វា ហោតិ
អលិកំ វា។ កុទ្ធា ហិ នេវតាវិបរីតម្បិ កត្វា ឧស្សេន្តិ។ យំ បុព្វនិមិត្តតោ
បស្សតិ, តំ ឯកន្តសច្ចមេវ ពោធិសត្តកោសលរាជាទីនំ
បញ្ចសោឡសមហាសុបិនានិវិយ។ តញ្ច បនេតំ ចតុព្វិធំ សុបិនំ សេខបុប្ផដ្ឋនាវ
បស្សន្តិ, ន អសេខា បហ័និបល្លាសត្តា។ កី បនេតំ បស្សន្តោ សុត្តោ បស្សតិ
បដិពុទ្ធា វា? កិញ្ចេត្ថ, យទិ សុត្តោ បស្សតិ, សុបិនស្ស កុសលាទិសភាវតោ,
ភវង្គស្ស ច តទកាវា អភិធម្មវិរោធា អាបដ្ឋតិ។ អថ បដិពុទ្ធា, សុបិនំ
បស្សន្តេន កតស្ស អញ្ញោហារិកស្សបិ វីតិក្កមស្ស សញ្ញោហារិកស្សេវ
ឯកន្តសាវដ្ឋត្តា អនាបត្តិ ន សិយាតិ វិនយវិរោធា អាបដ្ឋតិ។ បការន្តរោ ច
នត្ថិ, យេន សុបិនំ បស្សេយ្យាតិ សុបិនស្ស អភាវោវ អាបដ្ឋតីតិ? នាបដ្ឋតិ។
កស្មា? យស្មា កបិមិទ្ធិបរេតោ បស្សតិ “កបិមិទ្ធិបរេតោ ខោ, មហារាជ, សុបិនំ
បស្សតី” តិ (មិ. ប. ៥.៣.៥) វចនតោ, យា បន និទ្ទា មក្កជនិទ្ធាវិយ បុនប្បុនំ
កុសលាទិចិត្តវោកិណ្ឌាត្តា លហុបរិវត្តា, តំ កបិមិទ្ធិ, តេន សុត្តោ សុបិនំ
បស្សតិ, តស្មា សុបិនោ កុសលោបិ ហោតិ អកុសលោបិ,
អារវដ្ឋនតទារម្មណាវសេន អញ្ញាកតោបិ, សុបិនេ ច កតំ
កុសលាកុសលទុព្ពលតាយ បដិសន្ធិ អាកឡិវុំ ន សក្កោតិ, បវត្ត វេទនីយំ
បន ហោតិ។ “យាថាវកវត្ថុវិការវនា បញ្ញា” តិ ឯត្ថ យោ បញ្ចន្ធិវិញ្ញាណានំ

យថាវុត្តាន ហេតុកដ្ឋោ, អហេតុកដ្ឋោ... បេ... ន សុបិនំ បស្សនដ្ឋោ, សោ
យាថាវុត្តោ, តំតំយាថាវុត្តំ វិភាវេតីតិ យាថាវកវុត្តិការីនា បញ្ញា។ ឯវំ
ឯកវិជេន ញាណវុត្តិ ឯវំ វុត្តេន ឯកេន បកាវេន ឯកេន អាកាវេន,
ឯកកោដ្ឋាសេន ញាណវុត្តិ ហោតីតិ។

ឯកកំ និដ្ឋិតំ។

ទុកេសុ អត្ថជាបិកាតិ ឯត្ថ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធាវិភង្គេ វុត្តេសុ បញ្ញេសុ អត្ថេសុ
យថានុរូបំ អត្ថំ ជាបេតិ ជនេតិ បវុត្តេតីតិ អត្ថជាបិកា,
ចតុក្កមកកុសលចិត្តេសុ ចេវ អសេខានំ អភិញ្ញាសមាបត្តិនំ
បរិកម្មាធិក្ខតកាមាវចរកិរិយាចិត្តេសុ ច សម្មយុត្តា បញ្ញា។ តាសុ ហិ យស្មា
កុសលសម្មយុត្តាវ បញ្ញា អត្ថនោ អត្ថនោ ភូមិបរិយាបន្នំ វិចាកសម្ពាតំ អត្ថំ
ជាបេតិ ជនេតិ។ កាមាវចរកិរិយាសម្មយុត្តា បន បរិកម្មាធិក្ខតា
អភិញ្ញាសមាបត្តិកិរិយា អរហត្តជលសម្ពាតំ អត្ថំ ជាបេតិ ជនេតិ, តស្មា ឯតា
អត្ថជាបិកាតិ វុត្តា។ អដ្ឋកថាសុ បន ចាឡិយំ អវុត្តាបិ តិសុ ភូមិសុ
កិរិយជវេនបញ្ញា អនន្តរាធិបច្ចយវសេន អត្ថនោ អនន្តរំ កិរិយត្ថំ ជាបេតីតិ
“អត្ថជាបិកា” ត្រេវ វុត្តា។ ជាបិកត្តា បញ្ញាតិ សហជាតំ វិចាកត្ថំ ជាបេត្វា
បីតា, អត្ថនោ វា ការណេហិ ជាបិកា ជនិតា បវុត្តិតា សយម្បិ អត្ថក្ខតាតិ
ជាបិកត្តា។ ចតុក្កមកវិចាកេសុ ច កិរិយាភិញ្ញាសមាបត្តិសុ ច សម្មយុត្តា
បញ្ញា។ អដ្ឋកថាសុ បន ចាឡិយំ អវុត្តា សេសកិរិយាសម្មយុត្តាបិ បញ្ញា
យថាសកំ ការណេហិ ជាបិកា, សយញ្ញ អត្ថក្ខតាតិ “ជាបិកត្តា” ត្រេវ វុត្តា។
សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

ទុកំ និដ្ឋិតំ។

តិកេសុ បន ចិន្តាមយត្តិកេ បរតោ អធិស្វា អសុត្វា អត្ថនោ ធម្មតាយ
“ឯវំ សតិ ឯវំ ភវិស្សតិ” តិ ឯវំ ចិន្តាមយអនុតុទ្ធិយា ឧប្បាទិតា
អនវដ្ឋកម្មាយតនសិប្បាយតនវិជ្ជាជ្ជានេសុ បញ្ញា ចេវ កម្មស្សកតញ្ញាណំ,
សទ្ធានុលោមិកញ្ញាណញ្ច ចិន្តាមយា នាម បញ្ញា។ តត្ថ
វឡកិកម្មបុប្ផនឌុកកម្មាទិ ហីនព្យោវ កសិវាលិជ្ជាទិ ឧក្កជ្ជញ្ច កម្មមេវ
កម្មាយតនំ។ នឡការបេសការសិប្បាទិ ហីនព្យោវ មុទ្ធាគណនាលេខាទិ
ឧក្កជ្ជញ្ច សិប្បមេវ សិប្បាយតនំ។ នាគមណ្ឌលបរិត្តាទិ ធម្មិកវិជ្ជាវិជ្ជាជ្ជានំ។
តេសុ ចិន្តាពលេនេវ ឧប្បន្នា បញ្ញា។ ពោធិសត្តានយោ ហិ សត្តហិតាយ អធិជ្ជំ
អសុតំ តំតំអនវដ្ឋកម្មសិប្បតទុបករណាករណប្បការញ្ច ញ្ញាណពលេន
ចិន្តាត្វា និច្ឆាទេន្តិ។ នាគមណ្ឌលបរិត្តាទិវិជ្ជម្យ្យ ឧប្បាទេន្តិ, ឯវំ កតានិចិ តានិ
បុព្វេ ឧក្កល្លាត្វា ករោន្តេហិ កតសិប្បសទិសានេវ ហោន្តិ។ កម្មស្សកតញ្ញាណំ
នាម កុសលកម្មំ សត្តានំ សកំ, អកុសលំ នោ សកន្តិ ឯវំ ជាននបញ្ញា។ អថ វា
កុសលកម្មមេវ សត្តានំ សកំ តទាយត្ថវុត្តិតាយ, នាញ្ញន្តិ ឯវំ ជាននបញ្ញាបិ។
សទ្ធានុលោមិកំ ញ្ញាណន្តិវិបស្សនាញ្ញាណំ។ តំ ហិ មគ្គសច្ចស្ស
បរមត្ថសច្ចស្ស អនុលោមនតោ “សទ្ធានុលោមិក” ន្តិ វុច្ចតិ។ ឥធម្មិ ហិ
ញ្ញាណទ្វយំ បរតោ អសុត្វា ចិន្តាពលេន ឧប្បាទិតំ ចិន្តាមយញ្ញាណមេវ
ហោតិ។ ឥធម្មា ន យេសំ កេសព្វិ សត្តានំ ឧប្បជ្ជតិ, អភិញ្ញាតានំ បន
បុញ្ញវន្តានំ មហាសត្តានមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ តត្ថាបិ សទ្ធានុលោមិកញ្ញាណំ
បច្ឆិមភវិកានំ ទិដ្ឋញ្ញោវ ពោធិសត្តានំ ឧប្បជ្ជតិ វេទិតព្ពំ។ សុតមយា បញ្ញាតិ
បរតោ សុត្វា សុតវសេន ឧប្បាទិតា យថាវុត្តកម្មាយតនាទិបញ្ញាវ។ បរតោ
អសុត្វា បន កម្មាយតនាទិ បរេន កយិរមាណំ, កតំ វា ទិស្វា ឧក្កហេត្វា វា
បដិលទ្ធាបិ បញ្ញា “សុតមយា” ត្រូវ វុច្ចតិ។ តទុកយាបិ ចិន្តាមយា, សុតមយា ច
កាមាវចរាវ។ ភាវនាមយា បន បញ្ញា ចិន្តាមយវសេន, សុតមយវសេន វា

បវត្តិតកាមាវចរបុព្វភាគការណ៍ប្បត្តិយា សមុប្បន្នា
មហាគ្គតលោកុត្តរជវនបញ្ញា។

ធានមយត្តិកេ ធម្មេយ្យបរិច្ចាគវសេន បវត្តា ធានមយា,
សីលបូរណវសេន បវត្តា សីលមយា, តទុកយាបិ កាមាវចរា។ ភាវនាមយា
បនេត្ត សមថវិបស្សនាវសេន បវត្តា ចតុក្កមកបញ្ញា។ និទ្ទេសេ បនស្ស
កិញ្ញាបិ “សមាបន្នស្ស បញ្ញា”តិ (វិភ. ៧៦៨) ឯ មហាគ្គតលោកុត្តរបញ្ញាវ
វុត្តា, តថាបិ តំ ឧក្កជ្ឈវសេន វុត្តំ។ កាមាវចរានំ បន បុព្វភាគការណ៍,
អនុស្សតិឧបចារការណ៍ព្យា ភាវនាមយេ សង្កហោតិ ទដ្ឋព្វំ។ បុរិមត្តិកេ
បនេតាសំ ចិន្ទាមយេ សង្កហិតត្តា ភាវនាមយេ អសង្កហោ, តត្ថាបិ
ភាវនាពលនិប្បន្នានមេវ សង្កហោ ទដ្ឋព្វោ។

អធិសីលត្តិកេ ចាតិមោក្ខសំវរសីលំ វិបស្សនាហេតុត្តា សេសសីលតោ
អធិកំ សីលន្តិ អធិសីលំ, តស្មី សម្មយុត្តា បញ្ញា អធិសីលេ បញ្ញា។
វិបស្សនាចាទិកា បន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ សេសចិត្តេហិ អធិកត្តា អធិចិត្តំ,
តស្មី បញ្ញា អធិចិត្តេ បញ្ញា, ចិត្តសីលេន ចេត្ត សមាធិ និទ្ធិដ្ឋោ។ សវិបស្សនា
បន មគ្គជលបញ្ញា សេសាហិ អធិកត្តា អធិបញ្ញា នាម។ សា ច អធិបញ្ញាយ
បញ្ញាតិ ទេសនាយ សមរសតាយ វុត្តា។ សីលានយោ “សីលំ ចិត្តំ បញ្ញា,
អធិសីលំ អធិចិត្តំ អធិបញ្ញា”តិ បច្ចេកំ ធុរិយា ហោន្តិ។ តេសុ បុរិមា
បញ្ចសីលទសសីលានិ, វដ្តចាទិកអដ្ឋសមាបត្តិយោ,
និព្វេជភាគិយ កម្មស្សកតបញ្ញា ច យថាក្កមំ ហោន្តិ។ តេ ច ធម្មា អនុប្បន្នេបិ
តថាគតេ ពោធិសត្តានំ, តាបសបរិញ្ញាជកានំ, ចក្កវត្តិរាជាធិនញ្ច កាលេ
បវត្តន្តិ, បដិមា បន វុត្តាវសេសា ឧប្បន្នេ ឯវ តថាគតេ វិត្តាវិកា ហោន្តិ, នោ
អនុប្បន្នេតិ វេទិតព្វោ។ ឯត្ថ ច រតនត្ថយេ ធានាបចាយនាធិវសេន,

សរណាគមនសទ្ធម្មសវនាទិវសេន ច បវត្តាវិវដ្តបនិស្សយភូតា
កុសលធម្មាបិ អធិសីលអធិបញ្ញាសុ គហិតា ឯវាតិ គហេតញ្ញា។

អាយកោសល្លត្តិកេ អាយោតិ វឌ្ឍិ, សា អកុសលាទិអនត្តហានិតោ,
កុសលាទិអត្ថប្បត្តិតោ ច ទុវិជា។ អថាយោតិ អវឌ្ឍិ, សាបិ
កុសលាទិអត្តហានិតោ, អកុសលាទិអនត្ថប្បត្តិតោ ច ទុវិជា។ តេសុ
កោសល្ល, កុសលសភាវា បញ្ញា។ អថាយកោសល្ល បញ្ញាវតោ ឯវ “ឯវ
មនសិការាទិប្បវត្តិយំ អវឌ្ឍិ ឧប្បជ្ឈតិ, វឌ្ឍិ បរិហាយតី” តិ ញត្វា
តទុកយបដិបត្តិសម្ពុរតោ។ ឧថាយកោសល្លន្តិ អត្រ ឧថាយោ
អច្ចាយិកកិច្ចាទីសុ ឋានុប្បត្តិកឧថាយជាននបញ្ញា, តិវិជាបិ ចេតា
កាមាវចរបញ្ញាតិ វេទិតញ្ញា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

តិកំ ជិដ្ឋិតំ។

ចតុក្កេសុ បន បឋមេ កម្មស្សកតញ្ញាណំ សច្ចានុលោមិកំ ញ្ញាណញ្ញា
វុត្តមេវ, ឥធម បន ឋមេត្វា សច្ចានុលោមិកញ្ញាណំ សញ្ញាបិ សាសវា កុសលា
បញ្ញា កម្មស្សកតញ្ញាណន្តិ វេទិតញ្ញំ។ ចតុសុ មគ្គេសុ, ជលេសុ ច បញ្ញាវ
មគ្គសមដ្ឋិស្ស ញ្ញាណំ, ជលសមដ្ឋិស្ស ញ្ញាណញ្ញាតិ។

សច្ចចតុក្កេ អរិយមគ្គជលបញ្ញាវ ចតុសុ សច្ចេសុ ឯកបដិវេជវសេន
“ទុក្ខញ្ញាណ” ន្តិអាទិនា ចតុសុ ឋានេសុ គហិតា។ កិញ្ញាបិ ហិ
កាមាវចរញ្ញាណាម្បិ ចតុសុ សច្ចេសុ អារម្មណាវសេន បវត្តតិ,
បដិវេជកិច្ចវសេន បន ឥធាធិប្បតត្តា ចាឡិយំ តំ ន គហិតន្តិ វេទិតញ្ញំ។

ធម្មចតុក្កេ មគ្គជលេសុ បញ្ញា ធម្មញ្ញាណំ នាម។ តេសុ ហិ មគ្គញ្ញាណំ
តាវ ចតុសច្ចធម្មានំ ឯកបដិវេជវសេន ជាននតោ “ធម្មញ្ញាណ” ន្តិវុច្ចតិ។

ផលញ្ញាណំ បន និរោធសច្ចវសេន ធម្មញ្ញាណាន្តិ វេទិតតំ។ មគ្គានុភាវនិព្ពត្តំ
បន អតីតានាគតេសុ សច្ចបដិវេជនយសន្តបាលាវសេន បវត្តំ
បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ អនូយេ ញ្ញាណំ នាម។ តស្ស ច យេហិ នយេហិ អរិយា
អតីតមទ្ធានំ ចតុសច្ចធម្មំ ជានីសុ, តេបិ ឥមញ្ញោវ ចតុសច្ចំ ឯវមេវ ជានីសុ,
អនាគតមទ្ធានម្យំ ជានិស្សន្នីតិ ឯវំ ជាននវសេន បវត្តិ អាភារោ វេទិតញ្ញោ។
សរកាធិវសេន បរិច្ចបរិច្ឆេទញ្ញាណំ បរិយេ ញ្ញាណំ នាម។
ធម្មនូយបរិយញ្ញាណានិ បន វេបេត្វា សព្ពលោកិយបញ្ញាញ្ញាណាន្តិ សម្មតត្តា
សម្មតិម្ហិ ញ្ញាណាន្តិ សម្មតិញ្ញាណំ នាម។

អាចយចតុក្កេ កាមាវចរកុសលេ បញ្ញា អាចយាយ នោ អបចយាយ។ សា
ហិ ចុតិបដិសន្និ អាចិនោតិ ឯវ, នោ អបចិនោតិ។ មគ្គបញ្ញា បន អបចយាយ
នោ អាចយាយ។ រូចារូបកុសលបញ្ញា អាចយាយ ចេវ អបចយាយ ច។ សា ហិ
វិក្ខម្កនវសេន កិលេសេ ច តម្កលកេ ច វិចាកធម្ម អបចិនោតិ។ សេសា
អព្យាកតា បញ្ញា នេវាចយាយ នោ អបចយាយ។

និព្ពិនាចតុក្កេ រូចារូបបឋមជ្ឈានបញ្ញា និព្ពិនាយ នោ បដិវេជាយ។ សា ហិ
កាមវិវេកេន បត្តព្ពត្តា កិលេសនិព្ពិនាយ បវត្តតិ, អភិញ្ញាទាទកភាវំ បន
អប្បត្តតាយ នេវាភិញ្ញាបដិវេជាយ សំវត្តតិ។ ចតុត្ថជ្ឈានបញ្ញា បដិវេជាយ
នោ និព្ពិនាយ។ សា ហិ អភិញ្ញាទាទកភាវេនាបិ អភិញ្ញាភាវប្បត្តិយាបិ
បដិវេជាយ សំវត្តតិ។ បឋមជ្ឈានក្ខណោ ឯវ នីវរណានិព្ពិននត្តា នោ និព្ពិនាយ។
ទុតិយតតិយជ្ឈានបញ្ញា បន សោមនស្សសហគតតាយ
បឋមជ្ឈានសន្និស្សិតា វា អវិតក្កតាយ ចតុត្ថជ្ឈានសន្និស្សិតា វា កាតញ្ញា។
មគ្គបញ្ញា បន និព្ពិនាយ ចេវ បដិវេជាយ ច។ ឯត្ថ ហិ ចតុសច្ចបដិវេជវសេន

និព្វានាយ ចេវេតាសំ ធន្ទុភិញ្ញាប្បត្តិយា បដិវេធាយ ច សំវត្ថុនំ វេទិតព្ពំ។
សេសា លោកិយលោកុត្តរា បញ្ញា នេវ និព្វានាយ នោ បដិវេធាយ។

ហានភាគិយចតុក្កេ ហានំ ភជតីតិ ហានភាគិនី, ឯវំ សេសេសុបិ។
និព្វេធាតិ ចេត្ត អរិយមគ្គោ តន្តិព្ពត្តករិបស្សនាចាកត្តា។ និព្វេធភាគិនីតិ
ចតុសុបិ ឋានេសុ រូចារូបកុសលបញ្ញាវ វុត្តា។ តានិ ហិ អត្តនោ សភាវា
បរិហាយិត្វា ហេដ្ឋា ឌីរោហណាបច្ចយភូតា ហានភាគិនី។
ឧបនិជ្ឈានបច្ចយភូតា វិសេសភាគិនី, តំ បន ឈាននិកន្តិយា ពលវេតាយ
វិសេសំ, ហានី វា អនុស្សក្កិត្វា ឋិតិកោដ្ឋាសិកា ឋិតិភាគិនី,
អរិយមគ្គបទដ្ឋានិបស្សនាចាកភូតាវ និព្វេធភាគិនី ច ហោន្តិតិ វេទិតព្ពំ។

ចតស្សោ បដិសម្ពិទាតិ អត្តធម្មនិរុត្តិបដិភានបដិសម្ពិទាវ។ ចតស្សោ
បដិបទាតិ ទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញាទយោ ហេដ្ឋា វុត្តាវ។ ចត្តាវ អារម្មណានីតិ
បរិត្តា, បរិត្តារម្មណាតិអាទិកា ហេដ្ឋា វុត្តនយាវ។ ជរាមរណាទិចតុក្កេសុបិ
មគ្គញ្ញាណាវសេនេវ ចតស្សោ យោជនា វុត្តា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ចតុក្កំ និដ្ឋិតំ។

បញ្ចកេសុ បន បញ្ចន្តិកោ សម្មាសមាធិតិ ឋិតិជរណាតា សុខជរណាតា
ចេតោជរណាតា អាលោកជរណាតា បច្ចវេក្ខណានិមិត្តន្តិ ឯវំ ចាឡិយំ វុត្តេហិ
បញ្ចហិ ញ្ញាណាដ្ឋេហិ សមន្នាគតោ សមាធិ។ តត្ថ ឋិតី ជរមាណា ឧប្បជ្ជតីតិ
ទ្វីសុ ឈានេសុ បញ្ញា ឋិតិជរណាតា នាម, សុខំ ជរមាណា ឧប្បជ្ជតីតិ តីសុ
ឈានេសុ បញ្ញា សុខជរណាតា នាម។ បរេសំ ចេតោជរមាណា ឧប្បជ្ជតីតិ
ចេតាបរិយញ្ញាណំ ចេតោជរណាតា នាម។ អាលោកជរណោ ឧប្បជ្ជតីតិ
ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណំ អាលោកជរណាតា នាម។ បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ

បច្ចវេក្ខណានិមិត្តំ នាម។ ឯត្ថ ច បីតិជរណតា, សុខជរណតា ច ទ្វេ ចាតាវិយ,
ចេតោជរណតា, អាណេកជរណតា ច ទ្វេ ហត្ថាវិយ, បច្ចវេក្ខណានិមិត្តំ សីសំ
វិយ, អភិញ្ញាចាទកជ្ឈានំ មជ្ឈិមកាយោវិយ។ ឥតិ ភគវា បញ្ចង្គិកំ
សម្មាសមាធិ អង្គបច្ចង្គសម្បជ្ជំ បុរិសំវិយ កត្វា ទស្សេតិ។ ឥមិនា ច សមាធិនា
អង្គានិ បញ្ចញ្ញាណង្គានិ វុត្តានីតិ វេទិតព្ពានិ។

បញ្ចញ្ញាណិកោ សម្មាសមាធិតិ -

“អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេវ អាយតិញ្ច សុខវិចារកោ”តិ
បច្ចត្តញ្ញេវ ញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ, ‘អយំ សមាធិ អរិយោ និរាមិសោ’តិ... បេ....
‘មហាបុរិសសេវិតោ’តិ... បេ.... ‘សន្តោ បណីតោ បដិបស្សន្ធិលទ្ធោ
ឯកោទិភាវាធិគតោ ន សសង្ខារនិក្ខយ្យវារិតគតោ’តិ... បេ.... ‘សោ ខោ
បនាហំ ឥមំ សមាធិ សតោវ សមាបជ្ឈាមិ, សតោ វុដ្ឋហាមី’តិ បច្ចត្តញ្ញេវ
ញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ”តិ (វិក. ៨០៤) -

ឯវំ ចាឡិយំ វុត្តហិ បញ្ចហិ បច្ចវេក្ខណញ្ញាណេហិ យុត្តោ
អរហត្តជលសង្ខារោ សមាបត្តិជលសមាធិ។ សោ ឯវំ ហិ អប្បិទប្បិទក្ខណោ
សុខត្តា បច្ចុប្បន្នសុខោ, បុរិមោ បុរិមោ បច្ចិមស្ស បច្ចិមស្ស សមាធិសុខស្ស ចេវ
អត្តនា សមុដ្ឋាបិតម្បិ បណីតរូបេន ដុដ្ឋសកលកាយតាយ
ជលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតកាលេ អតិបណីតំ កាយវិញ្ញាណសុខស្ស បច្ចយត្តា
អាយតី សុខវិចារកោ ឧប្បជ្ជតិ, ឥមិនាបិ បរិយាយេន អាយតី សុខវិចារកោតិ
ឯកំ អង្គំ, កិលេសេហិ អារកត្តា អរិយោ កាមាមិសវដ្ឋាមិសលោកាមិសានំ
អភាវា និរាមិសោតិ ឯកំ, ពុទ្ធាធិហិ មហាបុរិសេហិ សេវិតត្តា
អកាបុរិសសេវិតោតិ ឯកំ, អង្គារម្ពណោ សន្តតាយ,
សត្តកិលេសទរជសន្តតាយ ច សន្តោ អតប្បនីយជ្ជេន បណីតោ

កិលេសបដិបស្សន្តិការវស្ស លទ្ធា បដិបស្សន្តលទ្ធា ឯកោទិការវេន ច
អនិគតោ អប្បគុណសាសវសមាធិរិយ សសង្ខារេន សប្បយោគេន
បច្ចនីកធម្មេ និគ្គយ្ហ កិលេសេ វាវេត្វា អននិគតត្តា ន
សសង្ខារនិគ្គយ្ហវាវេតតតោ។ បុគ្គលស្សាយំ សមាធិតិ វេទីណាសវស្ស
សតិវេបុល្លប្បត្តិយា យថាបរិច្ឆិទ្ធកាលវសេន ឥមំ សមាធិ សតោវ សមាបដ្ឋតិ,
ឧដ្ឋហតិ ចាតិ ឯកមផ្គន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្កេហិ សញ្ញាការតោ យុត្តត្តា
“បញ្ចញ្ញាណិកោ សម្មាសមាធិ”តិ វុច្ចតិ។

បញ្ចកំ និដ្ឋិតំ។

ធរក្កេ ធរសុ អភិញ្ញាសុ បញ្ញាតិ ឥទ្ធិវិទេ ញ្ញាណំ, ទិព្វសោតធាតុយា ញ្ញាណំ,
ចេតោបរិយេ ញ្ញាណំ, បុព្វេនិវាសានុស្សតិយំ ញ្ញាណំ, ចុត្វបចាតេ ញ្ញាណំ,
អាសវានំ ខយេ ញ្ញាណានិ វេទី វុត្តានិ ធម្មភិញ្ញាចិត្តសម្មយុត្តានិ ញ្ញាណានិ។
តេសុ បច្ឆិមំ លោកុត្តរំ, សេសានិ រូចាវចរបញ្ចមជ្ឈានិកានីតិ។

ធរក្កេ និដ្ឋិតំ។

សត្តកេ សត្តសត្តតិ ញ្ញាណាវុត្តនីតិ “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ
បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ ឯកំ, “អសតិ អវិជ្ជាយ នត្តិ សង្ខារា”តិ ឯកន្តិទ្វេ
ញ្ញាណានិ, វេទី អតីតេបិ ទ្វេ, អនាគតេបិ ទ្វេតិ ធរ, តំ ធរព្វធម្មិ ញ្ញាណំ
“ខយេធម្ម”ន្តិអាទិនា បច្ចវេក្ខណញ្ញាលោន សទ្ធិ សត្ត ញ្ញាណានិ។ វេទី
សេសេសុបិ ជាតិបរិយោសានេសុ ចាតិ វេទី ឯកាទសសុ បដិច្ចសមុប្បាទង្កេសុ
បច្ចេកំ កាលត្ថយេបិ អន្ធយព្យតិវេកញ្ញាណំ តេសំ វេទី ធម្មស្សនញ្ញាណាស្ស ច
វសេន សត្ត សត្ត កត្វា សត្តសត្តតិ ញ្ញាណានិ។

សត្តកំ និដ្ឋិតំ។

អង្គកំស្រីត្រាយចេញ។

នរកេ នវសុ អនុបុត្តវិហារសមាបត្តិសុ បញ្ញាតិ និរោធសមាបត្តិ
សមាបជ្ជន្តស្ស អនុបដិចាជិយាវិហាតត្ថតោ ឧប្បានេតត្ថតោ
អនុបុត្តវិហារសម្ពាតាសុ រូចារូបសមាបត្តិសុ សម្បយុត្តា អដ្ឋ បញ្ញា ចេវ
តទនន្តរំ និរោធំ ជុសិត្វា វុដ្ឋិតស្ស និរោធំ សន្តតោ បច្ឆវេក្ខណាញាណញាតិ
នវ។

၎င်းကံ နှင့် နှိုင်း

ឧសកេ តថាគតស្សតិ យថា វិបស្សីអាធម្មោ បុព្ពកា ឥសយោ អាគតា,
តថា អាគតស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ តថាគតពលានីតិ អញ្ញេហិ អសាធារណានិ
តថាគតស្សេវ ពលានិ, យថា វា បុព្ពតុទ្ធានំ ពលានិ បុញ្ញស្សយសម្មត្តិយា
អាគតានិ, តថា អាគតានិ ពលានីតិបិ អត្ថោ។ តត្ថ ធុរិធំ តថាគតស្ស ពលំ
កាយពលំ, ញាណពលញ្ច។ តេសុ កាយពលំ ហត្ថិ កុលានុសារេន វេទិតញ្ចំ។
វុត្ថំ ហេតុំ ចោរាណេហិ -

“កាឡាវកញ្ច កង្កែប្បុរ្យ, បណ្ណាវ តម្កប្បិដ្ឋលំ;

កន្លងមកយើងបានឮ, ឧទាសន៍ជនឆ្មាំមេ ធុសា”តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ៧៦០; ម. ជំ.

អង្គ. ១.១៤៨; សំ. និង អង្គ. ២.២.២២; អ. និង. ១០.២១; ឧទា. អង្គ. ៧៥; ពុ. វិ.

អង្គ. ១.៣៩; បដិ. ម. អង្គ. ២.២.៤៤; ច្បង្គនិ. អង្គ. ៨១);

ឥមាធិហិ ធន ហត្ថិកុលានិ។ តត្ថ កាឡាវកន្តិ បកតិហត្ថិកុលំ, យំ
ធនន្នំ បុរិសានំ កាយពលំ, តំ ឯកស្ស កាឡាវកហត្ថិនោ ពលំ, យំ តេសំ
ធនន្នំ ពលំ, តំ ឯកស្ស គង្គេយ្យស្ស, តេសំ ធនន្នំ បណ្ណាស្ស, តេសំ ធនន្នំ
តម្លស្ស, តេសំ ធនន្នំ បិដ្ឋលស្ស, តេសំ ធនន្នំ គន្ធហត្ថិនោ, តេសំ ធនន្នំ

មង្គលស្ស, តេសំ ទសន្នំ ហេមស្ស, តេសំ ទសន្នំ ឧបោសថស្ស, តេសំ ទសន្នំ
ពលំ ធន្តន្តស្ស, យំ ទសន្នំ ធន្តន្តានំ ពលំ, តំ តថាគតស្ស នារាយណាពលន្តិ
វុច្ចតិ។ តទេតំ បកតិហត្ថិគណនាយ ហត្ថិនំ កោដិសហស្សំ,
បុរិសគណនាយ ទសន្នំ បុរិសកោដិសហស្សានំ ពលំ ហោតិ។ ឥទំ តាវ
តថាគតស្ស កាយពលំ។ យានិ បន ទសពលចតុវេសារដ្ឋាធិនិ អនេកានិ
ព្រាណសហស្សានិ, ឯតំ ព្រាណាពលំ នាម។ ឥធាបិ ព្រាណាពលមេវ
អធិប្បេតំ។ ព្រាណាញិ អកម្មិយដ្ឋេន, ឧបត្ថម្ភនដ្ឋេន ច ពលន្តិ វុត្តំ។

យេហិ ពលេហិ សមន្នាគតោតិ យេហិ ទសហិ ព្រាណាពលេហិ ឧបេតោ។
អាសកណ្ណានន្តិ សេដ្ឋដ្ឋានំ។ អបិច គវ៌សតដេដ្ឋកោ ឧសភោ,
គវ៌សហស្សដេដ្ឋកោ វសភោ។ វជសតដេដ្ឋកោ វា ឧសភោ,
វជសហស្សដេដ្ឋកោ វសភោ, សត្តគវ៌សេដ្ឋា និសភោ, សេតោ ចាសាធិកោ
មហាការវហោ សត្តបរិស្សយសហោ អសនិសតសន្នេហិបិ អកម្មនិយោ
និសភោ, សោ ឥធ ឧសភោតិ អធិប្បេតោ។ ឥទម្បិ ហិ តស្ស បរិយាយវចនំ។
ឧសភស្ស ឥទន្តិ អាសកំ។ ហ្មានន្តិ តស្ស និសភពលសមន្នាគតស្ស ចត្វហិ
ចាទេហិ បថវី ឧប្ប័ឡេត្វា អចលដ្ឋានំ, ឥទំ បន អាសកំ វិយាតិ អាសកំ។ យថេវ
ហិ និសភសន្ន្តោតោ ឧសភោ ឧសភពលេន សមន្នាគតោ ចត្វហិ ចាទេហិ បថវី
ឧប្ប័ឡេត្វា អចលដ្ឋានេន តិដ្ឋតិ, ឯវំ តថាគតោបិ ហិ ទសពលសមន្នាគតោ
ចតុវេសារដ្ឋចាទេហិ អដ្ឋបរិសបថវី ឧប្ប័ឡេត្វា សនេវកេ លោកេ កេនចិ
អប្បជំសិយោ អចលេន ហ្មានេន តិដ្ឋតិ, តព្វោស បដិជាតាតិ ឧបកច្ឆតិ ន
បច្ឆក្ខាតិ អត្តនិ អាហេបេតិ, តេន វុត្តំ “អាសកំ ហ្មានំ បដិជាតាតិ”តិ (វិភ. ៧៦០)។

បរិសាស្វតិ អដ្ឋសុ បរិសាសុ។ សីហនាទំ នទតីតិ សេដ្ឋនាទំ អភីតនាទំ,
សីហនាទសទិសំ វា នាទំ នទតិ។ អយមត្ថោ សីហនាទសុត្ថេន ធិបេតព្វោ។

យថាវា សីហោ សហនតោ ច ហននតោ ច “សីហោ”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ តថាគតោបិ
លោកធម្មានំ សហនតោ, បរហ្មវាធានញ្ច ហននតោ “សីហោ”តិ វុច្ចតិ, តស្ស
នាទំ នទតិ។

ព្រាហ្មចក្កន្តិអាទីសុ ព្រាហ្មន្តិ ឧត្តមំ វិសុទ្ធាំ។ ចក្ក-សន្នោ បនាយំ “ចត្តារិមាទិ,
ភិក្ខុវេ, ចក្កានិ, យេហិ សមន្នាគតានំ ទេវមនុស្សាន”ន្តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៣១)
សម្បត្តិយំ ទិស្សតិ។ “ចាទតលេសុ ចក្កានិ ជាតានី”តិអាទីសុ (ធី. និ. ២.៣៥;
៣.២០៤; ម. និ. ២.៣៨៦) លក្ខណោ។ “ចក្កំវ វហតោ បទ”ន្តិ (ធជ. ប. ១) ឯត្ថ រថង្គោ
“ចតុចក្កំ នវទ្វារ”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៩) ឯត្ថ ភិយាបថេ។ “ចក្កំ បវត្ថយ
សត្តចាលីន”ន្តិ (ជា. ១.៧.១៤៩) ឯត្ថ ធានេ។ “ទិព្វំ ចក្ករតនំ ចាតុរហោសី”តិ (ធី.
និ. ៣.៨៥) ឯត្ថ រតនចក្កេ។ “ឥន្ទ្រាហតស្ស ចោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្តកេ”តិ
(ជា. ១.១.១០៤; ១.៥.១០៣) ឯត្ថ ឧរចក្កេ។ “ឧរហិយន្តេន ចេបិ ចក្កេនា”តិ (ធី. និ.
១.១៦៦) ឯត្ថ បហរណចក្កេ។ “អសនិចក្ក”ន្តិ (ធី. និ. ៣.៦១; សំ. និ. ២.១៦២) ឯត្ថ
អសនិមណ្ឌលេ។ “មយា បវត្ថិតំ ចក្ក”ន្តិ (សុ. និ. ៥៦២) ឯត្ថ ធម្មចក្កេ។ ឥធម បន
ធម្មចក្កេ បវត្ថតិ។

ធម្មចក្កញ្ច ធុរិធំ ហោតិ បដិវេធស្វាណញ្ច ទេសនាស្វាណញ្ច។ តត្ថ
បញ្ញាបភាវិតំ អត្តនោ អរិយជលាវហំ លោកុត្តរំ បដិវេធស្វាណំ,
ករុណាបភាវិតំ សាវកានំ អរិយជលាវហំ កាមាវចរំ ទេសនាស្វាណំ,
ឧភយម្បិ បនេតំ អញ្ញេហិ អសាធារណំ ពុទ្ធានញ្ញេវ ឱរសស្វាណំ, តំ បវត្តេតិ
ឧប្បាទេតិ វិភាវេតិ វិត្តារិកំ ករោតីតិ អត្តោ។

ឥនានិ យានិ ទស ញ្ញាណានិ អាទិតោ “តថាគតពលានី”តិ និក្ខិត្តានិ, តានិ
វិត្តារេតុំ “កតមាទិ ទស? ឥធម តថាគតោ”តិអាទិមាហា។ តត្ថ ហ៊ានញ្ច
ហ៊ានតោតិ ការណាញ្ច ការណតោ។ ការណំ ហិ យស្មា តត្ថ ដលំ តិដ្ឋតិ

តទាយត្តវុត្តិតាយ ឧប្បជ្ជតិ ថេវ បវត្តតិ ច, តស្មា ឋានន្តិវុត្តតិ។ អដ្ឋានញា
អដ្ឋានតោតិ អការណាញា អការណាតោ។ យម្បីតិ យេន ញាណេន យថាភូតំ
បជាធាតិ, ឥទម្បី ឋានាឋានញាណំ តថាគតស្ស តថាគតពលំ នាម ហោតីតិ
អត្តោ។ ឯវំ ឧបវិបិ សព្ពត្ត យោជនា វេទិតញា។ កថំ បនេត្ត ភគវា ឋានញា
ឋានតោ, អដ្ឋានញា អដ្ឋានតោ យថាភូតំ បជាធាតីតិ? អដ្ឋានមេតំ
អនវកាសោ, យំ ទិដ្ឋិសម្បជ្ជោ បុគ្គលោ កញ្ចិ សម្ពាវំ និច្ចតោ ឧបគច្ឆយ្យ... បេ....
កញ្ចិ ធម្មំ អត្តតោ ឧបគច្ឆយ្យ, មាតវំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, បិទវំ... បេ.... អវហន្តំ
ជីវិតា វោរោបេយ្យ, បទុដ្ឋចិត្តេន តថាគតស្ស លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យ, សង្ឃំ
ភិទ្ទេយ្យ, អញ្ចំ សត្តារំ ឧទ្ទិសេយ្យ, អជ្ឈមំ ភវំ និព្ពត្តេយ្យ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ,
បុព្វជ្ជនោ បនេតំ សព្ពំ ករេយ្យាតិ ឋានមេតំ វិជ្ជតីតិ បជាធាតិ, តថា យំ
ឯកិស្សា លោកធាតុយា ទ្វេ អវហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា អបុព្វំ អចរិមំ ឧប្បជ្ជេយ្យំ,
តថា ទ្វេ រាជាណោ ចក្កវត្តំ ឧប្បជ្ជេយ្យំ, នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ, ឯកោ បន ឧប្បជ្ជតិ,
ឋានមេតំ វិជ្ជតីតិ បជាធាតិ, តថា យំ កាយទុច្ឆរិតានំ តិណ្ណំ ទុច្ឆរិតានំ ឥដ្ឋោ
វិចារកោ, សុចរិតានញា អនិដ្ឋោវិចារកោ និព្ពត្តេយ្យាតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ,
តត្ថិបរីតោ បន នេសំ វិចារកោ និព្ពត្តេយ្យាតិ ឋានមេតំ វិជ្ជតីតិ, យេ យេ ធម្មា
យេសំ យេសំ ធម្មានំ ហេតុ បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ ឋានំ, ឥតវេ អដ្ឋានន្តិ
យថាភូតំ បជាធាតិ, ឯត្ថ បនាយំ សង្ខេបតោ អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ។ “សុខតោ
ឧបគច្ឆយ្យ” តិ ឥទំ “ឯកន្តសុខី អត្តា” តិ អាទិនា (ម. និ. ៣. ២៧)
ទិដ្ឋិវិបល្លាសវសេន សុខតោ គាហំ សន្ធាយ វុត្តំ, សញ្ញាចិត្តវិបល្លាសវសេន
បន អរិយសាវកោបិ កិលេសបរិឡាហាភិក្ខុតោ មត្តហត្ថិបរិតាសិតោវិយ,
សុចិកាមោ គូថកូបំវិយ កញ្ចិ សម្ពាវំ សុខតោ ឧបគច្ឆតិ, អត្តតោ
ឧបគមនវារេ កសិណាទិបណ្ណាត្តិយា, និព្ពានស្ស ច សង្កណ្ឌានត្ថំ “សម្ពាវ” ត្ថិ
អវត្វា “កញ្ចិ ធម្ម” ត្ថិ វុត្តំ។

មាតរន្ត្រីអាទិសុ កិញ្ចាបិ អរិយសាវកោ សីសន្នេនំ ចាបុណន្តោបិ
កុន្តកិបិល្លិកំ ឧទាធាយ ចាលាភិចាតំ, អធិន្នាធានាទិសុ វា យំ កិញ្ចា ឧច្ឆរិតំ
អធាយហេតុក្ខតំ កាតុំ ភវន្តរេបិ ន សក្កោតិ, បុព្វជ្ជនភាវស្ស បន
មហាសាវជ្ជតាទស្សនត្ថមេត្ថ បញ្ចានន្តិយានេវ ឧទ្ធជានិ។ សាវន្នោ ហិ
បុព្វជ្ជនភាវោ, យត្រ ហិ នាម អាណន្តិយានិបិ ករិស្សតីតិ។ ឯត្ថ ច
មនុស្សក្ខតស្សេវ មនុស្សក្ខតំ ជនិកំ មាតរំ, បិតរំ វា អបិ បរិវត្តលិដ្ឋំ ជីវិតា
វោរោបេន្តស្ស កម្មំ អាណន្តិយំ ហោតិ។ តិរច្ឆានក្ខតំ បន មាតរំ, បិតរំ វា សយំ វា
តិរច្ឆានក្ខតោ មនុស្សក្ខតំ, តិរច្ឆានក្ខតំ វា ជីវិតា វោរោបេន្តោ អាណន្តិយំ ន
ដុសតិ, កម្មំ បន ភារិយំ, អាណន្តិយំ អាហារេវ តិដ្ឋតិ។ អរហន្តម្យិ
មនុស្សក្ខតមេវ ឃាតេន្តោ អាណន្តិយំ ដុសតិ។ តស្ស ច បុព្វជ្ជនកាលេ បហារំ
ទត្វា អរហន្តំ បត្វា តស្មី តេនេវ រោគេន មតេបិ អរហន្តយាតកោ ហោតិ, ន
យក្ខក្ខតំ អរហន្តំ, សេសអរិយបុគ្គលេ វា មនុស្សក្ខតេបិ ឃាតេន្តោ, កម្មំ បន
អាណន្តិយសទិសំ ហោតិ។ យំ បន បុព្វជ្ជនកាលេ ទិន្នំ ទានំ អរហន្តំ បត្វា
បរិភូញ្ចតិ, បុព្វជ្ជនស្សេវ តំ ទិន្នំ ហោតិ, សេសអរិយបុគ្គលេ មារេន្តស្ស
អាណន្តិយំ នត្ថិ, កម្មំ បន គរុកំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច ឯឡ កាទិចតុក្កំ វេទិតព្វំ -
“ឯឡ កំ មារេមី”តិ ហិ អភិសន្និទា ឯឡ កដ្ឋានេ និបន្នំ មាតរំ, បិតរំ, អរហន្តំ វា
មារេន្តោ អាណន្តិយំ ដុសតិ, ឯឡ កាភិសន្និទា វា មាតាទិអភិសន្និទា វា ឯឡ កំ
មារេន្តោ អាណន្តិយំ ន ដុសតិ, មាតាទិអភិសន្និទា តេ វេ មារេន្តោ ដុសតេវ។
ឯស នយោ ចោរចតុក្កាទិសុបិ។

លោហិតុប្បាទេ តថាគតស្ស អភេដ្ឋកាយតាយ កុទ្ធិចិត្តស្ស បរស្ស
ឧបក្កមេន ចម្មន្នេនា, លោហិតបក្សវណំ វា នត្ថិ, ទេវទត្តេន បន
បរិទ្ធសិលាតោ ភិដ្ឋិត្វា គតសក្ខលិកប្បហារេន វិយ សរីរស្ស អន្តោយេវ
ឯកស្មី វានេ យថា ឧទ្ធិកមក្ខិកាបិវនមត្តម្យិ លោហិតំ វិសមំ សមោសរតិ,

តថា ករោន្តស្ស អានន្តរិយំ ហោតិ, ន បន ជីវកស្សេវ មុនុចិត្តេន ទុដ្ឋលោហិតំ
និហរិត្វា ជាសុកំ ករោន្តស្ស, បុញ្ញមេវ បនស្ស ហោតិ, បរិនិព្វតេ ភគវតិ
ចេតិយំ ភិទ្ធព្ពស្ស, ពោធិំ ជិន្ធព្ពស្ស, ធាតុសុ ឧបក្កមន្តស្ស ច អានន្តរិយំ ន
ហោតិ, កម្មំ បន អានន្តរិយសទិសំ ហោតិ។ ពោធិវុក្ខស្ស បន ជ្វបំ វា សធាតុកំ
បជិមំ វា ពាធយមាណំ សាខំ, ចេតិយវត្ថុំ ភិទ្ធព្ពត្វា កច្ឆន្តំ ពោធិមូលញ្ចា ជិន្ធព្ពត្វា
ហរិតុំ វដ្តតិ។ សចេបិ សាខាយ និលីនា សកុណា ចេតិយេ វច្ឆំ ចាតេន្តិ, ជិន្ធព្ពតុំ
វដ្តតិ។ បរិភោគចេតិយតោ ហិ សរីរចេតិយមេវ មហន្តតរំ។ ធាតុនិធានហិតំ
បជិមាយរំ វា ពោធិយរំ វា ពាធព្ពំ សាខំ ជិន្ធព្ពតុំ ន វដ្តតិ, ឌីជាហារណាសាខំ,
បនស្ស បូតិជ្ជានំ វា ជិន្ធព្ពតុំ វដ្តតិ, សរីរបជិជគ្គនេវិយ បុញ្ញមេវ ហោតិ។

សង្ឃកេនេ សមាណសំវាសសីមាយ សមាណសំវាសកេ សង្ឃេ ឯកតោ បិតេ
វិសុំ វគ្គសង្ឃំ គហេត្វា បញ្ចហិ ការណេហិ សង្ឃំ ភិទ្ធព្ពស្ស សង្ឃកេនោ ហោតិ
អានន្តរិយ កម្មញ្ចា។ វុត្ថំ ហេតុំ “បញ្ចហិ, ឧចាលិ, អាគារេហិ សង្ឃោ ភិទ្ធព្ពតិ។
កតមេហិ បញ្ចហិ? កម្មេន ឧទ្ទេសេន វេហារន្តោ អនុស្សាវនេន
សលាកក្កាហោនា”តិ (បរិ. ៤៥៨)។ តត្ថ កម្មេនាតិ អបលោកនាទីសុ ចតុសុ
អញ្ញាតវេន កម្មេន។ ឧទ្ទេសេនាតិ ចាតិមោក្ខទ្ទេសេន។ វេហារន្តោ កថយន្តោ
តាហិ តាហិ ឧបបត្តិហិ “អធម្មំ ធម្មោ”តិអាទីនិ អជ្ឈាវស ភេទករវត្ថុនិ
ទីបេន្តោ។ អនុស្សាវនេនាតិ “ននុ តុម្ពេ ជានាថ មយ្ហំ ពហុស្សុតាទិការំ, កថំ ហិ
នាម មាទិសោ ឧទ្ធម្មំ ឧត្តនយំ សត្តសាសនំ កាហាយ្យ, កិមហំ អចាយតោ ន
កាយាមី”តិអាទិនា នយេន កណ្ណាមូលេ វចីភេទំ កត្វា អនុស្សាវនេន។
សលាកក្កាហោនាតិ ឯវំ វេហារាអនុស្សាវនេហិ តេសំ ចិត្តំ ឧបត្ថម្ភេត្វា
អនិវត្តិធម្មំ កត្វា “កណ្ណាថ ឥមំ សលាក”ន្តិ សលាកក្កាហោន។

ឯត្ថ ច កម្មមេវ ឧទ្ទេសោ វា បមាណំ, វេហារាណុស្សាវនេសលាកក្កាហា បន
បុព្វភាគា។ តេសុ និប្បន្នេសុបិ អភិន្នោវ ហោតិ សង្ឃោ។ យទា បន
វេហារាណុស្សាវនេហិ ចត្តារោ វា អតិរេកេ វា ភិក្ខុ សលាកំ គាហោត្វា វគ្គំ សង្ឃំ
គហោត្វា វិសុំ កម្មំ វា ឧទ្ទេសំ វា ករោតិ, តទា សង្ឃោ ភិន្នោ នាម ហោតិ។
អភេទបុរេក្ខារស្ស បន សមគ្គសញ្ញាយ វដ្ឋតិ។ សមគ្គសញ្ញាយ ហិ ករោន្តស្ស
នេវ ភេទោ ហោតិ, ន អានន្តរិយំ, តថា តតោ ឧបវិសាយ ករោន្តស្ស។ វុត្ថំ
ហេតុំ “ឯកតោ, ឧបាលិ, ចត្តារោ ហោន្តិ ឯកតោ ចត្តារោ, នវមោ
អនុស្សាវេតី” តិអាទិ (ចូឡវ. ៣៥០)។

ឥមេសុ បន បញ្ចសុ អានន្តរិយេសុ សង្ឃភេទោ វចីកម្មំ, សេសានិ
កាយកម្មានិ, សញ្ញានេវ ខោ តានិ កាយទ្វារតោបិ វចីទ្វារតោបិ សមុជ្ឈហន្តិ។
សង្ឃភេទោបិ ហិ ហត្ថមុទ្ធាយ ភេទំ ករោន្តស្ស កាយទ្វារតោបិ សមុជ្ឈាតិ,
សង្ឃភេទោ ចេត្ត កប្បជ្ជិតិយោ។ កប្បវិទាសេ វេ ហិ សង្ឃភេទតោ មុច្ចតិ,
សេសានំ បន តថា និយមោ នត្ថិ។ យេន ច បញ្ចបេតានិ កម្មានិ កតានិ ហោន្តិ,
តស្ស សង្ឃភេទោវ និរយេ វិបច្ចតិ, សេសានិ “អហោសិ កម្មំ នាហោសិ
កម្មវិចាគោ” តិ វេមាទីសុ សង្ឃំ គច្ឆន្តិ។ សង្ឃភេទាភាវេ លោហិតុប្បាទោ,
តទភាវេ អរហន្តយាតោ, តទភាវេ មាតុយាតោ, បិតុយាតោ វា, តស្មិម្បិ
សីលសម្បទ្គតវេ។ បុរិមានិ ចេត្ត ចត្តារិ សព្វេសំ គហជ្ជបព្ពជិតានំ
សាធារណានិ, សង្ឃភេទោ បន បកតត្ថស្ស ភិក្ខុនោវ, អសាធារណោ
អញ្ញេសំ, ភិក្ខុនិបិ ហិ សង្ឃំ នភិន្នតិ, បកេវ ឥតវេ។ បញ្ចបិ ចេតានិ
ទុក្ខវេទនាសម្បយុត្តានិ, ទោសមូលានិ ចាតិ វេទិតព្ពានិ។

អជ្ជមំ ភវំ និព្វត្តយ្យាតិ ឯត្ថ អរិយសាវកស្ស អជ្ជមភវាគហណំ កេន
និយាមិតន្តិ? វិបស្សនាយ។ យស្ស ហិ សា តិក្ខា, សោ ឯកំ វេ ភវំ និព្វត្តិត្វា

អរហន្តំ បត្វា ឯកតីដី ឆាម ហោតិ។ យស្ស មន្ទា, សោ ទុតិយេ... បេ... ឆដ្ឋេវា
ភវេ អរហន្តំ បត្វា កោលំកោលោ ឆាម ហោតិ។ យស្ស បន អតិមន្ទា, សោ
សត្តមំ ភវំ ឆាតិក្កមតិ, តត្ថ និយមេន អរហន្តំ ចាបុណ្ហាត្វា សត្តក្ខត្តបរមោ
ឆាម ហោតិ។ សចេបិ ហិស្ស សត្តមេ ភវេ និទ្ធីំ ឌីក្កន្តស្ស មត្តកេ អសនិ វា
បព្ពតក្ខដោ វា បតេយ្យ, តស្មិម្បិ កាលេ អរហន្តំ បត្វាវ បរិនិព្វាតិ។
ឧត្តមកោដិយា ហិ សត្តមភវានតិក្កមនញ្ញោវ សន្ទាយេវ “និយតោ
សម្មោធិបរាយណោ” តិ (ម. និ. ១.៦៦; ២.១៦៩; សំ. និ. ៥.៩៩៨) វុត្តាតិ។

ឯកិស្សា លោកឆាតុយា ទ្វេ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធាតិអាទិសុ
ធនសសហស្សចក្កវាឡ្យសម្ពាតំ ជាតិខេត្តំ ឯកា លោកឆាតុ ឆាម
អាណាវិសយខេត្តសុ ពុទ្ធប្បត្តិសង្គាយ ឯវាកាវតោ។ តត្ថ ទិដ្ឋំ ពុទ្ធានំ
ឧប្បត្តិបដិសេធំ អកត្វា ជាតិខេត្ត ឯវ កតោ។ បេបត្វា ឥមំ ចក្កវាឡ្យ អញ្ញស្មី
ចក្កវាឡ្យ ពុទ្ធា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ ពុទ្ធត្ថហេតុនំ អនាធិពុទ្ធបរម្មរាជិនំ តថាភាវា។
តតោ ឯវ ហិ សត្តា និវរសេសតោ និព្ពតិ ន ចាបុណ្ហាត្វា យទិ ហិ
សព្វចក្កវាឡ្យសុ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, សព្វេ សត្តា ឥតោ បុព្វេ និវរសេសតោ និព្ពតិ
ចាបុណ្ហេយ្យំ, ន ច តំ អត្ថិ, តស្មា អនាធិពុទ្ធបរម្មរាយ
វិវដ្តបនិស្សយសម្មន្ទានំ និវាសក្ខតេ ឥមស្មី ចក្កវាឡ្យ ឯវ ឧប្បជ្ឈន្តិ វេទិតញ្ញា។
តេ ចេត្តាបិ ទុល្លភា, តេសំ ទុល្លភត្តា ឯវេត្ថ កប្បានំ អសន្ទៀយ្យម្បិ
ពុទ្ធប្បាធរហិតំ ហោតិ។ យទិ ច តេ សុលភា ភវេយ្យំ, ឯកស្មី
វិវដ្តជ្ជាយិ អសន្ទៀយ្យេ ចតុសដ្ឋិពុទ្ធានម្បិ ឧប្បជ្ឈន្តំ សក្កា ភវេយ្យ
អន្តរកប្បស្ស ពុទ្ធន្តរត្តា។ ភទ្កកប្បេសុ ចេត្ថ បញ្ចា ពុទ្ធា ឯវ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ កថំ
បនេត្តាបិ ទុល្លភត្តា ចក្កវាឡ្យន្តរេសុ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, ពុទ្ធានញ្ច ទុល្លភតា
ការណាទុល្លភតាយ, តស្មា ឥមស្មីញ្ញោវ ចក្កវាឡ្យ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈន្តិ ឯត្តាបិ ន
នេវព្រហ្មលោកេសុ, មនុស្សលោកេ ឯវ បន ឧប្បជ្ឈន្តិ ឯត្តេវ សព្វសោ

តិវិធសទ្ធម្មាធារស្ស សង្ឃវគ្គនស្ស ចាតុការតោ, ឥតរលោកេសុ
និវរសេសតោ បកាវសម្ពរតោ ច។

យទិ ហិ ពុទ្ធា ទេវលោកាធិសុ ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, មនុស្សា ភយេន ឧបសង្កមិតុមេវ
ន សក្កោន្តិ, បកេវ ធម្មសវនបព្ពដ្ឋាធិ កាតុំ, តេនេវ អម្ពាគំ ពោធិសត្តោ
អត្ថនោ រូបកាយានុការាធិសម្បត្តិយា ឧប្បន្នអមនុស្សសង្គាភុតូហលំ ជនំ
និជ្ឈាបេតុំ ឧត្តានសេយ្យកាធិនិយាមេន វឌ្ឍិត្វា ធារាបរិគ្គហាធិ អកាសិ, ឯវំ
កត្វា បព្ពជិតម្យំ នំ រាជគហោ បិណ្ឌាយ បរិសិត្វា បណ្ណាវបព្ពតបស្សេនិសីទិត្វា
បិណ្ឌាចាតំ បរិភុញ្ញន្តំ ពិម្ពិសារោ នាធប្បការតោ មនុស្សការំ វិចិទិត្វាវ
ឧបសង្កមិតុំ វិសហិ, នោ អញ្ញថា។ លោកនិគ្គារណាត្ថាយ ហិ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន
អត្ថនោ សក្ការាធិអត្ថាយ, តស្មា មនុស្សេសុ ឯវ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតព្ពោ។ តត្ថាបិ
ឥមស្មី ជម្ពុទីបេ ឯវ, តត្ថាបិ ឥមស្មី មជ្ឈិមបទេសេ ឯវ។ ន កេវលព្វា ពុទ្ធាវ,
បច្ឆេកពុទ្ធា, អគ្គសាវកមហាសាវកា ច ចក្កវត្តិអាទយោ ច អញ្ជេបិ
បុញ្ញវន្តសត្តា ឯត្ថេវ ឧប្បជ្ឈន្តិ។

អបុព្វំ អចរិមន្តិ ឯត្ថ មាតុភុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិគ្គហណាតោ បុរេ បុព្វំ នាម,
ធាតុអន្តរធានតោ បច្ឆា ចរិមំ នាម, ឧភិន្នមន្តរា អបុព្វំ អចរិមំ នាម។ ឯត្ថន្តេវ
អញ្ញស្ស ពុទ្ធស្ស ឧប្បត្តិ និវារិតា, ធាតុអន្តរធានេ បន ជាតេ អញ្ញស្ស ឧប្បត្តិ ន
និវារិតា។ កិញ្ញាបិ ន និវារិតា, អន្តរកប្បំ បន ខេបេត្វាវ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតព្ពំ។

បញ្ច ហិ អន្តរធានាធិ នាម អធិគមអន្តរធានំ បដិបត្តិអន្តរធានំ
បរិយត្តិអន្តរធានំ លិង្គអន្តរធានំ ធាតុអន្តរធានន្តិ។ តត្ថ អធិគមោតិ
មគ្គជលាភិញ្ញាបដិសម្ពិទាយោ, សោ បរិហាយមាទោ បដិសម្ពិទាតោ បដ្ឋាយ
បរិហាយតិ។ បរិនិព្វានតោ ហិ វស្សសហស្សមេវ បដិសម្ពិទា និព្ពត្តេតុំ
សក្កោន្តិ, តតោ បរំ អភិញ្ញា, តាបិ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា

សុត្វិបស្សកធិណាសវា ហោត្តិ, តតោ អនាគាមិនោ, តតោ សកទាគាមិនោ,
សោតាបន្នា ច ហោត្តិ, តេសុ ធរន្តេសុបិ អធិគមោ អនន្តរហិតោ ហោតិ,
បច្ឆិមកស្ស បន សោតាបន្នស្ស ជីវិតក្ខយេន អធិគមោ អន្តរហិតោ នាម
ហោតិ។ ៩ទំ អធិគមអន្តរធានំ។

តតោ មគ្គដលានិ និព្វត្តតុំ អសក្កោន្តា “នត្ថិ ធានិ នោ
អរិយធម្មបដិវេជោ” តិ ឈានវិបស្សនាសុ វោសានំ អាបជ្ជិត្វា កោសជ្ឈពហុលា
ចតុចារិសុទ្ធិសីលមត្តំ រក្ខត្តោ អញ្ញមញ្ញំ ន ចោទេន្តិ, ន សារេន្តិ, អកុក្កច្ចកា
ហោត្តិ, តតោ បដ្ឋាយ ខុទ្ទានុខុទ្ធកានិ មទ្ធត្ថិ, តតោ គរុកាបត្តិ អាបជ្ជិត្ថិ,
ចារាជិកមត្តមេវ រក្ខត្តិ, តេសុ ធរន្តេសុបិ បដិបត្តិ អនន្តរហិតោ ហោតិ,
បច្ឆិមកស្ស បន ភិក្ខុនោ សីលភេទេន វា ជីវិតក្ខយេន វា បដិបត្តិ អន្តរហិតា
នាម ហោតិ។ ៩ទំ បដិបត្តិអន្តរធានំ នាម។

បរិយត្តិតិ សាដ្ឋកចំ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ, គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ អធម្មិកេហិ
កលិយុគរាជាធិហិ វិបន្នសស្សាទិសម្បត្តិតាយ បច្ចយទាយកា ទុគ្គតា ហោត្តិ,
ភិក្ខុ ច បច្ចយេហិ កិលមន្តា អន្តេវាសិកេ គហេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តតោ
អដ្ឋកថា បរិហាយតិ, ចាឡិវសេនេវ បរិយត្តិ ធារេន្តិ, តតោ ចាឡិ សកលំ
ធារេតុំ ន សក្កោន្តិ, បឋមំ អភិធម្មបិដកំ បរិហាយតិ, តញ្ចស្ស បរិហាយនំ
មត្តកតោ បថាយ។ បឋមមេវ ហិ មហាបករណំ បរិហាយតិ, តតោ យមកំ
កថាវត្ថុ បុគ្គលបញ្ញត្តិ ធាតុកថាវិភង្គោ ធម្មសង្កហោ ច អនុក្កមេន
បរិហាយន្តិ, តតោ មត្តកតោ បដ្ឋាយ សុត្តន្តបិដកំ បរិហាយតិ, បឋមំ ហិ
អង្គត្រូវនិកាយោ វិកាទសកនិចាតតោ បដ្ឋាយ យាវវិកកនិចាតា
បរិហាយតិ, តតោ មត្តកតោ បដ្ឋាយ សំយុត្តនិកាយោ, បឋមំ ហិ មហាវគ្គោ
បរិហាយតិ, តតោ សឡាយតនវគ្គោ ខន្ធកវគ្គោ និទានវគ្គោ សកាថាវគ្គោតិ,

ឯវំ មជ្ឈិមនិកាយនិយមនិកាយានយោ ច មត្តកតោ បដ្ឋាយ បរិហាយន្តិ, តតោ
វិនយបិដកមេវ តិដ្ឋតិ, តម្បី បរិវារតោ បដ្ឋាយ យាវ មហាវិភង្គា បរិហាយតិ,
តតោ ឧបោសថក្ខន្ធកតោ មាតិកាមត្តមេវ ធារេន្តិ, តទាបិ យាវ
ចតុប្បទិកាបិ កាថា មនុស្សេសុ បវត្តតិ, តាវ បរិយត្តិ អនន្តរហិតាវ ហោតិ,
តាយ អន្តរហិតាយ បរិយត្តិ អន្តរហិតា នាម ហោតិ។ ឥទំ បរិយត្តិអន្តរធានំ
នាម។

គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ បត្តចីវរគ្គហណាទិអាកប្បំ ន ចាសាទិកំ ហោតិ,
និកណ្ណានយោវិយ អលាពុបត្តាទី អគ្គពាហាយ បក្ខិបិទ្វាបិ ឱលម្ហិទ្វាបិ
សិក្កាយ ឱលគ្គេទ្វាបិ វិចរន្តិ, ចីវរវជនម្បី ន សារុប្បំ, ឱដ្ឋដ្ឋិកវណ្ណំ កត្វា ធារេន្តិ,
តតោ វជនម្បី ឱវដ្ឋិកវិជ្ជវជនម្បី ន ហោតិ, ទសា ធនេទ្វា បរិព្ពាជកាវិយ
កាសាវមត្តមេវ ធារេន្តិ, តតោ បរិក្ខិណោ កាលេ ខុទ្ទកកាសាវខណ្ឌំ ហតេ វា
គីវាយ វា ពន្ធិទ្វា កសិកម្មាទីនិ កត្វា ធារករណាទី ករេន្តិ, តទា ទក្ខិណំ
ទេន្តោ ជនោ សង្ឃំ ឱទ្ធិស្ស ឯតេសំ ទេតិ, ឥទំ សន្ធាយ ភគវតា វុត្តំ “ភវិស្សន្តិ
ខោ បនានន្ត, អនាគតមន្វានំ គោត្រភុនោ កាសាវកណ្ណា ទុស្សីលា ចាបធម្មា,
តេសុ ទុស្សីលេសុ សង្ឃំ ឱទ្ធិស្ស ទានំ ទស្សន្តិ, តទាបហំ, អានន្ត, សង្ឃកតំ
ទក្ខិណំ អសង្ខ្រយ្យំ អប្បមេយ្យំ វទាមី”តិ (ម. និ. ៣.៣៨០)។ តតោ “បបព្វោ
ឯស, កី ឥមិនា អម្ពាភ”ន្តិ តំ កាសាវខណ្ឌំ ជិន្និទ្វា អរញ្ញេ ខិបន្តិ, ឯតស្មី កាលេ
លិដ្ឋំ អន្តរហិតំ នាម ហោតិ។ ឥទំ លិដ្ឋអន្តរធានំ នាម។

តតោ តត្ថ តត្ថ សក្ការសម្មានំ អលកមាណា ធាតុយោ ពុទ្ធានំ
អធិដ្ឋានពលេន សក្ការសម្មានលព្ពមានកដ្ឋានំ គមិស្សន្តិ, តតោ សព្ពត្ថ
អលកមាណា សព្ពធាតុយោ មហាពោធិមណ្ឌមេវ គមិស្សន្តិ។ សាសបមត្តាបិ
ហិ ធាតុ ន អន្តរា នស្សិស្សតិ, តា បន ពោធិមណ្ឌោ បល្លង្កេន

និសិទ្ធពុទ្ធសរីរសរីរ, យមកថាជិហារិយញ្ច ទស្សេស្សន្តិ, តតោ ធាតុសរីរតោ
តេជោ សមុដ្ឋាយ តំ សរីរំ អបណ្ណាត្តិកភារំ គមេតិ, តទា
ទសសហស្សបក្កវាឡេ ទេវតា បរិនិព្វានទិវសេ វិយ បរិទេវិត្វា បូជាសក្ការំ
កត្វា បក្កមន្តិ។ ឥទំ ធាតុអន្តរធានំ នាម។

ឥមស្ស បញ្ចវិធស្ស អន្តរធានស្ស បរិយត្តិអន្តរធានមេវ មូលំ។ បរិយត្តិយំ
ហិ សតិ បដិវេទនយោបិ នដ្ឋា នាម ន ហោត្តិ, អសតិ នដ្ឋាតិ។ យថា ច
និធិកុម្ពិយា ជាននត្ថាយ ចាសាលាបិដ្ឋេ ឧបនិព្វាទ្ធអក្ខរេសុ ធរន្តេសុ និធិកុម្ពិ
នដ្ឋា នាម ន ហោតិ, អក្ខរេសុ បន នដ្ឋេសុ នដ្ឋា, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។
យថាហ -

“យាវ តិដ្ឋន្តិ សុត្តន្តា,
វិនយោ យាវ ទិប្បតិ;
តាវ ទក្ខន្តិ អាណោកំ,
សូរិយេ អព្ពដ្ឋិតេ យថា។

“សុត្តន្តេសុ អសន្តេសុ,
បមុដ្ឋេវិនយម្ហិ ច;
តមោ ភវិស្សតិ លោកេ,
សូរិយេ អត្ថដ្ឋិតេ យថា។

“សុត្តន្តេ វក្ខិតេ សន្តេ,
បដិបត្តិ ហោតិ វក្ខិតា;
បដិបត្តិយំ វិតោ ជីវេ,

យោគក្លែងមា ន ជំសតី"តិ; (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៣០; សាវត្ថ. ដី. ចាចិត្តិយ ៣.៤៣៨);

ឯវិមិមេសុ បញ្ចេសុ អន្តរធានេសុ ធាតុអន្តរធានតោ បច្ឆា ចរិមំ នាមាតិ
វេទិតព្ពំ។

កស្មា បន ទ្វេ សម្មាសម្ពុទ្ធា អបុព្វំ អចរិមំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ? និរត្តកតោ។
ឯកោវ ហិ សម្មាសម្ពុទ្ធា អនន្តេសុ ចក្កវាឡេសុ សព្វសត្តានម្បិ យទិ
ឧបនិស្សយោ កវេយ្យ, ឯកក្ខណោ សចាជីហារិយំ សព្វានុកូលំ ធម្មំ ទេសេត្វា
តេ វិនេតុំ សក្កោតិ, កិមជ្ឈំ បន នានក្ខណេសុ, តស្មា ឯកស្មី កាលេ អនេកេសំ
សម្មាសម្ពុទ្ធានំ ឧប្បត្តិ និរត្តិការ។ អនត្តកតា បន
អនច្ឆរិយអការវិវាទាទិទោសតោ ចេវ មហាបថវិយា ទិដ្ឋំ ពុទ្ធានំ ធារណោ
អសមត្តតាយ វិកិរណាទិទោសតោ ច វេទិតព្ពំ។ ចក្កវត្ថុនោ បន ឯកស្មី
ចក្កវាឡេ ទ្វេ ឯកតោ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឯកោវ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ នាធាចក្កវាឡេសុ បន
ពហូបិ ឯកតោ ឧប្បជ្ឈន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ហិ “ឯកិស្ស លោកធាតុយា”តិ
ឯតស្ស ឯកស្មី ចក្កវាឡេតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ អបុព្វំ អចរិមញ្ចេត្ត
ចក្កវតនចាតុភាវអន្តរធានានំ វេមជ្ឈំ វេទិតព្ពំ។ អន្តរធានញ្ចស្ស ចក្កវត្ថុនោ
កាលកិរិយតោ, បព្វជ្ជាតោ វា សត្តមេ ទិវសេ ហោតិ, តស្ស ច អានុកាវេន ទិដ្ឋំ
ឯកត្ថ សហអនុប្បត្តិ ច វេទិតព្ពំ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេ។
ហំនាហំនញ្ញាណាលំ បឋមំ។

ទុតិយេ កម្មសមាទានានន្តិ សមាទិយិត្វា កតានំ កុសលាកុសលានំ,
កម្មមេវ វា កម្មសមាទានំ។ ហំនសោ ហេតុសោតិ បច្ឆយតោ ចេវ
ហេតុសម្ពាតការណតោ ច។ តត្ថ គតិឧបដិកាលបយោកាវិចាកស្ស
បច្ឆយា, កម្មំ ហេតុ។ តទុកយតោ កម្មវិចាកំ យថាភូតំ បជាធាតិ។ កថំ?

ភគវា ហិ “ឯកច្ឆស្ស ពហ្វនិ ចាបកម្មានិ គតិឧបដិកាលបយោគានំ
សម្បត្តិយា បដិពាហិតានិ នវិបច្ឆន្តិ, តេសំ វិបត្តិ អាគម្ម វិបច្ឆន្តិ, ឯកច្ឆស្ស
ពហ្វនិ កល្យាណកម្មានិ តេសំ វិបត្តិយា បដិពាហិតានិ នវិបច្ឆន្តិ, តេសំ
សម្បត្តិ អាគម្ម វិបច្ឆន្តិ”តិ បដាសាតិ។

តត្ថ គតិវិបត្តិតិ ចត្តារោ អចាយា។ គតិសម្បត្តិតិ មនុស្សនេវគតិយោ។
ឧបដិគិ អត្តភារោ។ តស្ស សមិទ្ធិ សម្បត្តិ នាម, អសមិទ្ធិ វិបត្តិ នាម។
កាលសម្បត្តិតិ សុរាជសុមនុស្សកាលសម្ព័ន្ធតោ សម្បន្នកាលោ, តប្បដិបក្ខោ
កាលវិបត្តិ នាម។ តស្ស តស្ស បន កម្មស្ស សម្មាបយោគោ បយោគសម្បត្តិ,
មិច្ឆាបយោគោ បយោគវិបត្តិ នាម។ តត្ថ ហិ ឯកច្ឆស្ស កុសលកម្មេន
នេវគតិអាទិសុ គតិយំ និព្ពត្តស្ស តំ គតិសម្បត្តិ អាគម្ម កុសលានិ វេវវិបច្ឆន្តិ។
តាយ បន គតិសម្បត្តិយា បដិពាហិតានិ អកុសលានិ តត្ថ វិបច្ឆតុំ ន
សក្កោន្តិ។ តានិ បុន និរយាទិសុ អចាយេសុ និព្ពត្តស្ស តំ គតិវិបត្តិ អាគម្ម
យថាសុខំ វិបច្ឆន្តិ។ តាយ បន គតិវិបត្តិយា បដិពាហិតានិ កុសលានិ តត្ថ
វិបច្ឆតុំ ន សក្កោន្តិ។ ឯកច្ឆស្ស ទស្សនីយេនាភិរូបេន កាយេន សមន្នាគតស្ស
យទិបិ សោ ធាសោ វា ហោតិ ហីនជន្នោ វា, តំ ឧបដិសម្បត្តិ អាគម្ម កុសលានិ
វេវស្ស វិបច្ឆន្តិ។ តាទិសំ ហិ សុរុបំ “អយំ កិលិដ្ឋកម្មស្ស នានុច្ឆរិកោ”តិ ឧច្ឆេសុ
អមច្ឆាទិដ្ឋានេសុ វេបេន្តិ, ចណ្ណាលិម្បិ សុរុបំ អគ្គមហេសិអាទិដ្ឋានេសុ វេបេន្តិ។
តាយ បន ឧបដិសម្បត្តិយា បដិពាហិតានិ អកុសលានស្ស វិបច្ឆតុំ ន
សក្កោន្តិ។ តានិ បន ឧបដិវិបត្តិយំ ច វិបត្តស្ស យថាសុខំ វិបច្ឆន្តិ។ រាជកុលាទិសុ
ហិ ឧប្បន្នម្យិ ធុរុបំ ហីនេសុ វេបេន្តិ។ ឯកច្ឆស្ស បន បឋមកប្បិកានំ វា
ចក្កវត្តិរញ្ញោ វា ពុទ្ធានំ វា សុរាជសុមនុស្សានំ សម្បន្ន កាលេ និព្ពត្តស្ស តំ
កាលសម្បត្តិ អាគម្ម កុសលានិ វេវវិបច្ឆន្តិ, ន អកុសលានិ។ តានិ បុន
ធុរាជធុមនុស្សានំ វិបន្នេ កាលេ តំ កាលវិបត្តិ អាគម្ម វិបច្ឆន្តិ, ន បន កុសលានិ

តាយ កាលវិបត្តិយា បដិពាហិតត្តា។ ឯកច្ឆស្ស បន
សីលសំយមាធិអនវដ្ឋបយោគេន ចេវ សារវដ្ឋន វា អនវដ្ឋន វា
នេសកាលានុសារេន អាយុធសិប្បាធិបយោគសាមត្តិយេន ច សមន្នាគតស្ស
តំ បយោគសម្បត្តិ អាគម្ម កុសលានិ វេវ វិបច្ឆន្តិ, ន អកុសលានិ។ តានិ បុន
យថាវុត្តវិបរឹតបយោគវិបត្តិ អាគម្ម វិបច្ឆន្តិ, ន បន កុសលានិ តាយ
បដិពាហិតត្តា។ យុទ្ធាធិសុ ហិ ចាលោភិចាតាធិអកុសលំ ករោន្តាបិ
តំតំអាយុធសិប្បាធិបយោគសម្បត្តិ និស្សយេវ
សេនាបតិជ្ជាធិមហាសម្បត្តិ លភន្តិ, ន បន តំ អកុសលំ និស្សយ។ យថា
ធានវេយ្យាវុទ្ធាធិសុ កុសលំ ករោន្តាបិ អធិមត្តវាយាមាធិបយោគវិបត្តិ
និស្សយ អនយព្យសនម្បិ ចាបុណ្ណន្តិ, ន បន តំ កុសលំ និស្សយ។ វេវមេតាហិ
ចត្វហិ សម្បត្តិហិ, វិបត្តិហិ ច កុសលាកុសលានំ វិបច្ឆនាវិបច្ឆនវិភាគំ ភគវា
យថាភូតំ បដាធាតិ។ អយំ តាវេត្ត វិភជ្ឈនយេន ទុតិយពលស្ស វិភាវនា។

អបរេន ចស្ស -

“អហោសិ កម្មំ អហោសិ កម្មវិចាគោ, អហោសិ កម្មំ នាហោសិ
កម្មវិចាគោ, អហោសិ កម្មំ អត្ថិ កម្មវិចាគោ, អហោសិ កម្មំ នត្ថិ
កម្មវិចាគោ, អហោសិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចាគោ, អហោសិ កម្មំ ន
ភវិស្សតិ កម្មវិចាគោ, អត្ថិ កម្មំ នត្ថិ កម្មវិចាគោ, អត្ថិ កម្មំ នត្ថិ
កម្មវិចាគោ, អត្ថិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចាគោ, អត្ថិ កម្មំ ន ភវិស្សតិ
កម្មវិចាគោ, ភវិស្សតិ កម្មំ ភវិស្សតិ កម្មវិចាគោ, ភវិស្សតិ កម្មំ ន
ភវិស្សតិ កម្មវិចាគោ” តិ (បដិ. ម. ១.២៣២) -

ឥមិនា បដិសម្ពិទាយំ វុត្តេនាបិ នយេន វិភាវនា វេទិតញ្ញា។ តត្ថ យំ
អតីតត្ថភាវេ អាយូហិតំ កម្មំ វុត្តំ, ហេតុបច្ចយំ អាគម្ម តត្ថវិចាកំ អធាសិ។

ឥត សន្ទាយ “អហោសិ កម្មំ អហោសិ កម្មវិចារកោ”តិ បឋមំ បទំ វុត្ថំ។ យំ
អតីតេសុ បន ទិដ្ឋធម្មវេទនីយាទិសុ ពហូសុ ឯកំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ លទ្ធិបច្ចយំ
វិចារកំ ទេតិ, សេសានិ អវិចារកានិ។ ឯកំ ឧបបន្លវេទនីយំ បន បដិសន្ធិ
អាកឡតិ, ឯកំ អានន្តរិយំ និរយបដិសន្ធិ ទេតិ, សេសានិ អវិចារកានិ។ អដ្ឋសុ
សមាបត្តិសុ ឯកាយ ព្រហ្មលោកេ និព្វត្តតិ, សេសា អវិចារកា។ ឥត សន្ទាយ
“អហោសិ កម្មំ អហោសិ កម្មវិចារកោ”តិ ទុតិយំ បទំ វុត្ថំ។ យំ អតីតំ កម្មំ
ឯតរហិ វិចារកំ ទេតិ, ឥត សន្ទាយ តតិយំ។ យំ បុរិមនយេន នវិបច្ចតិ, ឥត
សន្ទាយ ចតុត្ថំ។ យំ អនាគតេ វិចារកំ ទស្សតិ, ឥត សន្ទាយ បញ្ចមំ។ យំ ន
វិបច្ចតិ, ឥត សន្ទាយ ធម្មំ។ យំ ឯតរហិ អាយុហិតំ កម្មំ ឯតរហេវ វិចារកំ ទេតិ,
ឥត សន្ទាយ សត្តមំ។ យំ នវិបច្ចតិ, ឥត សន្ទាយ អដ្ឋមំ។ ឥត នយេន
សេសបទានម្យិ អត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ **ឥត តថាគតស្សាតិ** ឥត សព្វេហិ ឯតេហិ
បកាវេហិ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នានំ កម្មន្តរវិចារកន្តរានំ យថាភូតតោ
ជាទនព្វាណន្តិ អត្ថោ។ ទុតិយពលំ។

តតិយេ **សព្វត្ថតាមិនិ** សព្វតតិកាមិនិព្វា អតតិកាមិនិព្វា។ **បដិបទន្តិ**
មគ្គំ។ យថាភូតំ បដាធាតីតិ ពហូសុបិ មនុស្សេសុ ចាណាតិចាតាទិសុ
ឯកមេវ អកុសលំ ឯកតោ ករោន្តេសុ ឥមស្ស ចេតនា និរយតាមិនិ ភវិស្សតិ,
ឥមស្ស តិរច្ឆានយោនិតាមិនិ, ឥមស្ស បេត្តិវិសយតាមិនិ, និរយាទិសុបិ
បនេសា ឯវរូបេ ឯវរូបេ ថានេ ឯវព្រោវព្វា វិចារកំ ទស្សតិ, ឥមស្ស បដិសន្ធិ
អាកឡតុំ ន សក្កាតិ, អព្វេន កម្មេន ទិដ្ឋបដិសន្ធិកស្ស ទុព្ពលំ ឧបដិវេបក្កំ
ភវិស្សតិ។ ពហូសុ វា ឯកតោ ធានាទិកុសលំ, វិបស្សនំ វា បដ្ឋបេន្តេសុ ឥមស្ស
ចេតនា មនុស្សតតិកាមិនិ ភវិស្សតិ, ឥមស្ស ទេវតតិកាមិនិ, តត្ថាបិ
ឯវព្រោវព្វា វិចារកំ ទស្សតិ, ឥមស្ស វា វិបស្សនា ឯកំ មគ្គំ ទ្វេ វា តយោ វា
ចត្តារោ វា បដិសម្ពិទាទិសហិតេ វា រហិតេ វា និច្ឆាទេស្សតិ, ឥមស្ស ន កព្វា

បដិវេធំ សាធស្សតីតិអាទិនា អនន្តេហិ អាការេហិ ឯកវត្ថុស្មិម្បិ ឧប្បន្នំ
កុសលាកុសលសម្ព័ន្ធាតំ សព្វត្ថភាមិនិបដិបទំ អវិបរីតតោ បដាធាតីតិ។
តតិយពលំ។

ចតុត្ថេ អនេកធាតុន្តិ ចក្ខុធាតុអាទីហិ, កាមធាតុអាទីហិ វា ពហុធាតុំ។
នាធាធាតុន្តិ តាសញ្ញេវ ធាតុនំវិលក្ខណត្ថា នាធម្មការំ ធាតុំ។ លោកន្តិ
ខន្ធាយតនធាតុលោកំ។ យថាភូតំ បដាធាតីតិ តាសំ តាសំ ធាតុនំ
ខន្ធាយតនធាតុវិភង្គាទីសុ វុត្តនយេន អនន្តប្បភេទំ នាធាតុំ អវិបរីតតោ
បដាធាតី។ ន កេវលញ្ច តថាគតោ ឧបាទិន្នកសម្ព័ន្ធវលោកស្សេវ នាធាតុំ
បដាធាតី, អថ ខោ អនុបាទិន្នកសម្ព័ន្ធវលោកស្សបិ បច្ចេកពុទ្ធាទីហិ
បដិវិជ្ឈីតុំ អសក្កុណោយ្យំ នាធាតុំ បដាធាតីយេវ។ តេហិ
ឧបាទិន្នកលោកស្សបិ នាធាតុំ ឯកទេសតោវ ជាធាតុ, អនុបាទិន្នស្ស បន នេវ
ជាធាតុ, សព្វញ្ញុតុស្សេវេតំវិសយោ។ ឯវំ ហិ ឥមាយ នាម ធាតុយា ឧស្សន្ធាយ
ឥមេសំ វុក្ខតច្ចលតាទីនំ, ខន្ធនន្តាវល្លិតចបត្តបុប្ផជលាទិនោ
សណ្ឋានវណ្ណាគន្ធវសឌីជាហិ, ទេសកាលេហិ ច អនន្តប្បភេទំ នាធាតុំ,
បថវិបត្តតាទីនញ្ច នាធាតុំ ហោតីតិ អនន្តេហិ អាការេហិ ជាធាតុំ សក្កោតិ,
នាញ្ញេតិ។ ចតុត្ថពលំ។

បញ្ចមេ នាធាធិមុត្តិកន្តិ ហិធាទីហិ អធិមុត្តិហិ នាធាធិមុត្តិកការំ។
យថាភូតំ បដាធាតីតិ តីសុបិ កាលេសុ ហិធាធិមុត្តិកា ហិធាធិមុត្តិកេ ឯវំ
សេវន្តិ, បណីតាធិមុត្តិកា ច បណីតាធិមុត្តិកេ។ តត្ថាបិ អស្សន្ធា អស្សន្នេ,
ធុស្សីលា ធុស្សីលេ, មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មិច្ឆាទិដ្ឋិកេ, សទ្ធា សទ្ធវេ,
សីលសុតចាគបញ្ញាទិសម្បន្នា ច តេ តេ ឯវំ សេវន្តិ ធានប្បការតោ

ជាធាតុ។ សទ្ទាសីលាទិសម្បជ្ជា ហិ តត្ថវហិតេ អត្តនោ អាចរិយុបជ្ឈាយេបិ ន
សេវន្តិ, តេបិ ឥតវេ, អត្តនា អត្តនា បន សទិសេ ឯវ សេវន្តិតិ។ បញ្ចមពលំ។

ធម្មេ បរសត្តានន្តិ បធានសត្តានំ។ បរមុគ្គលានន្តិ តតោ បរេសំ
ហីនសត្តានំ។ ឯកត្ថមេវ វា ឯតំ បទទ្ធយំ វេនេយ្យវសេន ទ្វិធា វុត្តំ។
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តន្តិ សទ្ធាទីនំ ឥន្ទ្រិយានំ បរការញ្ចា អបរការញ្ចា, វុទ្ធិញ្ចា
ហានិញ្ចាតិ អត្តោ។ យថាភូតន្តិ សព្វេសំ សត្តានំ
អាសយានុសយចរិតាទិមុត្តិអាទីហិ សទ្ធាទិ តិក្ខុន្ទ្រិយមុទិន្ទ្រិយតំ
សញ្ញាការតោ ជាធាតុ។ តត្ថ អាសយោតិ និវាសជ្ជានំ, យត្ថ សត្តានំ ចិត្តសន្តានំ
និច្ចំ និវសតិ។ សោ ធុរិជោ វដ្ឋាសយោវិវដ្ឋាសយោ ច។ តត្ថ សស្សតុច្ឆេទវសេន
បវត្តំ សព្វំ ទិដ្ឋិតតំ វដ្ឋាសយោ នាម។ សប្បច្ចយនាមរូបបរិគ្គហតោ បដ្ឋាយ
សព្វំវិបស្សនាញ្ញាណំ, មគ្គញ្ញាណញ្ចាវិវដ្ឋាសយោ នាម។ មគ្គញ្ញាណម្បិ ហិ
“ទសយិមេ, ភិក្ខុវេ, អរិយាវាសា, យទិរិយា អាវសីសូ” តិអាទិវចនតោ (អ. និ.
១០.១៩) អាសយោវ។ ឥមំ បន ភគវា សត្តានំ អាសយំ ជានន្តោ ឧភិន្នំ
ទិដ្ឋិញ្ញាណានំ អប្បវត្តិក្ខណេបិ ជាធាតុ ឯវ។ កាមរាគាទិកិលេសាទិមុត្តញ្ញាវ
ហិ បុគ្គលំ ភគវា តថេវ ជាធាតុ។ “អយំ នេក្ខម្មាទិអភិរតោវិវដ្ឋាសយោ” តិ
នេក្ខម្មាទី សេវន្តញ្ញាវ ជាធាតុ, “អយំ កាមាទិអភិរតោវិវដ្ឋាសយោ” តិ
អនុសយចរិតាទិជាននេបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ អនុសយោ
កាមរាគានុសយាទិតោ សត្តវិជោ។ ចរិតន្តិ តិហិ ទ្វារេហិ
អភិសន្នូតលោកិយកុសលាកុសលំ។ អទិមុត្តិ តិ អន្យាសយោ។ ឯវមេត្ត
អាសយានុសយញ្ញាណំ, ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណញ្ចាតិ ទ្វេ ញ្ញាណានិ
ឯកតោ ហុត្វា ឯកំ ពលញ្ញាណំ នាម ជាតន្តិ។ ធម្មពលំ។

សត្វមេ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិន្តិ បឋមាធិនំ ចតុន្តំ ឈានានំ, “រូបី រូបាធិ បស្សតី” តិអាធិនំ អដ្ឋន្តិវិមោក្ខានំ, សវិតក្កសវិចារាធិនំ តិឈ្លាំ សមាធិនំ, បឋមជ្ឈានសមាបត្តិអាធិនំ នវន្តំ អនុបុព្វសមាបត្តិនំ។ សំកិលេសន្តិ ហានភាគិយធម្មំ។ វោធានន្តិវិសេសភាគិយំ ធម្មំ។ វុជ្ជានន្តិ យេន ការណេន ឈានាធិហិ វុជ្ជហន្តិ, តំ ការណំ។ តំ បន ធុរិធំ វោធានម្បិ ភវន្តម្បិ។ ហេដ្ឋមំ ហិ បគុណំ ឈានំ អត្ថនោ វោធានវសេន ឧបរិមស្ស ឈានស្ស បទដ្ឋានតោ “វុជ្ជាន” ន្តិ វុច្ចតិ, តម្ហា តម្ហា បន សមាធិម្ហា ភវន្តវសេនេវ វុជ្ជានតោ ភវន្តម្បិ។ និរោធតោ បន ជលសមាបត្តិយាវ វុជ្ជហន្តិ។ ឥទំ ចាឡិមុត្តកវុជ្ជានំ នាម, តំ សព្វំ ភកវា យថាភូតំ សព្វាការេន បជាធាតី។ សត្វមពលំ។

អដ្ឋមេ បុព្វេនិវាសានុស្សតីតិ បុព្វេនិវុត្តក្ខន្ធានុស្សរណំ, តំ នាមគោត្តវណ្ណាហារសុខទុក្ខាធិហិ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិជ្ជមានេហិ អនន្តេហិ អាការេហិ យថាភូតំ បជាធាតីតិ។ អដ្ឋមពលំ។

នវមេ ចុត្វបចាតន្តិ ចុតិញ្ចា ឧបចាតញ្ចា, តំ ចវមានឧបបជ្ជមានហីនបណីតសុវណ្ណាទុព្ពណ្ណាធិតោ អនន្តបកេនេ យថាកម្មបកេ សត្តេ ទិព្វចក្ខុញ្ញាណេន វណ្ណាយតនគ្គហណាមុខេន ទិស្វា សព្វាការតោ បជាធាតីតិ។ នវមពលំ។

ទសមេ អាសវានំ ខយន្តិ អាសវនិរោធំ និព្វានំ, តំ អវហត្ថមគ្គញ្ញាណេន ចតុសច្ចបដិវេធតោ បជាធាតីតិ។ ទសមពលំ។

ឥមាធិតិ យានិ ហេដ្ឋា “តថាគតស្ស ទស តថាគតពលានី” តិ អវោច, ឥមាធិ តាធិតិ អប្បនំ ករោតិ។ យស្មា ចេតោបរិយញ្ញាណាធិនិ សាវកាធិនម្បិ យថាវហំ វិជ្ជមានាធិបិ សវិសយំ កិញ្ចិទេវ ជានន្តិ, ន ច សព្វាការតោ។ ពុទ្ធានំ

បន សព្វញ្ញតញ្ញាណំ វិយ សព្វធម្មេសុ យថាសកំ វិសយេ សព្វត្ថ
សព្វាការតោ ឯកក្ខណោ អប្បដិហតំ បវត្ថតិ, តស្មា “តថាគតពលានី” តិ
វុច្ចន្តិ។ យទិ ឯវំ សព្វញ្ញតញ្ញាណស្សេវាយំ បភេទោ ហោតិ, កស្មា បន
“ធនពលញ្ញាណានី” តិ វិសុំ វិភត្តានីតិ? វិសយកិច្ចភូមិភេទតោ នេសំ
អញ្ញត្តា។ ធនពលញ្ញាណេសុ ហិ បឋមំ ការណាការណាមេវ ជាធាតិ, ទុតិយំ
កម្មន្តវិចាកន្តមេវ ជាធាតិ, តតិយំ កម្មបរិច្ឆេទមេវ, ចតុត្ថំ
នាទត្ថការណាមេវ, បញ្ចមំ សត្តានំ អដ្ឋាសយាធម្មត្ថមេវ, ធម្មំ ឥន្ទ្រិយានំ
តិក្ខមុទុកាវមេវ, សត្តមំ ឈានាធិហិ សទ្ធិ តេសំ សំកិលេសាធិមេវ, អដ្ឋមំ
បុព្វេនិវត្តក្ខន្ធសន្តតិមេវ, នវមំ សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិមេវ, ធនមំ
សច្ចបរិច្ឆេទមេវ, នាញ្ញំ។

សព្វញ្ញតញ្ញាណំ បន ឯតេហិ ជានិតព្វញ្ញ តតោ ឧត្តរិញ្ញ សព្វំ
អតីតាធិភេទំ ឯកក្ខណោ សព្វាការតោ ជាធាតិ, ឯតេសំ បន កិច្ចំ ន សព្វំ
ករោតិ។ តំ ហិ ឈានំ ហុត្វា អប្បេតុំ, ឥទ្ធិ ហុត្វា វិកុស្តិតុំ, មគ្គោ ហុត្វា
កិលេសេ ខេបេតុំ ន សក្កោតិ។ ធនពលញ្ញាណានី បន តំ សព្វំ យថាវហំ
កាតុំ សក្កោន្តិ។ តេសុ ច បដិចាជិយា សត្ត ញ្ញាណានី កាមាវចរានិ, តតោ ទ្វេ
រូចាវចរានិ, អវសានេ ឯកំ លោកុត្តរំ។ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ បន កាមាវចរមេវាតិ
ឯវំ វិសយកិច្ចភូមិភេទតោ អញ្ញមេវ ធនពលញ្ញាណំ។ អញ្ញំ
សព្វញ្ញតញ្ញាណាន្តិ។ អយំ តាវ បទត្តានុសារតោ វិនិច្ឆយោ។ ធម្មភេទាធិតោ
បន សព្វោបិ វិនិច្ឆយោ ឯកវិធកោដ្ឋាសតោ បដ្ឋាយ ឯត្ថ វុត្តានុសារតោវ
ញ្ញាតញ្ញោ, សុត្តន្តភាជនីយាទយោ ហិ វិភត្តនយភេទា ឯត្ថ, ឥតោ បរេសុ ច
វិភត្តេសុ នត្ថិតិ។

ញ្ញាណាវិភត្តមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណា

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គមាតិកាយ បនាយំ និក្ខេបបរិច្ឆេទន សង្ខំ អត្ថតោ
វិនិច្ឆយោ។ មាតិកាយ ហិ អាទិតោ តាវ - ជាតិមនោតិអាទយោ តេសត្ថតិ
ឯកកា និក្ខត្តា, តតោ កោដោ ច ឧបនាហោ ចាតិអាទយោ អដ្ឋាស ទុក្ខា,
អកុសលមូលាទយោ បញ្ចតិស តិកា, អាសវចតុក្កាទយោ ចុទ្ធស ចតុក្កា,
ឡិម្ពាគិយសំយោជនាទយោ បន្ទុស បញ្ចកា, វិវាទមូលាទយោ ចុទ្ធស ឆក្កា,
អនុសយាទយោ សត្ត សត្តកា, កិលេសវត្ថុអាទយោ អដ្ឋ អដ្ឋកា,
អាមាតវត្ថុអាទយោ នវ នវកា, កិលេសវត្ថុអាទយោ សត្ត ទសកា, ធន្នំ
អដ្ឋាសកានំ វសេន អដ្ឋសតតណ្ហាវិចិត្រានិ ច យថាគ្គមំ និក្ខិបិត្វា អន្តេ
ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិតតានិ ព្រហ្មជាលសុត្តេ អតិទស្សិតានិសិ សញ្ញានិបិ
តេសដ្ឋិអធិកានិ អដ្ឋកិលេសសតានិ និក្ខត្តានិសិ វេទិតញ្ញានិ។ អយំ តាវ
និក្ខេបបរិច្ឆេទោ។

អត្ថតោ បន “ជាតិមនោ” តិអាទីសុ ជាតិឧទ្ធាកុលីនតំ និស្សយ
“ខត្តិយាទីនំ ចតុន្ទម្បី វណ្ណានំ អហំ ឧត្តមជាតិកោ, ឥមេ ន ឧត្តមជាតិកា” តិ
ឯវំ អត្ថក្កំសនបរវម្ពនវសេន ឧប្បន្នោ មជ្ឈនាការប្បវត្តោ មាណោ ជាតិមនោ
នាម។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តត
អាទិច្ចតោត្ថកស្សបតោត្តាទិឧត្តមតោត្ថំ និស្សយ តោត្ថមនោ។ និរាពាធតំ,
យោព្ពញ្ញំ, “ចិវំ សុខំ ជីវី ជីវាមិ ជីវីស្សមិ” តិ ឯវំ ជីវិតំ, ពហុលាភញ្ញំ និស្សយ
យថាគ្គមំ អាហេត្យមនាទយោ វុត្តា។ សុកតបណ្ឌិតបច្ចយលាភំ,
មាននវន្តនាទិករុក្ខារំ មញ្ញោវ បមុខំ កត្វា បញ្ញំ បុច្ឆន្តិ, បរិវារេត្វា គច្ឆន្តិតិ ឯវំ
បុរេត្វារំ, មហាបរិវារំ, សុចិបរិវារញ្ញំ និស្សយ យថាគ្គមំ សក្ការមនាទយោ ច
វេទិតញ្ញា។ តោតោ បន កិញ្ញាបិ លាភគ្គហលោនេវ គហិតោ, និហិតធនវសេន

បនេត្ត លាភោ វេទិតញ្ចោ,

“អន្តចានវត្តាភរណាមាលាភន្នាធិឧបភោគសមិទ្ធិវសេនាបិ វត្តំ វដ្តតិ”តិបិ
វទន្តិ។ សរីរវណ្ណំ, គុណវណ្ណញ្ចា និស្សាយ វណ្ណមនោ។ ពាហុសច្ចំ, បដិភានំ,
“វណ្ណំ ពុទ្ធវិសំ រាជវិសំ ជនបទវិសំ គាមវិសំ វត្តិនិវបរិច្ឆេទំ នក្ខត្តមុហុត្តយោគំ
ជាតាមី”តិ ឯវំ វត្តញ្ចតំ វា និស្សាយ យថាភ្នមំ សុតមនាទយោ ច វេទិតញ្ចោ។
ជាតិបិណ្ឌាចាតិកតំ, អនវញ្ញាតតំ, ភិយាបថចាសាទិកតំ, មហិទ្ធិកតញ្ចា
និស្សាយ យថាភ្នមំ បិណ្ឌាចាតិកមនាទយោ។ កិញ្ចាបិ បរិវា-គ្គហាលោន
យសោ គហិតោ។ បរិវាស្ស បន សវសវត្តកភាវេន បត្តជតំ កិត្តិយសញ្ញេវ វា
និស្សាយ យសមនោ។ បរិសុទ្ធសីលំ, ឧបទាវប្បនាលានំ, សិប្បកោសល្លំ,
សរីរស្ស អាហាសម្បទំ, បរិណាហសម្បទំ, អន្ធននិទ្ទោសអង្គបច្ឆន្តតាយ
សរីរចារិប្បញ្ចា និស្សាយ សីលមនាទយោ វេទិតញ្ចោ។

ឥមំនា ឯត្ថកេន ហំនេន សវត្តកំ មាណំ ទស្សេត្វា ឥនាទិ អវត្តកមេវ
សាមញ្ញតោ មាណំ ទស្សេត្តោ “មនោ”តិ អាហា។ បមាទោតិអាទិសុ
បញ្ចកាមគុណោសុ ចិត្តវោស្សគ្គសម្ពាតោ សុចរិតាសេវនាយ,
ធុច្ឆរិតសេវនាយ ច ហេតុក្ខតោ បមជ្ឈនាការប្បវត្តោ អកុសលចិត្តប្បទោ
បមាទោ នាម, ស្វាយំ សតិវោស្សគ្គលក្ខណោ។ វាតភរិតភត្តាវិយ
មាតាបិតុសុបិ អនោណាតភាវសម្ពាតោ កក្ខដ្ឋមាទោ ជម្ពោ នាម, ស្វាយំ
ចិត្តស្ស ឧទ្ធមាតភាវលក្ខណោ។ អញ្ញេសំ គេហាធិឧបករណសម្បទំ,
វិជ្ជាសម្បទំ វា ទិស្វា តទ្ធិគុណសមាម្ពនសប្បវត្តោ អកុសលចិត្តប្បទោ
សារម្ពោ នាម។ គន្លោបិ ហិ សាវម្ពវសេន ឧគ្គហេតុំ ន វដ្តតិ, អកុសលមេវ
ហោតិ។ ស្វាយំ ករណុត្តរិយលក្ខណោ។

អត្រ អត្រ វិសយេ ឥន្ទ្រា អស្សាតិ អត្រិន្ទ្រា, បុគ្គលោ, តស្ស ភាវោ
អត្រិច្ឆតា។ ឯវំ មហិច្ឆតាធិសុបិ អត្ថោ វេទិតញោ។ តត្ថ យំ យំ លទ្ធ�ំ, តេន តេន
អសន្តុស្សិត្វា អបរស្ស អបរស្ស បត្តនាវសេន បវត្តោ លោភោ អត្រិច្ឆតា។
យាយ អត្តនាលទ្ធិ បណីតម្បិ លាមកំវិយ ខាយតិ, បរេន លទ្ធិ លាមកម្បិ
បណីតំវិយ ខាយតិ។ សាយំ អបរាបរលាភបត្តនាលក្ខណា។
សន្តុគុណាវិការាវាសប្បវត្តោ ចេវ តទុប្បន្នេហិ អតិមហាន្តេហិបិ វត្ថុហិ
អសន្តុស្សនាការប្បវត្តោ ច លោភោ មហិច្ឆតា។ យាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ
បច្ចយេហិ ទុប្បរោ អត្ថិវិយ ឧបាទានេន, សមុទ្កោវិយ ច ឧទកេន។ យា ចាយំ
សន្តុគុណាសម្ភាវនតា, បដិគ្គហលោ ច បរិភោគេ ច អមត្តញ្ញតា, ឯតំ
មហិច្ឆតាលក្ខណំ។

អសន្តានំ បន សទ្ធាសីលានំ, មគ្គជលាធិនញ្ច លោកិយលោកុត្តរានំ
គុណានំវិការាវាសប្បវត្តោ ចេវ តទុប្បន្នេហិ អតិមហាន្តេហិបិ បច្ចយេហិ
អសន្តុស្សនាការប្បវត្តោ ច លោភោ ចាបិច្ឆតា។ យា ចាយំ
អសន្តុគុណាសម្ភាវនតា, បដិគ្គហលោ ច បរិភោគេ ច អមត្តញ្ញតា ឯតំ
ចាបិច្ឆតាលក្ខណំ។

សិទ្ធិនិវិជ្ឈនេជ្ជន សិទ្ធិ, នាគរិកការាសម្ពាតស្ស កិលេសសិទ្ធិស្សេតំ
អធិវេទនំ, តំ អត្ថតោ សិទ្ធិរករណាវសប្បវត្តោ លោភោ។ តិទ្ធិណន្តិ ជ័យនំ, តំ
អត្ថតោ និវាសជ្ជានេ សុនខានំវិយ អញ្ញមញ្ញំ សត្តានំ “តវ សន្តកំ, មម
សន្តក”ន្តិ ខិយ្យនាការប្បវត្តោ ទោសោវ។ ចាបល្យន្តិ ចបលតា, តំ
បត្តចីវរាធិបរិក្ខារានំ, អត្ថការាស្ស ច មណ្ឌានវិភូសនកេឡាយនវសប្បវត្តោ
រាភោវ, យេន សមន្នាគតោ ដិណ្ឌោបិ ធម្មារោវិយ ហោតិ។ អសភាគវុត្ថិ
វិសភាគវុត្ថិ វិសភាគកិរិយា, សា គវុជ្ជានិយេសុបិ អនាធរវសេន

វិបត្តិនៃកត្តាហិការសប្បុរសឆ្ពោះទៅសេចក្តី, យាយ សមន្នាគតោ គិលានេបិ
មាតាបិតុអាចរិយុបជ្ឈយាទិកេ ន ឱលោកេតិ, តេហិ សន្តិ
លាភសក្ការការណា កលហំ ករោតិ, តេសុ ហិរោត្តប្បំ, ចេតិយាទីសុ
ចិត្តិការញ្ចេន បច្ចុប្បន្នបេតិ។ អរតីតិ បន្តេសុ សេនាសនេសុ, សមថវិបស្សនាសុ
ច អនភិរមណា ឧក្កល្លាតតា, សា តថាបរុត្តោ អកុសលចិត្តប្បដោ។ តន្តិ
អាលស្សំ។ វិជម្ពិតាតិ កាយស្ស អានមនាទិអាការេន ជន្មនាវិជម្ពនា។
ភត្តសម្មទោតិ ភត្តមុច្ឆាយ កាយស្ស អកម្មញ្ញតា។ ចេតសោ ច លីនត្តន្តិ
ចិត្តសង្គោចោ។ អត្ថតោ បនេតានិ សញ្ញានិបិ ចិនមិទ្ធុវសេន ចិត្តស្ស
គិលានាការោ។

កុហនាតិអាទីសុ លាភសក្ការសិលោកសន្និស្សិតស្ស ចាបិច្ឆស្ស តេន
តេន ឧទាយេន វិម្ពាបនា កុហនា នាម។ សា តិវិជា
បច្ចុប្បន្នសេវនសាមន្តជប្បនសីយាបថសណ្ឋាបនវសេន។ តត្ថ ចីវរាទីហិ
និមន្តិតស្ស តទត្ថិកស្សេវ សតោ ចាបិច្ឆតំ និស្សាយ បដិក្ខិបនេន, តេ ច
គហបតិកេ អត្ថនិ សុប្បតិដ្ឋិតសទ្ធវេ ញាត្វា បុន តេសំ “អហោ អយ្យោ
អប្បិច្ឆោ ន កិញ្ចិ បដិក្កល្លាតុំ ឥច្ឆតិ, សុលទ្ធុំ វត នោ អស្ស, សចេ អប្បមត្តកំ
កិញ្ចិ បដិក្កល្លាយ្យ” តិ នាធាវិជេហិ ឧទាយេហិ បណ្ឌិតានិ ចីវរាទីនិ
ឧបនាមេន្តានំ តទនុក្កហាកាមតញ្ជេវ អារិកត្វា បដិក្កហាលោន ច តតោ បភុតិ
អបិ សកដកាវេហិ ឧបនាមនហេតុភូតំ វិម្ពាបនំ បច្ចុប្បន្នសេវនសម្ពាតា
កុហនា នាម។ ចាបិច្ឆស្សេវ បន សតោ “យោ ឯវរុបំ ចីវរំ ជារេតិ, សោ
សមណោ មហេសក្ខោ” តិអាទិនា ឧត្តរិមនុស្សធម្មាធិកមបរិទីបនវាចាយ
តថា តថាវិម្ពាបនំ សាមន្តជប្បនសម្ពាតា កុហនា នាម។ ចាបិច្ឆស្សេវ បន
សតោ សមាហិតស្សេវ សម្ភារនាទិប្បាយកតេន បណ្ឌិយាយ សណ្ឋាបិតេន
គមនាទិនីយាបថេន វិម្ពាបនំ នីយាបថសណ្ឋាបនសម្ពាតា កុហនា នាម។

អាលបនាតិអាទិនា បន វុត្តបច្ចយបដិសំយុត្តា វាចាយេវ ទស្សិតា។
អនុប្បិយភាលីតា, ចាដុកម្យតា, មុគ្គសូប្បតា, ចារិកជយតា ច អាលបនា
នាម។ តត្ថ អាលបនាតិអាទិតោវ លបនា។ អនុប្បិយភាលីតាតិ សច្ចានុវបំ,
ធម្មានុវបំ វា អនបលោកេត្វា បុនប្បុនំ បិយភណានំ។ ចាដុកម្យតាតិ
និចវុត្តិតា, អត្តានំ ហេដ្ឋតោ វេបេត្វា បវត្តនំ។ មុគ្គសូប្បតាតិ
មុគ្គសូបសទិសតា, អបក្កមុគ្គសទិសេន អប្បសច្ឆេន សមន្នាគតវចនតា។
ចារិកជយតាតិ កុលទារកានំ អង្កេន បរិហារណាទិកំ បរិកជស្ស កិច្ចំ។
ឯវមយំ សញ្ញាបិ កិរិយាកេនោ “លបនា”ត្រូវ វុច្ចតិ។ បរេសំ បន
បច្ចយទានសញ្ញាជនកំ កាយវចីកម្មំ នេមិត្តិកតា នាម, យា
“បរិកថាភាសនិមិត្តកម្ម”ន្តិ វុច្ចតិ។ អក្កោសនវម្ពនគរហណាទិហិ យថា
ឆាយកោ អវល្លោកាយតិ, ឯវំ តំ និប្បិជ្ជនំ និប្បសិកតា នាម។ អយំ ហិ
យស្មា វេជ្ជបេសិកាយ វិយ អព្ពដ្ឋំ ឥមាយ បរស្ស គុណំ និប្បសេតិ និបុញ្ញតិ,
យស្មា វា គន្ធជាតំ បិសិទ្ធា គន្ធមគ្គនា វិយ បរគុណោ និប្បសិទ្ធាវិបុល្លោត្វា
ឯសាលាភមគ្គនា ហោតិ, តស្មា “និប្បសិកតា”តិ វុច្ចតិ។ ឯកស្មី បន កុលេ
លទ្ធាមិសំ អញ្ញត្ថ ទានវសេន លាភេន លាភស្ស បត្តនា លាភេន លាភំ
និជិតិសនា នាម។ ឥមេ ច កុហនាទយោ បញ្ចបិ តថា តថា បវត្តា
លោភាទិអកុសលចិត្តប្បាទាតិ វេទិតញ្ញា។ “សេយ្យោហមស្មី”តិអាទយោ
ទ្វាទស មាណ ហេដ្ឋា សំយោជនគោច្ឆកេ វុត្តានុសារេន សុរិញ្ញេយ្យាវ។ តត្ថ ច
អាទិតោ តយោ មាណ បុគ្គលំ អនិស្សយ
ជាតិគោត្តរូបភោគសិប្បសុតាទិមានវត្ថុវសេនេវ កថិតា, តតោ បរំ បន នវ
មាណ សេយ្យសទិសហីនបុគ្គលេ និស្សយ កថិតា។

ឯវមេតេហិ ទ្វាទសហិ បទេហិ សវត្ថុកេ មាណ កថេត្វា ឥទានិ អវត្ថុកំ
ទស្សេតុំ “មាណោ”តិអាទិ វុត្តំ។ តតោ បរំ អតិមាណោតិអាទិសុ “ជាតិអាទិហិ

មយា សទិសោ នត្ថី" តិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញាវាសេន បវត្តោ មាណោ អតិមាណោ
នាម។ "ឥមេ មយា បុព្វេ សទិសា, ឥទានិ អបំ សេដ្ឋោ, ឥមេ ហីនតរា" តិ ឧប្បន្នោ
មាណោ ភារាតិភារោវិយ មាណាតិមាណោ នាម។ អត្តានំ បន អវមញ្ញាវាសេន
បវត្តោ មាណោ ឱមាណោ នាម, សោ "ហីនោហមស្មី" តិ បវត្តហីនមាណសទិសោវ។
អនធិគតេសុ អរិយធម្មេសុ "អធិគតា មយា" តិ ឧប្បន្នោ មាណោ អធិកមាណត្តា
អធិមាណោ នាម, អយំ បន សោតាបន្នាធិអរិយសាវកានំ "អបំ
សកទាតាមី" តិ អាទិនា ន ឧប្បជ្ជតិ តេសំ

មគ្គជលនិព្វានបហីនកិលេសាវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណោ
អរិយគុណបដិវេជេ និក្ខន្ធា។ ទុស្សីលស្ស បន ន ឧប្បជ្ជតេវ, សីលវតោបិ
បរិច្ចត្តកម្មជ្ជានស្ស ន ឧប្បជ្ជតិ, បរិសុទ្ធសីលស្សេវ បន សុទ្ធសមថលាភិនោ,
សុទ្ធវិបស្សនាលាភិនោ, តទុកយលាភិនោ វា ឧប្បជ្ជតិ។ តេសុ តទុកយលាភី
អរហត្ត វេ អធិមញ្ញាវា បតិជ្ជាតិ សុវិក្ខម្ហិតកិលេសត្តា, បរិមទ្ធិតសម្ពាវត្តា
ច, ឥតវេ សោតាបន្នាធិសុប័តិ វេទិតញ្ច។ បញ្ចសុ បន ខន្ធសុ
"អហមស្មី" តិ អាទិនា បវត្តោ មាណោ អស្មីមាណោ នាម។ ចាបកេន បន
បរុបយាតកេន កម្មាយតនសិប្បាយតនវិជ្ជាជ្ជានាទិនា អត្តានំ សេយ្យាទិតោ
ជប្បនវសេន បវត្តោ មាណោ មិច្ឆាមាណោ នាម។

ព្យាភិវិតក្តោតិអាទីសុ "មយំ ព្យាភកា សុខជីវិនោ សម្មត្តិយុត្តា" តិ វេ
គេហសីតបេមេន ព្យាភកេ ឧទ្ទិស្ស ឧប្បន្នោវិតក្តោ ព្យាភិវិតក្តោ នាម,
"ព្យាភកា ខយំ គតាវយំ គតាសទ្ធា បសន្នា" តិ អាទិនា បន នេកម្មសីតោ
ព្យាភិវិតក្តោ នាម ន ហោតិ។ វេ ជនបទវិតក្តេបិ, តស្ស បន "អម្ពាភំ
ជនបទោ សុភិតក្តោ សុទ្ធកេ" តិ អាទិនា បវត្តិអាភារោ វេទិតញ្ច។ អមរត្ថាយ
វិតក្តោ, អមរោ វាវិតក្តោតិ អមរវិតក្តោ។ តត្ថ យោ ឧក្កដិកប្បធានាទីហិ
ទុក្ខេ និដ្ឋិល្លោ សម្បរាយេ អត្តា សុខី អមរោ ហោតីតិ វេ បវត្តោ, សោ

អមរត្ថាយ វិតក្កោ នាម។ យោ បន ទិដ្ឋិតតិកស្ស ឯកស្មី បក្ខេ អសណ្ណាហិត្វា
“ឯវម្បី មេ នោ, តថាបិ មេ នោ, អញ្ញថាបិ មេ នោ” តិអាទិនា អមរមន្ទ្រាវិយ
គហេតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ បវត្ថោ, សោ អមរោវិតក្កោ នាម។ តំ ធុវិធម្បី
ឯកតោ កត្វា ឥធ “អមរវិតក្កោ” តិ វុត្ថោ។

អនុទ្ទយតា បតិវ្វបកេន បន គិហីហិ សហសោកិសហនន្ទិតាទិវសេន
គេហសីតបេមេន យុត្ថោ បរាទ្ទយតាបដិសំយុត្ថោវិតក្កោ នាម។ លាភេន
ចេវ សក្ការេន ច កិត្តិសទ្ធនេ ច សទ្ធិ អារម្មណាករណាវសេន យុត្ថោ
គេហសីតោវិតក្កោ លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្ថោវិតក្កោ នាម, តស្ស
បន “អហោ វត មេ លាភាទយោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ” តិអាទិនា បវត្ថិអាភារោ
វេទិតញោ។ “អហោ វត មំ បរេ ន អវជានេយ្យ” តិ ឧប្បន្នោ គេហសីតោវិតក្កោ
អនវញ្ញត្ថិបដិសំយុត្ថោវិតក្កោ នាម។ ឯកកំ។

ទុកាទីសុ កោធាទយោ ហេដ្ឋា វុត្ថត្ថេ វជ្ជេត្វា អវសេសានញោវ វណ្ណានា
ហោតិ។ តត្ថ ទុកេសុ តាវ ឧបនាហោតិអាទីសុ បុព្វភាគេ កោធា
“អក្កោច្ឆិម” តិអាទិនា អាសេវនេន អបរកាលេ វេវចិត្តេ ទទ្ទ្យតរំ អាពាទ្ធា
ឧបនាហោ នាម, យេន សមន្នាគតោ វេរំ ទិស្សជ្ជិតុំ ន សក្កាតិ
វសាតេលមក្ខិតបិលោតិការិយ, សោធិយមានម្យស្ស ចិត្តំ ន បរិសុដ្ឋតិ,
ស្វាយំ វេវុបនិពន្ធនលក្ខណោ។

បរគុណំ បន វិជានេសត្វា តត្ថ ទោសមក្ខនវសេន បវត្ថោ កោធា មក្ខោ
នាម។ អយំ ហិ បឋមតរំ អត្ថនោ ចិត្តំ គូថាវិយ គូថគ្គាហកំ ហត្ថំ មក្ខេតិ,
បច្ឆា បរត្ថិ “មក្ខោ” តិ វុត្ថោ, ស្វាយំ បរគុណាមក្ខនលក្ខណោ។ បច្ឆាសេតីតិ
បច្ឆាសោ, បរស្ស គុណោ ទស្សេត្វា អត្ថនោ គុណាហិ សមេ ករោតីតិ អត្ថោ។
តថាបវត្ថោ លោភោ, ស្វាយំ យុគគ្គាហលក្ខណោ។

ឆ្ងាត់យេបី វិជ្ជមានស្បូវ ឆោសស្បូវ បដិច្ចាធនតោ ចក្ខុមោហនមាយា
វិយាតិ មាយា, សា កតឆោសបដិច្ចាធនលក្ខណៈ។ សឋស្ប ភាវោ, កម្មំ វា
សាថេយ្យំ, កេរាជិយំ, តំ អវិជ្ជមានគុណប្បកាសនលក្ខណៈ។

អនុជ្ជវាធយោ ហេដ្ឋា វុត្តអនុជ្ជវាធិបជីបក្ខអ កុសលវសេន វេទិតញ្ញា។
អនុជ្ជត្ថសំយោជននិរាជីសុ អនុជ្ជត្ថនិ កាមភវោ, តត្ថ សត្ត ពន្ធនវសេន
បវត្តានិ បញ្ចោរម្កាគិយសំយោជនានិ អនុជ្ជត្ថសំយោជនំ នាម។ ពហិទ្ធាតិ
រូចារូបភវោ។ តត្ថ ពន្ធនវសេន បវត្តានិ បញ្ចោ ឧទ្ធអាគិយសំយោជនានិ
ពហិទ្ធាសំយោជនំ នាម។ កាមភវេ ហិ សត្តានំ អាលយោ ពហុកោ, ន ឥតវេសុ,
តស្មា សោ អនុជ្ជត្ថំ ឥតវេ ច ពហិទ្ធាតិ វេទិតញ្ញា។ ធុកំ។

តិកេសុ បន លោភាធិនិ តីណិ អកុសលមូលានិ នាម។
កាមព្យាបាធិហិសាសម្បយុត្តាវិតក្កា តយោ អកុសលវិតក្កា នាម។ តេ ឯវ
សញ្ញាសីសេន តិស្សោ អកុសលសញ្ញា។ សភាវដ្ឋេន តិស្សោ
អកុសលធាតុយោតិ ច វុច្ឆន្តិ។ កាយវិចីមនោធុតានិ តីណិ ធុត្វតានិ នាម,
តានិ ឆ្ងាត់យេប្បវត្តានំ ចាលាតិចាតាធិនំ, សញ្ញាកុសលានំ វា វសេន
យោជេតញ្ញានិ។ សុត្តន្តបិយាយេន បន ធិដ្ឋាសវវដ្ឋិតា កាមាសវាធយោ តយោ
អាសវា នាម។ សក្កាយធិដ្ឋិវិចីកិច្ចាសីលព្ពតបរាមាសា តីណិ សំយោជនានិ
នាម។

កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា ច តិស្សោ តណ្ហា នាម។ តត្ថ
សស្សតទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ ភវតណ្ហា, ឧប្បទទិដ្ឋិសហគតោ រាគោ
វិភវតណ្ហា, អវសេសា បន សញ្ញាបិ តណ្ហា កាមតណ្ហា។
កាមធាតុបដិសំយុត្តោ វា រាគោ កាមតណ្ហា, រូចារូបធាតុបដិសំយុត្តោ
ភវតណ្ហា, ឧប្បទទិដ្ឋិសហគតោ វិភវតណ្ហាតិ វេទិតញ្ញា។ កាមតណ្ហា

រូបតណ្ហា អរូបតណ្ហា ច អបរាមិ តិស្សោ តណ្ហា នាម។ រូបតណ្ហា
អរូបតណ្ហា និរោធិតណ្ហា ច បុន អបរាមិ តិស្សោ តណ្ហា នាម។ តត្ថ
និរោធិតណ្ហាតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតោ។ កាមេសនា ភវេសនា ព្រហ្មចរិយេសនា
ច តិស្សោ ឯសនា នាម។ តត្ថ ព្រហ្មចរិយេសនាតិ
សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិសម្ពាតព្រហ្មចរិយស្ស ភវេសនា។ “សេយ្យោហមស្មីតិ វិជា,
សទិសោហមស្មីតិ វិជា, ហីនោហមស្មីតិ វិជា” តិ ឯវំ វុត្តមានិវិជា តិស្សោវិជា
នាម។ មាណោ ហិ សេយ្យាទិវសេន វិទហនតោ មញ្ញនតោ “វិជា” តិ វុច្ឆតិ។
ជាតិជរាមរណានិ បដិច្ច ឧប្បន្នានិ ភយានិ តីណិ ភយានិ នាម។ “អតីតំ វា
អន្ធានំ អារត្តា” តិ អាទិនា វុត្តានិ តីណិ, ពុទ្ធាទីសុ កម្ពុនវិចិត្តិច្ឆនវសេន បវត្តា
តិស្សោ អវិជ្ជា តីណិ តមាទិ នាម។ វិចិត្តិច្ឆាសីសេន តស្ស វិភង្កេ តំសម្បយុត្តា
អវិជ្ជាវ វុត្តា, តស្ស ឯវំ បដិច្ឆាទកត្តេនបិ តមភាវតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យំ កិញ្ចិ បន សត្តស្ស សុខាទិកំ ឧប្បជ្ឈតិ, តំ សព្វំ បុព្វេកតហេតុតិ ឯកំ
តិត្តាយតនំ, ឥស្សរនិម្មានហេតុតិ ទុតិយំ, អហេតុអប្បច្ចយាតិ តតិយន្តិ
ឥមាទិ តីណិ តិត្តាយតនានិ នាម។ តត្ថ បឋមវាទី
កុសលាកុសលកិរិយឧតុចិត្តាហារាទិកំ, គតិឧបទិអាទិកំ,
សប្បវិស្វបនិស្សយសទ្ធិម្ពស្សវនាទិកញ្ច សព្វំ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នំ បដិក្ខិបិត្វា
ឯកំ កម្មវិចាកមេវ សម្បជិច្ឆតិ, ឥតរេ បន ទ្វេបិ សព្វំ ហេតុំ បដិក្ខិបិត្វា
ឥស្សរហេតុកំ, អហេតុកញ្ច សម្បជិច្ឆន្តិ, តេសំ តិណ្ឌំ វាទានំ វសេនេវ
បយោជនាភាវាទិតោ យថានុរូបំ ខោសោ ញាតញ្ចោ។ គន្ធិវិត្តារភយេន បនេត្ត
នវិត្តារយិម្ព។

រាគនោសមោហា បន តយោ បលិពោធរដ្ឋេន កិញ្ចនា នាម។ តេ ឯវំ ហិ
កិលេសដ្ឋេន អដ្ឋណានិ, មលីនការករណាដ្ឋេន មលានិ,

បក្ខលនចាតហេតុតោវិសមាធិ ច ហោន្តិ។ ចាណាតិចាតាធិនិ
កាយវេមនោវិសមាធិ អបរាធិបិ តីណាវិសមាធិ នាម។ រាគនោសមោហា
អនុបាធិន តយោ អត្ថិ, កសជនិរោជន្ត កសាវា ច ហោន្តិ។
ចាណាតិចាតាធិនិ កាយកសាវាធិនោ បន អបរេបិ តយោ កសាវា នាម។
អស្សនទិដ្ឋិតិកេ កាមបរិភោគេ “នត្ថិ កាមេសុ នោសោ” តិ ឯវំ បវត្តា
សស្សតទិដ្ឋិ អស្សនទិដ្ឋិ នាម។ វិសតិវត្ថុកា បន អត្ថទិដ្ឋិ អត្តានំ អនុគតត្តា
អត្តានុទិដ្ឋិ នាម។ តស្សា បន “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, រូបវន្តំ វា អត្តានំ,
អត្តនិ វា រូបំ, រូបស្មី វា អត្តានំ សមនុបស្សតិ” តិ ឯវំ រូបក្ខន្ធទ ចតស្សោ
ទិដ្ឋិយោ។ ឯវំ សេសក្ខន្ធសុប្បតិ វិសតិវត្ថុកតា វេទិតញ្ញា។

តត្ថ ច រូបំ អត្តតោទិអាទិនា បញ្ចក្ខន្ធអត្តតោ គហណាវសេន បវត្តា
បញ្ច ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយោ, សេសា បន សស្សតទិដ្ឋិយោតិ វេទិតញ្ញា។ “នត្ថិ
ទិន្ន” ត្ថិអាទិនយប្បវត្តា បន នត្ថិកទិដ្ឋិ មិន្នាទិដ្ឋិ នាម, លាមកទិដ្ឋិតិ អត្តោ។
អរតិត្ថិកេ ចាណាលេខុទណ្ឌាទិហិ សត្តានំ វិហឹសនាវិហោសា នាម។
ធូរត្ថយប្បវត្តអកុសលធម្មស្ស ចរិយា អធម្មចរិយា នាម។ ទោវចស្សតាតិកេ
សាវ កាមព្យាចាទិវិហឹសាសញ្ញា នាធារម្ពណេសុ បវត្តិតោ, នាធាភូតត្តា ច
នានត្ថសញ្ញា នាម។ ឧទ្ធច្ចត្ថិកេ កុសីតស្ស ភារោ កោសន្តិ, បមាទោវ។
អនាទិយត្ថិកេ ឱវាទស្ស អនាទិយនវសប្បវត្តោ កោធា អនាទិយំ នាម។
អស្សន្ទិយត្ថិកេ រតនត្ថយកម្មដលានំ អសន្ទុហនវសប្បវត្តា អកុសលធម្មា
អស្សន្ទិយំ នាម។ បញ្ចវិធមច្ឆិយវសេន “ទេហិ” តិ វចនស្ស អជាននា
អវេទញ្ញតា នាម។

ឧទ្ធច្ចត្ថិកេ មនច្ឆជ្ជេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តធូរតា អសំវរោ នាម។
កាយិកវាចសិក្ខតិក្កមោ ទុស្សីល្យំ នាម។ អរិយត្ថិកេ

ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ ធម្មសោធនាសនាធិសុ អនិច្ចា អរិយានំ
អធម្មសុទ្ធកម្មតា នាម។ ពោធិបក្ខិកសទ្ធម្មស្ស សវនធារណាធិសុ អនិច្ចា
សទ្ធម្មំ អសោតុកម្មតា នាម។ បរស្ស ធានាសារោបនេ រន្ធកវេសិតាសង្ខារោ
ឧចារម្ពោរ ឧចារម្ពចិត្តតា នាម។ មុជ្ឈស្សច្ចត្តិកេ ឧទ្ធច្ចំ ចេតសោវិក្កោចោ នាម។
អយោនិសោមនសិការត្តិកេ “អនិច្ចេ និច្ច”ន្តិអាទិនា, សច្ចបដិបក្ខវសេន វា
អនុចាយមនសិការសង្ខាតំ អារជ្ជនចិត្តំ អយោនិសោមនសិការោ នាម។
មិច្ឆាធិដ្ឋិមិច្ឆាសង្កប្បធម្មោ អដ្ឋ មិច្ឆាមគ្គា កុម្មុគ្គោ នាម, មិច្ឆាមគ្គស្ស
អាសេវនា កុម្មុគ្គសេវនា នាម។ ជិនមិទ្ធិ ចេតសោ ចលីនត្តំ នាម។ តិកំ។

ចតុក្កេសុ ជីវរាជីសុ ចតុសុ បច្ចយេសុ “កត្ត មនាបំ លភិស្សមី”តិ
តណ្ហាយ ឧប្បាទោ ចត្តារោ តណ្ហាប្បាទា នាម។ ន គច្ឆន្តិ ឯតាហិ អរិយាតិ
អគតិយោ, ធន្តនោសមោហកយា។ តា ហិ អគត្តមគ្គកមនាធិ
អកត្តត្ថករណាធិ ចត្តារិ អគតិកមនាធិ នាម។ តត្ថ ធន្តោតិ បក្ខចាតរាគោ។
ភយន្តិ តថាបវត្តោ ធានោ។ អនិច្ចាធិសុ “និច្ចំ សុខំ អត្តា សុភ”ន្តិ ឯវំ បវត្តា
ចត្តារោវិបរិយាសាវិបរីតតោ ធម្មេ ឯសនតោ។ តេសុ វា អាសនតោ
បរិសនតោ ចត្តារោវិបរិយាសា នាម។ តេ សញ្ញាចិត្តធិដ្ឋិវិបរិយាសាវសេន
បច្ចេកំ តយោ តយោ ហុត្វា ធានស ហោន្តិ។ តេសុ អនិច្ចេ និច្ចំ, អនត្តនិ អត្តាតិ
សញ្ញាចិត្តធិដ្ឋិវិបរិយាសា ធន, ធុកេត្ត សុខំ, អសុភេ សុភន្តិ ធិដ្ឋិវិបរិយាសា ទ្វេ ចាតិ
អដ្ឋ សោតាបត្តិមគ្គន បហីយន្តិ, អសុភេ សុភន្តិ សញ្ញាចិត្តវិបរិយាសា ទ្វេ
អនាគាមិមគ្គន, ធុកេត្ត សុខន្តិ សញ្ញាចិត្តវិបរិយាសា ទ្វេ អរហត្តមគ្គនាតិ
វេទិតញ្ច។

អធិដ្ឋេ ធិដ្ឋំ, អសុភេ សុតំ, អមុភេ មុតំ, អវិញ្ញាតេ វិញ្ញាតន្តិ ឯវំ បវត្តា
ចត្តារោ អនិរិយោហារា នាម។ ធិដ្ឋាធិសុ បន អធិដ្ឋំ អសុតំ អមុតំ អវិញ្ញាតន្តិ

ឯវំ បវត្តា អបរេមិ ចត្តារោ អនិយវោហារា នាម។ ឥមេ ច បុរិមេហិ សទ្ធិ អដ្ឋ
អនិយវោហារាតិបិ វុច្ចន្តិ។

ចាលោកិចាតអធិដ្ឋានានកាមេសុមិច្ឆាចារមុសាវាទា ចត្តារិ ទុច្ចរិតានិ នាម។
មុសាវាទាធិវចិទុច្ចរិតានិ អបរាទិបិ ចត្តារិ វចិទុច្ចរិតានិ នាម។

ជាតិជរាព្យាធិមរណភយានិ ចត្តារិ ភយានិ នាម។ រាជោរាអគ្គិទុកកភយានិ
ចត្តារិ, សមុទ្ធំ ឡិរោហន្តស្ស បន ឧប្បជ្ឈនកានិ ឱមិកុម្ភីលអារដ្ឋសុសុកាកយានិ
ច ចត្តារិ, អត្តានុវាទបរាទុវាទនណ្ឌាទុគ្គតិភយានិ ចត្តារិ ចាតិ ឥមាទិ វា អបរាទិ
តីណិ ចតុក្កានិ ចត្តារិ ភយានិ នាម។ តត្ថ សុសុកាតិ ចណ្ឌាមច្ឆា។ សព្វានិបិ
ចេតានិ ភយានិ បដិយចិត្តានីតិ វេទិតព្វានិ។ សព្វំ សុខទុក្ខាទិកំ សយំកតំ
បរិកតំ ឧភយកតំ អធិច្ចសមុប្បន្នន្តិ ឯវំ ឧប្បជ្ឈមាទា ឥមា ចតស្សោ ទិដ្ឋិយោ
នាម។ ចតុក្កំ។

បញ្ចកេសុ បញ្ចោរម្ភាគិយាតិអាទីសុ ឡិវំ វុច្ចតិ កាមធាតុ ហេដ្ឋាការតោ,
តត្ថ ឧបបត្តិនិច្ឆាទនតោ តំ ឡិវំ ភជន្តិតិ

សក្កាយទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសកាមរាគបដិយា បញ្ច

ឡិវំម្ភាគិយសំយោជនានិ នាម។ ឧទ្ធី រូចារូបធាតុ ឧបរិការតោ, តំ វុត្តនយេន
ភជន្តិតិ រូបរាគអរូបរាគមានឧទ្ធចូអរិដ្ឋា បញ្ច ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ នាម។

រាគនោសមោហមានទិដ្ឋិយោ បញ្ច លក្ខនដ្ឋេន សង្កា នាម។ តេ ឯវំ បញ្ច

អនុបរិសនដ្ឋេន, តុទនដ្ឋេន ច បញ្ច សល្លា នាម។ សត្តធម្មសង្ឃសិក្ខាសុ

កម្ពុនានិ ចត្តារិ, សព្វាហ្មចារីសុ កុបិតចិត្តតា ចាតិ ឥមេ បញ្ច ចិត្តស្ស

ចទ្ធកចវរខាលុកកាវករណត្តា ចេតោទិលា នាម។ កាមេសុ អរិករកោ។

កាយេ...បេ.... រូបេ...បេ.... យាវទត្ថំ កុញ្ញត្វា សេយ្យសុខំ បស្សសុខំ មិទ្ធសុខំ

អនុយុត្តោរិហរតិ, អញ្ញាតរំ ទេវនិកាយំ បណិធាយ ព្រាហ្មចរិយំ ចរតីតិ ឯវំ

បវត្តា បញ្ច ធម្មា ចិត្តំ ពាន្តិក្វា មុដ្ឋិយំ កត្វារិយ គហណតោ ចេតសោវិនិពន្ធា

នាម។ តត្ថ កាយេតិ អង្គត្ថិកេ កាយេ, រូបេតិ ពហិទ្ធារូបេ។ សញ្ញា អត្តា,
អសញ្ញា អត្តា, នេវសញ្ញានសញ្ញា អត្តា, សិរីដ្ឋមាណោ បន អត្តា ឧប្បិដ្ឋតិ,
ទិដ្ឋធម្មនិព្វានំ វា ចាបុណាតីតិ ឯវំ បវត្តា បញ្ចា ទិដ្ឋិយោ នាម។

ចាណាតិចាតាទិមជ្ឈចានបរិយោសានា បញ្ចា វេរករណដ្ឋេន វេរា នាម។
ញាតិភោគរោគសីលទិដ្ឋិព្យសនានិ បញ្ចា ព្យសនា នាម។ តត្ថ ព្យសនាតិ
វិនាសសហជាតា, តតោ ឧប្បន្នា អកុសលា។ ពហុជនស្ស អប្បិយតា,
វេរពហុលតា, វដ្ឋពហុលតា, សម្មន្ន្ទមរណំ, អចាយកមនន្តិ ឥមេ បញ្ចា
អក្ខន្តិយា អាទីនវា, អនធិវាសនាយ ទោសាតិ អត្តោ។ អាជីវកកយំ
អសីលោកកយំ បរិសសារជ្ជកយំ មរណកយំ ទុក្ខតិកយន្តិ ឥមាទិ បញ្ចា
កយានិ នាម។ យាវទត្ថំ បញ្ចាកាមគុណាបរិភោគេន ចេវ បឋមជ្ឈានាទីហិ
ចត្វហិ ឈានេហិ ចាតិ បញ្ចហិ ការណេហិ អត្តា បរមទិដ្ឋធម្មនិព្វានប្បត្តោ
ហោតីតិ បវត្តា វាទា បញ្ចា ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទា នាម។ បញ្ចកំ។

ធរក្កេសុ បន កោដោ មក្ខោ ឥស្សរា សាឋេយ្យំ ចាបិច្ឆតា
សន្និដ្ឋិបរាមាសិតាតិ ឥមាទិ ធិវាទមូលានិ។ មនាបិយេសុ រូចាទីសុ ធនុ
អារម្មណេសុ ធនុរាគោតិ ឥមេ ធនុរាគា គេហាសិតា ធម្មា នាម។
អមនាបិយេសុ ធនុ អារម្មណេសុ បដិយោ ធិវិរោធជវត្ថុនិ នាម។ វិរោធជា ឯវ វត្ថុ
វិរោធជវត្ថុ។ ធនុ អារម្មណេសុ តណ្ហាវ ធនុ តណ្ហាកាយា នាម។
សត្តធម្មសង្ឃសិក្ខាសុ, អប្បមាទេ, បដិសន្តារេ ច អគារវា ធនុ អគារវា នាម។
កម្មារាមតា, ភស្សនិទ្ទាសន្តិណិកសំសគ្គបបញ្ចារាមតា ច ធនុ បរិហានិយា
ធម្មា នាម, បរិហានិករាតិ អត្តោ។ តត្ថ
សវនទស្សនសមុល្លបនបរិភោគកាយសំសគ្គេសុ បញ្ចេសុ យុត្តបយុត្តតា
សំសគ្គារាមតា។ តណ្ហាមាទទិដ្ឋិបបញ្ចេសុ យុត្តបយុត្តតា បបញ្ចារាមតាតិ

វេទិតព្រំ។ កម្មកស្សនិទ្ទាសន្តណិកាវាមតា ចត្តារោ, ទោវចស្សតា,
ចាបមិត្តតា ទ្វេ ចាតិ ឥមេ អបវេបិ ធម្មិហានិយា ធម្មា នាម។

សោមនស្សដ្ឋានិយេសុ រូចាទិសុ ធនុ អារម្មណេសុ ឧប្បន្នា
គេហសីតសោមនស្សសម្បយុត្តាវិចារា សោមនស្សបវិចារា នាម,
វិតក្កាធម្មោ ធម្មា, តំសម្បយុត្តា ចាតិ គហេតព្វា។ ឯស នយោ ឥតវទ្ធយេបិ។
អញ្ញាណសហិតា បនេត្ត វេទនុបេក្ខា ឧបេក្ខាតិ វេទិតព្វា, យា
“អញ្ញាណុបេក្ខា”តិបិ វុច្ចតិ។ ឥដ្ឋានិជ្ជមជ្ឈត្ថេសុ ធនុ អារម្មណេសុ យថាភ្នំ
ឧប្បន្នា វេទនា “ធម្មតេហសីតានិ សោមនស្សនី”តិអាទិនា ធម្មត្ថយេន វុត្តា។
“អត្ថិ មេ អត្តា”តិ វា, “នត្ថិ មេ អត្តា”តិ វា, “អត្តនា វា អត្តានំ សញ្ញានាមី”តិ វា,
“អត្តនា វា អនត្តានំ សញ្ញានាមី”តិ វា, “អត្តនា វា អត្តានំ សញ្ញានាមី”តិ វា,
“សោ មេ អយំ អត្តា ការកោ វេទកោ និទ្វា ធុរោ”តិ ឯវំ ឧប្បជ្ឈមាណ ឥមា ធម្ម
ទិដ្ឋិយោ នាម។ តត្ថ អត្ថិ តិ សស្សតទិដ្ឋិ។ នត្ថិ តិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ។ បញ្ចបិ ខន្ធ
“អត្តា”តិ គហេត្វា សញ្ញាក្ខន្ធន សេសានំ ជាននវសេន អត្តនា វា អត្តានំ
សញ្ញានាមីតិ ទិដ្ឋិ, សញ្ញាក្ខន្ធពន “អត្តា”តិ, ឥតវេ ច “អនត្តា”តិ គហេត្វា
អត្តនា វា អនត្តានំ សញ្ញានាមីតិ ទិដ្ឋិ, សញ្ញាក្ខន្ធពន “អនត្តា”តិ, ឥតវេ ច
“អត្តា”តិ គហេត្វា អនត្តនា វា អត្តានំ សញ្ញានាមីតិ ទិដ្ឋិ ច វេទិតព្វា។ ធម្មំ។

សត្តកេសុ បន កាមរាគបដិយមានទិដ្ឋិវិចិត្តិក្កាភវរាគអវិជ្ជា សត្ត
ថាមគតជ្ជន, អប្បហ័នជ្ជន ច ចិត្តសន្តានេ អនុ អនុ សយនតោ អនុសយា
នាម។ តេ ឯវ សត្តេ វដ្ឋស្មី សំយោជនតោ សំយោជនានិ។ សមុទាហាវសេន
បរិយុដ្ឋានតោ បរិយុដ្ឋានាតិ វេទិតព្វា។ អស្សទ្ធិយំ អហិរិកំ អនោត្តប្បំ
អប្បស្សតតា កោសជ្ជំ មុដ្ឋស្សទ្ធិ ឧប្បញ្ញតាតិ ឥមេ សត្ត អសតំ
អសប្បវិសានំ, អសន្តា វា លាមកា ធម្មាតិ អសទ្ធម្មា នាម។

ចាលាភិបាតាធរាយោ កាយវីច័យុត្តរិតានិ សត្ត ទុច្ចរិតានិ នាម។ មាណោ
អតិមាណោ មាណាភិមាណោ ឌីមាណោ អធិមាណោ អស្មិមាណោ មិច្ឆាមាណោភិ ឥមេ
សត្ត មាណោ នាម។ “មនុស្សលោកេ មាតាបេត្តិកសម្ពុរោ អត្តា ឧច្ឆិដ្ឋតិ, តថា
ធនុ ទេវលោកេសុ ទិញោ កតធឿការភក្ខោ អត្តា, រូបលោកេ រូបី មនោមយោ
អត្តា, ចតុសុ អរូបភវេសុ ចតុត្ថិជោ អរូបី អត្តា តត្ថ តត្ថ ឧច្ឆិដ្ឋតិ វិនិស្សតិ ន
ហោតិ បរំ មរណា”តិ ឯវំ បរត្តា សត្ត ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយោ សត្ត ទិដ្ឋិយោ នាម។ ឯត្ថ
ច អាទិតោ តិស្សោ ទិដ្ឋិយោ រូបក្ខន្ធនំ អត្តតោ គហេត្វា បរត្តា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយោ,
សេសា ចតស្សោ អរូបក្ខន្ធនតិ ញាតញ្ចា។ សត្តកំ។

អដ្ឋកេសុ បន លោកោ ទោសោ មោហោ មាណោ ទិដ្ឋិវិចិកិច្ឆា ជិនំ
ឧទុច្ចញាតិ អដ្ឋ កិលេសវត្ថុនិ នាម។ “យំ កិញ្ចំ កម្មំ កត្តព្ភំ មេ”តិ ឯកំ, តថា
“កតំ មេ”តិ, “មគ្គោ មេ គន្តព្ភោ”តិ, “គតោ”តិ, “អប្បកំ មេ ភុត្ត”ន្តិ, “សុភុត្ត”ន្តិ,
“អាពាធា មេ ឧប្បន្នោ”តិ, “អចិរុដ្ឋិតោ គេលញ្ញា”តិ ឯកន្តិ ឥមាទិ អដ្ឋ
កុសីនវត្ថុនិ នាម, កុសីនស្ស កោសជ្ឈការណានិ តិ អត្តោ។ លាភេ អលាភេ ច
យសេ អយសេ ច បសំសាយ និជ្ជាយ ច សុខេ ទុក្ខេ ច យថាភ្នំ រាគទោសេហិ
ចិត្តស្ស បដិហាននំ អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ ចិត្តស្ស បដិហោតោ នាម។ ហេដ្ឋា ទិហិ
ចតុក្កេហិ វុត្តា អដ្ឋ អនិយវោហារា នាម។ មិច្ឆាទិដ្ឋិមិច្ឆាសង្កប្បាធរាយោ អដ្ឋ
មិច្ឆត្តា នាម។ ភិក្ខុហិ វិជ្ជមានាយ អាបត្តិយា ចោទិយមានស្ស “ន សរាមី”តិ
និព្ពេបនំ ឯកំ, “ត្វំ ពាលោ”តិ អាទិនា ចោទកបដិប្បវណំ ឯកំ, តថា “តុវំ
ចេតមាបន្នោ”តិ ចោទកស្ស បច្ឆាហេបនំ, អញ្ញេនញ្ចំ បដិចរណំ, សង្ឃ
ពាហារីក្ខេបភណនំ, តុណ្ហីភាវេនវិហោបនំ, សង្ឃំ, ចោទកញ្ចា អនាទិយិត្វា
បក្កមនំ, ចោទនាភយា សិក្ខាបច្ចក្ខានន្តិ ឥមេ អដ្ឋ បុរិសទោសា នាម។ អសញ្ញិ
អត្តា រូបី, អរូបី, រូបី ច អរូបី ច, នេវរូបីនារូបី, អន្តវា, អនន្តវា, អន្តវា ច អនន្តវា

ច, នៅន្តរវាងនាងភតិ ឯវំ បវត្តា អដ្ឋអសញ្ញាវាទា នាម។ នៅសញ្ញាសញ្ញា អត្តា
រូបី អរូបី ភតិអាទិនា បវត្តា អដ្ឋនៅសញ្ញាសញ្ញាវាទា នាម។ អដ្ឋកំ។

នរកេសុ បន “អនត្ថំ មេ អចរិ, ចរតិ, ចរិស្សតិ, បិយស្ស មេ អនត្ថំ អចរិ,
ចរតិ, ចរិស្សតិ, អប្បិយស្ស មេ អត្ថំ អចរិ, ចរតិ, ចរិស្សតិ” តិ ឯវំ បវត្តា នវ
អាយាតា ឯវំ អាយាតវត្ថុនិ នាម។ កោដោ មក្ខោ ឥស្ស មជ្ជិយំ មាយា
សាធម្មយ្យំ មុសាវាទោ ចាបិច្ឆតា មិច្ឆាទិដ្ឋិតិ ឥមាទិ នវ បុរិសមលាទិ នាម។
“សេយ្យស្ស សេយ្យោបាមស្មី” តិ អាទយោ នវិវាទា មាទា នាម។ “តណ្ហំ បដិច្ច
បរិយេសនា, បរិយេសនំ បដិច្ច លាភោ, តំ បដិច្ច វិនិច្ឆយោ, តំ បដិច្ច ធន្តរាភោ,
តំ បដិច្ច អន្លោសានំ, តថា បរិគ្គហោ, មជ្ជិយំ, អារក្ខោ, អារក្ខាធិករណំ
ទណ្ឌាទានសត្តាទានកលហរិគ្គហរិវាទាទិអនេកេ ចាបកា ធម្មា” តិ ឯវំ វុត្តា
ឥមេ នវ តណ្ហាមូលកា ធម្មា នាម។ តត្ថ វិនិច្ឆយោតិ
ញាណតណ្ហាទិដ្ឋិវិតក្កវសេន ចតុសុ វិនិច្ឆយេសុ វិតក្កវិនិច្ឆយោ ឥធ
អធិប្បតោ។ លាភំ ហិ លភិត្វា “ឥទំ រូចារម្មណត្ថាយ, ឥទំ
សន្តារម្មណាទិអត្ថាយា” តិ ឯវំ វិតក្កេនេវ វិនិច្ឆយោ។ ធន្តរាភោ ទុព្ពលរាភោ,
អន្លោសានន្តិ ពលវសន្តិដ្ឋានំ។ បរិគ្គហោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន បរិគ្គហាករណាន្តិ
វេទិតព្ពំ។ “អស្មី” តិ, “អហមស្មី” តិ, “អយមហមស្មី” តិ, “ភវិស្ស” តិ, “រូបី
ភវិស្ស” តិ, “អរូបី ភវិស្ស” តិ, “សញ្ញា ភវិស្ស” តិ, “អសញ្ញា ភវិស្ស” តិ,
“នៅសញ្ញាសញ្ញា ភវិស្ស” តិ ឯវំ វុត្តានិ ឥមាទិ នវ ចលនជ្ជន ឥញ្ញាតានិ នាម។
ឥមាទេវ មញ្ញនជ្ជន មញ្ញាតានិ, វិប្បន្ទនតោ វិប្បន្ទតានិ, បបញ្ចនតោ បបញ្ចតានិ,
តានេវ តេហិ តេហិ ការណេហិ សម្ពុតត្តា សម្ពុតានិ ច នាម ហោន្តិ។ សព្វេហិ
តេហិ បញ្ចេហិ នវកេហិ មាទោ ឯវំ កថិតោ។ សោបិ ហិ “អស្មី” តិ អាទិហិ
សញ្ញាហិ ច អាការេហិ ទិដ្ឋិវិយ បវត្តតិ តិ។ នវកំ។

ធនកេសុ បនលោកោ ធនោសោ មោហោ មាណោ ធិដ្ឋិវិចិកិច្ឆា ជិនំ ឧទុច្ចំ
អហិរិកំ អនោត្តប្បន្តិ ឥមេ ធន កិលេសា វេ កិលេសវត្ថុនិ នាម។ “អនត្ថំ មេ
អចរី”តិអាទយោ នវ ខាលុកណ្ណាកាធិសុ អជ្ឈានអាយាតេន សទ្ធិ ធន
អាយាតវត្ថុនិ នាម។ ចាលោភិចាតាធយោ ធន អកុសលកម្មបថា នាម។
កាមរាគសំយោជនំ

បជិយមាធិដ្ឋិវិចិកិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសភវរាគស្សមច្ឆរិយអវិជ្ជាសំយោជ
នន្តិ ឥមាធិ ធន សំយោជនាធិ នាម។ មិច្ឆាធិដ្ឋិមិច្ឆាសង្កប្បាធយោ អដ្ឋ,
មិច្ឆាញ្ញាណមិច្ឆាវិមុត្តិហិ សទ្ធិ ធន មិច្ឆត្តា នាម។ តត្ថ មិច្ឆាញ្ញាណន្តិ
ចាបកិរិយាសុ ឧចាយចិន្តាវសេន ចេវ ចាបកំ កត្វា “សុកតំ មយា”តិ
បច្ឆវេក្ខណាវសេន ច បវត្តោ មោហោ។ មិច្ឆាវិមុត្តិ តិ អវិមុត្តស្សេវ សតោ
វិមុត្តសញ្ញតា។ “នត្ថិ ធិន្ទំ, នត្ថិ យិដ្ឋ”ន្តិអាធិហិ ធនហិ អាការេហិ បវត្ថំ
នត្ថិកធនស្សនំ ធនវត្ថុកា មិច្ឆាធិដ្ឋិ នាម។ “សស្សតោ លោកោ, តថា
អសស្សតោ, អន្តវា, អនន្តវា, តំ ជីវំ តំ សរីរ”ន្តិ វា, “អញ្ចំ ជីវំ អញ្ចំ សរីរ”ន្តិ វា,
“ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា”តិ វា, “ន ហោតិ... បេ... ហោតិ ច ន ហោតិ ច,
នេវ ហោតិ ន ន ហោតិ តថាគតោ បរំ មរណា”តិ វា វេ បវត្តោ ធនវត្ថុកា
អន្តត្តាហិកា ធិដ្ឋិ នាម។ តត្ថ លោកោតិ ឧទ្ទាធយោ, “អន្តវា”តិ ឥទំ បរិវត្ថំ
កសិណជ្ឈានំ សន្ទាយ វុត្ថំ។ “អនន្តវា”តិ ឥទំ វិបុលន្តិ គហេតព្ពំ។ តថាគតោតិ
សត្តោ។ ធនកំ។

អជ្ឈាវសកេសុ តណ្ហាវិចរិតានិ តណ្ហាសមុទាចារា តណ្ហាបវត្តិយោ។
អជ្ឈត្តិកស្សបាទាយាតិ អជ្ឈត្តិកំ ខន្ធបញ្ចកំ ឧចាយ។ ឥទំ ហិ
ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ។ តត្ថ “អស្មីតិ ហោតិ, ឥត្ថស្មីតិ ហោតិ, វេស្មីតិ
ហោតិ, អញ្ញាស្មីតិ ហោតិ, តថា ភវិស្សន្តិ, ឥត្ថំ ភវិស្សន្តិ, វេ ភវិស្សន្តិ,
អញ្ញាស្មីតិ ភវិស្សន្តិ ហោតិ, តថា អស្មីតិ, សាតស្មីតិ ហោតិ, តថា សិយន្តិ, ឥត្ថំ

សិយន្តិ, ឯវំ សិយន្តិ, អញ្ញថា សិយន្តិ ហោតិ, តថា អថាបំ សិយន្តិ, អថាបំ ឥត្ថំ
សិយន្តិ, អថាបំ ឯវំ សិយន្តិ, អថាបំ អញ្ញតា សិយន្តិ ហោតិ”តិ ឯវំ វុត្តានិ
ឥមា និ អជ្ឈត្តិ កស្សបាទាយ អជ្ឈាស តណ្ហាវិចរិតានិ នាម។

តត្ថ អស្មីតិ ហោតិ តិ អជ្ឈត្តិ កេសុ ខន្ធបញ្ចកេសុ សមូហតោ
“អហមស្មី”តិ គហាលោ សតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ បន គហាលោ សតី តតោ បរំ
អនុបនិធាយ, ឧបនិធាយ វាតិ ទិដ្ឋា គហាលំ ហោតិ។ តត្ថ អនុបនិធាយាតិ
អញ្ញំ អាការំ អនុបនិធាយ អនុបកម្ម សកការមេវាវម្ពណំ កត្វា ឥត្ថស្មីតិ
ហោតិ។ តស្ស “ខត្តិយាទីសុ ឥទំបកាពោ អហ”ន្តិ តណ្ហាមាណទិដ្ឋវសេន
គហាលំ ហោតិ តិ អត្ថោ។ ឧបនិធាយ គហាលំ បន ទិវិធំ ហោតិ សមតោ ច
អសមតោ ច។ តត្ថ សមតោ គហាលំ ឯវស្មីតិ ឥទំ, តស្ស យថា អយំ ខត្តិយោ,
ព្រាហ្មណាទយោ វា ទេវមនុស្សរូបីអរូបិអាទយោ វា, ឯវមហមស្មីតិ អត្ថោ។
អញ្ញថាស្មីតិ ឥទំ បន អសមតោ គហាលំ, តស្ស យថា ឥមេ ខត្តិយាទយោ,
តតោ អញ្ញថា អហំ បីនោ វា អធិកោ វាតិ អត្ថោ។ ឥមា និ តាវ បច្ចុប្បន្នវសេន
ចត្តាវិ តណ្ហាវិចរិតានិ, ភវិស្សន្តិអាទីនិ បន ចត្តាវិ អនាគតវសេន វុត្តានិ។
តេសំ បុរិមចតុក្កេ វុត្តនយវសេន អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ តត្ថ អស្មីតិអាទិទ្វយំ
សស្សតុច្ឆេទក្តាហាវសេន វុត្តំ។ តត្ថ ហិ អស្មីតិ សស្សតំ, សីទតីតិ សាតំ,
អសស្សតំ, ឥតោ បរា និ សិយន្តិអាទីនិ ចត្តាវិ សំសយបរិវិតក្កវសេន វុត្តានិ។
អថាបំ សិយន្តិអាទីនិ ចត្តាវិ “អបិ នាមាហំ ភវេយ្យ”ន្តិ ឯវំ
បរត្ថបត្ថនាកប្បនវសេន វុត្តានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អជ្ឈាសកំ បឋមំ។

ទុតិយេ ពាហិរស្សបាទាយាតិ ពាហិរំ ខន្ធបញ្ចកំ ឧទាទាយ។ តត្ថ “ឥមិនា
អស្មីតិ ហោតិ, ឥមិនា ឥត្ថស្មីតិ ហោតិ, ឥមិនា ឯវស្មីតិ ហោតិ, ឥមិនា
អញ្ញថាស្មីតិ ហោតិ”តិអាទិនា អនន្តរេ វុត្តនយេន ពាហិរស្សបាទាយ អជ្ឈាស

តណ្ហាវិចិត្រានីតិ វេទិតញ្ញាទិ។ “ឥមិនា”តិ បទមត្តមេវ ហេតុ បុរិមេហិ
វិសេសោ។ តត្ថ ឥមិនាតិ ឥមិនា ពាហិវេន រូបេន វា... បេ... វិញ្ញាណេន វាតិ
អត្ថោ។ តត្ថ ច ធម្មត្ថតិជនិអន្ធមានធនធម្មាទិឧបករណាវសេន ពាហិវ រូបំ
វេទិតញ្ញំ។ ធាសធាសិញ្ញាតិបរិជនហត្ថិអស្សាទិឧបករណាវសេន វេទនាធម្មោ
វេទិតញ្ញា។ ឥមេហិ ពាហិវេហិ រូបាទិហិ “ឥត្តស្មីតិ ឯវស្មី”តិអាទិនា សព្ពត្ត
យោជនា វេទិតញ្ញា។ អដ្ឋាវសកំ ទុតិយំ។

ឥតវេសុ បន តទេកជ្ឈំ អភិសំយូហិត្វាតិអាទីសុ តទុកយំ អដ្ឋាវសកំ
ឯកតោ យោជេត្វា ធម្មីសតណ្ហាវិចិត្រានី ហោន្តិ, ឯវំ ឯកេកស្ស បុគ្គលស្ស
អតីតកាលេ ទិដ្ឋំ អដ្ឋាវសកានំ វសេន ធម្មីស, តថា អនាគតេ ធម្មីស ហោន្តិ។
បច្ចុប្បន្នេ បន ឯកស្ស យថាលាភវសេន តានិបិ លព្ពន្ធិ, សព្ពសត្តានំ វសេន
បច្ចុប្បន្នេបិ ធម្មីស លព្ពន្ធិ។ ឥតិ ឯវំ វុត្តេន បកាវេន តំ សព្ពំ ឯកតោ កត្វា
សព្ពសត្តានំ កាលត្ថយេបិ ធម្មំ អដ្ឋាវសកានំ វសេន អដ្ឋសតំ តណ្ហាវិចិត្រានី
ហោន្តិតិ អត្ថោ។ អដ្ឋតណ្ហាវិចិត្រសតំ ហោន្តិ ឯត្ថាបិ ឯវមេវ អត្ថោ
ធម្មញ្ញោ។

តណ្ហាវិចិត្រានី ទិដ្ឋិតានិ។

យានិ ចាតិអាទីសុ យានិ ចេត្ត ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិតានិ វុត្តញ្ញានិ, តានិ
ព្រហ្មជាលនាមកេ ទីយនិកាយស្ស បឋមសុត្តន្តេ (ទី. និ. ១. ២៩ អាទយោ)
សត្តារា សយំ អាហាច្ឆ ភាសិតានីតិ អត្ថោ។ ព្រហ្មជាលេ ហិ ចត្តារោ
សស្សតវាទា, ចត្តារោ ឯកច្ឆសស្សតិកា, ចត្តារោ អន្តានន្តិកា, ចត្តារោ
អមរាវិក្ខេបិកា, ទ្វេ អធិច្ឆសមុប្បន្និកា, សោឡស សញ្ញីវាទា, អដ្ឋ អសញ្ញីវាទា,
អដ្ឋ នេវសញ្ញីនាសញ្ញីវាទា, សត្ត ឧប្បេទវាទា, បញ្ច ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទាតិ ឥមានិ
ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិតានិ សនិទានានិ នាធានយតោ វុត្តានិ, តត្ថ វុត្តនយេនេវ នេសំ

វិភាគ វេទិតញ្ច។ អយំ តាវេត្ត បទត្តានុសារតោ វិនិច្ឆយោ, សេសោបេត្ត
វិនិច្ឆយោ បទេត្ត វុត្តានុសារតោ សុវិញ្ញេយ្យាតិ។

ខុទ្ទកវត្ថុវិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ធម្មហធម៌វិភង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា

ធម្មហធម៌វិភង្គមាតិកាយ បន បទត្តាធិតោ វិនិច្ឆយោ បុព្វេ វុត្តោវ។ យស្មា
បន ភគវតា ហោជ្ជា នាធានយតោ វិភត្តានញ្ញោវ ខន្ធយតនាធិនំ ធានសន្នំ
ធម្មកោដ្ឋាសានំ បុន សព្ពសង្គាហិកាចតុក្កមុប្បត្តិតប្បវិយាបន្នតាធិហិ ធនហិ
វារេហិ អបុព្វនយសហស្សវិភាវកេហិ សព្ពធម្មាធិប្បាយសង្ខាតេហិ
ធម្មហធម៌ហិ វិភាគនស្សនត្ថមេវាយំ វិភង្គោ វុត្តោ, តស្មា វិភង្គនយតោ ចេត្ត
វិនិច្ឆយោ ហោតិ។ វិភង្គេហិ បឋមំ “កតិ ខន្ធា” តិអាធិនា សបុច្ឆកំ
ធានសបធិកំ មាតិកំ និក្ខិបិត្វា ហោជ្ជា វុត្តានុសារេនេវ ចតុក្កមកសាមញ្ញតោ
សព្ពសង្គាហិកាវារោ នាម វិភត្តោ, តត្ថ សត្ត ជស្សនយោ សត្តន្នំ
វិញ្ញាណាតត្ថនំ វសេន វេទិតញ្ច។

ទុតិយោ បន វារោ តេសំ ចតុសុ ភូមីសុ ចតុហិ កោដ្ឋាសេហិ
ឧប្បត្តានុប្បត្តិនស្សនវសេន បវត្តោ។ តត្ថ បឋមកោដ្ឋាសេ តាវ -

“កាមធាតុយា កតិ ខន្ធា... បេ.... កតិ ចិត្តានិ? កាមធាតុយា
បញ្ចក្ខន្ធា, ធានសាយតនានិ, អដ្ឋារស ធាតុយោ, តីណិ សច្ចានិ,
ពារីសតិទ្រិយានិ, នវ ហេតុ, ចត្តារោ អាហារា, សត្ត ជស្សន, វេទនា,
សញ្ញា, ចេតនា, ចិត្តានី” តិ -

មាតិកា ជិត្តិបិដកវិភង្គិក្ខុ។ តត្ថ យស្មា ចតុក្កមកាបិ ធម្មា យេតុយ្យេន
កាមាវចរសត្តានំ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន កាមាវចរា។ តេនេត្ថ “បញ្ចក្ខន្ធា” តិអាទិនា
ចតុក្កមកាបិ វុត្តា។ តត្ថ ប្បជ្ឈនកធម្មា ហេតុ អធិប្បតា, ន
តំភូមិបរិយាបន្នាវ។ រូបធាតុអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឯត្ថ ច តីណិ សច្ចានីតិ ឥទំ និរោធសច្ចស្ស ទេសវិនិមុត្តតាយ កត្តចិ ទេសេ
អនិទ្ទិសិតព្ពតោ តំ វុត្តេត្វា វុត្តំ។ ការណាសាបេក្ខា ហិ ធម្មា អត្តនោ
និស្សយ ការណាភូតំ ទេសំ សមាវសន្តិ អការណាស្ស អនិស្សយត្ថា, យថា វា
កទាចិ ឧបលព្ពមាណា ធម្មា កាលនិយតតាយ អត្តនោ សង្ខតត្ថំវ សូចន្តិ។
អញ្ញថា ឥតរកាលេសុបិ ភាវស្ស ច បសង្កតោ, ឯតរហិបិ វា អភាវស្ស, ឯវំ
ក្វចិ ទេសេ ឧបលព្ពមាណាបីតិ គហេតព្ពំ។ សព្ពទេសអព្យាបិតា បន
អសង្ខតស្ស, សង្ខតស្ស វា អសម្ពុតោ ឯវ នោបបជ្ឈតិ, តស្មា
ទេសកាលវិនិមុត្តមេវ អសង្ខតន្តិ គហេតព្ពំ។

ទុតិយកោដ្ឋាសេ បន -

“រូបធាតុយា បញ្ចក្ខន្ធា, ន អាយតនានិ, នវ ធាតុយោ, តីណិ សច្ចានិ,
ចុទ្ទិសិទ្ធិយានិ, អដ្ឋហេតុ, តយោ អាហារា, ចត្តារោ ជស្សា... បេ.... ចត្តាវ
ចិត្តានី” តិ -

មាតិកា ជិត្តិបិដកវិភង្គិក្ខុ។ យស្មា បន រូបំ យានានីនំ អភាវេន វិជ្ជមានានិបិ
គន្ធាយតនានីនិ អាយតនានិកិច្ចំ ន ករោន្តិ, តស្មា តេ វុត្តេត្វា “ន អាយតនានិ,
នវ ធាតុយោ” តិអាទិ វុត្តំ ន តេសំ អភាវា។ កេចិ បន “រូបលោកេ គន្ធុសា
កតាឡី កាហោ អាហារោ ច មហាភូតានព្វា ដោជ្ឈត្តិកិច្ចតា នត្តិ, តេនេវ ចាឡិយំ
ន ឧទ្ធជា” តិ វុត្តា តំ សាធម្មំ ពហុំ ហេតុបដិរូបកំ វុត្តា បបញ្ចេន្តិ, តំ តេសំ

មតិមត្តមេវាតិ ន គហេតត្ថំ។ គន្ធាធិនំ អវិទិត្តោគត្តា, ដោជ្ជត្តា,
ធាតុសភាវត្តា ច យាធាទិត្តយភាវទ្ធិយសុខទុក្ខនោមនស្សិន្ទ្រិយានិ, បន
នោមនស្សហេតុកតឡី ការាហារយាធាទិត្តយសម្មស្សាធិនិ ច វដ្ឋត្វា
ចុទ្ធសិន្ទ្រិយាទិកាវោ វេទិតញោ។

តតិយកោដ្ឋាសេ បន -

“អរូបធាតុយា ចត្តារោ ខន្ធា, ទ្វេ អាយតនានិ, ទ្វេ ធាតុយោ, តីណិ
សទ្ធានិ, ឯកាទសិន្ទ្រិយានិ, អដ្ឋហេតុ, តយោ អាហារា, ឯកោ
ជស្សោ...បេ.... ឯកំ ចិត្ត”ន្តិ -

មាតិកំ និក្ខិបិត្វាវិភត្តា។ ឯត្ថ ច ចក្កសោតអនញ្ញាតញ្ញាស្សមីតិន្ទ្រិយានម្បិ
អភាវា ឯកាទសិន្ទ្រិយានិ វេទិតញានិ។

ចតុត្ថកោដ្ឋាសេ បន -

“អបរិយាបន្នេ ចត្តារោ ខន្ធា, ទ្វេ អាយតនានិ, ទ្វេ ធាតុយោ, ទ្វេ
សទ្ធានិ, ទ្វាទសិន្ទ្រិយានិ, ធន ហេតុ, តយោ អាហារា, ឯកោ ជស្សោ...បេ....
ឯកំ ចិត្ត”ន្តិ -

មាតិកំ និក្ខិបិត្វាវិភត្តា។ យស្មា ច ឱកាសវសេន វា សត្តប្បត្តិវសេន វា
អបរិយាបន្នធាតុ នាម នត្ថិ, តស្មា “អបរិយាបន្នធាតុយា”តិ អវត្វា
និព្ពត្តិតលោកុត្តរមេវ ធស្សេតុំ “អបរិយាបន្នេ ចត្តារោ ខន្ធា”តិ អាទិ វុត្តំ។ ឯវំ
ចត្វហិ កោដ្ឋាសេហិ ទុតិយោ វារោ វេទិតញោ។

តតិយោ បន វារោ -

“រូបក្ខន្ធា កាមធាតុបរិយាបន្នោ, ចត្តារោ ខន្ធា សិយា
កាមធាតុបរិយាបន្នោ, សិយា ន កាមធាតុបរិយាបន្នោ” តិអាទិនា -

ចតុសុ ភូមីសុ ចតុហិ កោដ្ឋាសេហិ តំតំភូមិបរិយាបន្នធម្មទស្សនវសេន
បវត្តោ, សោ ច ហេដ្ឋា វុត្តានុសារេន សក្កា ញាតុន្តិនវិត្តារិភោ។ តត្ថ ច
កាមធាតុបរិយាបន្នោតិ កាមាវចរភារេន តត្ថ អន្តោគរោ កាមាវចរោតិ
អត្តោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ចតុត្តោ បន វារោ តីសុ ភូមីសុ ចតុហិ កោដ្ឋាសេហិ បដិសន្ធិក្ខណោ
ឧប្បជ្ឈនកានុប្បជ្ឈនកធម្មទស្សនវសេន បវត្តោ។ តត្ថ បឋមកោដ្ឋាសេ តាវ -

“កាមធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ សព្វេសំ បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុភវន្តិ,
កស្សងិ ឯកាទសាយតនានិ ចាតុភវន្តិ, កស្សងិ ទសាយតនានិ
ចាតុភវន្តិ, កស្សងិ អបរាទិ ទស, កស្សងិ នវ, កស្សងិ សត្ត, កស្សងិ
ឯកាទស ធាតុយោ... បេ... សត្ត ធាតុយោ។ សព្វេសំ ឯកំ សង្ខំ
ចាតុភវតិ។ កស្សងិ ចុទ្ធសិទ្ធិយានិ, កស្សងិ តេរស, កស្សងិ អបរាទិ
តេរស, កស្សងិ ធូរទស, កស្សងិ ទស, កស្សងិ នវ, កស្សងិ អបរាទិ នវ,
កស្សងិ អដ្ឋ, កស្សងិ អបរាទិ អដ្ឋ, កស្សងិ សត្ត, កស្សងិ បញ្ច, កស្សងិ
ចត្តារិទ្ធិយានិ ចាតុភវន្តិ, កស្សងិ តយោ ហេតុ ចាតុភវន្តិ, កស្សងិ ទ្វេ,
កស្សងិ អហេតុកា ចាតុភវន្តិ។ សព្វេសំ ចត្តារោ អាហារា, ឯកោ
ជស្សោ... បេ... ឯកំ ចិត្តំ ចាតុភវតី” តិ -

មាតិកំ និក្ខិបិត្វារិកត្តា។ តត្ថ បដិសន្ធិក្ខណោ កាមាវចរានំ ឱបចាតិកានំ,
អាចាយិកានំ, ទេវមនុស្សានំ បរិបុណ្ណាយតនានំ សធាយតនវដ្ឋិតានិ
ឯកាទសាយតនានិ ចាតុភវន្តិ, តានេវ ឯកាទស ធាតុយោ ហោន្តិ។ សន្នោ ហិ

ឯកន្តេន បដិសន្ធិយំ ន ឧប្បជ្ឈតិ, តេសញ្ញេវ បន ជច្ចន្ទានំ ទស, ជច្ចពាធិរានំ
អបរាទិ ទស, ជច្ចន្ទពាធិរានំ នវ, គត្តសេយ្យកានំ

រូបគន្ធរសកាយដោដ្ឋព្ពមនោធម្មវសេន សត្ត អាយតនធាតុយោ ចាតុកវន្តិ។
ឱបចាតិកានំ តិហេតុកានំ មនច្ឆដ្ឋានិ ឥន្ទ្រិយានិ, ភាវទ្ធវេ ឯកំ, ជីវិតិន្ទ្រិយំ,
សោមនស្សុបេក្ខិន្ទ្រិយេសុ ឯកំ, សទ្ធាធីនិ បញ្ចាតិ ចុទ្ធសិន្ទ្រិយានិ, តេសំ
ទ្វិហេតុកានំ បញ្ញិន្ទ្រិយំ វដ្ឋេត្វា តេរស, បឋមកប្បិកានំ មនុស្សានំ
តិហេតុកានំ ភាវិន្ទ្រិយំ វដ្ឋេត្វា អបរាទិបិ តេរស, តេសញ្ញេវ ទុហេតុកានំ
ទ្វាទស, គត្តសេយ្យកានំ បន តិហេតុកានំ បុរិមេសុ ចុទ្ធសសុ ចក្ខាធីនិ ចត្តាវិ
វដ្ឋេត្វា ទស, តេសំ ទុហេតុកានំ នវ, ឱបចាតិកានំ អហេតុកានំ
បរិបុណ្ណាយតនានំ បុរិមេសុ ចុទ្ធសសុ សទ្ធាធីនិ វដ្ឋេត្វា អបរាទិ នវ, តេសញ្ញេវ
ជច្ចន្ទានំ អដ្ឋ, តថា ពាធិរានំ, អន្ទពាធិរានំ បន សត្ត, គត្តសេយ្យកានំ បន
អហេតុកានំ កាយមនោភាវជីវិតឧបេក្ខិន្ទ្រិយានិ បញ្ច, តេសញ្ញេវ
នបុសកានំ ចត្តាវិ ចាតុកវន្តិ។ អហេតុកចិត្តេសុ ហិវិជ្ជមាធិបិ ឯកគ្គតា
សមាធិន្ទ្រិយតំ ន គច្ឆតិ, មនោវិញ្ញាណធាតុវសេន បន “ឯកោ
ជស្សោ” តិអាទយោ វេទិតញ្ញា។

ទុតិយកោដ្ឋាសេ បន -

“រូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ វេបេត្វា អសញ្ញាសត្តានំ ទេវានំ
បញ្ចក្ខន្ធា ចាតុកវន្តិ។ បញ្ចាយតនានិ, បញ្ច ធាតុយោ, ឯកំ សច្ចំ,
ទសិន្ទ្រិយានិ, តយោ ហេតុ, តយោ អាហារា, ឯកោ ជស្សោ... បេ... ឯកំ
ចិត្ត” ត្ថិ -

មាតិកំ និត្តិបិដ្ឋាវិភក្តា។ តត្ថ ចក្ករូបសោតមនោធម្មានំ វសេន
បញ្ចាយតនធាតុយោ វេទិតញ្ញា។ ឯត្ថាបិ គន្ធរសដោដ្ឋព្ពានំ អគ្គហាលោ

ការណ៍ បុព្វេវុត្តមេវ។ ចក្ខុសោតមនោជីវិតិន្ទ្រិយានិ, សោមនស្សបេក្ខានំ
អញ្ញាតរំ, សទ្ធាធីនិ បញ្ចាតិ ទសិន្ទ្រិយានិ វេទិតញ្ញានិ។

តតិយកោដ្ឋាសេ បន -

“អសញ្ញាសត្តានំ ទេវានំ ឧបបត្តិក្ខណោ ឯកោ ខន្ធភាតុកវតិ
រូបក្ខន្ធនោ, ទ្វេ អាយតនានិ រូបាយតនំ ធម្មាយតនំ, ទ្វេ ធាតុយោ រូបធាតុ
ធម្មធាតុ, ឯកំ ទុក្ខសង្ខំ, ឯកំ រូបជីវិតិន្ទ្រិយំ, អសញ្ញាសត្តា ទេវា
អហេតុកា, អនាហារា, អជស្សកា...បេ.... អចិត្តកា”តិ -

សនិទ្ទេសមាតិកា និក្ខិត្តា។ ឯតុ ច រូបម្បិ កិញ្ចាបិ តេសំ អាយតនាទិកិច្ចំ ន
ករោតិ, សវិញ្ញាណករូបីសុ បន គហិតត្តា ឥធាបិ គហិតំ។ គន្ធានយោ បន
តត្ថ ន គហិតត្តា ឥធាបិ ន គហិតា, នោ អវិជ្ជមានតាយ។ ឯកតលវាសិកានំ
វា សេសព្រហ្មានំ ចក្ខុវិសយត្តា ឥធាបិ រូបាយតនំ ឧទ្ធពំ, អសញ្ញានំ បន
បញ្ចាយតនានិ, ឯកោ អាហារោ ឧប្បជ្ឈតីតិ វេទិតញ្ញំ។

ចតុត្ថកោដ្ឋាសេ -

“អរូបធាតុយា ឧបបត្តិក្ខណោ ចត្តារោ ខន្ធភាតុ, ទ្វេ អាយតនានិ, ទ្វេ
ធាតុយោ, ឯកំ សង្ខំ, អដ្ឋិន្ទ្រិយានិ, តយោ ហេតុ, តយោ អាហារា, ឯកោ
ជស្សកា...បេ.... ឯកំ ចិត្ត”តិ -

មាតិកាបទានិ និក្ខិត្តាវិភត្តា។ ឯតុ ច មនោជីវិតឧបេក្ខិន្ទ្រិយានិ, សទ្ធាធីនិ
បញ្ចាតិ អដ្ឋិន្ទ្រិយានិ វេទិតញ្ញានិ។ សេសំ សុវិញ្ញោយ្យមេវ។ ឯវំ ចតុបិ
កោដ្ឋាសេហិ ចតុត្ថោ វារោ វេទិតញ្ញោ។

បញ្ចមោ បន វារោ តេសំ ធម្មានំ ភូមន្តវសេន “កាមាវចរធម្មា, ន
កាមាវចរ...បេ.... បរិយាបន្នា” តិ ចត្តារោ ទុកេ មាតិការសេន និក្ខិបិត្វា
វិភជនវសេន បវត្តោ, សោ ហេជ្ជា វុត្តត្តោវ។

ធម្មោ បន វារោ សម្មតិទេវឧបបត្តិទេវវិសុទ្ធិទេវេ និទ្ទិសិត្វា
មនុស្សទេវគតីសុ ឧប្បាទកកម្មអាយុប្បមាណាទស្សនវសេន វុត្តោ។ តត្ថាយំ
សង្ខេបត្តោ - សត្តា ហិ ធានសីលាទិកាមាវចរកុសលំ កត្វា មនុស្សលោកេ
ខត្តិយមហាសាលាទិកុលេសុ ចេវ
ចាតុមហារាជិកតាវតីសយាមតុសិតនិម្មានវតិបរនិម្មិតវសវត្តិសង្ខាតេសុ
ធនុ ទេវលោកេសុ ច ឧប្បជ្ឈន្តិ, តត្ថ សិនេរុបព្ពតវេមជ្ឈបរិកណ្ឌាបព្ពតតោ
បដ្ឋាយ ហេជ្ជា យាវ ភូមិ តិរិយំ ចក្កវាឡបព្ពតំ អាហាជ្ជ ឯត្ថន្តវេ
បព្ពតអាកាសរុក្ខបថវិនិស្ស័តា ចាតុមហារាជចន្ទសូរិយា សព្វេ
ចាតុមហារាជិកា។ តតោ ឧទ្ធី ចក្កវាឡបរិយន្តំ តាវតីសាធយោ យថាក្កមំ
ឧបរុបរិ បិតាតិ វេទិតព្ពា។ ទេវលោកោបិ បរម្បវចក្កវាឡបព្ពតំ អប្បត្តោ នាម
នត្ថិ។

បឋមជ្ឈានំ បន បរិត្តំ ភាវេត្វា ព្រហ្មចារិសង្ខេសុ ឧប្បជ្ឈន្តិ, មជ្ឈិមំ ភាវេត្វា
ព្រហ្មបុរោហិតេសុ, បណីតំ ភាវេត្វា មហាព្រហ្មេសុ, ឥមេ តយោបិ ជនា
បឋមជ្ឈានភូមិយំ ឯកតលេ វសន្តិ។ អាយុអាកាទិកេទេន បនេសំ កេនោ, ឯវំ
ឧបរិបិ។

ចតុក្កនយេ បន ទុតិយជ្ឈានំ, បញ្ចកនយេ ទុតិយតតិយជ្ឈានញ្ច បរិត្តំ,
មជ្ឈិមំ, បណីតញ្ច ភាវេត្វា បរិត្តាភាអប្បមាណាភាអភស្សវេសុ ឧប្បជ្ឈន្តិ។
តតិយជ្ឈានំ បរិត្តាទិវសេន ភាវេត្វា បរិត្តសុភអប្បមាណាសុភសុភកិណ្ឌោសុ។
ចតុត្ថជ្ឈានំ បន ភាវេត្វា អារម្មណមនសិការធម្មាធិមុត្តិអាទិនាតតោ កេចិ

អសញ្ញីសុ, កេចិ វេហប្បលេសុ, កេចិ អវិហាសុ, អតប្បេសុ, សុទស្សេសុ,
សុទស្សីសុ, កេចិ អកនិជ្ជេសុ, អាកាសានញ្ញាយតនាទីសុ ចតុសុ ច យថាគ្គមំ
ឧប្បជ្ជន្តិ។ តត្ថ ហិ ឯកេច្ឆ តិត្តិយា “ចិត្តំ និស្សាយ រជ្ជនទុស្សនាទយោ,
តន្តិទានានិ ច ទុក្ខានិ សមុប្បជ្ជន្តិ” តិ ចិត្តេ ទោសំ ទិស្វា “ទិដ្ឋធម្មនិព្វានមេត” ត្តិ
សញ្ញាវិរាគំ ជនេត្វា តត្រូបបត្តិយា ឈានំ ភាវេត្វា រូបកាយមត្តា វិតា វា
និសិន្នា វា និបន្នា វា ហុត្វា និព្វត្តិត្វា តត្ថេវ បញ្ចកប្បសតានិ តិដ្ឋន្តិ តិ
វេទិតញ្ញា។

អដ្ឋសមាបត្តិលាភីនំ កតវំ ឈានំ វិបច្ឆតីតិ? បគុណំ, សព្វេសុ បគុណេសុ
យស្ស វិចាកក្ខមី បត្តេតិ, តំបត្តនាយ ច អសតិ យំ មរណាសមយេ
សមាបជ្ជតិ, តំ, តស្មិម្បិ អសតិ ឧត្តមវសេន នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ
វិបច្ឆតិ។ សុទ្ធាវាសេសុ ច អវិហាទីសុ អនាគាមិវជ្ជិតា សត្តា ន ឧប្បជ្ជន្តិ,
អនាគាមិនោ បន អសញ្ញីវជ្ជិតព្រហ្មលោកេសុ សព្វត្ថ ឧប្បជ្ជិតុំ លកន្តិ។
សព្វេសម្បិ ច អរិយានំ តត្រូបបត្តិតោ ឧបរូបបត្តិមិ, ន ហេដ្ឋបបត្តិ។ តេ ហិ
បឋមជ្ឈានភូមិយំ និព្វត្តា អនាគាមិនោ នេវ ព្រហ្មលោកេ សោធនេត្វា មត្តកេ
វេហប្បលេសុ វិតា បរិនិព្វន្តិ, ន និវត្តន្តិ អរិយានំ ហេដ្ឋបបត្តិអភាវា។
វេហប្បលអកនិជ្ជនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកវា តយោបិ សេដ្ឋកវា នាម។
ឥមេសុ តីសុ ហ្វានេសុ និព្វត្តា អនាគាមិនោ នេវ ឧទ្ធិ គច្ឆន្តិ, ន អដោ។ តត្ថេវ
បរិនិព្វាយន្តិ។ មនុស្សលោកេ ច សេខា គិហិភាវេ យាវជីវំ តិដ្ឋន្តិ, ន អសេខា។
តេ ហិ អរហត្តំ បត្តទិវសេ បព្ពជន្តិ វា, បរិនិព្វន្តិ វា។ ភុម្មទេវេសុ បន
ឡីណាសវាបិ យាវជីវំ តិដ្ឋន្តិ។ ធនុ កាមាវចរទេវេសុ
សោតាបន្នសកទានាគាមិនោវ តិដ្ឋន្តិ, អនាគាមិនោ បន តទហោវ រូបកវំ គន្តុំ
វជ្ជតិ ឡីណាសវេន បរិនិព្វត្តន្តិ គហោតព្វំ។ ឯវំ ឥមាសុ សត្វីវិសតិយា ភូមិសុ
បរិយាបន្នមនុស្សទេវព្រហ្មលោកេសុ និព្វត្តសត្តេសុ មនុស្សានំ តាវ ឥមស្មី

ពុទ្ធប្បវេណី វស្សសតំ អាយុប្បមាណំ, អប្បំ វា ភិយ្យោ។ អាទាយិ កានំ,
ភុម្មទេវានញ្ច កណ្ឌិ អាយុបរិច្ឆេទោ នត្ថិ, កម្មមេវ បមាណំ។ តេ ហិ
សត្តាហោនបិ មរណ្ឌិ, កប្បម្មិ តិជ្ឈន្តីតិ។

ចាតុមហារាជិកានំ បន មាណុសកានិ បញ្ញាស វស្សានិ ឯកំ វត្ថិន្ទំ, តាយ
វត្ថិយា តីស វត្ថិយោ មាសោ, តេន មាសេន ធានសមាសិយោ សំវច្ឆរោ, តេន
សំវច្ឆរេន ទិព្វានិ បញ្ចវស្សសតានិ អាយុប្បមាណំ។ តានិ មនុស្សគណនាយ
នុវតិវស្សសតសហស្សានិ ហោន្តិ។ តាវតីសានំ មាណុសកំ វស្សសតំ ឯកំ
វត្ថិន្ទំ កត្វា ឯវមាគតំ ទិព្វំ វស្សសហស្សំ។ ឯវំ យាមាទីនំ វស្សគណនញ្ច
ទិគុណំ កត្វា ហោជ្ជិមតោ ទិគុណាចតុគ្គុណំ អាយុប្បមាណំ វេទិតព្វំ។

ព្រាហ្មសុ បន ព្រាហ្មចារិសជ្ជានំ កប្បស្ស តតិយោ ភាគោ អាយុប្បមាណំ,
ព្រាហ្មបុរោហិតានំ ឧបឡកប្បោ, មហាព្រហ្មានំ ឯកោ កប្បោ, បរិត្តាកានំ ទ្វេ
កប្បាតិ ឯវំ ឧបរូបរិ ទិគុណំ កត្វា យាវ សុភកិណ្ឌោ យោជេតព្វំ។
សុភកិណ្ឌោនំ ហិ ចតុសជ្ជិកប្បំ អាយុប្បមាណំ, អសញ្ញីនំ, វេហប្បលានញ្ច
បញ្ចកប្បសតានិ, អវិហានំ កប្បសហស្សន្តិ ឧបរូបរិ ទិគុណាវសេន យាវ
អកនិជ្ជា យោជេតព្វំ។ អកនិជ្ជានំ ហិ សោឡសកប្បសហស្សានិ, អរូចានំ
ចតុន្នំ យថាភ្លមំ វីសតិ, ចត្តារិ, សជ្ជិ, ចតុរាសីតិ កប្បសហស្សានិ
អាយុប្បមាណាន្តិ។

ឧក្ខិត្តា បុញ្ញតេជេន, កាមរូបគតី គតា;
ភវគ្គតម្មិ សម្បត្តា, បុណគច្ឆន្តិ ទុគ្គតី។

តាវ ទីយាយុកា សត្តា, ចរណ្ឌិ អាយុសង្ខយា;
នត្ថិ កោចិ ភវោ និច្ឆោ, ឥតិ វុត្ថំ មហោសិណ។

តស៊ូ ហ៊ី ដីរា និងបកា, និបុណា អត្ថចិន្តកា;
ជរាមរណមោក្ខាយ, ភាវេន្ត មគ្គមុត្តមំ។

ការវ័យិក្ខា សុច្ឆិ មគ្គំ, និព្វានោគធាតុមិនំ;
សព្វាសវេ បរិញ្ញាយ, បរិនិព្វន្តិ អនាសវាតិ។ (វិភ. ១០២៩);

អយំ ធម្មវារេ នយោ។

សត្តមោ បន វារោ តេសំ ខន្ធជិនំ អភិញ្ញេយ្យាធិការីការីនវសេន បវត្តោ។
តត្ថ ហ៊ី -

“រូបក្ខន្ធនោ អភិញ្ញេយ្យោ, បរិញ្ញេយ្យោ, ន បហាតព្ពោ, ន ភាវេតព្ពោ,
ន សច្ចិកាតព្ពោ។ ចត្តារោ ខន្ធនោ អភិញ្ញេយ្យោ បរិញ្ញេយ្យោ, សិយា
បហាតព្ពោ, សិយា ភាវេតព្ពោ, សិយា សច្ចិកាតព្ពោ, សិយា ន បហាតព្ពោ ន
ភាវេតព្ពោ ន សច្ចិកាតព្ពោ”តិអាធិនា -

ធានសមី កោដ្ឋាសាវិត្តារតោវិតត្តា។ តត្ថ លក្ខណាបរិក្កាហិកាយ បញ្ញាយ
ខន្ធជយោ សព្វេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា។ ញាតតីរណាបហានបរិញ្ញាសុ
យថាយោគំ យាយ កាយចិ បរិញ្ញាយ វសេន សព្វេមី ធម្មា បរិញ្ញេយ្យា។
លោកុត្តរធម្មាមី ញាតបរិញ្ញេយ្យា។ អកុសលា បន បហាតព្ពោ។ មគ្គោ
ភាវេតព្ពោ, ផលំ, និព្វានព្វោ សច្ចិកាតព្ពំ។ តត្ថ រូបក្ខន្ធនោ ញាតតីរណាវសេន
បរិញ្ញេយ្យោ។ វិបស្សនាវិសយេ ហិ សព្វំ តីរណាបរិញ្ញាយ បរិញ្ញេយ្យន្តិ។ ឥមិនា
នយេន សព្វត្ថ អភិញ្ញេយ្យាធិការោ វេទិតព្ពោ។

អដ្ឋមោ បន វារោ តេសំ សារម្ពណាតាវិការីនវសេន បវត្តោ, នវមោ បនេសំ
ធិដ្ឋសុតមុតិញ្ញាតេសុ សង្កហនិស្សនវសេន។ ធនមោ កុសលត្ថិកាធិហិ

សរណុកបរិយោសានេហិ តិកនុកេហិ វិភាគទស្សនវសេន បវត្តោ, តេបិ
ហេដ្ឋា វុត្តនយាវាតិ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បនេត្ត ហេដ្ឋា វុត្តាយេវ។
អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពត្ត វិកង្គបាធិអដ្ឋកថាសុ (វិក. ៩៧៨ អាទយោ; វិក. អដ្ឋ.
៩៧៨ អាទយោ) គហេតញ្ញោតិ។

ធម្មហធម្មវិកង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មោហាវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្ថវណ្ណាយ

វិកង្គមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ធាតុកថាមាតិកា

ឥទានិ វិកង្គមាតិកានន្តរំ -

អយំ ធាតុកថាធិនំ, សម្បត្តា អត្ថវណ្ណាន;
មាតិកានំ យតោ តស្មា, បញ្ចន្ទម្បិ យថាវហំ។

អនុត្តានត្ថតោ ចេវ, សង្ខេបនត្ថនិច្ឆយា;
វិកង្គនយតោ ចេវ, ហោតិ សំវណ្ណានាយោ។

តត្ថ ធាតុកថាមាតិកាយ តាវ សំវណ្ណានា ហោតិ។ សា បនេសា
និក្ខេបតោ បញ្ចាធា បីតា - នយមាតិកា អព្ពន្ធរមាតិកា នយមុខមាតិកា
លក្ខណមាតិកា ពាហិរមាតិកាតិ។ តត្ថ “សង្ខហោ, អសង្ខហោ... បេ....
វិប្បយុត្តេន សង្ខហិតំ អសង្ខហិត”ន្តិ អយំ ចុទ្ធសហិ បទេហិ និក្ខិត្តា
សង្ខហាទិកេន នយេន ធាតុកថាយ ធម្មា វិកត្តាតិ ទស្សេតុំ បឋិតត្តា
នយមាតិកា នាម, យា “មូលមាតិកា”តិបិ វុច្ចតិ។

“បញ្ចក្ខន្ធ...បេ... មនសិការោ”តិ អយំ បញ្ចវិសាធិកេន បទសតេន
និក្ខត្តា សង្គហានិយមនិក្ខត្តកាវេន ធាតុកថាយ អព្ពន្ធលេ វេ ឋបិតត្តា
អព្ពន្ធរមាតិកា នាម, យោ “ធាតុកថាមាតិកា”តិ បិ វុច្ចតិ។

“តីហិ សង្គហោ, តីហិ អសង្គហោ, ចតុហិ សម្មយោគោ, ចតុហិ
វិប្បយោគោ”តិ អយំ ចតុហិ បទេហិ និក្ខត្តា ខន្ធាធិសុ ច កុសលត្តិកាធិសុ ច
មាតិកាធម្មេសុ តីហិ ខន្ធាយតនធាតុបទេហាវ សង្គហោ អសង្គហោ ច, តថា
ចតុហិ អរូបក្ខន្ធវិហិ សម្មយោគោ, វិប្បយោគោ ចាតិ ឥមេសំ
សង្គហាសង្គហាធិនំ នយានំ មុខានីតិ ធស្សេតុំ ឋបិតត្តា នយមុខមាតិកា
នាម។

“សភាគោវិសភាគោ”តិ អយំ ធូហិ បទេហិ និក្ខត្តា
សភាគវិសភាគលក្ខណាវសេនេវ សង្គហាសង្គហានយោ ចេវ
សម្មយោគវិប្បយោគនយោ ច ហោន្តិទិ ធស្សេតុំ ឋបិតត្តា លក្ខណមាតិកា
នាម។ សញ្ញាបិ ធម្មសង្កណី ធាតុកថាយ មាតិកាតិ អយំ ធរសដ្ឋិ តិកបទានិ,
ទ្វេ ច ទុកបទសតានិ សង្ខិបិត្វា និក្ខត្តា ធាតុកថា មាតិកាតោ ពហិ ឋបិតត្តា
ពហិរមាតិកា នាម។ វេ មេតិស្ស បញ្ចវិធាយ មាតិកាយ
អយមនុត្តានត្តវណ្ណាន។

សង្គហោតិអាធិសុ ហិ សង្គហោ តាវ ជាតិសញ្ញាតិកិរិយាគណានវសេន
ចតុត្ថិជោ។ តត្ថ “សព្ពេ ខត្តិយា អាគច្ឆន្ទ, យោ ចារុសោវិសាខ, សម្មាវាចា, យោ ច
សម្មាភម្មន្តោ, យោ ច សម្មាអាជីវោ, ឥមេ ធម្មា សីលក្ខន្ធន្ទ សង្ខហិតា”តិ (ម. និ.
១.២៦២) អយំ ជាតិសង្គហោ នាម។ “សព្ពេ កោសលកា អាគច្ឆន្ទ, យោ ចារុសោ
វិសាខ, សម្មាវាយាមោ, យោ ច សម្មាសតិ, យោ ច សម្មាសមាធិ, ឥមេ ធម្មា
សមាធិក្ខន្ធន្ទ សង្ខហិតា”តិ (ម. និ. ១.២៦២) អយំ សញ្ញាតិសង្គហោ នាម,

ឯកជ្ជានេ ជាតិសម្ពុទ្ធភាវេន សង្កហោតិ អត្ថោ។ “សព្វេ ហត្ថាហោហា អាគច្ឆន្តុ,
 យា ចារុសោវិសាខ, សម្មាទិដ្ឋិ, យោ ច សម្មាសង្កប្បោ, ឥមេ ធម្មា បញ្ញាក្ខន្ធន្ត
 សង្កហិតា”តិ (ម. និ. ១.៤៦២) អយំ កិរិយាសង្កហោ នាម។ “ហោតិ ចក្ខាយតនំ
 រូបក្ខន្ធកណនំ គច្ឆតិ, តេនវត វេ វត្ថុត្ថេ ‘ចក្ខាយតនំ រូបក្ខន្ធន សង្កហិត’”ន្តិ
 (កថា. ៤៧១) អយំ គណនសង្កហោ នាម, អយមិធម អធិប្បតោ។ តប្បដិបក្ខន
 អសង្កហោ វេទិតញ្ញោ។ តេសំ វិកប្បតោ សង្កហិតេន អសង្កហិតាទីនិ,
 ឯកុប្បាទេកនិរោធិឯកវត្ថុកឯកាវម្មណាភាវសេន សម្មយោគោ,
 តប្បដិបក្ខតោវិប្បយោគោ, តេសំ វិកប្បតោ សម្មយុត្តេន វិប្បយុត្តាទីនិ,
 តទុកយសំសក្កវិកប្បតោ សង្កហិតេន សម្មយុត្តំ វិប្បយុត្តន្តិអាទីនិ ច
 វេទិតញ្ញានិ។ សេសំ វុត្ថុត្ថមេវ។ អយំ តាវេត្ថ អនុត្តានបទត្ថោ។

សង្កហាសង្កហាបទត្ថវណ្ណានា

អត្ថវិនិច្ឆយតោ បន យស្មា អព្ពន្ធរមាតិកាយ រូបក្ខន្ធាទីនិ,
 ពាហិរមាតិកាយ កុសលាទីនិ ច “សង្កហោ អសង្កហោ”តិអាទិកេហិ
 នយមាតិកាបទេហិ “តីហិ សង្កហោ, តីហិ
 អសង្កហោ”តិអាទិនយមុខមាតិកាវសេន យថាវហំ និទ្ទេសត្ថាយ ភកវតា
 បិបិតានិ, តស្មា ខន្ធាទីនំ សង្កហាទីនំ ចាឡិយំ វុត្តានុសារេនេវ សង្ខេបតោ
 អត្ថវិនិច្ឆយោ ហោតិ។ ឥមិនា នយេន វិភង្គនយោ សក្កា ញាតុន្តិ តំវិសុំ ន
 វត្ថាម។

តត្ថ សង្កហាសង្កហាវេ ខន្ធានំ ភាវ អយំ និទ្ទេសេ នយោ - រូបក្ខន្ធា
 ឯកេន ខន្ធានំ ឯកាទសហិ អាយតនេហិ ឯកាទសហិ ធាតុហិ សង្កហិតោ។
 ចតុហិ ខន្ធាហិ ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ អសង្កហិតោ។ តត្ថ

ឯកាធសហិតិ មនាយតនវដ្ឋហិ។ ធម្មាយតនេនាបិ ហិ កេចិ រូបធម្មា
សង្កហិតា។ ឯកាធសហិតិ សត្តវិញ្ញាណធាតុវដ្ឋហិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

វេទនាធម្មោ តយោ ខន្ធោ យថាសកំ ឯកេន ខន្ធន ឯកេនាយតនេន
ឯកាយ ធាតុយា សង្កហិតា, ចត្វហិ ខន្ធហិ ឯកាធសហិ អាយតនេហិ
សត្តរសហិ ធាតុហិ អសង្កហិតា, តថាវិញ្ញាណក្ខន្ធមិ។ កេវលំ បនេត្ត
សត្តហិវិញ្ញាណធាតុហិ សង្កហិតោ, ឯកាធសហិ ធាតុហិ អសង្កហិតោតិ
ឯត្តកមេវវិសេសោ។ តត្ថ ហិ វេទនាធិនំ តិណ្ណំ ខន្ធនំ ឯកេន ធម្មាយតនេន ច
ឯកាយ ធម្មធាតុយា ច សង្កហិតតា វេទិតញ្ចា។ ចាឡិយំ បនេត្ត
ខន្ធបទនិទ្ទេសេ, ឧបរិ អាយតនាធិនិទ្ទេសេសុ ច “រូបក្ខន្ធមិ ច វេទនាក្ខន្ធមិ ច
ធូហិ ខន្ធហិ ឯកាធសហាយតនេហិ ឯកាធសហិ ធាតុហិ
សង្កហិតា”តិអាធិនា (ធាតុ. ១៥) ទិមូលកាធិនយេនាបិ វិត្តារនយោវិតតោ,
សោមិ ឥមិនា ឯកមូលនយានុសារេន សព្ពត្ថ សុវិញ្ញេយ្យោតិ នវិត្តារយិម្ហា។
អយំ ខន្ធបទនិទ្ទេសនយោ។

អាយតនធាតុបទានម្បិ ខន្ធបទេ វុត្តានុសារេនេវ តីហិ សង្កហោ, តីហិ
អសង្កហោ ច យថាយោគំ យោដេត្វា ញាតញ្ចោ។ កេវលំ បនេត្ត
ធម្មាយតនធម្មធាតុសុ អសង្កតស្ស ខន្ធសង្កហាកាវា តំ វេបេត្វា សេសានំ
ខន្ធសុ សង្កហោ វេទិតញ្ចោ។

សច្ចេសុ ទុក្ខសច្ចំ សព្វេហិ ខន្ធយតនធាតុហិ។ សមុទយមគ្គសច្ចានិ
សង្ខារក្ខន្ធន, ធម្មាយតនធម្មធាតុហិ ច សង្កហិតានិ។ និរោធសច្ចំ ខន្ធន
អសង្កហិតំ, ធម្មាយតនធម្មធាតុហិ ឯវ សង្កហិតំ។

ឥន្ទ្រិយេសុ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ទិវិហំ រូបកូន្ទសម្ព័ន្ធវក្ខន្ទេហិ។ សុខិន្ទ្រិយាធិនិ បញ្ច
វេទនាកូន្ទេន, សធាធិនិ សម្ព័ន្ធវក្ខន្ទេន, សព្ពានិ ចេតានិ ជីវិតិន្ទ្រិយាធិនិ,
ឥត្តិន្ទ្រិយបុរិសិន្ទ្រិយាធិនិប ធម្មាយតនធម្មធាតុហិ សង្កហិតានិ។
សេសិន្ទ្រិយានិ សុរិញ្ញេយ្យានិ។

បដិច្ចសមុប្បាទេសុ នាមរូបំ វិញ្ញាណវដ្តិតេហិ ចតុហិ ខន្ទេហិ, ឯកាទសហិ
អាយតនធាតុហិ ច សង្កហិតំ។ ឯត្ថ ហិ បវត្តិយំ នាមរូបស្សបិ គហិតត្តា
សធាយតនម្មិ គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ សឡាយតនំ ទិវិហំ ខន្ទេហិ,
បសាទវិញ្ញាណកូតេហិ ធម្មា អាយតនេហិ, ធានសហិ ធាតុហិ សង្កហិតំ។
ឧបបត្តិកវោ បន កាមភវក្ខតោ បញ្ចហិ ខន្ទេហិ, សធាយតនវដ្តិតេហិ
ឯកាទសហិ អាយតនេហិ, សត្តរសហិ ធាតុហិ។ រូបកវោ បញ្ចហិ ខន្ទេហិ,
សធាធិចតុក្កហនាធិត្តយ តត្ថិញ្ញាណវដ្តេហិ បញ្ចហាយតនេហិ, អដ្ឋហិ
ធាតុហិ សង្កហិតោ។ អសញ្ញិកវោ ឯកេន រូបកូន្ទេន, រូបធម្មវសេន ទិវិហំ
អាយតនធាតុហិ សង្កហិតោ។ ឃានាធិត្តយំ បនេត្ត
អាយតនាធិកិច្ចាករណតោ អាយតនធាតុហិ អសង្កហិតម្មិ រូបកូន្ទេន
សង្កហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ភវស្ស ច ឯកន្តមុចាធិន្តត្តា បវត្តិវិចាកានំ
ចក្ខុវិញ្ញាណាធិនំ គហលោបិ អនុចាធិន្តសធាយតនស្ស ឥធម អគ្គហាលំ
ទដ្ឋព្ពំ។ អរូបកវោ ចតុហិ ខន្ទេហិ ទិវិហំ អាយតនធាតុហិ។ ជាតិជរាមរណានិ
នាមរូបធម្មានំ លក្ខណត្តា ទិវិហំ រូបកូន្ទសម្ព័ន្ធវក្ខន្ទេហិ។
សោកទុក្ខទោមនស្សានិ វេទនាកូន្ទេន។ ឧចាយាសោ សម្ព័ន្ធវក្ខន្ទេន,
ធម្មាយតនធម្មធាតុហិ ច សង្កហិតោ។ បរិទេវោ
រូបកូន្ទសធាយតនសធាតុហិ។ សេសានិ បនេត្ត បដិច្ចសមុប្បាទផ្កានិ,
សតិបដ្ឋានសម្មប្បធានា ច សុរិញ្ញេយ្យាវ។

ឥទ្ធិបាទា ធូរិហិ ខន្ទេហិ, អាយតនេហិ, ធាតុហិ សង្កហិតា។ ឯត្ថ ច
ចិត្តិទ្ធិបាទស្ស ធម្មធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុនិយមតោ សោឡសហិ ធាតុហិ
អសង្កហោ វេទិតញ្ចោ។ ឈានានិ ធូរិហិ វេទនាសង្ខារកូន្ទេហិ, ឯកេនាយតនេន,
ឯកាយ ធាតុយា ច សង្កហិតានិ។ អប្បមញ្ញា ឯកេន ខន្ទេន, ឯកេន
អាយតនេន, ឯកាយ ធាតុយា សង្កហិតា។ ឯវំ បញ្ចក្រ្តិយាធិនិបិ។ កេវលំ បន
ចិត្តំ សត្តហិ វិញ្ញាណធាតុហិ សង្កហិតន្តិ ឯត្ថកមេវ វិសេសោ។ សព្ពេសម្បិ
ចេស វុត្តាវសេសេហិ ខន្ទាយតនធាតុហិ អសង្កហិតភារោ វេទិតញ្ចោ។

ឥមំនា នយេន ពាហិរមាតិកាយបិ “កុសលា ធម្មា, អកុសលា ធម្មា ចតុហិ
ខន្ទេហិ, ធូរិហិ អាយតនេហិ, ធាតុហិ សង្កហិតា។ អព្យាកតា បន អសង្ខតំ
ខន្ទតោ វេបេត្វា បញ្ចហិ ខន្ទេហិ ធូរិហិ អាយតនេហិ អដ្ឋាសហិ ធាតុហិ
សង្កហិតា”តិអាទិនា យោជេត្វា សង្កហាសង្កហោ ញាតញ្ចាតិ អយមេត្ត
សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន ធាតុកថាបាឡិអដ្ឋកថាសុ (ធាតុ. ៧៧ អាទយោ; ធាតុ.
អដ្ឋ. ៧៧) គហេតញ្ចាតិ។

និដ្ឋិតោ “សង្កហោ អសង្កហោ”តិ បទស្ស

អត្ថវិនិច្ឆយោ។

សង្កហិតេនអសង្កហិតបទត្ថវណ្ណានា

សង្កហិតេនអសង្កហិតបទេ សព្ពេសំ រូបកូន្ទាទិបទានំ និទ្ទេសោ ន
សម្ភវតិ។ យានិ បនេត្ត បទានិ រូបេកទេសំ, អរូបេន អសម្មិស្សំ
វិញ្ញាណេកទេសញ្ច អញ្ចេន អសម្មិស្សំ ធិបេន្តិ, តេសមិធនិទ្ទេសោ។ តានិ បន
មនាយតនធម្មាយតនវដ្តិតានំ ទសាយតនានំ, ធម្មធាតុវដ្តិតានំ សត្តវសន្តំ

ធាតុនំ, សត្វរូបិទ្រ្ទិយានញា វសេន វេទិតញាទិ, ន រូបក្ខន្ធានំ។ តេនេវ ចាឡិយំ

-

“ធនាយតនា សត្វស ធាតុយោ,
សត្វិទ្រ្ទិយា អសញ្ញាភវោ ឯកវោការភវោ;
បរិទេវោ សនិទស្សនសប្បដិយំ,
អនិទស្សនំ បុនទេវ សប្បដិយំ ឧបាទា”តិ។ (ធាតុ. ១៧៨) -

ឯវំ ឧទ្ទានកាថា វុត្តា។ រូបក្ខន្ធនូន ហិ រូបក្ខន្ធន្ទោវ សង្កហិតោ, ឯវំ
វេទនាក្ខន្ធានិហិ ច វេទនាក្ខន្ធានយោវ។ តេបិ ច យេហិ កេហិច
អាយតនធាតុហិ អសង្កហិតា នាម នត្ថិតិ តេសំ សង្កហិតេន
អសង្កហិតត្តាភាវា យថាវុត្តាយតនានំ វសេនេវត្ថ អត្ថវិនិច្ឆយោ ហោតិ។ ឥទ្ធ
ហេតុ លក្ខណំ - យំ ខន្ធបទេន សង្កហិតំ ហុត្វា អាយតនធាតុបទេហិ
អសង្កហិតំ, ខន្ធយាយតនបទេហិ វា សង្កហិតំ ហុត្វា ធាតុបទេន អសង្កហិតំ,
តស្ស ខន្ធយាយតនធាតុហិ អសង្កហោ វុច្ចតិ។ កថំ? ចក្ខាយតនេន យេ ធម្មា
ខន្ធសង្កហេន សង្កហិតា, អាយតនសង្កហេន, ធាតុសង្កហេន ច អសង្កហិតា,
តេ ធម្មា កតិហិ ខន្ធហិ, អាយតនេហិ, ធាតុហិ អសង្កហិតា? តេ ធម្មា ចតុហិ
ខន្ធហិ ធ្វិហិ អាយតនេហិ អដ្ឋហិ ធាតុហិ អសង្កហិតា។ ឯវំ រូបាយតនាធិសុបិ
បសាទវិសយកូតេសុ ធាតុសុ, រូបិទ្រ្ទិយាធិសុ ច យោជនក្កមោ វេទិតញោ។

តត្រាយំ នយោ - ចក្ខាយតនេន យេ រូបធម្មា ខន្ធសង្កហេន រូបក្ខន្ធន្ទាតិ
សង្កហិតា, អាយតនធាតុសង្កហេន ចក្ខាយតនេន អសង្កហិតា, ចក្ខុធាតុយា
អសង្កហិតា, ចក្ខាយតនចក្ខុធាតុហិ ឯកស្សេវេតស្ស ចក្ខុស្ស វិសុំ
អាយតនធាតុសុ សង្កហិតត្តា តេ ចក្ខាយតនវិហិតា សព្វេ រូបធម្មា ចតុហិ
អរូបក្ខន្ធហិ ចក្ខាយតនំ មនាយតនន្តិ ធ្វិហិ អាយតនេហិ ចក្ខុធាតុ

សត្វវិញ្ញាណធាតុតិ អដ្ឋហិ ធាតុហិ អសង្កហិតា។ ឧបរិ រូបាយតនាធិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ឥមស្មី ហិ វារេ ចក្ខាយតនស្ស អត្ថនោ តិហិបិ
ខន្ទាយតនធាតុសង្កហេហិ សង្កហិតតាយ អសង្កហិតតាកាវា ខន្ទសង្កហេន
សង្កហិតំ, អាយតនសង្កហេន អសង្កហិតំ, ធាតុសង្កហេន អសង្កហិតន្តិ ឯវំ
តិហិបិ សង្កហិតាសង្កហិតវិសេសនេហិ វិសិដ្ឋស្សេវ “កតិហិ
ខន្ទហិ” តិអាធិនា ខន្ទាធិហិ អសង្កហស្ស វុច្ចមានត្តា ច អរូបក្ខន្ធមហិ សហ
ពហិក្ខតតា វេទិតញ្ច។ យថា ចេត្ត ចក្ខាយតនេន ឧបលក្ខិតានំ រូបធម្មានំយេវ
សង្កហិតេន អសង្កហិតតា, ន ចក្ខាយតនស្ស, ឯវំ ឧបរិ រូបាយតនាធិហិ
ឧបលក្ខិតវារេបិ យថាវហំ ញ្ញាតញ្ច។

សេសេសុ បន ចក្ខុវិញ្ញាណធាតុយា យេ ធម្មា ខន្ទសង្កហេន សង្កហិតា,
អាយតនសង្កហេន សង្កហិតា, ធាតុសង្កហេន អសង្កហិតា, តេ ធម្មា ចត្វហិ
ខន្ទហិ ឯកាធសហិ អាយតនេហិ ទ្វាធសហិ ធាតុហិ អសង្កហិតា។ ឯវំ
សេសវិញ្ញាណធាតុសុបិ។ បដិច្ចសមុប្បាទន្តេសុ អសញ្ញិកវេន យេ ធម្មា... បេ...
តេ ធម្មា ចត្វហិ ខន្ទហិ ធសហាយតនេហិ សោឡសហិ ធាតុហិ អសង្កហិតា។
ឧបាទាធម្មេហិ យេ ធម្មា... បេ... តេ ធម្មា ចត្វហិ ខន្ទហិ
ឯកាធសហាយតនេហិ សត្តរសហិ ធាតុហិ អសង្កហិតាតិ ឥមេ ចត្តារោ វារា
អបុព្វវិសេសា សមាយេវ។ តត្ថ ចក្ខុវិញ្ញាណវារេ ទ្វាធសហិតិ ធន
វិញ្ញាណធាតុយោ វុដ្ឋេត្វា អវសេសាហិ ធាតុហិ សេសា នវិញ្ញាណធាតុយោ
ខន្ទាយតនសង្កហេហិ សង្កហិតា, ធាតុសង្កហេនេវ អសង្កហិតា។
អវសេសាហិ ទ្វាធសហិ ធាតុហិ អសង្កហិតាតិ។ ឯស នយោ
សេសវិញ្ញាណធាតុសុបិ។

ទុតិយេ តីហាយតនេហិតិ រូចាយតនធម្មាយតនមនាយតនេហិ។
អសញ្ញិត្រហ្មលោកេ ហិ រូចាយតនធម្មាយតនវសេនទ្វេ អាយតនានិ
ឧបបត្តិកវកាវេន ចាឡិយំ អាគតានិ, តេ បន ខន្ធហិ សង្កហិតានិ,
អាយតនធាតុសុ អសង្កហិតានិ។ តនវសេសានិ នវ រូចាយតនានិ, តានិ
តេហាវ ច ទ្វិហិ មនាយតនធម្មាយតនេហិ ច អសង្កហិតានិ នាម ហោន្តិ។
នវហិ ធាតុហិតិ រូបធាតុធម្មធាតុហិ សទ្ធិ សត្តហិ វិញ្ញាណធាតុហិ។

តតិយេ ទសហិតិ រូចាយតនធម្មាយតនវន្នេហិ។ សោឡសហិតិ
រូបធាតុធម្មធាតុវជ្ជាហិ។ អនិទស្សនសប្បដិយានិ នាម នវ ឌីឡាវិកាយតនានិ,
តានិ តេហិ ខន្ធសង្កហេន សង្កហិតានិ, អាយតនធាតុសង្កហេហិ ច
អសង្កហិតានិ, រូចាយតនធម្មាយតនានិ ទ្វេបិ សេសេហិ អាយតនធាតុហិ
អសង្កហិតានិ នាម ហោន្តិ។

ចតុត្ថេ ឯកាទសហិតិ ដោជ្ជញ្ញាយតនវន្នេហិ ដោជ្ជញ្ញាយតនស្ស
ឧបាទាធម្មេហិ អាយតនាធិសុ អសង្កហិតត្តា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ អយំ
សង្កហិតេនអសង្កហិតបទេ នយោ។

អសង្កហិតេនសង្កហិតបទត្ថវណ្ណានា

អសង្កហិតេនសង្កហិតបទេ បន យានិ បទានិ វិញ្ញាណេន វា ឌីឡាវិករូបេន
វា អសម្មិស្សំ ធម្មាយតនេកទេសំ ធិបេន្តិ, តានេវ និទ្ធិសីយន្តិ, តានិ បន
វេទនាធិនំ តិណ្ណំ ខន្ធនំ, ទុក្ខសច្ចវដ្តីតានំ តិណ្ណំ សច្ចានំ, បសាទមនោវដ្តីតានំ
សោឡសន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ,
អវិជ្ជាសម្ពាវជស្សវេទនាតណ្ហាបាទានកម្មកវជាតិជរាមរណសោកទុក្ខទោម

នស្សៈចាយាសវសេន ចុទ្ធសបច្ចយាការបទានញ្ច វសេន វេទិតញ្ចានិ, ន
រូបក្ខន្ធានិទំ។ តេនេវ អជ្ជកថាយំ -

“តយោ ខន្ធា តថា សច្ចា, ឥន្ទ្រិយានិ ច សោឡស;
បទានិ បច្ចយាការេ, ចុទ្ធសូបរិ ចុទ្ធស។

“សមតីស បទា ហោន្តិ, កោច្ឆកេសុ ទសសូថ;
ទុវេ ចូឡន្តរទុកា, អជ្ជ ហោន្តិ មហន្តរា” តិ។ (ធាតុ. អជ្ជ. ១៧៩) -

ឯវំ ឧទ្ទានកាថា វុត្តា។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យំ ខន្ធបទេន អសង្កហិតំ,
អាយតនធាតុបទេហិ សង្កហិតំ, តស្សេវ តីហិ វិសេសនេហិ វិសិដ្ឋស្ស
ខន្ធានិហិ សង្កហោ វុច្ចតិ។ កថំ? វេទនាក្ខន្ធនេន យេ ធម្មា ខន្ធសង្កហេន
អសង្កហិតា, អាយតនធាតុសង្កហេហិ សង្កហិតា, តេ ធម្មា កតិហិ ខន្ធហិ,
អាយតនេហិ, ធាតុហិ សង្កហិតា? តេ ធម្មា អសង្កតំ ខន្ធតោ វេបេត្វា តីហិ
ខន្ធហិ ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា សង្កហិតាតិ។

តត្រាយំ នយោ - វេទនាក្ខន្ធនេន ហិ និព្ពានំ, សុខុមរូបំ, សញ្ញាសង្ខារា ច
ខន្ធសង្កហេន អសង្កហិតា ហុត្វា ធម្មាយតនធម្មធាតុសង្កហេន សង្កហិតា។
តេសុ និព្ពានំ ខន្ធសង្កហំ ន គច្ឆតិ, សេសា តីហិ រូបសញ្ញាសង្ខារក្ខន្ធហិ សង្កហំ
គច្ឆន្តិ, អាយតនធាតុយោ បទេត្ថ ធម្មាយតនធម្មធាតុនំ វសេនេវ សព្ពត្ថ
វេទិតញ្ចា ឥតរាសំ អសម្ពា, ឥមេសុ ច និព្ពានម្មិ សង្កហំ គច្ឆតិ។ តេនេវ ហិ
“អសង្កតំ ខន្ធតោ វេបេត្វា” តិ វុត្តំ។ តស្សាយមត្តោ - ខន្ធសង្កហេ ឯវំ អសង្កតំ
វេបេត្វា, ន ឥតរសង្កហេសូតិ ឯវំ សញ្ញាក្ខន្ធានិសុបិ យោជនា វេទិតញ្ចា។ អយំ
បទវិសេសោ - ជីវិតិន្ទ្រិយេន យេ ធម្មា... បេ... តេ ធម្មា ទិហិ
វេទនាសញ្ញាក្ខន្ធហិ សង្កហិតា, រូបាវុបជីវិតិន្ទ្រិយេហិ

និព្វានវេទនាសញ្ញាវិញ្ញាណក្ខន្ធា ខន្ធសង្គហេន អសង្គហិតា, តេសុ ច
និព្វានវេទនាសញ្ញាវ អាយតនធាតុសង្គហេន សង្គហិតាតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អយំ អសង្គហិតេនសង្គហិតបទេ នយោ។

សង្គហិតេនសង្គហិតបទត្រូវឈ្លាន

សង្គហិតេនសង្គហិតបទេ បន យានិ បទានិ សង្ខារេកទេសំ អញ្ញេន
អសម្មិស្សំ ធិបន្តិ វេទនេកទេសំ វា សុខុមរូបំ វា សន្តេកទេសំ វា, តានេវ
និទ្ទិសីយន្តិ។ ខន្ធយាយតនធាតុសុ ឯកម្មំ កោដ្ឋាសំ សកលេន គហេត្វា
បិតបទានិ ន យុជ្ឈន្តិ។ តានិ បន ទិដ្ឋំ សមុទយមគ្គសច្ចានំ, បន្ទវសិទ្ធិយានំ,
ឯកានសបដិច្ចបទានិព្វា វសេន វេទិតព្វានិ។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យំ អត្តនា
ខន្ធធិវសេន សង្គហិតេហិ ខន្ធធិតោ សង្គហិតំ, តស្សេវ បឋមំ ឧទ្ធទេបទស្ស
បុន ខន្ធធិហិ សង្គហោ វុច្ចតិ។

តត្រាយំ អាទិបទេ នយោ - សមុទយសច្ចេន យេ ធម្មា ខន្ធធិហិ តីហិ
សង្គហេហិបិ សង្គហិតា, តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មា ខន្ធធិហិ តីហិបិ សង្គហិតា,
តេ ធម្មា ឯកេន ខន្ធន ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា សង្គហិតាតិ។
សមុទយសច្ចេន ហិ តណ្ហាវដ្ឋា សេសា សង្ខារា ខន្ធធិហិ សង្គហេហិ
សង្គហិតា, បុន តេហិ ច តណ្ហាវ សង្គហិតា, សា ច បុន
សង្ខារក្ខន្ធធម្មាយតនធម្មធាតុហិ សង្គហិតា។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។
អយំ សង្គហិតេនសង្គហិតបទេ នយោ។

អសង្គហិតេនអសង្គហិតបទត្រូវឈ្លាន

អសង្គហិតេនអសង្គហិតបទេ បន យានិ បទានិ បញ្ចក្ខន្ធកាហាកេហិ
ទុក្ខសច្ចានិហិ, វិញ្ញាណេន សទ្ធិ សុខុមរូបកាហាកេហិ អចេតសិកានិហិ ច

បទេហិវិវដ្តិតានិ រូបក្ខន្ធាធិនិ, តានេវ និទ្ទិស័យន្តិ។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យំ
បឋមំ ឧទ្ធុជេន រូបក្ខន្ធាធិបទេន ខន្ធាធិតោ អសង្កហិតំ, យំ តេហិ អសង្កហិតំ,
តស្សេវ បុន ខន្ធាធិហិ អសង្កហោ វុច្ឆតិ។

តត្រាយំ ឯកបទយោជនា - រូបក្ខន្ធនេ យេ ធម្មា ខន្ធាធិហិ តីហិបិ
អសង្កហេហិ អសង្កហិតា, តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មា ខន្ធាធិហិ តីហិ
អសង្កហិតា, តេ ធម្មា ឯកេន ខន្ធនេ ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតូហិ
អសង្កហិតា។ រូបក្ខន្ធនេ ហិ ចត្តារោ ខន្ធា, និព្វានញ្ច ខន្ធសង្កហេន អសង្កហិតា,
អាយតនាធិហិ បន វិញ្ញាណមេវ វេបេត្វា វេទនាទយោ ធម្មាយតនេន
រូបក្ខន្ធករេនេសេន សង្កហិតាតិ វិញ្ញាណមេវ តីហិបិ ខន្ធសង្កហាធិហិ
រូបក្ខន្ធនេ អសង្កហិតំ នាម។ តេន បុន វិញ្ញាណេន សន្និ សនិព្វានា ចត្តារោ
ខន្ធា ខន្ធាធិហិ អសង្កហិតា, តេ សព្វេបិ បុន វិញ្ញាណាភូតេន ឯកេន ខន្ធនេ
ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតូហិ អសង្កហិតាតិ។ អយំ
អសង្កហិតេន អសង្កហិតបទេ នយោ។

សម្មយោគវិប្បយោគបទត្រវណ្ណានា

សម្មយោគវិប្បយោគបទេ បន យានិ បទានិ និព្វានេន, រូបេន វា មិស្សេសុ
សត្តសុ វិញ្ញាណធាតូសុ ឯកាយបិ អវិប្បយុត្តេ អរូបធម្មេ បកាសេន្តិ, តេសំ
ធម្មាយតនេនុក្ខេសច្ចាធិនំ និទ្ទេសោ ន សម្ពុតិ។ កាហិបិ បន វិញ្ញាណធាតូហិ
វិប្បយុត្តានំ រូបមិស្សរូបធម្មានំ, កេវលានាវម្មណានំ វា សកលរូបក្ខន្ធានំ វា
បកាសកានំ រូបភវរូបក្ខន្ធកុសលាធិបទានំ សម្មយោគបទេ ឯវ និទ្ទេសោ ន
សម្ពុតិ, វិប្បយោគបទេ បន សម្ពុតិ។ អរូបក្ខន្ធានំ បន បច្ចេកំ, ទ្វិន្នំ, តិណ្ណំ,
តទេកទេសានំ វា តទុកយេបិ សម្ពុតិ។ “ចត្វហិ សម្មយោគោ, ចត្វហិ
វិប្បយោគោ, សភាគោ វិសភាគោ” តិ ហិ វចនតោ ចត្វហិ អរូបក្ខន្ធហោ

សភាគានំ ឯកសន្តានេ ឯកក្ខណេវ ឧប្បន្នានំ អរូបក្ខន្ធានំ វេ អញ្ញមញ្ញំ
សម្មយោគោលព្ពតិ។ រូបធម្មានំ បន រូបេន, និព្វានេន វា, និព្វានស្ស ច រូបេន
សន្ធិ សម្មយោគោ នាម នត្ថិ, តថា រូបនិព្វានានំ អរូបក្ខន្ធម្យា។ វិសភាគា ហិ
តេ តេសំ យថា អរូបក្ខន្ធានំ រូបនិព្វានេហិ, វេ ភិន្នសន្តានិកេហិ
នានក្ខណិកេហិ អរូបធម្មហិចិ សន្ធិ នត្ថិយេវ។ តេហិ ហិ តេសំ
សន្តានក្ខណវិសភាគតាយ វិសភាគា វេ។ អយំ បន វិសភាគតា ឥធន
សាមញ្ញតោ ន គហិតា តេសំ អវិសេសេន សម្មយោគស្សាបិ សម្ពវា។ យត្ថ
បន វិសេសេនា ច ក្ខវិញ្ញាណាតំ សម្មយុត្តាធិយោ និក្ខត្តា, តត្ថាយម្បិ
វិសភាគតា គហិតា។ យត្ថ បន យេ អនិច្ឆារិតវិសេសនា, តត្ថាបិ សព្វថា
សម្មយោគលក្ខណំ ន សម្ពវតិ។ សោ ច តស្ស ឯកន្តេន វិសភាគោតិ ឥធន
គយ្ហតិ។

តត្រាយំ នយោ - រូបក្ខន្ធា កេនចិ សម្មយុត្តោតិ? នត្ថិ។ កតិហិ
វិប្បយុត្តោ? ចត្វហិ ខន្ធម្យា ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ វិប្បយុត្តោ,
ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ វិប្បយុត្តោ។ ឯស នយោ
ច ក្ខាយតនាធិអនាម្បណេសុបិ។ សារម្បណេសុ បន វេននាក្ខន្ធា តីហិ ខន្ធម្យា
ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ សម្មយុត្តោ, ឯកេនាយតនេន ឯកាយ
ធាតុយា កេហិចិ សម្មយុត្តោ។ ឯកេន ខន្ធន ធនហិ អាយតនេហិ ធនហិ
ធាតុហិ វិប្បយុត្តោ, ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ វិប្បយុត្តោ។
ឯស នយោ សញ្ញាក្ខន្ធាធិសុបិ។

តត្ថ ឯកេនាតិ មនាយតនេន។ សត្តហិតិ វិញ្ញាណធាតុហិ។ កេហិចិតិ
ធម្មាយតនធម្មធាតុបរិយាបន្នេហិ វេននាសញ្ញាសង្ខារេហិ។ ទុតិយនយោ
តីហិតិ អត្តានំ វេបេនា សេសេហិ អរូបក្ខន្ធម្យា។ កេហិចិ វិប្បយុត្តោតិ

ធម្មាយតនធម្មធាតុសុ សញ្ញាសម្ព័ន្ធវេហិ។ កេហិចិវិប្បយុត្តោតិ
រូបនិព្វានេហិ។ ឯវំ ឧបវិចិ សត្តត្ថ យថានុរូបំ ញាតតំ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។
អយំ បនវិសេសោ “សមុទយមគ្គសច្ចានយោ ឯកាយ មនោវិញ្ញាណធាតុយា
សម្បយុត្តា, អធិមោក្ខោ បន មនោធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុហិ ធ្វើហោវា” តិ។
អយំ សម្បយោគវិប្បយោគបទេ នយោ។

សម្បយុត្តនវិប្បយុត្តបទត្រូវឈ្លាន

សម្បយុត្តនវិប្បយុត្តបទេ បន សម្បយោការហបទេសុ យានិ បទានិ
ធម្មធាតុយា សម្បយុត្ត ធម្មេ, វិញ្ញាណញា អញ្ញោន អសម្មិស្សំ ជីបេន្តិ,
តេសមេវ និទ្ទេសោ។ តានិ បន ចតុន្នំ អរូបក្ខន្ធបទានំ, មនាយតនស្ស, សត្តន្នំ
វិញ្ញាណធាតុនំ, មនោបេក្ខាវសេន ធ្វិន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ, វិញ្ញាណជស្សវេទនានំ
តិណ្ណំ បដិច្ចសមុប្បាទបទានំ, ជស្សសត្តកស្ស,
អទុក្ខមសុខសវិតក្កសវិចារឧបេក្ខាសហគតានំ វសេន តិណ្ណំ តិកបទានំ,
សត្តមហន្តរទុកបទានីនញា វសេន វេទិតញានិ, ន ឥតវេសំ អសម្ពវា។ តេនេវ
អដ្ឋកថាយំ -

“ចត្តារោ ខន្ទាយតនញា ឯកំ,
ទ្វេ ឥន្ទ្រិយា ធាតុបទានិ សត្ត;
តយោ បដិច្ចា អថ ជស្សសត្តកំ,
តិកេ តយោ សត្ត មហន្តរេ ច;
ឯកំ សវិតក្កំ សវិចារមេកំ,
យុត្តំ ឧបេក្ខាយ ច ឯកមេវា” តិ។ (ធាតុ. អដ្ឋ. ៣០៦) -

ឧទ្ទានកាថា វុត្តា។ ឥតំ ហេតុ លក្ខណំ - យេ ធម្មា បឋមំ ឧទ្ធពបទេន
សម្មយុត្តា, តេហិ យេ ធម្មា វិប្បយុត្តា, តេសំ ខន្ធធីហិ វិប្បយោគោ វុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - វេទនាក្ខន្ធន យេ ធម្មា សម្មយុត្តា, តេហិ ធម្មេហិ យេ
ធម្មា វិប្បយុត្តា, តេ ធម្មា ចត្វហិ ខន្ធមហិ ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ
វិប្បយុត្តា, ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិ ចិ វិប្បយុត្តា។
ចក្កវិញ្ញាណធាតុយា យេ ធម្មា សម្មយុត្តា, តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មា វិប្បយុត្តា,
តេ ធម្មា ន កេហិ ចិ ខន្ធយតនេហិ វិប្បយុត្តា, ឯកាយ បន ធាតុយា
វិប្បយុត្តា ធី ឯសំ សព្ពត្ថ យោជនា វេទិតញ្ចា។

តត្ថ តេ ធម្មា តិ រូបនិព្វានធម្មា, តេ វេទនាយ សម្មយុត្តេហិ វិប្បយុត្តា។
ឯកេនា តិ មនាយតនេន។ ធុតិយនយេ តេ ធម្មា តិ សប្បីតិកា តេ ធម្មា។ ន
កេហិ ចិ តិ បឋមំ ឧទ្ធពំ ចក្កវិញ្ញាណធាតុំ វេបេត្វា សេសា ធីវិញ្ញាណធាតុ,
តំសម្មយុត្តា, រូបំ, និព្វានញ្ចា។ តេហិ សព្ពេសំ ខន្ធយតនា ឯសំ ផ្គហិតត្តា ន
កេហិ ចិ ខន្ធមហិ, អាយតនេហិ វា វិប្បយុត្តា។ ន ហិ សយំ អត្តនា វិប្បយុត្តិ,
សម្មយុត្តិ វា តិ។ ឯកាយា តិ ចក្កវិញ្ញាណធាតុយា។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។
អយំ សម្មយុត្តេន វិប្បយុត្តបទេ នយោ។

វិប្បយុត្តេនសម្មយុត្តបទត្ថវណ្ណា

វិប្បយុត្តេនសម្មយុត្តបទេ បន វិប្បយុត្តេន សម្មយុត្តោ នាម ធម្មា នត្តិ,
ទេសនាសម្មទមត្តាយ បន មោឃម្យេតំ បទំ ឧទ្ធពំ, តេនេវ ចាឡិយំ
សព្ពវាវេសុបិ “នត្តិ នត្តិ” ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ រូបក្ខន្ធាធីអនាវម្ពណធម្មេហិ វិប្បយុត្តា
ចត្តារោ ខន្ធា, តេសញ្ចា អញ្ញេហិ សម្មយោគោ នត្តិ។ វេទនាធីហិ ចិ

រូបនិព្វានាទីនិវិប្បយុត្តានិ, តេសញ្ច កេនចិ សម្មយោគោវ នត្ថិតិ។ អយំ
វិប្បយុត្តនសម្មយុត្តបទេ នយោ។

សម្មយុត្តនសម្មយុត្តបទត្រូវឈ្លាន

សម្មយុត្តនសម្មយុត្តបទេ បន យានិ បទានិ រូបេន អសម្មិស្សំ
អរូបក្ខន្ធកនេសមេវ ទីបេន្តិ, តេសមេវ និទ្ទេសោ, ន រូបារូបសម្មិស្សានំ,
សញ្ញរូបក្ខន្ធទីបកានំ តេសំ សម្មយុត្តតាយោគាភាវា។ សញ្ញរូបក្ខន្ធនាបិ ហិ
កុសលាទីនា អញ្ញោ សម្មយុត្តោ នាម នត្ថិ។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យេ ធម្មា
បឋមំ ឧទ្ធដា, អត្តនា សម្មយុត្តន បុន សម្មយុត្តា, តេសញ្ញោវ ខន្ធទីហិ
សម្មយោគោវុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - វេទនាក្ខន្ធន យេ ធម្មា សម្មយុត្តា, តេហិ ធម្មេហិ យេ
ធម្មា សម្មយុត្តា, តេ ធម្មា ភីហិ ខន្ធមិ ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ
សម្មយុត្តា, ឯកេនាយតនេន... បេ... កេហិចិ សម្មយុត្តា។ សមុទយសច្ចេន
យេ ធម្មា សម្មយុត្តា, តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មា សម្មយុត្តា, តេ ធម្មា ភីហិ
ខន្ធមិ ឯកេនាយតនេន ឯកាយ មនោវិញ្ញាណធាតុយា សម្មយុត្តា, ឯកេន
ខន្ធន ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ សម្មយុត្តាតិ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ អយំ សម្មយុត្តនសម្មយុត្តបទេ នយោ។

វិប្បយុត្តនវិប្បយុត្តបទត្រូវឈ្លាន

វិប្បយុត្តនវិប្បយុត្តបទេ បន សម្មយោគបទេ វុត្តបទានេវ និទ្ធិសីយន្តិ។
ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យេ ធម្មា បឋមំ ឧទ្ធដបទេន វិប្បយុត្តហិ បុន វិប្បយុត្តា,
តេសំ ខន្ធទីហិ វិប្បយោគោវុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - រូបក្ខន្ធនយេ ធម្មាវិប្បយុត្តា, តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មា
វិប្បយុត្តា, តេ ធម្មា ចត្វាហិ ខន្ធហិ ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ
វិប្បយុត្តា, ឯកេនាយតនេន... បេ... កេហិចិ វិប្បយុត្តា។ វេទនាក្ខន្ធនយេ ធម្មា
វិប្បយុត្តា, តេហិ ធម្មេហិ យេ ធម្មាវិប្បយុត្តា, តេ ធម្មា ឯកេន ខន្ធន
នសហាយតនេហិ នសហិ ធាតុហិ វិប្បយុត្តា, ឯកេន... បេ... កេហិចិ
វិប្បយុត្តាតិ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។ អយំ វិប្បយុត្តនវិប្បយុត្តបទេ នយោ។

សង្កហិតេនសម្មយុត្តវិប្បយុត្តបទត្ថវណ្ណា

សង្កហិតេនសម្មយុត្តវិប្បយុត្តបទេ បទ សង្កហិតេនសង្កហិតបទេ
និទ្ទិដ្ឋានិ សមុទយសច្ចាធិបទានេវ និទ្ទិសីយន្តិ។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យេ ធម្មា
បឋមំ ឧទ្ធឯកបទេន ខន្ធធិហិ តីហិចិ សង្កហិតា, តេសំ ខន្ធធិហិ សម្មយោគោ,
វិប្បយោគោ ច វុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - សមុទយសច្ចេន យេ ធម្មា ខន្ធធិហិ តីហិចិ សង្កហិតា
សង្កហិតា, តេ ធម្មា តីហិ ខន្ធហិ ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ
សម្មយុត្តា, ឯកេន ខន្ធន ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ
សម្មយុត្តា។ ឯកេន ខន្ធន នសហាយតនធាតុហិ វិប្បយុត្តា,
ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ វិប្បយុត្តា។ ឥត្ថិន្ទ្រិយេន យេ ធម្មា
ខន្ធធិហិ តីហិចិ សង្កហិតា, តេ ធម្មា ន កេហិចិ សម្មយុត្តា, ចត្វាហិ ខន្ធហិ
ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ វិប្បយុត្តា, ឯកេន... បេ... កេហិចិ
វិប្បយុត្តាតិ។

តត្ថ ឯកោតិ មនាយតនេន។ ឯកេន ខន្ទោតិ សង្ខារក្ខន្ធនេ។ កេហិ ធីតិ
សង្ខារក្ខន្ធ តណ្ហាយ ធម្មាយតនធម្មធាតុសុ តណ្ហាវេទនាសញ្ញាហិ។ សេសំ
សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អយំ សង្កហិតេនសម្បយុត្តវិប្បយុត្តបទេ នយោ។

សម្បយុត្តេនសង្កហិតាសង្កហិតបទត្តវណ្ណា

សម្បយុត្តេនសង្កហិតាសង្កហិតបទេ បន សម្បយុត្តេនសម្បយុត្តបទេ
និទ្ទិដ្ឋានិ វេទនាក្ខន្ធាធិបទានេវ និទ្ទិសីយន្តិ។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យេ ធម្មា
បឋមំ ឧទ្ធឯបទេន សម្បយុត្តា, តេសំ ខន្ធាធិហិ សង្កហោ, អសង្កហោ ច វុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - វេទនាក្ខន្ធនេ យេ ធម្មា សម្បយុត្តា, តេ ធម្មា តីហិ
ខន្ធហិ ធូហិ អាយតនេហិ អដ្ឋហិ ធាតុហិ សង្កហិតា, សេសេហិ អសង្កហិតា។
វិញ្ញាណក្ខន្ធនេ យេ ធម្មា សម្បយុត្តា, តេ ធម្មា តីហិ ខន្ធហិ ឯកោតិ ឯកោតិ
ឯកោតិ ធាតុយា សង្កហិតា, សេសេហិ អសង្កហិតាតិ។

តត្ថ តីហិតិ សញ្ញាក្ខន្ធាធិហិ តីហិ។ តេហិ វេទនាយ សម្បយុត្តា។ ធូហិតិ
ធម្មាយតនមនាយតនេហិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ អយំ
សម្បយុត្តេនសង្កហិតាសង្កហិតបទេ នយោ។

អសង្កហិតេនសម្បយុត្តវិប្បយុត្តបទត្តវណ្ណា

អសង្កហិតេនសម្បយុត្តវិប្បយុត្តបទេ បន យានិ បទានិ សុខុមរូបំ
អវិញ្ញាណំ, អរូបំ សវិញ្ញាណំ វា, កេវលំ អរូបំ វា ជ្វលរូបស្សបិ កេវលំ វា,
សុខុមរូបំ ធិបេន្តិ, តេសមេវ និទ្ទេសោ។ ឥទំ ហេតុ លក្ខណំ - យេ ធម្មា បឋមំ
ឧទ្ធឯបទេហិ ខន្ធាធិហិ តីហិ អសង្កហិតា, តេសំ ខន្ធាធិហិ សម្បយោគោ,
វិប្បយោគោ ច វុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - រូបក្ខន្ធនយេ ធម្មា ខន្ធជីវី អសង្កហិតា, តេ ធម្មា តីវិ
ខន្ធជីវី សម្មយុត្តា, ឯកេនាយតនេន ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ សម្មយុត្តា,
ឯកេន ខន្ធន ធនហិ អាយតនធាតុហិ វិប្បយុត្តា, ឯកេនាយតនេន ឯកាយ
ធាតុយា កេហិចិ វិប្បយុត្តា។ ឯវំ ធម្មាយតនេន ឥត្ថិន្ទ្រិយាធិសុបិ យោជនា។

អរូបភវេន យេ ធម្មា ខន្ធជីវី អសង្កហិតា, តេ សម្មយុត្តាតិ នត្ថិ។ តេ
ចត្វហិ ខន្ធជីវី ឯកេនាយតនេន សត្តហិ ធាតុហិ វិប្បយុត្តា, ឯកេនាយតនេន
ឯកាយ ធាតុយា កេហិចិ វិប្បយុត្តា។ ឯវំ ឥន្ទ្រិយាធិសុបិ ធម្មេនុបិ
យោជនា។

តត្ថ រូបក្ខន្ធវិញ្ញាណស្សេវ តីវិចិ អសង្កហិតត្តា តស្ស តីវិ
វេទនាធិវី សម្មយោគោ, ឥតវេហិ ច វិប្បយោគោ ញាតញ្ចោ។ សេសំ
សុវិញ្ញយ្យមេវ។ អយំ អសង្កហិតេន សម្មយុត្តវិប្បយុត្តបទេ នយោ។

វិប្បយុត្តេនសង្កហិតាសង្កហិតបទត្ថវណ្ណនា

វិប្បយុត្តេនសង្កហិតាសង្កហិតបទេ បន យានិ បទានិ កេវលានំ
សារម្មណានំ, អនារម្មណានំ វា ធម្មានំ បកាសកានិ ច
សភាវជាតិភូមិកាលសន្តានវសេន ភិន្នតាយ កេហិចិ អរូបក្ខន្ធជីវី
វិប្បយុត្តានំ អនារម្មណធម្មមិស្សរូបក្ខន្ធនំ បកាសកានិ
ទុក្ខសច្ចអព្យាកតបរិត្តអតីតអជ្ឈត្តាធិបទានិ, តេសមេវ និទ្ទេសោ ឥតវេសំ
ធម្មាយតនេន ជីវិតិន្ទ្រិយនាមរូបសឡាយតនេន ជាតិជរាមរណាអជ្ឈត្តហិទ្ធាអនិទ
ស្សនអប្បដិយនហេតុអាធិនំ តេសំ កេនចិ វិប្បយោគាសម្ភវា។ ឥទំ ហេតុ
លក្ខណំ - យេ ធម្មា បឋមំ ឧទ្ធទដបទេន វិប្បយុត្តា, តេសំ ខន្ធជីវី សង្កហោ,
អសង្កហោ ច វុច្ចតិ។

តត្រាយំ នយោ - រូបក្ខន្ធនយេ ធម្មាវិប្បយុត្តា, តេ ធម្មា ចត្វាហិ ខន្ធហិ
ធ្វិហាយតនេហិ អដ្ឋហិ ធាតុហិ សង្កហិតា, វកេន ខន្ធន ទសហិ
អាយតនធាតុហិ អសង្កហិតា។ ទុក្ខសច្ចេន យេ ធម្មាវិប្បយុត្តា, តេ ធម្មា
ចត្វាហិ ខន្ធហិ ធ្វិហាយតនេហិ ធ្វិហិ ធាតុហិ សង្កហិតា។ តត្ថ ទុក្ខសច្ចេន
វិប្បយុត្តា នាម លោកុត្តរចិត្តេចតសិកានិ, តេ ច ធម្មា
វេទនាក្ខន្ធាធិបតុក្ខន្ធហិ មនោវិញ្ញាណធម្មធាតុវសេន ធ្វិហិ ធាតុហិ
សង្កហិតាតិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ អយំ
វិប្បយុត្តេនសង្កហិតាសង្កហិតបទេ នយោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបតោ
វិភង្គនយេន សធ្វិ អត្ថនិច្ឆយោ, វិត្តារោ បន ធាតុកថាបាឡិអដ្ឋកថាសុ (ធាតុ.
១២; ធាតុ. អដ្ឋ. ១-២) គហោតព្ពោតិ។

មោហាវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្តវណ្ណនាយ

ធាតុកថាមាតិកត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកា

ឯកកមាតិកត្តវណ្ណនា

ឥទានិ បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកាសំវណ្ណនានយោ ហោតិ។ តត្ថ អនុត្តានត្ថតោ
តារ ធិ បញ្ញត្តិយោតិ ឯត្ថ “អាចិត្តតិ ទេសេតិ បញ្ញបេតិ បដ្ឋបេតិ”តិ (សំ. និ.
២.២០) អាគតជ្ជានេ សន្តស្សនា បកាសនា បញ្ញត្តិ នាម។ “សុបញ្ញត្តំ
មញ្ចប័ប”ត្ថិ (ចារា. ២៦៩) អាគតជ្ជានេ វេបនា និក្ខិបនា បញ្ញត្តិ នាម, ឥធិ
ឧភយម្បិ វដ្តតិ។ ធិ បញ្ញត្តិយោតិ ហិ ធិ បញ្ញាបនា ធិ សន្តស្សនា
បកាសនាតិបិ, ធិ វេបនា និក្ខិបនាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ នាមបញ្ញត្តិយេវ ហិ តេ

តេវីជ្ជមានវិជ្ជមាន ធម្មេ សន្តស្សីតីតិបិ។ តេន តេន កោដ្ឋាសេន
បេតិបិ។ ខន្ធបញ្ញត្តិ តិអាទិ បន សង្ខេបតោ តាសំ បញ្ញត្តិនំ សរុបធម្មនំ។
តត្ថ ខន្ធនំ “ខន្ធ” តិ បញ្ញាបនា សន្តស្សនា បកាសនា ច បេបនា និក្ខិបនា ច
ខន្ធបញ្ញត្តិ នាម... បេ... បុគ្គលានំ “បុគ្គលា” តិ បញ្ញាបនា សន្តស្សនា បកាសនា
ច បេបនា និក្ខិបនា ច បុគ្គលបញ្ញត្តិ នាម។ ឥមា ឯ បញ្ញត្តិយោ វិជ្ជត្តិ។
អញ្ញាសម្មិ សម្មតិបរមត្ថកថានំ បញ្ញត្តិនំ អនន្តត្ថា, ឧបលក្ខណៈសេន បន
បធានការតោ ច ឯតាវ វុត្តា។ ចាឡិមុត្តកនយេន បន សព្វសង្ខាហិកា
វិជ្ជមានបញ្ញត្តិអាទិយោ ធនាមបញ្ញត្តិយោ អដ្ឋកថាសុ (បុ. ប. អដ្ឋ.
មាតិការណ្ឌនា ១) អាគតា, តា ច ហេដ្ឋា វុត្តាតិ ឥធន វុត្តា។ តាសុ ឥធន
បុគ្គលបញ្ញត្តិបទេន អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ, សេសេហិ វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ ចាតិ ទ្វេ ឯវ
លត្តិ។

អដ្ឋកថាមុត្តកេន បន អាចរិយនយេន អបរាបិ ធន បញ្ញត្តិយោ -
ឧបាទាយបញ្ញត្តិ ឧបនិធាបញ្ញត្តិ សមោធានបញ្ញត្តិ ឧបនិក្ខិបញ្ញត្តិ តជ្ជាបញ្ញត្តិ
សន្តតិបញ្ញត្តិ, យា “អត្ថបញ្ញត្តិ” តិ វុច្ចតិ។ តត្ថ យា ខន្ធបញ្ញកំ ឧបាទាយ
និស្សាយ សម្មតា សត្តាទិកា, អដ្ឋានិ ឧបាទាយ រថាទិកា, ចន្ទាទិបរិវត្តាទិយោ
ឧបាទាយ កាលទិសាទិកា, តំតំភូតនិមិត្តំ, ការណៈសេសញ្ញា ឧបាទាយ
កសិណាទិឧត្តបាបជិភាគនិមិត្តាទិកាតិ អយំ ឯវុច្ចា សភាវធម្មេហិ
ឯកត្តេន វា សន្និកជ្ជបរមត្តេន អនុបលព្វសភាវា ឧបាទាយបញ្ញត្តិ នាម។
បញ្ញាបេតត្ថជ្ជេន ចេសា បញ្ញត្តិ វុត្តា, ន បន បញ្ញាបនជ្ជេន។ យា តស្ស
តស្សត្ថស្ស បញ្ញាបនា, សា អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិយេវ។

យា បន អញ្ញំ បឋមាទី ឧបនិធាយ អបេក្ខិត្វា ធុតិយំ រស្សំ ធុយំ ធុរំ
សន្និកន្តិអាទិកា តទញ្ញាបេក្ខបនិធា, ធុត្តចាលីតិអាទិកា ហត្ថគត្វបនិធា,

កុណ្ណាលីតិអាទិកា សម្បយុត្តបនិដា, ធម្មាសកដន្តិ អាទិកា
សមារោមិត្តបនិដា, ឥន្ទសាលគុហាតិអាទិកា អវិទូរគត្តបនិដា,
សុវណ្ណវណ្ណាតិអាទិកា បដិភាគ្តបនិដា, ព្រាហ្មណគាមោតិអាទិកា
តព្ភហុល្លបនិដា, មណិកដកន្តិអាទិកា តត្ថិសិដ្ឋបនិដាតិ វេរមាទិ
អនេកប្បកាវា បញ្ញាបនា, អយំ ឧបនិដាបញ្ញត្តិ នាម។

ធម្មាសីតិអាទិកា បន សមោធានបញ្ញត្តិ នាម។ បុរិមស្ស បុរិមស្ស
ឧបនិក្ខិបិត្វា ទ្វេ តីណីតិអាទិកា ឧបនិក្ខិបញ្ញត្តិ នាម។ តំតំសភាវិនិស្សិតា
បថវីអាទិកា តជ្ជាបញ្ញត្តិ នាម។ អាសីតិកោតិអាទិកា បន សន្តតិបញ្ញត្តិ
នាម។

អដ្ឋកថាមុត្តកេនេវ អាចរិយនយេន អបរាមិ ធម្មកថិកាទិកា
កិច្ចបញ្ញត្តិ, កិសដ្ឋលាទិកា សណ្ឋានបញ្ញត្តិ, ឥតិបុរិសាទិកា លិង្គបញ្ញត្តិ,
កាមាវចរាទិកា, កោសលកាទិកា ច ភូមិបញ្ញត្តិ, តិស្សោ នាគោតិអាទិកា
បច្ចុត្តបញ្ញត្តិ, និរោធាទិកា អសដ្ឋតបញ្ញត្តិ ចាតិ ធន បញ្ញត្តិយោ។

ឯតាសុ បន ធានសសុ តជ្ជាបញ្ញត្តិ, ឯកច្ឆា ភូមិបញ្ញត្តិ, អសដ្ឋតបញ្ញត្តិ ច
វិជ្ជមានបញ្ញត្តិសម្ពាសនា នាមបញ្ញត្តិ, តទញ្ញា បរមត្តាវសេសា, បន
អត្ថបញ្ញត្តិ ធីបិតា អវិជ្ជមានាទិបញ្ញត្តិយោ ចាតិ។ អយំ តាវេត្ត
អនុត្តានត្ថតោ សំវណ្ណានា។

អត្ថនិច្ឆយោ បនេត្តាបិ ចាឡិនយេនេវ សទ្ធិ ហោតិ, នវីនា ចាឡី តស្ស
វត្ថុមសក្កុណោយ្យត្តា។ ចាឡិយញ្ច យស្មា អាទិតោ បញ្ច បញ្ញត្តិយោ,
តទត្ថភូតា ខន្ធានយោ ច ហេដ្ឋាវិភង្គប្បករណេ និប្បទេសតោ កថិតាតិ តា
ឥធ “កិត្តាវតា ខន្ធានំ ខន្ធបញ្ញត្តិ, យាវតា បញ្ចក្ខន្ធវា រូបក្ខន្ធវា” តិអាទិនា

សង្ខេបនេះ និទ្ទិដ្ឋា, តា ចេត្តាបិ វុត្តត្តា។ បុគ្គលបញ្ញត្តិ បន ហេដ្ឋា ន វុត្តាតិ
“កិត្តារតា បុគ្គលានំ បុគ្គលបញ្ញត្តិ? សមយវិមុត្តោ,
អសមយវិមុត្តោ” តិអាទិនា ឯកកាធិកេនេន យាវ ទសកា ទសជា មាតិកំ
ឋេបេត្វាវិត្តារេនេវ វិភត្តា, សា ច ញាតព្ពបភេទតោ អវុច្ឆមាណ ទុត្តិញ្ញេយ្យា,
តស្មា បុគ្គលបញ្ញត្តិយា ឯវ ចេត្ត ចាឡិនយានុសារេន សង្ខេបតោ អត្ថនិច្ឆយោ
ហោតិ, សោ ចេត្ត មាតិកាយំ វុត្តេ សព្ពបុគ្គលេ អនុវិទ្ធា ញាតព្ពានំ
ទុត្តិញ្ញេយ្យានំ បុគ្គលានំ ឯកកាធិកេនេតោវ មាតិកំ ឧទ្ធហិត្វាវិភជនវសេន
សង្ខេបតោវ ហោតិ។ កថំ? “សមយវិមុត្តោ អសមយវិមុត្តោ, កុប្បធម្មោ
អកុប្បធម្មោ, ចេតនាភព្ពោ អនុវក្ខណាភព្ពោ, ភយូបរតោ អភយូបរតោ,
ភញ្ញាគមនោ អភញ្ញាគមនោ, និយតោ អនិយតោ, បដិបន្នកោ ជលេ ឋិតោ,
សមសីសី ឋិតកប្បី, សោតាបន្នោ សត្តក្ខត្តបរមោ កោលំកោលោ ឯកពីដី,
សកទាគាមី, អនាគាមី អន្តរាបរិទិព្ពាយី ឧបហាច្ឆបរិទិព្ពាយី
អសម្មារបរិទិព្ពាយី សសម្មារបរិទិព្ពាយី ឧទ្ធហិត្វាសោតោ អកនិដ្ឋគាមី, អរហា” តិ
ឯកកមាតិកា។

តត្ថ យោ អប្បនំ និព្ពត្តេតុំ យុត្តបត្តកាលេ រូចារូបសមាបត្តិសង្ខារេហិ
អដ្ឋហិវិមោក្ខេហិ បច្ឆនិកធម្មតោវិមុច្ឆិត្វា តិសុ មគ្គសុ យេន កេនចិ
យថាសកំ អាសវេ ខេបេត្វា វុដ្ឋិតោ, អយំ សមយវិមុត្តោ នាម។ “ឯកច្ច
អាសវា បរិក្ខីណា” តិអាទិវចនតោ (បុ. ប. ១) ហិ អដ្ឋសមាបត្តិលាភី បុប្ផនោ
វា ឌីណាសវោ វា ឥធន គហិតោ, សមាបត្តិលាភីនោ បន ជលដ្ឋសេខាវ
គហិតាតិ វេទិតព្ពា។ សុក្ខវិបស្សកឌីណាសវោ, សព្ពេបិ ច អរិយា មគ្គវិមោក្ខំ
សន្ធាយ អសមយវិមុត្តោ នាម។ ពាហិរាណញ្ញិ អដ្ឋន្នំ សមាបត្តិនំ សមាបដ្ឋន្តស្ស
បរិវេកដ្ឋានលាភាទិសមយោបិ អត្ថិ, វុត្តករណកាលាទិអសមយោបិ អត្ថិ។
មគ្គវិមោក្ខេន វិមុច្ឆនស្ស បន តាទិសោ សមយោ វា អសមយោ វា នត្ថិ, យស្ស

សន្ទា ពលវតី, វិបស្សនា ច អារន្ទា, តស្ស គច្ឆន្តស្ស វា ភុញ្ញន្តស្ស វា
មគ្គជលបដិវេជោ នាម ន ហោតីតិ នត្ថិ, តស្មា សព្វេ អរិយា អរិយវិមោក្ខ
អសមយវិមុត្តាតិ វេទិតញ្ច។ បុរិមបទេបិ លោកិយសមាបត្តិញ្ញេវ សន្ទាយ
សេខា សមយវិមុត្តា នាម ជាតា។

អវសិកាវា អជ្ឈសមាបត្តិលាភី បន បុប្ផនោ, សោតាបន្នសកទាគាមិនោ
ទ្វេ សេខា អជ្ឈសមាបត្តិ សន្ទាយ កុប្បធម្មោ នាម។ បរិហានធម្មោតិបិ ធុរិដា
វា។ អនាគាមិអាទយោ សុប្បហ័នសមាធិចារិបន្តិកត្តា វសិកាវា
សមាបត្តិលាភី បុប្ផនោ, អរិយា ច លោកុត្តរធម្មេបិ សន្ទាយ អកុប្បធម្មោ
នាម។ អបរិហានធម្មោតិ តេ វា។ ចេតនាភព្ពោតិ ចេតនាសម្ព័ន្ធតេន
ឈានសមាបត្តិវឌ្ឍញ្ញនេន អបរិហានី អាបន្និទុំ ភព្ពោ។ យោ ហិ
រូចារូបជ្ឈានេសុ អាចិណ្ណាវសិតាយ ចេតនាសម្ព័ន្ធតាយ ឈានសមាបត្តិយា
និរន្តរំ វឌ្ឍញ្ញមា នោ តេហិ ន បរិហាយតិ, អវឌ្ឍញ្ញមា នោ ច បរិហាយតិ, អយំ
វឌ្ឍញ្ញមា នោ ចេតនាភព្ពោ នាម។ អនុវត្តណាភព្ពោតិ ឈានស្ស
ឧបការាទុបការធម្មោ ជានិត្វា អនុវត្តណាយ អវឌ្ឍញ្ញមា នោបិ អបរិហានី
អាបន្និទុំ ភព្ពោ, ឯសោ ច បុរិមតោ ពលវតោ, អាចិណ្ណាវសិនោ
បញ្ញាសម្មទាយ ឧបការាទុបការធម្មោ ជានិត្វា តទនុរូបំ បដិបន្ននតោតិ
វេទិតញ្ច។

ភយ្ហបរតោតិ ភយេន ចាបតោ ឧបរតោវិរតោ សេខោ,
កល្យាណបុប្ផនោ ច។ តេសុ បច្ឆិមោ ទុក្ខតិវដ្ឋកិលេសឧបវាទសម្ព័ន្ធតេហិ
ចត្វហិ ភយេហិ ចាបតោ ឱរមតិ, សេខោ ទុក្ខតិវដ្ឋេហិ, អចាយេហិ មុត្តត្តា។
ឪណាសវោ បន អភយ្ហបរតោ នាម សមុច្ឆិន្ទភយត្តា, ឧបវាទតោ បន
ឱរមតញ្ច។

អភព្វាគមនោតិ សម្មត្តនិយាមាគមនស្ស អភព្វោ, យេ
អាណន្តិយសង្ខាតេន កម្មាវរណោន, និយតមិច្ឆាធិដ្ឋិសង្ខាតេន
កិលេសាវរណោន, អហេតុកុហេតុកបដិសន្ធិសង្ខាតេន វិចាកាវរណោន ច
សមន្មាគតា, ពុទ្ធាធិសុ ច សង្ខារហិតា, មគ្គការវនាយ ច ឧត្តរកុរុកាធយោវិយ
អច្ឆន្ទិកា, បុព្វបទិស្សយរហិតា ច, សព្ពេតេ **អភព្វាគមនា** នាម។ វិបរីតា
ភព្វាគមនា នាម។ បញ្ចាណន្តិយនិយតមិច្ឆាធិដ្ឋិកា និយតមនេ, អដ្ឋ
អរិយបុគ្គលា អនុចាទាបរិទិព្វានាធិសុ **និយតា** នាម។ អវសេសបុគ្គលា
អនិពទ្ធកតិកតាយ **អនិយតា** នាម, ឧត្តរកុរុកា បទ សុគតិនិយតាបិ
មិច្ឆត្តសម្មត្តនិយាមស្សវ ឥធាធិប្បតត្តា “និយតា” តិ ន វុត្តា។ មគ្គសមដ្ឋី
បុគ្គលោ មគ្គកូណោ ជលត្ថាយ **បដិបន្នកា** នាម, ជលសមដ្ឋី ជលានុប្បត្តិយម្បិ
ជលេ **បិតោ** នាម។

យស្ស បទ អបុព្វាចរិមំ អាសវបរិយាទានញ្ច ហោតិ ជីវិតបរិយាទានញ្ច,
អយំ **សមសីសី** នាម។ សោ ច តិវិជោ ហោតិ ឥរិយាបថសមសីសី
រោគសមសីសី ជីវិតសមសីសីតិ។ តត្ថ យោ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកស្មី
វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បត្វា តស្មិញ្ញោវ ឥរិយាបថេ បរិនិព្វាតិ, អយំ
ឥរិយាបថសមសីសី នាម។ យោ បទ ឯកំ រោគំ បត្វា អន្លោរោគេ ឯវ វិបស្សនំ
បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បត្វា តេនេវ រោគេន បរិនិព្វាតិ, អយំ **រោគសមសីសី** នាម។
យស្ស បទ កិលេសសីសសង្ខាតា អវិជ្ជា, អរហត្តមគ្គេន បវត្តសីសសង្ខាតំ
ជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច ចុតិចិត្តេន សមំ បរិយាទានំ គច្ឆតិ, អយំ **ជីវិតសមសីសី** នាម។
កថមិទំ សមំ ហោតិតិ? វាវសមតាយ។ យស្មី ហិ វារេ មគ្គេន កិលេសេ ខេបិតេ
បច្ឆវេក្ខណាញ្ញាណានិ បវត្តន្តិ, តស្សនន្តរមេវ បរិនិព្វាយតោ ឥមាយ
វាវសមតាយ ឥទំ ឧភយសីសបរិយាទានម្បិ សមំ ហោតិ នាម, អយមេវ
ជីវិតសមសីសី ឥធាធិប្បតោ។

បិតកប្បីតិ បិតោ កប្បោ បិតកប្បោ, ស្វាស្ស អត្ថិតិ បិតកប្បី, កប្បម្ហិ
វិនស្សមានម្ហិ កប្បំ ឋបេតុំ សមត្តោតិ អត្តោ។

សេច ហិ យេសំ មគ្គសមន្តិក្ខណោ កប្បវិនាសោ ភវេយ្យ, នេវ តាវ កប្បោ
វិនស្សេយ្យ, យាវាយំ យថាសកំ ជលំ ន សន្និករោតីតិ តេ វិនស្សមានម្ហិ កប្បំ
ឋបេន្តិតិ បិតកប្បីនោ នាម ជាតាតិ។ កិញ្ចាបិ កប្បវិនាសនកាលេ សាសនំ
នត្ថិ, គតកោដិកេ ហិ កាលេ កប្បវិនាសោ ហោតិ, ឯវំ សន្តេបិ
មគ្គានន្តរជលស្ស អនន្តរាយំ ធិបេតុំ ឥទំ អភូតម្ហិ ការណំ អាហាជំ។

សោតាបន្នោតិ និព្វានសមុទ្ធនិន្នតាយ សោតសម្ពាស្ស មគ្គស្ស
បឋមសមន្តិ វុច្ចតិ, ឥធ បន ជលដ្ឋោ អធិប្បតោ។ តស្សេវ ច បកេទទស្សនត្ថំ
“សត្តក្ខត្តបរមោ”តិអាទិ វុត្ថំ។ សត្តវារា បរមា អស្ស ភវ្វបបត្ថិតិ
សត្តក្ខត្តបរមោ, តតោ បរំ អជ្ជមំ ភវំ នាទិយតីតិ អត្តោ។ សោតាបន្នោ ហិ
យោ សត្តក្ខត្តំ ទេវេសុ, មនុស្សេសុ ច បដិសន្ធិ គហេត្វា សត្តមេ ភវេ ទុក្ខស្សន្តំ
ករោតិ, អយំ សត្តក្ខត្តបរមោ នាម។ កុលតោ កុលំ ភវតោ ភវំ កន្ធិតីតិ
កោលំកោលោ។ សោ ហិ ទេវមនុស្សវសេន ទ្វេ គតិយោ ភវេ សំសរិទ្ធា
ទុក្ខស្សន្តំ ករោតិ, អយំ កោលំកោលោ នាម។ កម្មបដិសន្ធិយា ឯកំ កម្មំ
កិលេសតីដំ អស្សាតិ ឯកតីដី។ សោ ហិ ឯកស្មិញ្ញោវ ភវេ វិណាសរោ ហោតិ។
កី បនស្ស ភេទស្ស និយាមកន្តិ? វិបស្សនាភិញ្ញាភេទា។ សោតាបន្នេសុ ហិ
យោ វិបស្សនាយ បមត្តោ, សោ សត្តក្ខត្តបរមោ ហោតិ។ យោ កិញ្ចិ
អប្បមត្តោ, សោ កោលំកោលោ។ យោ បន វិបស្សនាយ អតិវិយ អប្បមត្តោ,
សោ ឯកតីដី ហោតិ។ យេ បន អតិវិយ បមត្តា វដ្ឋជ្ឈាសយា
អនាថបិណ្ឌិកវិសាខាសក្កាធយោ, តេ បុនប្បនំ វដ្ឋស្មីយេវ វិចរន្តា អាទិតោ
បដ្ឋាយ ឆ ទេវលោកេ ឱសាបេត្វា ព្រហ្មលោកេសុបិ យថាភ្លមំ និព្វត្តិត្វា

អកនិដ្ឋេ ឋត្វា បរិនិព្វានិ, ន តេ ឥធ គហិតា។ តេ ហិ មនុស្សគតី បុណ្យំ
អាទិយន្តិ។ យេ បន មនុស្សគតិយម្យិ ភវំ អាទិយន្តិ, តេសំ វសេន
សត្តក្ខត្តបរមោ កោលំកោលោ មាណសិកភវនិព្វត្តកោ ឯវ ឯកពិជី
គហិតោ។ តេ បន សម្មាសម្ពុទ្ធវេន អាគតា តយោ, បញ្ញាបុរេន អាគតា តយោតិ
សោតាបន្នោ ធម្មិជោ ហោតីតិ វេទិតញ្ចោ។

បដិសន្ធិវសេន បន សកី ឥមំ មនុស្សគតី អាគច្ឆតីតិ សកទាគាមី,
ទុតិយមគ្គជលសមដ្ឋី។ ឥមិនា បញ្ចសុ សកទាគាមីសុ ចត្តារោ វដ្ឋេត្វា ឯការ
គហិតោ។ ឯកច្ឆោ ហិ សកទាគាមិជលេ ឋត្វា បុន ទុតិយភវេ ឥដេវ
បរិនិព្វាតិ, ឯកច្ឆោ ឥធ ឋត្វា ទេវលោកេ បរិនិព្វាតិ, ឯកច្ឆោ ទេវលោកេ ឋត្វា
ទុតិយភវេ តត្ថេវ បរិនិព្វាតិ, ឯកច្ឆោ ទេវលោកេ ឋត្វា ឥធូបបដ្ឋិត្វា
បរិនិព្វាតិ, ឥមេ ចត្តារោបិ ឥធ ន គហិតា។ យោ បន ឥធ ឋត្វា ទេវលោកេ
និព្វត្តិត្វា បុន ឥធូបបដ្ឋិត្វា បរិនិព្វាតិ, អយមេការេវ ឥធ គហិតោ។ ឥមស្ស ច
ទ្វេ បដិសន្ធិយោ, ឯកពិជីស្ស បន ឯការាតិ ឥទំ តេសំ នាណករណាន្តិ វេទិតព្ពំ។

បដិសន្ធិវសេន កាមភវំ នាគច្ឆតីតិ អនាគាមី, តតិយមគ្គជលសមដ្ឋី។
តស្សេវ បន បភេទទស្សនត្ថំ “អន្តរាបរិនិព្វាយី” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ
អន្តរាបរិនិព្វាយីតិ អាយុវេមជ្ឈស្ស អន្តរា ឯវ អរហត្តមគ្គំ ឧប្បាទេត្វា
កិលេសបរិនិព្វានេន បរិនិព្វាយនសីលោ ឯកោ អនាគាមី។ សោ ច
ឧប្បន្នសមនន្តរំ បរិនិព្វាយី, អាយុវេមជ្ឈំ អប្បត្វា បរិនិព្វាយី, អាយុវេមជ្ឈំ ឋត្វា
បរិនិព្វាយីតិ តិវិជោ ហោតិ។ ឧបហត្ថបរិនិព្វាយីតិ អាយុវេមជ្ឈំ ឧបហត្ថ
អតិក្កមិត្វា, មរណាសមយំ វា ឧបហត្ថ ឧបកន្ធា បរិនិព្វាយី, អាយុវេមជ្ឈំ
អតិក្កមិត្វា យាវ មរណាសមយា បរិនិព្វាយីតិ អត្ថោ។ អសម្ព័ន្ធវា បរិនិព្វាយីតិ
អសម្ព័ន្ធវេន អប្បទុក្ខេន អធិមត្តប្បយោគំ អកត្វា បរិនិព្វាយនសីលោ។

សសន្ទ្រាបរិទិព្ពាយីតិ សសន្ទ្រាវេន ទុក្ខេន កសិវេន អធិមត្តប្បយោគេន
បរិទិព្ពាយនសីលោ។ ឧទ្ទំសោតោតិ ឧទ្ទំវាហិកាវេន ឧទ្ទមស្ស តណ្ហាសោតំ
វដ្តសោតញ្ច, ឧទ្ទំ វា គន្ធា បដិលភិតតព្ពតោ ឧទ្ទំ មគ្គសោតមស្សាតិបិ
ឧទ្ទំសោតោ។ អកនិដ្ឋំ កច្ចតីតិ អកនិដ្ឋគាមី។ ឥមេសំ បន អនាគាមីនំ
បភេទទស្សនត្ថម្បត្ថ ឧទ្ទំសោតោ អកនិដ្ឋគាមីតិអាទិ ចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ យោ អរិហតោ បដ្ឋាយ ចតុសុ យថាគ្គមំ ឧប្បជ្ជិត្វា យាវតាយុ កំ
ឋិត្វា បុតោ អកនិដ្ឋ ឧប្បជ្ជិត្វា បរិទិព្ពាតិ, អយំ ឧទ្ទំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី
នាម។ យោ បន អកនិដ្ឋំ អប្បត្វា អន្តរា បរិទិព្ពាតិ, អយំ ឧទ្ទំសោតោ ន
អកនិដ្ឋគាមី នាម។ យោ មនុស្សលោកោ អកនិដ្ឋមេវ គន្ធា បរិទិព្ពាតិ, អយំ ន
ឧទ្ទំសោតោ អកនិដ្ឋគាមី នាម។ យោ បន ហោជ្ជា ចតុសុ សុទ្ធាវាសេសុ
អញ្ញាតវស្មី ឧប្បជ្ជិត្វា តត្ថេវ បរិទិព្ពាតិ, អយំ ន ឧទ្ទំសោតោ ន អកនិដ្ឋគាមី
នាម។ ឯវមេតេ អនាគាមីនោ អដ្ឋចត្តាលីសវិជា ហោន្តិ។ កថំ? អរិហេសុ តាវ
តយោ អន្តរាបរិទិព្ពាយីនោ, ឯកោ ឧបហាច្ចបរិទិព្ពាយី, ឯកោ ឧទ្ទំសោតោតិ
បញ្ច, តេ អសន្ទ្រាបរិទិព្ពាយីសសន្ទ្រាបរិទិព្ពាយីវសេន ទស ហោន្តិ, ឯវំ
អតប្បសុទស្សសុទស្សីសូតិ ចត្តាលីសំ, អកនិដ្ឋ បន ឧទ្ទំសោតោ នត្ថិ, តស្មា
តត្ថ តំ សសន្ទ្រាវាសន្ទ្រាវសេន ទុរិដំ ឧទ្ទំសោតំ វដ្តត្វា អដ្ឋ ចាតិ អដ្ឋចត្តាលីស
ហោន្តិ។

អរហាតិ កិលេសាវីនំ ហតត្តាទិនា ទីណាសវោ អរហា នាម។ សោ
សុញ្ញតាទិវិមោក្ខត្តយវសេន តិវិជោ ហុត្វា បុន បច្ចេកំ បដិបទាចតុក្កវសេន
ទ្វាទសវិជា ហោន្តិ។ យថា ច អរហា ទ្វាទសវិជោ, ឯវំ ទ្វាទសេវ
សកទាគាមីនោ, ចតុរិសតិ សោតាបដ្ឋា អដ្ឋចត្តាលីស អនាគាមីនោវ

បច្ចេកទេស វេទិត្តំ។ ឥមេ ច សព្វេ អរិយា ឥមស្មី សាសនេ ឯវ ឧប្បជ្ឈន្តិ, នោ
ពហិទ្ធាតិ។ ឯកកនយោ។

ទុក្ខាធិមាតិកត្រូវណ្ហា

ទុក្ខាធិសុ “ទ្វេ បុគ្គលា - កោដនោ ច ឧបនាហិ ច មគ្គិ ច បឡាសី
ចា” តិអាធិនា ទុកញ្ច, “តយោ បុគ្គលា - និរាសោ អាសំសោ
វិគតាសោ” តិអាធិនា តិកញ្ច, “ចត្តារោ បុគ្គលា - អសប្បវិសោ,
អសប្បវិសេនអសប្បវិសតរោ, សប្បវិសោ,
សប្បវិសេនសប្បវិសតរោ” តិអាធិនា ចតុកញ្ច, “បញ្ច បុគ្គលា - អត្ថកក្ខោ
បុគ្គលោ អារភតិ ច វិប្បជិសារី ច ហោតិ, តញ្ច ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ
យថាភូតំ នប្បជានាតិ។ យត្ថស្ស តេ ឧប្បន្នា ចាបកា អកុសលា ធម្មា
អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ, អត្ថកក្ខោ បុគ្គលោ អារភតិ ន វិប្បជិសារី ច
ហោតិ... បេ... អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ, អត្ថកក្ខោ បុគ្គលោ នារភតិ វិប្បជិសារី ច
ហោតិ... បេ... អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ អត្ថកក្ខោ បុគ្គលោ នារភតិ ន វិប្បជិសារី
ហោតិ... បេ... អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ” តិអាធិនា បញ្ចកញ្ច វិត្តារតោ មាតិកំ
និក្ខិបិត្វា សព្វេបិ តេ បុគ្គលា និទ្ធិដ្ឋា, ឥធម បន តេ កន្តិវិត្តារភយេន សព្វេ ន
ឧទ្ធិដ្ឋា, ចាឡិយា ឯវ ញ្ញាតញ្ញាតិ។

តត្ថ តិកេ និរាសោតិ អរហត្តាសាយ វិរហិតោ ទុស្សីលោ។ តស្ស ហិ
អត្ថនោ អភព្ពតាយ ភព្ពសហាយ កស្ស សីលវតោ អរហត្តប្បត្តិ សុត្វា,
ចណ្ណាលបុត្តស្ស វិយ កស្ស ចិ រាជបុត្តស្ស រជ្ជាភិសេកំ សុត្វា
អភិសេកប្បត្តិយំ, “កុទាស្ស នាមាហម្មិ អរហត្តំ ចាបុណោយ្យ” ត្ថិ
អរហត្តប្បត្តិយំ បត្តនាបិ ន ឧប្បជ្ឈតិ។ អាសំសោតិ អរហត្តំ អាសំសមាណោ
បត្តយមាណោ សីលវា។ តស្ស ហិ អរហត្តបត្តនាយ សីលសម្បត្តិយា បិតត្តា

កស្សនិ អរហត្តប្បត្តិ សុត្វា, ឧកតោសុជាតស្ស រាជកុមារស្ស វិយ តាទិសស្ស
កស្សនិ រដ្ឋាភិសេកំ សុត្វា អភិសេកប្បត្តិយំ, អរហត្តប្បត្តិយំ បត្តនា
ឧប្បជ្ជតិ។ វិគតាសោតិ អរហា។ សោ ហិ បត្តអរហត្តតាយ តត្ថ វិគតាសោ
ហោតិ បត្តាភិសេកោ វិយ ខត្តិយោ អភិសេកប្បត្តិយន្តិ វេទិតព្ពំ។

ចតុក្កេ បន ចាណាតិចាតាទិអ កុសលកម្មបថសមន្នាគតោ
អសប្បវិសោ នាម។ យោ បន សយម្យំ ចាណាតិចាតាទិនិ កត្វា បរញ្ច តត្ថ
សមាទបេតិ, អយំ អសប្បវិសេនអសប្បវិសតរោ, អសប្បវិសតោបិ
អសប្បវិសតរោតិ អត្ថោ។ វុត្ថបដិបក្ខកុសលវសេន សប្បវិសោ,
សប្បវិសេនសប្បវិសតរោ ច វេទិតព្ពំ។

បញ្ចកេ អារកតិ ច វិប្បជិសារី ច ហោតីតិ ឯត្ថ អារម្ភ-សន្នោ
អាបត្តិវីតិក្កមេ វុត្ថតិ, តស្មា អាបត្តិវីតិក្កមវសេន អារកតិ ចេវ តប្បច្ចយា ច
វិប្បជិសារី ហោតីតិ អត្ថោ។ ចេតោវិមុត្តិន្តិ ជលសម្បយុត្តសមាធិ។
បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ ជលសម្បយុត្តញ្ញាណំ។ យថាភូតំ នប្បជានាតីតិ អនិច្ចតត្តា
យថាសភាវតោ នប្បជានាតិ។ យត្ថស្សាទិ យស្មី អរហត្តជលសម្ព័ន្ធតេ លាទេ
អនិច្ចតេ អស្ស បុគ្គលស្ស សព្វេ ចាបកា អកុសលា ធម្មា និវសេសា និរុដ្ឋន្តិ,
តេ នប្បជានាតីតិ សម្ពន្ធា។ កិញ្ចាបិ តេ មគ្គក្ខណោ ឯវ និរុដ្ឋន្តិ នាម,
ជលក្ខណោ បន និរុដ្ឋា នាម ហោត្តិ, ឥធន បន មគ្គកិច្ចវសេន “ជលក្ខណោ
និរុដ្ឋន្តិ”តិ វុត្ថាតិ វេទិតព្ពំ។

អារកតិ ន វិប្បជិសារី ច ហោតីតិ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, តំ បន ទេសេតុំ
សភាគបុគ្គលំ បរិយេសតិ, វុដ្ឋាបេតិ វា, តស្មា ន វិប្បជិសារី ហោតិ។ នារកតិ
វិប្បជិសារី ច ហោតីតិ អាបត្តិ នាបជ្ជតិ, វិនយបញ្ញាតិយំ បន អកោវិទត្តា
អនាបត្តិយា អាបត្តិសញ្ញតាយ វុដ្ឋតាយបិ តំ អាបត្តិយា វិប្បជិសារី វិនោទេតុំ

អសក្កឈោយ្យតាយ វិប្បជិសារី ហោតិ។ ឆារភតិ នវិប្បជិសារី ហោតីតិ
ឆារភតិ នេវ អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, នវិប្បជិសារី ហោតិ។ អរហត្តញ្ច ន
ចាបុណ្ហាតិ។ កតរោ បនេស បុគ្គលោតិ? សីលវា ឱស្សជ្ឈីវីរិយោ បុគ្គលោ។ សោ
ហិ “កី មេ ឥមស្មី ពុទ្ធកាលេ បរិនិព្វានេន, អនាគតេ
មេត្តេយ្យសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បរិនិព្វាយិស្សាមី” តិ វិសុទ្ធសីលោបិ បដិបត្តិ ន
បូរេតិ។ ឥមេ ចត្តារោបិ បុគ្គលា តថា តថា ឱវទិត្វា អាសវក្ខយេ
បតិជ្ជាបេតញ្ចា។ ឯវំ ហិ តេបិ យ្វាយំ បញ្ចមោ បុគ្គលោ ឆារភតិ នវិប្បជិសារី
អារទ្ធវីរិយោ អរហត្តំ ចាបុណ្ហាតិ, តេន សមសមាវ ភវិស្សន្តីតិ។

ឆក្កាធិសុ -

“ឆ បុគ្គលា - អត្ថេកក្ខេវោ បុគ្គលោ បុព្វេ អននុស្សតេសុ ធម្មេសុ សាម
សទ្ធានិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, តត្ថ ច សព្វញ្ញតំ ចាបុណ្ហាតិ ពលេសុ ច វសីការំ។
អត្ថេកក្ខេវោ បុគ្គលោ... បេ... អភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច តត្ថ សព្វញ្ញតំ
ចាបុណ្ហាតិ, ន ច ពលេសុ វសីការំ។ អត្ថេកក្ខេវោ បុគ្គលោ... បេ...
អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ធិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, សាវកចារមិញ្ច
ចាបុណ្ហាតិ។ អត្ថេកក្ខេវោ បុគ្គលោ... បេ... ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, ន ច
សាវកចារមី ចាបុណ្ហាតិ។ អត្ថេកក្ខេវោ បុគ្គលោ... បេ... អនភិសម្ពុជ្ឈតិ,
ន ច ធិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, អនាគាមី ហោតិ អនាគន្តា
ឥត្ថត្ថំ។ អត្ថេកក្ខេវោ បុគ្គលោ... បេ... អនភិសម្ពុជ្ឈតិ, ន ច ធិដ្ឋេវ ធម្មេ
ទុក្ខស្សន្តករោ ហោតិ, អនាគាមី ហោតិ អនាគន្តា ឥត្ថត្ថំ” ធិ -

ឆក្កំ, “សត្ត បុគ្គលា - សត្ត ឧទក្ខបមា បុគ្គលា សកី និមុត្តោ និមុត្តោវ ហោតិ,
ឧម្ពុជ្ឈិត្វា និមុត្តតិ, ឧម្ពុជ្ឈិត្វា ឋិតោ ហោតិ, ឧម្ពុជ្ឈិត្វា វិបស្សតិ វិលោកេតិ,
ឧម្ពុជ្ឈិត្វា បតវតិ, ឧម្ពុជ្ឈិត្វា បដិកាធិប្បត្តោ ហោតិ, ឧម្ពុជ្ឈិត្វា តិណ្ណោ ហោតិ

ចារង្គតោ, ជលេ តិជ្ជតិ ព្រាហ្មណោ" តិអាទិនា សត្តកំ, "អដ្ឋបុគ្គលា - ចត្តារោ
មគ្គសមដ្ឋិនោ, ចត្តារោ ជលសមដ្ឋិនោ បុគ្គលា" តិ អដ្ឋកំ, "នវ បុគ្គលា -
សម្មាសម្ពុទ្ធា បច្ចេកសម្ពុទ្ធា ឧកតោភាគវិមុត្តោ បញ្ញាវិមុត្តោ កាយសក្ខី
ទិដ្ឋិប្បត្តោ សទ្ធាវិមុត្តោ ធម្មានុសារី សទ្ធានុសារី" តិ នវកំ, "ទស បុគ្គលា -
បញ្ចន្ធី ឥន្ទ និដ្ឋា, បញ្ចន្ធី ឥន្ទ វិហាយ និដ្ឋា" តិ ទសកញ្ច មាតិកំ និក្ខិបិត្វា
ចាឡិយំ និទ្ទេសោ កតោ។ តត្ថ ធរក្កេ បឋមេន បទេន សម្មាសម្ពុទ្ធា ទដ្ឋព្រោ។
សោ ហិ អនាចរិយកោ អត្តនា ឧប្បាទិតេន សព្ពញ្ញតញ្ញាណបទដ្ឋានេន
អរហត្តមគ្គញ្ញាណេន សព្ពាការតោ សទ្ធានិ អភិសម្ពុដ្ឋិត្វា សព្ពញ្ញតំ
ចាបុណិ, ទសញ្ញាណាពលេសុ ច វសិការុទ្ធិ។ ទុតិយេន បទ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា
ទដ្ឋព្រោ។ តតិយេន អគ្គសាវកោ, ចតុត្ថេន អវសេសា អរហន្តោ, បញ្ចមេន
អនាគាមី, ធរដ្ឋេន សោតាបន្នសកទាគាមិនោ ទដ្ឋព្រោ។ តេ ហិ "អាគន្ធា
ឥត្តត្ថ" ន្តិវុត្តាតិ។

សត្តកេ បឋមេន បទេន សាសនេ អនិវិជ្ជសុទ្ធា និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិធម្មេហិ
ឯកន្តកាឡិកេហិ សមន្នាគតោ គហិតោ។ សោ ហិ សមុទ្ធេ ឧទកភីរុកបុរិសោ
វិយ សំសារេ អចាយេ និមុត្តោ និមុត្តោវ ហោតិ, ន បុន ភវតោ វុដ្ឋាតិ, អនន្តម្បី
កាលំ ភវេ ឯវ វិចរតិ សាសនសមាយោគាភាវា។ ទុតិយេន បទេន សាសនេ
បដិលទ្ធសុទ្ធាបិ នេវទត្តាទយោវិយ សទ្ធាទិបរិហានិយំ បិតោ ទុស្សីលោ
គហិតោ។ សោ ហិ សមុទ្ធេ កេនចិ ការណេន ឧម្ពុដ្ឋិត្វា បុន និមុត្តោវិយ
សាសនសទ្ធាយ ឧម្ពុដ្ឋិត្វាបិ អចាយេ និមុត្តតិ ឯវ, អយំ បទ ចិរកាលាតិក្កមេន
ពុទ្ធាទីហិ, អត្តនា ឯវ វា បច្ចេកពោធិញ្ញាណេន ភវតោ ឧទ្ធរណីយោ ហោតិ
សាសនេ សកី ឧប្បន្នាយបិ សទ្ធាយ មោក្ខភាវេន និយមេន និព្វានាវហត្ថា។
អយមេវ ហិស្ស បុរិមបុគ្គលតោ វិសេសោ, ឥតថា តស្ស វិសុំ គហណោ
បយោជនមេវ ន សិយាតិ គហេតព្ពំ។ តតិយេន សាសនេ ឧប្បន្នសុទ្ធា

បិតិភាគិយេហិ សីលាទិគុណេហិ សមន្នាគតោ គហិតោ។ សោ ហិ ឧម្ពុជ្ជិត្វា
តិរំ អទិស្វាវ សមុទ្កមជ្ឈេ នាវាទិអាគមនំ ឌីលោកេត្តោ បុន អនិម្ពុជ្ជិត្វា
ឧណ្ហាតប្បទេសេ បិតោវិយ សាសនសទ្ធាយ ឧម្ពុជ្ជិត្វា និព្ពានតិរំ អទិស្វាវ ពុទ្ធាទី
ឌីលោកយមាណោ សគ្គេ, សីលាទិម្ពិ បិតោ ហោតិ។ ចតុត្ថេន បន សោតាបន្នោ
គហិតោ។ សោ ហិ ឧម្ពុជ្ជិត្វា បិតោ តិរំ ទិស្វា ឧត្តរណ្ហាចាយំ វិលោកយមាណោ
វិយ លោកុត្តរសទ្ធាយ ឧម្ពុជ្ជិត្វា និព្ពានតិរំ ទិស្វា ឧត្តរណ្ហាចាយំ វិលោកេតិ។
បញ្ចមេន សកធាតាមី គហិតោ។ សោ ហិ សមុទ្កេ តិរំ ទិស្វា តទភិមុខំ
បតរមាណោវិយ បឋមមគ្គេន និព្ពានតិរំ ទិស្វា តទភិមុខំ ទុតិយមគ្គេន បតរតិ
នាម។ ធរដ្ឋេន អនាគាមី គហិតោ។ សោ ហិ បតិវត្វា តិរំ ឧបគ្គម្ព កដិប្បមាណោ
ឧទកេ បិតោវិយ អរហត្តសមីបេ សតិកវាជបតិវត្ត អនាវត្តិធម្មតាយ
តតិយមគ្គេន តិដ្ឋតិ។ សត្តមេន បន អរហា គហិតោ, សោ ហិ តិវត្វា ចារំ បត្វា
បិតបុរិសោវិយ ចត្តារោ ឌីយេ តិវត្វា និព្ពានត្ថលេ បិតោ
ជីណាសវព្រាហ្មណោ នាម ហោតីតិ។

នវកេ ឧភតោភាគវិមុត្តោតិ រូចារូបសមាបត្តិយាវិក្ខម្ពនវិមោក្ខេន,
អរិយមគ្គេន សមុច្ឆេទវិមោក្ខេន កិលេសតោវិមុត្តោ, អរូបសមាបត្តិយាវា
រូបកាយតោ, មគ្គេន ច នាមកាយតោតិ ឥមេហិ ឧភតោភាគេហិវិមុត្តោតិបិ
ឧភតោភាគវិមុត្តោ, សោ ចតុន្នំ អរូបសមាបត្តិនំ ឯកេកតោ វុដ្ឋាយ សម្ពារេ
សម្មសិទ្ធិ អរហត្តប្បត្តានំ ចតុន្នំ, និរោធា វុដ្ឋាយ អរហត្តប្បត្តិអនាគាមិនោ
ច វសេន បញ្ចវិដោ, តេសុ បច្ឆិមោវ និប្បវិយាយតោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ នាម,
សេសា បរិយាយេន។ ឯត្ថ ច រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានំ កិលេសកាយតោវិមុត្តម្បិ
រូបកាយតោ អវិមុត្តំ, អរូចាវចរំ បន តទភយតោបិវិមុត្តំ, តស្មា តទេវ
ចាទកំ កត្វា អរហត្តប្បត្តោវ ឧភតោភាគវិមុត្តោ ហោតិ, ន រូចាវចរន្តិ
វេទិតព្ពំ។ បញ្ចវិមុត្តោតិ អរហត្តមគ្គបញ្ញាយ អាសវេហិវិមុត្តោ។ សោ ហិ

សុក្ខវិបស្សកោ, ចតុហិ រូចាវចរជ្ឈានេហិ វុដ្ឋាយ អរហត្តប្បត្តា ចត្តារោ ចាតិ
បញ្ចវិដោ។ អរូចាវចរជ្ឈានេសុ ហិ ឯកស្មិម្បិ សតិ ឧភតោភាគវិមុត្តោវ នាម
ហោតិ។

កាយសក្ខីតិ រូចារូបជ្ឈានលាភី អរិយោ។ សោ ហិ
សោតាបត្តិមគ្គជ្ឈវដ្ឋិតានំ ធន្នំ សេខានំ វសេន ធឪ្ហិដោ។ តេនេវ ហិស្ស “ឯកច្ច
អាសវា បរិក្ខីណា” តិ និទ្ទេសេ វុត្ថំ។ សោតាបត្តិមគ្គជ្ឈស្ស ច ន កេចិបិ អាសវា
បរិក្ខីណាតិ វត្ថុញ្ញា, បរិក្ខិយិស្សន្តីតិ បន វត្ថុញ្ញា, អរហតោ បន សព្វេបិ អាសវា
បរិក្ខីណា, ន ឯកច្ចតិ។ សោ ហិ ដុដ្ឋន្តំ សច្ចិករោតីតិ កាយសក្ខី, ដុដ្ឋានំ
បដិលទ្ធានំ ឈានានំ អនន្តរំ នាមកាយេន និរោធំ សច្ចិករោតីតិបិ កាយសក្ខី,
កាយេនាតិ ចេត្ត “នាមកាយេន ចេវ បរមត្ថសច្ចំ សច្ចិករោតិ, បញ្ញាយ ច
អតិវិជ្ឈ បស្សតី” តិ វចនតោ អរហត្តដលំ ឋបេត្វា សេសមគ្គដលានមេតំ
អធិវចនំ, តេន កាយេន បឋមជ្ឈានានន្តរំ និព្វានស្ស សច្ចិករណតោបិ
កាយសក្ខីតិ កេចិ។ ទិដ្ឋិប្បត្តោតិ សុក្ខវិបស្សកោ, រូបជ្ឈានលាភី ច
យថាវុត្តោ ធឪ្ហិដោ សេខោ ច, អយំ ទិដ្ឋន្តប្បត្តោតិ ទិដ្ឋិប្បត្តោ។ ទស្សនំ ទិដ្ឋិ,
បឋមមគ្គោ, តស្ស អនន្តរំ និរោធប្បត្តោតិ អត្ថោ។ ទិដ្ឋិប្បត្តោតិបិ ចាហោ,
តស្ស បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋំ និព្វានំ បុន បត្តោតិ អត្ថោ។

សទ្ធាវិមុត្តោតិ សុក្ខវិបស្សកោ, រូបជ្ឈានលាភី ច យថាវុត្តោ ធឪ្ហិដោ
សេខោ ច។ អយំ ហិ សទ្ធិបាដ្ឋោវិមុត្តោតិ សទ្ធាវិមុត្តោ។ កថំ បនេតស្ស
ទិដ្ឋិប្បត្តតោ នានត្ថន្តិ? អាគមនីយបដិបទាយ។ ទិដ្ឋិប្បត្តោ ហិ
បញ្ញាសម្មទាយ បុព្វភាគេ វិបស្សនាយ កិលេសេ អប្បទុក្ខេន វិក្ខម្ពេន្តោ
អាគតោ, សទ្ធាវិមុត្តោ បន សទ្ធាពហុលតាយ កិលេសេ ទុក្ខេន វិក្ខម្ពេន្តោ

អាគតោ។ ឯតមេវ ហិ ភេទំ សន្ទាយ និទ្ទេសេ “ឯកេច្ឆេ អាសវា បរិក្ខណា
ហោន្តិ, នោ ច ខោ យថាទិដ្ឋិប្បត្តស្ស” តិ វុត្ថំ។

ធម្មានុសារីតិ យស្ស សោតាបត្តិមគ្គកូលោ បញ្ញាទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ,
អយំ បញ្ញាសម្ព័ន្ធតេន ធម្មេន សរតិ អនុស្សវតីតិ ធម្មានុសារី,
សោតាបត្តិមគ្គជ្ឈស្សេតំ នាមំ។ ជលេ បន បត្តេ ទិដ្ឋិប្បត្តោ នាម ហោតិ។
សទ្ធានុសារីតិ យស្ស សោតាបត្តិមគ្គកូលោ សទ្ធិទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ, អយំ
សទ្ធាយ សរតិ អនុស្សវតីតិ សទ្ធានុសារី, សោតាបត្តិមគ្គជ្ឈស្សេតំ នាមំ។ ជលេ
បន បត្តេ សទ្ធាវិមុត្តោ នាម ហោតិ។

លោកុត្តរធម្មំ ហិ និព្ពត្តន្តានំ ទ្វេ ធុរាទិ នាម, ទ្វេ អភិទិវេសា នាម, ទ្វេ
សីសានិ នាម។ តត្ថ សទ្ធាធុរំ បញ្ញាធុរន្តិ ទ្វេ ធុរាទិ នាម។ ឯកោ បន
សមថាភិទិវេសោ, ឯកោ វិបស្សនាភិទិវេសោតិ ទ្វេ អភិទិវេសា។ ឯកោ ច
អរហត្ថំ មត្តកំ ចាបុណន្តោ ឧភតោភាគវិមុត្តោ ហោតិ, ឯកោ
បញ្ញាវិមុត្តាតិ ឥមាទិ ទ្វេ សីសានិ នាម។ យេ ហិ កេចិ លោកុត្តរំ ធម្មំ និព្ពត្តន្តិ,
សព្ពេតេ ទ្វេ ឥមេ ធម្មេ ធុរំ កត្វា ឥមេសុ ទ្ធិសុ ឋានេសុ អភិទិវិសិត្វា ឥមេហិ
ទ្ធិហិ ឋានេហិ វិមុច្ចន្តិ។ តេសុ យោ ភិក្ខុ អដ្ឋសមាបត្តិលាភី បញ្ញំ ធុរំ កត្វា
សមថវេសេន អភិទិវិជ្ជោ អញ្ញាតំ អរូបសមាបត្តី បទដ្ឋានំ កត្វា វិបស្សនំ
បដ្ឋបេត្វា អរហត្ថំ ចាបុណាតិ, អយំ សោតាបត្តិមគ្គកូលោ ធម្មានុសារី នាម។
បរតោ បន ធនុ ឋានេសុ កាយសក្ខី នាម។ អរហត្ថជលំ បត្តេ
ឧភតោភាគវិមុត្តោ នាម។

អបរោ បញ្ញាមេវ ធុរំ កត្វា វិបស្សនាវេសេន អភិទិវិជ្ជោ សុទ្ធសម្ព័ន្ធរេ វា
រូចារចរជ្ឈានេសុ វា អញ្ញាតំ សម្មសិត្វា អរហត្ថំ ចាបុណាតិ, អយម្យិ

សោតាបត្តិមគ្គកូលោ ធម្មានុសារី នាម។ បរតោ បន ធនុ ហ៊ានេសុ ទិដ្ឋិប្បត្តោ
នាម, អរហត្តំ បត្តេ បញ្ញាវិមុត្តោ នាម។

អបរោ បន អដ្ឋសមាបត្តិលាភី សទ្ធិំ ធុរំ កត្វា សមាធិវសេន អភិនិវេជ្ជា
អញ្ញាតំ អរូបសមាបត្តិ បទដ្ឋានំ កត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ
ចាបុណាតិ, អយំ សោតាបត្តិមគ្គកូលោ សទ្ធានុសារី នាម, បរតោ ធនុ
ហ៊ានេសុ កាយសក្ខិយេវ នាម។ អរហត្តំ បត្តេ ឧភតោភាគវិមុត្តោយេវ នាម។
អបរោ សទ្ធិមេវ ធុរំ កត្វា វិបស្សនាវសេន អភិនិវេជ្ជា សុទ្ធសម្ពារេ វា
រូចាវចរជ្ឈានេសុ វា អញ្ញាតំ សម្មសិក្ខា អរហត្តំ ចាបុណាតិ, អយម្យំ
សោតាបត្តិមគ្គកូលោ សទ្ធានុសារី នាម, បរតោ ធនុ ហ៊ានេសុ សទ្ធាវិមុត្តោ
នាម។ អរហត្តប្បត្តេ បញ្ញាវិមុត្តោ នាម។ ឥមេ សត្ត បុគ្គលា
សម្មាសម្ពុទ្ធបច្ឆេកសម្ពុទ្ធមិ សទ្ធិំ នវ លោកេ អគ្គទក្ខិណោយ្យា នាមាតិ។

ទសកេ បញ្ចន្ទំ ឥធនិជ្ជាតិ សត្តកូត្តបរមោ, កោលំកោលោ, ឯកតីដី,
សកទាគាមី កាមាវចរបដិសន្ធិកោ, អរហា ចាតិ ឥមេសំ បញ្ចន្ទំ ឥធន
កាមាវចរភូមិយញ្ញោវ អនុចាទិសេសនិព្ពានសម្ពាតា និជ្ជាតិ អត្ថោ។
កាមាវចរត្ថការេ ឯវ ហិ ឯតេ បរិនិព្ពាយន្តិ, នាញ្ញស្មី។ បញ្ចន្ទំ ឥធនវិហាយ
និជ្ជាតិ អន្តរាបរិនិព្ពាយី ឧបហន្ធបរិនិព្ពាយី អសម្ពារបរិនិព្ពាយី
សសម្ពារបរិនិព្ពាយី ឧទ្ធិសោតោ អកនិជ្ជគាមី ចាតិ ឥមេសំ បញ្ចន្ទំ ឥធន
កាមាវចរេ អត្ថការំ វិហាយ វិជហិត្វា ព្រហ្មត្ថការេ វិចារនញ្ញោវ និជ្ជាតិ
អត្ថោ។ សេសមេត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។ អយមេត្ត សង្ខេបតោ ចាឡិនយេន សទ្ធិ
អត្ថនិច្ឆយោ, វិត្តារោ បន បុគ្គលបញ្ញត្តិចាឡិអដ្ឋកថាសុ (បុ. ប. មាតិកា ១
អាទយោ; បុ. ប. អដ្ឋ. មាតិកាវណ្ណានា ១) គហេតព្ពោតិ។

មោហាវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្តវណ្ណនាយ

បុគ្គលបញ្ញត្តិមាតិកាត្រូវឈ្លាន និងដឹងតា។

៥. កថាវត្ថុមាតិកា

បុគ្គលកថាវត្ថុឈ្លាន

ឥឡូវនេះ កថាវត្ថុមាតិកាយ អត្ថសំវត្ថុឈ្លាននយោ ហោតិ។ តត្ថ អនុត្តានត្ថតោ តាវ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខារក្នុងបរមត្ថេនា” តិ អយំ បុច្ឆា, “អាមន្តា” តិ អយំ បដិជាននា។ កស្ស បនាយំ បុច្ឆា, កស្ស បដិជាននាតិ? “អសុកស្ស” តិ ន វត្ថុញ្ចា។ ន ហិ ភគវា បរវាធិហិ សន្តិវិគ្គាហិកកមំ កថេន្តោ ឥមំ មាតិកំ ឋបេសិ, បុគ្គលបញ្ញត្តិទេសនាធិ បន និស្សាយ “បរមត្ថតោ អត្តា នាម អត្ថី” តិ អាធិនា អនាគតេ វិបល្លាសកាហិភិក្ខុនំ, បរវាធិនព្វា នានប្បការទិដ្ឋិដ្ឋានវិសោធនតំ មោគ្គលិបុគ្គតិស្សត្ថេរស្ស វាទនយទស្សនវសេន បុគ្គលវាទមេតំ អារព្ព តន្តិវសេន មាតិកំ ឋបេន្តោ សកវាធិបរវាធិនំ បុច្ឆាវិសង្ខននោសារោបននិក្ខហាចាបនាធិវចនបដិវចនវសេនេវ ឋបេសិ, តស្មា តទត្ថស្ស សុខាវធារណាតំ សកវាធិបុច្ឆា បរវាធិបុច្ឆា សកវាធិបដិញ្ញា បរវាធិបដិញ្ញាតិ វរំ វិភាគំ ទស្សេត្វា អត្ថវត្ថុនំ ករិស្សម។

“បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ សង្ខារក្នុងបរមត្ថេនា” តិ អយំ សកវាធិបុច្ឆា, តាយ ច “យេ ‘អត្ថ បុគ្គលោ’ តិ វរំ លទ្ធិកា បុគ្គលវាធិនោ, តេ វរំ បុច្ឆិតញ្ចា” តិ ធិបេតិ។ កេ បន តេ បុគ្គលវាធិនោតិ? សាសនេ វន្តិបុគ្គកា ចេវ សម្មិតិយា ច ពហិទ្ធា ពហូ អញ្ញតិត្តិយា ច។ កថា បនេតេ សាសនេ ឧប្បន្នាតិ? បរិទិព្វានតោ ទុតិយេ វស្សសតេ។ ភគវតិ កិវ បរិទិព្វតេ មហាកស្សបត្ថេរេន សមុស្សហិតេហិ តប្បមុខេហិ វសិគលោហិ សុភទ្កុវឌ្ឍបព្វជិតាធិនំ ចាបភិក្ខុនំ

បវេសោកាសនិសេធនត្ថំ អជាតសត្តរាជានំ សហាយំ លភិត្វា ធម្មវិនយសវ័រំ
សង្កបំ អាហេបេត្វា សាសនេ អចលេ បវត្តាបិតេ តតោ វស្សសតស្ស អច្ចយេន
វេសាលិយំ វជ្ជិបុត្តកេហិ ធិបិតានិ ទស វត្ថុនិ មទ្គិត្វា តេ ច ភិក្ខុ និគ្គហេត្វា
យសត្ថេរសមុស្សហិតេហិ វសិតណេហិ បុន ធម្មវិនយសង្កហោ កតេ តេហិ
និគ្គហិតា ទសសហស្ស វជ្ជិបុត្តកា កញ្ចំ ទុព្ពលរាជានំ ពលំ លភិត្វា
មូលសង្កបំ ភិក្ខុត្វា អត្តនោ អនាចារាទុក្ខលវចនំ បក្ខិបិត្វា ពុទ្ធវចនញ្ច
ធម្មត្វា មហាសង្កឹតិហិ វិសុំ ធម្មវិនយសង្កបំ កត្វា មហាសង្ឃិកាចរិយកុលំ
នាម អកំសុ។ បរិសុទ្ធសាសនំ បន ថេរេហិ បរិចាលិតត្តា “ថេរវាទោ” តិ
បញ្ញាយិ, ឥមេសុ បន ទ្វីសុ វាទេសុ មហាសង្ឃិកតោ ភិក្ខុត្វា ឯកព្យាហារិកា,
តោកុលិកា ច, តតោ បណ្ណាត្តិវាទា, ពហុលិយា, ចេតិយវាទា ចាតិ បញ្ច វាទា,
មហាសង្ឃិកេហិ បន សទ្ធិ ធម្មាចរិយកុលានិ នាម ជាតានិ។ តថា ថេរវាទតោ
ភិក្ខុត្វា មហិសាសកា, វជ្ជិបុត្តកា ច, តតោ ធម្មត្តរិយា, ភទ្រយានិកា,
ធន្នាភារិកា, សម្មិតិយា ច, មហិសាសកតោ ធម្មគុត្តិកា, សព្ពត្តិកា ច, តតោ
កស្សបិកា, តតោ សង្កត្តិកា, តតោ សុត្តវាទា ចាតិ ឥមេ ឯកាទស វាទា
ជាតា។ តេ បុរិមេហិ ធម្មា សទ្ធិ សត្តរស ភិក្ខុវាទា ទុតិយេ វស្សសតេ ឧប្បន្នា,
ថេរវាទោ បន ឯកោវ អសម្ពិន្ទកោ, តេន សទ្ធិ សាសនេ អជ្ឈារស និកាយា
ជាតាតិ វេទិតញ្ច, យេ “អជ្ឈារសាចរិយកុលានី” តិ បុរុច្ឆន្ទិ។ ឥមេសំ បន
អជ្ឈារសន្នំ អាចរិយវាទានំ វសេន អាយតី សាសនស្ស អាលុឡនំ ញត្វា
សម្មាសម្ពុទ្ធា ទ្វិន្នំ វស្សសតានំ អច្ចយេន សាសនេ បដិលទ្ធសទ្ធន អសោកេន
ធម្មញ្ញា ពាហិរកេ អនោលោកេត្វា សាសនេ ឯវ លាភសក្ការេ បវត្តន្ត
លាភសក្ការត្ថាយ សាសនវេសំ គហេត្វា សកានិ សកានិ ធិដ្ឋិតតានិ តថតោ
ធិបេន្តេសុ ទ្វាសដ្ឋិធិដ្ឋិតតិកេសុ យថាវុត្តសត្តរសាចរិយកុលេសុ ច
សមយកុសលតាយ វិចិនិត្វា សេតកានិ ទត្វា ឧប្បញ្ញាជិតេសុ បរិសុទ្ធ

មហាភិក្ខុសង្ឃេនិសីទិត្វាមោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរស្សយានិ តទាឧប្បន្នានិ
វត្ថុនិ, យានិ ច អាយតី ឧប្បន្និស្សន្តិ, សព្វានិបិ តានិ អត្ថនោ សត្តារា
ទិន្នមាតិកាមុខមត្តេន បដិពាហិត្វា សុត្តសហស្សបដិមណ្ឌិតំ បរហ្សវាទមថនំ
អាយតិលក្ខណំ កថាវត្ថុប្បករណំ មាតិការិកជនវសេន ភាសិត្វា តំ
តតិយសង្កឹតិយំ សង្កបំ អាហេបេត្វា អាលុឡិតំ សាសនំ បគ្គហេតុំ សមត្ថការំ
ភិក្ខុសង្ឃេន បកាសនត្ថំ អាយតិវាទប្បដិពាហននយទស្សនវសេន ឥមំ
កថាវត្ថុមាតិកំ វត្វា ថេរស្ស ឱកាសំ វេបេន្តោ តស្សាវិកង្គំ ន អវោចាតិ
វេទិតព្វំ។

តត្ថ បុគ្គលោតិ អត្ថា ជីវោ សត្តោ។ ឧបលព្ពតិ បញ្ញាយ ឧបគន្ធាលព្ពតិ,
ញាយតិ អត្ថោ។ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនាតិ ឯត្ថ សច្ចិកដ្ឋោតិ
មាយាមរិទិអាទយោរិយ អក្ខតាការេន អគ្គហេតព្ពោ ក្ខតដ្ឋោ។ បរមត្ថោតិ
អនុស្សវាទិវសេន អគ្គហេតព្ពោ ឧត្តមត្ថោ។ ឧកយេនាបិ យថា រូបវេទនាទយោ
ធម្មា ក្ខតេន សភាវេន ឧបលព្ពតិ, ឯវំ តាវ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ” តិ បុច្ឆតិ។
បរវាទី “អាមន្តា” តិ បដិជានាតិ។ បដិជាននញ្ចិ កត្ថចិ “អាម ភន្តេ” តិ អាគច្ឆតិ,
កត្ថចិ “អាមោ” តិ អាគច្ឆតិ, ឥធបន “អាមន្តា” តិ អាគតំ។ តត្រាយំ
អធិប្បាយោ - បរវាទី ហិ យស្មា ភគវតា “អត្ថិ បុគ្គលោ អត្ថហិតាយ
បដិបន្នោ” តិ អាទិនា (អ. និ. ៤.៩៥-៩៦) បុគ្គលោ បកាសិតោ, ភគវា ច
អវិតថវាទី, តស្មា សោ “សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនេវ អត្ថិ” តិ លទ្ធិ គហេត្វា
“អាមន្តា” តិ បដិជានាតិ។

អថស្ស តាទិសស្ស លេសវចនស្ស ធលវាទស្ស ឱកាសំ អទទមាទោ
សកវាទី “យោ សច្ចិកដ្ឋោ” តិ អាទិមាហា។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ - យាយំ ហេដ្ឋា
រូបវេទនាទិកោ ធម្មប្បភេទោ អាគតោ, ន សម្មតិសច្ចវសេន, នាបិ

អនុស្សាវរីយ៍វិសេន គហេតត្តោ, អត្តនោ បន ភូតតាយ ឯវ សង្ខិកដ្ឋោ,
អត្តបច្ចក្ខតាយ ច បរមត្ថោ, សោ តថាបដិញ្ញាតោ បុគ្គលោ តតោ តេន
សង្ខិកដ្ឋបរមត្ថេន អាការេន ឧបលព្ភតិ, យថា វុប្បនានុភវនាទិនា
សកិយេនាការេន បុន សង្ខិកដ្ឋបរមត្ថោ ឧបលព្ភតិ, កី តវ បុគ្គលោបិ ឯវ
ឧបលព្ភតិ វុត្ថំ ហោតិ។ **ន ហេវំ វត្តព្ពេតិ** អវជាននា បរវាទិស្ស។ សោ ហិ
តថាវុបំ បុគ្គលំ អនិច្ឆន្តោ អវជានតិ។ ន ហិ អត្តា នាម ខន្ធាទិវិមុត្តោ កោចិ
ទិស្សតិ អញ្ញាត្រ ព្យាមោហាមត្តា។ តត្រាយំ បទន្នេនា - ន ហិ ឯវ វត្តព្ពេតិ។ “ន
ហ ឯវ”ន្តិបិ បឋន្តិ, ទិដ្ឋម្បិ ឯវ ន វត្តព្ពេតិ អត្ថោ។

អាជានាហិ និគ្គហន្តិ សកវាទិវចនំ។ យស្មា តេ បុរិមាយ វត្តព្ពេតិ បដិញ្ញាយ
បដិមា នវត្តព្ពេតិ បដិញ្ញា, បដិមាយ ច បុរិមា ន សង្ខិយតិ, តស្មា និគ្គហំ បត្តោ, តំ
និគ្គហំ ទោសំ អបរាធំ អាជានាហិ, សម្បជិដ្ឋាហិតិ អត្ថោ។ ឯវ និគ្គហំ
អាជានាបេត្វា ឥទានិ តំ វេបនាយ ចេវ អនុលោមបដិលោមតោ
ចាបនារោបនានព្វា វិសេន ចាកដំ ករោន្តោ “**ហព្វិ បុគ្គលោ**” តិអាទិមាហា។
តត្ថ **ហព្វិ** តិ យទិ, សចេ បុគ្គលោ ឧបលព្ភតិ តិ អត្ថោ។ អយំ តាវ
បរវាទិបក្ខស្ស អនុវទនេន វេបនតោ និគ្គហបតិដ្ឋាបនតោ
និគ្គហចាបនារោបនានំ លក្ខណភូតា **អនុលោមដ្ឋបនា** នាម។ តេន វត
វេតិអាទិ អនុលោមបក្ខេ និគ្គហស្ស ចាបិកត្តា **អនុលោមចាបនា** នាម។ តត្ថ
តេនាតិ ការណាវចនំ។ វតាតិ ឱកប្បនវចនំ និយមវចនំ។ វេតិ អាមន្តនវចនំ។
ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - តេន វត វេ វត្តព្ពេ វត វេ ហម្ពោ ភទ្រមុខ តេន ការណេន
វត្តព្ពេ ឯវាតិ អត្ថោ។ យំ តត្ថ **វនេសី** តិអាទិ អនុលោមបក្ខេ និគ្គហស្ស
អាហេបិកត្តា **អនុលោមរោបនា** នាម។ យព្វាស្ស បរិយោសានេ “មិដ្ឋា” តិ បទំ,
តស្ស បុរតោ “ឥទំ តេ” តិ អាហរិតព្វំ។ ឥទំ តេ មិដ្ឋាតិ អយព្ពេត្ត អត្ថោ។ ឯវ
ឧបរិបិ។ បរតោ ចាឡិយម្បិ ឯតំ អាគតមេវ។ នោ ចេ បន វត្តព្ពេតិអាទិ “ន ហេវំ

វត្តព្រែក" តិ បដិវត្តបក្ខស្ស អនុវេទនេន បរិវត្តា បដិលោមតោ
និគ្គហាចាបនាវេបនាវេនំ លក្ខណភូតា បដិលោមជ្ជបនា ឆាម។ នោ ច វត
វេតិអាទិ បដិលោមបក្ខេ និគ្គហស្ស ចាបិវត្តា បដិលោមចាបនា ឆាម។ បុន យំ
តត្ថ វេទសីតិអាទិ បដិលោមបក្ខេ និគ្គហស្ស អាវេបិវត្តា បដិលោមវេបនា
ឆាម។

តត្រាយំ អាទិតោ បដ្ឋាយ សង្ខេបត្ថោ - យទិ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, តេន វត ភោ សោ ឧបលព្ពតិ វត្តព្រែក។ យំ បន តត្ថ វេទសី
“វត្តព្រែក ខោ បុរិមបញ្ញោ ‘សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន ឧបលព្ពតិ’ តិ នោ ច វត្តព្រែក
ទុតិយបញ្ញោ ‘តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ’” តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆាតិ វេ តាវ
អនុលោមតោ បឋនាចាបនាវេបនា ហោន្តិ។

អថ ន វត្តព្រែក ទុតិយបញ្ញោ “តតោ សោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ” តិ,
បុរិមបញ្ញោ បិ ន វត្តព្រែក។ យំ បន តត្ថ វេទសី “វត្តព្រែក ខោ បុរិមបញ្ញោ
‘សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន ឧបលព្ពតិ’ តិ, នោ ច វត្តព្រែក ទុតិយបញ្ញោ ‘តតោ សោ
បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ’” តិ, ឥទំ តេ មិច្ឆាតិ វេ បដិលោមតោ បឋនាចាបនាវេបនា
ហោន្តិ។ វេ មេតំ និគ្គហស្ស ច អនុលោមតោ ទិដ្ឋំ, បដិលោមតោ ទិដ្ឋន្តិ ចតុដ្ឋំ
ចាបនាវេបនាវេបនាវេ វត្តត្ថា ឧបលព្ពតិ តិអាទិកំ អនុលោមបញ្ញាកំ ឆាម។ វេ ច
កិញ្ញាបិ អនុលោមតោ ចាបនាវេបនាវេ វេ កោ, បដិលោមតោ
ចាបនាវេបនាវេ វេ កោតិ ទ្វេ និគ្គហា កតា, អាជាវេបនាវេ និគ្គហន្តិ វេ តស្សេវ
បន បឋមស្ស និគ្គហស្ស ទិដ្ឋហកាវេបនាវេ អាវេបិវត្តា វេ កោវាយំ និគ្គហាតិ
គហេតព្រែក។ បឋមោ និគ្គហោ។

ឥទានិ បច្ចនិកនយោ ហោតិ។ តត្ថ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ តិ បុច្ឆា បរវាទិស្ស។
សកវាទី យថា រូបវេទនាទយោ ឆម្មា ឧបលព្ពតិ, វេ អនុបលព្ពតិយតោ

“អាមន្តា”តិ បដិជានាតិ។ បុន ឥតរោ អត្តនា អធិប្បតំ សង្ខិកដ្ឋយេវ សន្ទាយ
“យោ សង្ខិកដ្ឋោ”តិ អាទិមាហា។ សម្មតិសច្ចបរមត្ថសច្ចានិ វា ឯកតោ កត្វាបិ
បរវាទី ឯវមាហា។ សកវាទី បុគ្គលោ ហិ ឧបាទាយបញ្ញត្តិសញ្ញាវតោបិ ទ្វិន្នំ
សច្ចានំ ឯកតោ កត្វា បុច្ឆិតត្តាបិ “ន ហោវ”ន្តិ បដិក្ខិបតិ។ ឥទានិ កិញ្ចាបិ តេន
បឋមំ បរមត្ថសច្ចវសេន នុបលព្ពន្ធយតា សម្មជីវិតា, បច្ឆា បន
សម្មតិសច្ចវសេន វា វោមិស្សកវសេន វា បដិក្ខិត្តា។ បរវាទី បន “នុបលព្ពតិ”តិ
វេទនសាមញ្ញមត្តំ ធលវាទំ និស្សាយ “យំ តយា បឋមំ បដិញ្ញាតំ, តំ បច្ឆា
បដិក្ខិត្ត”ន្តិ ភណ្ឌានស្ស បដិភណ្ឌានំ វិយ អត្តនោ កតស្ស និគ្គហកម្មស្ស
បដិកម្មំ ករោន្តោ “អាជានាហិ បដិកម្ម”ន្តិ អាហា។ ឥទានិ យថាស្ស
អនុលោមបញ្ចកេ សកវាទិនា វាទដ្ឋបនំ កត្វា អនុលោមបដិលោមតោ
ចាបនារោបនាហិ បរវាទិនិគ្គហោ ចាកដោ កតោ, ឯវំ បដិកម្មំ ចាកដំ
ករោន្តោ “ហត្ថោ បុគ្គលោ”តិ អាទិមាហា។ តំ ហេជ្ជា វុត្តនយេនេវ អត្តតោ
វេទិតព្ពំ។ យស្មា បនេត្ថ ឋបនា នាម បរវាទិបក្ខស្ស ឋបនតោ “អយំ តវ
នោសោ”តិ ទស្សេតុំ ឋបនមត្តមេវ ហោតិ, ន និគ្គហស្ស វា បដិកម្មស្ស វា
ចាកដីការករណំ, ចាបនារោបនាហិ បនស្ស ចាកដីករណំ ហោតិ, តស្មា
ឥទំ អនុលោមបដិលោមតោ ចាបនារោបនានំ វសេន ចត្វហាការេហិ
បដិកម្មស្ស កតត្តា បដិកម្មចតុក្កំ នាមាតិ ឯកំ ចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ បដិកម្មំ កត្វា ឥទានិ យាស្ស អនុលោមបញ្ចកេ សកវាទិនា និគ្គហោ
កតោ, តស្ស តមេវ ធលវាទំ និស្សាយ ទុក្ខជការំ ទស្សេន្តោ “ត្វំ ចេ បន
មញ្ញសី”តិ អាទិមាហា។ តត្ថ ត្វំ ចេ បន មញ្ញសីតិ យទិ ត្វំ មញ្ញសី។ “វត្ថុព្ព
ខោ”តិ ឥទំ បច្ឆនិកេ “អាមន្តា”តិ បដិជាននំ សន្ទាយ វុត្តំ, “នោ ច វត្ថុព្ព”តិ ឥទំ
បន “ន ហោវ”តិ អវជាននំ សន្ទាយ វុត្តំ។ តេន តវ តត្ថាតិ តេន ការណេន
ត្វំយេវ តស្មី “យោ នុបលព្ពតិ”តិ បក្ខេ ហោវំ បដិជានន្តិ “អាមន្តា”តិ ឯវំ

បដិជានឆ្មោ។ ហេវំ និគ្គហេតព្ពេតិ បុន “ន ហេវា” តិ អវជានឆ្មោ ឯវំ
និគ្គហេតព្ពោ។ អថ តំ និគ្គណ្ហាមាតិ អថេវំ និគ្គណ្ហាធារហំ តំ និគ្គណ្ហាម,
សុនិគ្គហិតោ ច ហោសីតិ សកេន មតេន និគ្គហិតត្ថា សុនិគ្គហិតោ ច កវសី។
ឯវមស្ស និគ្គហេតព្ពការំ ធស្សេត្វា ឥទានិ តំ និគ្គណ្ហាឆ្មោ “ហព្វំ” តិ អាទិមាហា។
តត្ថ ឋបបាទាបនា រោបនា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ បរិយោសានេ បន
ឥទំ តេ មិច្ឆាតិ ឥទំ តវ វចនំ មិច្ឆា ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥទំ ជលវាទេន ចត្វហិ
អាការេហិ និគ្គហស្ស កតត្ថា និគ្គហចតុក្កំ នាម។

ឯវំ និគ្គហំ កត្វាបិ ឥទានិ “យទិ អយំ មយា តវ មតេន កតោ និគ្គហោ
ទុន្និគ្គហោ, យោបិ មម តយា ហេដ្ឋា អនុលោមបញ្ចកេ កតោ និគ្គហោ, សោបិ
ទុន្និគ្គហោ” តិ ធស្សេត្តោ “ឯសេ ច ទុន្និគ្គហិតោ” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ ឯសេ ច
ទុន្និគ្គហិតេតិ ឯសោ ច តវ វាទោ មយា ទុន្និគ្គហិតោ, អថ វា ឯសោ ច តវ
មយា កតោ និគ្គហោ ទុន្និគ្គហោ។ ហេវមេវំ តត្ថ ទក្ខាតិ តត្ថាបិ តយា មម
ហេដ្ឋា កតេ និគ្គហោ ឯវមេវំ បស្ស។ ឥទានិ ឫស្ស ហេដ្ឋា សកវាទិនា និគ្គហោ
កតោ, តំ “វត្ថុព្ពេទោ” តិ អាទិវចនេន ធស្សេត្វា បុន តំ និគ្គហំ អនិគ្គហការំ
ឧបនេត្តោ “នោ ច មយំ តយា” តិ អាទិមាហា។ តត្ថ នោ ច មយំ តយា តត្ថ
ហេតាយ បដិញ្ញាយាតិ អាទីសុ អយមត្ថោ - យស្មា សោ តយា មម កតោ
និគ្គហោ ទុន្និគ្គហោ, តស្មា មយំ តយា តត្ថ អនុលោមបញ្ចកេ “អាមត្តា” តិ
ឯតាយ បដិញ្ញាយ ឯវំ បដិជានឆ្មោ បុន “ន ហេវា” តិ បដិក្ខេបេ កតេបិ
“អាជានាហិ និគ្គហា” ត្ថិ ឯវំ និគ្គហេតព្ពាយេវ, ឯវំ អនិគ្គហេតព្ពម្បិ មំ
និគ្គណ្ហាសិ, ព្រៀនិសេន បន និគ្គហេន ទុន្និគ្គហិតា មយំ ហោម។ ឥទានិ យំ
និគ្គហំ សឆ្វាយ ទុន្និគ្គហិតា ច ហោមាតិ អរោច, តំ ធស្សេតុំ “ហព្វំ
បុគ្គលោ... ចេ... ឥទំ តេ មិច្ឆា” តិ អាហា។ ឯវមិទំ អនុលោមបដិលោមតោ ចត្វហិ
ចាបនា រោបនាហិ និគ្គហស្ស ឧបនីតត្ថា ឧបនយនចតុក្កំ នាម ហោតិ។

ឥតនាទីន ហៅ ទីក្នុងហេតុព្រឹត្តិអធិកំ ទីក្នុងមនុស្សក្នុង ឆាម ហោតិ។ តត្ថ ន
ហៅ ទីក្នុងហេតុព្រឹត្តិ យថាហំ តយា ទីក្នុងហិរោ, ន ហិ ឯ ទីក្នុងហេតុព្រឹត្តិ, ឯតស្ស
ហិ ទីក្នុងហស្ស ទុន្ទិក្កហាកាវោ មយា សាធិតោ។ តេន ហិ តិ តេន ការណេន។
យស្មា ឯស ទីក្នុងហោ ទុន្ទិក្កហោ, តស្មា យំ មំ ទីក្នុងល្អាសិ។ ហេតិ បុគ្គលោ...បេ....
ឥទំ តេ មិច្ឆាតិ ឥទំ ទីក្នុងល្អាទំ តេ មិច្ឆាតិ អត្ថោ។ តេន ហិ យេ កតេ ទីក្នុងហេតិ
យេន ការណេន ឥទំ មិច្ឆា, តេន ការណេន យោ តយា ទីក្នុងហោ កតោ, សោ
ទុក្កដោ។ យំ មយា បដិកម្មំ កតំ, តទេវ សុកតំ។ យាបិ ចេសា
បដិកម្មចតុក្កាធិវសេន កថាមគ្គសម្មជីវាធនា កតា, សាបិ សុកតាតិ។
តទេវ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិវតិអធិកស្ស អនុលោមបញ្ចកស្ស
ឧបលព្ពតិវតិអធិកានំ បដិកម្មទីក្នុងហោបនយនទីក្នុងមនុស្សក្នុង វសេន
អនុលោមបច្ចដិកំ ឆាម ទីក្នុងទីក្នុង វេទិតព្ពំ។ ឯត្រាវតា សកវាទិនោ បុព្វបក្ខេ សតិ
បរវាទិនោ វចនសាមញ្ញមត្តេន ឆលវាទេន ជយោ ហោតិ។

ឥតនាទី យថា បរវាទិនោ បុព្វបក្ខេ សតិ សកវាទិនោ ធម្មេនេវ តថេន ជយោ
ហោតិ, តថា វាទុប្បត្តិ ទស្សេតុ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ”តិ
បច្ចដិកាអនុលោមបញ្ចកំ អារទ្ធិ។ តត្ថ បច្ចដិកេ បុច្ឆា បរវាទិស្ស, វុចាទិកេទំ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថំ សន្ធាយ បដិញ្ញា សកវាទិស្ស, សុទ្ធសម្មតិសច្ចំ វា
បរមត្ថមិស្សកំ វា សម្មតិសច្ចំ សន្ធាយ “យោ សច្ចិកជ្ជោ”តិ បុន អនុយោគោ
បរវាទិស្ស, សម្មតិវសេន “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ”តិ នវត្តព្ពត្តា មិស្សកវសេន វា
អនុយោគស្ស សំកិល្លាត្តា “ន ហោ”តិ បដិក្ខេចោ សកវាទិស្ស, បដិញ្ញាតំ
បដិក្ខេបតិវតិ វចនសាមញ្ញមត្តេន “អាជាឆាហិ ទីក្នុងហ”តិ អធិវចនំ បរវាទិស្ស។
ឯវមយំ បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិវតិ ទុតិយវាទំ និស្សាយ ទុតិយោ ទីក្នុងហោ ហោតិវតិ
វេទិតព្ពោ។ ឯវ តេន ឆលេន ទីក្នុងហោ អាហេបិតោ។

ឥតានិ ធម្មន សមេន បរវាទិបដិញ្ញាយ អត្តនោ វាទេ ជយំ ទស្សេតុំ
អនុលោមនយេ បុច្ឆា សកវាទិស្ស, អត្តនោ លទ្ធិ និស្សាយ បដិញ្ញា បរវាទិស្ស,
លទ្ធិយា ឌីកាសំ អទត្វា បរមត្តវសេន បុន អនុយោគោ សកវាទិស្ស,
បរមត្តវសេន បុគ្គលស្ស អនុបលព្ពនតោ បដិក្ខេបោ បរវាទិស្ស, តតោ បរ
ធម្មន សមេន អត្តនោ ជយទស្សនត្ថំ “អាជានាហិ បដិកម្ម” ត្ថិអាទិ សព្វំ
សកវាទិវចនមេវ ហោតិ។ តត្ថ សព្វេសំ
បដិកម្មនិក្ខហោបនយននិក្ខមនចតុក្កានំ ហោជ្ជា វុត្តនយេនេវ អត្តោ
វេទិតញ្ញោ។ ឯវមិទំ “បុគ្គលោ នុបលព្ពតិ” តិអាទិកស្ស បច្ចនិកបញ្ចកស្ស
“ឧបលព្ពតិ” តិអាទិនំ បដិកម្មនិក្ខហោបនយននិក្ខមនចតុក្កានញ្ញោ វសេន
បច្ចនិកានុលោមបញ្ចកំ នាម និទ្ធិដ្ឋំ ហោតិ។ ឯវមេតានិ បឋមសច្ចិកដ្ឋេ ទ្វេ
បញ្ចកានិ និទ្ធិដ្ឋានិ, តត្ថតំ វុច្ចតិ -

“និក្ខហោ បរវាទិស្ស, សុទ្ធោ បឋមបញ្ចកេ;
អសុទ្ធោ បន តស្សេវ, បដិកម្មជយោ តហិ។

“និក្ខហោ សកវាទិស្ស, អសុទ្ធោ ទុតិយបញ្ចកេ;
វិសុទ្ធោ បន តស្សេវ, បដិកម្មជយោ តហិ។

“តស្មា ទ្វីសុបិ ហំនេសុ, ជយោវ សកវាទិនោ;
ធម្មន ហិ ជយោ នាម, អធម្មន កុតោ ជយោ។

“សច្ចិកដ្ឋេ យថា ចេត្ថ, បញ្ចកទ្វយមណ្ឌិតេ;
ធម្មាធម្មវសេនេវ, វុត្តោ ជយបរាជយោ។

“តតោ បរេសុ សព្វេសុ, សច្ចិកដ្ឋេសុ បណ្ឌិតោ;
ឯវមេវ វិភាវេយ្យ, ឧតោ ជយបរាជយេ” តិ។ (កថា. អដ្ឋ. ៧-១០);

បឋមេ សុទ្ធិកសច្ចិកដ្ឋានិដ្ឋិតោ។

ឯវំ សុទ្ធិកសច្ចិកដ្ឋានិវិត្តារត្នាវត្ថា ឥនានិ តមេវ អបរេហិបិ ឱកាសាធិហិ
នយេហិវិត្តារត្ថំ បុន “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ”តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ បុច្ឆា
សកវាទិស្ស, បដិញ្ញា បរវាទិស្ស។ បុន សព្ពត្ថាតិ សរីរំ សន្ទាយ អនុយោគោ
សកវាទិស្ស, រូបស្មី អត្តានំ សមនុបស្សនានោសញ្ច “អញ្ញំ ជីវំ អញ្ញំ សរីរ”ន្តិ
អាបជ្ជននោសញ្ច ទិស្វា បដិក្ខេចោ បរវាទិស្ស។ សេសមេត្ត
អនុលោមបច្ឆនិកបញ្ចកេ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ចាហោ បន សំខិត្តោ។
តត្ថ យស្មា សរីរំ សន្ទាយ “សព្ពត្ថ ឧបលព្ពតិ”តិ វុត្តេ សរីរតោ ពហិ
ឧបលព្ពតិ អាបជ្ជតិ, តស្មា បច្ឆនិកេ បដិក្ខេចោ សកវាទិស្ស, បឋមំ
អនុជានិត្វា បច្ឆា អវជានិតិ ធលវាទិស្ស វសេន បដិកម្មំ បរវាទិស្ស, សេសំ
ចាកដមេវ។

ទុតិយនយេ សព្ពត្ថាតិ បុរិមបច្ឆិមជាតិកាលញ្ច ធរមានបរិនិព្វតកាលញ្ច
សន្ទាយ អនុយោគោ សកវាទិស្ស, ស្ទេវ ខត្តិយោ សោ ព្រាហ្មណោតិអាទិនំ
អាបត្តិនោសញ្ច ធរមានបរិនិព្វតានំវិសេសាការនោសញ្ច ទិស្វា បដិក្ខេចោ
បរវាទិស្ស។ សេសំ បឋមនយេ វុត្តសទិសមេវ។

តតិយនយេ សព្ពេស្វតិ ខន្ទាយតនាធិនិ សន្ទាយ បុច្ឆា សកវាទិស្ស, រូបស្មី
អត្តា, ចក្ខុស្មី អត្តាតិអាទិនោសកយេន បដិក្ខេចោ បរវាទិស្ស។ សេសំ
តាទិសមេវាតិ។

ឯវមិមាទិ តីណិ មុខានិ អនុលោមបច្ឆនិកបញ្ចកេ អនុលោមមត្តវសេនេវ
តាវ បដិចាជិយា ភាជេត្វា បុន បច្ឆនិកានុលោមបញ្ចកេ បច្ឆនិកមត្តវសេនេវ
ភាជេត្ថំ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ”តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន អត្តោ

វេទិតញ្ចា។ ឯត្រាវតា សុទ្ធិកស្ស ចេវ ឥមេសញ្ចា តិណ្ណាន្តិ ចតុន្នំ សច្ចិកជ្ជានំ
ឯកេកស្មី សច្ចិកជ្ជេ អនុលោមបច្ចនីកស្ស, បច្ចនីកានុលោមស្ស ចាតិ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ
បច្ចនីកានំ វសេន អយំ អជ្ឈមុខា នាម វាទយុត្តិ និទ្ទិដ្ឋា ហោតិ តិ វេទិតញ្ចា។ យា
ឯកេកស្មី មុខេ ឯកេកស្ស និគ្គហស្ស វសេន វុច្ចតិ។ តត្ថេតំ វុច្ចតិ -

“ឯវំ ចតុត្ថិដេ បញ្ចោ, បញ្ចកទ្វយភេទតោ;
ឯសា អជ្ឈមុខា នាម, វាទយុត្តិ បកាសិតា។

“អដ្ឋេវ និគ្គហា តត្ថ, ចត្តារោ តេសុ ធម្មិកា;
អធម្មិកា ច ចត្តារោ, សព្ពត្ថ សកវាទិនោ;
ជយោ បរាជយោ ចេវ, សព្ពត្ថ បរវាទិនោ” តិ។ (កថា. អដ្ឋ. ១៤);

អយំ តាវេត្ថ អនុត្តានត្ថតោ សំវណ្ណានា។

អត្ថវិនិច្ឆយោ បនេត្តាបិ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេវេន កតនិទ្ទេសស្ស
នយមុខមត្តទស្សនវសេនេវ ហោតិ។ ចេវេន ហិ ភគវតា វេបិតាយ ឯតិស្សា
មាតិកាយ បទុទ្ធាវសេន និទ្ទេសំ អកត្វា ភគវតា ទិន្នអជ្ឈមុខវាទយុត្តិនយេ
វត្វា អបរេហិ បរិយាយេហិ បុគ្គលវាទំ, តទញ្ញំ នានប្បការំ មិច្ឆាគាហញ្ចា
និរាករោន្តេនេវ បុគ្គលកមំ អាទី កត្វា សាធិកទ្ធិសតកថាហិ និទ្ទេសោ កតោ។

តត្ថ បុគ្គលវាទនិរាករណាត្ថំ តាវ ខន្ធាយ តនធាតុឥន្ទ្រិយវសេន
សត្តបញ្ញាសាយ ធម្មេសុ ឯកេកេន សទ្ធិ “បុគ្គលោ ឧបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, រូបញ្ចា ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន... បេ.... បុគ្គលោ
ឧបលព្ពតិ សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេន, វេទនាបិ ឧបលព្ពតិ
សច្ចិកជ្ជបរមត្ថេនា” តិអាទិនា នយេន បុគ្គលសំសន្ននវសប្បវត្ថំ
សុទ្ធិកសំសន្ននំ, យថា រូបវេទនាទយោ សត្តបញ្ញាស ធម្មា អញ្ញាមញ្ញា

វិសធិសា ឧបលព្ពន្តិ, ឯវំ រូចាធិហិ វិសធិសោ បុគ្គលោ ឧបលព្ពន្តិតិ
បុច្ឆនវសប្បវត្តំ ឱបម្មសំសន្ននំ, “រូបំ បុគ្គលោ, រូបស្មី បុគ្គលោ, អញ្ញាត្រ រូចា
បុគ្គលោ, បុគ្គលស្មី រូប”ន្តិ ឯវំ ចតុក្កនយេន សត្តបញ្ញាសាយ ធម្មេហិ
បុច្ឆនវសប្បវត្តំ ចតុក្កនយសំសន្ននន្តិ តិវិធា សំសន្នននយា វុត្តា។ តត្ថ
បុគ្គលស្ស រូចាធិសភាវត្ថេ និច្ចសស្សតុច្ឆេទាធិប្បសង្កតោ យថានុរូបំ
និរាភរណំ វេទិតព្ពំ, អតិវិត្តាវកយេនេត្ថ ឧបវិ ចេតំ នវិត្តាវិយតិ។

តតោ “យថា រូចាធិយោ សប្បច្ចយា, អប្បច្ចយាធិយោ វា ហោន្តិ, ឯវំ តវ
បុគ្គលោបិ សប្បច្ចយតាធិលក្ខណយុត្តោ”តិ បុច្ឆនវសប្បវត្តា
លក្ខណយុត្តិកថា, “បុគ្គលោ”តិ, “ឧបលព្ពន្តិ”តិ ច បទទ្ធយាធិសោធនត្ថំ “យោ
បុគ្គលោ, សោ ឧបលព្ពន្តិ។ យោ វា ឧបលព្ពន្តិ, សោ
បុគ្គលោ”តិ អាធិបុច្ឆនវសប្បវត្តំ វេទនសោធនំ, “រូបធាតុយា រូបំ”តិ អាធិ
នាមបញ្ញត្តិសោធនវសប្បវត្តោ បញ្ញត្តានុយោគោ ច, “សោវ បុគ្គលោ សន្ធាវតិ
អស្មា លោកា បវំ លោកំ, អញ្ជោ វា, ន អញ្ជោ វា, នេវ អញ្ជោ នានញ្ជោ
វា”តិ អាធិនា គតិបរិវត្តនមុខេន បុតិបដិសន្ធានុយោគោ, “រុក្ខំ ឧបាទាយ
ឆាយាធិនំ វិយ ខន្ធាធិ ឧបាទាយ បរមត្ថតោ បុគ្គលបញ្ញត្តិ”តិ វាទេ តស្ស
អនិច្ចសង្កតតាធិប្បសង្កតិបកោ ឧបាទាបញ្ញត្តានុយោគោ,
“កល្យាណាចាបកានំ កម្មានំ ការកោ បុគ្គលោ”តិ វាទេ តស្ស
វដ្ឋុក្ខានុបច្ឆេទាធិប្បសង្កតិបកោ បុរិសភារានុយោគោ ច, “យោ
ឥន្ទ្រិកុព្ពកោ, សោ បុគ្គលោ”តិ អាធិវាទេភេទកោ អភិញ្ញានុយោគោ,
“មាតាបិតាធិយោ នាម អត្ថិ, តេន បុគ្គលោ អត្ថិ”តិ វាទេភេទកោ
ញាតកានុយោគោ, “ឯវំ ខត្តិយោ”តិ អាធិ ជាត្យានុយោគោ, “គហដ្ឋោ
បព្ពជិតោ”តិ អាធិ បដិបត្តានុយោគោ, “ទេវោ មនុស្សោ”តិ អាធិ
ឧបបត្តានុយោគោ, “សោតាបន្នោ”តិ អាធិ បដិវេទានុយោគោ, “អដ្ឋ

បុរិសបុគ្គលា”តិអាទិ សង្ឃានុយោគោ, “បុគ្គលោ សង្ឃតោ”តិអាទិវសប្បវត្តោ
សង្ឃកជ្ជសភាគានុយោគោ, “សុខំ វេទនំ វេទិយមាណោ”តិអាទិ
វេទកានុយោគោ, “កាយេ កាយានុបស្សី”តិអាទិ កិច្ចានុយោគោ, “អត្ថិ
បុគ្គលោ អត្ថហិតាយ បដិបន្នោ”តិអាទិនា បុគ្គលសភាវសាធកសុត្តសុ
សន្និស្សិតេសុ -

សព្វេ ធម្មា អនត្តា (ម. និ. ១.៣៥៣, ៣៥៦; ធរ. ប. ២៧៩), ទុក្ខមេវ ឧប្បជ្ឈមាណំ
ឧប្បជ្ឈតិ (សំ. និ. ២.១៥)។

កិច្ច សត្តាតិ បច្ចេសិ, មាវ ទិដ្ឋិតតំ នុតេ;
សុទ្ធសង្ខារបុញ្ញោយំ, នយិធសត្វបលព្ភតិ។

ទុក្ខមេវ ហិ សម្ពោតិ, ទុក្ខំ តិដ្ឋតិ វេតិ ច;
នាញ្ញត្រ ទុក្ខា សម្ពោតិ, នាញ្ញំ ទុក្ខា និរុដ្ឋតិ។ (សំ. និ. ១.១៧១);

យស្មា ច ខោ, អានន្ត, សុញ្ញំ អត្តន វា អត្តនិយេន វា... ខេ... តស្មា សុញ្ញោ
លោកោតិ វុច្ចតិ (សំ. និ. ២.៨៥)។

“អត្តនិ វា, ភិក្ខុវេ, សតិ អត្តនិយំ មេតិ អស្សាតិ... ខេ... អត្តនិ ច ភិក្ខុវេ
អត្តនិយេ ច សច្ចតោ ថេតតោ អនុបលព្ភនិយមាណេ យម្បិ តំ ទិដ្ឋិដ្ឋានំ, សោ
លោកោ, សោ អត្តា, សោ បេច្ច ភវិស្សាមិ, និច្ឆោ ធុរោ សស្សតោ
អវិបរិណាមធម្មោ, សស្សតិសមំ តថេវ វស្សាមីតិ, ននាយំ, ភិក្ខុវេ, កេវលោ
បរិបូរោ ពាលធម្មោ”តិ (ម. និ. ១.២៤៤), “តត្រ, សេនិយ, យោយំ សត្តា ទិដ្ឋ ចេវ
ធម្មេ អត្តានំ សច្ចតោ ថេតតោ ន បញ្ញាបេតិ, អភិសម្មរាយេ ច... ខេ... អយំ
វុច្ចតិ, សេនិយ, សត្តា សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិអាទិនា
បុគ្គលាភាវធិបកសុត្តសន្និស្សនវសប្បវត្តោ សុត្តសន្និស្សនានុយោគោ ចាតិ

ឯត្ថកេន កថាមគ្គនវិគ្គារតោ បឋមា បុគ្គលកថាវិភត្តា។ តត្ថ “អត្ថិ
 បុគ្គលោ អត្ថបរិកាយ បដិបន្នោ” តិអាទិសុ យថា រូបាទយោ ធម្មា
 បច្ចុត្តលក្ខណសាមញ្ញលក្ខណវសេន លព្ពន្ធិ, ន ឯវំ បុគ្គលោ, រូបាទិសុ បន
 សតិ លោកវេហារមត្តន “អត្ថិ បុគ្គលោ” តិ វុច្ចតីតិ។ វុត្ថម្បិ ចេតំ ភកវតា -
 “ឥមា ខោ, ចិត្ត... បេ... លោកវេហារា លោកបញ្ញត្តិយោ” តិ (ជី. និ. ១.៤៤០)។
 ទិដាបិ ពុទ្ធានំ កថា សម្មតិកថា, បរមត្ថកថា ច។ តត្ថ “សត្តោ បុគ្គលោ គាមោ
 បព្ពតោ” តិអាទិកា សម្មតិកថា នាម, “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា ខន្ធ
 អាយតនានី” តិអាទិកា បរមត្ថកថា នាម។ ពុទ្ធា ហិ យេ យេ សត្តោ យថា យថា
 ពុជ្ឈិទ្ធា ចតុសច្ចបដិវេធំ កាតុំ សក្កោន្តិ, តេសំ តេសំ តថា តថា សម្មតិវសេន
 វា បរមត្ថវសេន វា វេមិស្សកវសេន វា ទេសេត្វា
 នាមរូបបរិច្ឆេទទស្សនវសេនេវ អមតំ មគ្គំ បកាសេន្តិ។ អយញ្ញិ -

ទុវេ សច្ចានិ អក្ខាសិ, សម្ពុទ្ធាវទតំ វរោ;
 សម្មតិ បរមត្ថញ្ញ, តតិយំ នុបលព្ពតិ។

តត្ថ -

សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មតិការណំ;
 បរមត្ថវចនំ សច្ចំ, ធម្មានំ តថលក្ខណំ។

តស្មាវិញ្ញ អកត្វាន, ព្យញ្ញនេភិនិវេសនំ;
 បរមត្ថេ បតិដ្ឋាយ, បុគ្គលាទីវិវដ្តយេ។

បញ្ញត្តិ អនតិក្កម្ម, បរមត្ថោ បកាសិតោ;
 វិនាយកេន សោ យស្មា, តស្មា អញ្ញោបិ បណ្ឌិតោ;
 បរមត្ថំ បកាសេន្តោ, សមញ្ញំ នាតិធាវយេតិ។ (កថា. អដ្ឋ. ២៣៧);

អយំ បុគ្គលកថានយោ។

បរិហានិកថាទិវណ្ណានា

បុគ្គលកថាតោ បរំ “បរិហាយតិ អរហា អរហត្តា” តិអាទិនា អសេខា,
សោតាបន្តវដ្ឋិតសេខា ច អគ្គមគ្គជលតោ បរិហាយន្តីតិ បវត្តា
បរិហានិកថា។ បព្ពដ្ឋា វិយ បដិវេធសម្ពុតោ ព្រហ្មចរិយវាសោបិ មនុស្សសុ
ឯវ ភវតិ, នត្ថិ ទេវេសុ ព្រហ្មចរិយវាសោតិ បវត្តា ព្រហ្មចរិយកថា។
ទុក្ខទស្សនេន ឯកទេសតោ កិលេសា បហ័យន្តិ, តថា
សមុទយទស្សនាទីហ័តិ ឯវំ នាណភិសមយវសេន ឌីធិសោ កិលេសា
បហ័យន្តីតិ បវត្តា ឌីធិសោកថា។ ឈានលាភី បុព្វដ្ឋនោ កាមរាគព្យាបាទេ
សមុច្ឆេទវសេន ជហតិ, សោ ចតុសច្ចាភិសមយា បឋមមេវ អនាគាមី
ហោតីតិ បវត្តា ជហតិកថា។ អតីតាទិភេទំ សព្វំ ខន្ធាទិកំ កាលត្ថយេបិ
ខន្ធាទិសភាវេន អត្ថីតិ បវត្តា សព្វមត្ថីតិកថា។ អតីតំ, អនាគតព្វា ខន្ធាទិកំ
អត្ថីតិ បវត្តា អតីតក្ខន្ធាទិកថា។ អតីតេសុ វិចាកធម្មធម្មេសុ ឯកច្ចំ
អវិបក្កវិចាកមេវ អត្ថិ, ន ឥតវន្តិ បវត្តា ឯកច្ចមត្ថីតិកថា។ សព្វេ ធម្មា
សតិបដ្ឋានាតិ បវត្តា សតិបដ្ឋានកថា។ អតីតាណាគតាទិវសេន នត្ថិ,
សកភាវេន វា អត្ថិ, បរភាវេន នត្ថីតិ បវត្តា ហោវត្ថីកថា។ តត្ថ ហោវត្ថីតិ ឯវំ
ឥមិនា បកាវេន អត្ថីតិ អត្ថោ។

អធិមាណិកានំ, កុហកានំ វា អរហត្តបដិញ្ញានំ សុក្កវិស្សជ្ជិ ទិស្វា
មារកាយិកា ទេវតា ឧបសំហារន្តីតិ បវត្តា បរុបហារកថា។ អរហតោ បរេសំ
នាមកោត្តាទីសុ អត្ថិ អញ្ញាលំ, អត្ថិ កម្ពុ, បរេហិ ញាបនីយតោ អត្ថិ
បរិវត្តរណាតិ តិស្សោ កថា។ សោតាបត្តិមគ្គកូលោ ទុក្ខន្តិ វាចា ភិដ្ឋតីតិ
បវត្តា វចីភេទកថា។ ទុក្ខន្តិ វាចំ ភាសន្តោ ទុក្ខញ្ញាលំ អាហារតិ, តព្វា

លោកុត្តរន្ត្រី បវត្តា ទុក្ខាហារកថា។ សមាបត្តិយំ, ភវន្ត្រៃ ច ចិត្តំ ចំរំ តិដ្ឋតីតិ
បវត្តា ចិត្តដ្ឋិតិកថា។ សព្ពេ សង្ខារា និប្បិយាយេន អាទិត្តា
កុក្កុឡនិរយសទិសាតិ បវត្តា កុក្កុឡកថា។ បច្ចេកំ ចតុសច្ចទស្សនវសេន
ឯកេកស្ស មគ្គស្ស ចតុក្កុត្តំ ឧប្បត្តិវសេន សោឡសហិ កោដ្ឋាសេហិ
អរហត្តប្បត្តិតិ បវត្តា អនុបុព្វាភិសមយកថា។ ពុទ្ធានំ វោហារវចនំ
លោកុត្តរន្ត្រី បវត្តា វោហារកថា។ សុទ្ធសត្តានំ អប្បដិសង្ខាយ មគ្គេន វិនា
កិលេសនិរោធសង្ខតោ អប្បដិសង្ខានិរោធា, បដិសង្ខាយ តេន មគ្គេន
កិលេសនិរោធាតិ ទ្វេ និរោធាតិ បវត្តា និរោធកថា។

តថាគតពលំ សាវកសាធារណាន្ត្រី បវត្តា ពលកថា។
អាសវក្ខយញ្ញាណាវិរហិតំ នវពលំ លោកុត្តរន្ត្រី បវត្តា អរិយន្តិកថា។ សរាគំ
ចិត្តំ និព្វានំ អារព្ព រាគតោ វិមុច្ចតីតិ បវត្តា វិមុត្តិកថា។ ឈានេន
វិក្ខម្ពនិមុត្តិយា បឋមំ វិមុត្តំ ចិត្តំ មគ្គកូលោ សមុច្ឆេទិមុត្តិយា វិមុច្ចមានំ នាម
ហោតីតិ បវត្តា វិមុច្ចមានកថា។ អដ្ឋមកសង្ខាតស្ស សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋស្ស
អនុលោមគោត្រភុកូលោ ទិដ្ឋិចិកិច្ឆា បហិយន្តិ នាម, មគ្គកូលោ បហិណ
នាមាតិ បវត្តា អដ្ឋមកកថា។ អដ្ឋមកស្ស មគ្គកូលោ សទ្ធិន្ទ្រិយាទីនិ
បដិលភន្តិ, ន បដិលទ្វានីតិ បវត្តា អដ្ឋមកស្ស ឥន្ទ្រិយកថា។
ចតុត្ថជ្ឈានធម្មបត្តិទ្ធី មំសចក្កមេវ ទិព្ពចក្កុ នាមាតិ បវត្តា ទិព្ពចក្កកថា។ តថា
មំសសោតេ ទិព្ពសោតកថា។ យថាកម្មបគតញ្ញាណមេវ ទិព្ពចក្កុតិ បវត្តា
យថាកម្មបគតញ្ញាណកថា។ ទេវព្រហ្មានំ
ចាណាតិចាតាទិអសំវរាភាវមត្តេន សម្បត្តិវិរតិយា អភាវេបិ សំវរោ អត្ថីតិ
បវត្តា សំវរកថា។ អសញ្ញិនម្បិ ធុតិបដិសន្ធិកូលោ សញ្ញា អត្ថីតិ បវត្តា
អសញ្ញកថា។ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភូមិយំ សញ្ញា នប្បវត្តតីតិ បវត្តា
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកថា។

អរហា គឺហ៊ី អស្សតិ បវត្តា គឺហ៊ីស្ស អរហាតិកថា។ អនាគាមិនោ
សុទ្ធាវាសេសុ បដិសន្ធិចិត្តន ឧបបត្តិកូលោ អរហន្តោ ហោន្តិតិ បវត្តា
ឧបបត្តិកថា។ អរហតោ លោកិយធម្មាបិ អនាសវាតិ បវត្តា អនាសវកថា។
បច្ចុប្បន្នកូលោ សមន្តិការសមន្នាគមោ ច
រូបាវចរាធិក្ខមន្តរបដិលាភសមន្នាគមោ ចាតិ ទ្វេ សមន្នាគមា, យេសំ បន ឥមេ
ទ្វេ សមន្នាគមេ ឋបេត្វា អញ្ញោបិ ហេតុ ឧបបត្តិធម្មវសេន ឯកោ សមន្នាគមោ
នាម អត្ថិ, តេន អរហា ចត្វាហិ ជលេហិ សមន្នាគតោតិ បវត្តា
សមន្នាគតកថា។ ឥមិនាវ នយេន អរហា ធម្មា ឧបេក្ខាហិ សមន្នាគតោតិ
បវត្តា ឧបេក្ខាសមន្នាគតកថា។
មគ្គញ្ញាណសព្ពញ្ញតញ្ញាណសម្ពាតពោធិយា សទា សន្និហិតភាវេន ពុទ្ធាតិ
បវត្តា ពោធិយា ពុទ្ធាតិកថា។ មហាបុរិសលក្ខណយុត្តាវ ពោធិសត្តាតិ
បវត្តា លក្ខណកថា។ ពោធិសត្តានម្បិ មគ្គនិយាមោ អត្ថិតិ បវត្តា
និយាមោក្ខន្តិកថា។ ចតុត្ថមគ្គដ្ឋោ តីហិ ជលេហិ សមន្នាគតោតិអាធិនា បវត្តា
អបរាបិ សមន្នាគតកថា។ បឋមមគ្គាធិហិ បហីនេហិ សន្និ និប្បិយាយតោ
អរហន្តំ សព្ពសំយោជនប្បហានន្តិ បវត្តា សព្ពសំយោជនបហានកថា។

និប្បិយាយតោ ជលំ វិមុត្តិ នាម, វិបស្សនាមគ្គបច្ចវេក្ខណញ្ញាណានិ បន
បរិយាយតោ។ ឯវំ បន អគ្គហេត្វា យំ កិញ្ចំ កិលេសវិប្បយុត្តំ ញ្ញាណំ វិមុត្តិតិ
បវត្តា វិមុត្តិកថា។ ពុទ្ធាធិអសេខាវម្ពណំ អសេខញ្ញាណាន្តិ បវត្តា
អសេខញ្ញាណកថា។ បដវីកសិណាធិសមាបត្តិយោ បរមត្ថតោ អវិជ្ជមានេ
បញ្ញត្តាវម្ពណោ បវត្តត្តាវិបរីតញ្ញាណាន្តិ បវត្តាវិបរីតកថា។ តត្ថ អនិច្ចេ
និច្ចន្តិអាធិនា ចតុត្ថិដោវិបល្លាសោ វេទិតញ្ញោ។ សព្ពេសំ បុព្វដ្ឋនានំ
និយាមគមនាយ ញ្ញាណំ អត្ថិតិ បវត្តា និយាមកថា។ សព្ពំ ញ្ញាណំ
បដិសម្ពិទាតិ បវត្តា បដិសម្ពិទាកថា។ សម្មតិវិសយម្បិ ញ្ញាណំ

ភូតារម្មណមេវាតិ បវត្តា សម្មតិញ្ញាណកថា។ ចេតោបរិយញ្ញាណំ
ចិត្តារម្មណមេវ, ន តំសម្បយុត្តរភាគិចេតសិការម្មណន្តិ បវត្តា
ចិត្តារម្មណកថា។ សព្ពស្មី អនាគតធម្មេ សព្ពេសំ ញ្ញាណំ អត្ថីតិ បវត្តា
អនាគតញ្ញាណកថា។ បច្ចុប្បន្នេ អត្តនោ ញ្ញាណេបិ ញ្ញាណំ បវត្តតីតិ បវត្តា
បដុប្បន្នញ្ញាណកថា។ ពុទ្ធារិយ សាវកាបិ តេន តេន វេនេយ្យជនេន
បត្តព្ពដលំ ព្រាហ្មា តទត្ថាយ ធម្មំ ទេសេន្តីតិ បវត្តា ដលញ្ញាណកថា។

សម្មត្តនិយាមោ និយមតោ និច្ចដ្ឋន អសម្ពុតោតិ បវត្តា និយាមកថា។
“ធម្មជ្ជិតតា ធម្មនិយាមតា”តិអាធិវចនតោ បដិច្ចសមុប្បាទោ អសម្ពុតោតិ
បវត្តា បដិច្ចសមុប្បាទកថា។ “សច្ចានិ តថានិ អវិតថានិ”តិអាធិវចនតោ
ចតុសច្ចានិ អសម្ពុតានីតិ បវត្តា សច្ចកថា។ “ចត្តារោ អារុប្បា អានេញ្ញា”តិ
វចនតោ អសម្ពុតាតិ បវត្តា អារុប្បកថា។ និរោធសមាបត្តិ អសម្ពុតាតិ បវត្តា
និរោធសមាបត្តិកថា។ អសម្ពុតោ អាកាសោតិ អាកាសកថា។ អាកាសោ
សនិទស្សនោតិកថា។ បថវីធាតុ សនិទស្សនាតិអាទី កត្វា កាយកម្មំ
សនិទស្សនន្តិ បរិយោសានកថា។

នត្ថិ កេចិ ធម្មា កេហិចិ ធម្មេហិ សង្កហិតា, តេន ឯកវិជេន
រូបសង្កហោតិអាទិ និរត្តកន្តិ បវត្តា សង្កហិតកថា។ វេទនាទយោ អរូបធម្មា
អញ្ញមញ្ញំ ន សម្បយុត្តាតិ បវត្តា សម្បយុត្តកថា។ ចេតសិកំ នត្ថីតិ បវត្តា
ចេតសិកកថា។ ចេតនាធម្មោវ ធានំ, ន ទេយ្យធម្មោតិ បវត្តា ធានកថា។
បដិគ្គាហកានំ បរិភោគមយំ បុញ្ញំ អត្ថីតិ បវត្តា បរិភោគកថា។ បេតា ឥតោ
ទិន្នបីវរាទីហោវ យាបេន្តីតិ បវត្តា ឥតោទិន្នកថា។ បថវីកម្មវិចារកោតិកថា។
ជរាមរណំវិចារកោតិកថា។ កិលេសប្បហានមត្តមេវ សាមញ្ញដលំ, ន

ចិត្តចេតសិកា ធម្មាតិ បវត្តា អរិយធម្មវិចារកកថា។ អញ្ញមញ្ញាធិបជ្ជយតាយ
វិចារកាវិចារកធម្មធម្មាតិកថា។

អសុរកាយេន សទ្ធិន គតិយោតិ បវត្តា គតិកថា។ មតសត្តោ
មាតុឧតុសមយញ្ច មាតាបិតុសំយោគញ្ច ឡិលោកយមាណោ សត្តាបំ,
អតិរេកសត្តាបំ វាយស្មី ភវេ តិដ្ឋតិ, សោ អន្តរាភវោ នាម អត្ថីតិ បវត្តា
អន្តរាភវកថា។ រូបាធិបញ្ចកាមគុណាវ កាមធាតុ នាម, ន តុ
វត្ថុកាមកិលេសកាមាតិ បវត្តា កាមគុណកថា។ បញ្ចេវាយតនានិ
កាមាតិកថា។ រូបធម្មាវ រូបធាតុតិកថា។ អរូបធម្មាវ អរូបធាតុតិកថា។
រូបធាតុយា សត្តា យានាធិបិ សទ្ធិ សឡាយតនិកាតិ បវត្តា
រូបធាតុយាអាយតនកថា។ អារុប្បេបិ អត្ថិ សុខុមរូបន្តិកថា។
កាយវិញ្ញាតិវសេន រូបំ កម្មន្តិកថា។ ចិត្តវិប្បយុត្តោ អរូបធម្មាវ ជីវិតិន្ទ្រិយំ,
រូបជីវិតិន្ទ្រិយំ នត្ថីតិ បវត្តា ជីវិតិន្ទ្រិយកថា។ អរិយុបវាទកម្មេន អរហត្តា
បរិហាយតីតិ បវត្តា កម្មហេតុកថា។

អនិច្ចាធិវសេន សម្ពុទ្ធារ អាធិនវតោ អបស្សិត្វា និព្វានំ អាធិសំសតោ
បស្សន្តស្ស សំយោជនប្បហានំ ហោតីតិ បវត្តា អាធិសំសទស្សវិកថា។
និព្វានាម្ពណាម្បិ សំយោជនំ អត្ថីតិ បវត្តា អមតារម្ពណកថា។ រូបំ
សារម្ពណន្តិកថា។ អនុសយា អនារម្ពណាតិកថា។ ញាណំ
អនារម្ពណន្តិកថា។ អតីតារម្ពណញ្ច អនាគតារម្ពណញ្ច ចិត្តំ
អនារម្ពណន្តិកថាធូយំ។ សត្តំ ចិត្តំ វិតក្កានុបតិកន្តិកថា។ វិតក្កវិចារោវ
សឡោ, សោ ច ន សោតវិញ្ញេយ្យតិ បវត្តា វិតក្កវិចារសទ្ធកថា។ វិនាបិ ចិត្តេន
វាចា បវត្តតីតិ បវត្តា នយថាចិត្តស្សវាចាតិកថា។ វិនាបិ ចិត្តេន កាយកម្មំ
បវត្តតីតិ បវត្តា នយថាចិត្តស្សកាយកម្មន្តិកថា។ អតីតេហិបិ ឈានេហិ,

អនាគតេហិមិ យោគិនោ សមន្តាគតាតិ បវត្តា
អតីតានាគតសមន្តាគតកថា។

ភវជ្ជចិត្ត អនិរុទ្ធេ វេ កុសលាកុសលចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ, តទការេ ច
សន្តតិនិរោធា សិយាតិ បវត្តា និរោធកថា។ សហ វាចាហិ វិញ្ញត្តិរូបំ
មគ្គោតិកថា។ បញ្ចវិញ្ញាណសមដ្ឋិស្សបិ មគ្គការវោ អតីតិ បវត្តា
បញ្ចវិញ្ញាណសមដ្ឋិស្សមគ្គកថា។ បញ្ចវិញ្ញាណា កុសលាបិ
អកុសលាបីតិកថា។ បញ្ចវិញ្ញាណា សាកោគាតិកថា។ មគ្គកូលោ
លោកិយេន, លោកុត្តរេន ចាតិ ធូហិ សីលេហិ យុត្តាតិកថា។ សីលំ
អចេតសិកន្តិកថា។ សីលំ ន ចិត្តានុបវិវត្តីតិកថា។
សមាធានហេតុចិត្តវិប្បយុត្តោ បុញ្ញោបចយោ ហោតីតិ បវត្តា
សមាធានហេតុកកថា។ វិញ្ញត្តិ សីលន្តិកថា។ ចាណាតិចាតាធម្មោ វិនាបិ
វិញ្ញត្តិ ហោតីតិ បវត្តា អវិញ្ញត្តិទុស្សីល្យកថា។

អនុសយា អព្យាកតា, អហេតុកា, ចិត្តវិប្បយុត្តាតិ តិស្សោបិ
អនុសយកថា។ អសេខស្ស ញាណវិប្បយុត្តប្បវត្តិយា សោ ញាណីតិ
នវត្តញោតិ បវត្តា ញាណកថា។ ញាណំ ចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា។ មគ្គកូលោ ឥទំ
ទុក្ខន្តិ ញាណំ បវត្តន្តិ បវត្តា ឥទំ ទុក្ខន្តិកថា។ ពុទ្ធា ឥទ្ធិពលេន អាយុកប្បំ
វិនាបិ មហាកប្បំ តិជ្ជន្តិតិ បវត្តា ឥទ្ធិពលកថា។ ចិត្តសន្តតិ សមាធិ, ន
ឯកចិត្តកូលីកោតិ បវត្តា សមាធិកថា។ អវិជ្ជាទិបជិច្ចសមុប្បាទន្តេហិ អញ្ញា
ធម្មជ្ជិតតាតិ បវត្តា ធម្មជ្ជិតតាកថា។ រូបាធិហិ អញ្ញា អនិច្ចតាតិ បវត្តា
អនិច្ចតាកថា។

វិញ្ញត្តិយោ វិនាបិ ឥន្ទ្រិយសំវារោ កាយវេកម្មន្តិ បវត្តា កថា។ សព្វំ កម្មំ
វិចាកជនកន្តិ បវត្តា កម្មកថា។ សន្នោវិចាកោតិ បវត្តា កថា។ សណ្ឋាយតនំ

វិចារកោតិ បវត្តា កថា។ មគ្គំវិនាបិ សត្តក្ខត្តបរមោតិកថា។ តថា
កោលំកោលឯកតីជិកថាសុបិ។ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ ជីវិតា វោរោបេតីតិកថា។
ទិដ្ឋិសម្បន្នស្ស អចាយទុគ្គតិយា សន្ធិរូបាទិតណ្ហាសម្ពាតទុគ្គតិបហំនាតិ
បវត្តា ទុគ្គតិកថា។ សត្តមភវិកស្ស តណ្ហាសម្ពរតោ ទុគ្គតិ អប្បហំនាតិ
បវត្តា សត្តមភវិកកថា។

សង្ឃភេទាទិកប្បជ្ជំ កម្ពំ កត្វា តេន មហាកប្បំ អសីតិភាគំ កត្វា តតោ
ឯកភាគមត្តំ កាលំ អាយុកប្បំ និរយេ បច្ឆន្តិតិ អគ្គហេត្វា សកលំ
មហាកប្បំ បច្ឆន្តិ, វិនស្សមាធនេបិ កប្បេ ចក្កវាឡន្តរេសុ បច្ឆន្តិតិ បវត្តា
កប្បជ្ជកថា។ សង្ឃភេទកោ អប្បនាកុសលានិ វិយ កាមាវចរកុសលម្បិ ន
បដិលភតីតិ បវត្តា កុសលបដិលាភកថា។ អន្តសម្បន្នាយ អាណត្តិយា
អភាវេបិ មាតុបាតាទិអានន្តរិយ កម្មបយោជកោ មិច្ឆត្តនិយតោ ឯវាតិ បវត្តា
អនន្តរាបយុត្តកថា។ អនិយតធម្មេសុបិ កេចិ កុសលសម្បយុត្តានិយតា
អត្ថិតិ បវត្តា និយតស្ស និយាមកថា។ នីវរណេហិ និវតេន បដិច្ចន្នេនេវ ចិត្តេន
នីវរណំ បដហន្តិតិ បវត្តា និវតកថា។ សម្មាសម្ពុទ្ធិភូតំ សំយោជនមេវ ជហតីតិ
បវត្តា សម្មាសម្ពុទ្ធិភូតកថា។ សមាបន្នោ ច ឈានាម្ពណានិកន្តិយា ឈានំ
អស្សាទេតីតិ បវត្តា សមាបន្នោ អស្សាទេតីតិកថា។ ទុក្ខវេទនាយបិ
រាគស្សាទវេទនា ហោតីតិ បវត្តា អស្សាទរាគកថា។ ធម្មតណ្ហា
អព្យាកតាតិកថា។ ធម្មតណ្ហា ន ទុក្ខសមុទយោតិកថា។

កុសលំ វា អកុសលស្ស, អកុសលំ វា កុសលស្ស អនន្តរា ឧប្បជ្ជន្តិតិ
បវត្តា កុសលាកុសលបដិសន្ធិបាណកថា។ គព្ពសេយ្យកាណម្បិ ពីជមត្តំ
សឡាយតនំ បដិសន្ធិក្ខណោ ឧប្បជ្ជន្តិតិ បវត្តា សឡាយតនុប្បត្តិកថា។
បញ្ចវិញ្ញាណានិ អញ្ញមញ្ញស្ស អនន្តរា ឧប្បជ្ជន្តិតិ បវត្តា អនន្តរបច្ចយកថា។

សម្មាវាចាកម្មន្តវិញ្ញត្តិយោ អរិយរូបន្តិកថា។ កាមរាគាទិតោ អញ្ញោ
អនុសយោតិកថា។ កិលេសបរិយុដ្ឋានំ ចិត្តវិប្បយុត្តន្តិកថា។ យថា
កាមរាគោ កាមធាតុយំ បរិយាបន្នោ, ឯវំ រូបរាគអរូបរាគា រូចារូបភូមិយំ
បរិយាបន្នាតិ បវត្តា បរិយាបន្នកថា។ ទ្វយំ ធិដ្ឋិតតំ អព្យាកតន្តិកថា។ ធិដ្ឋិតតំ
អបរិយាបន្នន្តិកថា។ យោ យេសំ ហេតុបច្ចយោ, សោ បុន តេសំ
សហជាតាទិបច្ចយោ ន ហោតិ, ឯកធាវ ឯកស្ស បច្ចយោ ហោតីតិ បវត្តា
បច្ចយតាកថា។ អវិជ្ជាវ សង្ខារានំ បច្ចយោ, ន បន សង្ខារ អវិជ្ជាយាតិ បវត្តា
អញ្ញមញ្ញបច្ចយកថា។ កាលទ្ធានា ឥមេ បរិនិប្បន្នេន បញ្ញត្តិមត្តាតិ បវត្តា
អទ្ធាកថា។ ឯវំ ខណាលយមុហុត្តកថា។ អញ្ញស្ស អាសវស្ស អភាវា អាសវា
អនាសវាតិ បវត្តា អាសវកថា។ លោកុត្តរានំ ធម្មានំ ជរាមរណំ លោកុត្តរន្តិ
បវត្តា ជរាមរណាកថា។ និរោធសមាបត្តិ លោកុត្តរាតិ បវត្តា
សញ្ញាវេទយីតកថា។ សា លោកិយាតិ បវត្តា ទុតិយសញ្ញាវេទយីតកថា។
និរោធសមាបន្នោបិ កាលំ ករេយ្យាតិ បវត្តា តតិយសញ្ញាវេទយីតកថា។
និរោធសមាបត្តិ អសញ្ញសត្តបិកាតិកថា។ កម្មតោ អញ្ញោ ចិត្តវិប្បយុត្តោ
កម្មបច្ចយោតិកថា។

ពលប្បត្តា ពុទ្ធាទយោ ឥទ្ធិពលេន សត្តានំ ចិត្តំ រាគាទិអនុប្បត្តិយា
និគ្គល្ហានីតិ បវត្តា និគ្គហាកថា។ ឯវំ កុសលុប្បត្តិយា បរិច្ចបគ្គហានកថា។
ពុទ្ធា ឥទ្ធិយា បរេសំ សុខំ ទេន្តីតិ បវត្តា សុខានុប្បទានកថា។ “សង្ខារ
អនិច្ចា”តិ មនសិករោតោ អតីតាទិភេទភិទ្នេ សព្វេ សង្ខារេ អារម្មណាវសេន
ឯកតោ អធិគល្ហាតីតិ បវត្តា អធិគយ្ហមនសិការកថា។ រូបំ ហេតុកន្តិកថា។
ឯវំ រូបំ សហេតុកន្តិកថា។ រូបំ កុសលាកុសលន្តិកថា។ រូបំ វិចាកោតិកថា,
យថា កាមាវចរកម្មេន ជាតំ រូបំ កាមាវចរំ, ឯវំ រូចាវចររូចាវចរកម្មេហិ

ជាតំរូវបំរុងរូបារចររូបារចរន្តិកថា។ រូបរាគោ រូបធាតុយា, អរូបរាគោ ច
អរូបធាតុយា បរិយាបន្នោតិកថា។

អត្ថិ អរហតោ បុញ្ញបចយោតិកថា។ នត្ថិ អរហតោ អកាលមច្ចុតិកថា។
យំ កិញ្ចិ ឧប្បជ្ជតិ, សត្តមិទំ កម្មតោតិកថា។ ឥន្ទ្រិយពន្ធមេវ ទុក្ខំ, ន សព្វេ
សង្ខារាតិ បរត្តា ឥន្ទ្រិយពន្ធកថា។ សព្វេ សង្ខារា ទុក្ខា ឋបេត្វា
អរិយមគ្គន្តិកថា។ មគ្គដលានេវ សង្ខោ នាម, ន ច តានិ ទក្ខិណំ បដិគ្គណ្ហាន្តិ,
តស្មា ន វត្ថុពុំ សង្ខោ ទក្ខិណំ បដិគ្គណ្ហាតីតិកថា។ តថា ន វត្ថុពុំ សង្ខោ
ទក្ខិណំ វិសោធនីតិកថា។ ន វត្ថុពុំ សង្ខោ ភុញ្ញតីតិកថា។ ន វត្ថុពុំ សង្ខស្ស
ទិន្នំ មហាប្បលន្តិកថា។ ពុទ្ធា ន កិញ្ចិ ភុញ្ញន្តិ, តស្មា ន វត្ថុពុំ ពុទ្ធស្ស ទិន្នំ
មហាប្បលន្តិកថា។ ឆាយកតោ ឆានំ វិសុជ្ឈតិ, ន បដិគ្គាហកតោតិ បរត្តា
ទក្ខិណាវិសុទ្ធិកថា។

ពុទ្ធា តុសីតលោកេ ឯវ និព្វត្តន្តិ, ន មនុស្សលោកេ។ ឯត្ថ ហិ និម្មិតរូបមត្តំ
ទស្សន្តីតិ បរត្តា មនុស្សលោកកថា។ និម្មិតរូបំ ធម្មំ ទេសេតិ, ន ពុទ្ធាតិ
បរត្តា ធម្មទេសនាកថា។ រាគោវ ករុណា នាម, តតោ នត្ថិ ពុទ្ធានំ
ករុណាតិកថា។ ពុទ្ធានំ ឧទ្ធារបស្សរោ អញ្ញោ គន្ធជាតេ អតិរិយ
អធិគណ្ហាតីតិ បរត្តា គន្ធជាតកថា។ ពុទ្ធា ឯកេន មគ្គេន ចត្តារិ
សាមញ្ញដលានិ សច្ចិករោន្តីតិ បរត្តា ឯកមគ្គកថា។ បរិកម្មាទី វិជារ
បឋមាទិជ្ឈានា ទុតិយាទិជ្ឈានំ សង្កមតីតិ បរត្តា ឈានសង្កន្តិកថា។
បញ្ចកនយេ អវិតក្កវិចារមត្តំ ឈានំ វិសុំ ឈានំ នាម ន ហោតិ, ឈានន្តិកំ
នាម ហោតីតិ បរត្តា ឈានន្តិកកថា។ សមាបន្នោ សទ្ធិំ សុណាតីតិកថា។
វិញ្ញាណំ វិជារ បសាទចក្ខុនា រូបំ បស្សតីតិកថា។

តេកាលិកេ កិលេសេ បដហតីតិ បវត្តា កិលេសប្បដហនកថា។
និព្វានសម្ពាតាបិ សុញ្ញតា សម្ពាវក្ខន្ធហិយាបន្នាតិ បវត្តា សុញ្ញតកថា។
អសម្ពាតមេវ សាមញ្ញជលន្តិកថា។ យេសំ កេសញ្ចិ ធម្មានំ បដិលាភា
អសម្ពាតាតិ បវត្តា បត្តិកថា។ សព្វធម្មានំ សភាវសម្ពាតា តថតា អសម្ពាតាតិ
បវត្តា តថតាកថា។ អនវដ្ឋជ្ជន ធិព្ពានម្បិ កុសលន្តិកថា។ អានន្តិយាទីវិនាបិ
អត្ថិ បុប្ផនស្ស អច្ចន្តនិយាមតាតិកថា។ លោកិយសទ្ធាធម្មោ ន ឥន្ទ្រិយានីតិ
បវត្តា ឥន្ទ្រិយកថា។

អសញ្ចិទ្ធាបិ អានន្តិកោ ហោតីតិ បវត្តា អសញ្ចិទ្ធកថា។ នត្ថិ បុប្ផនស្ស
ញ្ញាណន្តិ បវត្តា ញ្ញាណកថា។ នេយិកានំ កម្មានេវ និរយថាលរូបេន វេជន្តិ,
ន និរយថាលាតិ បវត្តា និរយថាលកថា។ អត្ថិ ទេវេសុ តិរច្ឆានាតិកថា។
វិរតិត្ថយំ ចិត្តវិប្បយុត្តំ, បញ្ចន្តិកោវ មគ្គោតិ បវត្តា មគ្គកថា។
បដិច្ចសមុប្បាទេសុ ញ្ញាណំ លោកុត្តរន្តិ បវត្តា ញ្ញាណកថា។

តិស្សោ សន្តីតិយោ អារត្ត សាសនំ នវំ កតន្តិ បវត្តា សាសនកថា។
បុប្ផនោ ឯកក្ខណោ តេជានុកេហិ ធម្មេហិ អវិវិត្តោតិ បវត្តា អវិវិត្តកថា។
ព្រេយ្យាវរណាហេតុកំ កិញ្ចិ សំយោជនំ អប្បហាយបិ អរហា ហោតីតិ បវត្តា
សំយោជនកថា។ “សម្ពាទា និទ្ធា ហោន្តុ, វុត្តា និច្ចបុប្ផជលានិយុត្តា ទេមិនោ
ហោន្តុ” តិអាទិនា យថាធិប្បាយំ ឥទ្ធិ បវត្តតីតិ បវត្តា ឥទ្ធិកថា។ ពុទ្ធានំ
សរីរអាយុបកាវេមត្តតោ អញ្ញាបិ វេមត្តតា អត្ថិតិ បវត្តា ពុទ្ធកថា។ ឯកស្មី
ខណោ សព្វលោកធាតុសុ អនេកេ ពុទ្ធា សន្តីតិ បវត្តា សព្វធិសាកថា។ សព្វ
ធម្មា និយតាតិ បវត្តា ធម្មកថា។ សព្វកម្មានិ ជលនានេ និយតានីតិ បវត្តា
កម្មកថា។

អរហា អសព្ពញ្ញភារេន សព្ពញ្ញវិសយេ កិញ្ចិ សំយោជនំ អប្បហាយ
បរិនិព្វានីតិ បវត្តា បរិនិព្វានកថា។ អរហា កុសលចិត្តោ បរិនិព្វាយីតិ
បវត្តា កុសលចិត្តកថា។ អរហា អានន្តោ សណ្ឌិតោ បរិនិព្វាយីតិ បវត្តា
អានន្តកថា។ អត្ថិ គព្ពសេយ្យាយ ធម្មាភិសមយោ, អត្ថិ គព្ពសេយ្យាយ
អរហត្តប្បត្តិ, សុបិនន្ត ធម្មាភិសមយោ, អរហត្តប្បត្តិ ចាតិ បវត្តា តិស្សោបិ
កថា។ សព្ពំ សុបិនចិត្តំ អព្យាកតន្តិកថា។ ខណ្ឌិកតាយ ចិត្តានំ នត្ថិ
អាសវនបច្ចយតាតិកថា។ សព្ពេ សង្ខតា ឯកចិត្តក្ខណ្ឌិកាតិ បវត្តា
ខណ្ឌិកកថា។

ឥត្ថិយា សទ្ធិំ ឯកតោ សម្មត្ថី អនុភវិស្សមាតិ បូជាធិ កត្វា
ឯកាធិប្បាយប្បត្តស្ស ភិក្ខុនោ មេដុនោ ធម្មោ បដិសេវិតព្ពោតិ បវត្តា
ឯកាធិប្បាយកថា។ ចាបភិក្ខុសុ មេដុនំ បដិសេវន្តេសុ អរហន្តានំ វណ្ណាន
អមនុស្សា មេដុនំ បដិសេវន្តីតិ បវត្តា អរហន្តវណ្ណកថា។ កេចិ សត្តា អត្តនោ
ឥស្សរិយេន កាមការិការសេនវិនិចាតំ គច្ឆន្តិ, ន កម្មវសេនាតិ បវត្តា
ឥស្សរិយកាមការិកាកថា។ ន រាគោ រាគបតិរូបកោតិអាធិ បតិរូបកថា។
ខន្ទាយតនាធយោ អបរិនិប្បន្នាតិ បវត្តា អបរិនិប្បន្នកថាតិ
សាធិកទ្ធិសតកថា។ ចាឡិយំ អដ្ឋមុខវាទយុត្តិវសេនេវ សម្មិតិយាធិនំ
ភិន្នលទ្ធិកានំ លទ្ធិភេទវសេន នាធាបការតោវិតត្តា, តា បន សព្ពកថា
បុគ្គលកថាវ។ តា តំតំលទ្ធិភេទវសេន សង្ខេបតោបិ វុច្ចមានា អតិការិយំ គន្ធី
ករោន្តិ, តស្មា នវិត្តាវតា។ តំ បន នយំ ឥច្ឆន្តេហិ ចាឡិអដ្ឋកថាសុ (កថា. ១
អាធយោ; កថា. អដ្ឋ. និទានកថា) ឯវិត្តាវតោ គហេតព្ពោតិ អយមេត្ត
ចាឡិនយេន សទ្ធិំ អត្ថវិនិច្ឆយោ។

មោហាវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្តវណ្ណនាយ

កថាវត្ថុមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. យមកមាតិកា

មូលយមកមាតិកត្ថវណ្ណានា

ឥទានិ យមកមាតិកាយ សំវណ្ណានាយោ ហោតិ។ សា បនេសា
មូលយមកមាតិកា
ខន្ធអាយតនធាតុសច្ចសម្ព័ន្ធអនុសយចិត្តធម្មត្រ្យយមកមាតិកាតិ
នសវិទា ហោតិ។ កេនជ្ជន ចេត្ត យមកន្តិ? យុកឡជ្ជន។ យុកឡំ ហិ
“យមកថាជីហារិយំ”, “យមកសាលា” តិអាទីសុ “យមក” កន្តិ វុច្ចតិ, ឥតិ
យុកឡសម្ព័ន្ធាតានំ យមកានំ វសេន ទេសិតត្តា ឥមេសុ ទសសុ ឯកេកម្យ្យ,
ឯតេសំវិភជនត្តា និទ្ទេសោបិ, សព្វេសំសមូហត្តា បករណាម្យ្យ យមកំ នាម។
ឥធម បនេតា និទ្ទេសយមកំ ឧទាទាយ “យមកមាតិកា” ត្រូវ វុត្តា, តាសំ បន
នសន្នំ យមកមាតិកានំ មូលយមកមាតិកា អាទិ។ តត្ថាបិ “យេ កេចិ
កុសលា ធម្មា, សព្វេតេ កុសលមូលា។ យេ វា បន កុសលមូលា, សព្វេតេ ធម្មា
កុសលា” តិ ឥទំ យមកំ អាទិ។ តស្ស កុសលមូលសម្ព័ន្ធាតានំ ទិដ្ឋំ អត្ថានំ វសេន
អត្ថយមកន្តិ វា, តេសញ្ញាវ អត្ថានំ អនុលោមតោ បដិលោមតោ
បវត្តថាឡិ ធម្មវសេន ធម្មយមកន្តិ វា, អនុលោមបដិលោមតោ
បវត្តបុច្ឆាវសេន បុច្ឆាយមកន្តិ វា តិធា យមកកាវោ វេទិតញ្ញោ។ សេសេសុបិ
ឯសេវ នយោ។

ឥទានិ ឥមេសំ យមកានំ វសេន ទេសិតាយ ឥមិស្សា
មូលយមកមាតិកាយ តាវ នយយមកបុច្ឆាអត្ថវាវប្បភេទវសេន
ថាឡិវត្ថានំ ឯវំ វេទិតញ្ញំ - កុសលត្ថិកមាតិកាយ ហិ “កុសលា ធម្មា” តិ ឥទំ

អាធិបទំ និស្សាយ មូលនយោ មូលមូលនយោ មូលកនយោ
មូលមូលកនយោតិ ឥមេ ចត្តារោ នយា ហោត្តិ។ តេសុ ឯកេកស្មី នយោ
មូលយមកំ ឯកមូលយមកំ អញ្ញមញ្ញមូលយមកន្តិ តីណិ តីណិ យមកានីតិ
ធានស យមកានិ។ ឯកេកស្មី យមកេ អនុលោមបដិលោមវសេន ទ្វេ ទ្វេ
បុច្ឆាតិ ចតុវិសតិ បុច្ឆា, ឯកេកបុច្ឆាយ សន្និដ្ឋានសំសយវសេន ទ្វេ ទ្វេ អត្តាតិ
អដ្ឋចត្តាលីស អត្តា។

តត្ថ យេ កេចិ កុសលាតិ កុសលេសុ “កុសលា នុ ខោ, ន កុសលា នុ
ខោ” តិ សន្នេហាភាវតោ ឥមស្មី បទេ សន្និដ្ឋានត្តោ វេទិតញ្ញា។ សព្វេ តេ
កុសលមូលាតិ “សព្វេ តេ កុសលា ធម្មា កុសលមូលា នុ ខោ, ន នុ ខោ” តិ ឯវំ
វិមតិវសេន បុច្ឆិតត្តា ឥមស្មី បទេ សំសយត្តោ វេទិតញ្ញា។ សោ ច ខោ
វេនេយ្យានំ សំសយដ្ឋានេ សំសយំ ធិបេត្វា តិវិនោទនត្ថំ ភកវតា វុត្តោ,
តថាគតស្ស បន សំសយដ្ឋានំ នាម នត្តិ។ ឥតោ បវេសុបិ បុច្ឆាបទេសុ ឯសេវ
នយោ។ យថា ច កុសលបទំ និស្សាយ ឥមេ ចតុនយោនយោ ហោត្តិ,
អកុសលបទំ និស្សាយបិ តថេវ, អព្យាកតបទំ និស្សាយបិ តថេវ, កុសលាធិនិ
តីណិបិ បទានិ ឯកតោ កត្វា និទ្ធិដ្ឋំ នាមបទំ និស្សាយ តថេវាតិ
កុសលត្តិកមាតិកាយ ចតុសុ បទេសុ សព្វេបិ សោឡិស នយោ, អដ្ឋចត្តាលីស
យមកានិ, ធន្នវុតិ បុច្ឆា, ធានវុតិសតំ អត្តា ច ឧទ្ទេសវសេន វុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។
ឯត្តាវតា មូលវារោ ហេតុវារោ និទានវារោ សម្ពវារោ បកវារោ សមុដ្ឋានវារោ
អាហារវារោ អាវម្ពណាវារោ បច្ចយវារោ សមុទយវារោតិ សព្វេបិ ធន វារា
ហោត្តិ។ តត្ថ មូលវារោ អាគតបរិច្ឆេទនេវ អវសេសេសុបិ នយោនយោ
វេទិតញ្ញា។ ចាឡិ បទេត្ថ អតិសំខិត្តា។ ឥតិ សព្វេសុបិ ធនសុ វារេសុ សដ្ឋិសតំ
នយោ, អសីតិអធិកានិ ចត្តាវិ យមកសតានិ, សដ្ឋិអធិកានិ នវ បុច្ឆាសតានិ,
វីសាធិកានិ ឯក្ខនវីសតិ អត្តសតានិ ច ឧទ្ធិដ្ឋានីតិ វេទិតញ្ញានិ។

ឯវមេត្ត នយយមកបុច្ឆា អត្ថវាវប្បភេទវសេន ចាឡិវវត្តានំវិទិត្វា ឥនានិ
តស្ស អនុត្តានបទត្តានុសារេនេវ វិភង្គនយសហិតោ សង្ខេបត្ថវណ្ណានាយោ
ឯវំ វេទិតញ្ចោ - តត្ថ យេ កេចីតិ អនវសេសវចនំ។ កុសលា ធម្មាតិ
អនវជ្ជសុខិចាកា និស្សត្តសភាវា។ សព្វេតេ កុសលមូលាតិ កីតេ សព្វេយេវ
កុសលមូលា ហោន្តិទិ បុច្ឆា។ ឥមាធិ បនវិស្សជ្ជនមាតិកាយ នត្ថិ។
យមកមាតិកាយ ហិ សព្វត្ថ បុច្ឆាបទានេវ ឧទ្ធជានិ, នវិស្សជ្ជនានីតិ។
វិស្សជ្ជនាធិ បននិទ្ទេសេយេវ វុត្តានិ, តស្មា សព្វត្ថ និទ្ទេសនយេនេវ វិស្សជ្ជនមុខំ
នស្សយិស្សម។ ឥមិស្សវ “យេ កេចី កុសលា ធម្មា, សព្វេតេ កុសលមូលា” តិ
បុច្ឆាយ វិភង្គនយេន ឥទំ វិស្សជ្ជនមុខំ។ “តីណោវ កុសលមូលានិ, អវសេសា
កុសលា ធម្មា ន កុសលមូលា” តិ តស្ស ចាយមត្តោ - នតេ សព្វេ កុសលា
ធម្មា កុសលមូលានិ ហោន្តិ, អលោកាធិនិ បន តីណោវ កុសលមូលានីតិ។ យេ
វា បន កុសលមូលា តយោ អលោកាធិយោ កុសលានំ មូលាតិ វុត្តា, សព្វេតេ
កុសលា ធម្មាតិ កីតេ សព្វេ តយោបិ ធម្មា កុសលាតិ បុច្ឆា។ តស្ស និទ្ទេសេ
“អាមន្តា” តិ វិស្សជ្ជនំ។ តស្ស តេសំ តិណ្ណំ មូលានំ កុសលភាវម្មិ
សម្មជីច្ឆាមីតិ អត្តោ។ អយំ តាវ មូលនយេ មូលយមកនយោ។

ឯកមូលយមកេ បន សព្វេតេ កុសលមូលេន ឯកមូលាតិ គណនជ្ជេន
ឯកមូលកំ អគ្គហេត្វា សមាទត្តេន គហេតញ្ចា, អយំ ហេត្ថ អត្តោ - “សព្វេតេ
កុសលមូលេន ឯកំ សមាទំ មូលំ ឯតេសន្តិ ឯកមូលា” តិ។ យំ ជស្សស្ស មូលំ,
កី តនេវ វេទនាធិនន្តិ អយំ បុច្ឆា។ អថ នេសំ តថាភាវំ សម្មជីច្ឆនវសេន
“អាមន្តា” តិ វិភង្គវិស្សជ្ជនំ។ យេ វា បន កុសលមូលេន ឯកមូលា, សព្វេតេ
ធម្មា កុសលាតិ បុច្ឆា។ តស្ស បន កុសលចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ កុសលមូលេន
ឯកមូលមេវ, ន កុសលំ, ជស្សនិធម្មជាតំ បន កុសលមូលេន ឯកមូលញ្ចោវ
កុសលញ្ចាតិ ឥទំ វិស្សជ្ជនំ។ យថេវ ហិ ជស្សនិទំ អលោកាធិយោ

សុប្បត្តិដ្ឋិតការសាធនេន ហេតុបច្ចយត្តា មូលំ, តថា តំសមុជ្ជានរូបស្សាបីតិ
តំរូបម្បី អរូបធម្មហិ សន្តិ សមាធម្មលន្តំ វុច្ឆតិ, ន បន កុសលំ
អនវដ្ឋសុខវិចាកត្តាការា។ ឯកមូលយមកនយោ។

អញ្ញមញ្ញមូលយមកេ បន “យេ កេចិ កុសលា”តិ អបុច្ឆិត្វា “យេ កេចិ
កុសលមូលេន ឯកមូលា”តិ បុច្ឆា កតា។ កស្មា? ឥមំនាបិ ព្យញ្ញនេន
តស្សេវត្ថស្ស សម្ពុទ្ធស្សនត្ថំ, កុសលសមុជ្ជានរូបស្សាបី សម្បណ្ណានត្ថញ្ច។
អញ្ញមញ្ញមូលាតិ សព្វេវ តេ កី អញ្ញមញ្ញស្ស ហេតុបច្ចយដ្ឋេន មូលានិ
ហោន្តីតិ បុច្ឆា។ តស្ស យានិ ទ្វេ តីណិ មូលានិ ឯកតោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តានេវ
ឯកមូលានិ ចេវ អញ្ញមញ្ញមូលានិ ច, អវសេសា កុសលមូលសហជាតា
រូបារូបធម្មា កុសលមូលេន ឯកមូលាវ, ន ច អញ្ញមញ្ញមូលាតិ វិស្សជ្ឈនំ។
តស្សេវ បដិលោមនយេ សព្វេ តេ អញ្ញមញ្ញមូលា អលោកាធយោ កុសលាតិ
បុច្ឆា។ អាមន្តាតិ វិស្សជ្ឈនំ។ មូលនយោ។

យថា ច មូលនយោ
មូលយមកឯកមូលយមកអញ្ញមញ្ញមូលយមកវសេន ធម្មិធា
បុច្ឆាវិស្សជ្ឈននយា វុត្តា, ឯវំ មូលមូលនយាធិសុបិ វេទិតញ្ច។ អយំ បនេត្ត
វិសេសោ - សព្វេ តេ កុសលមូលមូលាតិ សព្វេ តេ កុសលមូលសម្ពាតា មូលា,
កុសលមូលមូលាត្រូវ អត្ថោ។ ឯកមូលមូលាតិ សមាធម្មេន ឯកមេវ មូលមូលំ
ឯតេសន្តិ ឯកមូលមូលា, សមាធម្មលមូលាត្រូវ អត្ថោ។ អញ្ញមញ្ញមូលមូលាតិ
អញ្ញមញ្ញស្ស មូលំ អញ្ញមញ្ញមូលំ, តំ ហេតុបច្ចយដ្ឋេន មូលំ ឯតេសន្តិ
អញ្ញមញ្ញមូលមូលា, អញ្ញមញ្ញមូលមូលាត្រូវ អត្ថោ។ សេសំ តាធិសមេវាតិ។
មូលមូលនយោ។

មូលកន្លែង បន សព្វេតេ កុសលមូលកាតិ សព្វេតេ កុសលា
ហេតុបច្ច័យជ្ជន កុសលភូតំ មូលំ ឯតេសន្តិ កុសលមូលកាតិ បុច្ឆា។
អាមន្តាតិ វិស្សន្ននំ។ “យេ វា បន កុសលមូលកា, សព្វេតេ ធម្មា កុសលា” តិ
បុច្ឆា។ យំ រូបំ, តំ វេយ្យាសេសំ កុសលន្តិ វិស្សន្ននំ, សេសំ តាធិសមេវាតិ។
មូលកន្លែង។

មូលមូលកន្លែង បន កុសលមូលមូលកាតិ កុសលមូលសន្តាតំ មូលំ
ឯតេសន្តិ កុសលមូលមូលកា។ សេសំ តាធិសមេវាតិ។

អយំ តាវ កុសលបទេសុ បុច្ឆាវិស្សន្ននន្ទនយោ។ អកុសលបទាធិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ អយំ បន វិសេសោ - អកុសលបទមូលេសុ ឯកមូលយមកេ
“យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា, សព្វេតេ អកុសលមូលេន ឯកមូលា” តិ
បឋមបុច្ឆាយ “អហេតុកំ អកុសលំ អកុសលមូលេន ឯកមូល” ន្តិ និទ្ទេសេ
វិស្សន្ននំ កតំ។ តត្ថ អហេតុកំ អកុសលន្តិ ទ្វីសុ មោហមូលចិត្តេសុ មោហំ
សន្ធាយ វុត្តំ, អព្យាកតបទមូលេសុ ឯកមូលយមកេ “យេ កេចិ អព្យាកតា
ធម្មា, សព្វេតេ អព្យាកតមូលេន ឯកមូលា” តិ បុច្ឆាយ “អហេតុកំ អព្យាកតំ
វេយ្យាសេសា អព្យាកតមូលេន ឯកមូលកា” តិ វិស្សន្ននំ។ តត្ថ អហេតុកំ
អព្យាកតន្តិ អជ្ឈាសាហេតុកចិត្តប្បាទា, រូបំ, និព្វានញ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ
សហេតុកអព្យាកតចិត្តសមុដ្ឋានរូបធម្មិ អព្យាកតមូលេន ឯកមូលមេវ, តំ
បន អញ្ញាហារិកំ កត្វា និទ្ទេសេ ឯកតោ លព្ពមានកវសេនបេតំ វិស្សន្ននំ
កតន្តិ វេទិតព្ពំ។

នាមបទមូលេសុ ច “យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សព្វេតេ នាមមូលា” តិ បុច្ឆាយ
“នវេវ នាមមូលានិ, អវសេសា នាមា ធម្មា, ន នាមមូលា” តិ វិស្សន្ននំ។
ឯកមូលនយោ បនេត្ថ “យេ កេចិ នាមា ធម្មា, សព្វេតេ នាមមូលេន

ឯកមូល" តិ បុច្ឆា។ "អហេតុកំ ឆានំ វេបេត្វា សេសំ ឆានមមូលេន ឯកមូល" តិ
វិស្សន្ធនំ។ តត្ថ អហេតុកចិត្តប្បាធិវិចិត្តទ្ធនុសម្បយុត្តមោហានិព្វានវសេន
អហេតុកំ ឆានំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ សព្ពត្ត កុសលបទេ វុត្តានុសារេន
សុវិញ្ញយ្យមេវាតិ។ អយំ មូលវារេ នយោ។

ឥតោ បរេសុ ហេតុវារាធិសុ នវសុ វារេសុ មូលវារសធិសោវ សព្ពត្ត
សំវណ្ណានានយោ។ ហេតុអាធិបទមត្តមេវ ហេតុ វិសេសោ, តានិ ច មូល-
សទ្ធិបរិយាយតោ អលោភាធិហេតុកានេវ។ អលោភាធិយោ ហិ
សហជាតធម្មសម្ពាស្ស អត្តនោ ជលស្ស បតិជ្ជានជ្ជេន មូលំ។ តស្ស
និច្ឆាននត្ថំ ហិ នោតិ បវត្តតីតិ ហេតុ, "ហន្តំ នំ គណ្ណាថា" តិ ទស្សន្តំ វិយ
អត្តនោ ជលំ និទេតីតិ និទានំ។ ឯតស្មា ជលំ សម្ពវតីតិ សម្ពវោ។ បកវតីតិ
បកវោ។ សមុជ្ជាតិ តំ ឯត្ថ, ឯតេនាតិ វា សមុជ្ជានំ។ តំ អាហាវតីតិ អាហារោ។
អបដិក្ខិបិតព្ពជ្ជេន តេន អាលម្ពិយតីតិ អាលម្ពណំ។ ឯតំ បដិច្ច តំ ឯតីតិ
បច្ចយោ។ ឯតស្មា តំ សមុទេតីតិ សមុទយោ។ សព្ពំ ការណាបរិយាយេន វុត្តា
"មូលំ ហេតុ និទានញ្ចា" តិ គាថា ទសន្ធម្បិ វារានំ ឧទ្ទានគាថា ឆានម។ អយំ
មូលយមកមាតិកត្ថវណ្ណានានយោ។

ខន្ធយមកមាតិកត្ថវណ្ណាន

ខន្ធយមកចាឡិយា បន ចាឡិវុត្តានំ តាវ ឯវំ វេទិតព្ពំ - "បញ្ចក្ខន្ធា" តិ
បទំ អាធិ កត្វា យាវ "ន ខន្ធា ន សម្ពាវា" តិ បទំ, តាវ បវត្តា អយំ
ខន្ធយមកមាតិកា ឆានម។ សា បណ្ណាត្តិវាវស្ស "ឧទ្ទេសវារោ" តិ បិ
"បុច្ឆាវារោ" តិ បិ វុច្ឆតិ។ សោ ច បទសោធនវារោ បទសោធនមូលចក្កវារោ
សុទ្ធខន្ធាវារោ សុទ្ធខន្ធមូលចក្កវារោតិ ចត្វហិ នយវារេហិ បដិមណ្ឌិតោ។ តត្ថ
"រូបំ រូបក្ខន្ធា, រូបក្ខន្ធា រូប" តិ អាធិនា នយេន បទមេវ សោធម្ភា គតោ

បទសោធនវារោ ឆាម។ សោ អនុលោមបដិលោមវសេន ធុរិយោ ហោតិ។ តស្ស អនុលោមវារេ “រូបំ រូបក្ខន្ធា, រូបក្ខន្ធា រូប”ន្តិអាទិនិ បញ្ច យមកានិ។
បដិលោមវារេបិ “ន រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន រូបក្ខន្ធា ន រូប”ន្តិអាទិនា បញ្ច វារា។

គតោ បរំ តេសញ្ញាវ បទសោធនវារេ សោធិតានំ ខន្ធានំ “រូបំ រូបក្ខន្ធា,
ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធា”តិអាទិនា នយេន ឯកេកខន្ធមូលកានិ ចត្តារិ ចត្តារិ ចក្កានិ
ពន្ធាត្វា គតោ បទសោធនមូលកានំ ចក្កានំ អត្ថិតាយ

បទសោធនមូលចក្កវារោ ឆាម។ សោបិ អនុលោមបដិលោមវសេន ធុរិយោ
ហោតិ។ តស្ស អនុលោមវារេ “រូបំ រូបក្ខន្ធា, ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធា”តិអាទិនិ
ឯកេកខន្ធមូលកានិ ចត្តារិ ចត្តារិ កត្វាវីសតិ យមកានិ។ បដិលោមវារេបិ “ន
រូបំ ន រូបក្ខន្ធា, ន ខន្ធា ន វេទនាក្ខន្ធា”តិអាទិនិ វីសតិមេវ។

គតោ បរំ “រូបំ ខន្ធា, ខន្ធា រូប”ន្តិអាទិនា នយេន សុទ្ធខន្ធវសេនេវ គតោ
សុទ្ធខន្ធវារោ ឆាម។ សោបិ អនុលោមបដិលោមវសេន ធុរិយោ ហោតិ។ តស្ស
អនុលោមវារេ “រូបំ ខន្ធា, ខន្ធា រូប”ន្តិអាទិនិ បញ្ច យមកានិ។ បដិលោមវារេបិ
“ន រូបំ ន ខន្ធា, ន ខន្ធា ន រូប”ន្តិអាទិនិ បញ្ចេវ។

គតោ បរំ តេសញ្ញាវ សុទ្ធខន្ធានំ “រូបំ ខន្ធា, ខន្ធា វេទនា”តិអាទិនា នយេន
ឯកេកខន្ធមូលកានិ ចត្តារិ ចត្តារិ ចក្កានិ ពន្ធាត្វា គតោ សុទ្ធខន្ធមូលកានំ
ចក្កានំ អត្ថិតាយ សុទ្ធខន្ធមូលចក្កវារោ ឆាម។ សោបិ
អនុលោមបដិលោមវសេន ធុរិយោ ហោតិ។ តស្ស អនុលោមវារេ “រូបំ ខន្ធា,
ខន្ធា វេទនា”តិអាទិនិ ឯកេកខន្ធមូលកានិ ចត្តារិ ចត្តារិ កត្វាវីសតិ
យមកានិ។ បដិលោមវារេបិ “ន រូបំ ន ខន្ធា, ន ខន្ធា ន វេទនា”តិអាទិនិ
វីសតិមេវ។ ឯវមេត្ត ចត្វសុ នយវារេសុ ឯកំ យមកសតំ, ទ្វេ បុច្ឆាសតានិ,

ឯកេកបុប្ផាយ សន្និដ្ឋានសំសយវសេន ទ្វេ ទ្វេ អត្ថ កត្វា ចត្តាវិ ច
អត្ថសតានិ ឧទ្ទិដ្ឋានីតិ វេទិតញ្ញានិ។

ឯវមេតិស្ស ចាឡិវវត្ថានំវិទិត្វា ឥនានិ អនុត្តានបទត្ថានុសារេន
វិភង្គនយសហិតសន្នេបត្តវណ្ណានាយោ ឯវំ វេទិតញ្ញោ។ បញ្ចក្ខន្ធាតិ អយំ
យមកវសេន បុច្ឆិតញ្ញានំ ខន្ធនំ ឧទ្ទេសោ។ រូបក្ខន្ធនោ... បេ... វិញ្ញាណក្ខន្ធាតិ
តេសញ្ញោវ បកេនតោ នាមវវត្ថានំ។ តតោ បរំ បទសោជនវារាជយោ ចត្តារោ
នយវារា។ តត្ថ រូបំ រូបក្ខន្ធាតិ យំ កិញ្ចំ “រូប”ន្តិ វុច្ឆតិ, សព្វំ តំ “រូបក្ខន្ធាតិ”
បុច្ឆតីតិ វេទនសោជនត្ថំ បុប្ផា។ តស្ស ច “បិយរូបំ សាតរូបំ រូបំ ន រូបក្ខន្ធា,
រូបក្ខន្ធា រូបញ្ញោវ រូបក្ខន្ធា ចា”តិ ឥទំ និទ្ទេសនយេន វិស្សជ្ជនំ។ តត្ថ បិយរូបំ
សាតរូបន្តិអាទីសុ យំ “រូប”ន្តិ វុត្ថំ, តំ រូបមេវ ន រូបក្ខន្ធា។ យោ បន
“រូបក្ខន្ធា”តិ វុត្ថោ, សោ “រូប”ន្តិបិ “រូបក្ខន្ធា”តិបិ វុត្ថំ វុច្ឆតីតិ អត្ថោ។
រូបក្ខន្ធា រូបន្តិ ឯត្ថ បន “អាមន្តា”តិ វិស្សជ្ជនំ រូបក្ខន្ធស្ស និយមេន រូបន្តិ
វុត្ថព្ពត្តា។ វេទនា វេទនាក្ខន្ធាតិ បុប្ផាយ, វេទនាក្ខន្ធា វេទនាតិ បុប្ផាយ ច
“អាមន្តា”តិ វិស្សជ្ជនំ។ សញ្ញាសញ្ញាក្ខន្ធាតិ បុប្ផាយ “បបញ្ចសញ្ញា”តិអាទីសុ
អាគតា ទិដ្ឋិសញ្ញា សញ្ញា ន សញ្ញាក្ខន្ធា, សញ្ញាក្ខន្ធា សញ្ញា ចេវ
សញ្ញាក្ខន្ធា ចាតិ វិស្សជ្ជនំ។ សញ្ញាក្ខន្ធា សញ្ញាតិ បុប្ផាយ ច “អាមន្តា”តិ
វិស្សជ្ជនំ។ សង្ខារ សង្ខារក្ខន្ធាតិ បុប្ផាយ “អនិច្ចា វត សង្ខារ”តិអាទីសុ
អាគតោ សង្ខារក្ខន្ធា, តតោ អវសេសា សង្ខតធម្មា សង្ខារ ន សង្ខារក្ខន្ធាតិ
វិស្សជ្ជនំ។ សង្ខារក្ខន្ធា សង្ខារាតិ បុប្ផាយ “អាមន្តា”តិ វិស្សជ្ជនំ។ វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណក្ខន្ធាតិ បុប្ផាយ, វិញ្ញាណក្ខន្ធា វិញ្ញាណន្តិ បុប្ផាយ ច “អាមន្តា”តិ
វិស្សជ្ជនំ។

បដិលោមវារេ នរូបំ នរូបក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ “អាមន្តា”តិ វិស្សន្ននំ។ តស្ស
រូប-សន្តវចនីយា ធម្មា រូបក្ខន្ធនោ ន ហោន្តិតិ អត្ថោ។ នរូបក្ខន្ធនោ នរូបន្តិ បុច្ឆាយ
រូបក្ខន្ធវិហិតា “បិយរូបំ សាតរូប”ន្តិ វុត្តា ធម្មា នរូបក្ខន្ធនោ, រូបំ,
បិយរូបសាតរូបរូបក្ខន្ធវិហិតា បន ធម្មា នរូបក្ខន្ធនោ ចេវ នរូបញ្ចាតិ
វិស្សន្ននំ។ ន វេទនា ន វេទនាក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ, ន វេទនាក្ខន្ធនោ ន វេទនាតិ
បុច្ឆាយ, ន សញ្ញា ន សញ្ញាក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ ច “អាមន្តា”តិ វិស្សន្ននំ។ ន សង្ខារ
ន សង្ខារក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ “អាមន្តា”តិ វិស្សន្ននំ។ ន សញ្ញាក្ខន្ធនោ ន សញ្ញាតិ
បុច្ឆាយ បន ទិដ្ឋិសញ្ញា ន សញ្ញាក្ខន្ធនោ, សញ្ញា, តំ ទិដ្ឋិសញ្ញំ, សញ្ញាក្ខន្ធស្វា
វេបេត្វា អវសេសា ន ចេវ សញ្ញា ន ច សញ្ញាក្ខន្ធនោតិ វិស្សន្ននំ។ ន សង្ខារ ន
សង្ខារក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ “អាមន្តា”តិ វិស្សន្ននំ។ ន សង្ខារក្ខន្ធនោ ន សង្ខារាតិ
បុច្ឆាយ សង្ខារក្ខន្ធវំ វេបេត្វា អវសេសសង្ខតធម្មា ន សង្ខារក្ខន្ធនោ, សង្ខារា,
អសង្ខតា បន ធាតុ ន ចេវ សង្ខារា ន ច សង្ខារក្ខន្ធនោតិ វិស្សន្ននំ។ ន វិញ្ញាណំ ន
វិញ្ញាណាក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ, ន វិញ្ញាណាក្ខន្ធនោ ន វិញ្ញាណាតិ បុច្ឆាយ ច
“អាមន្តា”តិ វិស្សន្ននំ។ ឥមិនាវ នយេន ឥតោ បរេសុបិ សព្ពត្ថ វិស្សន្នននយោ
វេទិតញ្ចោ, វិសេសមត្តមេវ បន វក្ខាម។

បទសោធនមូលចក្កវារេ បន អយំ វិសេសោ - ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធនោតិ យេ
កេចិ ខន្ធា, សព្ពេ តេ វេទនាក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆា។ តស្ស “វេទនាក្ខន្ធនោ ខន្ធា ចេវ
វេទនាក្ខន្ធនោ ច, អវសេសា បន ខន្ធា, ន វេទនាក្ខន្ធនោ”តិ វិស្សន្ននំ។ សេសេសុបិ
ឯសេវ នយោ។ បដិលោមេ បន ន ខន្ធា ន វេទនាក្ខន្ធនោតិ បុច្ឆាយ “អាមន្តា”តិ
វិស្សន្ននំ។ ឯត្ថ ច យេ បញ្ញត្តិនិព្វានសង្ខតា ធម្មា ខន្ធាបិ ន ហោន្តិ, តេ យស្មា
វេទនាក្ខន្ធាបិ ន ហោតិ, តស្មា “អាមន្តា”តិ វិស្សន្ននំ, សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។
បទសោធនមូលចក្កវារោ។

សុទ្ធទទ្ធិវារេ បន “រូបំ ខន្ទោ” តិ បុច្ឆាយ “អាមន្តា” តិ វិស្សជ្ជនំ
បិយរូចាធិនញ្ច បញ្ចសុ ខន្ទេសុ សង្កហិតត្តា។ “ខន្ទារូប” តិ អាធិសុ យេ កេចិ
ខន្ទា, សព្វេ តេ រូបក្ខន្ធាតិ អាធិនា អត្តោ គហេតញ្ចោ។ តេនេវ ហិស្ស និទ្ទេសេ
“ខន្ទារូប” តិ អាធិនា បទំ អនុទ្ធិត្វា “ខន្ទារូបក្ខន្ធា” តិ អាធិនា អត្តវសេនេវ បទំ
ឧទ្ធិត្វា “រូបក្ខន្ធា ខន្ទោ ចេវ រូបក្ខន្ធា ច, អវសេសា ខន្ទា, ន រូបក្ខន្ធា” តិ
វិស្សជ្ជនំ កតំ។ តេនេវ ច ការណេន សុទ្ធទទ្ធិវារេ តិ វុត្តោ។ វេចនសោធនេវិយ
ហិ ឯត្ថ ន វេចនំ បមាណំ, យថា បន សុទ្ធទទ្ធិវារេ លព្ពន្ធិ, តថា តថា អត្តោវ
បមាណំ។ បរតោ អាយតនយមកមាតិកាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ បដិលោមេ
“ន រូបំ ន ខន្ទោ” តិ យំ ធម្មជាតំ រូបំ ន ហោតិ, តំ ខន្ទាបិ ន ហោតិ តិ បុច្ឆា,
តស្ស “រូបក្ខន្ធាវិហិតា ខន្ទា, ន រូបំ, តថា និព្ពានំ ន បន រូបញ្ចេវ ន ខន្ទា ចា” តិ
វិស្សជ្ជនំ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។ សុទ្ធទទ្ធិវារេ។

សុទ្ធទទ្ធិមូលចក្កវារេបិ “ខន្ទា វេទនាក្ខន្ធា” តិ អាធិនា ហោជ្ជា វុត្តនយេន
អត្តោ វេទិតញ្ចោតិ អយំ បណ្ណាតិវារេ នយោ។

យស្មា បន និទ្ទេសេ ឥមិស្ស បន មាតិកាយ បណ្ណាតិវារេសង្ខាតំ និទ្ទេសំ
វត្ថោ តតោ ឥមំ មាតិកាក្ខមំ មុញ្ញិត្វា អបរេន បរិយាយេន អញ្ជេបិ
ឧទ្ទេសវារិវិហិតា “បវត្តិវារេ បរិញ្ញាវារេ” តិ ទ្វេ មហាវារា បុច្ឆាវិស្សជ្ជនវសេន
វុត្តោ, តស្មា តេសំ ទ្វិន្ទម្បិ វារា នយោ ទស្សេតញ្ចោ។ តតោ បវត្តិវារេ តាវ
ចាឡិវវត្តានបុព្វិកា មុខមត្តប្បកាសនា - ឥមស្មី ហិ ឧប្បាទវារេ និរោធិវារេ
ឧប្បាទនិរោធិវារេតិ តយោ អន្តរវារា ហោន្តិ។ តត្ថ ឧប្បាទវារេ តាវ តិណ្ណំ
អធ្វានំ វសេន ធន កាលភេទា ហោន្តិ បច្ចុប្បន្នោ, អតីតោ, អនាគតោ,
បច្ចុប្បន្ននាតីតោ, បច្ចុប្បន្ននាគតោ, អតីតនាគតោតិ។ ឯវមេតេសុ

ឆសុ កាលគេឆសុ យាយ បឋមោ បច្ចុប្បន្នោ, តត្ថ បុគ្គលតោ ឡិកាសតោ
បុគ្គលោកាសតោតិ តយោ វាវា ហោត្ថិ។

តត្ថ “យស្ស រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ
អសញ្ញាសត្ថំ ឧបបជ្ឈន្តានំ តេសំ រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តេសំ វេទនាក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ឈតិ។ បញ្ចវេកាវំ ឧបបជ្ឈន្តានំ តេសំ រូបក្ខន្ធា ច ឧប្បជ្ឈតិ, វេទនាក្ខន្ធា ច
ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស វា បន វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ
អរូបំ ឧបបជ្ឈន្តានំ តេសំ វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តេសំ រូបក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ឈតិ។ បញ្ចវេកាវំ ឧបបជ្ឈន្តានំ តេសំ វេទនាក្ខន្ធា ច ឧប្បជ្ឈតិ, រូបក្ខន្ធា ច
ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... តស្ស វិញ្ញាណក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... យស្ស វា បន វិញ្ញាណក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស រូបក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... បញ្ចវេកាវំ ... បេ... ឧប្បជ្ឈតិ” តិ ឯវំ រូបក្ខន្ធមូលកានិ ចត្តាវិ,
“យស្ស វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស សញ្ញាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ” តិ អាទិនា ច
វេទនាក្ខន្ធមូលកានិ តីណិ, សញ្ញាក្ខន្ធមូលកានិ ទេ, សម្ពារក្ខន្ធមូលកំ ឯកន្តិ
ឯវមេតានិ បច្ចុប្បន្នកាលេ បុគ្គលវាវេ អនុលោមនយេ ធន យមកានិ ហោត្ថិ។
តត្ថ រូបក្ខន្ធមូលកេសុ ចត្វសុ អាទិតោ ឯកមេវ ចាឡិយំ វិស្សជ្ជិតំ, សេសានិ
តេន សទិសវិស្សជ្ជនានីតិ តន្តិយាលហុការត្ថំ សំខិត្តានិ។

វេទនាក្ខន្ធមូលកេ បន សព្ពត្ថ “អាមន្តា” តិ ឯកសទិសមេវ វិស្សជ្ជនំ។
វេទនាធិសុ ឧប្បន្នេសុ និយមេន សញ្ញាធិនំ ឧប្បជ្ឈនតោ តត្ថ សព្ពានិ សំខិត្តានិ។
យថា ច បុគ្គលវាវេ ធន យមកានិ, ឯវំ ឡិកាសវាវេ បិ “យត្ថ រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ,
តត្ថ វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ តិ? អសញ្ញាសត្ថ តត្ថ... បេ... បញ្ចវេកាវេ
តត្ថ... បេ... ឧប្បជ្ឈតិ” តិ អាទិនា, បុគ្គលោកាសវាវេ បិ “យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ឈតិ តិ? អសញ្ញាសត្ថ... បេ...

បញ្ចេញការ...បេ... ឧប្បជ្ជតិ"តិអាទិនា។ បច្ចុប្បន្នកាល តិសុ វាវេសុ
អនុលោមនយេ តិស យមកា ហោត្តិ។ យថា អនុលោមនយេ តិស, ឯវំ
បដិលោមនយេបិ "យស្ស រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ?
អរូបំ ឧបបជ្ជន្តានំ តេសំ រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, នោ ច តេសំ វេទនាក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ជតិ។ សព្ពេសំ ចវន្តានំ តេសំ រូបក្ខន្ធា ច ឧប្បជ្ជតិ វេទនាក្ខន្ធា ច
ឧប្បជ្ជតិ។ យស្ស វា បន វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ?
អសញ្ញាសត្តំ ឧបបជ្ជន្តានំ តេសំ វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, នោ ច តេសំ រូបក្ខន្ធា
ឧប្បជ្ជតិ។ សព្ពេសំ ចវន្តានំ តេសំ វេទនាក្ខន្ធា ច ឧប្បជ្ជតិ រូបក្ខន្ធា ច
ឧប្បជ្ជតិ"តិអាទិនា, "យត្ថ រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ?
ឧប្បជ្ជតិ។ យត្ថ វា បន...បេ... ឧប្បជ្ជតិ? ឧប្បជ្ជតិ"តិអាទិនា ច, "យស្ស យត្ថ
រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ...បេ... សព្ពេសំ ចវន្តានំ
តទុកយំ ឧប្បជ្ជតិ"តិអាទិនា ចាតិ តិស យមកា។ ឯវំ បច្ចុប្បន្នកាល សដ្ឋិ
យមកានិ, តទ្ធិគុណា បុច្ឆា, តទ្ធិគុណា ច អត្ថា វេទិតញ្ចា។

តត្ថ យស្ស រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ យស្ស បុគ្គលស្ស បដិសន្ធិក្ខណោ
រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស វេទនាក្ខន្ធាតិ វេទនាក្ខន្ធាបិ តស្ស តស្មីយេវ
ខណោ ឧប្បជ្ជតិ អត្ថោ ឥមិនាវ នយេន។ តត្ថ អសញ្ញាសត្តន្តិ អសញ្ញាត្ថកវំ
បដិសន្ធិវេសេន ឧបបជ្ជន្តានំ តេសំ ឧប្បជ្ជនក្ខណោ រូបក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ, នោ ច
តេសំ អបិក្កកត្តា វេទនាក្ខន្ធា ឧប្បជ្ជតិ អត្ថោ។ ឥមិនាវ នយេន "យស្ស វា
បន វេទនាក្ខន្ធា"តិអាទិកេសុ បុច្ឆាវិស្សជ្ឈនេសុ, តតោ បវេសុបិ សព្ពត្ថ អត្ថោ
វេទិតញ្ចា។

ឥទំ បនេត្ថ ឧប្បាទនិរោធសុ និយមលក្ខណំ - សកលេបិ ហិ ឥមស្មី
ឧន្ទយមកេ តត្ថ តត្ថ ឧប្បន្នានំ សត្តានំ បវត្តេ យាវ មរណា វា ឧន្នានំ

អបរិយន្តេសុ ឧប្បាទនិរោធសុ វិជ្ជាមាណេសុបិ លហុបរិវត្តានំ ធម្មានំ វិនិព្វោគំ
កត្វា ឧប្បាទនិរោធន ស្សេតុំ ន សុករន្តិ បរិត្តិយំ ឧប្បាទនិរោធន អនាមសិក្ខា
បដិសន្ធិឧប្បាទវសេនេវ ឧប្បាទវារោ, និរោធមរណាកាលេ និរោធហសេនេវ ច
និរោធហារោ កថិតោ។ ឯវមេត្ត ឧប្បាទនិរោធសុ និយមលក្ខណំ វិនិក្ខា
បដិសន្ធិឧប្បាទមេវ ច ចុតិនិរោធមេវ ច គហេត្វា តេសុ តេសុ ហានេសុ
អាគតានំ បុច្ឆាវិស្សន្ននានំ អត្ថវិនិច្ឆយោ វេទិតញោ។

បដិលោមនយេ បន សព្វេសំ ចរន្តានន្តិ មរណាចិត្តស្ស
ភន្តិក្ខណាសមន្នាគតានំ។ តេសំ ហិ តត រូបក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ, វេទនាក្ខន្ធនោ ច
ចុតិចិត្តស្ស ឧប្បន្តិក្ខណោ ឯវ ឧប្បន្នត្វា។ “យត្ថ រូបក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ, តត
វេទនាក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ” តិ បុច្ឆាយ អរូបកវំ សន្ធាយ “ឧប្បន្នតិ” តិ ឥទំ វិស្សន្ននំ
កតំ, អនន្តរបុច្ឆាយ អសញ្ញិកវំ សន្ធាយ “ឧប្បន្នតិ” តិ ឥទំ វិស្សន្ននន្តិ វេទិតញំ។
សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ អយំ បច្ចុប្បន្នកាលេ នយោ។

យថា ច បច្ចុប្បន្នកាលេ សន្និយមកាធិនិ, ឯវំ សេសេសុបិ បញ្ចសុ
កាលភេទេសុ បច្ចេកន្តិ គហេតញំ។ បុច្ឆាវិស្សន្ននេសុ បនេត្ថ កិញ្ចាបិ “យស្ស
រូបក្ខន្ធនោ ឧប្បន្នតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធនោ ឧប្បន្នតិ តិ? អាមន្តា” តិ អាធិនា, “យត្ថ
រូបក្ខន្ធនោ ឧប្បន្នតិ, តត វេទនាក្ខន្ធនោ ឧប្បន្នតិ តិ? បញ្ចវោកាលេ ឧប្បន្នតិ,
នាញត្ថា” តិ អាធិនា ច, “យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធនោ ឧប្បន្នតិ, តស្ស តត
វេទនាក្ខន្ធនោ ឧប្បន្នតិ តិ? បញ្ចវោកាលានំ តេសំ តត ឧប្បន្នតិ,
នាញត្ថា” តិ អាធិនា ច អតីតកាលេ អនុលោមនយេ, “យស្ស រូបក្ខន្ធនោ
នុប្បន្នតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ តិ? នត្ថិ” តិ អាធិនា, “យត្ថ រូបក្ខន្ធនោ
នុប្បន្នតិ, តត វេទនាក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ តិ? ឧប្បន្នតិ” តិ អាធិនា, “យស្ស យត្ថ
រូបក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ, តស្ស តត វេទនាក្ខន្ធនោ នុប្បន្នតិ តិ? អរូចានំ តេសំ តត

រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, ឆោ ច តេសំ... បេ... សុទ្ធាវាសានំ តេសំ តត្ថ តទុកយំ
ធុប្បជ្ជិត្តា" តិអាទិនា តិសុ វាវេសុ បដិលោមនយេ ច,

“យស្ស រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិតិ តិ?
អាមន្តា” តិអាទិនា, “យត្ថ រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា
ធុប្បជ្ជិតិ តិ... បេ... បញ្ចវេកាវេ ធុប្បជ្ជិត” តិអាទិនា, “យស្ស យត្ថ
រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិតិ... បេ...
បញ្ចវេកាវេ តេសំ តត្ថ ធុប្បជ្ជិត” តិអាទិនា ច អនាគតកាលេ
អនុលោមនយេ, “យស្ស រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស វេទនាក្ខន្ធនា
ធុប្បជ្ជិតិ តិ? យេ អរូបំ ធុបប្បជ្ជិត្វា បរិនិព្វាយិស្សន្តិ, តេសំ រូបក្ខន្ធនា
ធុប្បជ្ជិត, នេតរោ, បច្ឆិមភវិកានំ តទុកយំ ធុប្បជ្ជិត” តិអាទិនា, “យត្ថ
រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត” តិអាទិនា, “យស្ស យត្ថ
រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិតិ តិ? អរូបានំ តេសំ
តត្ថ រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, នេតរោ, បច្ឆិមភវិកានំ តទុកយំ
ធុប្បជ្ជិត” តិអាទិនា បដិលោមនយេ ច,

“យស្ស រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត្តា” តិអាទិនា, “យត្ថ
រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិតិ តិ... បេ... បញ្ចវេកាវេ
ធុប្បជ្ជិត” តិអាទិនា, “យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា
ធុប្បជ្ជិតិ តិ? សុទ្ធាវាសំ អសញ្ញាសត្តំ ធុបប្បជ្ជិតានំ តេសំ តត្ថ រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត,
ឆោ ច តេសំ តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, បញ្ចវេកាវេ បន ធុប្បជ្ជិត្តា” តិអាទិនា
បច្ចុប្បន្នេន អតីតកាលេ អនុលោមនយេ, “យស្ស រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស
វេទនាក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត្តា” តិអាទិនា, “យត្ថ រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធនា
ធុប្បជ្ជិតិ តិ? ធុប្បជ្ជិត្តា” តិអាទិនា, “យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធនា ធុប្បជ្ជិត, តស្ស តត្ថ

វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ? បញ្ចវេកាវ ចវន្តានំ អរូចានញ្ច តេសំ តត្ថ
រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, នោ ច តេសំ តត្ថ វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, សុទ្ធាវាសេ
បរិនិព្វន្តានំ អសញ្ញាសត្តា ចវន្តានំ តេសំ តត្ថ រូបក្ខន្ធន្ទា ច ធុប្បជ្ជិតិ
វេទនាក្ខន្ធន្ទា ច ធុប្បជ្ជិតិ" តិអាទិនា បដិលោមនយេ ច,

“យស្ស រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ? បច្ឆិមភវិកានំ បញ្ចវេកាវ ឧបបជ្ជន្តានំ តេសំ រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ” តិអាទិនា,
“យត្ថ រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ? បញ្ចវេកាវ... បេ... ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា ច, “យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ,
តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ? បច្ឆិមភវិកានំ បញ្ចវេកាវ... បេ... ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា ច បច្ចុប្បន្នេន អនាគតកាលេ អនុលោមនយេ, “យស្ស
រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ បញ្ចវេកាវ បរិនិព្វន្តានំ អរូបេ បច្ឆិមភវិកានំ... បេ... ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា, “យត្ថ
រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តត្ថ វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ? ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា,
“យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ... បេ... បញ្ចវេកាវ បរិនិព្វន្តានំ អរូបេ បច្ឆិមភវិកានំ អសញ្ញាសត្តា ចវន្តានំ តេសំ
តត្ថ... បេ... ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា បដិលោមនយេ ច,

“យស្ស រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តស្ស វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ? បច្ឆិមភវិកានំ ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា, “យត្ថ រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តត្ថ
វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ... បេ... បញ្ចវេកាវ ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា,
“យស្ស យត្ថ រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តស្ស តត្ថ វេទនាក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ? បញ្ចវេកាវ បច្ឆិមភវិកានំ អសញ្ញាសត្តានំ... បេ... ធុប្បជ្ជិតិស្ស តិ” តិអាទិនា
អតីតេន អនាគតកាលេ អនុលោមនយេ, “យស្ស រូបក្ខន្ធន្ទា ធុប្បជ្ជិតិ, តស្ស

វេទនាកូន្មោ ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ? នត្ថី”តិអាទិនា, “យត្ថ រូបកូន្មោ ឧប្បជ្ឈិត្ថ, តត្ថ
វេទនាកូន្មោ ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ? ឧប្បជ្ឈិស្សតី”តិអាទិនា, “យស្ស យត្ថ រូបកូន្មោ
ឧប្បជ្ឈិត្ថ, តស្ស តត្ថ វេទនាកូន្មោ ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ... បេ... សុទ្ធាវាសានំ អរូបេ
បច្ឆិមភវិកានំ តេសំ តត្ថ រូបកូន្មោ ច ឧប្បជ្ឈិត្ថ វេទនាកូន្មោ ច
ឧប្បជ្ឈិស្សតី”តិអាទិនា បដិលោមនយេ ច សុទ្ធា អត្តវិសេសា ឧបលព្ពន្តិ។
តថាបិ គន្ធិត្ថារកយេន អនវសេសតោ ន ទស្សយិស្សាម, ទស្សីតនយេនេវ
សព្ពត្ថ បុច្ឆាវិស្សជ្ឈនំ សក្កា បណ្ឌិតេន ព្យាតុន្តិ អយំ ឧប្បាទវារេ នយោ។

យថា ច ឧប្បាទវារេ ធនុ កាលភេទេសុ បច្ឆេកំ បុគ្គលាទិភេទតោ
អនុលោមបដិលោមនយុកយេន ធន ធន វារា, ឯកេកស្មី វារេ ទស ទស កត្វា សដ្ឋិ
សដ្ឋិ យមកានិ, សព្ពានិបិ សដ្ឋិអធិកានិ តីណិ យមកសតានិ, តតោ ទិគុណា
បុច្ឆា, ទិគុណា អត្តា ច ហោន្តិ, ឯវំ និរោធិវារេ ឧប្បាទនិរោធិវារេបិ វេទិតព្ពា។
តត្ថ ច “យស្ស រូបកូន្មោ និរុជ្ឈតិ, តស្ស វេទនាកូន្មោ និរុជ្ឈតីតិ... បេ...
បញ្ចវោកាវា ចវន្តានំ... បេ... និរុជ្ឈតី”តិអាទិនា, “យស្ស រូបកូន្មោ ន និរុជ្ឈតិ,
តស្ស វេទនាកូន្មោ ន និរុជ្ឈតីតិ... បេ... សព្ពេសំ ឧបបជ្ឈន្តានំ... បេ... ន
និរុជ្ឈតី”តិអាទិនា និរោធិវារេ, “យស្ស រូបកូន្មោ ឧប្បជ្ឈិតិ, តស្ស វេទនាកូន្មោ
និរុជ្ឈតីតិ? នោ។ យស្ស រូបកូន្មោ ឧប្បជ្ឈិតិ, តស្ស វេទនាកូន្មោ ន
និរុជ្ឈតីតិ... បេ... អរូបំ ឧបបជ្ឈន្តានំ អសញ្ញាសត្តា ចវន្តានំ តេសំ រូបកូន្មោ ច
ឧប្បជ្ឈិតិ, វេទនាកូន្មោ ច ន និរុជ្ឈតី”តិអាទិនា ឧប្បាទនិរោធិវារេ ច ហោជ្ជា
វុត្តានុសារេន សព្ពត្ថ បុច្ឆាវិស្សជ្ឈននយោ ព្យាតព្ពោតិ អយំ បវត្តិវារេ នយោ។

បរិញ្ញាវារេ បន បុគ្គលវារាទីសុ តីសុ បុគ្គលវារោ ឯកោវ លព្ពតិ, ន
ឱកាសបុគ្គលោកាសវារា សទិសវិស្សជ្ឈនត្តា។ យោ ហិ កោចិ បុគ្គលោ រូបាទី
បរិជានន្តោវ, យត្ថ កត្តចិ និរុទ្ធោបិ តាទិសោវ ហោតិ, តស្មា ធនុ

កាលត្រេសុ អនុលោមតោ បុគ្គលវសេន ទ្វេ ទ្វេ វាវ, ឯកេកស្មី វាវ ធន
ធន កត្វាវីសតិ វីសតិ យមកានីតិ វីសំ យមកសតំ, តទ្ធិគុណា បុច្ឆា,
តទ្ធិគុណា ច អត្តា វេទិតញ្ចា។ តត្ថ ច “យោ រូបក្ខន្ធនំ បរិជានាតិ, សោ វេទនាក្ខន្ធនំ
បរិជានាតិ? អាមន្តា” តិ អាទិនា ច, “យោ រូបក្ខន្ធនំ ន បរិជានាតិ, សោ
វេទនាក្ខន្ធនំ ន បរិជានាតិ? អាមន្តា” តិ អាទិនា ច អនុលោមបដិលោមតោ
អាទិតោ តីសុ កាលេសុ សព្វបុច្ឆានំ “អាមន្តា អាមន្តា” ត្រូវ វិស្សន្ននំ។ ឥតវេសុ
បន តីសុ មិស្សកកាលេសុ “យោ រូបក្ខន្ធនំ បរិជានាតិ, សោ វេទនាក្ខន្ធនំ
បរិជានិត្តាតិ? នោ។ យោ វា បន... បេ... នោ” តិ ឯវំ ឥតវកាលទ្វយេបិ
អនុលោមនយេ “នោ នោ” ត្រូវ វិស្សន្ននំ។

បដិលោមនយេ បន “យោ រូបក្ខន្ធនំ ន បរិជានាតិ, សោ វេទនាក្ខន្ធនំ
បរិជានិត្តាតិ? អរហា រូបក្ខន្ធនំ ន បរិជានាតិ, នោ ច សោ វេទនាក្ខន្ធនំ ន
បរិជានិត្ត។ អគ្គមគ្គសមដ្ឋីញ្ច អរហន្តញ្ច បេត្វា អវសេសា បុគ្គលា រូបក្ខន្ធា
ន បរិជានិត្ត, វេទនាក្ខន្ធា ន បរិជានីសុ” តិ អាទិនា, “យោ រូបក្ខន្ធនំ ន បរិជានាតិ,
សោ វេទនាក្ខន្ធនំ ន បរិជានិស្សតិ? យេ មគ្គំ បដិលភិស្សន្តិ, តេ រូបក្ខន្ធនំ
បរិជានិត្ត, នោ ច វេទនាក្ខន្ធនំ ន បរិជានិស្សន្តិ។ អរហា យេ ច បុព្វជ្ជនា មគ្គំ ន
បដិលភិស្សន្តិ, តេ រូបក្ខន្ធា ន បរិជានិត្ត, វេទនាក្ខន្ធា ន
បរិជានិស្សន្តិ” តិ អាទិនា ច, “យោ រូបក្ខន្ធនំ ន បរិជានិត្ត, សោ វេទនាក្ខន្ធនំ
បរិជានិស្សន្តិ? យេ មគ្គំ បដិលភិស្សន្តិ, តេ រូបក្ខន្ធនំ ន បរិជានីសុ, នោ ច
វេទនាក្ខន្ធនំ ន បរិជានិស្សន្តិ។ អគ្គមគ្គសមដ្ឋី យេ ច បុព្វជ្ជនា មគ្គំ ន
បដិលភិស្សន្តិ, តេ រូបក្ខន្ធា ន បរិជានីសុ, វេទនាក្ខន្ធា ន
បរិជានិស្សន្តិ” តិ អាទិនា ច បុច្ឆាវិស្សន្នននយោ វេទិតញ្ចា។

ឯត្ថ ច អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នសម្ពាសនា តយោ អន្ធា បវត្តិវារេ
ចុតិបដិសន្ធិវសេន នលព្ពន្ធិ, បវត្តេ ចិត្តក្ខណៈវសេនេវ លព្ពន្ធិ។
លោកុត្តរមគ្គក្ខណៈស្មី ហិ និព្វានាវម្ពណេន ចិត្តេន បញ្ចសុ ខន្ធសុ
បរិញ្ញាកិច្ចនិប្បត្តិយា យំ កញ្ចំ ឯកំ ខន្ធិ បរិជានន្តោ ឥតរម្យ “បរិជានាតី” តិ
អនុលោមបញ្ចេសុ បរិញ្ញាកិច្ចស្ស មគ្គកប្បត្តំ អគ្គមគ្គសមដ្ឋី សន្ធាយ
“អាមន្តា” តិ វិស្សន្ននំ វុត្តំ។ “ន បរិជានាតី” តិ បដិលោមបញ្ចេសុ បុព្វជ្ជនាទយោ
សន្ធាយ “អាមន្តា” តិ វិស្សន្ននំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ “បរិជានិត្តា” តិ ឥមស្មី បន
អតីតកាលវារេ មគ្គានន្តរេ អគ្គជលេ បិតោបិ បរិញ្ញាកិច្ចស្ស និដ្ឋិតត្តា
បរិជានិត្តយេវ នាម។ “បរិជានាតី” តិ ច អគ្គមគ្គសមដ្ឋី វុច្ចតិ, “បរិជានិស្សន្នី” តិ
បុព្វជ្ជនាទយោ, តស្មា យោ ន បរិជានាតិ, សោ បរិជានិត្តាតិ វា,
បរិជានិស្សតីតិអាទិនា វា វុត្តំ អសក្កុណោយ្យតាយ “អាមន្តា” តិ វិស្សន្ននំ
កតំ។

បដិលោមនយេ បន “អគ្គមគ្គសមដ្ឋីព្វា អរហន្តព្វា វបេត្វា” តិ ឥទំ
អគ្គមគ្គសមដ្ឋិនោ “ន បរិជានាតី” តិ វចនំ, អរហតោ ច “ន បរិជានិត្តា” តិ វុត្តំ
អសក្កុណោយ្យតាយ វុត្តំ, “យេ ច បុព្វជ្ជនា មគ្គំ ន បដិលភិស្សន្នី” តិ ឥមិនា
អតីតេ វិយ អនាគតេបិ អនន្តកាលំ អមុច្ឆនកា សត្តា នាម អត្ថីតិ ទស្សេតិ,
តេ ច អរហតា និដ្ឋិតបរិញ្ញាកិច្ចេន, “ន បរិជានិស្សន្នី” តិ វុត្តព្ពតំ វា អាបន្នេន
សមកា ជាតា, សព្ពត្ថ ច ឯកំ ខន្ធិ បរិជានន្តោ សព្ពំ បរិជានាតិ, អបរិជានន្តោបិ
ច សព្ពំ ន បរិជានាតីតិ វេទិតព្ពន្ធិ អយំ ខន្ធយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណានាទយោ។

អាយតនយមកមាតិកត្ថវណ្ណានា

អាយតនយមកមាតិកាយ បន ចាឡិវវត្តានាទិកំ សព្ពំ
ខន្ធយមកមាតិកាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ អញ្ញត្រវិសេសា, តត្រាយំ

វិសេសោ - “ឆ្ងាទសាយតនានី”តិ បទំ អាធិ កត្វា យាវ “នាយតនា ន មនោ”តិ,
តាវ បវត្តា អយំ អាយតនមាតិកា នាម។ តត្ថ ឆ្ងាទសាយតនានិ ឧទ្ទិសិត្វា
យមកវសេន បុប្ផាសុ ខន្ធបទំ វេបេត្វា ចក្ខុវាជីនិ បញ្ច អជ្ឈត្តិកាយតនានិ
បឋមំ វុត្តានិ, បច្ឆា រូចាធិបញ្ចពាហិរាយតនានិ, បរិយោសានេ
មនាយតនធម្មាយតនានីតិ វេ ចាឡិវវត្តានេ បញ្ចោ វិស្សជ្ឈនេ បន “ចក្ខុ
ចក្ខាយតនន្តិ? ធិព្ពចក្ខុ បញ្ញាចក្ខុ ចក្ខុមេវ, ន ចក្ខាយតនំ, ចក្ខាយតនំ ចក្ខុ
ចេវ ចក្ខាយតនញ្ច។ សោតំ សោតាយតនន្តិ? ធិព្ពសោតំ តណ្ហាសោតំ
សោតមេវ, ន សោតាយតនំ។ ឃានំ ឃានាយតនន្តិ? អាមន្តា...បេ... កាយោ
កាយាយតនន្តិ? នាមកាយោ ចិត្តកាយោតិអាធិ កាយោ, ន កាយាយតនំ។
រូបំ រូចាយតនន្តិ? ភូតាធិ, បិយរូចាធិ ច រូបំ, ន រូចាយតនំ។ សឡោ
សឡាយតនន្តិ? អាមន្តា។ គន្ធា គន្ធាយតនន្តិ? សីលគន្ធាធម្មោ គន្ធាវ, ន
គន្ធាយតនំ។ រសោ រសាយតនន្តិ? អត្ថរសាធម្មោ រសោវ, ន រសាយតនំ។ ធម្មោ
ធម្មាយតនន្តិ? បរិយត្តិធម្មាធម្មោ ធម្មោវ, ន ធម្មាយតនំ។ ធម្មាយតនំ ធម្មាតិ?
អាមន្តា”តិ អយំ បណ្ណាត្តិវារេ វិសេសោ។

បវត្តិវារេ បន “យស្ស ចក្ខាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស សោតាយតនំ
ឧប្បជ្ឈតីតិ? សចក្ខុកានំ អសោតកានំ ឧបបជ្ឈន្តានំ តេសំ ចក្ខាយតនំ
ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តេសំ សោតាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ។ សចក្ខុកានំ សសោតកានំ
ឧបបជ្ឈន្តានំ តេសំ ចក្ខាយតនញ្ច ឧប្បជ្ឈតិ, សោតាយតនញ្ច ឧប្បជ្ឈតិ...បេ...
យស្ស រូចាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស មនាយតនំ ឧប្បជ្ឈតីតិ? អចិត្តកានំ
រូចាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តេសំ មនាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ។ បញ្ចវេកាវេ
ឧប្បាធក្ខណោ តទុកយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស វា បន មនាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស
រូចាយតនំ ឧប្បជ្ឈតីតិ? អរូបភវវដ្ឋិតេ សញ្ញាភវេ ឧបបជ្ឈន្តានំ...បេ... ឧប្បជ្ឈតិ។
យស្ស រូចាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ធម្មាយតនំ ឧប្បជ្ឈតីតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា

បន...បេ... ឧប្បជ្ជតិ? អរូបកវដ្ឋតេ សព្វត្ថ ឧប្បជ្ជតិ។ យស្ស មនាយតនំ
ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ធម្មាយតនំ ឧប្បជ្ជតិ? អាមន្តា, យស្ស វា បន...បេ...
ឧប្បជ្ជតិ? អសញ្ញកវដ្ឋតេ សព្វត្ថ ឧប្បជ្ជតិ"តិ ឯវំ សទ្ធាយតនវដ្ឋតា
សេសាយតនមាតិកាយមកយោជនា យថានុរូបំ វេទិតញ្ញា។ សទ្ធាយតនំ ហិ
បដិសន្ធិក្ខណោ នលព្ពតិ, អយំ ឧប្បាទវាវេ វិសេសោ, ឥមិនា នយេន
និរោធហាវាទីសុ, បរិញ្ញាវាវេ ច យោជនាវិសេសោ វេទិតញ្ញោ, សព្វត្ថ ច ខន្ធតោ
អាយតនានំ ពហុតា ច យមកវាវពហុតា ច វេទិតញ្ញា។ សេសំ តាទិសមេវាតិ
អយំ អាយតនយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណាននយោ។

ធាតុយមកមាតិកត្ថវណ្ណាន

ធាតុយមកមាតិកាយ បន ចាឡិវវត្ថានំ សព្វំ
អាយតនយមកមាតិកាយ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពន្ធិ អយំ
ធាតុយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណាននយោ។

សច្ចយមកមាតិកត្ថវណ្ណាន

សច្ចយមកមាតិកាយ បន ខន្ធយមកេ វុត្ថនយេន វាវភេទា,
កាលាទីភេទា ច វេទិតញ្ញោ, ចាឡិវវត្ថានេ បនេត្ថ ចតុន្នំ សច្ចានំ វសេន
បទសោធនវារោ បទសោធនមូលចក្កវារោ សុទ្ធសច្ចវារោ
សុទ្ធសច្ចមូលចក្កវារោតិ ឥមេសុ ចតុសុ វាវេសុ យមកគណនា វេទិតញ្ញា។
បុច្ឆាវិស្សជ្ឈនេសុ បន “ទុក្ខំ ទុក្ខសច្ចន្តិ? អាមន្តា។ ទុក្ខសច្ចំ ទុក្ខន្តិ?
កាយិកចេតសិកំ ទុក្ខំ ឋបេត្វា អវសេសំ ទុក្ខសច្ចំ, ន ទុក្ខំ។
កាយិកចេតសិកំ ទុក្ខំ បន ទុក្ខញ្ចេវ ទុក្ខសច្ចញ្ចេវ។ សមុទយោ
សមុទយសច្ចន្តិ? តណ្ហំ ឋបេត្វា អវសេសា សច្ចវិភង្គេ និទ្ទិដ្ឋា កុសលាទិធម្មា

សមុទ្រយោ, ន សមុទ្រយសច្ច៍។ តណ្ហា បន សមុទ្រយោ ចេរ សមុទ្រយសច្ច៍។
សមុទ្រយសច្ច៍ សមុទ្រយោតិ? អាមន្តា។ និរោធា និរោធសច្ច៍ន្តិ?
តន្ត្រីនិរោធានយោ, ខណ៌កនិរោធា ច និរោធារ, ន និរោធសច្ច៍។ និព្វានំ បន
និរោធា ចេរ និរោធសច្ច៍។ និរោធសច្ច៍ និរោធាតិ? អាមន្តា។ មគ្គោ
មគ្គសច្ច៍ន្តិ? មិច្ឆាមគ្គន្ត្រីនយោ មគ្គោ, ន មគ្គសច្ច៍។ អរិយមគ្គោ បន មគ្គោ ចេរ
មគ្គសច្ច៍។ មគ្គសច្ច៍ មគ្គោតិ? អាមន្តា”តិអាធិនា បណ្ណាត្តិវារេ នយោ
វេទិតញោ។

បរត្តិវារេ បន “យស្ស ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស សមុទ្រយសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតីតិ?
សព្វេសំ ឧបបជ្ឈន្តានំ បរត្ត តណ្ហារិប្បយុត្តចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ
ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តេសំ សមុទ្រយសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ។ តណ្ហាយ
ឧប្បាទក្ខណោ តទុក្ខយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស មគ្គសច្ច៍
ឧប្បជ្ឈតីតិ... បេ... បញ្ចវេការេ មគ្គស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តទុក្ខយំ ឧប្បជ្ឈតិ។
យស្ស វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតីតិ? អរូបេ មគ្គស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ មគ្គសច្ច៍
ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តេសំ ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ។ បញ្ចវេការេ តទុក្ខយំ ឧប្បជ្ឈតិ។
យស្ស សមុទ្រយសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស មគ្គសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតីតិ? នោ, យស្ស វា
បន... បេ... នោ”តិអាធិនា បុគ្គលវារេ, “យត្ថ ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, តត្ថ
សមុទ្រយសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតីតិ? អសញ្ញាសត្តេ តត្ថ ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច តត្ថ
តន្ត្រី, អញ្ញត្ថ តទុក្ខយម្បិ។ យត្ថ ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, តត្ថ មគ្គសច្ច៍
ឧប្បជ្ឈតីតិ? អចាយេ, អសញ្ញាសត្តេ ច ទុក្ខមេវ, នោ ច តត្ថ តន្ត្រី, អញ្ញត្ថ
តទុក្ខយម្បិ”តិអាធិនា ឱកាសវារេ, បុគ្គលោកាសវារេបីតិ ឯវំ អនុលោមនយេ,

“យស្ស ទុក្ខសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស សមុទ្រយសច្ច៍ ឧប្បជ្ឈតីតិ? អាមន្តា។
យស្ស វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតីតិ? សព្វេសំ ឧបបជ្ឈន្តានំ បរត្ត

តណ្ហារឺប្បយុត្តចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ សមុទយសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ, នោ ច តេសំ
ទុក្ខសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ។ សព្វេសំ ចរុន្តានំ បរុត្តេ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ អរូបេ មគ្គស្ស
ច ជលស្ស ច ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ សមុទយសច្ចញ្ញា នុប្បជ្ជតិ, ទុក្ខសច្ចញ្ញា
នុប្បជ្ជតិ” តិអាធិនា, “យត្ថ ទុក្ខសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ, តត្ថ សមុទយសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ
នត្ថិ។ យត្ថ វា បន សមុទយសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ, តត្ថ ទុក្ខសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ
ឧប្បជ្ជតិ” តិអាធិនា ច, “យស្ស យត្ថ ទុក្ខសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ, តស្ស តត្ថ
សមុទយសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន យត្ថ សមុទយសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ,
តស្ស តត្ថ ទុក្ខសច្ចំ នុប្បជ្ជតិ? សព្វេសំ ឧបបជ្ជន្តានំ បរុត្តេ
តណ្ហារឺប្បយុត្តចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ តត្ថ សមុទយសច្ចំ ឯវ នុប្បជ្ជតិ,
នេតវំ, សព្វេសំ បន ចរុន្តានំ បរុត្តេ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ អរូបេ មគ្គស្ស ច
ជលស្ស ច ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ តត្ថ តទុក្ខយម្មិ នុប្បជ្ជតិ” តិអាធិនា ច សព្វត្ថ
បដិលោមនយេ ច,

“យស្ស ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថ, តស្ស សមុទយសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថាតិ? អាមន្តា។
យស្ស ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថ, តស្ស មគ្គសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថាតិ? អភិសមេតាវីនំ
ឧប្បជ្ជិត្ថ, ន ឥតវេស” តិអាធិនា, “យស្ស យត្ថ ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថ, តស្ស តត្ថ
សមុទយសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថាតិ? សុទ្ធាវាសានំ ទុតិយេ ចិត្តេ វត្តមាទេ អសញ្ញាសត្តានំ
តត្ថ ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថ, នេតវំ, ឥតវេសំ តទុក្ខយំ ឧប្បជ្ជិត្ថា” តិអាធិនា, “យស្ស
ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស សមុទយសច្ចំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ? អគ្គមគ្គសមដ្ឋិនំ
អរហន្តានំ យស្ស ចិត្តស្ស អនន្តរា អគ្គមគ្គំ បដិលភិស្សន្តិ, តេសំ ទុក្ខសច្ចំ
ឧប្បជ្ជិស្សតិ, នេតវំ, ឥតវេសំ តទុក្ខយំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ” តិអាធិនា ច, “យស្ស
ទុក្ខសច្ចំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស សមុទយសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថាតិ? អាមន្តា, យស្ស វា
បន... បេ... ឧប្បជ្ជតិ? សព្វេសំ ចរុន្តានំ បរុត្តេ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ អរូបេ
មគ្គជលុប្បត្តិក្ខណោ តេសំ សមុទយសច្ចំ ឧប្បជ្ជិត្ថ, នោ ច តេសំ ទុក្ខសច្ចំ

ឧបបន្ទ្រាណំ បរត្ថេ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ សមុទយសច្ចញ្ចា
ឧប្បន្និត្ថ, ទុក្ខសច្ចញ្ចា ឧប្បន្និត្ថ" តិអាទិនា ច សេសកាលភេទេសុ ច
អនុលោមបដិលោមាទីសុ ច វុត្តានុសារេន ឧប្បាទវារេ សព្ពត្ថ វិស្សន្នននយោ
យថានុរូបំ ញាតញ្ចោ។ "យស្ស ទុក្ខសច្ចំ និរុជ្ឈតិ, តស្ស សមុទយសច្ចំ
និរុជ្ឈតិ... បេ... តណ្ហាយ ភន្តក្ខណោ តេសំ តទុកយំ និរុជ្ឈតិ" តិអាទិនា
និរោធិវារេ, ឧប្បាទនិរោធិវារេ បីតិ ឯវំ បរត្ថិវារេ សព្ពត្ថ យថានុរូបតោ យោជនា
វេទិតញ្ចា។

តថា "យោ ទុក្ខសច្ចំ បរិជាតាតិ, សោ សមុទយសច្ចំ បដហតីតិ?
អាមន្តា" តិអាទិនា បរិញ្ញាវារេ បីតិ ឯវំ មេត្ត ចាឡិនយោ ញាតញ្ចោ។

អត្ថវិនិច្ឆយេ បនេត្ត ឥទំ លក្ខណំ - បរត្ថិ វារេ តាវេត្ត និរោធសច្ចំ ន
លព្ពតេវ, សេសេសុ បន តីសុ សច្ចេសុ សមុទយមគ្គសច្ចានិ ឯកន្នេន បរត្ថិយំ
ឯវំ លព្ពន្តិ។ ទុក្ខសច្ចំ ចុតិបដិសន្ធិសុបិ បរត្ថេ បីតិ ឯវំ មេត្ត យំ យំ សព្ពត្ថ លព្ពតិ,
តស្ស តស្ស វសេន អត្ថវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។ តត្រិទំ នយមុខំ - សព្ពេសំ
ឧបបន្ទ្រាណន្តិ អន្តមសោ សុទ្ធាវាសានម្បិ។ តេបិ ហិ ទុក្ខសច្ចេនេវ ឧប្បន្និត្ថិ។
តណ្ហាវិប្បយុត្តចិត្តស្សាតិ ឥទំ ទុក្ខសច្ចសមុទយសច្ចេសុ ឯកកោដ្ឋាសស្ស
ឧប្បត្តិនស្សនត្ថំ វុត្ថំ, តស្មា បញ្ចវោការវសេនេវ គហេតព្ពំ។ ចតុវោការេ បន
តណ្ហាវិប្បយុត្តជលសមាបត្តិយា ឧប្បាទក្ខណោ ឯកម្បិ សច្ចំ នុប្បន្និតិ។
តទុកយន្តិ ទុក្ខសមុទយសច្ចទ្វយំ។ តស្មី ហិ ខណោ តណ្ហំ វេបេត្វា សេសំ
ទុក្ខសច្ចំ នាម ហោតីតិ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ មគ្គស្ស ឧប្បាទក្ខណោ បន រូបមេវ
ទុក្ខសច្ចំ នាម, សេសា មគ្គសហជាតា ធម្មា សច្ចវិនិមុត្តាវ។ តេនេវ ការណេន
"អរូបេ មគ្គស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ មគ្គសច្ចំ ឧប្បន្និតិ, នោ ច តេសំ ទុក្ខសច្ចំ
ឧប្បន្និតិ" តិ វុត្ថំ។ សព្ពេសំ ឧបបន្ទ្រាណំ បរត្ថេ តណ្ហាវិប្បយុត្តចិត្តស្ស

ឧប្បាទក្ខណៈ។ តេសំ តត្ថាតិ តេសំ តស្មី ឧបបត្តិក្ខណៈ
តណ្ហាវិប្បយុត្តចិត្តប្បត្តិក្ខណៈ ចាតិ ឯវមេត្ត ខណៈវសេន ឱកាសោ
វេទិតញ្ចោ។ អញ្ញោសុបិ ឯវរូបេសុ ឯសេវ នយោ។ អនភិសមេតាវិនិច្ឆ័
អនភិសមិតសច្ចានិច្ចំ ឥមីនា នយមុខេន សព្ពត្ថ អត្ថវិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

បរិញ្ញាវារេ បនព្យាតតិវណាបហានវសេន តិស្សោបិ បរិញ្ញាយោ លព្ពន្ធិ។
យស្មា បន លោកុត្តរធម្មេសុ បរិញ្ញាធាម នត្ថិ, តស្មា ឥធនេ ឯវ សច្ចានិ
គហិតានិ។ តត្ថ “ធុក្ខុសច្ចំ បរិជានាតិ” តិ ព្យាតតិវណាបរិញ្ញាវសេន វុត្ថំ,
“សមុទយសច្ចំ បដហាតិ” តិ ព្យាតបហានបរិញ្ញាវសេន, ឥតិ ឥមាសំ បរិញ្ញានំ
វសេន សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ អយំ សច្ចយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណាននយោ។

សង្ខារយមកមាតិកត្ថវណ្ណា

សង្ខារយមកមាតិកាយ បន ហេដ្ឋា វុត្ថនយេនេវ មហាវារន្តរាធិភេទា
វេទិតញ្ចោ។ អយំ បនេត្តវិសេសោ - មាតិកាយ តាវ យថា ហេដ្ឋា ខន្ធនយោ
ធម្មេ ឧទ្ទិសិត្វា “រូបំ រូបក្ខន្ធា” តិ អាធិនា បនសោធនវារោ អារន្ធា, តថា
អនារភិត្វា “អស្សរសបស្សរសា កាយសង្ខារោ” តិ អាធិនា បឋមំ តយោបិ
សង្ខារាវិភជិត្វា ធស្សិតា។ តត្ថ កាយស្ស សង្ខារោ កាយសង្ខារោ,
អស្សរសបស្សរសា។ “កាយិកា ឯតេ ធម្មា កាយបដិពន្ធា” តិ (ម. និ. ១.៤៦៣;
សំ. និ. ៤.៣៤៨) វចនតោ ការណាភូតស្ស ករណកាយស្ស ជលភូតោ ឯស
សង្ខារោតិ កាយសង្ខារោ។ អបរោ នយោ - សង្ខារីយតីតិ សង្ខារោ។ កេន
សង្ខារីយតិ? កាយេន។ អយំ ហិ វាតោវិយ ភស្តាយ ករណកាយេន សង្ខារីយតិ,
ឯវម្បិ កាយស្ស សង្ខារោតិ កាយសង្ខារោ, កាយេន កតោ
អស្សរសបស្សរសាវតោតិ អត្ថោ។ ចេតសាវិតក្កេត្វាវិចារេត្វា បច្ឆា វាចំ
ភិន្នតិ, តស្មា “វិតក្កវិចារាវចីសង្ខារោ” តិ (ម. និ. ១.៤៦៣) វចនតោ បន

សង្ខារោតីតិ សង្ខារោ, កី សង្ខារោតិ? វចី។ វចិយា សង្ខារោតិ វចីសង្ខារោ,
វចីភេទសមុជ្ជាបកស្សវិតក្កវិចារទ្ធិយស្សេតំ នាមំ។ “សញ្ញា ច វេទនា ច
ចេតសិកា ឯតេ ធម្មា ចិត្តបដិពទ្ធ”តិ (ម. និ. ១.៤៦៣; សំ. និ. ៤.៣៤៨)
វចនតោយេវ បន តតិយបទេ សង្ខារិយតីតិ សង្ខារោ, កេន សង្ខារិយតិ? ចិត្តេន,
ឥតិ ចិត្តស្ស សង្ខារោតិ ចិត្តសង្ខារោ, សព្ពេសម្មិ ចិត្តសមុជ្ជានំ ចេតសិកានំ
ធម្មានំ ឯតំ អធិវចនំ។ វិតក្កវិចារានំ បន វចីសង្ខារភាវេនវិសុំ គហិតត្ថា
“ឋេបេត្វាវិតក្កវិចារេ”តិ វុត្ថំ។

ឥទានិ “កាយោ កាយសង្ខារោ”តិ បទសោធនវារោ អារទ្ធោ, តស្ស
អនុលោមនយេ តីណិ, បដិលោមនយេ តីណីតិ ន យមកានិ។
បទសោធនមូលចក្កវារេ ឯកេកសង្ខារមូលកានិ ទ្វេ ទ្វេ កត្វា អនុលោមនយេ
ន, បដិលោមនយេ នាតិ ទ្វាទស យមកានិ។ សុទ្ធសង្ខារវារេ បន យថា
សុទ្ធខន្ធវារាទីសុ “រូបំ ខន្ធា, ខន្ធា រូប”ន្តិអាទិនា នយេន យមកានិវុត្តានិ, ឯវំ
“កាយោ សង្ខារោ, សង្ខារោ កាយោ”តិ អវេត្វា “កាយសង្ខារោ
វចីសង្ខារោ”តិអាទិនា នយេន កាយសង្ខារមូលកានិ ទ្វេ, វចីសង្ខារមូលកំ
ឯកន្តិ អនុលោមេ តីណិ, បដិលោមេ តីណីតិ ន យមកានិ វុត្តានិ។ កី
ការណា? សុទ្ធិកឯកេកបទវសេន អត្ថភេទភាវតោ, កាយសង្ខារោតិ បន
ទ្វិហិបិ បទេហិ ឯកោវ អត្ថោលព្ពតីតិ អយំ វិសេសោវ, តស្មា
ឯកេកបទវសេន ន វុត្ថំ, “កាយោ កាយសង្ខារោ”តិអាទិ បន វុត្ថព្ពំ សិយា,
សោមិ នយោ បទសោធនវារេ វិនាមិ អត្ថេន វចនំ យុជ្ជតីតិ តត្ថេវ វុត្តោ, ឥធន
បន កាយសង្ខារាទីនំ វចីសង្ខារាទីហិ អញ្ញត្ថា “កាយសង្ខារោ
វចីសង្ខារោ”តិអាទិនាមិ យមកានិ វុត្តានិ។ សុទ្ធសង្ខារមូលចក្កវារោ បនេត្ត ន
គហិតោតិ អយំ តាវេត្ត ចាឡិវុត្តានេ វិសេសោ។

បញ្ជីវិស្សន្ឌនេសុ បន “កាយោ កាយសង្ខារោតិ? នោ, កាយសង្ខារោ
កាយោតិ? នោ” តិ វា ឯវំ សព្ពត្ថ បដិសេធា។ វិស្សន្ឌនាមំ កាយាធិនំ ឯវ
កាយសង្ខារាធិនាមត្តា។ ន ហិ កាយាធយោវិយ កាយសង្ខារាធិនំ នាមំ
ហោតិ, បដិលោមេ បន ន កាយោ ន កាយសង្ខារោតិ យោ កាយោ ន ហោតិ,
សោ កាយសង្ខារោបិ ន ហោតីតិ បុច្ឆាយ អត្តោ, តស្ស កាយសង្ខារោ ន
កាយោ កាយសង្ខារោតិ កាយសង្ខារោ កាយោ ន ហោតិ, កាយសង្ខារោយេវ
បនេសោ ហោតិ, កាយញ្ច កាយសង្ខារញ្ច ឋបេត្វា អវសេសំ
សង្ខតាសង្ខតាធិកេនំ សព្ពំ ន ច កាយោ, ន ច កាយសង្ខារោតិ វិស្សន្ឌនំ។
សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ, ឥតវេសុ ច អនុលោមបដិលោមេសុ “កាយោ
កាយសង្ខារោតិ? នោ, សង្ខារាវចីសង្ខារោតិ? វចីសង្ខារោ សង្ខារោ ចេវ
វចីសង្ខារោ ច, អវសេសា សង្ខារោ, ន វចីសង្ខារោ, ន សង្ខារោ ន វចីសង្ខារោតិ?
អាមន្តា” តិអាធិនា សព្ពត្ថ បុច្ឆាវិស្សន្ឌននយោ វេទិតញ្ចោ។

បវត្តិវារេ បន “យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស វចីសង្ខារោ
ឧប្បជ្ឈតិ? វិនាវិតក្កវិចារេហិ អស្សាសបស្សាសាមំ ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ
កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, នេតរោ, សវិតក្កសវិចារចិត្តសមដ្ឋីនំ បន
កាមាវចរសត្តានំ តទុកយម្បិ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតិ? វ
រូចារូបភវិកានំ វិតក្កវិចារុប្បាទក្ខណោ វចីសង្ខារោវ ឧប្បជ្ឈតិ, នេតរោ... បេ...
យថាវុត្តកាមាវចរានំ បន តទុកយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ,
តស្ស ចិត្តសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? អាមន្តា... បេ... យស្ស វា បន... បេ...
ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... អស្សាសបស្សាសាមំ ឧប្បាទក្ខណោ តទុកយំ ឧប្បជ្ឈតិ។
យស្ស វចីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? អាមន្តា... បេ... យត្ថ
កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តត្ថ វចីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? កាមាវចរសត្តានំ
ទុតិយជ្ឈានេ តតិយជ្ឈានេ តត្ថ កាយសង្ខារោវ ឧប្បជ្ឈតិ, នេតរោ,

បឋមជ្ឈដ្ឋានាធិសុ បន តទុកយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ យត្ថ វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតិ? កាមាវចរេ ឧប្បជ្ឈតិ, ន រូចារូបកវេសុ។ យត្ថ កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តត្ថ ចិត្តសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតិ? កាមាវចរសត្តានំ ចតុត្ថជ្ឈានេ រូចារូបកវេ ច តត្ថ ចិត្តសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, នេតរោ, ឥតរជ្ឈដ្ឋានាធិសុ បន តទុកយំ ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា,

“យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស វេសីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? វិនា អស្សាសបស្សសេហិ វិតក្កវិចារានំ ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, នេតរោ, សព្វេសំ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ វិនា អស្សាសបស្សសេហិ អវិតក្កអវិចារចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ និរោធសមាបន្នានំ អសញ្ញាសត្តានញ្ច តទុកយម្បិ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... សព្វចិត្តានំ ភន្តក្ខណោ និរោធសមាបន្នានំ អសញ្ញាសត្តានញ្ច ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា ច, “យត្ថ កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តត្ថ វេសីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... ចតុត្ថជ្ឈានក្ខណោ រូបកវាធិសុ ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា ច, “យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស វេសីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? អាមន្តា” តិអាទិនា, “យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ? នត្ថិ” តិអាទិនា, “យស្ស យត្ថ កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស តត្ថ វេសីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ... បេ... ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបន្នានំ សុទ្ធាវាសានំ ទុតិយេ ចិត្តេ វត្តមានេ អសញ្ញាសត្តានំ តេសំ តត្ថ កាយសង្ខារោ ច ឧប្បជ្ឈតិ វេសីសង្ខារោ ចា” តិអាទិនា ច,

“យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស វេសីសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈិស្សតិ? យស្ស ចិត្តស្ស អនន្តរា កាមាវចរានំ បច្ឆិមចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, រូចារូបកវេ បច្ឆិមភវីកានំ វេសីសង្ខារោ

ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, ន កាយសង្ខារោ, អញ្ញោសំ បន តទុកយំ ឧប្បជ្ឈិស្សតី” តិអាទិនា
ច, “យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តស្ស វេសិសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ... បេ...
បច្ឆិមចិត្តសមធិនំ យស្ស ចិត្តស្ស អនន្តរា អវិតក្កអវិចារំ បច្ឆិមចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ, តេសំ តទុកយំ ឧប្បជ្ឈិស្សតី” តិអាទិនា សព្វកាលភេទេសុ
យថានុរូបតោ ឧប្បាទវារេ យោជនានយោ វេទិតញ្ចោ។ “យស្ស កាយសង្ខារោ
និរុជ្ឈតិ, តស្ស វេសិសង្ខារោ និរុជ្ឈតីតិ... បេ... បឋមជ្ឈានំ សមាបន្នានំ
កាមាវចរានំ អស្សាសបស្សាសានំ ភន្តក្ខណោ តទុកយំ និរុជ្ឈតិ។ យស្ស
កាយសង្ខារោ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តសង្ខារោ និរុជ្ឈតីតិ? អាមន្តា” តិអាទិនា
និរោធិវារេ, “យស្ស កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស វេសិសង្ខារោ និរុជ្ឈតីតិ?
នោ” តិអាទិនា ឧប្បាទនិរោធិវារេ ច,

“យោ កាយសង្ខារំ បរិជានាតិ, សោ វេសិសង្ខារំ បរិជានាតីតិ?
អាមន្តា” តិអាទិនា បរិញ្ញាវារេ ច ហោជ្ជា វុត្តានុសារេន សព្វត្ថ ចាឡិនយោ
វេទិតញ្ចោ។

បវត្តិវារេ បនេត្ថ បច្ចុប្បន្នកាលេ បុគ្គលវារស្ស អនុលោមនយេ
កាយសង្ខារមូលកានិ ទ្វេ, វេសិសង្ខារមូលកំ ឯកន្តិ តីណោវ យមកានិ លព្ពន្ធា។
តស្ស បដិលោមនយេបិ ឱកាសវារាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវមេត្ថ សព្វវារេសុ
តិណ្ណំ តិណ្ណំ យមកានំ វសេន យមកកណ្ណានា វេទិតញ្ចោ។ អត្ថវិនិច្ឆយេ បនេត្ថ
ឥន្ទំ លក្ខណំ - ឥមស្មី ហិ សង្ខារយមកេ “អស្សាសបស្សាសានំ ឧប្បាទក្ខណោ,
វិតក្កវិចារានំ ឧប្បាទក្ខណោ” តិអាទិវចនតោ (យម. ២.សង្ខារយមក. ១៩)
បច្ចុប្បន្នាទិកាលភេទោ បវត្តិវសេនាបិ គហោតញ្ចោ, ន ចុតិបដិសន្ធិវសេនេវ។
“ទុតិយជ្ឈានេ តតិយជ្ឈានេ តត្ថ កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ឈតី” តិអាទិវចនតោ
(យម. ២.សង្ខារយមក. ២១) ច ឈានម្មិ ឱកាសវសេន គហិតន្តិ វេទិតញ្ចោ។

ឯវមេត្ត យំ យំ លព្ពតិ, តស្ស តស្ស វសេន អត្ថវិនិច្ឆយោ វេទិតញោ។ តត្រិទំ
នយមុខំ - “វិនាវិតក្កវិចារេហី” តិ ទុតិយតតិយជ្ឈានវសេន វុត្ថំ, ន
ចតុត្ថជ្ឈានវសេន តត្ថ អស្សាសបស្សាសានំ អភាវតោ។ “ចិត្តស្ស
ភន្តក្ខណោ” តិ ឥទំ កាយសម្ព័រស្ស ឯកន្តចិត្តសមុជ្ជានត្តា វុត្ថំ, ឧប្បជ្ជមានមេវ
ហិ ចិត្តំ រូបំ, អរូបំ វា សមុជ្ជាបេតិ, ន ភិជ្ជមានំ, វេតំ វា។ “បច្ឆិមចិត្តសមុជ្ជន” ត្ថិ
សព្វបច្ឆិមេន អប្បដិសន្ធិកចិត្តេន សមុជ្ជនំ ធិណាសវានំ។ “អវិតក្កអវិចារំ
បច្ឆិមចិត្ត” ត្ថិ ឯត្ថ រូចាវចរានំ ទុតិយជ្ឈានិកាទិបុតិចិត្តវសេន, អរូចាវចរានញ្ច
ចតុត្ថជ្ឈានិកបុតិចិត្តវសេន អត្តោ គហេតញោ។

“យស្ស កាយសម្ព័រោ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តសម្ព័រោ និរុជ្ឈតិ” តិ ឯត្ថ
និយមតោ កាយសម្ព័រស្ស ចិត្តសម្ព័រោន សទ្ធិ ឯកក្ខណោ និរុជ្ឈនតោ
“អាមន្តា” តិ បដិវចនំ ទិន្នំ ន ឯកចិត្តក្ខណាកត្តា។ ចិត្តសម្ព័រោ ហិ
កាយសម្ព័រោន វិនាបិ ឧប្បជ្ឈតិ ច និរុជ្ឈតិ ច។ កាយសម្ព័រោ បន
ចិត្តសមុជ្ជានត្តា យេន ចិត្តេន សទ្ធិ ឧប្បជ្ឈតិ, តតោ បដ្ឋាយ សត្តរសមេន សទ្ធិ
និរុជ្ឈតិ, ឯសា ចិត្តសមុជ្ជានរូបស្ស ធម្មតា។ យំ បន វិភង្គប្បករណស្ស
សីហឡដ្ឋកថាយ “ចិត្តសមុជ្ជានរូបំ សត្តរសមចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ
និរុជ្ឈតិ” តិ វុត្ថំ, តំ ឥមាយ ចាឡិយាវិរុជ្ឈតិ។ “យស្ស កាយសម្ព័រោ ឧប្បជ្ឈតិ,
តស្ស វេសសម្ព័រោ និរុជ្ឈតិ” តិ ឯត្ថ យស្មា កាយសម្ព័រោ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ
ឧប្បជ្ឈតិ, ន ច តស្មី ខណោវិតក្កវិចារោ និរុជ្ឈតិ, តស្មា “នោ” តិ បដិសេដោ
កតោ។ ឥមីនា នយមុខេន សព្ពត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតញោ។ អយំ
សម្ព័រយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណានាយ។

អនុសយយមកមាតិកត្ថវណ្ណានា

អនុសយយមកមាតិកាយ បន ចាឡិវវត្តានំ តាវ វេទិតត្ថំ។
អនុសយយមកេបិ ខន្ធយមកមាតិកាធិសុរិយ ទេសនំ អកត្វា អញ្ជេន
នយេន ចាឡិទេសនា កតា។ កថំ? បឋមំ តាវ បរិច្ឆេទវារោ បរិច្ឆិទ្ធុទ្ទេសវារោតិ
ទ្វេ វារា ឧទ្ទេសវសេន ទេសិតា, តតោ ឧប្បត្តិដ្ឋានវារោតិ ឯកោ ឧទ្ធកវារោ។
តតោ អនុសយវារោ សានុសយវារោ បដហនវារោ បរិញ្ញាវារោ បហ័នវារោ
ឧប្បជ្ឈនវារោ ធាតុវារោតិ អនុសយេ យោជេត្វា យមកវសេន បបញ្ចតោ និទ្ទិដ្ឋា
សត្ត មហាវារាតិ អដ្ឋកនិទ្ទេសវសេន ទេសិតា, វេទិតត្ថំ វារេហិ
អនុសយយមកទេសនា កតា។ តេសុ យេ ឥមេ ហិ បរិច្ឆេទវារោតិ អាទិនា ទ្វេ
វារា ឧទ្ទេសវសេន វុត្តា, តេ ឥធ អនុសយយមកមាតិកាតិ គហេតត្តា។

តត្ថ ហិ សត្ត អនុសយាតិ អយំ គណនាយ បរិច្ឆិទ្ធុត្វា អនុសយានំ
ទេសិតត្តា បរិច្ឆេទវារោ នាម។ កាមរាគានុសយោ... បេ... អវិជ្ជានុសយោតិ
អយំ បរិច្ឆេទវសេន បរិច្ឆិទ្ធុនំ នាមមត្តំ ឧទ្ទិសិត្វា “ឥមេ នាម តេ” តិ ទេសិតត្តា
បរិច្ឆិទ្ធុទ្ទេសវារោ នាម។ តត្ថ អនុត្តានត្តតោ តាវ អនុសយាតិ កេនជ្ឈន
អនុសយា? អនុសយនជ្ឈន។ កោ ឯស អនុសយនជ្ឈា នាមាតិ? អប្បហ័នជ្ឈា។
កាមរាគានុសយាធយោ ហិ អប្បហ័នជ្ឈន តស្ស តស្ស សត្តានេ អនុសេន្តិ
នាម, តស្មា “អនុសយា” តិ វុច្ឆន្តិ, អនុសេន្តិ ច តំ តំ អនុរូបំ ការណំ លភិត្វា
ឧប្បជ្ឈន្តិ អត្តោ។ អថាបិ សិយា - អនុសយនជ្ឈា នាម អប្បហ័នាការោ,
អប្បហ័នាការោ ច ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្មា អនុសយា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តត្ថិទំ បដិវចនំ
- អប្បហ័នាការោ អនុសយោ, អនុសយោតិ បន អប្បហ័នជ្ឈន
ថាមគតកិលេសោ វុច្ឆតិ, សោ ចិត្តសម្មយុត្តោ សារម្មណោ សប្បច្ចយជ្ឈន
សហេតុកោ ឯកត្តាកុសលោវ ហោតិ កថាវត្ថុស្មី (កថា. ៥៥៤ អាធយោ)
អនុសយានំ ចិត្តវិប្បយុត្តការស្ស បដិសេធិតត្តា, សោ ច អតីតោបិ ហោតិ,
អនាគតោបិ បច្ចុប្បន្នោបិ, តស្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ តិ វត្ថុ យុត្តំ។ តថា ហិ ធម្មសង្គហោ

មោហស្ស័ បទភាគនៃ ៣១៧ “អវិជ្ជានុសយោ អវិជ្ជាបរិយុដ្ឋានំ... បេ... អយំ
តស្មី សមយេ មោហោ ហោតី” តិ (ធម្ម. ស. ៣៩០)។ ឥមស្មិញ្ច យមកេ ឧប្បជ្ឈនវារេ
“យស្ស កាមរាគានុសយោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស បដិយានុសយោ ឧប្បជ្ឈតី” តិ អាទិ
វុត្តំ, តស្មា “អនុសេន្តីតិ តំ តំ អនុបំ ការណំ លភិត្វា ឧប្បជ្ឈន្តី” តិ យំ វុត្តំ, តំ
សុវុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ កាមរាគានុសយោតិ កាមរាគោ ច សោ អប្បហ័នជ្ឈន
អនុសយោ ចាតិ កាមរាគានុសយោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ
តាវេត្ថ អនុត្តានត្តោ។ អត្ថវិនិច្ឆយោ បទេត្តាបិ និទ្ទេសនយមុខទស្សនវសេនេវ
ហោតិ, និទ្ទេសោ ចត្ថ ហោជ្ជា វុត្តោ។

ឧប្បត្តិជ្ជានវារាទយោ អជ្ឈ វារា ច, តត្រាយំ
ចាឡិវវត្តានានុបុត្តិកាមុខមត្តប្បកាសនា។ តេសំ ហិ បឋមោ អនុសយានំ
ឧប្បត្តិជ្ជានវារោ នាម។ តត្ថ វារភេនោ យមកយោជនវារេ នត្ថិ, ឥតវេសុ បន
សត្តសុ មហាវារេសុ អត្ថិ។ តេសុ ហិ បឋមោ អនុសយវារោ
អនុលោមបដិលោមនយវសេន ធុរិជោ ហោតិ។ តត្ថ អនុលោមនយេ “យស្ស
យត្ថ... បេ... អនុសេនី” តិ បុគ្គលោកាសតទុកយនាមវសេន តយោ អន្តរវារា
ហោន្តិ, តេសុ ឯកេកស្មី
ឯកម្មលកកិទិម្មលកតិម្មលកចតុម្មលកបញ្ចម្មលកធម្មលកានំ វសេន
យមកភេនោ ហោន្តិ។ យថា ច អនុលោមនយេ, ឯវំ បដិលោមនយេបិ វេទិតព្ពំ។
យថា ចត្ថ អនុសយវារេ, ឯវំ
សានុសយវារបដហានវារបរិញ្ញាវារបហ័នវារឧប្បជ្ឈនវារេសុ បញ្ចសុបិ។ អយំ
បទេត្ថ បុរិមេសុ តីសុ វារេសុ វិសេសោ។ ឱកាសវារេ “យត្ថ តត្ថា” តិ អវត្វា
“យតោ តតោ” តិ និស្សក្កវចនេន ទេសនា កតា។ សេសំ តាទិសមេវ។ យោ
បនាយំ សព្វបដិមោ ធាតុវារោ នាម, សោ បុច្ឆាវារោ វិស្សជ្ឈនវារោតិ ទិដ្ឋា

ថីតោ។ តត្ថ បុត្តាវារោ អនុលោមបដិលោមវសេន ធុរិដោ។ តស្សាវសានេ
បុត្តានុក្កមេនវិស្សជ្ជនំ កតត្ថិ។ ឯវំ តាវេត្ថ ចាឡិវវត្តានំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថិទំ អដ្ឋន្នំ វារានំ អាទិតោ បដ្ឋាយ មុខមត្តនស្សនំ។ “កត្ថ
កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ? កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ ឯត្ថ
កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ។ កត្ថ បដិហានុសយោ អនុសេតិ? ធុត្តាយ
វេទនាយ... បេ... មាណុសយោ កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ រូបធាតុយា
អរូបធាតុយា ច អនុសេតិ។ ធិដ្ឋានុសយោ, វិចីកិច្ឆានុសយោ ច
សត្តសក្កាយបរិយាបន្នេសុ ធម្មេសុ, ភវរាគានុសយោ រូបាវរូបធាតុសុ,
អវិជ្ជានុសយោ សត្តសក្កាយបរិយាបន្នេសុ ធម្មេសុ អនុសេតិ” តិ អយំ តាវ
បឋមវារេ ចាឡិនយោ។

តត្ថ កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ តិ កាមាវចរភូមិយំ សុខាយ ចេវ
ឧបេក្ខាយ ចាតិ ធ្វីសុ វេទនាសុ, កាមរាគានុសយោ បន សហជាតវសេន,
អារម្មណវសេន ចាតិ ធ្វីហាការេហិ អនុសេតិ ឧប្បជ្ជតិ, តត្ថ អកុសលាហិ
សុខឧបេក្ខាហិ សហជាតោបិ ហុត្វា តា អារម្មណំ កត្វាបិ ឧប្បជ្ជតិ។
អវសេសា បន កាមាវចរកុសលវិចាកកិរិយវេទនា អារម្មណមេវ កត្វា
ឧប្បជ្ជតិ, ឥមាសុ វេទនាសុ អនុសយមាណោ ចេស តាហិ វេទនាហិ
សម្បយុត្តេសុ សញ្ញាសម្ពាវិញ្ញាណោសុបិ អនុសេតិយេវ។ ឥមាសំ បន
វេទនានំ អស្សនដ្ឋេន កាមរាគានុសយុប្បត្តិយា សេសសម្បយុត្តេហិ
បធានត្តា, ឌីឡិវិកត្តេន វេនេយ្យនំ សុពោធត្តា ច ធ្វីសុ វេទនាសុយេវ
អនុសេតិ តិ វុត្ថំ, ឯវំ ឧបរិបិ។ ន កេវលព្វោស អនុសយមាណោ ឥមាសុ ធ្វីសុ
វេទនាសុយេវ, វេទនាសម្បយុត្តេសុ ធម្មេសុ ច អនុសេតិ, ឥដ្ឋេសុ បន
រូបាធិសុបិ អនុសេតិ ឯវំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ វិភង្គប្បករណោ “យំ លោកេ បិយរូបំ

សាត្រូវបំ, ឯត្ថ សត្តានំ កាមរាគានុសយោ អនុសេតី”តិ (វិភ. ៨១៦),
ឯត្ថានុសយយមកេបិ វុត្ថំ “ទុក្ខាយ វេទនាយ រូបធាតុយា ឯត្ថ
កាមរាគានុសយោ នានុសេតី”តិអាទិ។ ឯតេន វុត្តាវសេសរូបាទីសុ ធនុបិ
អារម្មណេសុ អនុសេតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឥធម បន តំ សព្វំ អវត្ថា កិញ្ចិទេវ
បធានត្តាទិនា ការណេន វុត្តន្តិ គហោតព្ធា។

ទុក្ខាយាតិ ឯត្ថ បដិយចិត្តសម្បយុត្តា ទ្វេ ទោមនស្សវេទនា,
កាយវិញ្ញាណសម្បយុត្តា ទុក្ខវេទនា ចាតិ តិស្សោ វេទនា, តំ សម្បយុត្តា ច
ធម្មា, អនិដ្ឋា ធរូបាទយោ ធម្មា បដិយានុសយសហជាតវសេន,
អារម្មណាវសេន ច យថាវហំ អនុសយនដ្ឋានំ។ កី បន ឥតរា ទ្វេ វេទនា
ឥដ្ឋាវម្ពណំ វា បដិយស្ស អារម្មណំ ន ហោន្តិតិ? នោ ន ហោន្តិ។
បរិហិនដ្ឋានស្ស ហិ នដ្ឋំ ឥដ្ឋំ សសម្បយុត្តធម្មំ ឈានមាវត្ថ ទោមនស្សំ
ឧប្បជ្ជតិ, តំ បន អារម្មណមត្តមេវ, នានុសយនដ្ឋានំ ឥដ្ឋត្តា។ អនិដ្ឋមេវ ហិ
ឥដ្ឋតោ បដិហានននិមិត្តំ, យំ បន តត្ថុប្បន្នំ, តស្ស បដិយមត្តមេវ ហោតិ, ន
បដិយានុសយោតិ។ បដិយានុសយោ ហិ អនិដ្ឋាវម្ពណោ បដិហាននវសេន
ឧប្បន្នោ ថាមគតោ កិលេសោ, ឥតរា ទោមនស្សេន សទ្ធិ ឧប្បន្នោបិ អត្តនោ
បដិហាននកិច្ចស្ស អករណតោ បដិយានុសយោ ន ហោតិ, អព្ពោហារិកត្តំ
គច្ឆតិ។ យថា ហិ ចាណាតិចាតចេតនាយ សទ្ធិ ឧប្បន្នោបិ ព្យាចាទោ
មនោកម្មំ នាម ន ហោតិ, អព្ពោហារិកត្តំ គច្ឆតិ, ឯវន្តិ គហោតព្ធា។ តេនេវ
នេក្ខម្មស្សីតំ ទោមនស្សំ សេវិតព្ធា វុត្ថំ។ មាណុសយស្ស បន
ទុក្ខទោមនស្សវដ្ឋិតា សព្វេ លោកិយា ធម្មា អនុសយនដ្ឋានំ។ “ទុក្ខាយ
វេទនាយ អបរិយាបន្នេ ឯត្ថ... បេ... មាណុសយោ ច នានុសេតី”តិ ហិ វុត្ថំ។
ទិដ្ឋានុសយវិចិត្តានុសយានំ បន លោកុត្តរវដ្ឋិតា សព្វេបិ ធម្មា
អនុសយនដ្ឋានំ។ តេន វុត្ថំ “សព្វសក្កាយបរិយាបន្នេសុ ធម្មេសូ”តិ។ តត្ថ

សំសារវដ្តនិស្សិតជួន សក្កាយបរិយាបន្នេសុ សព្វធម្មេសូតិ អត្ថោ។ ឯវំ
អវិជ្ជានុសយោបិ វេទិតញោ។ សព្វត្ថ ច សហជាតារម្មណាកេនោ ហេដ្ឋា
វុត្តនយេនេវ វេទិតញោ។

កវរាគានុសយោ បន កិញ្ចាបិ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តេសុ ចត្វេសុ ចិត្តេសុ ឧប្បជ្ឈនតោ
សហជាតវសេន កាមធាតុយា ទ្វីសុ វេទនាសុ អនុសេតីតិ វុត្តញោ កវេយ្យ,
សោ បន យស្មា រូបារូបាវចរមេវាវម្ពណំលភតិ, ន កាមាវចរាវម្ពណាមេវ,
អនុសយានំ បន តំ ន អនុសយនជ្ជានំ, តស្មា អារម្មណាវសេន និយមំ អកត្វា
“រូបធាតុយា អរូបធាតុយា ឯត្ថ កវរាគានុសយោ អនុសេតី”តិ វុត្តំ។ តំ
រាគវសេន សោ ច សញ្ញាបិ រាគោ កាមរាគានុសយោ គហេតញ្ញាតិ អយំ
ឧប្បត្តិជ្ជានវាវេ នយោ។

តេតវេសុ បន សត្តេសុ មហាវាវេសុ តាវ “យស្ស កាមរាគានុសយោ
អនុសេតិ, តស្ស បដិយានុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន
បដិយានុសយោ អនុសេតិ, តស្ស កាមរាគានុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។
យស្ស កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តស្ស មាណុសយោ អនុសេតីតិ?
អាមន្តា។ យស្ស វា បន មាណុសយោ អនុសេតិ, តស្ស កាមរាគានុសយោ
អនុសេតីតិ? អនាគាមិស្ស មាណុសយោ អនុសេតិ, នោ ច តស្ស
កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តិណ្ណំ បុគ្គលានំ មាណុសយោ ច អនុសេតិ,
កាមរាគានុសយោ ច អនុសេតិ។ យស្ស កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តស្ស
ទិដ្ឋានុសយោ អនុសេតីតិ? ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, នោ
ច...បេ.... ទិដ្ឋានុសយោ ច អនុសេតិ, យស្ស វា បន...បេ.... អាមន្តា។ យស្ស
កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តស្ស វិចិកិច្ចានុសយោ អនុសេតី”តិ បុច្ឆាយបិ
ទិដ្ឋានុសយសទិសមេវ វិស្សជ្ឈនំ។ យស្ស កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តស្ស

កវរកានុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន...បេ... អនុសេតីតិ...បេ...
តិណ្ណំ បុគ្គលានំ កវរកានុសយោ ច អនុសេតិ, កាមរកានុសយោ ច
អនុសេតិ។ អវិជ្ជានុសយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមិនា នយេន
បដិឃានុសយាទិម្ហលីកាសុ បុច្ឆាសុ វិស្សជ្ជននយោ វេទិតញ្ចោ។ អយំ
ឯកម្ហលកេ នយោ។

យស្ស កាមរកានុសយោ ច បដិឃានុសយោ ច អនុសេតិ, តស្ស
មាណុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ ទិដ្ឋំ ទិម្ហលីកា...បេ... បញ្ចម្ហលីកានំ បន
ឯកម្ហលេ វុត្តានុសារេន វិស្សជ្ជននយោ ញាតញ្ចោ។ តត្រាយំ បច្ឆិមានុសយេ
យោជនា - “យស្ស កាមរកានុសយោ ច បដិឃានុសយោ ច មាណុសយោ ច
ទិដ្ឋានុសយោ ច វិចីកិច្ឆានុសយោ ច កវរកានុសយោ ច អនុសេតិ, តស្ស
អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិ,
តស្ស កាមរកានុសយោ ច...បេ... កវរកានុសយោ ច អនុសេតីតិ?
អនាគាមិស្ស អវិជ្ជានុសយោ ច មាណុសយោ ច កវរកានុសយោ ច
អនុសេតិ, ន ឥតវេ, ទិដ្ឋំ បុគ្គលានំ អវិជ្ជានុសយោ ច
កាមរកបដិឃមាណកវរកានុសយោ ច អនុសេតិ, ន ទិដ្ឋិវិចីកិច្ឆានុសយោ,
បុច្ឆជ្ជនស្ស បន សព្វេបិ អនុសេតី”តិ អយំ បុគ្គលវារេ នយោ។

ឱកាសវារេ បន “យត្ថ កាមរកានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ បដិឃានុសយោ
អនុសេតីតិ? នោ។ យត្ថ វា បន...បេ... អនុសេតីតិ? នោ។ យត្ថ
កាមរកានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ មាណុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យត្ថ
វា បន មាណុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ កាមរកានុសយោ អនុសេតីតិ?
រូបធាតុយា អរូបធាតុយា ឯត្ថ មាណុសយោ អនុសេតិ, ន កាមរកានុសយោ,
កាមធាតុយា ទិសុ វេទនាសុ តទុកយំ អនុសេតិ។ យត្ថ

កាមរាគានុសយោ...បេ... អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន...បេ...
អនុសេតីតិ? ធុក្ខាយ វេទនាយ រូបធាតុយា អរូបធាតុយា ឯត្ថ
វិចីកិច្ចានុសយោ អនុសេតិ, ន កាមរាគានុសយោ, កាមធាតុយា ធ្វីសុ
វេទនាសុ តទុកយំ អនុសេតិ។ យត្ថ កាមរាគានុសយោ...បេ... អនុសេតិ, តត្ថ
ករវរាគានុសយោ អនុសេតីតិ? នោ។ យត្ថ វា បន...បេ... នោ។ យត្ថ
កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យត្ថ
វា បន...បេ... អនុសេតីតិ? ធុក្ខាយ វេទនាយ រូបធាតុយា ឯត្ថ
អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិ, ន កាមរាគានុសយោ, កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ
តទុកយំ អនុសេតិ។

យត្ថ បដិប្បានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ មាណុសយោ អនុសេតីតិ? នោ។
យត្ថ វា បន...បេ... នោ។ យត្ថ បដិប្បានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ ធិដ្ឋានុសយោ
វិចីកិច្ចានុសយោ អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន...បេ... អនុសេតីតិ?
កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ រូបធាតុយា ឯត្ថ វិចីកិច្ចានុសយោ អនុសេតិ,
ន បដិប្បានុសយោ, ធុក្ខាយ បន វេទនាយ តទុកយំ អនុសេតិ។ យត្ថ
បដិប្បានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ ករវរាគានុសយោ អនុសេតីតិ? នោ។ យត្ថ វា
បន...បេ... នោ។ យត្ថ បដិប្បានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ អវិជ្ជានុសយោ
អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន...បេ... អនុសេតីតិ...បេ... ធុក្ខាយ វេទនាយ
តទុកយំ អនុសេតិ, អញ្ញត្ថ អវិជ្ជានុសយោ ច។

យត្ថ មាណុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ ធិដ្ឋានុសយោ វិចីកិច្ចានុសយោ
អនុសេតីតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន...បេ... អនុសេតីតិ? ធុក្ខាយ វេទនាយ
ធិដ្ឋានុសយោ, នេតរោ, តទន្សោសុ សព្ពត្ថ អនុសេតិ។ យត្ថ មាណុសយោ
អនុសេតិ, តត្ថ ករវរាគានុសយោ អនុសេតីតិ? កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ

មាណុសយោ, នេតរោ, រូចារូបធាតុយា បន តទុកយំ អនុសេតិ។ យត្ថ វា
បន... បេ... អាមន្តា។ យត្ថ មាណុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ អវិជ្ជានុសយោ... បេ...
អាមន្តា។ យត្ថ វា បន... បេ... អនុសេតិទី? ទុក្ខវេទនំ វេបេត្វា តទញ្ញាសុ សព្ពត្ថ
តទុកយំ អនុសេតិ។ យត្ថ ទិដ្ឋានុសយោ, តត្ថ វិចីកិច្ចានុសយោ... បេ... អាមន្តា។
យត្ថ ទិដ្ឋានុសយោ, តត្ថ កវរាគានុសយោ អនុសេតិទី? កាមធាតុយា តីសុ
វេទនាសុ ទិដ្ឋានុសយោវ, រូចារូបភវេសុ តទុកយំ អនុសេតិ។ យត្ថ វា បន... បេ...
អាមន្តា។ យត្ថ ទិដ្ឋានុសយោ អនុសេតិ, តត្ថ អវិជ្ជានុសយោ... បេ... អាមន្តា។
យត្ថ វា បន... បេ... អាមន្តា។ ឯស នយោវិចីកិច្ចាមូលកេសុបិ។ យត្ថ
កវរាគានុសយោ, តត្ថ អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតិទី? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន... បេ...
អនុសេតិ, តត្ថ កាមធាតុយា តីសុ វេទនាសុ អវិជ្ជានុសយោវ, រូចារូបភវេសុ
បន តទុកយំ អនុសេតិ" តិ អយមេត្ថ ឯកមូលនយោ។

“យស្ស... បេ... នានុសេតិ។ យស្ស... បេ... នានុសេតិ មាណុសយោ,
អរហតោ បន តទុកយម្បិ នានុសេតិ។ យស្ស វា បន... បេ... អាមន្តា។ យស្ស
កាមរាគានុសយោ នានុសេតិ, តស្ស ទិដ្ឋានុសយោវិចីកិច្ចានុសយោ
នានុសេតិទី? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ... នានុសេតិទី? ទិដ្ឋំ បុគ្គលានំ
វិចីកិច្ចានុសយោវ នានុសេតិ, នេតរោ, អនាគាមិអរហន្តានំ តទុកយម្បិ
នានុសេតិ" តិ អាទិនា នយេន បុគ្គលវារេ,

“យត្ថ កាមរាគានុសយោ នានុសេតិ, តត្ថ បដិយានុសយោ នានុសេតិទី?
ទុក្ខាយ វេទនាយ កាមរាគានុសយោវ នានុសេតិ, នេតរោ,
រូចារូបធាតុបរិយាបន្នេសុ តទុកយំ នានុសេតិ។ យត្ថ វា បន... បេ...
នានុសេតិទី? កាមធាតុយា ទីសុ វេទនាសុ បដិយានុសយោវ,
រូចារូបបរិយាបន្នេសុ បន តទុកយំ នានុសេតិ។ យត្ថ កាមរាគានុសយោ

នានុសេតិ, តត្ថ មាណុសយោ នានុសេតិ? រូចារូបធាតុសុ
កាមរាគានុសយោ, ទុក្ខាយ បន វេទនាយ, អបរិយាបន្នេសុ ច តទុក្ខយំ
នានុសេតិ។ យត្ថ វា បន... បេ... អាមន្តា។ យត្ថ កាមរាគានុសយោ នានុសេតិ,
តត្ថ ធិដ្ឋានុសយោ, វិចីកិច្ចានុសយោ នានុសេតិ? ទុក្ខាយ វេទនាយ
រូចារូបធាតុសុ កាមរាគានុសយោ, អបរិយាបន្នេ បន តទុក្ខយំ
នានុសេតិ” តិអាធិនា នយេន ឌីកាសវារេ ច,

“យស្ស យត្ថ កាមរាគានុសយោ នានុសេតិ, តស្ស តត្ថ បដិប្បានុសយោ
នានុសេតិ? តិណ្ណំ បុគ្គលានំ ទុក្ខាយ វេទនាយ កាមរាគានុសយោ,
រូចារូបបរិយាបន្នេសុ តទុក្ខយំ នានុសេតិ, ទិដ្ឋំ បុគ្គលានំ សព្វត្ថ តទុក្ខយំ
នានុសេតិ។ យស្ស វា បន យត្ថ... បេ... នានុសេតិ? តិណ្ណំ បុគ្គលានំ
កាមធាតុយា ទិសុ វេទនាសុ បដិប្បានុសយោ, រូចារូបបរិយាបន្នេសុ តទុក្ខយំ
នានុសេតិ, ទិដ្ឋំ បុគ្គលានំ សព្វត្ថ តទុក្ខយំ នានុសេតិ។ យស្ស យត្ថ
កាមរាគានុសយោ នានុសេតិ, តស្ស តត្ថ មាណុសយោ នានុសេតិ? តិណ្ណំ
បុគ្គលានំ រូចារូបធាតុយា កាមរាគានុសយោ, នេតរោ, ទុក្ខាយ វេទនាយ,
អបរិយាបន្នេ ច តទុក្ខយំ នានុសេតិ, អនាគាមិស្ស កាមធាតុយា ទិសុ
វេទនាសុ រូចារូបធាតុយា កាមរាគានុសយោ, អរហតោ បន សព្វត្ថ តទុក្ខយំ
នានុសេតិ” តិអាធិនា បុគ្គលោកាសវារេ ច វុត្តានុសារេន នយោ ញាតញ្ជោតិ
អយំ ចាឡិនយោ។

តត្ថ “យស្ស កាមរាគានុសយោ អនុសេតិ, តស្ស បដិប្បានុសយោ
អនុសេតិ” តិ ឯត្ថ យទេតំ “អាមន្តា” តិ បដិវចនំ ទិដ្ឋំ, តំ ទុទិដ្ឋំ វិយ ខាយតិ។
កស្មា? កាមរាគបដិប្បានំ ឯកក្ខណោ អនុប្បត្តិតោ។ យថា ហិ “យស្ស
មនាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ធម្មាយតនំ ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាធិនុ

មនាយតនធម្មាយតនាធីនិ ឯកក្ខណោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន តថា កាមរាគបដិយា,
វិសុញ្ញេវ ឧប្បជ្ឈនតោ, តស្មា ឯត្ថ “នោ”តិ បដិសេធា កត្តត្តោ សិយា, តំ បន
អកត្វា “អាមន្តា”តិ បដិវេទនស្ស ទិន្នត្តា ហេដ្ឋា យមកេសុ វិយ ឯត្ថ
ខណបច្ចុប្បន្នវសេន វត្តមានវេហារំ អគ្គហេត្វា អញ្ញថា គហេតត្តោ។ កថំ
គហេតត្តោ? អប្បហ័នវសេន។ អប្បហ័នតំ ហិ សន្ទាយ អយំ អនុសេតីតិ
វត្តមានវេហារោ វុត្តោ, ន ខណបច្ចុប្បន្នតំ, តស្មា ឥមិស្សា បុច្ឆាយ យស្ស
កាមរាគានុសយោ អប្បហ័នោ, ន អនុប្បត្តិធម្មតំ អាចាធិតោ, តស្ស
បដិយានុសយោ អប្បហ័នោ, ន អនុប្បត្តិធម្មតំ អាចាធិតោ, តស្ស
បដិយានុសយោ អប្បហ័នោតិ ឯវមត្តោ គហេតត្តោ។ យស្មា ច តេសុ
កាមរាគបដិយេសុ យស្សេកោ អប្បហ័នោ, តស្ស ឥតរោចិ អប្បហ័នោវ
ហោតិ, តស្មា “អាមន្តា”តិ វុត្តំ។ ឥតោ បរេសុបិ ឯវរូបេសុ
ឧប្បជ្ឈតិវារាធិវិស្សជ្ឈនេសុ ឯសេវ នយោ។ តិណ្ណំ បុគ្គលានន្តិ
បុថុជ្ឈនសោតាបន្នសកធាតាមីនំ។ ទិណ្ឌន្តិ សោតាបន្នសកធាតាមីនំ។ ឯវំ
ឧប្បជ្ឈនំ ធិបិតំ។ ឱកាសវារស្ស បឋមទុតិយបុច្ឆាសុ យស្មា កាមរាគបដិយា
ឯកចិត្តេ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្មា “នោ”តិ បដិសេធា កតោ។ ទុកមូលាធិសុ ច យស្មា
កាមរាគបដិយាធយោ ឯកស្មី ហ័នសង្ខាតេ ចិត្តេ, អារម្មណោ វា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ,
តស្មា “នត្ថី”តិ តត្ថ បដិក្ខេបោ កតោ, អយំ បុច្ឆា អបុញ្ញា ឯវាតិ អធិប្បាយោ។
បុគ្គលោកាសវារេ ចតុន្ឌន្តិ បុថុជ្ឈនសោតាបន្នសកធាតាមីអនាតាមីនំ។
បដិលោមេ ទិណ្ឌន្តិ អនាតាមីអរហន្តេ សន្ទាយ វុត្តន្តិ អយំ អនុសយវារេ នយោ។

សានុសយវារេ បន “យោ កាមរាគានុសយេន សានុសយោ, សោ
បដិយានុសយេន សានុសយោតិ? អាមន្តា...បេ.... មាណុសយេន
សានុសយោតិ? អាមន្តា។ យោ វា បន មាណុសយេន សានុសយោ, សោ
កាមរាគានុសយេន សានុសយោតិ? អនាតាមី មាណុសយេនេវ, ន

កាមរាគានុសយេន, តយោ បន បុគ្គលា តទុក្ខយេនាបិ អនុសយេនា"តិ ឥមិនា
នយេន សេសេសុ ទុក្ខមូលាទីសុ បុច្ឆាវិស្សន្នននយោ ញាតញ្ចោ, អយំ
បុគ្គលវារេ នយោ។

“យតោ កាមរាគានុសយេន សានុសយោ, តតោ បដិយានុសយេន
សានុសយោតិ? នោ...បេ.... មាណុសយេន សានុសយោតិ? អាមន្តា។ យតោ វា
បន មាណុសយេន សានុសយោ, តតោ កាមរាគានុសយេន សានុសយោតិ?
រូចារូបធាតុយា មាណុសយេនេវ, នេតវេន, កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ
តទុក្ខយេនាបិ”តិអាទិនា ឱកាសវារេ ច,

“យោ យតោ កាមរាគានុសយេន សានុសយោ, សោ តតោ
បដិយានុសយេន សានុសយោតិ? នោ”តិអាទិនា បុគ្គលាកាសវារេ ចាតិ វេ
អនុលោមនយេ ច, “យោ កាមរាគានុសយេន និវានុសយោ, សោ
បដិយានុសយេន និវានុសយោតិ? អាមន្តា”តិអាទិនា បដិលោមនយេបិ សព្វត្ថ
អនុសយវារេ វុត្តានុសារតោ បុច្ឆាវិស្សន្នននយោ ញាតញ្ចោ។

តត្ថ យតោ កាមរាគានុសយេន សានុសយោតិ យតោ ការណតោ
ឧប្បន្នេន កាមរាគានុសយេន សានុសយោ, កី សោ តតោ ការណតោ
ឧប្បន្នបដិយានុសយេនបិ សានុសយោតិ វុច្ឆតិ។ យស្មា បនេតេ ទ្វេ ឯកស្មា
ហំនា ន ឧប្បន្នន្តិ, តស្មា “នោ”តិ បដិសេធា កតោ សេសំ តាទិសមេវាតិ អយំ
សានុសយវារេ នយោ។

បដហនវារេ បន “យោ កាមរាគានុសយំ បដហតិ, សោ បដិយានុសយំ
បដហតីតិ? អាមន្តា...បេ.... មាណុសយំ បដហតីតិ? តទេកដ្ឋំ បដហតិ។ យោ
វា បន មាណុសយំ បដហតិ, សោ កាមរាគានុសយំ បដហតីតិ? នោ...បេ....

សោ ធិក្ខន្ធនុសយំ វិចិត្រនុសយំ បដហតីតិ? នោ។ យោ វា បន វិចិត្រនុសយំ
បដហតិ, សោ កាមរាគានុសយំ បដហតីតិ? តទេកជ្ជំ បដហតិ។ យោ... បេ....
ភវរាគានុសយំ អវិជ្ជានុសយំ បដហតីតិ? តទេកជ្ជំ បដហតិ... បេ.... យោ
កាមរាគានុសយញ្ច បដិឃានុសយញ្ច មាណុសយញ្ច... បេ.... បដហតីតិ?
នត្ថី" តិអាទិនា បុគ្គលវារេ,

“យតោ កាមរាគានុសយំ បដហតិ, តតោ បដិឃានុសយំ បដហតីតិ?
នោ... បេ.... យតោ កាមរាគានុសយំ បដហតិ, តតោ មាណុសយំ បដហតីតិ?
អាមន្តា។ យតោ វា បន មាណុសយំ បដហតិ, តតោ កាមរាគានុសយំ
បដហតីតិ? រូចារូបធាតុយា តតោ មាណុសយមេវ, កាមធាតុយា បន ធ្វីសុ
វេទនាសុ តតោ មាណុសយំ បដហតី" តិអាទិនា ឱកាសវារេ ច,

“យោ យតោ កាមរាគានុសយំ បដហតិ, សោ តតោ បដិឃានុសយំ
បដហតីតិ? នោ... បេ.... មាណុសយំ បដហតីតិ? តទេកជ្ជំ បដហតិ... បេ....
វិចិត្រនុសយំ បដហតីតិ? នោ។ យោ វា បន យតោ វិចិត្រនុសយំ បដហតិ,
សោ តតោ កាមរាគានុសយំ បដហតីតិ? អជ្ឈមកោ ទុក្ខាយ វេទនាយ
រូចារូបធាតុយា សោ តតោ វិចិត្រនុសយំ បដហតិ, នោ ច សោ តតោ
កាមរាគានុសយំ បដហតិ, ស្ទេវ បុគ្គលោ កាមធាតុយា ធ្វីសុ វេទនាសុ សោ
តតោ វិចិត្រនុសយំ បដហតិ, កាមរាគានុសយំ តទេកជ្ជំ
បដហតី" តិអាទិនា បុគ្គលោកាសវារេ ចាតិ វរំ អនុលោមនយេ ច, “យោ
កាមរាគានុសយំ ន បដហតិ, សោ បដិឃានុសយំ ន បដហតីតិ?
អាមន្តា... បេ.... វិចិត្រនុសយំ ន បដហតីតិ? អជ្ឈមកោ កាមរាគានុសយំ ន
បដហតិ, នេតវំ, អនាគាមិមគ្គសមធី, អជ្ឈមកញ្ច បេហត្វា អវសេសា បុគ្គលា

តន្ត្រីក្នុង ឯ បដិបាត្តិ" តិអាទិនា បដិលោមនយេ ច សព្វត្ថ បុត្តាវិស្សន្តននយោ
ញាតញ្ចោ។

តត្ថ បដិបាតិ តិ តេន តេន មគ្គេន បហានបរិញ្ញាវសេន បដិបាតិ។
តនេកជ្ជន្តិ បហានេកជ្ជតំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ បឋមមគ្គាទិនា ហិ ន កេវលំ
ទិដ្ឋាទិកា វេ ធម្មា បហិយន្តិ, អថ ខោ អចាយគមនិយា តេន
កាមរាគបដិយមាណនយោបិ បហិយន្តិ វេ។ បឋមមគ្គវដ្ឋា ហិ កាមរាគា,
អចាយគមនិយា ច មាណវិជ្ជាទយោបិ, តតិយមគ្គវដ្ឋា តិ បហានេកជ្ជា ហុត្វា
បហិយន្តិ វេវា តិ “នោ” តិ អរហត្តមគ្គដ្ឋំ សន្ធាយ វុត្ថំ។ សោ ហិ
កាមរាគានុសយំយេវ បហិនត្តាន ឯ បដិបាតិ តិ។ យតោ កាមរាគានុសយំ
បដិបាតិ តិ យតោ ឧប្បជ្ជនកំ កាមរាគានុសយំ បដិបាតិ តិ អត្ថោ,
អជ្ជមកោតិ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋោ។ សោ ហិ ទក្ខិណោយ្យក្កមេន
អរហត្តជលដ្ឋតោ បដ្ឋាយ គណិយមាណោ អជ្ជមកោ នាម។ បដិលោមនយេ
អនាគាមិមគ្គសមដ្ឋិញ អជ្ជមកញា វេបេត្វា អវសេសាតិ
បុព្វជ្ជនសេសសេខាសេខា។ តេសុ ហិ បុព្វជ្ជនា បហានបរិញ្ញាយ អកាវេន ឯ
បដិបាតិ, សេសា តេសំ បហិនត្តា តិ ឥមិនា នយេន សព្វត្ថ វិនិច្ឆយោ
វេទិតញ្ចោតិ អយំ បដិបាតវារេ នយោ។

បរិញ្ញាវារោ បន “យោ កាមរាគានុសយំ បរិជាតាតិ, សោ បដិយានុសយំ
បរិជាតាតិ” តិអាទិនា បដិបាតវារេសទិសោវ។ អយម្បិ ហិ បដិបាតវារោ វិយ
មគ្គដ្ឋានញ្ជោវ វសេន វិស្សន្តិតោ។ តត្ថ បរិជាតាតិ តិ ហិ បរិញ្ញាហិ
បរិជាតាតិ តិ អត្ថោ។ អយំ បរិញ្ញាវារេ នយោ។

បហិនត្តាវេ បន “យស្ស កាមរាគានុសយោ បហិនតោ, តស្ស
បដិយានុសយោ បហិនតោ តិ? អាមត្តា... បេ... មាណុសយោ បហិនតោ តិ?

អនាគាមិស្ស កាមរាគានុសយោវ, អរហតោ បន មាណុសយោបិ
បហីនោ”តិអាទិនា បុគ្គលវារេ, “យត្ថ កាមរាគានុសយោ បហីនោ, តត្ថ
បដិឃានុសយោ បហីនោតិ? ន វុត្តញ្ញោ បហីនោតិ វា អប្បហីនោតិ វា។ យត្ថ វា
បន...បេ... ន វុត្តញ្ញោ...បេ... តត្ថ មាណុសយោ បហីនោតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា
បន...បេ... បហីនោតិ? រូចារូបធាតុយា ឯត្ថ មាណុសយោ បហីនោ,
កាមរាគានុសយោ ន វុត្តញ្ញោ, កាមធាតុយា ធ្វើសុ វេទនាសុ ឯត្ថ តទុកយំ
បហីន”ន្តិអាទិនា ឱកាសវារេ, បុគ្គលោកាសវារេតិ ឯវំ អនុលោមនយេ, “យស្ស
កាមរាគានុសយោ អប្បហីនោ, តស្ស បដិឃានុសយោ អប្បហីនោតិ?
អាមន្តា។ យស្ស វា បន...បេ... អាមន្តា...បេ... យស្ស វា បន មាណុសយោ
អប្បហីនោ, តស្ស កាមរាគានុសយោ អប្បហីនោតិ? អនាគាមិស្ស
មាណុសយោវ, តិណ្ណំ បុគ្គលានំ តទុកយំ អប្បហីន”ន្តិអាទិនា បដិលោមនយេ
ច វុត្តនយេនេវ បុច្ឆាវិស្សន្ន្ននយោ ញាតញ្ញោ។

ឯត្ថ ច ជលជ្ជវសេនេវ អត្តោ គហេតញ្ញោ មគ្គដ្ឋានំ បហីនកិលេសត្តាកាវា។
តេសំ ហិ អនុសយា បហីយន្តិ ឯវ, ន បន បហីនោតិ អនាគាមិអាទយោ ជលជ្ជាវ
គហេតញ្ញោ, ឱកាសវារេ បន “ន វុត្តញ្ញោ”តិ ឥទំ ឱភិទ្ធិ ឧប្បត្តិដ្ឋានស្ស
អសាធារណត្តា វុត្តំ។ អញ្ញំ ហិ កាមរាគានុសយស្ស ឧប្បត្តិដ្ឋានំ, អញ្ញំ
បដិឃានុសយស្ស។ អភាវិតមគ្គស្ស ច យត្ថ អនុសយោ ឧប្បន្នតិ, មគ្គោ ភាវិតេ
តត្ថេវ សោ បហីនោ នាម ហោតិ, តស្មា សោ តត្ថ បហីនោតិ វា, អប្បហីនោតិ
វា ន វុត្តញ្ញោ, សព្ពត្តាបិ បន សយំ អភាវេន តត្ថ អប្បហីនោតិ ន វុត្តញ្ញោ។ ឱភិទ្ធិ
បន សាធារណដ្ឋានំ សន្ធាយ “អាមន្តា”តិ វុត្តំ។ មាណុសយោ ហិ
កាមធាតុយា វេទនាទ្វយសម្ព័ន្ធាតេ សាធារណដ្ឋានេ កាមរាគេន សន្ធិ បហីនោ
នាម ហោតិ។ យស្ស កាមរាគានុសយោ អប្បហីនោតិ បុថុជ្ជនស្ស,

សោតាបត្តិសក្កាភិក្ខុវិញ្ញាណញាណសេនា អត្ថោ គហេតញ្ចោ។ “តិណ្ហំ
បុគ្គលាន”ន្តិ ហិ វុត្តំ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវាតិ អយំ បហីនវារេ នយោ។

ឧប្បជ្ឈនវារេ បន “យស្ស កាមរាគានុសយោ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស
បដិយានុសយោ ឧប្បជ្ឈតី”តិអាទិនា សព្ពត្ថ អនុសយវាសនិសោវាតិ អយំ
ឧប្បជ្ឈនវារេ នយោ។

ធាតុវារេ បន “កាមធាតុយា ចុតស្ស កាមធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស កតិ
អនុសយា អនុសេន្តិ, កតិ អនុសយា នានុសេន្តិ, កតិ អនុសយា ភជ្ជា?
កាមធាតុយា ចុតស្ស រូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស...បេ.... កតិ ភជ្ជា? កាមធាតុយា
ចុតស្ស អរូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស...បេ.... រូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស ន អរូបធាតុំ
ឧបបជ្ឈន្តស្ស...បេ.... កតិ ភជ្ជិ? កាមធាតុយា ចុតស្ស ន កាមធាតុំ, ន
អរូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស...បេ.... ន រូបធាតុំ ន អរូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស។ ន
កាមធាតុំ ន រូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស កតិ ភជ្ជា”តិ វេ កាមធាតុមូលកា នវ
បុច្ឆា, តថា “រូបធាតុយា ចុតស្ស”តិអាទិនា រូបធាតុមូលកា នវ, អរូបធាតុយា
នវ ចាតិ សត្តវីសតិ អនុលោមបុច្ឆា, តថា “ន កាមធាតុយា ចុតស្ស”តិអាទិនា
សត្តវីសតិ បដិលោមបុច្ឆា ច, តថា “ន កាមធាតុយា ន អរូបធាតុយា ចុតស្ស
កាមធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស”តិអាទិនា សត្តវីសតិ ទុកមូលកា បុច្ឆា ចាតិ វេ
បុច្ឆាវារេ ឯកាសីតិ បុច្ឆា វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ អនុសេន្តិ ចិត្តសន្តានេ អនុគតា ហុត្វា កតិ អនុសេន្តិ, ភជ្ជាតិ
អនុសេន្តិ ច នានុសេន្តិ ចាតិ វេ កតិ វិភជិតញ្ចាតិ អត្ថោ។ ន កាមធាតុំ
ឧបបជ្ឈន្តស្សតិ កាមធាតុវិហិតា ទ្វេរូបធាតុយោ ឧបបជ្ឈន្តស្ស។ ន
កាមធាតុំ ន រូបធាតុន្តិ អរូបធាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស។ ន កាមធាតុយាតិ

រូបរាងបាតុបាត បុតស្ស, ឃុំ ស្រែស្រុកសុបិន សព្វគ្រប់ បដិសន្ធិវិសេស, ឆាតុវិសេស ធម៌
អត្តោ វេទិតញ្ញាតិ អយំ ឧទ្ទេសវារេ នយោ។

និទ្ទេសវារេ បទស្ស “កាមឆាតុយា បុតស្ស កាមឆាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស
កស្សបិ សត្ត អនុសយា អនុសេន្តិ, កស្សបិ បញ្ច អនុសយា អនុសេន្តិ,
អនុសយា ភត្តា នត្ថិ, កាមឆាតុយា បុតស្ស រូបឆាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស កស្សបិ
សត្ត អនុសយា អនុសេន្តិ, កស្សបិ បញ្ច, កស្សបិ តយោ ...បេ... ភត្តា នត្ថិ” តិ
ឥមំ នាយេន សព្វគ្រប់ វិស្សជ្ជនំ វេទិតញ្ញំ, អយំ បទេត្ត វិសេសោ - រូបឆាតុយា
បុតស្ស កាមឆាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស សត្តោ អនុសយា អនុសេន្តិ, តថា
“អរូបឆាតុយា បុតស្ស កាមឆាតុំ ឧបបជ្ឈន្តស្ស” តិ អាទិសុបិ, អរូបឆាតុយា
បទ បុតស្ស រូបឆាតុយា ឧបបត្តិ នត្ថិ, ហេតុ ឧបបជ្ឈមាណោ កាមឆាតុំ ឃុំ
ឧបបជ្ឈតិ, សត្តោ អនុសយា អនុសេន្តិ ឃុំ អញ្ញោសុបិ ឃុំ រូបេសុ
វិស្សជ្ជននយោ វេទិតញ្ញាតិ អយំ វិសេសោ, សេសំ វុត្តនយមេវាតិ អយមេត្ត
ចាឡិនយោ។

តត្ថ កស្សបិ សត្តាតិ បុប្ផន្តវិសេស វុត្តំ, បញ្ចាតិ
សោតាបន្នសក្កាគាមីនំ វិសេសោ។ តេសំ ហិ ធិដ្ឋិវិចិត្តានុសយា បហីនាតិ,
កាមឆាតុយា បទ អនាគាមីនំ ឧបបត្តិ អភាវតោ បឋមវារេ “កស្សបិ
តយោ” តិ ន វុត្តំ, រូបរាងបាតុបាត ឧប្បជ្ជនវារេសុ ឃុំ វុត្តំ...បេ... អនាគាមីនំ ហិ
កាមរាគបដិយានម្បិ បហីនត្តា តយោ អនុសយា អនុសេន្តិ, ឥធម៌ ធម៌
អនុសយានំ ឧប្បត្តិវិសេស នយោ, អនុសយានំ អនុសយនំ អគ្គហេតុ
អប្បហីនការេន បដិសន្ធិក្ខណោ អបិ អនុសយនំ គហេតុញ្ញំ។ សត្តោវាតិ
អរិយសាវកស្ស រូបរាងបាតុបាត បុតស្ស ហេតុ កាមរាគវិសេស ឧបបត្តិ នាម
នត្ថិ, បុប្ផន្តស្ស ហោតិ, តស្មា “សត្តោវា” តិ និយមេត្តា វុត្តំ, អរូបឆាតុយា

ចុកស្បូវ រូបធាតុយា ឧបបត្តិ នត្តិតិ។ កស្មា នត្តិ? អរូបីនំ រូបជ្ឈានស្ស អភាវា។
តេ ហិ សព្វសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមន្ធរូបធាតុំ ឧបបន្នាតិ។ សេសំ នយតោ
សុវិញ្ញយ្យមេវាតិ អយំ ធាតុវារេ នយោ។ អយំ
អនុសយយមកមាតិកត្តសំវណ្ណានាយោ។

ចិត្តយមកមាតិកត្តវណ្ណានា

ចិត្តយមកមាតិកាយំ បន ចាឡិវត្ថានំ តាវ ឯវំ វេទិតព្ពំ។ ឥមិស្សំ ហិ
មាតិកាយំ បុគ្គលវារោ ធម្មវារោ បុគ្គលធម្មវារោតិ អាទិតោវ តយោ
សុទ្ធិកមហាវារា ហោន្តិ, តត្ថ “យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ” តិ ឯវំ
បុគ្គលវសេន ចិត្តស្ស ឧប្បជ្ជននិរុជ្ឈនាទិភេទំ ធីបេន្តោ គតោ បុគ្គលវារោ នាម។
“យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ” តិ ឯវំ ធម្មវសេនេវ ចិត្តស្ស
ឧប្បជ្ជននិរុជ្ឈនាទិភេទំ ធីបេន្តោ គតោ ធម្មវារោ នាម។ “យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ
ន និរុជ្ឈតិ” តិ ឯវំ ឧភយវសេនេវ ចិត្តស្ស ឧប្បជ្ជននិរុជ្ឈនាទិភេទំ ធីបេន្តោ
គតោ បុគ្គលធម្មវារោ នាម។

គតោ “យស្ស សរាគំ ចិត្ត” ត្ថិអាទិនំ សោឡសន្នំ បទានំ វសេន អបរេ
សរាគាទិបទវសេសិតា សោឡស បុគ្គលវារា, សោឡស ធម្មវារា, សោឡស
បុគ្គលធម្មវារាតិ អដ្ឋចត្តាលីស មិស្សកវារា ហោន្តិ, តេ សរាគាទិបទមត្តំ
ទស្សេត្វា សំខិត្តា។ គតោ “យស្ស កុសលំ ចិត្ត” ត្ថិអាទិនា នយេន
ធនស្និទ្ធិសតសម្ពាតានំ អភិធម្មមាតិកាបទានំ វសេន អបរេ
កុសលាទិបទវសេសិតា ធនស្និទ្ធិសតបុគ្គលវារា, ធនស្និទ្ធិសតធម្មវារា,
ធនស្និទ្ធិសតបុគ្គលធម្មវារាតិ អដ្ឋនុវតិសត្តសតា មិស្សកវារា ហោន្តិ, តេ បិ
កុសលាទិបទមត្តំ ទស្សេត្វា សំខិត្តាយេវ, យានិបេត្ត សនិទស្សនាទិនិ បទានិ
ចិត្តេន សទ្ធិ ន យុជ្ឈន្តិ, តានិ មោយបុច្ឆាវសេន គហិតានីតិ។

តេសុ បន តីសុ វារេសុ សព្វបថមេ សុទ្ធិកបុគ្គលមហាវារេ តាវ
ឧប្បាទនិរោធកាលសម្ពេទ្យវារេ ឧប្បាទុប្បន្នវារេ និរោធប្បន្នវារេ ឧប្បាទវារេ
និរោធជារេ ឧប្បាទនិរោធជារេ ឧប្បន្នមានននិរោធជារេ ឧប្បន្នមានុប្បន្នវារេ
និរុជ្ឈមានុប្បន្នវារេ ឧប្បន្នប្បាទវារេ អតីតានាគតវារេ ឧប្បន្នប្បន្នមានវារេ
និរុទ្ធនិរុជ្ឈមានវារេ អតីតក្ខណ្ឌកាលវារេ ចាតិ ចុទ្ធស អន្តរវារេ, តេសុ
ឧប្បាទវារេ និរោធជារេ ឧប្បាទនិរោធជារេតិ ឥមេសុ តីសុ វារេសុ បច្ចេកំ
វត្តមានាតីតស្ស, វត្តមានាតាតស្ស, អតីតានាគតស្ស ចាតិ តិណ្ឌំ
កាលភេទានំ វសេន អនុលោមបដិលោមតោ ធន កត្វា អជ្ឈាស យមកានិ,
ឧប្បន្នប្បាទវារេ អតីតានាគតកាលវសេន អនុលោមតោ ទ្វេ, បដិលោមតោ
ទ្វេតិ ចត្តាវិ យមកានិ, សេសេសុ អាទិតោ និទ្ទិដ្ឋេសុ តីសុ, អន្តរេ និទ្ទិដ្ឋេសុ តីសុ,
អវសានេ និទ្ទិដ្ឋេសុ ចត្វស្វតិ ទសសុ វារេសុ អនុលោមតោ ឯកំ, បដិលោមតោ
ឯកន្តិ ទ្វេ ទ្វេ កត្វាវីសតិ យមកានិ, ឯវំ សព្វេសុបិ ចុទ្ធសសុ អន្តរវារេសុ
ឆ្វាចត្តាលីស យមកានិ, ចតុរាសីតិ បុច្ឆា, អជ្ឈសដ្ឋិអត្ថសតំ ហោតិ។ យថា ច
ឯកស្មី សុទ្ធិកបុគ្គលមហាវារេ, តថា សុទ្ធិកធម្មមហាវារេ,
សុទ្ធិកបុគ្គលធម្មមហាវារេបីតិ តីសុ មហាវារេសុ ធម្មិសតិយមកសតំ, តតោ
ទិគុណា បុច្ឆា, ទិគុណា អត្តា ច វេទិតញ្ញា, ឥទំ បន វារត្តយំ សរាគាទិវសេន
សោឡសគុណំ, កុសលាទិវសេន ធនដ្ឋិទ្ធិសតគុណំ កត្វា ឥមិស្សា
ចិត្តយមកមាតិកាយ អនេកានិ យមកសហស្សានិ, តទ្ធិគុណា បុច្ឆា,
តទ្ធិគុណា អត្តា ច ហោតិ, ចាហោ បន សំខិត្តោ។ ឯវមេត្ត ចាឡិវត្តានំវិទិត្វា
ឥទានិ អនុត្តានបទត្តានុសារេន វិភង្គនយសហិតោ សង្ខេបត្តវណ្ណានាយោ ឯវំ
វេទិតញ្ញោ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នតីតិ យស្ស បុគ្គលស្ស ចិត្តំ ឧប្បាទក្ខណសមដ្ឋិតាយ
ឧប្បន្នតិ។ ន និរុជ្ឈតីតិ និរោធក្ខណំ អប្បត្តតាយ ន និរុជ្ឈតិ។ តស្ស ចិត្តន្តិ កំ

តស៊ូ បុគ្គលស្យ តតោ បដ្ឋាយ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតីតិ បុច្ឆា, តស្យា ច,
“បដ្ឋមចិត្តស្យ ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ, និរុជ្ឈិស្សតិ
នុប្បជ្ជិស្សតិ, ឥតវេសំ ចិត្តស្យ ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ,
និរុជ្ឈិស្សតិ ចេវ ឧប្បជ្ជិស្សតិ ចា”តិ វិស្សន្ធនំ។ តត តេសំ ចិត្តន្តិ យេសំ
ខីណាសវានំ បដ្ឋមចិត្តសម្ពាតស្យ បុតិចិត្តស្យ ឧប្បាទក្ខណោ វត្ថុតិ, តេសំ
តនេវ បុតិចិត្តំ ឧប្បាទប្បត្តតាយ ឧប្បជ្ជតិ នាម, កង្កំ អប្បត្តតាយ ន និរុជ្ឈតិ
នាម, ឥនាទិ បន កង្កំ បត្វា តំ តេសំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ, តតោ អប្បជិសន្តិកត្តា
អញ្ញំ នុប្បជ្ជិស្សតិ។ ឥតវេសន្តិ បដ្ឋមចិត្តសមម្ពី ខីណាសវំ វេបេត្វា អវសេសានំ
សេខាសេខបុព្វជ្ជនានំ និរុជ្ឈិស្សតិ ចេវ អញ្ញំ បន តស្មី វា អត្តកាវេ ឧប្បជ្ជិស្សតិ
ចាតិ អត្តោ។

“យស្យ វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ នុប្បជ្ជិស្សតិ, តស្យ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន
និរុជ្ឈតី”តិ ឥមិស្យា ទុតិយបុច្ឆាយ បដ្ឋមចិត្តសមម្ពីនោ ខីណាសវស្យ ចិត្តំ
សន្ធាយ “អាមន្តា”តិ វិស្សន្ធនំ។ “យស្យ ចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ, តស្យ ចិត្តំ ន
និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ បុច្ឆាយ “នោ”តិ បដិសេធាវ វិស្សន្ធនំ។ ន ឧប្បជ្ជតិ
និរុជ្ឈតីតិ ហិ កង្កក្ខណោ អវហតោ បដ្ឋមចិត្តម្បិ សេសានំ ភិជ្ជមានចិត្តម្បិ
បុច្ឆតិ, តតោ បដ្ឋាយ បន អវហតោ តាវ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតីតិ សក្កាវត្ថុ,
ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ បន ន សក្កា, តស្មា “នោ”តិ ឯត្ថ បដិសេធា កតោ, “យស្យ វា
បន ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្យ ចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ និរុជ្ឈតី”តិ បុច្ឆាយ
“នត្ថី”តិ បដិក្ខេចោវ វិស្សន្ធនំ។ យស្យ ហិ ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, សោ
ច បុគ្គលោ នត្ថីតិ។

យស្យ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្យ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជន្តិ? អាមន្តា, យស្យ វា បន... បេ...
ឧប្បជ្ជតីតិ? សព្វេសំ ចិត្តស្យ កង្កក្ខណោ តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជ, នោ ច ឧប្បជ្ជតិ, សព្វេសំ

ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តេសំ ចិត្តំ ឧប្បន្នញ្ចោ ឧប្បជ្ឈតិ ច, យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ,
តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ? ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, នោ ច ឧប្បន្នំ,
និរោធសមាបន្នានំ អសញ្ញាសត្តានំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ ចេវ ឧប្បន្នញ្ចោ។ យស្ស វា
បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតីតិ? អាមន្តា។ ឯត្ថ ច ឧប្បន្នន្តិ ឧប្បាទសមមន្តីនោ បេតំ នាមំ,
ឧប្បជ្ឈតីតិ ច ឧប្បាទសមមន្តីនោ។

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ...
និរុជ្ឈតីតិ? ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ?
និរោធសមាបន្នាទីនំ ចិត្តំ។ យស្ស វា បន... បេ... អាមន្តា។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្តាតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ...
ឧប្បជ្ឈតីតិ? សព្វេសំ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តថា។ ឯត្ថ ច ឧប្បាទប្បត្តត្តា
ឧប្បជ្ឈិត្ត, តំ អនតីតត្តា ឧប្បជ្ឈតិ នាមាតិ អត្តោតិ អដ្ឋកថាយំ
ខណបច្ចុប្បន្នវសេន អត្តោ វុត្តោ។ ឧប្បជ្ឈិត្តាតិ បន ឥមស្ស
អតីតចិត្តក្ខណាវសេន អត្ត កយ្ហមាទេ ឯវ ឧបរិចាឡិយា ន វិរុជ្ឈតិ, ន
អញ្ញាថាតិ បញ្ញាយតិ, តស្មា បុញ្ញបរំ ឱលោកេត្វា ចាឡិអវិរោធន អត្តោ
កហេតញ្ចោ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្តាតិ? ឧប្បជ្ឈិត្ត។ យស្ស វា
បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតីតិ? នត្ថិ។ យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ?
បច្ចិមចិត្តសមមន្តីខណាសវិវិហិតានំ ចិត្តំ តថា។ យស្ស វា បន... បេ...
ឧប្បជ្ឈតីតិ? ឧប្បាទក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ... បេ... ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ? អសេខានំ
បច្ចិមចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈតីតិ? បច្ចិមចិត្តស្ស
ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតីតិ?
បច្ចិមចិត្តសមមន្តី វេបេត្វា សេសានំ តថា។ យស្ស វា បន... បេ... អាមន្តា។ យស្ស

ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិត្តស្សតីតិ? នត្ថិ។ យស្ស វា បន... បេ...
នុប្បជ្ឈិត្តាតិ? ឧប្បជ្ឈិត្ត។

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្តាតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ...
និរុជ្ឈិតិ? ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ... បេ... ន និរុជ្ឈិត្តាតិ? និរុជ្ឈិត្ត។ យស្ស
វា បន... បេ... នត្ថិ។ យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ?
បច្ឆិមចិត្តសមន្តី វេបេត្វា សេសានំ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស វា
បន... បេ... សេសានំ ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ... បេ... និរុជ្ឈិត្តស្សតិ។ យស្ស វា
បន... បេ... និរុជ្ឈិតិ។

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ? បច្ឆិមចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ
វេបេត្វា សេសានំ ចិត្តំ តថា។ យស្ស វា បន... បេ... អាមន្តា។ យស្ស ចិត្តំ ន
និរុជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ? នត្ថិ។ យស្ស វា បន... បេ... ន និរុជ្ឈិត្តាតិ?
និរុជ្ឈិត្ត។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិតិ, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្តាតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ...
ឧប្បជ្ឈិតិ? សព្វេសំ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិតិ, តស្ស
ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្តាតិ? និរុជ្ឈិត្ត។ យស្ស វា បន... បេ... នត្ថិ, យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិតិ,
តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ... ឧប្បជ្ឈិតិ? សព្វេសំ
ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ?
បច្ឆិមចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស វា បន... បេ... អាមន្តា។ យស្ស ចិត្តំ
ឧប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ? និរុជ្ឈិមាណំ បច្ឆិមចិត្តំ វេបេត្វា តថា។ យស្ស
វា បន... បេ... អាមន្តា។ យស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិត្ត, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈិត្តស្សតីតិ? នត្ថិ។
យស្ស វា បន... បេ... នុប្បជ្ឈិត្តាតិ? ឧប្បជ្ឈិត្ត។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈតីតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ....
ឧប្បជ្ឈតីតិ? សព្វេសំ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ឈតិ, តស្ស
ចិត្តំ និរុជ្ឈតីតិ? សព្វេសំ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស វា បន... បេ....
នុប្បជ្ឈតីតិ? អាមន្តា។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ....
ឧប្បជ្ឈមានន្តិ? សព្វេសំ ចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ឈមានំ,
តស្ស ចិត្តំ នុប្បន្នន្តិ? និរោធសមាបន្នាធិនំ ចិត្តំ តថា។ យស្ស វា បន... បេ....
អាមន្តា។

យស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ....
ភន្តក្ខណោ តថា។ យស្ស ចិត្តំ ន និរុជ្ឈមានំ, តស្ស ចិត្តំ នុប្បន្នន្តិ?
និរោធសមាបន្នាធិនំ ចិត្តំ តថា។ យស្ស វា បន... បេ.... អាមន្តា។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថាតិ? អាមន្តា។ យស្ស វា បន... បេ....
ឧប្បន្នន្តិ? ចិត្តសមន្តីនំ តថា។ យស្ស ចិត្តំ នុប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ នុប្បន្និត្ថាតិ?
ឧប្បន្និត្ថា។ យស្ស វា បន... បេ.... នុប្បន្នន្តិ? នត្ថិ... បេ.... យស្ស ចិត្តំ នុប្បន្នំ, តស្ស
ចិត្តំ នុប្បន្និស្សតីតិ? ឧប្បន្និស្សតិ។ យស្ស វា បន... បេ.... នុប្បន្នន្តិ? ឧប្បន្នំ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និត្ថ នោ ច តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតីតិ?
អាមន្តា។ យស្ស វា បន ចិត្តំ ឧប្បន្និស្សតិ នោ ច តស្ស ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស ចិត្តំ
ឧប្បន្និត្ថាតិ? អាមន្តា។ ឯត្ថ “នោ ច តស្ស ចិត្តំ នុប្បន្ន” ន្តិ ៩ ជំ
អសញ្ញាធិអចិត្តកេ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេសំ និយមេន ចិត្តប្បត្តិយា អភាវតោ
“អាមន្តា” តិ ឧភយត្ថ វិស្សជ្ជនំ វុត្តំ។ អយញ្ច វា រោ កាលត្ថយេ គហេត្វា
សមត្ថិតោតិ គហេតញ្ចេ។

“យស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ជិតំ នោ ច តស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ជំ, តស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ជិស្សតីតិ?
នត្ថិ។ យស្ស វា បន ចិត្តំ នុប្បជ្ជិស្សតិ នោ ច តស្ស ចិត្តំ នុប្បជ្ជំ, តស្ស ចិត្តំ
នុប្បជ្ជិតាតិ? ឧប្បជ្ជិត។

ឧប្បជ្ជំ ឧប្បជ្ជមានន្តិ? ឧប្បាទក្ខណោ ចិត្តំ តថា។ ឧប្បជ្ជមានំ ឧប្បជ្ជន្តិ?
អាមន្តា។ នុប្បជ្ជំ នុប្បជ្ជមានន្តិ? អាមន្តា។ នុប្បជ្ជមានំ នុប្បជ្ជន្តិ?
អតីតានាគតចិត្តំ តថា។

និរុទ្ធំ និរុជ្ឈមានន្តិ? នោ, និរុជ្ឈមានំ និរុទ្ធន្តិ? នោ, ននិរុទ្ធំ ននិរុជ្ឈមានន្តិ?
ឧប្បាទក្ខណោ អនាគតញ្ចា ចិត្តំ តថា។ ននិរុជ្ឈមានំ ននិរុទ្ធន្តិបិ តថេវ។

យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជមានំ ខណំ ខណំ វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលំ, និរុជ្ឈមានំ
ខណំ ខណំ វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលំ, តស្ស ចិត្តន្តិ? នោ ច ភដ្ឋក្ខណំ វីតិក្កន្តំ,
អតីតំ ចិត្តំ តទុកយំ វីតិក្កន្តំ, យស្ស វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈមានំ ខណំ ខណំ វីតិក្កន្តំ
អតិក្កន្តកាលំ, ឧប្បជ្ជមានំ ខណំ ខណំ វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលំ, តស្ស ចិត្តន្តិ?
អតីតំ ចិត្ត”ន្តិ ឥមិនា នយេន បុគ្គលវារេ សព្វត្ថ វិស្សជ្ជននយោ វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ ឧប្បជ្ជមានំ ខណាន្តិ ឧប្បជ្ជមានស្ស ខណំ, ឧប្បាទក្ខណាន្តិ អត្ថោ។ ខណំ
វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលន្តិ ន ចិវំ វីតិក្កន្តំ, តមេវ បន ឧប្បាទក្ខណំ វីតិក្កន្តំ ហុត្វា
អតិក្កន្តកាលន្តិ សង្ខំ កច្ឆតិ, និរុជ្ឈមានំ ខណាន្តិ និរុជ្ឈមានស្ស ខណំ,
ភដ្ឋក្ខណាន្តិ អត្ថោ។ ខណំ វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលន្តិ កី តស្ស ចិត្តំ ឯវំ
និរោធក្ខណាម្យី វីតិក្កន្តំ ហុត្វា អតិក្កន្តកាលំ នាម ហោតីតិ បុច្ឆតិ។ យស្ស
ភដ្ឋក្ខណោ ចិត្តំ ឧប្បាទក្ខណំ ខណំ វីតិក្កន្តំ ហុត្វា អតិក្កន្តកាលំ នាម ហោតិ,
និរោធក្ខណំ វីតិក្កន្តំ ហុត្វា អតិក្កន្តកាលំ នាម ហោតិ, អតីតំ បន ចិត្តំ
ឧភោបិ ខណោ ខណំ វីតិក្កន្តំ ហុត្វា អតិក្កន្តកាលំ នាម ហោតីតិ

អតីតចិត្តវិសេនវិស្សន្ធនំ កតំ។ ឥមិនាវ ឧបាយេន ឧបរិមេសុ អត្ថធម្មវាវាទីសុ
ច សព្វវិស្សន្ធនេសុ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ អយំ អតីក្កន្តកាលវារេ នយោ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ននិរុជ្ឈតិ, តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ នុប្បជ្ជិស្សតីតិ? អាមន្តា។
យំ វា បន...បេ... អាមន្តា។ យំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ, តំ ចិត្តំ ននិរុជ្ឈិស្សតិ
ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ? នោ។ យំ វា បន ចិត្តំ ននិរុជ្ឈិស្សតិ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ
និរុជ្ឈតីតិ? នត្ថិ។

យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នតិ? អាមន្តា។ យំ វា បន...បេ... ឧប្បជ្ជតីតិ?
ឧប្បាទក្ខណោ ចិត្តំ តថា, ឯវំ បដិលោមបុច្ឆាសុបិ តតោ សេសាសុបិ។ “យំ ចិត្តំ
នុប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ នុប្បន្នតិ? អតីតាណាគតំ ចិត្តំ តថា។ យំ វា បន...បេ...
អាមន្តា...បេ... ភដ្ឋក្ខណោ ចិត្ត”តិអាទិនា, “យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ជិតាតិ? នោ។ យំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជិតាតិ? ភដ្ឋក្ខណោ ចិត្តំ
អនាគតញ្ចា”តិអាទិនា, “យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ? នោ។ យំ វា
បន...បេ... នោ, យំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជិស្សតីតិ? អនាគតំ ចិត្តំ
នុប្បជ្ជតិ, នោ ច តំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជិស្សតិ, ភដ្ឋក្ខណោ ចិត្តំ អតីតំ ចិត្ត”តិអាទិនា ច,
“យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ? នោ។ យំ វា បន...បេ... នោ, យំ ចិត្តំ
នុប្បជ្ជិត, តំ ចិត្តំ នុប្បជ្ជិស្សតីតិ? អនាគតំ ចិត្ត”តិអាទិនា ច,

“យំ ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ, តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិតាតិ? នោ”តិអាទិនា ច, “យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ,
តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិតាតិ? នោ”តិអាទិនា ច, “យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតីតិ?
អាមន្តា”តិអាទិនា ច, “យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិត, តំ ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតីតិ? នោ”តិអាទិនា
ច,

“យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមាណំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ? អាមន្តា។ យំ វា បន... បេ....
ឧប្បជ្ឈមាណន្តិ... បេ.... ឧប្បាទក្ខណោ ចិត្ត” តិអាទិនា ច, “យំ ចិត្តំ និរុដ្ឋមាណំ, តំ ចិត្តំ
ឧប្បន្នន្តិ? អាមន្តា” តិអាទិនា ច, “យំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិតាតិ? នោ។ យំ វា
បន... បេ.... នោ” តិអាទិនា ច,

“យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិត នោ ច តំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិតស្ស តិ? នោ។ យំ វា
បន... បេ.... នោ។ យំ ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិត នោ ច តំ ចិត្តំ នុប្បន្នំ, តំ ចិត្តំ នុប្បជ្ឈិតស្ស តិ? អាមន្តា” តិអាទិនា ច, “ឧប្បន្នំ ឧប្បជ្ឈមាណន្តិ... បេ.... ឧប្បាទក្ខណោ ឧប្បន្នញ្ចេវ
ឧប្បជ្ឈមាណញ្ចេវ ឧប្បជ្ឈមាណំ ឧប្បន្នន្តិ? អាមន្តា” តិអាទិនា ច, “និរុដ្ឋំ និរុដ្ឋមាណន្តិ?
នោ” តិអាទិនា ច,

“យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈមាណំ ខណំ ខណំ វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលំ, និរុដ្ឋមាណំ ខណំ
ខណំ វីតិក្កន្តំ អតិក្កន្តកាលំ, តំ ចិត្តន្តិ... បេ.... អតីតំ ចិត្ត” តិអាទិនា ច ធម្មវារេ,

“យស្ស យំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិតំ ន និរុដ្ឋិតំ, តស្ស តំ ចិត្តំ និរុដ្ឋិតស្ស តិ
នុប្បជ្ឈិតស្ស តិ? អាមន្តា” តិអាទិនា ច បុគ្គលធម្មវារេ ច, សរាគាទិបទេហិ,
កុសលាទិបទេហិ ច មិស្សេសុ សព្វវារេសុ ច បុច្ឆាសុ ហោជ្ជាវុត្តានុសារេន
វិស្សជ្ឈននយោ វេទិតញ្ចេវ។ អយំ ចិត្តយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណាននយោ។

ធម្មយមកមាតិកត្ថវណ្ណាន

ធម្មយមកមាតិកាយ បន ខន្ធយមកេ វុត្តនយេនេវ ចាឡិវុត្តានំ
វេទិតព្គំ។ “យោ កុសលំ ធម្មំ ភាវេតិ, សោ អកុសលំ ធម្មំ បដហតី” តិ អាគតត្ថា
បនេត្ថ បរិញ្ញាវារោ ភាវនាវារោ នាម។ តត្ថ យស្មា អព្យាកតោ ធម្មោ នេវ
ភាវេតញ្ចេវ ន បហាតញ្ចេវ, តស្មា បទមេវ ន ឧទ្ធទដ្ឋន្តិ វេទិតព្គំ។ បុច្ឆាវិស្សជ្ឈនេ
បនេត្ថ “កុសលាកុសលា ធម្មាតិ? អាមន្តា” តិអាទិនា, “ធម្មា អកុសលា ធម្មាតិ?

អកុសលា ធម្មា ធម្មា ចេវ អកុសលា ធម្មា ច, អវសេសា ធម្មា ន អកុសលា ធម្មា”តិអាទិនា ច បណ្ណាត្តិវាវេ វិសុទ្ធននយោ ញាតតោ។

“យស្ស កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្ស អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? នោ។
យស្ស វា បន... បេ... យស្ស កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្ស អព្យាកតា ធម្មា
ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? បញ្ចវេកាវេ កុសលានំ ឧប្បាទក្ខណោ... បេ... ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិអាទិនា ច,
“យត្ថ កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តត្ថ អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? អាមន្តា... បេ...
តត្ថ អព្យាកតា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? អាមន្តា។ យត្ថ វា បន អព្យាកតា ធម្មា
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តត្ថ កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ ... បេ... ចតុវេកាវេ... បេ...
ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិអាទិនា ច, “យស្ស យត្ថ កុសលា ធម្មា... បេ... ឧប្បជ្ឈន្តិតិ?
នោ”តិអាទិនា ច,

“យស្ស កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្ស អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ... បេ...
សព្វេសំ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ អព្យាកតចិត្តស្ស ឧប្បាទក្ខណោ
និរោធសមាបន្នានំ អសញ្ញាសត្តានំ តេសំ កុសលា ច ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, អកុសលា
ច ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិអាទិនា ច, “យស្ស កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្ស
អព្យាកតា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ... បេ... សព្វេសំ ចរន្តានំ បវត្ថ ចិត្តស្ស ភន្តក្ខណោ
អារុហ្មេ អកុសលានំ ឧប្បាទក្ខណោ ច ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិអាទិនា ច, “យត្ថ កុសលា
ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តត្ថ អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? អាមន្តា... បេ... តត្ថ អព្យាកតា
ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? ឧប្បជ្ឈន្តិ។ យត្ថ វា បន អព្យាកតា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តត្ថ
អកុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ? នត្ថិ”តិអាទិនា ច ឧប្បាទវាវេ,

“យស្ស កុសលា ធម្មា និរុជ្ឈន្តិ, តស្ស អកុសលា ធម្មា និរុជ្ឈន្តិតិ?
នោ”តិអាទិនា និរោធជវាវេ ច,

“យស្ស កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ, តស្ស អកុសលា ធម្មា និរុជ្ឈន្តិទី?
នោ”តិអាទិនា ឧប្បាទនិរោធរាវេ ច,

“យោ កុសលំ ធម្មំ ភាវេតិ, សោ អកុសលំ ធម្មំ បដហិត្តាតិ? នោ...បេ....
យោ កុសលំ ធម្មំ ន ភាវេតិ, សោ អកុសលំ ធម្មំ នប្បដហិត្តាតិ?
អគ្គមគ្គសមដ្ឋីញ្ច អរហន្តញ្ច បេបេត្វា អវសេសា បុគ្គលា”តិអាទិនា ភាវនាវាវេ
ច បុច្ឆាវិស្សជ្ឈននយោ ហេដ្ឋា វុត្តានុសារេន ញាតញ្ចោ។

អត្ថវិនិច្ឆ័យេ បនេត្ត ឥទំលក្ខណំ។ ឥមស្ស ហិ ធម្មយមកស្ស
បវត្តិមហាវាវេ ឧប្បជ្ឈន្តិ និរុជ្ឈន្តិទី ឥមេសុ ឧប្បាទនិរោធសុ
កុសលាកុសលធម្មា តាវ ឯកន្តេន បវត្តិយំយេវ លព្ពន្ធិ, ន ចុតិបដិសន្ធិសុ,
អព្យាកតធម្មា បន បវត្តេ ច ចុតិបដិសន្ធិសុ ចាតិ តិសុបិ កាលេសុ លព្ពន្ធិ,
ឯវមេត្ត យំ យត្ថ យត្ថ លព្ពតិ, តស្ស វសេន តត្ថ តត្ថ វិនិច្ឆ័យោ វេទិតញ្ចោ។

តត្រិទំ នយមុខំ - កុសលាកុសលានំ តាវ ឯកក្ខណោ អនុប្បជ្ឈនតោ
“នោ”តិ បដិសេដោ កតោ។ អព្យាកតា ចាតិ ឥទំ ចិត្តសមុជ្ឈានរូបំ សន្ធាយ
វុត្តំ។ យត្ថ កុសលា ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិទី អសញ្ញាភវំ សន្ធាយ វុត្តំ, អព្យាកតានំ
ធម្មានំ អនុប្បត្តិជ្ឈានស្សាភាវា “នត្ថិ”តិ បដិក្ខេបោ កតោ, និរោធរាវេ
កុសលាកុសលានំ ឯកតោ អនិរុជ្ឈនតោ “នោ”តិ វុត្តន្តិ ឥមិនាវ នយមុខេន
សព្ពត្ថ វិនិច្ឆ័យោ វេទិតញ្ចោ។ អយំ ធម្មយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណាននយោ។

ឥន្ទ្រិយយមកមាតិកត្ថវណ្ណាន

ឥន្ទ្រិយយមកមាតិកាយំ បន ខន្ធយមកមាតិកាទីសុ វុត្តនយេនេវ
ចាឡិវវត្តានាទិកោ សញ្ញោ អត្ថសំវណ្ណាននយោ វេទិតញ្ចោ។ មនិទ្រិយំ បនេត្ត
យថា ចក្កុទ្ធិយាទិមូលកេហិ, តថេវ ឥត្តិទ្ធិយាទិមូលកេហិ សទ្ធិ សម្មយោគំ

កង្ខតិ, តស្មា និក្ខត្តបដិច្ចាជិយា អយោដេត្វា សព្វេហិមិ ចក្កុន្ទ្រិយមូលាធិហិ
សន្ធិ្ធំ បរិយោសានេ យោជិតំ, ចក្កុន្ទ្រិយេន ច សន្ធិ្ធំ
សុខិន្ទ្រិយទុក្ខិន្ទ្រិយទោមនស្សិន្ទ្រិយានិ, លោកុត្តរិន្ទ្រិយានិ ច បដិសន្ធិយំ នត្តិតិ
ន គហិតានិ។ យថា ចេត្ត, វេទំ សេសិន្ទ្រិយមូលកេសុបិ យថានុរូបំ ញាតព្ពំ។
ឥន្ទ្រិយានំ បន ពហុកតាយ ធាតុយមកតោបិ ពហុតរានិ យមកានិ ហោន្តិ
អយំ វិសេសោ, សេសំ ហោជ្ជា វុត្តានុសារេន ញាតព្ពន្តិ។ អយំ
ឥន្ទ្រិយយមកមាតិកត្ថសំវណ្ណានាយ។

មោហាវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្ថវណ្ណានាយ

យមកមាតិកត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បដ្ឋានមាតិកត្ថវណ្ណានា

ឥទានិ បដ្ឋានមាតិកាយ អត្ថសំវណ្ណានាយោ ហោតិ។ កេនជ្ឈេន បដ្ឋានន្តិ?
នានប្បការបច្ចយជ្ឈេន។ ប-សន្តោ ហិ នានប្បការត្ថំ ធិបេតិ, ឋាន-សន្តោ
បច្ចយត្ថំ។ អថ វា វិភជនជ្ឈេន បដ្ឋានំ។ យថា ហិ បញ្ញាបនា បដ្ឋបនា វិវរណា
វិភជនា ឧត្តានិកម្មន្តិ អាគតជ្ជានេ វិភជនជ្ជោ បដ្ឋានសន្តសមាទត្តោ បដ្ឋបនា-
សន្តោ ទិស្សតិ, វេទិមិ កុសលាធិនំ ធម្មានំ ហេតុបច្ចយាធិហិ វិភជនតោ
វិភជនជ្ឈេន បដ្ឋានំ នាម។ អថ វា បដ្ឋិតជ្ឈេន បដ្ឋានំ, គមនជ្ឈនាតិ អត្តោ។
សព្វធម្មេសុ ហិ អសន្ត្តកមនស្ស សព្វញ្ញាតញ្ញាណស្ស
ហេតុបច្ចយាធិកេនភិទ្ទេសុ កុសលាធិសុ វិត្តាវិតនយលាភតោ និស្សន្តវសេន
បវត្តកមនត្តា គមនជ្ឈេន បដ្ឋានំ នាម, ឥតិ នានប្បការបច្ចយជ្ឈេន, វិភជនជ្ឈេន,
គមនជ្ឈេន ច តិកបដ្ឋានាធិសុ ចតុវិសតិយា បដ្ឋានេសុ ឯកេកម្មិ បដ្ឋានំ នាម,
តេសំ បន សមូហតោ បករណំ បដ្ឋានំ នាម, តេសំ បដ្ឋានានំ មាតិកា។

សយម្បី វា បដ្ឋានភូតា មាតិកា, សព្វម្បីតំ បដ្ឋានមាតិកា។ យា សា
“ហេតុបច្ចយោ, អារម្មណបច្ចយោ... បេ... អវិគតបច្ចយោ” តិ វេ
តិកបដ្ឋានាទិចតុវីសតិប្បកេទសមន្តបដ្ឋានទេសនាយ
មូលភូតបច្ចយកេទស្ស វសេន ភគវតា បករណស្ស អាទិម្ហ បបិតា, អយំ ឥធិ
បដ្ឋានមាតិកា នាម។

តត្ថ អនុត្តានត្ថាទិសហិតោ សង្ខេបត្ថវិនិច្ឆយោ តាវ វេ វេទិតញ្ញោ -
ហេតុបច្ចយោតិអាទិសុ ហិ ហេតុ ច សោ បច្ចយោ ចាតិ ហេតុបច្ចយោ, ហេតុ
ហុត្វា បច្ចយោ ហេតុបច្ចយោ, ហេតុភាវេន បច្ចយោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ តត្ថ
ហេតុតិ វេចនាវយវការណមូលានមេតំ អធិវេចនំ។ “បដិញ្ញាហេតុ” តិអាទិសុ
ហិ លោកេ វេចនាវយវោ “ហេតុ” តិ វុត្ថតិ, សាសនេ បន “យេ ធម្មា
ហេតុប្បកវា” តិអាទិសុ (មហាវ. ៦០; អប. ថេរ ១.១.២៨៦) ការណំ, “តយោ
កុសលា ហេតុ, តយោ អកុសលា ហេតុ” តិអាទិសុ (ធម. ស. ១០៥៩) មូលំ, ឥធិ
ឥធិ អធិប្បេតំ, តំ បដិច្ច ឯតស្មា ឯតីតិ បច្ចយោ, អបច្ចក្ខាយ នំ វុត្ថតិ អត្ថោ។
យោ ហិ ធម្មោ យំ ធម្មំ បដិច្ច អបច្ចក្ខាយ តិជ្ជតិ វា ឧប្បជ្ជតិ វា, សោ តស្ស
ឧបការកលក្ខណេន បច្ចយោ នាម។ ឥតិ មូលជ្ជេន ហេតុ, ឧបការកជ្ជេន
បច្ចយោតិ សង្ខេបតោ មូលជ្ជេន ឧបការកោ ធម្មោ ហេតុបច្ចយោ, កុសលាទីនំ
កុសលាទិការសាធកោតិ កេចិ, វេ សន្តេ បន តំសមុដ្ឋានរូបេសុ
ហេតុបច្ចយតា ន សម្បជ្ជតិ, អហេតុកចិត្តានញ្ចវិនា ឯតេហិ អព្យាកតភាវោ
សិទ្ធា, សហេតុកានម្បិ ច យោនិសោមនសិការាទិបដិពទ្ធា កុសលាទិភាវោ,
ន សម្បយុត្តហេតុបដិពទ្ធា។ យទិ ច សិយា, ហេតុសុបិ
កុសលាទិការសាធកេន អញ្ញេន ភវិតត្ថំ, កុសលាទិការសាធនវសេន បន
ហេតុនំ មូលជ្ជំ អគ្គហេតុ សុប្បតិជ្ជិតការសាធនវសេន គយ្ហមានេ ន កិញ្ចិ
វិវុជ្ជតិ។ លទ្ធិហេតុបច្ចយោ ហិ ធម្មា វិវុជ្ជមូលាវិយ ចាទតា ចិរា ហោតិ

សុប្បតិដ្ឋិតា, ឥតវេ បន តិលពិជកាធិសេវាលាវិយ ន សុប្បតិដ្ឋិតា, ឥតិ
មូលជ្ជនឧបការកោតិ សុប្បតិដ្ឋិតភាវសាធននឧបការកោ ធម្មោ
ហេតុបច្ចយោតិ វេទិតញ្ចោ។

និទ្ទេសេ “ហេតុ ហេតុសម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុជ្ឈានានញ្ច រូចានំ
ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ វុត្តំ, តត្ថ “ចិត្តសមុជ្ឈានាន” ត្ថិ អវត្ថា
“តំសមុជ្ឈានាន” ត្ថិ ឥទំ អចិត្តសមុជ្ឈានានម្បិ សង្កណ្ឌានត្ថំ។ បញ្ញាវាវស្មី ហិ
“បដិសន្ធិក្ខណោ វិចាកាព្យាកតា ហេតុ សម្បយុត្តកានំ ខន្ធានំ កជត្តា ច
រូចានំ ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ អាគតំ, កស្មា បនាយំ ហេតុ បដិសន្ធិយមេវ
កជត្តារូចានំ ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ ហោតិ, ន បវត្តតិ? បដិសន្ធិយំ
កម្មជរូចានំ ចិត្តបដិពន្ធវុត្តិតាយ, ភវបឋមនិចាតតោ ចិត្តជាតិ។
ឥតវរូបសន្តតិឧប្បត្តម្ការាវេន ឯវ ទុព្ពលវត្ថុំ ចិត្តមេវ និស្សយ ឧប្បជ្ជតិ ចេវ
តិដ្ឋតិ ច។ តំ ចិត្តម្បិ ហិ បដិសន្ធិក្ខណោ កម្មវេកក្ខិត្តតាយ ចេវ
អបុរេជាតវត្ថុកតាយ ច អប្បតិដ្ឋិតំ, បចាតេ បតិវត្តមត្តកោ បុរិសោ ន កិញ្ចិ
សិប្បំ កាតុំ វិយ ចិត្តជរូបំ ជនេតុំ ន សក្កោតិ, តមេវ កជត្តារូបំ និស្សយ
បតិដ្ឋាតិ។ បដិសន្ធិចិត្តានិ ហិ រូបំ ន ជនេត្ថិ, កម្មជរូបមេវ បន តេសំ
ចិត្តសមុជ្ឈានរូបជ្ជានេ តិដ្ឋតិ, បវត្តិយំ បន បដិលទ្ធិបត្តម្កតាយ តំ រូបំ វិនាបិ
កម្មបដិពន្ធវា បវត្តិ, ហេតុបច្ចយស្ស បនេត្ត កុសលាធិភេទតោ, ភូមិភេទតោ
ច វិភាកោ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោតិ អយំ ហេតុបច្ចយេ នយោ។

តតោ បរេសុ អារម្មណភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ អារម្មណបច្ចយោ, សោ
និទ្ទេសេ “រូចាយតនំ ចក្កុវិញ្ញាណាតតុយា... បេ.... ដោជ្ជញ្ញាយតនំ
កាយវិញ្ញាណាតតុយា តំសម្បយុត្តកានញ្ច ធម្មានំ... បេ.... រូចាយតនំ
សទ្ធកន្ធវសដោជ្ជញ្ញាយតនំ មនោធាតុយា... បេ.... សព្វេ ធម្មា

មនោវិញ្ញាណធាតុយា...បេ... យំ យំ ធម្មំ អារត្ត យេ យេ ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ
ចិត្តចេតសិកា ធម្មា, តេ តេ ធម្មា តេសំ តេសំ ធម្មានំ អារម្មណបច្ចយេន
បច្ចយោ"តិ ឯវំ និទ្ទិដ្ឋត្តា ន កោចិ ធម្មោ ន ហោតិ។ យថា ហិ ទុព្ពលបុរិសោ
ធន្នំ វា រដ្ឋំ វា អាលម្ពិត្វា ឧដ្ឋហតិ ចេវ តិដ្ឋតិ ច, ឯវំ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា
រូបាធិសុ ធនុ យំ កិញ្ចិ អាលម្ពិត្វា ឧប្បជ្ឈន្តិ ចេវ តិដ្ឋន្តិ ច, តស្មា
លោកិយលោកុត្តរាធិភេទា សព្វេបិ ធម្មា យថាយោគំ ចិត្តចេតសិកានំ
អារម្មណបច្ចយោតិ វេទិតញ្ចោតិ អយំ អារម្មណបច្ចយេ នយោ។

ជេដ្ឋកជ្ជេន ឧបការកោ ធម្មោ អធិបតិបច្ចយោ, សោ និទ្ទេសេ "ធន្នាធិបតិ
ធន្នសម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុដ្ឋានានញ្ច រូបានំ...បេ...
វីរិយចិត្តវីរិយសាធិបតិ...បេ... អធិបតិបច្ចយេន បច្ចយោ, យំ យំ ធម្មំ ករុំ កត្វា
យេ យេ ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា, តេ តេ ធម្មា តេសំ តេសំ ធម្មានំ
អធិបតិបច្ចយេន បច្ចយោ"តិ ឯវំ ទ្វិដា និទ្ទិដ្ឋោ។ តត្ថ ធន្នាធិយោ
សហជាតាធិបតិភាវេន វុត្តា, គរុកាតព្វំ អារម្មណាធិបតិភាវេន។ តត្ថ ច
លោកិយកុសលភូតោ អារម្មណាធិបតិ លោកិយកុសលានញ្ចោវ
លោភសហគតចិត្តានញ្ច អារម្មណាធិបតិ ហោតិ, នាញ្ញស្ស, អកុសលភូតោ
បន លោភសហគតចិត្តប្បាទោតិ វុច្ចតិ ឥតវេសុ គរុកាតព្វតាយ អភាវតោ,
សោ ទ្វិហេតុកាហេតុកាធិលោកិយវិចាករូបក្ខន្ធកូតោ ច
លោភសហគតស្សេវ, នាញ្ញស្ស, តថា កិរិយភូតោបីតិ អដ្ឋកថាយំ អាគតំ, តំ
ញ្ញាណសម្បយុត្តកិរិយានំ សព្វញ្ញតញ្ញាណាភិញ្ញាធិបុព្វសម្បវត្តានំ
កាមាវចរកុសលេហិ គរុកាតព្វភាវស្សវិរោធភាវស្ស ធន្សនតោ
វីរិយសិទ្ធិតំ។ លោកុត្តរកុសលានិ បន កាមាវចរញ្ញាណសម្បយុត្តជវនានមេវ
អារម្មណាធិបតិបច្ចយោ ហោន្តិ, និព្វានំ បន តេសញ្ញោវ
លោកុត្តរកុសលវិចាកានញ្ចោតិ វេទិតព្ពន្ធិ អយំ អធិបតិបច្ចយេ នយោ។

អនន្តរការវេន ឧបការកោ ធម្មា អនន្តរបច្ចយោ, សោវ សមនន្តរបច្ចយោ,
ព្យញ្ញនមត្តមេវ នានំ “ឧបចយសន្តតិ” តិអាធិសុ វិយ។ យម្បី “អត្តានន្តរតាយ
អនន្តរបច្ចយោ, កាលានន្តរតាយ សមនន្តរបច្ចយោ” តិ អាចរិយានំ មតំ, តំ
“និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស នេវសញ្ញានាសញ្ញាយ តនកុសលំ ជលសមាបត្តិយា
សមនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ” តិអាធិហិ វិវុដ្ឋតិ, តំនិទ្ទេសេ “ចក្កវិញ្ញាណាធាតុ
តំសម្បយុត្តកា ច ធម្មា មនោធាតុយា... បេ... កាយវិញ្ញាណាធាតុ... បេ...
មនោធាតុ... បេ... មនោវិញ្ញាណាធាតុយា... បេ... បុរិមា បុរិមា កុសលា ធម្មា
បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ កុសលានំ ធម្មានំ... បេ... អព្យាកតានំ ធម្មានំ... បេ... បុរិមា
បុរិមា អកុសលា ធម្មា បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ អកុសលានំ... បេ...
អព្យាកតានំ... បេ... យេសំ យេសំ ធម្មានំ អនន្តរា យេ យេ ធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ
ចិត្តចេតសិកា ធម្មា, តេ តេ ធម្មា តេសំ តេសំ ធម្មានំ អនន្តរបច្ចយេន
បច្ចយោ” តិ ឥមិនា អនន្តរបច្ចយនិទ្ទេសសមកោ ឯវ សមនន្តរបច្ចយោ និទ្ទិដ្ឋោ
អញ្ញាត្រ នាមនាតាត្តាតិ អយំ អនន្តរសមនន្តរបច្ចយទ្វយេ នយោ។

ឧប្បជ្ឈមនោវ សហ ឧប្បជ្ឈមានការវេន ឧបការកោ ធម្មា
សហជាតបច្ចយោ, សោ និទ្ទេសេ “ចត្តារោ ខន្ធា អរូបិនោ អញ្ញមញ្ញំ
សហជាតបច្ចយេន បច្ចយោ, ចត្តារោ មហាក្ខតា អញ្ញមញ្ញំ... បេ... ឌីក្កន្តិក្ខណោ
នាមរូបំ អញ្ញមញ្ញំ... បេ... ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ចិត្តសមុដ្ឋានានំ រូចានំ... បេ...
មហាក្ខតា ឧបាទារូចានំ... បេ... រូបិនោ ធម្មា អរូបិនំ ធម្មានំ កិញ្ចិកាលេ
សហជាតបច្ចយេន បច្ចយោ, កិញ្ចិកាលេ នសហជាតបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ
ឯវំ ធូត្តិដោ និទ្ទិដ្ឋោ។ តត្ថ អញ្ញមញ្ញន្តិ ឥមិនា តេសំ ធម្មានំ ឯកក្ខណោ
បច្ចយការព្រោវ បច្ចយុប្បន្នការព្រោ ធិបេតិ, បដិសន្ធិក្ខណោ វត្ថុរូបំ រូបំ នាម។
ចិត្តចេតសិកាតិ បវត្តិយំ ចត្តារោ ខន្ធា, បដិសន្ធិយម្បីតិ កេចិ តត្ថ
កដត្តារូចានម្បី ចិត្តសមុដ្ឋានេ បរិដ្ឋត្តា។ តេសំ ហិ បដិសន្ធិចិត្តចេតសិកា

សហជាតបច្ចយា ហោត្តិយេវ, តានិ បន វត្ថុវិហិតានិ រូបានិ បវត្តិយំ
ចិត្តសមុដ្ឋានានំវិយ ចិត្តចេតសិកានំ បច្ចយត្ថំ ន ជវន្តិ, តស្មា “អញ្ញមញ្ញ”ន្តិ ន
វត្ថុ, តថា ភូតានំ ឧបាទារូបំ។ ឯវំ ហិ អគយ្ហមាទេ បដិសន្ធិយំ កជត្តារូបានំ
សហជាតា នាម និស្សយតា ន វត្តាតិ សហជាតបច្ចយនិទ្ទេសោ អបរិបុណ្ណោ
ឯវំ សិយា។ កិញ្ញាកាលេតិ ឥទ្ធម្មិ ឡិក្កន្តិកូលោ បាទយវត្ថុមេវ សន្ធាយ វត្តត្តា
តតិយកោដ្ឋាសមេវ ភជតីតិ អត្ថតោ អយំ បច្ចយោ បញ្ចវិជោតិ អយំ
សហជាតបច្ចយេ នយោ។

អញ្ញមញ្ញំ ឧប្បាទនុបត្ថម្ភនការេន ឧបការកោ ធម្មោ អញ្ញមញ្ញបច្ចយោ
តិទណ្ឌកំវិយ។ សោ និទ្ទេសេ “ចត្តារោ ខន្ធា អរូបិនោ អញ្ញមញ្ញបច្ចយេន
បច្ចយោ, ចត្តារោ មហាភូតា...បេ... ឡិក្កន្តិកូលោ នាមរូបំ អញ្ញមញ្ញបច្ចយេន
បច្ចយោ”តិ ឯវំ តិដា និទ្ទិដ្ឋាតិ អយំ អញ្ញមញ្ញបច្ចយេ នយោ។

អធិដ្ឋានាការេន, និស្សយាការេន ច ឧបការកោ ធម្មោ និស្សយបច្ចយោ
តវុចិត្តកម្មាទីនំ បថវីបដាទយោវិយ, សោ និទ្ទេសេ សហជាតបច្ចយេវិយ
ធនាវ និទ្ទិដ្ឋា។ ធនេត្ត កោដ្ឋាសោ “ចក្ខាយតនំ ចក្ខុវិញ្ញាណាធាតុយា,
សោតយានជ្ឈីវាកាយាយតនំ កាយវិញ្ញាណាធាតុយា...បេ... យំ រូបំ និស្សយ
មនោធាតុ ច មនោវិញ្ញាណាធាតុ ច វត្ថុន្តិ, តំ រូបំ មនោធាតុយា ច
មនោវិញ្ញាណាធាតុយា ច តំសម្មយុត្តកានព្វា ធម្មានំ និស្សយបច្ចយេន
បច្ចយោ”តិ ឯវំ បុរេជាតនិស្សយទស្សនវសេនវិភត្តោ, សេសំ តាទិសមេវ។
តត្ថ រូបន្តិ បាទយវត្ថុ។

ឧបនិស្សយបច្ចយោតិ ឯត្ថ បនាយំ វេចនត្តោ - តទដ្ឋិនវត្ថុតាយ អត្ថនោ
ជលេន និស្សិតោ, នប្បជិត្តត្តោតិ និស្សយោ, យថា បន ភុសោ អាយាសោ
ឧបាយាសោ, ឯវំ ភុសោ និស្សយោ ឧបនិស្សយោ, ពលវការណស្សេតំ អធិវចនំ,

តស៊ូ ពលវិភាគការណ៍ការងារនៃ ឧបការកោ ធម្មា ឧបនិស្សយបច្ចយោតិ
វេទិតញ្ចា។ សោ អារម្មណ៍បនិស្សយោ អនន្តរូបនិស្សយោ បកតូបនិស្សយោតិ
តិវិជោ ហោតិ។ តត្ថ អារម្មណ៍បនិស្សយោ តាវ អារម្មណ៍ធិបតីនា សន្តិ
នានត្ថំ អកត្វាវិភត្តោ។ តត្ថ យំ អារម្មណំ គរុំ កត្វា ចិត្តបេតសិកា ឧប្បជ្ឈតិ,
តំ និយមតោ តេសំ អារម្មណេសុ ពលវិភាគការណ៍ ហោតិ, ឥតិ គរុកាតព្វមត្តជ្ជន
អារម្មណ៍ធិបតី, ពលវិភាគការណ៍ជ្ជន អារម្មណ៍បនិស្សយោតិ វេទិតញ្ចា
នានត្ថំ វេទិតញ្ចា។

អនន្តរូបនិស្សយោបិ អនន្តរូបច្ចយេន នានត្ថំ អកត្វាវិភត្តោ, វេទិតញ្ចា
អត្តនោ អត្តនោ អនន្តរំ អនុរូបស្ស ចិត្តប្បាទស្ស បវត្តនសមត្តតាយ
អនន្តរតា, បុរិមចិត្តស្ស បច្ឆិមចិត្តប្បាទនេ ពលវិភាគការណ៍ អនន្តរូបនិស្សយោតា ច
វេទិតញ្ចា។ យថា ហិ ហេតុបច្ចយោទីសុ កត្វា ធម្មំវិនាបិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈតិ, ន វេទិតញ្ចា
អនន្តរចិត្តំវិនា ចិត្តស្ស ឧប្បត្តិ នាម អត្តិ, តស៊ូ ពលវិភាគការណ៍ ហោតិ, ឥតិ
ពលវិភាគការណ៍ជ្ជន អនន្តរោវ អនន្តរូបនិស្សយោតិ វេទិតញ្ចា វេទិតញ្ចា។

បកតោ ឧបនិស្សយោ បកតូបនិស្សយោ, បកតោ នាម អត្តនោ សន្តានេ
ឧប្បាទិតោ វា សន្តានីលាទិឧបសេវិតោ វា ឧត្តភោជនាទិបកតិយាយេវ វា
ឧបនិស្សយោ បកតូបនិស្សយោ, ឥតិ បរូបនិស្សយេន អមិស្សោតិ អត្តោ។
សោ ច បកតូបនិស្សយោ “សន្តិ ឧបនិស្សយោ ទានំ ទេតិ, សីលំ សមាទិយតិ,
ឧចាសថកម្មំ ករោតិ, លាមំ ឧប្បាទេតិ; វិបស្សនំ, មគ្គំ, អភិញ្ញា, សមាបត្តិ
ឧប្បាទេតិ; សីលំ, សុតំ, ចាតំ, បញ្ញា ឧបនិស្សយោ ទានំ ទេតិ... បេ... សមាបត្តិ
ឧប្បាទេតិ” តិអាទិនា ឥមេសំ សន្តានីលំ វេសេន ពហុធាវិភត្តោ, វេទិតញ្ចា
ឧបនិស្សយោ វេទិតញ្ចា។ និទ្ទេសេ បនាយំ “បុរិមា បុរិមា កុសលា ធម្មា
បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ កុសលានំ ធម្មានំ ... បេ... អកុសលានំ កេសញ្ចា... បេ...”

អព្យាកតានំ ធម្មានំ... បេ... បុរិមា បុរិមា អកុសលា ធម្មា បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ
អកុសលានំ... បេ... កុសលានំ កេសញ្ចី... បេ... អព្យាកតានំ ធម្មានំ... បេ...
បុរិមា បុរិមា អព្យាកតា ធម្មា... បេ... អព្យាកតានំ, កុសលានំ, អកុសលានំ
ឧបនិស្សយបច្ឆយេន បច្ឆយោ, បុគ្គលោបិ ឧបនិស្សយបច្ឆយេន បច្ឆយោ,
សេនាសនម្បី” តិ ឯវំ និទ្ទិដ្ឋោ។ តត្ថ បុរិមា តិ អនន្តរូបនិស្សយេ សមនន្តរាតីតារ
លព្ពន្ធិ។

អារម្មណ្ឌូបនិស្សយេ បកតូបនិស្សយេសុ បន នាណវិធីវសេន បុរិមតរាវាតិ
តយោបិ វាសី កុសលេន កុសលបទេ លព្ពន្ធិ។ កុសលេន បនាកុសលេ
សមនន្តរាតីតា ន លព្ពន្ធិ, តេនាហា “កេសញ្ចី” តិ។ ឥទំ ហិ “កុសលោ ធម្មោ
អកុសលស្ស ធម្មស្ស អារម្មណ្ឌូបនិស្សយោ បកតូបនិស្សយោ,
អារម្មណ្ឌូបនិស្សយោ បន ធានំ ទត្វា... បេ... តំ គរុំ កត្វា វាគោ ឧប្បជ្ជតិ... បេ...
បកតូបនិស្សយោ សទ្ធិ ឧបនិស្សយេ មាណំ ជប្បតី” តិ អាទិនា បញ្ញាវារេ អាគតំ
ឥមំ នយំ សន្ធាយ វុត្តំ។

អកុសលេន កុសលបទេ ហិ សមនន្តរាតីតា ន លព្ពន្ធិ, តេនាហា
“កេសញ្ចី” តិ។ ឥទំ បន “អកុសលោ ធម្មោ កុសលស្ស ធម្មស្ស
បកតូបនិស្សយោ។ វាគំ ឧបនិស្សយេ ធានំ ទេតិ... បេ... ចាលំ ហាត្វា តស្ស
បដិយាតត្ថាយ ធានំ ទេតិ” តិ អាទិនា នយេន បញ្ញាវារេ អាគតំ
បកតូបនិស្សយេមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថា ហិ អកុសលំ កុសលស្ស
អនន្តរូបនិស្សយោ ន ហោតិ, តថា អារម្មណ្ឌូបនិស្សយោបិ ន ហោតិ។ ន ហិ តំ
គរុំ កត្វា កុសលំ បវត្តតិ។

អកុសលេន អព្យាកតបទេ បន អារម្មណ្ឌូបនិស្សយោវ ន លព្ពន្ធិ។ ន ហិ តំ
អព្យាកតា គរុំ ករោត្តិ, អនន្តរា បនស្ស ហោតិ។ តេនេវេត្ថ “កេសញ្ចី” តិ ន វុត្តំ។

សេសបទេសុ តយោបិ ឧបនិស្សយា លព្ពន្ធព្យា។ “បុគ្គលោបិ, សេនាសនម្បី” តិ
ឥទម្បី ធូយំ បកតូបនិស្សយវសេនេវេត្ថ វុត្ថំ, ឧតុភោជនាទយោ ចេត្ត
សន្តិហេតញ្ញា។ ឥមស្មិញ្ចា បច្ឆយេ ឯកច្ចាយ បញ្ញត្តិយា សទ្ធិ សព្វេបិ ចតុក្កមកា
ធម្មា សន្តិហិតាតិ វេទិតញ្ញាតិ អយំ ឧបនិស្សយបច្ឆយេ នយោ។

បឋមតវំ ឧប្បជ្ឈិត្វា វត្តមានភាវេន ឧបការកា រូបធម្មា បុរេជាតបច្ឆយោ,
សោ បសាទតត្ថិសយហទយវត្ថុវសេន ឯកាទសវិជោ។ និទ្ទេសេ ច
“ចក្ខាយតនំ ចក្កុវិញ្ញាណាធាតុយា តំសម្បយុត្តកានញ្ច ធម្មានំ
បុរេជាតបច្ឆយេន បច្ឆយោ... បេ... កាយាយតនំ កាយវិញ្ញាណាធាតុយា ... បេ...
រូចាយតនំ ចក្កុវិញ្ញាណាធាតុយា... បេ... ដោជ្ជញ្ញាយតនំ
កាយវិញ្ញាណាធាតុយា... បេ... រូចាយតនំ សទ្ធកន្ធវសដោជ្ជញ្ញាយតនំ
មនោធាតុយា... បេ... យំ រូបំ និស្សយ... បេ... តំ រូបំ មនោធាតុយា ច
មនោវិញ្ញាណាធាតុយា ច កិញ្ចិកាលេ បុរេជាតបច្ឆយេន បច្ឆយោ,
កិញ្ចិកាលេ ន បុរេជាតបច្ឆយេន បច្ឆយោ” តិ ឯវំ សព្វថាបិ បញ្ចទ្វារេ
វត្តារម្មណាវសេន, មនោទ្វារេ វត្ថុវសេនេវ ចាយំ និទ្ទិដ្ឋោ។ បញ្ញាវារេ បន
អារម្មណាបុរេជាតំ “អរហា ចក្កុ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ វិបស្សតី” តិ
អាគតត្តា មនោទ្វារេបិ អដ្ឋារសន្នំ រូចានំ វសេន អារម្មណាបុរេជាតម្បី
លព្ពតេវាតិ អយំ បុរេជាតបច្ឆយេ នយោ។

បុរេជាតានំ រូបធម្មានំ ឧបត្ថម្ភកដ្ឋេន ឧបការកោ អរូបធម្មា
បច្ឆាជាតបច្ឆយោ គិដ្ឋ្យចោតកសរីរានំ អាហារាសា ចេតនាវិយ។ និទ្ទេសេបិ
ចស្ស “បច្ឆាជាតា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា បុរេជាតស្ស ឥមស្ស កាយស្ស
បច្ឆាជាតបច្ឆយេន បច្ឆយោ” តិ ឯវំ វុត្ថំ។ តត្ថ ឥមស្ស កាយស្សាតិ
ចតុសមុដ្ឋានិកតិសមុដ្ឋានិកក្ខតុចាទាយរូបកាយស្ស។ ធម្មតោ ចាយំ

ថេបេត្វា បដិសន្ធិវិចារកេ អារុប្បវិចារកេ អវសេសា សព្ពេ ចតុក្កមកា
អរូបធម្មាតិ វេទិតញ្ញាតិ អយំ បច្ឆាជាតបច្ឆយេ នយោ។

អាសេវនជ្ជេន អនន្តរានំ បគុណាពលវភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ
អាសេវនបច្ឆយោ គន្តាទិបុរិមាភិយោកោវិយ។ សោ
កុសលាកុសលកិរិយជវេនវសេន តិរិដោ។ និទ្ទេសេ បនស្ស “បុរិមា បុរិមា
កុសលា ធម្មា បច្ឆិមានំ បច្ឆិមានំ កុសលានំ ធម្មានំ...បេ.... អកុសលានំ
ធម្មានំ...បេ.... កិរិយាព្យាកតានំ ធម្មានំ អាសេវនបច្ឆយេន បច្ឆយោ” តិ និទ្ទិដ្ឋោ។
តត្ថ បុរិមា បុរិមាតិ សព្ពត្ថ សមនន្តរាតីតាវ ទដ្ឋញ្ញា, តត្ថាបិ កុសលាធម្មោ
អព្យាកតាទីនំ ភិន្នជាតិកានំ សមនន្តរានម្បិ វាសនាសម្ពាតេន អាសេវនេន
បគុណាតរពលវភាវវិសិដ្ឋំ អត្តនោ កុសលាទិភាវសម្ពាតតតី តាហាបេតុ
អសមត្ថតាយ អាសេវនបច្ឆយោ ន ហោន្តិ, ភូមិតោ, បន អារម្មណតោ ច ភិន្នាបិ
កាមាវចរតិហេតុកកុសលកិរិយា អត្តនា សទិសវេទនានមេវ
មហាគ្គតលោកុត្តរកុសលកិរិយានម្បិ, សម្ពាវារម្មណញ្ញា អនុលោមកុសលំ
និព្វានាវម្មណស្ស កោត្រភុកុសលស្ស អាសេវនបច្ឆយោ ហោន្តិយេវ។
លោកុត្តរោ បន អាសេវនបច្ឆយោ នត្ថិ, តថាវិចារកោ កម្មបរិណាមិតត្តាតិ
អយំ អាសេវនបច្ឆយេ នយោ។

ចិត្តប្បយោគសម្ពាតេន កិរិយភាវេន ឧបការកោ ធម្មោ កម្មបច្ឆយោ។
សោ នានក្ខណិកាយ កុសលាកុសលចេតនាយ ចេវ សហជាតាយ ច
សព្ពាយបិ ចេតនាយ វសេន ធុរិដោ ហោតិ។ និទ្ទេសេបិ ចស្ស “កុសលាកុសលំ
កម្មំ វិចារកានំ ខន្ធានំ កដត្តា ច រូចានំ...បេ.... ចេតនា សម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ
តំសមុដ្ឋានានញ្ញា រូចានំ កម្មបច្ឆយេន បច្ឆយោ” តិ ទ្វិដាវ វុត្តោ។ តត្ថ កម្មន្តិ
ចេតនាកម្មមេវ។ កដត្តា ច រូចានន្តិ កម្មស្ស កដត្តា ឧបចិតតត្តា និច្ចាទិតត្តា

ឧប្បន្នានំ កម្មជានំ រូចានំ កជត្តា ឯវ, កម្មម្បិ កាលន្តរេយេវ
អវសេសបច្ចយសមាយោគេ សតិ អត្តនោ ជលំ ឧប្បាទេតិ, ន តុ វិនដ្ឋត្តា
បិតត្តា តំ វា បិតំ បន កម្មំ ន ជនេតិ។ ឯវំ តំសមុជ្ឈានន្តិ ឥមិនា បដិសន្ធិយំ
កជត្តារូបគ្គហណំ ទដ្ឋព្ពន្ធិ អយំ កម្មបច្ចយេ នយោ។

និរុស្សហសន្តការេនំ និរុស្សហសន្តការាយ ឧបការកោ វិចាកធម្មា
វិចាកបច្ចយោ។ សោ បវត្ថេ ចិត្តសមុជ្ឈានានំ, បដិសន្ធិក្ខណោ កជត្តារូចានំ,
សព្ពត្ថ ច សម្បយុត្តធម្មានំ បច្ចយោ ហោតិ។ យថាហា សព្ពបញ្ញាវារេ -
“វិចាកាព្យាកតោ ឯកោ ខន្ធោ តិណ្ណានំ ខន្ធានំ ចិត្តសមុជ្ឈានានញ្ច រូចានំ
បដិសន្ធិក្ខណោ...បេ.... កជត្តា ច រូចានំ វិចាកបច្ចយេន បច្ចយោ”តិអាទិ។
និទ្ទេសេ បនស្ស “វិចាកា ចត្តារោ ខន្ធោ អរូបិនោ អញ្ញមញ្ញំ វិចាកបច្ចយេន
បច្ចយោ”តិ ឯត្ថកមេវ វុត្ថំ។ តំ បញ្ញាវារេ វុត្ថវិជានំ សន្ធាយ សាវសេសំ វុត្ថន្តិ
អយំ វិចាកបច្ចយេ នយោ។

រូចារូចានំ ឧបត្ថម្ភកដ្ឋេន ឧបការកា ចត្តារោ អាហារា អាហារបច្ចយោ។
និទ្ទេសេ បន “កតឡីការោ អាហារោ ឥមស្ស កាយស្ស...បេ.... អរូបិនោ
អាហារា សម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុជ្ឈានានញ្ច រូចានំ អាហារបច្ចយេន
បច្ចយោ”តិ ឯវំ និទ្ទិដ្ឋោ។ តត្ថ ចតុសមុជ្ឈានមុបគតា ឱជា កតឡីការោ
អាហារោ នាម។ សោ យស្មា អាហារូបសេវីនញ្ញេវ
អដ្ឋោហជាហារឧតុជាហារូបត្ថន្ធោ ឯវ ច កម្មជាទិអាហារោ ឥមស្ស
កាយស្ស បិតិយា បវត្ថតិ, ន អញ្ញថា, តស្មា
កតឡីកាតត្ថឧតុជវត្ថុសន្និស្សិតតាទស្សនត្ថំ កតឡីការោ អាហារោតិ
វុត្ថោ។ កិញ្ញាបិ បាយំ “ឥមស្ស កាយស្ស”តិ អវិសេសេន វុត្ថោ, វិសេសតោ
បន អាហារជរូបស្ស ជនកោ ចេវ អនុចាលកោ ច ហុត្វា

សេសតិសន្តតិសមុជ្ជានរូបស្ស អនុចាលកោ ឯវ ហុត្វា អាហារាបច្ចយោ
ហោតិ។ តំសមុជ្ជានានន្តិ ឥមិនា បដិសន្ធិយំ កម្មសមុជ្ជានានិ គហិតានេវ។
បញ្ញាវារេ ហិ “បដិសន្ធិក្ខណោវិចាកាព្យាកតា អាហារាសម្មយុត្តកានំ
ខន្ធានំ កជត្តា ច រូចានំ អាហារាបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ វុត្តន្តិ អយំ
អាហារាបច្ចយេ នយោ។

អធិបតិយដ្ឋេន ឧបការកា ឥត្ថិន្ទ្រិយបុរិសិន្ទ្រិយវជ្ជាវីសតិ ឥន្ទ្រិយា
ឥន្ទ្រិយបច្ចយោ។ ឥត្ថិន្ទ្រិយបុរិសិន្ទ្រិយានិ ហិ កិញ្ចាបិ ឥត្ថិបុរិសលិដ្ឋាកប្បាធិនំ
ពិជក្ខតានិ, នេវ បន តេសំ, ន អញ្ជេសំ ឥន្ទ្រិយាធិបច្ចយតំ ជវន្តិ។
សុត្តន្តិកបរិយាយេន បន តេសំ បកត្ថបនិស្សយភារំ ជវន្តិតិ ពារីសតេវ
ឥន្ទ្រិយានិ។ តត្ថ ចក្កុន្ទ្រិយាធយោ បញ្ចា អរូបធម្មានមេវ ឥន្ទ្រិយបច្ចយោ,
រូបជីវិតិន្ទ្រិយំ កជត្តារូចានមេវ, សេសា រូចារូចានំ។ និទ្ទេសេ “ចក្កុន្ទ្រិយំ
ចក្កុវិញ្ញាណាតតុយា តំសម្មយុត្តកានព្វា ធម្មានំ...បេ...
កាយវិញ្ញាណាតតុយា...បេ... រូបជីវិតិន្ទ្រិយំ កជត្តារូចានំ, អរូបិនោ ឥន្ទ្រិយា
សម្មយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុជ្ជានានព្វា រូចានំ ឥន្ទ្រិយបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ
ឯវ និទ្ទិដ្ឋោ។ តំសមុជ្ជានានន្តិ ឯត្ថាបិ កជត្តារូបម្មិ សង្កហិតំ។ បញ្ញាវារេ ហិ
“បដិសន្ធិក្ខណោវិចាកាព្យាកតា ឥន្ទ្រិយា សម្មយុត្តកានំ ខន្ធានំ កជត្តា ច
រូចាន”ន្តិ វុត្តន្តិ អយំ ឥន្ទ្រិយបច្ចយេ នយោ។

ឧបនិជ្ឈាយនដ្ឋេន ឧបការកានិ បេហេត្វា ទិបញ្ចវិញ្ញាណេសុ វេទនាត្ថយំ,
ឯកគ្គតព្វា សេសានិ កុសលាធិភេទានិ សត្ត ឈានដ្ឋានិ ឈានបច្ចយោ។
ទិបញ្ចវិញ្ញាណានំ ហិ អភិនិចាតមត្តត្តា តេសុ វេទនេកគ្គតា
ឧបនិជ្ឈាយនាការស្ស អភាវេន ឈានផ្ដេសុ ន ឧទ្ធជា, និទ្ទេសេ បនស្ស
“ឈានដ្ឋានិ ឈានសម្មយុត្តកានំ ធម្មានំ តំសមុជ្ជានានព្វា រូចានំ

ឈានបច្ចុយេន បច្ចុយោ"តិ និទ្ទិដ្ឋោ។ ឥតាបិ តំសមុជ្ជានានន្តិ ឥមិនា ច
កដត្តារូបម្បិ គហិតំ។ បញ្ញាវារេហិ "បដិសន្ធិកូលោវិចាកាព្យាកតានិ
ឈានផ្កានិ សម្បយុត្តកានំ ខន្ធនំ កដត្តា ច រូចាន"ន្តិ វុត្តន្តិ អយំ ឈានបច្ចុយេ
នយោ។

យតោ តតោវា និយ្យានដ្ឋេន ឧបការកានិ កុសលាទិភេទានិ ឆ្ងានស
មគ្គផ្កានិ មគ្គបច្ចុយោ។ និទ្ទេសេ បន "មគ្គផ្កានិ មគ្គសម្បយុត្តកានំ ធម្មានំ
តំសមុជ្ជានានព្វា រូចានំ មគ្គបច្ចុយេន បច្ចុយោ"តិ និទ្ទិដ្ឋោ។ ឯត្ថាបិ
តំសមុជ្ជានានន្តិ ឥមិនា កដត្តារូបគហិតំ។ បញ្ញាវារេ ហិ "បដិសន្ធិកូលោ
វិចាកាព្យាកតានិ មគ្គផ្កានិ សម្បយុត្តកានំ ខន្ធនំ កដត្តា ច រូចាន"ន្តិ វុត្តន្តិ,
អហេតុកចិត្តេសុ ចេត្តវិជ្ជមានានិ មគ្គផ្កានិ មគ្គបច្ចុយោ ន ហោន្តិ។ អយំ
មគ្គបច្ចុយេ នយោ។

ឯកវត្ថុកឯការម្ពណ្ណកុប្បាទឯកនិរោធសម្ពោធន សម្បយុត្តកាវេន
ឧបការកា អរូបិនោ ធម្មា សម្បយុត្តបច្ចុយោ។ និទ្ទេសេ បន "ចត្តារោ ខន្ធា
អរូបិនោ ធម្មា អញ្ញមញ្ញំ សម្បយុត្តបច្ចុយេន បច្ចុយោ"តិ និទ្ទិដ្ឋោតិ អយំ
សម្បយុត្តបច្ចុយេ នយោ។

ឯកវត្ថុកាទិភាវានុបកមេន ឧបការកា រូបិនោ ធម្មា អរូបិនំ, អរូបិនោ
ធម្មា រូបិនំ វិប្បយុត្តបច្ចុយោ, សោ សហជាតបុរេជាតបច្ឆាជាតវសេន តិវិដោ
ហោតិ។ វុត្តំ ហេតំ "សហជាតា កុសលា ខន្ធា ចិត្តសមុជ្ជានានំ រូចានំ... បេ...
បច្ឆាជាតា កុសលា ខន្ធា បុរេជាតស្ស ឥមស្ស កាយស្ស វិប្បយុត្តបច្ចុយេន
បច្ចុយោ"តិអាទិ។ បុរេជាតំ បន ជវត្តវសេនេវ វេទិតព្ពំ។ និទ្ទេសេ បនស្ស
"រូបិនោ ធម្មា អរូបិនំ... បេ... អរូបិនោ ធម្មា រូបិនំ ធម្មានំ វិប្បយុត្តបច្ចុយេន
បច្ចុយោ"តិ ឯវំ សាមញ្ញតោ និទ្ទិដ្ឋោ។ តត្ថ រូបិនោតិ ឥទំ ជវត្តនំ វសេន វុត្តំ,

រូបាធិយោ បន អារម្មណធម្មា សម្មយោគាសង្កាយាការវេន វិប្បយុត្តបច្ចយោ ន
វុត្តា។ ចក្ខុធីនំ ហិ វុត្តនំ អព្ពន្ធរតោ អរូបធម្មា និក្ខមន្តារិយ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តត្ថ
សម្មយោគាសង្កា ហោតិ។ បញ្ញាវារេមិ ហិ “វុត្ថុ កុសលានំ ខន្ធនំ... បេ...
ចក្ខុយតនំ ចក្ខុវិញ្ញាណាតុយា” តិ អាធិនា ន វុត្ថុនេវ ឧទ្ធអានិ, អរូបិនោ ធម្មា
រូបិនន្តិ ឯត្តាបិ និព្វានំ អរូបម្បិ សមាទំ រូបស្ស វិប្បយុត្តបច្ចយោ ន ហោតិ
សព្វថា សម្មយោគាសង្ការតោ, “ចតុហិ សម្មយោគោ ចតុហិ
វិប្បយោគោ” តិ (ធាតុ. ៣) ហិ វុត្តន្តិ អយំ វិប្បយុត្តបច្ចយេ នយោ។

បច្ចុប្បន្នលក្ខណេន អត្ថិការវេន តាធិសស្សេវ ធម្មស្ស ឧបត្ថម្ភកដ្ឋេន
ឧបការកោ ធម្មា អត្ថិបច្ចយោ, សោ និទ្ទេសេ “ចត្តារោ ខន្ធា អរូបិនោ
អញ្ញមញ្ញំ... បេ... ចត្តារោ មហាភូតា អញ្ញមញ្ញំ, ឌីក្កន្តិក្ខណោ នាមរូបំ
អញ្ញមញ្ញំ, ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ចិត្តសមុដ្ឋានានំ រូចានំ, មហាភូតា
ឧបាទារូចានំ, ចក្ខុយតនំ ចក្ខុវិញ្ញាណាតុយា... បេ... រូចាយតនំ
ចក្ខុវិញ្ញាណាតុយា តំសម្មយុត្តកានញ្ច ធម្មានំ... បេ... រូចាយតនំ... បេ...
ដោដ្ឋញ្ញាយតនំ មនោធាតុយា... បេ... មនោធាតុយា ច មនោវិញ្ញាណាតុយា
ច តំសម្មយុត្តកានញ្ច ធម្មានំ អត្ថិបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ វេ
សហជាតបុរេជាតវសេន ច ពហុធា និទ្ទិដ្ឋោ, បញ្ញាវារេ បន “សហជាតំ
បុរេជាតំ បច្ឆាជាតំ អាហារំ ឥន្ទ្រិយ” ន្តិ ឥមេសំ បញ្ចន្ធម្បិ វសេន អាគតត្តា
បច្ឆាជាតកកត្តិការអាហាររូបជីវិតិន្ទ្រិយានំ វសេនាបិ អត្ថិបច្ចយោ
គហោតញ្ញោវាតិ អយំ អត្ថិបច្ចយេ នយោ។

អត្ថនោ អនន្តរំ ឧប្បជ្ឈមាណានំ អរូបធម្មានំ បវត្តិឌីកាសទានវសេន
ឧបការកា សមនន្តរិនិរុទ្ធា អរូបធម្មា នត្ថិបច្ចយោ, និទ្ទេសេ បន
“សមនន្តរិនិរុទ្ធា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា បដុប្បន្នានំ ចិត្តចេតសិកានំ ធម្មានំ

នត្ថបច្ចយេន បច្ចយោ"តិ ឯវំ សាមញ្ញតោវ និទ្ទិដ្ឋោ។ សព្ពថា
អនន្តរបច្ចយសទិសតាយ តត្ថ និទ្ទិដ្ឋនយេនេវេត្ថ វិសេសោ ញាតញ្ចាតិ អយំ
នត្ថបច្ចយេ នយោ។

នត្ថបច្ចយធម្មាវ វិគតភាវេន ឧបការកត្តាវិគតបច្ចយោតិ សហ
និទ្ទេសេន នត្ថបច្ចយសទិសោវាតិ។

អវិគតបច្ចយោបិ សព្ពថា អត្ថបច្ចយសទិសោវ, ទេសនាវិលាសេន,
វេនេយ្យវិសេន វា អយំ ធុកោរុត្តាតិ អយំ អវិគតបច្ចយេ នយោ។

បកិណ្ណកវិនិច្ឆយោ

ឥមេសុ បន ចតុវិសតិយា បច្ចយេសុ ញាណចារស្សវិសធាភាវត្ថំ -

ធម្មតោ កាលតោ ចេវ, ឯកស្សនេកបច្ចយា;

អនេកេសញ្ច ធម្មានំ, ឯកបច្ចយភាវតោ។

សភាគាវិសភាគា ច, យុគឡា ជនកាធិតោ;

សព្ពដ្ឋានាធិភេទា ច, រូចារូបវិកប្បតោ;

ភវតោ សង្គហា ព្រោយ្យោ, បកិណ្ណកវិនិច្ឆយោ។

តត្ថ ធម្មតោតិ ឥមេសុ ហិ បច្ចយេសុ ហេតុបច្ចយោ តាវ នាមរូបធម្មេសុ
នាមធម្មេកធនេសោ, តថា សហជាតាធិបតិកម្មណានមគ្គបច្ចយា, តថា
អាសេវនវិចាកបច្ចយា, ចតុក្កន្ធសង្កហិតាបិ វិចាកធម្មា
អនន្តរសមនន្តរបច្ចាជាតសម្បយុត្តនត្ថិវិគតបច្ចយោ។ និព្វានស្ស
អសង្កហតោ នាមេកធនេសោតិបិ វត្ថុំ វដ្តតិ។ បុរេជាតបច្ចយោ រូបធម្មាវ,
សេសា យថាលាភវិសេន នាមរូបធម្មា។ តត្ថ ច

អារម្មណ៍ដ៏បតិអារម្មណ៍បដិស្សយបកត្វបដិស្សយេសុ បញ្ញត្តិបិ
សន្តិហិតាតិ អយំ ធម្មតោវិនិច្ឆយោ។

កាលតោ បន

ហេតុសហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយបុរេជាតបដ្ឋាជាតិវិចាកអាហារវេទ្រិយ
ឈានមគ្គសម្បយុត្តិវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតបច្ចយា បន្ទរស បច្ចប្បន្នាវ ហុត្វា
អត្តនោ ជលស្ស បច្ចយា ហោន្តិ, អនន្តរសមនន្តរអាសេវននត្ថិវិគតបច្ចយា
បញ្ច អតីតា វេ ហុត្វា, កម្មបច្ចយោ បនេកោ បច្ចប្បន្នាបិ អតីតោបិ ហុត្វា,
សេសា អារម្មណ៍អធិបតិបដិស្សយបច្ចយា តយោបិ តេកាលិកាបិ,
និព្វានបញ្ញត្តិវសេន កាលវិមុត្តាបិ ហុត្វា អត្តនោ ជលស្ស បច្ចយា ហោន្តិ
អយំ កាលតោវិនិច្ឆយោ។

ឯកស្សនេកបច្ចយាតិ ឯកធម្មស្ស, ឯកបច្ចយស្ស ច

អនេកបច្ចយភាវតោ។ កថំ? ហេតុបច្ចយេ តាវ អមោហោ ឯកោ ធម្មោ, សោ
បុរេជាតកម្មអាហារឈានវដ្ឋានំវិសតិយា បច្ចយានំ វសេន អនេកបច្ចយោ
ហោតិ, ហេតុបច្ចយត្ថំ អវិជហន្តោវ
អធិបតិសហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយវិចាកិវេទ្រិយមគ្គសម្បយុត្តិវិប្បយុត្តអត្ថិ
អវិគតានំ អញ្ញេសំ ឯកាទសន្តំ វសេន វា អនេកបច្ចយោ ហោតិ, តថា
អលោកាទយោ, តេសុ បន អលោកាទោសា វេទ្រិយមគ្គបច្ចយា ន ហោន្តិ, តេ
តយោ អវិចាកក្ខតា លោកទោសមោហាវិចាកបច្ចយាបិ ន ហោន្តិ, តេ បន
អមោហាវដ្ឋិតា បញ្ច អធិបតិបច្ចយា ន ហោន្តិ, តថា សេសាបិ អវិចាកក្ខតា។

អារម្មណ៍បច្ចយេ រូបាយតនំ ចក្កវិញ្ញាណធាតុយា

អារម្មណ៍បុរេជាតអត្ថិអវិគតានំ ចតុន្តំ វសេន អនេកបច្ចយោ ហោតិ, តថា
មនោធាតុយា, អហេតុកមនោវិញ្ញាណធាតុយា ច។ សហេតុកាយ បន

អារម្មណ៍ធម៌បតិអារម្មណ៍បដិស្សយានម្យី វសេន, សន្តាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។
ធម្មាយតនំ បន ធិស្សយវិប្បយុត្តានំ វសេនាបិ អនេកបច្ចយោ ហោតិ, តថា
អារម្មណ៍បច្ចយត្ថំ អវិជហន្តោវ
អារម្មណ៍ធម៌បតិធិស្សយឧបធិស្សយបុរេជាតវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតានំ វសេន
អបរេសម្យី សត្តន្ធិ វសេន អនេកបច្ចយោ ហោតិ តិ អយមេត្ថ ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទោ។
តត្ថ អរូចានំ បន រូចានំ វា អតីតាធាតតានំ អារម្មណ៍បច្ចយភារេ សតិ
អារម្មណ៍ធម៌បតិឧបធិស្សយមត្តមេវ ឧត្តរិ លព្ពតិ។

អធិបតិបច្ចយេ អារម្មណ៍ធម៌បតិ វុត្តនយោវ។ សហជាតាធិបតីសុ ចិត្តំ
ហេតុបុរេជាតកម្មណ៍មគ្គវដ្ឋានំ ឯកូនវីសតិយា បច្ចយានំ វសេន
អនេកបច្ចយោ ហោតិ, អធិបតិបច្ចយត្ថំ អវិជហន្តោ អបរេសំ
សហជាតអញ្ញមញ្ញធិស្សយវិចាកាហារិទ្ធិយសម្បយុត្តវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគ
តានំ ធនន្តំ វសេនេវ, តថា វីរិយំ អាហារបច្ចយវដ្ឋានំ មគ្គបច្ចយសហិតានំ
វសេន, ធន្តោ អាហារិទ្ធិយវដ្ឋានំ វសេន អនេកបច្ចយោ ហោតិ, វីមសា
ហេតុបច្ចយេ វុត្តនយោវ។

អនន្តរបច្ចយេ ចតុសុ ខន្ទេសុ វេទនាក្ខន្ធា តាវ
ហេតុបុរេជាតកម្មាហារមគ្គបច្ចយវដ្ឋានំ ឯកូនវីសតិយា វសេន, សញ្ញាក្ខន្ធា
តេសុ ឥន្ទ្រិយណ៍វដ្ឋានំ សត្តរសន្តំ វសេន, សម្ពារក្ខន្ធា
ហេតុបុរេជាតកម្មិន្ទ្រិយណ៍មគ្គវដ្ឋានំ អជ្ឈរសន្តំ វសេន, តថា ចេតនា
កម្មសហិតានំ, វិតក្កោ ហេតុបុរេជាតកម្មាហារិទ្ធិយវដ្ឋានំ
ណ៍មគ្គសហិតានំ, វិចារោ, បីតិ ច អានន្តរិយានំ មគ្គវដ្ឋានំ, ឯកគ្គតា
ហេតុបុរេជាតកម្មាហារវដ្ឋានំ វីសតិយា បច្ចយានំ វសេន, សទ្ធា, ដីវិតិន្ទ្រិយញ្ច
អនន្តរានំ ហេតុបុរេជាតកម្មាហារណ៍មគ្គវដ្ឋានំ អជ្ឈរសន្តំ, សតិ

មគ្គសហិតានំ ឯក្ខន្ធវីសតិយា, ហិរិឌិត្តប្បកាយបស្សន្ធាធិធម្មតា,
យេវាបនកេសុ អធិមោក្ខមនសិការតត្រមជ្ឈត្តតា, ករុណាមុទិតា ច
ហេតុបុរេជាតកម្មាហារឈានមគ្គិន្ទ្រិយវដ្ឋានំ សត្វសន្នំ, វិរតិយោ បន
មគ្គសហិតានំ អជ្ឈារសន្នំ, មិច្ឆាធិដ្ឋិតតោ វិចាកវដ្ឋានំ សត្វសន្នំ វសេន,
មិច្ឆាវាចាកម្មន្តាជីវា តេហិ ចេវ កម្មាហារបច្ចយេហិ ចាតិ ឯក្ខន្ធវីសតិយា
បច្ចយានំ វសេន, អហិរិកំ អនោត្តប្បំ មាណោ ជិនំ មិទ្ធុ ឧទ្ធុច្ឆន្តិ ឥមេ
ហេតុបុរេជាតកម្មវិចាកាហារិន្ទ្រិយឈានមគ្គវដ្ឋានំ សោឡសន្នំ, វិចិត្តិច្ឆា
ឥស្សមច្ឆិយកុក្កុច្ឆានិ តតោ អធិបតិវដ្ឋានំ បន្ទសន្នំ វសេន អនេកបច្ចយា
ហោន្តិ។ អនន្តរបច្ចយត្ថំ អវិជហន្តានំ បនេតេសំ
សមនន្តរឧបនិស្សយកម្មនត្តិវិគតានំ អបរេសំ ធន្នំ វសេន ច។
វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស អធិបតិបច្ចយេនេវ អនេកបច្ចយភារោ វេទិតញោ។

សហជាតបច្ចយេ មហាក្ខតានិ

អារម្មណាអារម្មណាធិបតិសហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយឧបនិស្សយបុរេជាតអ
ត្តិអវិគតានំ នវន្នំ, ហធម្មវត្ថុ តេសញ្ញោវ វិប្បយុត្តសហិតានំ វសេន។

និស្សយបច្ចយេ ចក្ខាយតនាធិនិ

អារម្មណាអារម្មណាធិបតិនិស្សយឧបនិស្សយបុរេជាតឥន្ទ្រិយវិប្បយុត្តអត្តិអ
វិគតានំ នវន្នំ វសេន។ បុរេជាតបច្ចយេ រូបសទ្ធិគន្ធសាយតនាធិនិ

អារម្មណាអារម្មណាធិបតិឧបនិស្សយបុរេជាតអត្តិអវិគតានំ ធន្នំ វសេន។

អាហារបច្ចយេ ឌីជា អារម្មណាអារម្មណាធិបតិឧបនិស្សយាហារអត្តិអវិគតានំ
ធន្នំ បច្ចយានំ វសេន អនេកតា បច្ចយោ ហោតិ។ តំតំបច្ចយត្ថំ អវិជហន្តានំ

តេសំ តេសំ សត្តត្ថ អារម្មណាធិបតិអនន្តរសមនន្តរឧបនិស្សយាធិបច្ចយតា

វុត្តនយេន វេទិតញោ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវាតិ អយំ ឯកស្សនេកបច្ចយតោ

វិនិច្ឆយោ។

អនេកេសញ្ច ធម្មានំ, ឯកបច្ចយភាវតោតិ ឯតេសុ ហិ បេត្វា កម្មបច្ចយំ
សេសេសុ តេវីសតិយា បច្ចយេសុ អនេកេ អនេកេសំ ធម្មានំ ឯកតោ ឯកេកំ
បច្ចយា ហោន្តិ។ កម្មបច្ចយោ បន ចេតនា ឯកធម្មាវាតិ អយំ អនេកធម្មានំ
ឯកបច្ចយភាវតោវិនិច្ឆយោ។

សភាគាវិសភាគា ចាតិ ឯតេសុ ហិ

អនន្តរសមនន្តរអនន្តរបនិស្សយាសេវននត្តិវិគតបច្ចយា សភាគា, តថា
អារម្មណអារម្មណាធិបតិអារម្មណ្ឌបនិស្សយា។ បុរេជាតបច្ចយោ បនេត្ត
បច្ឆាជាតេនវិសភាគោ, តថា សម្មយុត្តាវិប្បយុត្តន, អត្តិ នត្តិនា, វិគតោ
អវិគតេនាតិ អយំ សភាគាវិសភាគតោវិនិច្ឆយោ។

យុគឡាតិ ឯត្ថ អត្ថសិក្ខតាយ សទ្ធសិក្ខតាយ កាលបដិបក្ខតាយ
ហេតុផលតាយ អញ្ញមញ្ញបដិបក្ខតាយាតិ ឥមេហិ ការណេហិ យុគឡំ
វេទិតព្ពំ។ អនន្តរសមនន្តរា ហិ អត្ថសិក្ខតាយ ឯកំ យុគឡំ នាម។
និស្សយូបនិស្សយា សទ្ធសិក្ខតាយ, បុរេជាតបច្ឆាជាតា កាលបដិបក្ខតាយ,
កម្មវិចារកា ហេតុផលតាយ, សម្មយុត្តាវិប្បយុត្តា អញ្ញមញ្ញបដិបក្ខតាយ
ឯកំ យុគឡំ, តថា អត្តិនត្តិបច្ចយា, វិគតអវិគតបច្ចយាតិ អយំ យុគឡតោ
វិនិច្ឆយោ។

ជនកាធិតោតិ ជនកោបត្តម្ភកតោ។ ឯតេសុ ហិ

អនន្តរសមនន្តរបនិស្សយបកត្វបនិស្សយាសេវនបច្ចយា, នានក្ខណ្ឌកោ
កម្មបច្ចយោ, នត្តិវិគតបច្ចយា ចាតិ ឥមេ ជនកា ឯវ, ន ឧបត្ថម្ភកា។
បច្ឆាជាតបច្ចយោ ឧបត្ថម្ភកោ ឯវ, ន ជនកោ។ សេសា ជនកា ចេវ ឧបត្ថម្ភកា
ចាតិ អយំ ជនកាធិតោវិនិច្ឆយោ។

សព្វដ្ឋានាធិភេទាតិ សព្វដ្ឋានិកអសព្វដ្ឋានិកភេទតោ។ ឯតេសុ ហិ
សហជាតនិស្សយអត្ថិអវិគតបច្ចយា សព្វដ្ឋានិកា។ សព្វេសុ បច្ចយុប្បន្នេសុ
ឥច្ឆិតញ្ចា។ ឯតេហិ វិនា ឧប្បជ្ឈមាណោ ឯកធម្មោបិ នត្ថិ។ សេសា អសព្វដ្ឋានិកា។
តត្ថ ច

អារម្មណាអារម្មណាធិបតិអនន្តរសមនន្តរានន្តរូបនិស្សយបកតូបនិស្សយបុ
រេជាតាសេវនសម្បយុត្ត អត្ថិនត្ថិវិគតបច្ចយា អរូបធម្មានញ្ញេវ ការណាតោ
អសព្វដ្ឋានិកា។ តថា បច្ឆាជាតបច្ចយោ រូចានញ្ញេវ ការណាតោ, សេសា
ឯកច្ឆានំ រូចារូបធម្មានំ ការណាតោ អសព្វដ្ឋានិកា។ អយំ សព្វដ្ឋានាធិភេទតោ
វិនិច្ឆយោ។

រូចារូបវិកប្បតោតិ រូបំ រូបស្ស, រូបំ អរូបស្សាតិអាទិវិកប្បតោ។ ឯតេសុ
ហិ ឯកោបិ បច្ចយោ រូបមេវ ហុត្វា រូបស្សេវ បច្ចយោ ភវន្តោ នាម នត្ថិ, រូបមេវ
បន អរូបស្សេវ អត្ថិ, សោ បុរេជាតបច្ចយោ ឯកោ ឯវ។ រូបមេវ ហុត្វា
រូចារូបស្សេវ បច្ចយោ នាមាតិបិ នត្ថិ, អរូបមេវ ហុត្វា អរូបស្សេវ បច្ចយោបិ
អត្ថិ, សោ អនន្តរសមនន្តរអាសេវនសម្បយុត្តនត្ថិវិគតវសេន ធម្មិដោ។
អរូបមេវ បន រូបស្សេវ បច្ចយោបិ អត្ថិ, សោ បច្ឆាជាតបច្ចយោ ឯកោ ឯវ។
អរូបមេវ ហុត្វា រូចារូចានម្មិ អត្ថិ, សោ ហេតុកម្មវិចាកលានមគ្គវសេន
បញ្ចវិដោ។ រូចារូបបញ្ញត្តិ ហុត្វា អរូបស្សេវ បច្ចយោបិ អត្ថិ, សោ
អារម្មណឧបនិស្សយវសេន ធុរិដោ។ រូចារូបំ បន រូចារូបស្សាបិ អត្ថិ, សោ
អធិបតិសហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយាហារិ ព្រិយវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន
នវិវិដោតិ អយំ រូចារូបវិកប្បតោវិនិច្ឆយោ។

ភវតោតិ ឥមេសុ ហិ បច្ចយេសុ បញ្ចវោការភវេ តាវ ន កោចិ បច្ចយោ ន
លព្ពតិ នាម, សព្វេបិ លព្ពន្តិ។ ចតុវោការភវេ បន

បុរេជាតបច្ឆាជាតវិប្បយុត្តបច្ឆយេ អបនេត្វា សេសា ឯកវីសតិមេវ។
ឯកវោការកវេ សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយេ កម្មិន្ទ្រិយអត្ថិអវិគតវសេន
សត្តេវ។ ពាហិរេ បន អនិន្ទ្រិយពទ្ធរូបេ តេសុ កម្មិន្ទ្រិយវជ្ជា បព្វោវ លត្តន្តិទិ
អយំ ភវតោវិនិច្ឆយោ។

សង្កហាតិ សព្ពេបិ ហិ ឥមេ ចតុវីសតិ បច្ឆយា

អារម្មណសហជាតឧបនិស្សយេ បុរេជាតបច្ឆាជាតកម្មាហារិន្ទ្រិយេសុ អដ្ឋសុ
ច បច្ឆយេសុ សង្កហំ គច្ឆន្តិ។ កថំ? តេសុ ហិ

ហេតុអញ្ញមញ្ញវិចាកលានមគ្គសម្បយុត្តបច្ឆយា ន សហជាតបច្ឆយេ
សង្កហំ គច្ឆន្តិ។ អនន្តរសមនន្តរាសេវននត្ថិវិគតបច្ឆយា បញ្ច

អនន្តរូបនិស្សយេ ឧបនិស្សយេបច្ឆយេ។ និស្សយេបច្ឆយោ

សហជាតបុរេជាតភេទតោ ធុរិដោ។ តត្ថ សហជាតោ សហជាតបច្ឆយេ,

បុរេជាតោ បុរេជាតបច្ឆយេ។ អធិបតិបច្ឆយោបិ អារម្មណភូតោ

អារម្មណូបនិស្សយេ, សហជាតភូតោ សហជាតបច្ឆយេ។ វិប្បយុត្តបច្ឆយោបិ

សហជាតបុរេជាតបច្ឆាជាតភូតតាយ តត្ថ តត្ថ សង្កហំ គច្ឆន្តិ។

អត្ថិអវិគតបច្ឆយោបិ សហជាតបុរេជាតបច្ឆាជាតាហារិន្ទ្រិយភូតតាយ តត្ថ

តត្ថ បច្ឆយេសុ សង្កហំ គច្ឆន្តិ។ ឯវំ ឥមេសុ បច្ឆយេសុ សព្ពបច្ឆយានំ សង្កហោ

វេទិតញ្ចោ។ តេនេវ តិកបជ្ជានចាឡិយំ បច្ឆនីយនយេ ឥមេសំ អដ្ឋន្នំ បច្ឆយានំ

វសេនេវ កតិបយបញ្ញាវិស្សន្និតា។ ឥមេសំ បន អដ្ឋន្នម្បិ អញ្ញមញ្ញសង្កហោបិ

អត្ថិយេវ។ តេសុ ហិ អារម្មណបច្ឆយោ អធិបតិភូតោ ឧបនិស្សយេ,

អនធិបតិភូតោ ន កត្តបីតិ អារម្មណបច្ឆយោ ហុត្វាវិសុញ្ញោវ តិដ្ឋតិ។

កម្មបច្ឆយោបិ សហជាតោ សហជាតេ។ នានក្ខណ៌កោ បន ពលវា

វិចាកធម្មានំ ឧបនិស្សយោ ហោតីតិ ឧបនិស្សយេបច្ឆយេ សង្កហំ គច្ឆន្តិ។

ពលវាបិ បន កម្មជ្រូចានំ, ធុត្តលោ អរូចានំ នានក្ខណ៌កកម្មបច្ឆយោ ហុត្វា

វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ
កត្តចិត្តិ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ
បសាទិទ្ធិយា បុរេជាតេ, រូបជីវិតិទ្ធិយំ ន កត្តចិត្តិ សង្កបំ កត្តចិត្តិ
វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ វិសុញ្ញោ
សព្វេបិ បនេតេ ចតុរិសតិ បច្ចយា អារម្មណឧបនិស្សយ កម្មអត្ថបច្ចយេសុ
ចតុសុបិ សង្កបំ កត្តចិត្តិ អយំ សង្កបាតោ វិនិច្ឆយោ។ អយំ
អនុត្តានបទត្ថសហិតោ សង្ខេបត្ថវិនិច្ឆយោ។

បកិណ្ឌាកវិនិច្ឆយោ និដ្ឋិតោ។

វិភង្គនយេ បនេតេ ចាឡិវត្ថានំ តាវ សង្ខេបតោ ឯវំ វេទិតញ្ចំ។
បដ្ឋានចាឡិយំ ហិ “ហេតុបច្ចយោ... បេ... អវិគតបច្ចយោ” តិ បច្ចយបទានិ
មាតិការសេន និក្ខិបិត្វា តេសំ បច្ចយានំ - “ហេតុ ហេតុសម្បយុត្តកានំ
ធម្មានំ តំសមុដ្ឋានានញ្ច រូចានំ ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ” តិ អាទិនា នយេន
បច្ចយភាជនីយសង្ខាតោ និទ្ទេសវារោ បឋមំ វុត្តោ។ សោបិ ច
អនន្តរសង្ខេបត្ថវិនិច្ឆយោ តត្ថ តត្ថ ទស្សិតោ ឯវំ។ តទនន្តរំ តេសំ
ចតុរិសតិយា បច្ចយានំ កុសលត្ថិកាធម្មោ ធារិសតិកិកេ, ហេតុទុក្កាធម្មោ
សតំ ទុកេ ច និស្សយ នាធានយតោ វិភង្គនវសេន
ចតុរិសតិសមន្តបដ្ឋានសមោធានំ អនន្តនយសមន្តបដ្ឋានំ វិភង្គំ។ កថំ?
ចតុត្ថិដំ ហិ បដ្ឋានំ - អនុលោមបដ្ឋានំ, បច្ចនីកបដ្ឋានំ,
អនុលោមបច្ចនីកបដ្ឋានំ, បច្ចនីកានុលោមបដ្ឋានន្តិ។ តត្ថ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច
កុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយោ” តិ អាទិនា, “ហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច
ហេតុធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយោ” តិ អាទិនា កុសលានំ, ហេតុអាទិនញ្ច
ធម្មានំ អនុលោមវសេន បវត្តំ អនុលោមបដ្ឋានំ នាម។ “នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច

នកុសលោ ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា...បេ... នហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុធម្មា
ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា"តិអាទិនា កុសលាទីនំ, ហេតុអាទិនញ្ច ធម្មានំ
បច្ចនីកវសេន បវត្តំ បច្ចនីកបដ្ឋានំ នាម។ "កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច នកុសលោ
ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា...បេ... ហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុធម្មា ឧប្បជ្ជតិ
ហេតុបច្ចយា"តិអាទិនា បវត្តំ អនុលោមបច្ចនីកបដ្ឋានំ នាម។ "នកុសលំ ធម្មំ
បដិច្ច កុសលោ ធម្មា...បេ... នហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុធម្មា ឧប្បជ្ជតិ
ហេតុបច្ចយា"តិអាទិនា បវត្តំ បច្ចនីកានុលោមបដ្ឋានំ នាម។

ឯវមេតេសុ ចតុសុ បដ្ឋានេសុ យំ ធម្មំ អនុលោមបដ្ឋានំ នាម, តំ តាវ ធម្មំ
ហោតិ - តិកបដ្ឋានំ ទុកបដ្ឋានំ ទុកតិកបដ្ឋានំ តិកទុកបដ្ឋានំ
តិកតិកបដ្ឋានំ ទុកទុកបដ្ឋានន្តិ។ យថា ចេតំ, ឯវំ បច្ចនីកបដ្ឋានាទីនិបិ តីណិ
តីណិ បច្ឆេកន្តិ ចតុវិសតិសមន្តបដ្ឋានសមោធានំ បដ្ឋានប្បករណំ វេទិតព្ពំ។
សម្មាសម្ពុទ្ធន ហិ អនុលោមបដ្ឋានេ ធាវីសតិកេ និស្សាយ តិកបដ្ឋានំ នាម
និទ្ទិដ្ឋំ។ សតំ ទុកេ និស្សាយ ទុកបដ្ឋានំ នាម។ តតោ តិកេ ទុកេសុ បក្ខិបិទ្វា
ទុកតិកបដ្ឋានំ នាម។ តតោ ទុកេ តិកេសុ បក្ខិបិទ្វា តិកទុកបដ្ឋានំ នាម។
តិកេ បន តិកេសុយេវ បក្ខិបិទ្វា តិកតិកបដ្ឋានំ នាម។ ទុកេ ច ទុកេសុ ឯវំ
បក្ខិបិទ្វា ទុកទុកបដ្ឋានំ នាម និទ្ទិដ្ឋំ។ បឋមំ តាវេត្ត អនុលោមបដ្ឋានេ
តិកបដ្ឋាននយោ និទ្ទិដ្ឋោ។ ឯវំ បច្ចនីកបដ្ឋានេ, អនុលោមបច្ចនីកបដ្ឋានេ,
បច្ចនីកានុលោមបដ្ឋានេតិ ចតុវិសតិសមន្តបដ្ឋានំ ទេសិតំ។

ឯត្ថ ច ធុរិដំ អនុលោមំ, បច្ចនីកញ្ច ធម្មានុលោមំ ធម្មបច្ចនីកំ,
បច្ចយានុលោមំ បច្ចយបច្ចនីកន្តិ។ តត្ថ "កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ
ធម្មា"តិអាទិនា កុសលាទីនំ តិកធម្មានំ, ហេតុអាទីនំ ទុកធម្មានញ្ច
អនុលោមទេសនាវសេន ធម្មានុលោមំ វេទិតព្ពំ។ "នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច

ឯកុសលោ ធម្មា"តិអាទិនា តិកុកុកធម្មានំ បច្ចនីកវសេន ធម្មបច្ចនីកំ
វេទិតតំ។ "ហេតុបច្ចយា អារម្មណបច្ចយា"តិ ឯវំ ចតុវិសតិយា បច្ចយានំ
អនុលោមទេសនាវសេន បច្ចយានុលោមំ វេទិតតំ។ "នហេតុបច្ចយា
នារម្មណបច្ចយា"តិ ឯវំ បច្ចយានំ បច្ចនីកវសេន បច្ចយបច្ចនីកញ្ច វេទិតតំ។
តត្រ យទិទំ ធម្មានុលោមំ ធម្មបច្ចនីកញ្ច, តស្ស វសេន ចតុវិសតិសមន្តបដ្ឋានំ
វេទិតតំ។ បច្ចយានុលោមំ បច្ចយបច្ចនីកញ្ច អនុលោមតិកបដ្ឋានាទិសុ
ចតុវិសតិយា បដ្ឋានេសុ ឯកេកតិកទុកេសុ ឯវំ លព្ពតិ។ តញ្ច ឧបរិ
ចាឡិនយទស្សនេ ឯវំ ចាកជំ ភវិស្សតិ។ តត្រិមាទិ ចតុវិសតិ បដ្ឋានាទិ
ឥមេសំ តិកុកុកានំ វសេន និទ្ទិដ្ឋត្តា តិកបដ្ឋានំ...បេ... ទុកុកុកបដ្ឋានន្តិ វុច្ចតិ។

តេសុ តិកុកុកេសុ ឯកេកំ តិកុកុកំ ឥមេសំ ហេតុបច្ចយាទីនំ
ចតុវិសតិយា បច្ចយានំ អនុលោមាទិនយចតុក្កវសេន សត្តហិ សត្តហិ
មហាវាវេហិ វិត្តារតោ វិភត្តំ។ កតមេហិ សត្តហិ? បដិច្ចវារោ សហជាតវារោ
បច្ចយវារោ និស្សយវារោ សំសជ្ជវារោ សម្មយុត្តវារោ បញ្ញាវារោតិ ឥមេហិ។
តត្ថ "កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មា"តិអាទិនា បដិច្ចាភិជានេន វុត្តោ
បដិច្ចវារោ នាម។ "កុសលំ ធម្មំ សហជាតោ, កុសលំ ធម្មំ បច្ចយា, កុសលំ ធម្មំ
និស្សយ, កុសលំ ធម្មំ សំសជ្ជោ, កុសលំ ធម្មំ សម្មយុត្តោ"តិ ឯវំ
សហជាតាទិអភិជានេហិ វុត្តោ បញ្ញា វារោ សហជាតាទិវារោ។ បរតោ ច
សំសជ្ជសម្មយុត្តវារេសុ ទ្វីសុ អរូបធម្មវសេនេវ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នា ច,
សេសេសុ ចតុសុ វារេសុ, សត្តមេវ បញ្ញាវារេ ច រូចារូបវសេន, បច្ចយវារេ,
និស្សយវារេ ច សហជាតបច្ឆាជាតបុរេជាតវសេន, សេសេសុ
សហជាតវសេន បច្ចយបច្ចយុប្បន្នា ច កថិតាតិ អយំ វិសេសោ។ សត្តមវារេ
បន យស្មា "កុសលោ ធម្មា កុសលស្ស ធម្មស្ស ហេតុបច្ចយេន
បច្ចយោ"តិអាទិនា នយេន តេ តេ បញ្ញោ ឧទ្ធិវត្ថោ បុន "កុសលា ហេតុ

សម្បយុត្តកាន់ ខន្ទាន"ន្តិអាទិនា នយេន សព្វេបិ តេ បញ្ញា និដ្ឋជា, និគ្គម្ហា ច
កត្វាវិភត្តា, តស្មា សោ វារោ បញ្ញានំ សាធុកំ វិភត្តត្ថា បញ្ញាវារោត្វេ សន្និ
គតោ។ ឥតិ ឥមេហិ សត្តហិ មហាវារេហិ ចតុវិសតិយា សមន្តបដ្ឋានេសុ
សព្វេបិ តិកកុកា ចតុវិសតិយា បច្ចយានំ អនុលោមាទិវសេនវិត្តារតោ
វិភត្តា។ កេវំ? អនុលោមបដ្ឋានេ ហិ យទិទំ ធាវិសតិកេ ទិស្សយ តិកបដ្ឋានំ
នាម សព្វបឋមំ និទ្ទិដ្ឋំ។ តត្ថ កុសលត្ថិកំ តាវ ឥមេហិ បដិច្ចវារាទិហិ
មហាវារេហិ បច្ចយានុលោមាទិនយចតុក្កតោវិភត្តំ។ តត្ថ យោ តាវេស
សព្វបឋមោ បដិច្ចវារោ នាម, សោ ឧទ្ទេសនិទ្ទេសតោ ធុរិដោ ហោតិ។

តត្ថ ឧទ្ទេសវារោ កុសលាធយោ បដិច្ច ហេតុបច្ចយាទិវសេន កុសលាទិនំ
យុត្តានំ, អកុសលាទិនំ អយុត្តកានព្វា ធម្មានំ ឧប្បត្តិបុច្ឆនវសេនេវ បវត្តត្ថា
“បុច្ឆាវារោ”តិបិ, បុច្ឆានញ្ញេវ បញ្ញាបនតោ “បណ្ណាត្តិវារោ”តិបិ វុច្ឆតិ។ ន ហិ
តត្ថ វិស្សជ្ជនំ អត្ថិ។ និទ្ទេសវារោ បន បុច្ឆាវារេ បរិបុច្ឆិតេសុ បញ្ឆោសុ “សិយា
អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ”តិអាទិកំ អយុត្តំ បញ្ចំ
អនុទ្ធវិត្វាលព្ពមានានញ្ញេវ បញ្ញានំ វសេន បវត្តោ។ ឥតវេសុ បន
សហជាតាទិសុ, សេសេសុ ច តិកេសុ, សេសបដ្ឋានេសុ ច សព្វត្ថ បុច្ឆាវារោ
នត្ថិ, លព្ពមានវសេន សព្វវិស្សជ្ជនមេវ ទស្សិតន្តិ ឥទមេត្ថ សន្និបតោ
ចាឡិវវត្តានំ។

ឥនានិ បនេត្ត អាទិតោ បដ្ឋាយ វេវិភត្តនយោ វេទិតញ្ញោ។
អនុលោមបដ្ឋានស្មិត្តិ តិកបដ្ឋានេ កុសលត្ថិកស្ស សត្តសុ មហាវារេសុ
បឋមស្ស បដិច្ចវារស្ស បុច្ឆាវារេ តាវ - “សិយា កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ
ធម្មោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ ហេតុបច្ចយា...បេ... អកុសលោ ធម្មោ...បេ...
អព្យាកតោ...បេ... កុសលោ ច អព្យាកតោ ច...បេ... អកុសលោ ច

អព្យាកតោ ច...បេ... កុសលោ ច អកុសលោ ច...បេ... កុសលោ ច អកុសលោ
ច អព្យាកតោ ច ធម្មា ឧប្បន្នេយ្យំ ហេតុបច្ចយា”តិ កុសលបទមូលា សត្ត បុច្ឆា
ឧទ្ធិជា។

ឯវំ អកុសលបទមូលា, អព្យាកតបទមូលា ច។ “សិយា កុសលញ្ច
អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ...បេ... សិយា អកុសលញ្ច
អព្យាកតញ្ច...បេ... សិយា កុសលញ្ច អកុសលញ្ច...បេ... សិយា កុសលញ្ច
អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច”តិ ទិមូលកា, តិមូលកា ច សត្ត សត្ត
បុច្ឆាតិ ឯកូលបញ្ញាស បុច្ឆា ហេតុបច្ចយមូលកា ឧទ្ធិជា។

តមិនាវ នយេន “សិយា កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មា ឧប្បន្នេយ្យ
អារម្មណាបច្ចយា...បេ... អវិគតបច្ចយា”តិ ឯវំ សេសបច្ចយមូលកាបិ
បុច្ឆាវេទិតញ្ច។ ឯកមូលកនយោ។

យថា ច ឯកមូលកេ, ឯវំ “សិយា កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មា
ឧប្បន្នេយ្យ ហេតុបច្ចយា អារម្មណាបច្ចយា...បេ... ហេតុបច្ចយា
អវិគតបច្ចយា”តិ អាទិនា ទិមូលកេបិ។ “ហេតុបច្ចយា អារម្មណាបច្ចយា
អធិបតិបច្ចយា...បេ... ហេតុបច្ចយា អារម្មណាបច្ចយា អនន្តរបច្ចយា...បេ...
ហេតុបច្ចយា អារម្មណាបច្ចយា អវិគតបច្ចយា”តិ អាទិនា តិមូលកាទីសុ
សត្តមូលកបរិយោសានេសុ វាវេសុ នយា វេទិតញ្ច។
ហេតុបច្ចយមូលកនយោ។

យថា ច ហេតុមូលកេ, ឯវំ “សិយា កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មា
ឧប្បន្នេយ្យ អារម្មណាបច្ចយា”តិ អាទិនា សេសបច្ចយមូលកេសុបិ នយោ
ញាតញ្ច។ បច្ចយានុលោមវារោ។ ឯតេនេវ ឧទាយេន “សិយា កុសលំ ធម្មំ

បដិច្ច កុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈេយ្យ នហេតុបច្ចយា”តិអាទិនា សព្វប្បការយុត្តោ
បច្ចយបច្ចនីកវារោបិ។ “សិយា កុសលំ ធម្មំ...បេ.... ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ចយា
នាវម្ពណាបច្ចយា”តិអាទិនា អនុលោមបច្ចនីកបច្ចយវារោបិ។ “សិយា កុសលំ
ធម្មំ...បេ.... ឧប្បជ្ឈេយ្យ នហេតុបច្ចយា អារម្ពណាបច្ចយា”តិអាទិនា
បច្ចនីយានុលោមវារោបិ សព្វត្ថ នេតញ្ញោតិ អយំ តាវេត្ថ បុច្ឆាវារេ នយោ។

និទ្ទេសវារោ បន ឧទ្ទេសវារេ ទស្សីតាសុ បុច្ឆាសុ កុសលាកុសលាទីនំ
សហុប្បត្តិយា អភាវតោ យា ឯតា “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មោ
ឧប្បជ្ឈតិ”តិអាទិកា បុច្ឆា សព្វសោវិស្សជ្ឈនំលកន្តិ, តា បហាយ យាវិស្សជ្ឈនំ
លកន្តិ, តាសមេវិស្សជ្ឈនវសេន បវត្តោ។ តត្រាយំ នយោ - “កុសលំ ធម្មំ
បដិច្ច កុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ចយា។ កុសលំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច តយោ
ខន្ធោ។ តយោ ខន្ធោ បដិច្ច ឯកោ ខន្ធោ។ ទ្វេ ខន្ធោ បដិច្ច ទ្វេ ខន្ធោ។ កុសលំ ធម្មំ
បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ចយា។ កុសលេ ខន្ធោ បដិច្ច
ចិត្តសមុជ្ឈានំ រូបំ។ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ច អព្យាកតោ ច ធម្មា ឧប្បជ្ឈតិ
ហេតុបច្ចយា។ កុសលំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច តយោ ខន្ធោ ចិត្តសមុជ្ឈានញ្ច រូបំ។ តយោ
ខន្ធោ បដិច្ច ឯកោ ខន្ធោ ចិត្តសមុជ្ឈានញ្ច រូបំ។ ទ្វេ ខន្ធោ បដិច្ច ទ្វេ ខន្ធោ
ចិត្តសមុជ្ឈានញ្ច រូប”ន្តិ ឯវំ កុសលបទមូលាសុ សត្តសុ បុច្ឆាសុ តិស្សោវ
លព្ពមាណាវិស្សជ្ឈិតា។ តថា អកុសលបទមូលាសុបិ តិស្សោវ។
អព្យាកតបទមូលាសុ បន “អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ
ហេតុបច្ចយា។ វិចាកាព្យាកតំ កិរិយាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច តយោ ខន្ធោ
ចិត្តសមុជ្ឈានញ្ច រូបំ...បេ.... ទ្វេ ខន្ធោ បដិច្ច ទ្វេ ខន្ធោ ចិត្តសមុជ្ឈានញ្ច រូបំ។
បដិសន្ធិក្ខណោវិចាកាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច តយោ ខន្ធោ កដត្តា ច រូបំ...បេ....
ទ្វេ ខន្ធោ កដត្តា ច រូបំ។ ខន្ធោ បដិច្ច វត្ថុ, វត្ថុ បដិច្ច ខន្ធោ។ ឯកំ មហាក្ខតំ បដិច្ច
តយោ មហាក្ខតា...បេ.... ទ្វេ មហាក្ខតេ បដិច្ច ទ្វេ មហាក្ខតា។ មហាក្ខតេ បដិច្ច

ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ កដត្តារូបំ ឧបាទារូប"ន្តិ ឯការ។ ទ្វិមូលិកាទីសុ ច
“កុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា។
កុសលេ ខន្ធេ ច មហាភូតេ ច បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូប"ន្តិ ឯការ។ តថា
“អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច បដិច្ចា”តិ, ឯវំ ហេតុបច្ចយមូលិកាសុ
ឯក្ខនបញ្ញាសាយ បុច្ឆាសុ នវេវ លត្តមាណវិស្សន្និតា។ សេសា ចត្តាលីស
មោយបុច្ឆាតិ នវិស្សន្និតា។ ឯវំ ឧបរិ អារម្មណបច្ចយាទីសុ វិស្សន្និតាវសេសា
មោយបុច្ឆាតិ គហេតញ្ច។ វិជាននសុខត្ថំ បន ភគវតា បុច្ឆាវារេ លត្តមាណ,
អលត្តមាណ ច សញ្ញាបិ តា ទស្សិតាតិ វេទិតញ្ញាតិ។

តត្ថ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ចាតិ សហជាតេសុ វេទនាក្ខន្ធាទិភេទំ ឯកំ កុសលំ
ធម្មំ បដិច្ច បដិគន្ធា, សហុប្បត្តិសម្ពាទេន សទិសភាវេន បត្វាតិ អត្តោ។
សទិសត្តោ ហិ ឯត្ថ បដិសន្នោ “បដិបុគ្គលោ”តិអាទីសុ វិយ។ កុសលោ ធម្មោតិ
សញ្ញាក្ខន្ធាទិភេទោ សហុប្បន្នោ កុសលោ ធម្មោ។ ឧប្បជ្ជតីតិ ចាកជការតោ
ឧន្ធំ ឧប្បាទាទី ចាបុណាតិ, អត្តានំ វា បដិលភតិ។ ហេតុបច្ចយាតិ ន កេវលំ
កុសលធម្មមត្តមេវ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ, អថ ខោ កុសលហេតុនា ហេតុបច្ចយតំ
សាធន្តេន ច ឧប្បជ្ជតីតិ ឯវមត្តោ គហេតញ្ច។

ឯវមិទំ “ឧប្បជ្ជយ្យ”តិ បុច្ឆាយ “ឧប្បជ្ជតី”តិ អវិសេសេនវិស្សន្ននំ វត្វា
ឥនានិ យំ ធម្មំ បដិច្ច យេ ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ, តេ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នេ ខន្ធរសេន
វិសេសេត្វា ទស្សេតុំ “កុសលំ ឯកំ ខន្ធ”ន្តិអាទិ វុត្ថំ។ យស្មា បនេត្ថ ឯកោ ខន្ធោ
ឯកស្សេវ, ទ្វិន្នយេវ វា, ទ្វេ វា បន ឯកស្សេវ បច្ចយា នាម ន ហោន្តិ, តស្មា តេ
បកាវេន អនាមសិត្វា “ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច តយោ ខន្ធា”តិអាទិនា បច្ចយភាវេន
គហិតាវសេសំ សព្វំ បច្ចយុប្បន្នំ កត្វា ទស្សិតន្តិ វេទិតព្វំ។ ឯវំ ឧបរិបិ សព្វត្ថ។
ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបន្តិ ឥទំ បដិច្ចត្ថស្ស សហជាតត្ថត្តា យំ កុសលេន

សហជាតព្រាវ ហេតុបច្ចយញ្ចាលភតិ, តំ ធស្សេតុំ វុត្ថំ “វិចាកាព្យាកតំ
កិរិយាព្យាកត”ន្តិ។ ឯត្ថ ហេតុបច្ចយាធិការេ អហេតុកា ន គហេតញ្ចា។ ខន្ទេ
បដិច្ច វត្ថុតិអាទិ កជត្តារូបគ្គហាលោន វត្ថុស្មី គហិតេបិ វត្ថុំ បដិច្ច អរូបក្ខន្ធានំ
ឧប្បត្តិធស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ ឯកំ មហាភូតន្តិអាទិ បន រូចាព្យាកតំ បដិច្ច
រូចាព្យាកតស្ស ឧប្បត្តិធស្សនត្ថំ។ ហេតុបច្ចយេ ឧបត្ថម្ភកានមេវ ចេត្ត
ចិត្តជានំ, បដិសន្ធិយំ កម្មជាតញ្ចា អញ្ញមញ្ញំ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នតា គហេតញ្ចា,
ន អហេតុកចិត្តជឧតុជាធិនំ តេសំ ហេតុបច្ចយា ឧប្បត្តិយា អភាវតោ។
មហាភូតេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ឈានន្តិអាទិ មហាភូតេ បដិច្ច ឧចាទាធិនំ
ឧប្បត្តិធស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ ឥមិនា ឧចាយេន អារម្មណបច្ចយាធិសុបិ វិស្សជ្ជនានំ
អត្ថោ វេទិតញ្ចា។

អារម្មណបច្ចយេ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ
អារម្មណបច្ចយា។ ឯកំ ខន្ទំ...បេ... ទ្វេ ខន្ទេ បដិច្ច ទ្វេ ខន្ទា។ អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច
អកុសលោ ធម្មោ...បេ... អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ
អារម្មណបច្ចយា។ វិចាកាព្យាកតំ កិរិយាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ទំ...បេ... ទ្វេ ខន្ទា។
បដិសន្ធិក្ខណោ វិចាកាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ទំ...បេ... ទ្វេ ខន្ទា។ វត្ថុំ បដិច្ច ខន្ទា”តិ ឯវំ
តិស្សោ វិស្សជ្ជិតា។ សេសា រូបមិស្សកត្តា, រូបស្ស ច អារម្មណបច្ចយេន
អនុប្បត្តិតោ ន គហិតា។ តេនេវ “វត្ថុំ បដិច្ច ខន្ទា”តិ វត្ថា “ខន្ទេ បដិច្ច វត្ថុ”តិ ន
វុត្ថំ។ ឯត្ថ ច អារម្មណបច្ចយាតិ សហជាតំ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជមាណោ
កុសលោ ធម្មោ តតោ អញ្ញេន អសហជាតេន ធម្មិយេន អារម្មណភូតេន
បច្ចយេនាតិ ឯវំ អត្ថោ គហេតញ្ចា។ ន ហិ អត្ថនា សហជាតំ អារម្មណំ កត្វា
ចិត្តចេតសិកា ឧប្បជ្ជន្តិ។

អធិបតីបច្ច្យេ ហេតុបច្ច្យេសធិសំវិស្សន្ធនំ។ អនន្តរសមនន្តរេសុ បន
រូចាការតោ អារម្មណបច្ច្យេសធិសំ។ សហជាតបច្ច្យេបិ
ហេតុបច្ច្យេសធិសំ។ អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតុប្បត្តិយា បន “ពាហិរំ ឯកំ
មហាក្ខតំ បដិច្ច...បេ... ទ្វេ មហាក្ខតា។ មហាក្ខតេ បដិច្ច ឧបាធារូបំ...បេ...
អាហារសមុជ្ជានំ ឯកំ មហាក្ខតំ...បេ... ទ្វេ មហាក្ខតា...បេ... ឧតុសមុជ្ជានំ
ឯកំ...បេ... ទ្វេ មហាក្ខតា...បេ... អសញ្ញាសត្តានំ ឯកំ មហាក្ខតំ បដិច្ច...បេ... ទ្វេ
មហាក្ខតា...បេ... កជត្តារូបំ ឧបាធារូប”ន្តិ ឥទំ អធិកំ។ ឯវំ
អញ្ញមញ្ញបច្ច្យេបិ។ កេវលំ តត្ថ កជត្តារូបំ ឧបាធារូបញ្ច ន គហិតំ តេសំ
អញ្ញមញ្ញបច្ច្យេត្តាការា។ និស្សយបច្ច្យេបិ សហជាតបច្ច្យេសធិសំ
វិស្សន្ធនំ។ បដិច្ចត្ថស្ស បន សហជាតត្ថត្តា ចក្ខុវាធិសុ បុរេជាតនិស្សយា ឥធ ន
គហិតាតិ។ ឧបនិស្សយបច្ច្យេបិ រូបស្ស ឧបនិស្សយបច្ច្យេប្បន្នត្តាការា
អារម្មណបច្ច្យេសធិសមេវវិស្សន្ធនំ។

បុរេជាតបច្ច្យេ បន “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ
បុរេជាតបច្ច្យេ។ កុសលំ ឯកំ...បេ... ទ្វេ ខន្ធា។ វត្ថុំ បុរេជាតបច្ច្យេ។
អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ...បេ... អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច
អព្យាកតោ...បេ... បុរេជាតបច្ច្យេ។ វិចាកាព្យាកតំ កិរិយាព្យាកតំ ឯកំ
ខន្ធនំ...បេ... ទ្វេ ខន្ធា។ វត្ថុំ បុរេជាតបច្ច្យេ”តិ ឯវំ តិស្សោ បុច្ឆាវិស្សន្ធិតា។ តត្ថ
វត្ថុំ បុរេជាតបច្ច្យេតិ ឥទំ អារម្មណបុរេជាតនិវត្តនត្ថំ វត្ថុំ។ តំ ហិ
ចក្ខុវិញ្ញាណាធិនំយេវ បុរេជាតបច្ច្យេតំ សាធយតិ, ន
មនោវិញ្ញាណាធិតុយាតិ ឥធ ន គហិតំ។

បច្ឆាជាតបច្ច្យេ ឥធ អរូបធម្មេសុ នលព្ពតិ។ រូបធម្មេសុ ច ឧបត្ថម្ភកោវ,
ន ជនកោ, តស្មា “អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ”តិអាទិ ន

វត្តព្រែកវត្ត អយំ ន គហិតោ។ អាសេវនបច្ចយេបិ អារម្មណបច្ចយេ វិយ
តិស្សោវ បុច្ឆាវិស្សន្តិតា។

កម្មបច្ចយេ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ធម្មា ឧប្បជ្ឈតិ កម្មបច្ចយា។
កុសលំ ឯកំ ខន្ធ...បេ... អព្យាកតោ ធម្មា ឧប្បជ្ឈតិ...បេ... ចិត្តសមុជ្ជានព្យា
រូបំ...បេ... កុសលោ ច អព្យាកតោ ច ធម្មា...បេ... ចិត្តសមុជ្ជានំ រូប”ន្តិ
កុសលបទេ តិស្សោ, តថា អកុសលបទេ។ អព្យាកតបទេ បទ “អព្យាកតំ
ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... វិចាកាព្យាកតំ កិរិយាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធ
បដិច្ច...បេ... មហាភូតេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ កជត្តារូបំ ឧទាធារូបំ,
អសញ្ញាសត្តានំ...បេ... កជត្តារូបំ ឧទាធារូប”ន្តិ ឯវំ តិស្សោ។ “កុសលព្យា
អព្យាកតព្យា ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... កុសលេ ខន្ធច មហាភូតេ ច បដិច្ច
ចិត្តសមុជ្ជានំ រូប”ន្តិអាទិនា សហជាតសទិសំ វិស្សន្តិនំ។ នត្តិវិគតបច្ចយេសុ
អារម្មណសទិសំ។

ឯវំ សត្តបច្ចយេសុ លត្តមានបញ្ញោ វិស្សន្តិនំ ទស្សត្វា តតោ
ហេតុអធិបតិយានមគ្គបច្ចយា ឯកសទិសា។
អារម្មណានន្តរសមនន្តរូបនិស្សយាសេវននត្តិវិគតបច្ចយា ឯកសទិសា។
សហជាតអញ្ញាមញ្ញនិស្សយអត្តិអវិគតា ឯកសទិសា។ អាសេវនបច្ចយេ
វិចាកោ ន លត្តតិ។ អញ្ញាមញ្ញបច្ចយេ ចិត្តជរូបំ, ឧទាធារូបព្យា ន
លត្តតិ តិអាទិនា បច្ចយានំ អញ្ញាមញ្ញសទិសត្តំ វត្វា បុន តេសំ “ហេតុយា នវ។
អារម្មណ តីណិ។ អធិបតិយា នវ។ អនន្តរសមនន្តរេសុ តីណិ។ សហជាតេ
នវ។ អញ្ញាមញ្ញ តីណិ។ និស្សយេ នវ។ ឧបនិស្សយេ តីណិ។ បុរេជាតេ តីណិ។
អាសេវនេ តីណិ។ កម្មេ នវ។ វិចាកេ ឯកំ។ អាហារេ នវ។ ភ័ន្តិយេ នវ។ ឈានេ
នវ។ មគ្គេ នវ។ សម្មយុត្តេ តីណិ។ វិប្បយុត្តេ នវ។ អត្តិយា នវ។ នត្តិយា តីណិ។

វិគតេ តីណី។ អវិគតេ នវា”តិ ឯវំ ហេតុបច្ចយាធិនំ ឯកេកស្មី
បុច្ឆាវិស្សជ្ជនវាវគណនា វុត្តាតិ អយំ ឯកមូលកនយោ។

យថា ច ឯកមូលកេ, ឯវំ “ហេតុបច្ចយា អារម្មណបច្ចយា”តិ អាទិនា
ទិមូលកាធិសុបិ សព្វមូលកបរិយោសានេសុ យថានុរូបំ នយោ នេតព្ពោ។
ចាឡិយម្បិវិត្តានយំ អនស្សេត្វា “ហេតុបច្ចយា អារម្មណ តីណី”តិ អាទិនា
វិស្សជ្ជនវាវគណនកេនោ ធស្សិតោតិ អយំ បច្ចយានុលោមេ នយោ។

បច្ចយបច្ចដិយេ បន “អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ
នហេតុបច្ចយា។ វិចិត្តិក្ខាសហគតេ ឧទ្ធច្ចសហគតេ ខន្ធេ បដិច្ច
វិចិត្តិក្ខាសហគតោ ឧទ្ធច្ចសហគតោ មោហោ។ អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច
អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ នហេតុបច្ចយា។ អហេតុកំ វិចាកាព្យាកតំ
កិរិយាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ... បេ... ទេ ខន្ធា ចិត្តសមុជ្ឈានញ្ច រូបំ។
អហេតុកបដិសន្ធិក្ខណោ វិចាកាព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ... បេ... ទេ ខន្ធា កដត្តា ច
រូបំ... បេ... វត្ថុំ បដិច្ច ខន្ធា។ ឯកំ មហាភូតំ បដិច្ច... បេ... មហាភូតេ បដិច្ច
ចិត្តសមុជ្ឈានំ រូបំ, កដត្តារូបំ ឧបាទារូបំ... បេ... ឯកំ មហាភូតំ បដិច្ច... បេ...
ឧបាទារូប”ន្តិ ឥមា ទេ វិស្សជ្ជិតា។

នារម្មណបច្ចយេ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ... បេ... កុសលេ... បេ...
អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ... បេ... អកុសលេ... បេ... អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច
អព្យាកតោ... បេ... កុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ... បេ...
ចិត្តសមុជ្ឈានំ រូបំ, អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ... បេ...
មហាភូតេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ឈានំ រូប”ន្តិ ឥមា បញ្ចវិស្សជ្ជិតា។

នាធិបតីបច្ចយេ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ...បេ... កុសលំ ឯកំ
ខន្ធំ...បេ... ទ្វេ ខន្ធោ។ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... កុសលេ ខន្ធេ បដិច្ច
ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ច អព្យាកតោ ច ធម្មា
ឧប្បជ្ឈន្តិ...បេ... អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ...បេ... ទ្វេ ខន្ធេ បដិច្ច ទ្វេ ខន្ធោ,
អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... អកុសលេ ខន្ធេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ
រូបំ។ អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ ច អព្យាកតោ ច ធម្មា...បេ... អព្យាកតំ
ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ...បេ... មហាក្ខតេ បដិច្ច...បេ... កដត្តារូបំ ឧចាធារូបំ។
កុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... កុសលេ ខន្ធេ ច
មហាក្ខតេ ច បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។ អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច
អព្យាកតោ...បេ... អកុសលេ ខន្ធេ ច មហាក្ខតេ ច បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូប”ន្តិ
នវ បុច្ឆាវិស្សន្និតា។ នានន្តរនសមនន្តរបច្ចយោ នាវម្ពណាបច្ចយសទិសា។

នាញ្ញាមញ្ញាបច្ចយេ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... កុសលេ...បេ...
ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។ អកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... អកុសលេ...បេ...
ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។ អព្យាកតំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... វិចាកាព្យាកតេ
កិរិយាព្យាកតេ ខន្ធេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។ បដិសន្ធិក្ខណោ
វិចាកាព្យាកតេ...បេ... កដត្តារូបំ។ មហាក្ខតេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ
កដត្តារូបំ ឧចាធារូបំ។ ពាហិរេ មហាក្ខតេ បដិច្ច ឧចាធារូបំ។ អាហារសមុជ្ជានេ
មហាក្ខតេ បដិច្ច ឧចាធារូបំ។ ឧតុសមុជ្ជានេ...បេ... ឧចាធារូបំ។ អសញ្ញាសត្តានំ
មហាក្ខតេ បដិច្ច កដត្តារូបំ ឧចាធារូបំ។ កុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច
អព្យាកតោ...បេ... កុសលេ ខន្ធេ ច មហាក្ខតេ ច បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។
អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... អកុសលេ ខន្ធេ ច
មហាក្ខតេ ច បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូប”ន្តិ បញ្ចវិស្សន្និតា។ តត្ថ វិចាកាព្យាកតេ

ខន្ទេ បដិច្ច កដត្តារូបន្តិ ហធយវត្ថុវដ្តំ វេទិតត្ថំ។ នឧបនិស្សយបច្ចយោ
នាវម្ពណាបច្ចយសទិសោ។

នបុរេជាតបច្ចយេ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ...បេ... អរូបេ
កុសលំ...បេ... ទ្វេ ខន្ទា។ កុសលំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... ចិត្តសមុដ្ឋានំ រូប”ន្តិ
កុសលបទេ ទ្វេ, តថា អកុសលបទេបិ។ “អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ...
អរូបេ វិចាកាព្យាកតំ កិរិយាព្យាកតំ...បេ... ពាហិរំ...បេ... ឧបាទារូបំ។
កុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ។ កុសលេ ខន្ទេ ច មហាភូតេ ច
បដិច្ច ចិត្តសមុដ្ឋានំ រូបំ។ អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច...បេ... អកុសលេ ខន្ទេ
ច...បេ... រូប”ន្តិ ឥមា តិស្សោតិ សត្តវិស្សន្ធិតា។ នបច្ឆាជាតនាសេវនបច្ចយា
នាធិបតិបច្ចយសទិសា។ តត្ថ កុសលាកុសលកិរិយានំ បឋមជវនេវសេន
នាសេវនបច្ចយប្បវត្តិ វេទិតត្ថំ។

នកម្មបច្ចយេ “កុសលំ បដិច្ច កុសលោ, កុសលា ចេតនា។ អកុសលំ
បដិច្ច អកុសលោ, អកុសលា ចេតនា។ អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ,
វិចាកកិរិយា ចេតនា។ ពាហិរំ, អាហារសមុដ្ឋានំ, ឧតុសមុដ្ឋាន”ន្តិ តិស្សោ
វិស្សន្ធិតា។

នវិចាកបច្ចយេ “កុសលំ បដិច្ច កុសលោ, អព្យាកតោ។ កុសលោ ច
អព្យាកតោ ចា”តិ កុសលបទេ តិស្សោ, តថា អកុសលបទេបិ។ “អព្យាកតំ
បដិច្ច អព្យាកតោ...បេ... ពាហិរំ អាហារសមុដ្ឋានំ ឧតុសមុដ្ឋានំ អសញ្ញា...បេ...
ឧបាទារូបំ...បេ... អកុសលញ្ច អព្យាកតញ្ច អព្យាកតោ”តិ ឥមា តិស្សោតិ នវ
វិស្សន្ធិតា។

អាហារបច្ច័យ “អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ។ ពាហិរំ ឧតុសមុជ្ជានំ,
អសញ្ញា...បេ... ឧទាធារូប”ន្តិ ឯការ។

នត្ថន្ទ្រិយបច្ច័យ “អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ។ ពាហិរំ
អាហារសមុជ្ជានំ...បេ... ឧតុសមុជ្ជានំ...បេ... អសញ្ញាសត្តានំ មហាភូតេ បដិច្ច
រូបជីវិត្តិយ”ន្តិ ឯការ។

នល្យានបច្ច័យ “អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ។
បញ្ចវិញ្ញាណសហគតំ...បេ... ពាហិរំ អាហារឧតុអសញ្ញាឧទាធារូប”ន្តិ ឯការ។

នមគ្គបច្ច័យ “អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ។ អហេតុកំ វិចាកាព្យាកតំ
កិរិយាព្យាកតំ...បេ... ចិត្តសមុជ្ជានំ...បេ... អហេតុកបដិសន្ធិក្ខណោ
វិចាកា...បេ... កដត្តា ច រូបំ...បេ... ពាហិរំ អាហារឧតុអសញ្ញាឧទាធារូប”ន្តិ
ឯការ។

នសម្បយុត្តបច្ច័យោ នារម្មណបច្ច័យសទិសោ។

នវិប្បយុត្តបច្ច័យ “កុសលំ បដិច្ច កុសលោ។ អរូបេ កុសលោ។
អកុសលំ...បេ... អរូបេ អកុសលោ។ អព្យាកតំ បដិច្ច អព្យាកតោ, អរូបេ
វិចាកកិរិយាព្យាកតំ។ ពាហិរំ អសញ្ញា...បេ... ឧទាធារូប”ន្តិ ឥមា តិស្សោវ បុច្ឆា
វិស្សន្ធិតា។ នោនត្តិនោវិគតបច្ច័យោ នារម្មណបច្ច័យសទិសោ។
នសហជាតននិស្សយនោអត្តិនោអវិគតបច្ច័យោ បនេត្ត ចត្តារោបិ នលព្ពន្ធិតិ។

ឯវំ បច្ចដិកេ លព្ពមានបញ្ចវិស្សន្ធនំ ឧស្សេត្វា តតោ “នហេតុយា ទេ។
នារម្មណោ បញ្ចា។ នាធិបតិយា នវ។ នានន្តរេ នសមនន្តរេ នាញ្ញមញ្ញោ
នឧបនិស្សយេ បញ្ចា។ នបុរេជាតេ សត្ត។ នបច្ឆាជាតេ នាសេវនេ នវ។ នកម្មេ

តីណី។ នវិចារកេ នវ។ នាហារេ នស្រ្តីយេ នឈានេ នមគ្គេ ឯកំ។ នសម្បយុត្តេ
បញ្ច។ នវិប្បយុត្តេ តីណី។ នោនត្ថិនោវិគតេសុ បញ្ចា”តិ វិស្សន្ននវាគណានា
វុត្តាតិ អយំ ឯកមូលកនយោ។

ឥមិនាវ នយេន ទិមូលកាទីសុបិ យថានុរូបំ នយោ នេតព្ពោ, ចាឡិយំ បន
“នហេតុបច្ចយា នាវម្ពណោ ឯក”តិអាទិនា វិស្សន្ននវាគណានាវ ទស្សិតាតិ
អយំ បច្ចយបច្ចនីយនយោ។

ឥមិនា វុត្តានុសារេនេវ “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បន្នតិ
ហេតុបច្ចយា នាវម្ពណាបច្ចយា”តិអាទិនា អនុលោមបច្ចនីយនយេ, “អកុសលំ
ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ ធម្មោ ឧប្បន្នតិ នហេតុបច្ចយា
អាវម្ពណាបច្ចយា”តិអាទិនា បច្ចនីយានុលោមនយេ បញ្ចវិស្សន្នននយោ
វេទិតព្ពោ។ ចាឡិយំ បនេត្ត វិស្សន្ននវាគណានាវ ទស្សិតាតិ អយំ
អនុលោមបច្ចនីយកុសលត្ថិកេ បដិច្ចវាវនយោ។

សហជាតវារាទីសុបិ ធនវេសុ បដិច្ចវារេ វុត្តានុសារេន សព្ពត្ថ នយោ
នេតព្ពោ។ យេ បន តត្ថ តត្ថ ចាឡិវិសេសា, អត្ថវិសេសា ច ឧបលព្ពន្ធិ, តេ
បជ្ជានចាឡិអជ្ជកថាសុ ឯវ សព្ពាការតោ គហេតព្ពោ។ ឥធន បន តេ សព្ពេ
សន្នេបនយតោ ទស្សិយមាធាបិ គន្ធការិយំ ករោន្តីតិ ន ទស្សិតា។

តេសុ បន វារេសុ “កុសលំ ធម្មំ សហជាតោ កុសលោ ធម្មោ ឧប្បន្នតិ
ហេតុបច្ចយា។ កុសលំ ធម្មំ បច្ចយា... កុសលំ ធម្មំ និស្សាយ... កុសលំ ធម្មំ
សំសដ្ឋោ... កុសលំ ធម្មំ សម្បយុត្តោ កុសលោ ធម្មោ ឧប្បន្នតិ ហេតុបច្ចយា”តិ
ឯវ អាទិតោ បញ្ចាសុ វារេសុ ចាឡិគតិ ញាតព្ពោ។ តេសុ ច បដិច្ចសហជាតា
ឯកត្តា, បច្ចយនិស្សយា ឯកត្តា, សំសដ្ឋសម្បយុត្តា ឯកត្តា។ តត្ថ “កុសលំ

ធម្មំ សហជាតោ”តិអាទីសុ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច តេន សហជាតោ
ហុត្វាតិអាទិនា យថានុប្បំ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ បដិមេ បន បញ្ញាវារេ “កុសលោ
ធម្មោ កុសលស្ស ធម្មស្ស ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ។ កុសលា ហេតុ
សម្បយុត្តកានំ ខន្ធានំ ហេតុបច្ចយេន បច្ចយោ។ កុសលោ
អព្យាកតស្ស...បេ.... កុសលស្ស ច អព្យាកតស្ស ច...បេ.... កុសលា ហេតុ
សម្បយុត្តកានំ ខន្ធានំ ចិត្តសមុដ្ឋានានញ្ចា”តិអាទិនា ហេតុបច្ចយេ,

“កុសលោ ធម្មោ កុសលស្ស ធម្មស្ស អារម្មណបច្ចយេន បច្ចយោ។ ធានំ
ទត្វា សីលំ សមាទិយិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា តំ បច្ចវេក្ខតិ។ បុព្វេ
សុចិណ្ណានិ...បេ.... ឈានា វុដ្ឋហិត្វា ឈានំ... សេខា គោត្រភ័ំ វោធានំ មគ្គំ
បច្ចវេក្ខតិ។ សេខា វា បុព្វជ្ជនា វា កុសលំ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ អនត្តតោ
វិបស្សន្តិ។ ចេតោបរិយញ្ញាណេន កុសលចិត្តសមុដ្ឋិស្ស ចិត្តំ ជានន្តិ។
អាកាសានញ្ចាយតនកុសលំ វិញ្ញាណញ្ចាយតនកុសលស្ស
អារម្មណបច្ចយេន បច្ចយោ។ អាកិញ្ចញ្ចាយតនកុសលំ
នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនកុសលស្ស... កុសលា ខន្ធា ឥទ្ធិវិធចញ្ញាណស្ស
ចេតោបរិយបុព្វេនិវាសយថាកម្មបគអនាគតំសញ្ញាណស្ស
អារម្មណបច្ចយេន បច្ចយោ។

កុសលោ អកុសលស្ស...បេ.... ធានំ ទត្វា...បេ.... កត្វា តំ អស្សាទេតិ
អភិនន្តតិ។ តំ អារត្ត រាគោ ឧប្បជ្ឈតិ។ ទិដ្ឋិវិចិត្តិច្ឆា ឧទ្ធច្ចំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ។
បុព្វេ សុចិណ្ណានិ អស្សាទេតិ ...បេ.... ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឈានា វុដ្ឋហិត្វា
ឈានំ អស្សាទេតិ...បេ.... ឧទ្ធច្ចំ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឈានេ បរិហ័នេ វិប្បដិសារិស្ស
ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ។

កុសលោ អព្យាកតស្ស... បេ... បច្ចយោ។ អរហា មគ្គំ បច្ចវេក្ខតិ។ បុព្វ
សុចិណ្ណានិ... កុសល... បេ... វិបស្សតិ... បេ... វិចាកោ តទារម្មណាតា ឧប្បជ្ជតិ។
អាកាសានញ្ញាយតនកុសលំ វិញ្ញាណញ្ញាយតនវិចាកស្ស... បេ... កិរិយស្ស។
អាកិញ្ញញ្ញាយតន... បេ... វិចាកស្ស ច កិរិយស្ស ច។ កុសលា ខន្ធ
ចតោបរិយ... បេ... អនាគតំសញ្ញាណស្ស អារជ្ជនាយ។

អកុសលោ អកុសលស្ស... បេ... បច្ចយោ។ វាគំ អស្សាទេតិ... បេ... ឧទ្ធច្ចំ
ឧប្បជ្ជតិ។ អកុសលោ កុសលស្ស... បេ... បច្ចយោ។ សេខា បហីនេ
កិលេសេ... បេ... អនាគតំសញ្ញាណស្ស។ អកុសលោ អព្យាកតស្ស... អរហា
បហីនេ កិលេសេ... បេ... អារជ្ជនាយ។

អព្យាកតោ អព្យាកតស្ស... អរហា ដលំ បច្ចវេក្ខតិ។ និព្វានំ, ចក្កំ... បេ...
ដោជ្ឈតំវិបស្សតិ។ ទិព្ពេន ចក្កនា រូបំ បស្សតិ... បេ...
អាកិញ្ញញ្ញាយតនកិរិយំ... បេ... កិរិយស្ស។ រូបាយតនំ ចក្កវិញ្ញាណស្ស... បេ...
អារជ្ជនាយ។ អព្យាកតោ កុសលស្ស... សេខា ដលំ... បេ...
អនាគតំសញ្ញាណស្ស។ អព្យាកតោ អកុសលស្ស... ចក្កំ
អស្សាទេតិ" តិអាទិនា អារម្មណបច្ចយេ ច,

“កុសលោ កុសលស្ស អធិបតិបច្ចយេន បច្ចយោ។ អារម្មណាធិបតិ,
សហជាតាធិបតិ។ អារម្មណាធិបតិ - ទានំ ទត្វា” តិអាទិនា អធិបតិបច្ចយេ ច,

“កុសលោ កុសលស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ” តិអាទិនា វិគ្គារតោ
អនន្តរសមនន្តរសហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយបច្ចយេសុ ច,

“កុសលោ កុសលស្ស ឧបនិស្សយបច្ចយេន បច្ចយោ។
អារម្មណ្ឌបនិស្សយោ អនន្តរូបនិស្សយោ បកត្ថបនិស្សយោ។

អារម្មណ៍បដិស្សយោ - ទានំ ទត្វា"តិអាទិនា អារម្មណ៍បដិស្សយោ វុត្តនយេន,
“អនន្តរបដិស្សយោ - បុរិមា បុរិមា កុសលា ខន្ធា បដិមាទំ បដិមាទំ”តិអាទិនា
អនន្តរបដិស្សយោ វុត្តនយេនេវ, “បកត្វបដិស្សយោ - សទ្ធិំ ឧបនិស្សាយ...បេ...
ឧទោសថកម្មំ ករោតិ។ ឈានំ, វិបស្សនំ, មគ្គំ, អភិញ្ញំ, សមាបត្តិំ ឧប្បាទេតិ។
សីលំ, សុតំ, ចាតំ, បញ្ញំ ឧបនិស្សាយ...បេ... បឋមស្ស ឈានស្ស បរិកម្មំ
បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបនិស្សយបដិស្សយេន បដិស្សយោ...បេ... អាភិញ្ញាញាយតនំ
នេវសញ្ញាធាសញ្ញាយតនស្ស...បេ... យថាកម្មបកញ្ញាណំ
អនាគតំសញ្ញាណស្ស...បេ... បឋមស្ស មគ្គស្ស បរិកម្មំ បឋមស្ស...បេ...
តតិយោ មគ្គោ ចតុត្ថស្ស។ មគ្គោ សេខានំ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធាយ...បេ...
ហំនាហំនកោសល្លស្ស ឧបនិស្សយ។ កុសលោ អកុសលស្ស...បេ...
អារម្មណ៍បដិស្សយោ។ បកត្វប...បេ... បកត្វបដិស្សយោ - សទ្ធិំ ឧបនិស្សាយ
មាទំ ជប្បតិ។ ទិដ្ឋិ គណ្ណាតិ...បេ... សទ្ធា សីលំ សុតំ ចាតោ បញ្ញា វាគស្ស,
នោសស្ស, មោហស្ស, មាទស្ស, ទិដ្ឋិយា។ បត្តនាយ...បេ... កុសលោ
អព្យាកតស្ស...បេ... អារម្មណ៍បដិស្សយោ។ អនន្តរបដិស្សយោ។
បកត្វប...បេ... បកត្វបដិស្សយោ - សទ្ធិំ ឧបនិស្សាយ អត្តានំ
អាតាបេតិ...បេ... កាយិកស្ស សុខស្ស, ធុក្ខស្ស, ជលសមាបត្តិយា។ កុសលំ
កម្មំ វិចាកស្ស...បេ... មគ្គោ អរហតោ អត្ថបដិសម្ពិទ្ធាយ បដិស្សយោ។

អកុសលោ អកុសលស្ស...បេ... បកត្វបដិស្សយោ - វាគំ ឧបនិស្សាយ
ចាណំ បាទតិ...បេ... សម្ពំ បលបតិ...បេ... សង្ឃំ ភិន្ទតិ។ ទោសំ, មោហំ, មាទំ,
ទិដ្ឋិ, បត្តនំ ឧបនិស្សាយ...បេ... សង្ឃំ ភិន្ទតិ...បេ... ចាណាតិចាតោ
ចាណាតិចាតស្ស...បេ... សង្ឃកេទកម្មស្ស...បេ... បដិស្សយោ។

អកុសលោ កុសលស្ស...បេ... បកត្ថបនិស្សយោ - រាគំ ឧបនិស្សយ ធានំ
ទេតិ...បេ... មគ្គំ ឧប្បាទេតិ...បេ... សមាបត្តិ ឧប្បាទេតិ។ រាគោ...បេ... បត្តនា។
សទ្ធាយ, សីលស្ស...បេ... បញ្ញាយ ឧបនិស្សយ។ ចាលំ ហន្តា តស្ស
បដិយាតត្ថាយ ធានំ ទេតិ”តិអាទិនា ច ឧបនិស្សយបច្ចយេ ច,

“អព្យាកតោ អព្យាកតស្ស បុរេជាតបច្ចយេន បច្ចយោ...បេ...
អារម្មណបុរេជាតំ - អរហា ចក្កំ...បេ... ដោដ្ឋព្កេ, វត្ថុវិបស្សតិ...បេ... ទិព្កេន
ចក្កនា រូបំ បស្សតិ...បេ... រូបាយ តនំ ចក្កវិញ្ញាណស្ស...បេ... វត្ថុបុរេជាតំ -
ចក្ខាយ តនំ ចក្កវិញ្ញាណស្ស...បេ... វត្ថុវិចាកាព្យាកតាន”ន្តិអាទិនា
បុរេជាតបច្ចយេ ច,

“កុសលោ អព្យាកតស្ស...បេ... បច្ឆាជាតា កុសលា ខន្ធា បុរេជាតស្ស
តមស្ស កាយស្ស”តិអាទិនា បច្ឆាជាតបច្ចយេ ច,

“កុសលោ កុសលស្ស...បេ... បុរិមា បុរិមា កុសលា ខន្ធា”តិអាទិនា
អាសេវនបច្ចយេ ច,

“សហជាតា នាណក្ខណិកា, សហជាតា កុសលា ចេតនា...បេ...
សម្មយុត្តកានំ ខន្ធានំ ចិត្តសមុដ្ឋានានញ្ច រូចានំ។ នាណក្ខណិកាវិចាកានំ
ខន្ធានំ កដត្តា ច រូចាន”ន្តិអាទិនា កម្មបច្ចយេ ច,

“អព្យាកតោ អព្យាកតស្ស...បេ... ឯកោ ខន្ធា តិណ្ណាន្ទ”ន្តិអាទិនា
វិចាកបច្ចយេ ច,

“កុសលោ កុសលស្ស”តិអាទិនា អាហារបច្ចយាទីសុ ច, “កុសលោ
អព្យាកតស្ស, សហជាតំ, បច្ឆាជាតំ, សហជាតា ចិត្តសមុដ្ឋានានំ រូចានំ។

បន្ទាត់តា ឥមស្ស កាយស្ស...បេ.... អព្យាកតោ កុសលស្ស...បេ.... បុរេជាតំ
វុត្ថុ កុសលានំ ខន្ធានំ វិប្បយុត្តបច្ឆយេន បច្ឆយោ"តិអាធិនា
វិប្បយុត្តបច្ឆយាធិសុ ច ចាឡិកតិ វេទិតញ្ច។

តត្ថ កុសលធម្មា នាមេស យស្មា ឧប្បជ្ឈន្តោ វេបេត្វា បន្ទាត់តបច្ឆយំ,
វិចាកបច្ឆយញ្ច សេសេហិ ធូវីសតិយា បច្ឆយេហិ ឧប្បជ្ឈតិ។ កុសលស្ស ច
បច្ឆយោ ហោន្តោ វេបេត្វា បុរេជាតបន្ទាត់តវិចាកវិប្បយុត្តបច្ឆយេ សេសេហិ
វីសតិយា បច្ឆយេហិ បច្ឆយោ ហោតិ។ ឯវំ កុសលោ កុសលាធិនំ, អកុសលោ
ច អកុសលាធិនំ យថានុរូបំ បច្ឆយោ ហោន្តិ, តស្មា កុសលាធិនំ
តំតំបច្ឆយុប្បជ្ឈវិភាគំ ទស្សេតុំ បញ្ញាវារោ វុត្តោ។ តត្ថ សេខា គោត្រភុត្តិ
សោតាបន្នំ សន្ធាយ វុត្ថំ, វោធានន្តិ សកធាតាមិអនាតាមិនោ។ តេសំ ហិ
គោត្រភុត្តិ វោធានំ នាម។ មគ្គា វុដ្ឋហិត្វាតិ មគ្គីវិចិតោ វុដ្ឋាយ។ ន ហិ
មគ្គានន្តរា បច្ឆវេក្ខណា នាម អត្ថិតិ អយំ អនុលោមបដ្ឋានេ
កុសលត្ថិកនយោ។

វេទនាត្ថិកាធិសុ “សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តំ ធម្មំ បដិច្ច សុខាយ
វេទនាយ សម្មយុត្តោ ធម្មា ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ឆយា។ សុខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តំ ឯកំ ខន្ធព បដិច្ច ទ្វេ ខន្ធា។ ទ្វេ ខន្ធព បដិច្ច ឯកោ ខន្ធា”តិអាធិនា
កុសលត្ថិកេ វុត្តានុសារេន បដិច្ចវារាធិសុ បញ្ញាវារបរិយោសានេសុ សត្តសុ
វារេសុ ឯកេកស្មី បច្ឆយានុលោមាធិហិ ច ឯកមូលាធិហិ នយេហិ ច
សព្វត្ថិកេសុ លព្ពមានបទវសេន គណានានយោ យោដេត្វា ញាតញ្ចោ។ តត្ថ
វេទនាត្ថិកេ វេទនាក្ខន្ធស្ស អលព្ពនតោ “ឯកំ ខន្ធព និស្សាយ ទ្វេ ខន្ធា”តិអាធិ
វុត្ថំ។ សព្វត្ថ វិសេសោ ចាឡិអដ្ឋកថានុសារេនេវ ញាតញ្ចោតិ អយំ
អនុលោមបដិលោមេ តិកបដ្ឋាននយោ។

ទុកបង្ហាញនេះ បន្ត “ហេតុ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា។
អលោកំ បដិច្ច អនោសោ។ អមោហោ។ អនោសំ អមោហំ បដិច្ច អលោកោ។
អនោសោ។ លោកំ បដិច្ច មោហោ។ មោហំ បដិច្ច លោកោ។ ទោសំ បដិច្ច
មោហោ។ មោហំ បដិច្ច ទោសោ។ បដិសន្ធិក្ខណោ ហេតុ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុ
ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ... បេ... ហេតុ ច នហេតុ ច។ នហេតុ បដិច្ច នហេតុ ធម្មា ន... បេ...
ហេតុ ច នហេតុ ចា” តិអាទិនា ហេតុទុកេ,

“សហេតុកំ ធម្មំ បដិច្ច សហេតុកោ ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា។
សហេតុកំ ឯកំ ខន្ធ... បេ... សហេតុកំ ធម្មំ បដិច្ច។ អហេតុកោ... បេ...
ចិត្តសមុជ្ជានំ រូបំ។ បដិសន្ធិក្ខណោ... បេ... សហេតុកោ ច, អហេតុកោ ច... បេ...
អហេតុកំ ខន្ធ បដិច្ច អហេតុកោ។ វិចិត្តិក្ខាសហគតំ ឧទ្ធច្ចសហគតំ មោហំ
បដិច្ច សម្បយុត្តកា ខន្ធ... បេ... ចិត្តសមុជ្ជានំ។ អាហារសមុជ្ជានំ” តិអាទិនា
សហេតុកទុកោទីសុ ច កេនចិវិញ្ញេយ្យទុកវដ្ឋិតេសុ សព្វទុកេសុ បច្ចេកំ
បដិច្ចវារាទីសុ សត្តសុ មហាវារេសុ ឯកេកស្មី បច្ចយានុលោមាទីសុ ចតុសុ
នយេសុ ឯកមូលកាទីហិ សព្វវារេហិ កុសលត្តិកេ វុត្តានុសារេន យថានុរូបំ
វិភជ្ឈនយោ យោដេត្វា ញាតញ្ចោ។ សព្វស្ម័យ្យិ ហិ បដ្ឋានេ កេនចិវិញ្ញេយ្យទុកំ ន
លព្ពតីតិ អយំ ទុកបដ្ឋាននយោ។

ទុកតិកបដ្ឋានេ បន្ត “ហេតុ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ កុសលោ ធម្មា
ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា” តិអាទិនា ហេតុទុកេន សន្ធិ កុសលត្តិកេ កុសលំ បទំ
យោដេត្វា បដិច្ចវារាទីសុ សត្តសុ វារេសុ បច្ចយានុលោមាទីនំ ចតុន្នំ នយានំ
វសេន លព្ពមានកបច្ចយា ឯកមូលកាទីនយេហិ ធន្យតា។ យថា ច កុសលំ
បទំ, ឯវំ អកុសលំ បទំ, អព្យាកតញ្ចោ ហេតុទុកេន យោដេត្វា វុត្តនយេន
ធន្យតា ហេតុកុសលទុកតិកន្តិ ឋបិតំ។ ចាឡិ បន អតិសំខិត្តា។ យថា

កុសលត្តិកំ, ឯវំ “ហេតុំ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ
សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា” តិអាទិនា
លព្ពមានកបទវសេន វេទនាត្តិកាធយោបិ ហេតុទុកេន យោជេត្វា
ហេតុវេទនទុកតិកាធិនិ ឯកវីសតិទុកតិកាធិនិ ទស្សីតានីតិ។ យថា ច
ហេតុទុកេន សទ្ធិលព្ពមានកបទវសេន ទ្វាវីសតិកា យោជិតា, ឯវំ
សហេតុកុកាធិហិ សព្ពេហិ សទ្ធិ បច្ចេកំ ទ្វាវីសតិកា យោជេតត្តា។ ចាឡិ
បនេត្ត តេតោ បរេសុបិ សព្ពត្ត អតិសំឡិត្តា។ ឯវំ ទ្វាវីសតិកេ គហេត្វា
ទុកសតេ បក្ខិបិទ្វា ទុកតិកបដ្ឋានំ ទេសិតន្តិ អយំ ទុកតិកបដ្ឋាននយោ។

តិកទុកបដ្ឋានេបិ “កុសលំ ហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច កុសលោ ហេតុ ធម្មោ
ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា” តិអាទិនា កុសលត្តិកេន សទ្ធិ ហេតុបទំ យោជេត្វា
បដិច្ចវាវាទិសុ សត្តសុ មហាវាវេសុ បច្ចយានុលោមាធិនយចតុក្កវសេន
លព្ពមានកបច្ចយា ឯកមូលាធិហិ សព្ពវាវេហិ ទស្សីតា។ យថា ហេតុបទំ, ឯវំ
នហេតុបទម្បិ កុសលត្តិកេន សទ្ធិ យោជេត្វា កុសលហេតុ តិកទុកន្តិ
វេបិតំ។ យថា ច កុសលត្តិកេន សទ្ធិ ហេតុទុកំ, ឯវំ “សុខាយ វេទនាយ
សម្មយុត្តំ ហេតុំ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ចា” តិអាទិនា វេទនាត្តិកាធិហិបិ តំ
យោជេត្វា វេទនាត្តិកទុកាធិនិ ឯកវីសតិកទុកាធិនិ ទស្សីតានី។ យថា ច
ហេតុទុកំ, ឯវំ សហេតុកាធយោបិ សព្ពេ បច្ចេកំ ទ្វាវីសតិយា តិកេហិ
លព្ពមានបទវសេនេវ យោជិតា។ ឯវំ ទុកសតំ ទ្វាវីសតិយា តិកេសុ បក្ខិបិទ្វា
តិកទុកបដ្ឋានំ ទេសិតន្តិ អយំ តិកទុកបដ្ឋាននយោ។

តិកតិកបដ្ឋានេបិ “កុសលំ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តំ ធម្មំ បដិច្ច
កុសលោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ
ហេតុបច្ចយា” តិអាទិនា កុសលត្តិកំ វេទនាត្តិកាធិហិ សព្ពត្តិកេហិ,

វេទនាត្តិកាធម្មោ ច កុសលត្តិកាធិបា វុត្តនយេន យោជេត្វា បច្ចយា
ធសុរិភា។ ឯវំ តិកេសុ ឯវំ តិកេ បក្ខិបិទ្វា តិកតិកបដ្ឋានំ ទេសិតន្តិ អយំ
តិកតិកបដ្ឋាននយោ។

ទុកទុកបដ្ឋានេបិ “ហេតុំ សហេតុកំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ សហេតុកោ ធម្មោ
ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ចយា” តិអាធិនា ហេតុទុកំ សហេតុកាធិបា, សហេតុកញ្ច
ហេតុទុកាធិបា យោជេត្វា ហេត្វា វុត្តនយេហិ បច្ចយា ធសុរិភា។ ឯវំ ទុកេសុ
ឯវំ ទុកេ បក្ខិបិទ្វា ទុកទុកបដ្ឋានំ ទេសិតន្តិ អយំ ទុកទុកបដ្ឋាននយោ។ ឯវំ
តាវ អនុលោមបដ្ឋានេ -

“តិកញ្ច បដ្ឋានវំ ទុកុត្ថមំ,
ទុកតិកញ្ចេវ តិកទុកញ្ច;
តិកតិកញ្ចេវ ទុកទុកញ្ច,
ឆ អនុលោមម្ហំ នយា សុគម្ពិរា” តិ។ -

វុត្តា ឆ នយា វេទិតញ្ច។ បច្ចយវសេន បនេតេសុ ឆសុ ឯកេកស្មី បដ្ឋានេ
បច្ចយានុលោមាធិនំ ចតុន្នំ នយានំ វសេន ឯតេន បរិយាយេន
ចតុរិសតិនយបដិមណ្ឌិតមិធំ ធម្មានុលោមបដ្ឋានន្តិ វេទិតញ្ច។ អយំ
អនុលោមបដ្ឋាននយោ។

បច្ចនីយបដ្ឋានេ បន “នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច នកុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ
ហេតុបច្ចយា។ អកុសលំ អព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច... បេ... ទ្វេ ខន្ធា,
ចិត្តសមុដ្ឋានញ្ច រូប” តិអាធិនា តិកបដ្ឋានេ, “នហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុ ធម្មោ
ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ចយា។ នហេតុំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច... បេ... ចិត្តសមុដ្ឋានញ្ច
រូប” តិអាធិនា ទុកបដ្ឋានេ ច, “នហេតុំ នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុ នកុសលោ

ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា។ នហេតុំ នកុសលំ អព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច
 តយោ ខន្ធា” តិអាទិនា ទុកតិកបដ្ឋានេ ច, “នកុសលំ នហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច
 នកុសលោ នហេតុ ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ” តិអាទិនា តិកទុកបដ្ឋានេ ច, “នកុសលំ
 នសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តំ ធម្មំ បដិច្ច នកុសលោ នសុខាយ វេទនាយ
 សម្បយុត្តោ ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ” តិអាទិនា តិកតិកបដ្ឋានេ ច, “នហេតុំ
 នសហេតុកំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុ នសហេតុកោ ធម្មា ឧប្បជ្ជតិ
 ហេតុបច្ចយា” តិអាទិនា ទុកទុកបដ្ឋានេ ចាតិ ធនុ បច្ចនីយបដ្ឋានេសុ
 អនុលោមតិកបដ្ឋានាធិសុ ធនុ បដ្ឋានេសុ វុត្តន សព្ពេន បកាវេន ចាឡិនយោ
 វេទិតញ្ចោ។ ឥទញ្ច កុសលាធិនំ, ហេតុអាធិនញ្ច ធម្មានំ
 បច្ចយុប្បន្នការៗ បដិក្ខេបវសេន បវត្តត្តា ធម្មបច្ចនីយបដ្ឋានំ នាម ជាតំ។ តត្ថ
 ហិ នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ចាតិ កុសលស្ស បច្ចយបដិក្ខេបោ។ នកុសលោ ធម្មា
 ឧប្បជ្ជតិ កុសលស្ស បច្ចយុប្បន្នការៗ បដិក្ខេបោ។ តថា “អកុសលំ
 អព្យាកតំ ឯកំ ខន្ធំ បដិច្ច... បេ.... អកុសលា, អព្យាកតា ខន្ធា ចិត្តសមុជ្ជានញ្ច
 រូបំ ឧប្បជ្ជតិ” តិ ឯវមាទិនា នយេនេត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ឯវមេត្ថ
 បច្ចនីយបដ្ឋានេ -

“តិកញ្ច បដ្ឋានវំ ទុកុត្ថមំ,
 ទុកតិកញ្ចោ តិកទុកញ្ច;
 តិកតិកញ្ចោ ទុកទុកញ្ច,
 ធន បច្ចនីយម្ហិ នយា សុគម្ពីរា” តិ។ -

វុត្តា ធន នយា វេទិតញ្ចោ។ បច្ចយវសេន បនេត្តាបិ ឯកេកស្មី បច្ចយានុលោមាធិនំ
 ចតុន្នំ ចតុន្នំ នយានំ វសេន ចតុវិសតិនយបដិមណ្ឌិតមិទំ ធម្មបច្ចនីយបដ្ឋានន្តិ
 វេទិតញ្ចន្តិ អយំ បច្ចនីយបដ្ឋាននយោ។

អនុលោមបច្ចនីយបដ្ឋានេ បន “កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច នកុសលោ ធម្មោ
ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា។ កុសលេ ខន្ធេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ រូប”ន្តិអាទិនា
តិកបដ្ឋានេ, “ហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ ហេតុបច្ចយា”តិអាទិនា
ទុកបដ្ឋានេ ច, “ហេតុំ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ច នហេតុ នកុសលោ ធម្មោ
ឧប្បជ្ជតិ”តិអាទិនា ទុកតិកបដ្ឋានេ ច, “កុសលំ ហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច នកុសលោ
នហេតុ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ”តិអាទិនា តិកទុកបដ្ឋានេ ច, “កុសលំ សុខាយ
វេទនាយ សម្បយុត្តំ ធម្មំ បដិច្ច នកុសលោ នសុខាយ វេទនាយ សម្បយុត្តោ
ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ”តិអាទិនា តិកតិកបដ្ឋានេ ច, “ហេតុំ សហេតុកំ ធម្មំ បដិច្ច
នហេតុ នសហេតុកោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ”តិអាទិនា ទុកទុកបដ្ឋានេ ច ហេត្វា
វុត្តនយេន សព្ពេន បកាវេន ចាឡិនយោ វេទិតញ្ញោ។ ឥទំ កុសលាទិនំ ធម្មានំ
បច្ចយត្តំ អប្បដិក្ខិបិទ្វា បច្ចយុប្បន្នានំ កុសលាទិការ្យបដិក្ខេបវសេន បវត្តត្តា
ធម្មានុលោមបច្ចនីយបដ្ឋានំ នាម ជាតំ។ តត្ថ ហិ កុសលំ ធម្មំ បដិច្ចាតិ
កុសលស្ស បច្ចយការ្យវិធានំ។ នកុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ កុសលស្ស
បច្ចយុប្បន្នការ្យនិវារណំ, តស្មា “កុសលេ ខន្ធេ បដិច្ច ចិត្តសមុជ្ជានំ
រូប”ន្តិអាទិនា វិស្សជ្ជនំ វុត្តន្តិ វេទិតញ្ញន្តិ ឯវមេត្ត អនុលោមបច្ចនីយបដ្ឋានេ -

“តិកញ្ច បដ្ឋានវំ ទុកុត្តមំ,
ទុកតិកញ្ចេវ តិកទុកញ្ច;
តិកតិកញ្ចេវ ទុកទុកញ្ច,
ឆ អនុលោមបច្ចនីយម្ហិ នយា សុគម្ពីរា”តិ។ -

វុត្តា ឆ នយា វេទិតញ្ញា។ បច្ចយវសេន បនេត្តាបិ ឯកេកស្មី បច្ចយានុលោមាទិនំ
ចតុន្នំ ចតុន្នំ នយានំ វសេន ចតុវិសតិនយបដិមណ្ឌិតមិទំ
ធម្មានុលោមបច្ចនីយបដ្ឋានន្តិ វេទិតញ្ញន្តិ អយំ អនុលោមបច្ចនីយបដ្ឋាននយោ។

បច្ចុប្បន្នយានុលោមបដ្ឋាន “នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ ធម្មោ... បេ...
 នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ ហេតុបច្ចយា” តិអាទិនា
 តិកបដ្ឋាន, “នហេតុំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា ទុកបដ្ឋាន
 ច, “នហេតុំ នកុសលំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ អកុសលោ ធម្មោ... បេ... ហេតុ
 អព្យាកតោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា ទុកតិកបដ្ឋាន ច, “នកុសលំ នហេតុំ
 ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ ហេតុ ធម្មោ... បេ... អព្យាកតោ ហេតុ ធម្មោ
 ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា តិកទុកបដ្ឋាន ច, “នកុសលំ នសុខាយ វេទនាយ
 សម្មយុត្តំ ធម្មំ បដិច្ច អកុសលោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ធម្មោ... បេ...
 អព្យាកតោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា
 តិកតិកបដ្ឋាន ច, “នហេតុំ នសហេតុកំ ធម្មំ បដិច្ច ហេតុ សហេតុកោ ធម្មោ
 ឧប្បជ្ឈតិ” តិអាទិនា ទុកទុកបដ្ឋាន ច, ហេតុវត្ថុន បកាវេន ចាឡិនយោ
 វេទិតញោ។ ឥទញោ កុសលាធិធម្មានំ បច្ចយត្តំ បដិក្ខិបិត្វា តេសំ
 បច្ចយុប្បន្នការា អប្បដិក្ខេបវសេន បវត្តត្តា ធម្មបច្ចុប្បន្នយានុលោមបដ្ឋានំ នាម
 ជាតំ។ តត្ថ នកុសលំ ធម្មន្តិ កុសលស្ស បច្ចយការា និវារណំ។ អកុសលោ
 ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ តិ អកុសលស្ស ឧប្បត្តិវិធានំ។ កុសលំ បន បដិច្ច កុសលស្ស
 ឧប្បត្តិអភាវតោ “កុសលោ ធម្មោ ឧប្បជ្ឈតិ” តិ អវត្វា “អកុសលោ ធម្មោ
 ឧប្បជ្ឈតិ” តិ លព្ពមានបទវសេន វុត្តំ។ កុសលំ, ហិ អកុសលំ, អព្យាកតំ វា
 សហជាតបច្ចយំ កត្វា ឧប្បជ្ឈមាណោ កុសលោ នាម នត្តិ, តស្មា អកុសលស្ស
 ច អព្យាកតស្ស ច វសេន ទេសនា កតា។ ឯវមញ្ញត្ថំ។ ឯវមេត្ថ
 ធម្មបច្ចុប្បន្នយានុលោមបដ្ឋាន -

“តិកញោ បដ្ឋានវំ ទុកុត្តមំ,
 ទុកតិកញោ តិកទុកញោ;
 តិកតិកញោ ទុកទុកញោ,

៨ បច្ច័ន្តិយានុលោមម្ហិ នយា សុគម្ពីរា"តិ។ -

វុត្តា ធន ធន វេទិតត្តា។ បច្ចយវសេន បនេត្តាបិ តិកបដ្ឋានាទីសុ ឯកេកស្មី
បច្ចយានុលោមាទីនំ ចតុន្នំ ចតុន្នំ នយានំ វសេន ឯកេន បរិយាយេន
ចតុវិសតិនយបដិមណ្ឌិតមិទំ ធម្មបច្ច័ន្តិយានុលោមបដ្ឋានន្តិ វេទិតត្តន្តិ អយំ
បច្ច័ន្តិយានុលោមបដ្ឋាននយោ។

ឯវមិទំ ភគវតា អនុលោមបដ្ឋានាទីសុ ចតុសុ ឯកេកស្មី បដ្ឋានេ
តិកទុកាទីនញ្ញោវ ធនំ ធនំ នយានំ វសេន ចតុវិសតិនយបដិមណ្ឌិតំ
សមន្តបដ្ឋានមហាបក្ករណំ ទេសិតំ។ បច្ចយវសេន បនេតេសុ ចតុវិសតិយា
បដ្ឋានេសុ ឯកេកស្មី បច្ចយានុលោមាទីនំ ចតុន្នំ ចតុន្នំ នយានំ វសេនេតំ
ធនុវតិនយបដិមណ្ឌិតំ ហោតិ, ធម្មវសេនេវ ចេតំ បក្ករណំ
ចតុវិសតិសមន្តបដ្ឋានំ វុត្តន្តិ អយមេត្ត វិភជ្ឈនយោ។

មោហាវិច្ឆេទនិយា អភិធម្មមាតិកត្តវណ្ណនាយ

បដ្ឋានមាតិកត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និកមនកថា

ឯត្តាវតា ច -

១.

មាតិកាយាភិធម្មស្ស, អារទ្ធា អត្តវណ្ណនា;
មោហាវិច្ឆេទនី ធាម, យា សា និដ្ឋមុចាគតា។

២.

និដ្ឋិយថាយំ សម្មត្តា, លង្កិហិ អភិបត្តិតា;
សព្វេ និដ្ឋិ តថា សត្តា, សមេន្ទុ សុមនោរថា។

៣.

យោ គម្ពីរោ សសាធិនំ, សមុទ្ទោវ ភយាវហោ;
កាលេស្មី ធិមតញ្ចាបិ, អបិ គន្តាវលោកនេ។

៤.

បឋមន្តរធានស្ស, អភិធម្មស្ស តស្ស យំ;
សិលាលេខា និធិនំ, ធម្មត្ថានំ បកាសិកា។

៥.

នាវារិយ សមុទ្ធស្ស, សុខោតរណាបទ្ធិតិ;
ចាឡិអជ្ឈកថា ចេសា, បរិសុទ្ធា អនាគុលា។

៦.

នយតោបិ អវិក្កិល្លា, អសំកិល្លា និកាយតោ;
យតោ សក្កច្ច សោតញ្ចា, សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា សតា។

៧.

សទ្ធម្មដ្ឋិតិកាមេន, អនត្តក្កំសនាធិតោ;
មយាបិ វណ្ណាយន្តេន, រចិតា សុទ្ធចេតសា;
តេត្ថិសភាណាវារាយ, បរិមាណេន តន្តិយា។

៨.

មាតិការវណ្ណានា យា សា, យាវ និដ្ឋិយថាពលំ;

សព្វត្ថសង្គហា ឯសា, អនាកុលបទក្កមា។

៩.

យំ បត្តំ កុសលំ តេន, បត្វា សម្ពោធិមុត្តមំ;
និដ្ឋំ ចាបេយ្យមទីលេ, ចាណិនោ ហិតចេតសា។

១០.

នាណាជនាធិរមណីយតរស្ស, ១
ចោឡរដ្ឋស្ស ភារមធិវាហកុលន្ទរស្ស;
កាវេរីបូតសលីលេន ហិតាលយស្ស,
រាជាធិរាជវរំសសុប័ណិតស្ស។

១១.

មជ្ឈម្ហំ ចោឡ កកលម្ពន្តិនិភេន មគ្គំ,
បូរំ វិសាលវិភវេហិ មហាកុលេហិ;
ចាការចក្កបរិខាហិ ច គោបុរេហិ,
យុត្តំ ជនាកុលសុសង្ឃិតរាជមគ្គំ។

១២.

សព្វបកោគបរិកោគធនេហិ នាណា-
វណ្ណេហិ បុណ្ណារិវិធាបណិកេហិ សោភំ;
ចោឡាធិនាគបុរនន្ទននាថភូតំ,
យេ តត្ថ សោគតវិហារវរាភិរាមា។

១៣.

តេសំ មុខេ ជនមនោហរសត្តពិម្ព-

សម្ភារីតេ មហាតិ សង្ខនមាណីយេ;
វិជ្ជាលយេហិ ឧទយាចលសន្និភេហិ,
កេលាសក្ខុជសិខរោបមចេតិយេហិ។

១៤.

ចាសាធិបាម្ពិយវេហិ ច មណ្ឌាបេហិ,
ជម្ពម្ពតាលបនសាទិតារវេហិ;
នន្ទោបនន្ទកុជកស្ស វេស្ស ភោគ-
ចក្ការវេសមសុធាកតកោបុរេហិ។

១៥.

យុត្តេ វិសាលសិកតាសិតមាឡកេហិ,
យុត្តេ សុសីលយតិសង្ឃនិសេវិតម្ហិ;
កល្យាណកម្មនិរតេហិ ហដ្ឋបហារេ,
នាគជ្ជន្ទ្រយវិហារវេរេ វេសន្តោ។

១៦.

នាមេន យោ ធុតធរគ្គសមាណនាមោ,
ចន្ទោវ ចាកជនភោទិតវីតបញ្ញោ;
សត្តន្តវេសុ និបុណោ បិដកត្ថយេ ច,
វាធិកយូជវិបិនេ មិគរាជលីលោ។

១៧.

យោ សាគរោវេ នវិលង្គ្យតិ សីលវេល-
មប្បិច្ឆតាទិគុណសារីភូសិតត្តោ;

ដោតេតិ សាសនមលំ និទិលំ ជហន្តោ,
សក្កច្ច ធម្មវិនយំ បរិធិបយន្តោ។

១៨.

តេនាភិធម្មបិដកណ្ណាវវិប្បកិណ្ណា-
សារត្តរត្ថនិកវេវ សមុទ្ធវិទ្យា;
សម្មាបដានកឡលន្ត្រណាយ មោហា-
វិច្ឆេទនីវរិច្ឆិតា រតនាវលី យា។

១៩.

សាយំ បកាសតុ សុកិត្តិវិរាជមាណ,
ធម្មេសុ មោហាតិមិវ វិនិហច្ច សម្មា;
អាកាតុ តាវ ជិនសាសនដោតិ យាវ,
វត្ថិស្សតិស្ស ជនតាហិតមាវហន្តិ។

ឥតិ ចោឡ្ហរដ្ឋេ មហាកស្សបត្ថេវេន វិរច្ឆិតា

មោហាវិច្ឆេទនី នាម

អភិធម្មមាតិកត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

